

ÂKİF İNAN ile SOHBET

HAZIRLAYAN
HİDİR YILDIRIM

ÂKİF İNAN ile
Sohbet

HAZIRLAYAN
HIDİR YILDIRIM

Eğitim-Bir-Sen Yayınları : 62

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Şükrü KOLUKISA / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Ali Yalçın

Latif Selvi

Ramazan Çakırcı

Mithat Sevin

Şükrü Kolukisa

Hasan Yalçın Yayla

Atilla Olçum

Hazırlayan

Hıdır Yıldırım

Tashih

Zekai Karakaya

tasarım / ertan güldibi

baskı / semih ofset 0312 341 40 75

baskı tarihi / 1. Baskı Ocak 2016

ISBN: 978-975-6153-65-9

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Oğuzlar Mahallesi Av. Özdemir Özak Sokak No: 5 Balgat/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

www.egitimbirsen.org.tr

e-posta: egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr

İçindekiler

TAKDİM.....	7
ÖNSÖZ.....	11
Şair, Mütefekkir, Sendikacı Mehmet Akif İnan	15
ÂKİF İNAN ile Oktay Sinanoğlu.....	27
ÂKİF İNAN ile Şehribostan Geldimemedova.....	39
ÂKİF İNAN ile Yahya Akengin	51
ÂKİF İNAN ile Alâeddin Özdenören.....	65
ÂKİF İNAN ile İsmail Kahraman	83
ÂKİF İNAN ile Mehmet Çınarlı	97
ÂKİF İNAN ile Mehmet Sağlam.....	109
ÂKİF İNAN ile Süleyman Arif Emre	123
ÂKİF İNAN ile Ergiş Uçkun.....	137
ÂKİF İNAN ile Murat Çobanoğlu.....	149
ÂKİF İNAN ile Ali Naili Erdem	165

ÂKİF İNAN ile Abdurrahim Karakoç.....	179
ÂKİF İNAN ile Bahri Zengin.....	197
ÂKİF İNAN ile Hasan Sağındık.....	211
ÂKİF İNAN ile Yasin Hatipoğlu.....	227
ÂKİF İNAN ile Avni Doğan.....	243
ÂKİF İNAN ile Erdem Bayazıt.....	255
ÂKİF İNAN ile Lütfü Şehsuvaroğlu.....	271
ÂKİF İNAN ile Mehmet Özbek.....	285
ÂKİF İNAN ile Mustafa Asım Köksal.....	299
ÂKİF İNAN ile Zekai Tunca.....	319
ÂKİF İNAN ile Yılmaz Karakoyunlu.....	333
ÂKİF İNAN ile Semih Sergen.....	349
ÂKİF İNAN ile Mehmet Atilla Maraş.....	365
ÂKİF İNAN ile Mehmet Doğan.....	381
ÂKİF İNAN ile Gökhan Evliyaoğlu.....	395
ÂKİF İNAN ile Rahmi Özen.....	411

ÂKİF İNAN ile Kamil Aydoğan	425
ÂKİF İNAN ile Şahin Uçar	437
ÂKİF İNAN ile Rasim Özdenören	453
ÂKİF İNAN ile Şeref Taşhova	465
ÂKİF İNAN ile Cemal Safi	479
ÂKİF İNAN ile Feyzi Halıcı	497
ÂKİF İNAN ile Erdem Bayazıt	511
Necip Fazıl Kısakürek Sohbeti	527
Cahit Zarifoğlu Sohbeti	553
Nuri Pakdil Sohbeti	587

TAKDİM

Kurucu Genel Başkanımız Mehmet Akif İnan, çok yönlü bir şahsiyetti. 60 yıllık ömrü boyunca uğraştı alanları itibariyle tavsif edilecek olursa, şair, yazar, öğretmen, sendikacı, mütefekkir, yayıncı, hatip, kelimeleriyle ifade edilebilecek çalışmalar içerisinde oldu. Şairliği itibariyle, has şair, iyi şair, Hicret şairi, Kudüs Şairi, Mescid-i Aksa şairi olarak tanımlanırken duruşu itibariyle, dava adamı, kültür adamı, eylem adamı olarak tanımlandı. Karakterini yakından bilenler, onu kararlı, ilkeli, vakarlı, heybetli, şefkatli, merhametli, mücadeleci, lider, cömert, dürüst, karizmatik, hatırşinas, beyefendi, centilmen, merkez şahsiyet olarak ifade ettiler.

Eğitim-Bir-Sen olarak, Mehmet Akif İnan'ın vefatının ardından gerçekleştirdiğimiz bütün anma toplantılarında, onunla ilgili düzenlediğimiz panel ve sempozyumlarda, hakkında çıkarılan dergi özel sayılarında hep yukarıda dile getirilen tavsif ve tanımlamaları açan, örnekleyen değerlendirmelerde bulunuldu, yaşanan hadiselerden çıkarımlarda bulunularak Mehmet Akif İnan'ın mütebahhir bir şahsiyet olduğu vurgulandı. Şair-yazar arkadaşları, özellikle "Yedi Güzel Adam"dan hayatta kalanlar, onun şairliğini, yazarlığını, yayıncılığını ele aldılar, öğrencileri ve öğretmen arkadaşları öğretmenliğini gözler önüne serdiler, sendikacı dostları, sendikacılıkta onun açtığı yoldan yürüyenler, onun mücadeleci kişiliğine, örgütçü kimliğine vurgu yaptılar. Bu manada, Mehmet Akif İnan'ın 60 yıllık ömrünün bütün aşamaları ve yönleri ortaya çıkarılmış oldu.

Mehmet Akif İnan'ın vefatının ardından sağlığında yayımlanmış eserleri “*Hicret*”, “*Tenha Sözler*”, “*Din ve Uygarlık*” ve “*Edebiyat ve Medeniyet Üzerine*” Eğitim-Bir-Sen Yayınları tarafından tekrar tekrar baskılarla Mehmet Akif İnan'ın sevenlerine ulaştırıldı. İnan'ın kitap haline getirmeyi planladığı ancak ömrü vefa göstermediği için gerçekleştiremediği, gazete ve dergilerde kalmış yazıları derlendi, “*Mirası Kuşanmak*”, “*İslam Dünyası ve Ortadoğu*”, “*Söyleşiler*”, “*Aydınlar, Batı ve Biz*”, “*Siyaset Kokan Yazılar*”, “*Edebiyat, Kültür ve Sanata Dair*” adlı kitaplar elde edildi, üniversiteden mezuniyet tezi, “*Cumhuriyet Sonrası Türk Şiiri*” adıyla basıldı. Eğitim-Bir-Sen tarafından, 2015 yılı başında “*Doğumunun 75. Vefatının 15. Yılında Mehmet Akif İnan Sempozyumu*” düzenlendi, sempozyumda Mehmet Akif İnan bütün yönleriyle bir kez daha derli toplu bir şekilde ele alındı. Sempozyum çerçevesindeki diğer faaliyetler bağlamında *Yedi İklim* dergisi, Ocak 2015 sayısını Mehmet Akif İnan Özel Sayısı olarak çıkardı, Yazar Ali Haydar Haksal “*Bir Medeniyet Şairi Mehmet Akif İnan*” monografisini yazdı, Yazar Yusuf Turan Günaydın “*Mehmet Akif İnan Bibliyografyası*” hazırladı, bu iki eser de Eğitim-Bir-Sen Yayınları arasında basıldı.

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi olarak merhum Genel Başkanımız Mehmet Akif İnan'ın sendikal mirasını üstlendiğimiz gibi kültürel mirasını da üstleniyor ve Mehmet Akif İnan'ın ardında bıraktığı kültürel mirası da işleyerek hem Eğitim-Bir-Sen teşkilatlarının ve üyelerinin hem de kültür dünyamızın istifadesine sunmak istiyoruz. Bu çerçevede Mehmet Akif İnan'ın eserleri dizisine yeni yayınlarla devam ediyoruz.

Merhum Genel Başkanımız Mehmet Akif İnan, 1996-1997 yıllarında Kanal 7 televizyonunda 33 bölüm devam eden kültür, sanat ve siyaset dünyasından tanınmış isimlerin konuk olarak katıldığı “*Mehmet Akif İnan ile Sohbet*” adlı bir televizyon programı düzenlemişti. Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, İsmail Kahra-

man, Süleyman Arif Emre, Mehmet Atilla Maraş, Mehmet Doğan, Bahri Zengin, Mustafa Asım Köksal, Abdurrahim Karakoç gibi bazıları ahirete irtihal etmiş önemli isimlerle gerçekleştirilen televizyon söyleşilerinin kitap olarak yayımlanarak kültür dünyamızın istifadesine sunulması düşüncesinin hayata geçirilmesiyle elinizdeki kitap meydana getirilmiş oldu. Samimi bir sohbet havasında gerçekleştirilen söyleşilerde kültür ve medeniyet dünyamıza ilişkin pek çok ayrıntı bilginin paylaşıldığı görülecektir. Bunların yitip gitmesine gönlümüz razı olmadı.

Kanal 7’de yayımlanan “*Mehmet Akif İnan ile Sohbet*” programının deşifre edilerek kitap halinde yayımlanması düşüncesini ortaya atan Hıdır Yıldırım’a, programın kayıtlarını temin eden Arif Altunbaş’a, kayıtları verme nezaketinde bulunan Kanal 7 yönetimine, deşifreleri tashih eden Zekai Karakaya’ya ve emeği geçen diğer bütün arkadaşlarıma teşekkür ediyor, “*Mehmet Akif İnan ile Sohbet*” kitabını Eğitim-Bir-Sen teşkilatlarının, üyelerinin ve kültür-sanat camiasının istifadesine sunuyoruz.

Ali YALÇIN
Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Şüphesiz bir sanatçının, bir dava adamının, bir mücadele insanının hayatının, sanatının ve mücadelesinin daha iyi ve doğru anlaşılmasını sağlayan şey eserleridir. Bir ömrün safahatını, düşüncenin gelişimini, meselelere bakış zaviyesini, etkilemeleri-etkilenmeleri görebilmek için eserlere bakmak, eserlerden hareketle kanaate ulaşmak gerekir.

Mehmet Akif İnan, duyguları yoğuran şairliği, bir zihniyetin taşıyıcısı-yayıncısı olmak bakımından dava adamlığı ve davasının gerektirdiği mücadelecilik kişiliği nefsinde toplamış bir kimseydi. O, 40 yılı aşkın bir süre, yazıları ve konferanslarıyla toplumu ihya gayreti içerisinde olurken, bir sanat adamı olarak edebi verimler de ortaya koydu.

Mehmet Akif İnan, sanatının ve düşüncesinin en olgun deminde aramızdan ayrıldı. Kültür hayatımız onun olgunluk çağında ortaya koyabileceği eserlerden mahrum kaldı. Bununla birlikte bir dönemin sanat ve düşünce hayatına ilişkin tanıklığını da yitirmiş olduk. Yazıları ve söyleşileri okunduğunda görüleceği gibi eserini ortaya koyma bakımından pek çok planları vardı. Ömür vefa göstermedi, *“Bitirip şu kuru kara ekmeği / Göç etsem diyorum yâr ellerine”* mısralarında ifadelendirdiği hasreti sona erdi, yârine kavuştu.

Mehmet Akif İnan'ın, kuruluşunda ve teşkilatlanmasında büyük emek harcadığı, 8 yıl da düşüncesini ve sanatını esere dönüştürememe pahasına, mücadeleciliğinin bir

eseri olarak addedip Genel Başkanlığı'nı yürüttüğü Eğitim-Bir-Sen olarak, ailesinden sendikamıza intikal eden birikimini, çeşitli gazete ve dergilerde kalmış yazılarını ve söyleşilerini de derleyerek Kurucu Genel Başkanımıza, kültür ve medeniyet havzamızın bir büyük önderine vefa borcumuzu bir nebze ödeme gayreti üzere 2009 yılında 'Mirası Kuşanmak', 'Aydınlar Batı ve Biz', 'İslam Dünyası ve Ortadoğu', 'Siyaset Kokan Yazılar', 'Edebiyat, Kültür ve Sanata Dair', 'Söyleşiler' ve 'Cumhuriyet'ten Sonra Türk Şiiri' adlarında 7 kitap olarak yayınladık.

Eğitim-Bir-Sen olarak, 2006 yılında, Mehmet Akif İnan'ın sağlığında yayınlanmış denemelerinden oluşan 'Din ve Uygarlık', 'Edebiyat ve Medeniyet Üzerine'; şiirlerinden oluşan 'Hicret' ve 'Tenha Sözler' adlı kitaplarını yeniden yayınlamıştık. 2012 yılında mevcudu tükenen bu eserlerin yeni baskılarını yaparak kültür ve sanat camiasının, üyelerimizin istifadesine sunduk.

2015 yılı başında, "Doğumunun 75. Vefatının 15. Yılında Mehmet Akif İnan Sempozyumu" vesilesiyle Mehmet Akif İnan'ın 11 kitabı için 3 cilt halinde nitelikli bir baskı gerçekleştirdik. Sempozyum vesilesiyle eserler yeniden gözden geçirilerek kimi hatalar düzeltildi. Mehmet Akif İnan'ın eserleri, düzeltilmiş haliyle 3 ciltlik özel baskının dışında bu baskıyla, 15 kitap olarak yeni bir kapak ve tasarımla sevenlerine ve Eğitim-Bir-Sen, Memur-Sen camiasına takdim edilmiş bulunuyor.

İstiyoruz ki, Mehmet Akif İnan'ın mümbit bir zemin olarak görüp ömrünün en verimli çağını mücadelesine hasrettiği sendikacılığı, onun idealleri doğrultusunda Türkiye'nin en büyük eğitim sendikası olan Eğitim-Bir-Sen'in seviyeli, ilkeli, millet eksenli, değerleri kucaklayan duruşuyla anlamlandırırken kendisini Eğitim-Bir-Sen'in anlayışıyla özdeşleştiren kitleyi de kurucusunun üretimleriyle buluşturabilelim ve üyelerimizin Mehmet Akif İnan'ın

eserleriyle birlikte sadece bir sendikanın üyesi olmadıkları, geniş bir medeniyet havzasına dahil olduklarının bilincine varmalarını sağlayabilelim.

Yayınlarmızın Mehmet Akif İnan'ın daha iyi anlaşılmasına ve *"Kim demiş her şeyin bitişi ölüm / Destanlar yayılır mezarımızdan"* sırrının tecelli etmesine vesile olmasını diliyor, çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Şükrü KOLUKISA
Genel Başkan Yardımcısı

Şair, Mütefekkir, Sendikacı

Mehmet Akif İnan

(Urfa, 12 Temmuz 1940
Yenişehir / Şanlıurfa, 6 Ocak 2000)

Cumhuriyet devri Yeni Türk Edebiyatı'nın önemli şairlerinden ve fikir adamlarından Mehmet Akif İnan, Urfa'da doğup büyümüştür. Üniversite eğitimini Ankara'da tamamlamış ve çalışma hayatını bütünüyle bu şehirde geçirmiştir. Yayımlanmış iki şiir ve dokuz deneme kitabı vardır.

Doğumu ve Ailesi

Urfa'nın Balıklıgöl Mahallesi'nde doğdu. Babası Urfa'nın Mirzaali Aşireti'nden gümrük memuru Hacı Müslim İnan'dır. Annesi aslen Maraşlı Dedeoğulları'ndan Mehmet Tevfik kızı Şakire Hanım'dır. Çocukluğu ve ilk gençlik yılları Su Mahallesi'ndeki evinde geçti. Ailenin altı çocuğunun en büyüğüdür. 23 Temmuz 1965 tarihinde edebiyat öğretmenisi Sevim Hanım'la evlendi ve bu evlilikten Şakire Banu adlı kızı dünyaya geldi (1967).

Tahsili

M. Akif İnan, ilkokulu Urfa Cumhuriyet İlkokulu'nda okudu (1952). Ortaokulu ve son sınıfa kadar liseyi de Urfa'da okuduysa da lise son sınıfta bir öğretmenisiyle tartıştığı tartışma sonucu naklini Maraş Lisesi'ne aldırdı; liseyi Maraş'ta tamamladı (1959). Daha sonraları edebiyat ve fikir alanında dostluk ve yoldaşlık edeceği Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin Özdenören ve Rasim Özdenören'le Maraş Lisesi'nde tanıştı. Bu tanışıklık *Edebiyat* ve *Mavera* dergilerindeki beraberlikleriyle gelişerek sürdü.

Üniversite eğitimini 1959'da başladığı Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1972). Fakülte'den 1972'de mezun olmasının sebebi, ikinci sınıftayken tahsilini bırakmasıdır. Fakat arkadaş ve dost çevresinden Nuri Pakdil'in ısrarıyla yarım bıraktığı tahsiline tekrar başladı (1962) ve mezun oluncaya kadar sürdürdü. Bu Fakülte'de *Cumhuriyet'ten Sonra Türk Şiiri* başlıklı bir bitirme tezi hazırladı (1971). Birçok akademik çalışmada atıflar yapılan ve bugün dahi yeterince tartışılmamış özgün değerlendirmeler içeren bir çalışmadır.

Dergiciliği ve Gazeteciliği

Lisedeki öğrencilik yıllarında *Derya* (1959) adlı bir gazete çıkartan M. Akif İnan, müteakiben Ankarada yayımlanmakta olan *Hilâl* mecmuasının ve yanı sıra Hilâl Yayınları'nın müessese müdürlüğünü yürüttü (1960-1964). *Derya*'yı Maraş Lisesi'nde tanıştığı arkadaşları Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve Alaeddin Özdenören ile birlikte kotardı.

Asıl edebî kimliğini, Nuri Pakdil öncülüğünde Ankarada yayımlanmaya başlayan *Edebiyat* dergisinin (1969), daha sonra da yine Ankarada yayın hayatına atılan *Mavera* dergisinin kurucuları arasında yer alarak buldu (Aralık 1975). Edebiyat ve fikir ağırlıklı bu iki dergiye şiir ve yazılarıyla katkıda bulundu.

Fikir yazılarını kaleme aldığı gazeteler ise *Millî Gazete*, *Yeni Devir*, *Yeni İstiklâl* ve *Yeni Mesaj* gazeteleridir. Yazılarında Akif Reha, Akif Rehavi, Mehmet Reha, Müslimoğlu ve Mithat Mirzaali müstearlarını kullandı.

Meslek Hayatı

M. Akif İnan, meslek hayatına Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarında başlamıştır. Bir yandan burada tahsilini sürdürürken diğer yandan Türk

Ocakları'nda ilk olarak kütüphane ve müze, peşinden de Genel Merkez müdürlüğü görevlerini yürüttü (1964-1969). Bu dönem, düşünce ve siyaset hayatında onun konferanslarla aktif bulunduğu bir dönemdir. Bunu takip eden dönemde ise Ankara'da Türk Taşıt İşverenleri Sendikası'nda uzman olarak çalıştı (1969-1972).

Adı geçen sendikadaki görevinden ayrıldıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev alarak Uşak İmam-Hatip Okulu'na atandı (1972). Askerliğini kısa dönem olarak yaptı (1975). Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ne geçti ve burada edebiyat dersleri verdi (1977-1980). En son Ankara Fen Lisesi'ne öğretmen olarak atandı. Vefatına kadar bu lisede öğretmenlik yaptı.

Edebiyat Hayatı

M. Akif İnan, ilk şiir ve yazılarını *Demokrat Urfa* adlı bir mahallî gazetede yayımladı. Daha sonra Maraş'ta yayımlanan *Hizmet* adlı mahallî gazetede bir müddet yazdı. Aynı zamanda yetişkinlik dönemlerinde Cumhuriyet devri Yeni Türk Edebiyatı'nda adları bir arada anılacak olan arkadaşları Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin Özdenören ile birlikte çıkardığı *Derya* adlı gazetede yazı hayatını sürdürdü.

Profesyonel anlamda yazı hayatına Ankara'da yayımlanan *Hilâl* mecmuasının müessese müdürlüğünü yürüttüğü yıllarda başladı. *Hilâl* derginin müessese müdürlüğünü yaptığı 1962-1964 yılları arasında yayımlanan sayılarda çoğu başyazı olmak üzere birçok yazısı ve şiiri yayımlandı. Müessese müdürlüğünü bıraktıktan sonra 1965 yılında yayımlanan sayılarına sadece şiirleriyle katkıda bulundu. Aynı zamanda 1963'ten itibaren *Türk Yurdu* dergisinde de şiirleri yayımlandı. Bu dergide yayımlanmış tek yazısı Yunus Emre özel sayısındadır (S. 319). 1969'da Nuri Pakdil yönetimindeki *Edebiyat* dergisinde yazmaya başlayınca kadar *Türk Ruhu*, *Filiz*, *Fedai*, *Orkun*, *Oku*, *Defne*, *Yaprak*, *Toprak*, *Yeni İstiklâl* gibi dergi ve gazetelerde şiir ve yazılarını yayımlandı. Fakat bu süreli yayınlarda yer alan şiirlerini şiir kitaplarına almadı.

Cumhuriyet devri Yeni Türk Edebiyatı'na M. Akif İnan'ı bir yazar ve şair olarak kazandıran verimleri 1969'dan itibaren *Edebiyat* dergisinde yayımlanmaya başlayan yazı ve şiirleridir. *Edebiyat*'ta şiirlerinden önce deneme üslûbuyla kaleme aldığı fikir yazıları yayımlanmıştır. Bu dergideki ilk yazısı, ikinci sayısındaki "Edebiyat ve Politika" başlıklı yazıdır (Mart 1969). *Edebiyat*'ta yayımlanan ilk şiiri ise daha geç tarihlidir ve "Terkib-i Bent" başlıklıdır (Haziran 1972). İnan'ın *Edebiyat*'taki şiirlerinin derginin dördüncü döneminde; 1974 yılında yoğunlaştığı görülmüştür.

Mavera dergisi, *Edebiyat* dergisinden sonra M. Akif İnan'ın arkadaşlarıyla beraber yayını omuzladığı ikinci önemli dergidir. Bu dergi kapanıncaya kadar dergide sürekli yazmıştır. Ayrıca *Yedi İklim* dergisi de *Mavera* sonrası dönemde edebî verimlerini yayımladığı bir edebiyat dergisidir.

İlk şiir kitabı *Hicret*, Edebiyat Dergisi Yayınları arasında çıktı (1974). Bundan önce deneme üslûbuyla kaleme aldığı fikir yazılarından oluşan *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* adlı eseri de aynı yayınevi tarafından basılmıştı (1972). İkinci şiir kitabı *Tenha Sözler* ise Yedi İklim Yayınları arasında çıktı (1991). Bir kısım fikir yazılarını bir araya topladığı *Din ve Uygarlık* adlı eseri ise Akabe Yayınları arasında çıktı (1985).

Edebiyat hayatı boyunca bazı ödüller aldı. Kısa adı KASD olan Kayseri Sanatçılar Derneği tarafından kendisine deneme ödülü verildi (1982). Türkiye Yazarlar Birliği'nin Türkmenistan'ın başşehri Aşkaad'da düzenlediği Türkçenin 3. Uluslararası Şiir Şöleni'nde ünlü Türkmen şairi Mahtum Kulu adına düzenlenen şiir ödülünü aldı (1995).

M. Akif İnan bir süre Kanal 7 Televizyonu'nda haftalık kültür ve sanat programları düzenledi (1998).

Sendikacılığı

M. Akif İnan'ın sendikacılığa ilgisi Ankara'da Türk Taşıt İşverenleri Sendikası'nda uzman olarak çalıştığı döneme uzanır (1969-1972). Sendikacılık alanına büyük emek veren M. Akif İnan, 1992'de kurulan Eğitim-Bir Sendikası'nın ve 1995'te kurulan Memur-Sen Konfederasyonu'nun genel başkanlığını yürütmüştür. Diğer kurucular ise Yusuf Beyazıt, Metin Selçuk, Nurettin Sezen, Ali Parıldar, Yunus Solmaz, Ahmet Temizkök, Necdet Pakdil, Nazire Keten, Zeki Efil, Raşit Yazan, Şükrü Gökdemir, Yurdagül Aydoğan, Gülderem Kuyucu ve Burhan Uzgur'dur.

Sendikacılık anlayışının arka planında "Ahilik" anlayışının izleri bulunmaktadır. O, sendikacılığı ideolojik arenadan kurtarmış, sadece Eğitim-Bir-Sen'in değil bütün sendikaların anlayışlarını sorgulamalarının yolunu açmıştır.

Ölümü

Genel başkanı olduğu Memur-Sen Konfederasyonu'nun Haziran 1999'da Ankara'da düzenlediği mitinge katılan M. Akif İnan, bu miting sonunda rahatsızlandı. Soğuk algınlığı ve zatürree teşhisiyle Gazi Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne yatırıldı. İlerleyen zamanda akciğer kanserine yakaladığı ortaya çıktı. Hastanede tedavi görürken ramazan ayının girmesi üzerine bu kutsal ayı Urfâda geçirmesi niyetiyle kardeşleri tarafından memleketine götürüldü. Yirmi gün sonra bir ramazan gecesi (6 Ocak 2000) gece saat 02.00'de Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Cenazesi 7 Ocak Cuma günü öğle namazını müteakip Hasan Paşa Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Urfâda Harran Kapı aile mezarlığına defnedildi.

Sanatı, Fikirleri ve Mücadelesi Hakkında Çalışmalar

Gerek kurucusu olduğu Eğitim-Bir-Sen gerekse diğer kültür kuruluşları tarafından her yıl ocak ayında Mehmet

Akif İnan'ı anma toplantı ve programları düzenlenmektedir. Bu programlar başta Ankara ve İstanbul olmak üzere, İnan'ın doğum yeri olan Urfada da icra edilmektedir.

Türkiye Yazarlar Birliği tarafından “Vefat Eden Şair ve Yazarlara Vefa Programları” çerçevesinde 2008 Mayıs'ında Çıldır'da D. Mehmet Doğan, M. Atilla Maraş, Mustafa Özçelik ve Yusuf Turan Günaydın'ın katıldığı “Akif İnan ve Sanatı” konulu bir panel düzenlenmiştir.

İnan'ın adı memleketi Şanlıurfa'da Eğitim ve Araştırma Hastanesine, Kahramanmaraş'ta bir mahalleye, İstanbul Esenler Belediyesi sınırları içindeki bir caddeye, Ankara, İstanbul, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Uşak, Adana, Batman, Bingöl, Mardin, Van, Diyarbakır, Düzce ve Ordu'da ilk ve orta dereceli okullara verilmiş, Ümraniye Belediyesi tarafından “M. Akif İnan Bilgi Evi” açılmış, Şanlıurfa'daki bir parka da “M. Akif İnan Parkı” adı konulmuştur.

Öldüğü yıl *Yedi İklim* dergisi Akif İnan için özel sayı hazırlamıştır (Mart 2000, S. 120). Yine hatırasını yaşatmak üzere dört anma kitabı basılmıştır:

Mehmet Akif İnan Kitabı, Haz. Nazif Öztürk – M. Çetin Baydar – Muhsin Mete – İsmail Hacifettahoğlu – M. Atilla Maraş, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara 2000.

Ölümünün 1. Yılında M. Akif İnan, Haz. İrfan Coşkun – Demet Geçener, Memur-Sen Yayınları, Ankara 2001.

Medeniyetin Burçları / Mehmet Akif İnan'ın Hatırasına, Haz. Turan Koç – Ali Dursun – Mete Sungur – Mustafa Akdeniz – İbrahim Hatunoğlu, Memur-Sen Kayseri Şubesi Yayını, Kayseri 2004.

Yedi Güzel Adamdan Biri M. Akif İnan, Haz. Mustafa Özçelik, Eğitim-Bir-Sen Kütahya Şubesi Yayını, Tarihsiz.

Erol Battal'ın hazırladığı *Sendikal Örgütlenme ve Eğitim-Bir-Sen* adlı kitapta da sendikanın kurucusu olması dolayısıyla Akif İnan'a geniş yer ayrılmıştır:

Sendikal Örgütlenme ve Eğitim-Bir-Sen, Erol Battal, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2004.

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen'in kurucularından Nurettin Sezen'in yazdığı "*Tanıklığımla Eğitim-Bir ve Mehmet Akif İnan (1992-2000)*" adlı kitapta Mehmet Akif İnan'ın sendikacılığı ve sendika genel başkanlığının safahatı anlatılmaktadır:

Tanıklığımla Eğitim-Bir ve Mehmet Akif İnan (1992-2000), Nurettin Sezen, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2013.

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi tarafından 10-11 Ocak 2015 tarihlerinde Ankara'da "Doğumunun 75. Vefatının 15. Yılında Mehmet Akif İnan Sempozyumu" düzenlenmiştir. Sempozyum bildirimleri Eğitim-Bir-Sen tarafından kitaplaştırılmıştır:

"Doğumunun 75. Vefatının 15. Yılında Mehmet Akif İnan Sempozyumu" Bildiriler Kitabı, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2016.

"Doğumunun 75. Vefatının 15. Yılında Mehmet Akif İnan Sempozyumu" çerçevesinde gerçekleştirilen diğer faaliyetler bağlamında *Yedi İklim* dergisi Ocak 2015 sayısını Mehmet Akif İnan Özel Sayısı olarak çıkarmış, Yusuf Turan Günaydın ve Selma Günaydın tarafından *Mehmet Akif İnan Bibliyografyası* hazırlanmış, Ali Haydar Haksal tarafından yazılan *Bir Medeniyet Şairi Mehmet Akif İnan* monografisi yazılmış, her iki eser de Eğitim-Bir-Sen Yayınları arasında yayımlanmıştır:

Mehmet Akif İnan Bibliyografyası, Yusuf Turan Günaydın-Selma Günaydın, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015.

Bir Medeniyet Şairi Mehmet Akif İnan, Ali Haydar Haksal, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015.

Mehmet Akif İnan'ın Kanal 7 televizyonunda 1996-1997 yıllarında gerçekleştirdiği 33 bölümlük "Akif İnan ile Sohbet" adlı programdaki söyleşiler kitaplaştırılmış, Eğitim-Bir-Sen Yayınları arasında yayımlanmıştır:

"*Âkif İnan ile Sohbet*, Hazırlayan: Hıdır Yıldırım, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2016.

Ayrıca sanatı ve eserleri üzerine iki adet mezuniyet tezi, Zekai Karakaya'nın hazırladığı bir adet de yüksek lisans tezi vardır.

Eserleri

Hicret, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1974 (1. Baskı); Esra Sanat Yayınları, Konya 1994 (2. Baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 6. Baskı.

Tenha Sözler, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1991 ve 1992 (1 ve 2. Baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 6. Baskı.

Edebiyat ve Medeniyet Üzerine, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1972 (1. Baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 4. Baskı.

Din ve Uygarlık, Akabe Yayınları, İstanbul 1985 (1. Baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 4. Baskı.

Yeni Türk Edebiyatı, Yaygın Eğitim Kurumu Matb., Ankara 1977 [Ders kitabı, Oktay Çağlar ile].

Cumhuriyet'ten Sonra Türk Şiiri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Mezuniyet Tezi, Ankara 1971; Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

Söyleşiler, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

Edebiyat, Kültür ve Sanata Dair, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

Aydınlar, Batı ve Biz, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

Mirası Kuşanmak, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

Siyaset Kokan Yazılar, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

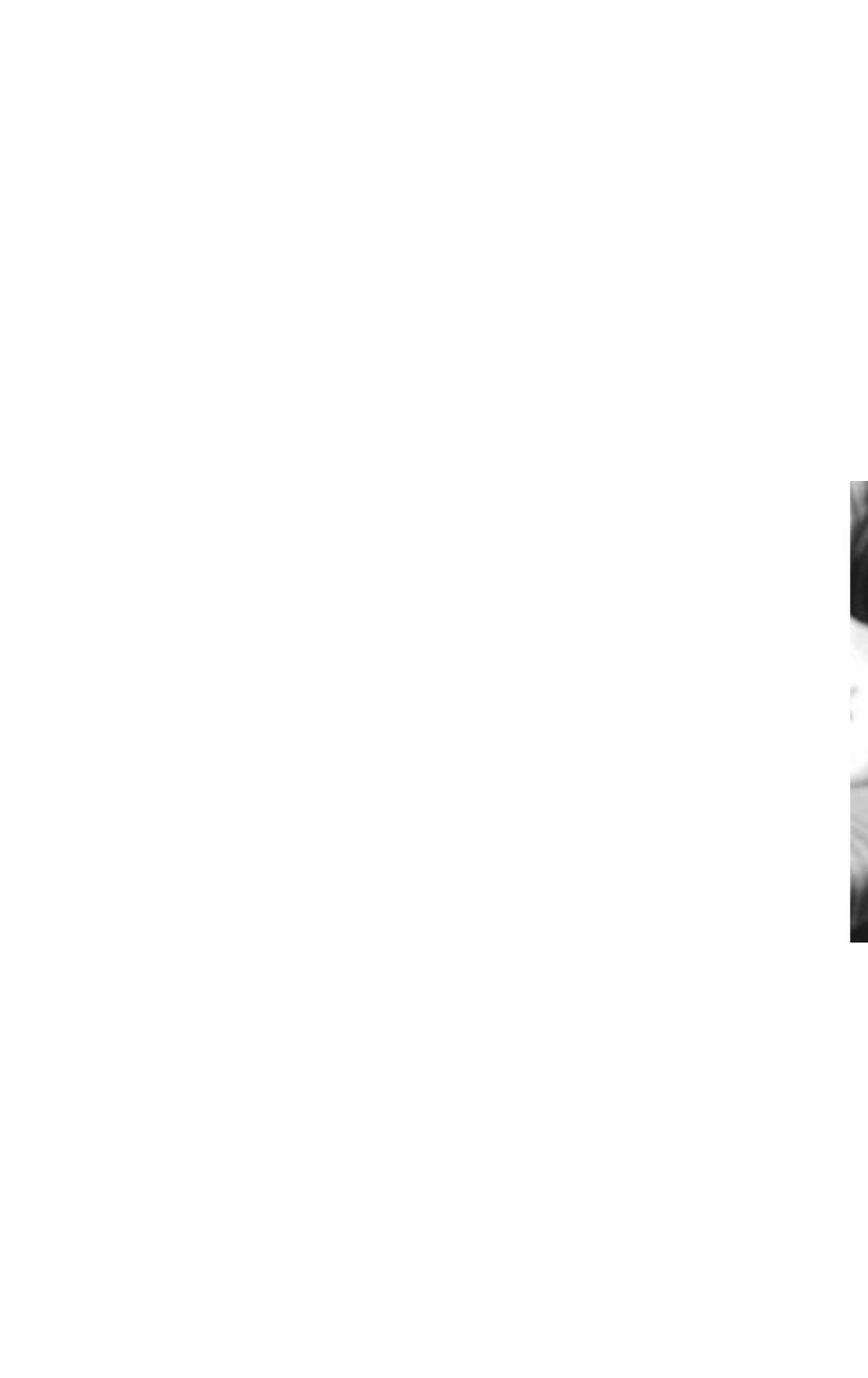
İslâm Dünyası ve Ortadoğu, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2015, 2. Baskı.

Kaynakça

Erol Battal, *Sendikal Örgütlenme ve Eğitim-Bir-Sen*, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2004, s. 65-79 ve 113.

İhsan Işık, “İNAN, M. Akif”, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi-III*, Elvan Yayınları, 3. baskı, Ankara 2004, s. 954-955.

Murat Yalçın (ed.), “İNAN, Mehmet Akif”, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi-I*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 440-441.

ÂKİF İNAN ile
Sohbet

ÂKİF İNAN ile Okta y Sinanoğlu

Okta y Sinanoğlu: *Yabancı dille eğitim yapmak gereksiz değil, yabancı dil ile eğitim yapmak bir ülkenin intiharı demektir. Bunu yabancılar bile duydukları zaman hayretler içinde kalıyorlar ve acıyorlar bize, bizden fazla üzüliyorlar. Yani bu bir kültürel soykırımdır ve bir dili, böyle on bin senelik dünyanın birçok yerinde yaygın olan Türkçenin, tarihten silinmesini hazırlamak, buna alet olmak ihanetlerin en büyüğüdür ve bırakın milli bakımdan insanlık bakımından insanlık suçudur.*

Batı'nın zannettiği gibi akıl her şeyin üstünde değildir; akıl insanın bilgisayarı gibi bir aletidir. Akıl üstünde gönül vardır, akıl ile ne yapılacağını söyleyen gönüldür.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bundan böyle her hafta gerçekleştireceğimiz Âkif İnan ile Sohbet programının ilkinin bugün yapıyoruz. Bu programımız; edebiyat, sanat, şiir ağırlıklı olacak. Bu dünyanın ünlü bir kişisi ile karşılıklı sohbet geliştireceğiz. Edebiyat, sanat, bütün sosyal konuları kapsayan, hepsini adeta kendi aynasında yansıtan bir alan; dolayısı ile biz edebiyat, sanat programı yaparken tüm meselelere değineceğiz, demektir. Bu arada yalnız edebiyat, sanat adamı olan kişileri değil, sanatla edebiyatla özellikle dille bağlantısı olan bütün tanınmış kişileri bu alanda hizmet veren kişileri de sohbetimize konuk edeceğiz. Bugünkü konuğumuz ünlü fenci bilim adamımız Profesör Doktor Oktay Sinanoğlu'dur. Sinanoğlu her ne kadar bir teknokratsa da hatta bu alanda dünyanın önde gelen bilim adamları arasında sayılıyorsa da özellikle dil konusunda, dilimiz konusunda birçok çalışmaları olan çok değerli, ilginç görüşleri olan bir büyüğümüzdür, bilim hayatımızın bir büyüğüdür. Kendileri ile bugün dil çevresinde bir konuşma geliştireceğiz. Bundan önce ben kendilerinin özellikleri hakkında, bilim hayatı hakkında izleyicilerimize kısa bilgi sunmak istiyorum.

Oktay Sinanoğlu hocamız Ankaralıdır. Bugün kolej olan Ankara'nın Türk Eğitim Derneği'nin Yenışehir Lisesi'ni bitirdikten sonra Amerika'ya gidiyorlar 1953 yılında; orada üniversiteye başlıyorlar ve üç yılda tamamlanacak olan üniversiteyi kısa sürede, bir-bir buçuk yılda, tamamlıyorlar. Onu takiben bir buçuk yıl Kaliforniya Üniversitesi'nde eğitim görüyorlar. Master (master) bursu alıyorlar; bu master bursu MIF bursu, çok tanınmış bir burs. Mastırını (master) da sekiz ayda tamamladıktan sonra doktora geçiyorlar ve iki yıl içerisinde doktoralarını tamamlıyorlar. Bu doktora'dan sonra bir yıl kadar Atom Enerjisi Laboratuvarı'nda görev yapıyorlar. Bu süre içerisinde de fizik, kimya, matematik arası bölgelerde yeni faraziyeler keşfediyor Sinanoğlu ve birçok teoriler geliştiriyor. Bu çalışmalar sonucu olarak dünyanın birçok yerinden kendisine çalışma teklifleri ulaşıyor, yardımcı profesörlükler öneriliyor fakat kendileri Yale Üniversitesi'ni seçiyorlar ve 26 yaşında profesör oluyorlar. Bu, dünyada üç yüzyıldan bu yana ilk kez bir bilim adamına nasip oluyor ve hâlâ rekoru kırılmamış olan bir yüksek başarıdır. Ayrıca Sinanoğlu hocamız, Boğaziçi Üniversitesi'nin olsun Orta Doğu'nun (ODTÜ) olsun kuruluşunda bir hayli emeği olan,

katkısı olan bir bilim adamımızdır. Kendilerinin özellikle fen konularında dünya literatürüne geçmiş, mal olmuş bir dizi keşifleri, araştırmaları var. Yani ünü bütün dünyayı kaplamış olan tanınmış bir bilim adamımızdır. Ömrünün büyük bir bölümünü, hocalığını Avrupada çeşitli ülkelerde özellikle Amerikada hoca olarak geçirmişlerdir. Fakat kendileri Türkiye ile hiç bağlantılarını koparmadılar. Buradaki bilim hayatına katkı bakımından olsun, öteki Türk Cumhuriyetlerinde bilim hayatına katkı olsun, sürekli bir faaliyet içerisinde kendilerini görüyoruz ve bu arada da Türkçeye bir Türk dili bilimcısından hatta sanatçısından çok daha ciddi ve yoğun biçimde sahip çıktıklarına tanık oluyoruz.

Efendim, hocama evvela hoş geldiniz, diyorum. Lütfettiler, bize zaman ayırdılar. Kendilerinin bir teknokrat olmalarına rağmen Türk dili ile bu denli yakın ilişki ve onu savunma durumunda olusunun sebepleri üzerinde kendilerinin görüşlerini rica ediyorum.

Oktay Sinanoğlu- Bir kere bir dil, şurası bilim dili burası esnaf dili diye ayrılmaz, dil bir bütündür. Çünkü bilimde, teknikte olan gelişmeler sonunda topluma mal olur ve halkın da dilinde yerleşir o kavramlar. Dolayısı ile bunu bir bütün olarak ele almamız lazım. Yani bilim dili İngilizce, bilmem diploması dili Fransızca, din dili Arapça, sokakta konuşulan da Türkçe falan gibi bir şey olamaz, dil bir bütündür. Bilimde ve teknikte devamlı yeni gelişmeler oluyor, yeni kavramlar, yeni buluşlar çıkıyor. Bunların karşılığını yani bilimcilerin kafasından çıkan bu kavramların adlarını herhangi bir ülkede kim koyar? Bir kere bir şeyi keşfeden adam dili ne ise o dilde o işin adını koyar, kendisi koyar. Yani bunu kendisi yaparken -bunun hakkında konuşma yapacak, yazı yazacak- bunun terimlerini de kendisi bulmak mecburiyetindedir.

İnan- *Bizim bildiğimiz kadarıyla Batıdaki bazı teknik alan-daki keşiflere sizin karşılık bulduğunuzu -kelime olarak- biliyoruz, bu nasıl oluyor? Hani, kendi bilim adamları değil de bir Türk bilim adamı o keşiflere karşılık buluyor(!)*

Sinanoğlu- Eğer mesela bir faraziyeyi, bir kuramı biz yaratmışsak orada yeni birtakım kavramlar getirmişsek bilime, onun adını elbette, ben koyacağım. Şimdi bunu Türkiye'deki durum malum oralarda yaptıysak uluslararası olarak yayınlamışsak önce biz yazacağız, biz anlatacağız. Dolayısı ile bunun adını da biz koyduk. Mesela bazı terimler var, şimdi moleküler biyoloji de var, çalıştığımız bir ayrı dal. Ondan sonra fizik, kimya, matematik ile ilgili bazı kavramları biz bulmuş olduğumuz için İngilizce adlarını da biz koyduk ve bunlar şimdi bütün kitaplara geçti, dünyada herkes bu isimleri kullanıyor. Yalnız, Türkiye'de de eğer bunu Türkiye'de bir Türk bulmuş ise ilk defa ve ilk defa Türkçe yazması, anlatması gerekir, o zaman Türkçe adını koyar veyahut da dışarıda yeni bir şey bulunmuşsa bunu ilk defa öğrenen ve kendi memleketine getiren bilim adamı onun da adını Türkçe olarak koyar. Dolayısı ile biz öyle bir durumda olduk ki dışarıdaki adını da biz koyduk buraya gelip Türkçe adını da biz koyduk, nasıl koyduk? Şimdi yalnız şu var, İngilizcede yeni bir kavrama yeni bir buluşa bir isim koymak çok zordur. Çünkü İngilizcede yeni sözcük, kelime türetme yeteneği yoktur çünkü İngilizce, üç yüz-dört yüz senelik, beş altı dilden kırma hiçbir kuralı kaidesi olmayan bir dildir. Ayrıca İngilizcenin yüzde altmışı Latince'dir. İngilizler, İngiliz bilim adamları daha liseden itibaren Latince ve Yunanca öğrenirlerdi. Dolayısı ile onlar yeni buluşlarına Latince'den, Yunancadan isimler takarlar fakat şimdi birçok yeni buluşlarda gerçi Avrupa'da, İngiltere'de de oluyor Amerika'da da oluyor fakat Amerika'da liselerde falan Latince, Yunanca eğitimi yok "Neden yok?" diye sorduk da bana güldüler Amerika'da. "Bizimkilere dosdoğru kendi dilinde İngilizce okuma, yazma bile öğretmiyoruz, yüzde altmışı dosdoğru okuma yazma bilmiyor lise mezunlarının, ne Latincesi" dediler, güldüler. Dolayısı ile Amerika'da yetişen bilim adamları Latince, Yunanca bilmiyor, başka da bir terim türetme yeteneği dilde yok, onun için bir cümle yapıyorlar her kelimenin baş harflerini birleştirerek bir kelime türetiyorlar *lazer* gibi, yahut

ram gibi. Dilbilimcilere göre bir dilde eğer bu şekilde kelime türetilirse buna Avrupada *akronim* derler, dilbilimciler tarafından bir dil eğer sadece böyle kelime türetmek zorunda kalıyorsa o dilin yozlaştığının, yeteneksizliğinin bir alameti olarak sayılıyor.

İnan- *Şimdi aynı şey bizim için söz konusu olmamalı. Türkçe yapı bakımından zaten kelime türetmeye çok müsait. Bizim belli kelime köklerimiz ve gövdelerimiz var, onlara belli ekler ekleyerek, takılar ekleyerek isimler buluyoruz.*

Sinanoğlu- Dolayısıyla Türkiye'de isimler bulmak çok daha kolay oluyor ve oldu.

İnan- *Ve bildiğim kadarı ile sayın hocam, siz o buluşların yabancı dilde yani İngilizcede karşılığını bulmaktan öte bir de Türkçede karşılıklarını bulma çalışmalarını yaptınız ve vakti ile Türk Dil Kurumu tarafından da sizin böyle bir sözlüğünüz yayımlandı. Yani bunu Türkçede çok daha kapsamlı biçimde yapma çalışması içerisindeyiz. Hem sizin buluşlarımızın hem öteki bilim dünyasının buluşlarının Türkçede karşılığının pekâlâ olabileceğini kanıtlayan böyle bir sözlük çalışmanız da olmuş.*

Sinanoğlu- Yani kanıtlamaktan öte şunun kesinlikle söyleyeyim: -ki bunu artık dünyada bütün dilliler, eğer biraz saçlı kafalarından kendilerini arındırdıkları zaman onlar da söylüyorlar, biz de otuz senedir söylüyoruz- Bilim için kelime türetmek ve bilim yapmak için bugün en uygun dil, kendimiz buralıyız diye söylemiyoruz, Türkçedir. Niye? Çünkü Türkçe, matematiksel yapıya sahip bir dildir. Başka dillerde böyle bir şey yoktur. O bakımdan yani bizim elimizde böyle büyük bir nimet var, bunu kullanmalıyız ve başka ülkelere de yarayacak ileride.

İnan- *Dil ile bilim arasında kuşkusuz bir bağlantı var. Siz Türkçenin bir bilim dili olma bakımından çok şanslı olduğunuzu söylüyorsunuz. Hatta bu konuda belki de İngilizceden çok daha önemli olduğunuzu hep anlatıyorsunuz fakat son yıllarda tamamen bu konunun dışında buna karşı görüşlerin de ileri sürüldüğünü*

görüyoruz. Adeta bilim öğrenmek için özellikle teknolojik açığımızı kapatmak için mutlaka İngilizce öğrenilmelidir; hatta İngilizce eğitim yapılmalıdır, gibi bir görüşe tam oluyoruz. Bu konuda fikrinizi almak isterim.

Sinanoğlu- Türkiye’de 1953’te benim okuduğum okul, ilk defa İngiliz ve Amerikan karma İngilizce eğitim yapan ilk Türk okulu haline geldi. 1953’e kadar böyle bir şey yoktu. Birtakım misyoner okulları vardı ama Türk okulları yoktu böyle İngilizce eğitim yapan. Şimdi ilk bizim okula böyle bir çengel atıldı. Ondan sonra güzel bir plan üzere bu, çorap söküğü gibi yayıldı ve millete de “İngilizce bilmeyen adam değildir, sadece İngilizce bilen adam olur.” falan gibi bir hava yaratıldı bu kırk sene içinde. O kadar ki bizde yeni Bakanlar Kurulu seçildiğinde ikide bir -Bakanlar Kurulu’nun ortalama ömrü altı aymış son kırk senedir- orada bakanların resimleri, vesikalıkları çıkardı. Altında evli, iki çocuk babası, İngilizce bilir, Almanca bilir diye yazardı. Biz de diyorduk ki: “Efendim Amerika’da zenciler de İngilizce biliyor; yani acaba bu adam hukuk biliyor mu, iktisat biliyor mu, işletmecilik biliyor mu, matematik biliyor mu?’ bunları söyleyin, yanında İngilizce de biliyorsa iyi, Almanca da biliyorsa iyi, diğerlerinin yanında bilsin. Eğer sırf İngilizce bilmekle, yalnız bununla bakan oluyorsa o zaman Amerika’daki zencileri getirelim burada gariban takımı, yani onlara acımak lazım, burada bakan yapalım.”

İnan- *Elbette yani her İngilizce bilen özellikle teknik alanda o birimleri öğrenmek için bir altyapıya sahiptir, diyemeyiz kuşkusuz ama günümüzde, çağımızda teknolojiyi; güçlü, ileri teknolojiyi kuşkusuz Batı temsil ediyor gibi. Bizim bu teknolojiye ulaşmamız bakımından İngilizce eğitimini öğretimini evvela kesin olarak şart görüyor musunuz siz?*

Sinanoğlu- Çeşitli mesleklerde yabancı diller bilmek faydalıdır. Biz yabancı dilin meraklısıyız. Her gittiğim ülkenin dilini öğrenmeye çalışırım birkaç tane Asya’sı Avrupa’sı. Yabancı dil bilmek, yabancı dil öğrenmek başka

meseledir, eğitimi hangi dilde yapacağın apayrı bir meseledir. Bugün dünyanın bir iki böyle sömürge veyahut da bir türlü sömürgeleikten kurtulamayan perişan birkaç ülkesi dışında kendi ana dili yerine başka bir dilden eğitim yapan ülke yoktur. Bu şekilde bir yabancı dil öğretim yöntemi yoktur. Niye yoktur? Düşünün, mesela diyelim ki karşımdaki öğrenci biraz İngilizce biliyor, öğreniyor, öğrenmekte, şimdi ben buna gelip İngilizce olarak bir fizik anlatıyorum. Ben bunun kendi dilinden anlatsam zaten anlaması zor olan işlerdir, çok derin düşünmesi lazım ve hayattaki birçok bildiği şeylerle çağrışım yapması lazım. Mesela biz buna fiziği İngilizce anlatıyoruz, -Allah korusun ben Türk çocuklarını hiçbir zaman Türkçeden başka bir şeyde anlatmak ağırıma gider, haysiyetime dokunur, bazıları bunu çok seviyor- bu çocuk o lafı duyduğu zaman fizik kavramlarını mı düşünsün, yoksa acaba bu kelime neydi, 'preposition' (edat) neydi falan onu mu düşünsün? Böyle bir yabancı dil öğretme sistemi yoktur. Bu İngilizlerin, Romalılarından öğrendiği, bir milleti ilelebet sömürge yapmak, kafasını tamamıyla onlara bağımlı kılmak için icat ettikleri bir sömürge usulüdür. Bunu 2000 sene önce Romalılar icat etti. İngilizler de 1750'lerde klasikleri iyice okuyup, oradan ilham alıp bunu İrlanda'ya, Hindistan'a, Pakistan'a yaptılar. 1953'ten itibaren de Amerika daha çok devreye girdi. Türkiye'de de bunu yerleştirdiler şimdi.

İnan- Fizik, kimya, matematik gibi hani adına müspet bilimler dediğimiz bilimleri iyi öğrenmekte, mutlaka bir dili çok iyi bilmenin şart olmadığını söylemek istiyorsunuz.

Sinanoğlu- Hayır, hayır onu söylemek istemiyorum. Yabancı dil bilmek faydalıdır, yalnız eğitim; özellikle ilk, orta, lise hatta üniversite bir ülkede daima kendi dilinden olur. Ayrıca fizik dersini kendi dilinde fizik öğretmeni öğretir, yabancı dil dersinde de onun öğretmeni yabancı dili öğretir. Bunların ikisinin bir arada öğretilmesi gibi bir yöntem yoktur. Türkiye'de vardır, bir iki sömürgece vardır. Fransızlar da Cezayir'de aynısını yapıyor Fransızca olarak.

Onlara sorarsan da Fransızcadan başka dil yok. Şimdi bakın bir kere Türkiye'ye birçok şeyler yutturulmuştur, planlı bir şekilde bunların planlarının nasıl yapıldığını Amerika'da, İngiltere'de onları çok iyi biliyorum. Şimdi bir kere birinci uyutma, yutturmaca: Dünyanın dili İngilizce oldu, bilim teknik için bunun hepsi İngilizce olur, başka dilde olmaz, illa bu olacak.

İnan- Bizde de yaygınlaşan görüş bu.

Sinanoglu- Bunu tabii yutturdular millete, bu yalandır. İkinci Dünya Harbi'nden sonra Amerika ortalıkta tek kuvvet kaldığı için dolayısı ile İngilizce önem kazanmıştır dünyada, doğru. Ondan önce de mesela Fransızca en önemli dildi. Ama şimdi bütün dünyada İngilizcenin önemi artmakta değil azalmaktadır, gidin Avrupa'yı dolaşın. Almanya'da her şey Almanca, Fransa'da her şey Fransızca, İsviçre'de Zürih'te tren istasyonunda bile ki bütün dünya oradan geçer merkezi bir yerdir, bir tek İngilizce kelime göremezsiniz.

İnan- Aklıma gelmişken söyleyeyim istiyorum. Geçen sene Bişkek'te idim ben, orada üniversitede öğretim üyeleri ile görüşüyorum. Onların içerisinde rektörün de bulunduğu bir profesör grubu ile konuşuyorum. İngilizce bilmediklerine tanık oldum ve hayret ettim. Siz nasıl o halde bilim adamısınız, İngilizce bilmiyorsunuz? Bu sefer kendileri hayret ettiler, dediler ki: Bizim alanımızda dünyada yapılan çalışmaların tümü bir hafta içerisinde Rusçaya çevrilmiş olarak önümüze gelir. Dolayısı ile biz bu konuda bilgimizi arttırmak açısından İngilizce öğrenmeye mecbur değiliz. dediler. Demek ki pekâlâ dış dünyada yapılan çalışmaların bilim adamlarımızın önüne tercüme edilmiş olarak gelmesi de pekâlâ mümkün.

Sinanoglu- Tabii bu demek değildir ki yabancı dil de öğrenilmesin. Evet, ama mesleğine göre, mesleğine gerekli olacak biçimde yeteri kadar yabancı diller bilmek faydalıdır, bu mesleğe göre değişir. Mesela bir adam Türkiye'de ilahiyat üzerine çalışıyorsa herhalde bunun muhakkak bir Arapça, Farsça, Osmanlıca filan iyice bilmesi gerekir.

İnan- Ama İngilizce, Fransızca'yı bilmesi şart olmasa gerek.

Sinanoğlu- Tabii kendi kabiliyeti var ise onu da bilse iyi, yoksa tercüme okur bu konuda yazılan şeyler hakkında. Ama şimdi tutup da mesela imam-hatip liselerinin dilini de, eğitimini İngilizce yaptılar yani Müslümanlığı sen İngiliz'in kitabından İngilizce olarak Türk öğretmen Türk öğrencisine anlatacak. Yani bu artık ahmaklığın diyelim, haysiyetsizliğin diyelim son perdesidir. Dünyada bir kere herkesin bu işi İngilizce yaptığı da yalandır. İşte koskoca Rusya ki matematikte falan aslında Amerika'dan çok daha ileridir, mesela bütün bu işler Rusça yapılır. Koskoca Çin'de, iki milyar olacak yakında, hepsi Çince'dir; Japonya'da hepsi Japonca'dır; Kore'de hepsi Korece'dir; İsrail'de unutulmuş olan nerede ise ölmüş olan dil canlandırılmış her şey İbranice hale dökülmüştür hatta bilgisayar programları bile İsrail'in o kargacık burgacık yazısı ile İbranice olarak yapılmaktadır. Yani bu her yerde böyledir, İngilizce olacak diye bir mesele yok, bilim nerede ise oradan almak lazım. Şimdi bilimde sadece Batı'nın üstün olduğu devri de geçmiştir. Batılılaşma lafları da tamamen yanlıştır. Çünkü bugün en ileri tekniklerde bilgisayar teknolojisinde falan Japonya, Kore bile hatta Tayvan Amerika'yı geçmiştir. Şimdi Batılılaşma lafı yerine şimdi Doğululaşma mı diyeceğiz? Yani bilim nerede ise orada olacağız. Onun için bir kere bizim çeşitli dillerde çok iyi uzmanlar yetiştirmemiz lazım. Tercümanlar, mütercimler mesleğine göre. Japonya'da öyle özel üniversiteler vardır.

İnan- Onlar bize dünya literatürünü aktarmalıdır, diyorsunuz. Bilim adamlarımızın ayağına gelmelidir o çalışma bir oranda, diyorsunuz. Ve anladığım kadarı ile Türkiyede yabancı dil öğretimini, eğitimini pek tutarlı görmüyorsunuz ve buna ek olarak da yabancı dille eğitim vermenin gereksiz olduğunu savunuyorsunuz.

Sinanoğlu- Gereksiz değil, yabancı dil ile eğitim yapmak bir ülkenin intiharı demektir. Bunu yabancılar bile duydukları zaman hayretler içinde kalıyorlar ve acıyorlar

bize, bizden fazla üzüyorlar. Yani bu bir kültürel soykırımdır ve bir dili böyle on bin senelik dünyanın birçok yerinde yaygın olan Türkçenin tarihten silinmesini hazırlamak, buna alet olmak ihanetlerin en büyüğüdür ve bırakın milli bakımdan insanlık bakımından insanlık suçudur.

İnan- Buna karşılık Türkçenin bilim dili olma özelliğinin bulunduğunu ve bu konuda pekâlâ gelişmeye açık olduğunu söylüyorsunuz ve Türkçenin giderek böyle bütün Türk Cumhuriyetlerini de kapsayan ortak bir bilim dili haline günümüzde de kavuşturulması konusunda da bazı çalışmalar yapılması gerektiği konusunda bazı görüşlerinizin ve kanaatlerinizin olduğunu biliyoruz. Acaba bunu nasıl sağlarız hocam? Türk bölgelerinin birbiri ile aynı dil köküne bağlı olmakla birlikte konuşmaları anlaşmaları açısından bazı zorluklar var. Bunu aşarak hem bir ortak konuşma hem bir ortak yazım dili geliştirme hem de bir çağdaş bilim, teknoloji dili geliştirme konusunda sizce neler yapılmalıdır?

Sinanoglu- Bunu Türkçede yapmak çok kolaydır. Zaten yıllarca çeşitli bilim dallarında Türkiye’de gayet güzel Türkçe terimlerle Türkçe sözlükler yayınlanmıştır. Fakat bu iş de sağ sol vs. kargaşalığı içinde kasıtlı olarak baltalanmıştır.

İnan- Bugünkü teknoloji daha çok Batı imzalıdır. En azından vermiş olduğu görüntü budur. Diyorum ki Batı uygarlığı ile Batı teknolojisi arasında bir uyum var mıdır? Farz-ı muhal, biz Türk-İslâm uygarlığının üyesi olan toplum olarak biz uygarlığımıza uygun bir teknoloji üretimine imkân bulmuş olsaydık bugünkü teknolojiyi biz mi temsil ederdik yoksa farklı bir alanda mı teknolojik tezahürler gösterilirdi bizim tarafımızdan?

Sinanoglu- Bizim eski bilim adamları yani Asya’daki, Türkistan’daki İbni Sina, Uluğ Bey gibi büyük adamlar onuncu, on birinci asırda bu işi çok iyi biliyorlardı. Şimdi biz de onu tekrarlayalım ki Batı bu konuda eksik kalmıştır. Onlara göre bir âlimin bir bilim adamının bilim adamı olabilmesi için hem dış dünya maddi dünya bilimlerinde

hem de manevi bilimlerde yani insan gönlünün ilminde yükselmesi icap eder. Bunların ikisinin yan yana gitmesi gerekmiştir. Batı'da bu işin maddi dünya ile olan ilimler çok gelişmiş fakat insanın iç dünyasının manevi tarafının ilimleri eksik kalmıştır. Ve bunun acısını şimdi Batı çok çekmektedir. Batı'da iş ahlaki olsun, aile ahlaki olsun, gençlik olsun büyük bir bozulma içindedir ve kendileri bundan dert yanıyorlar; hatta bazen naçizane bizi bile çağırıp da Almanya, İsviçre gibi ülkelere bu konuda bize konuşma yaptırılıyorlar. Yani *Bu gençliğin toplumun sorunları nasıl hallolacak?* diye bizi çağırıyorlar; yani övünmek için söylemiyorum, Batı'nın halini belirtmek için söylüyorum. Şimdi uygarlıkla, insanlıkla teknolojiyi de fazla karıştırmamak lazım. Bazı ülkelerde teknoloji gelişmiştir; maddi bir hırs peşinde koşarak ama uygarlık gelişmemiştir, bu ülkeler barbar, gaddardır, insanlıktan tamamıyla uzaktır. Yani oralara gidenler onları hemen anlıyor. Ama buralardan başka türlü görünüyor. Dolayısı ile bizim hem akıl hem gönül terbiyesine önem vermemiz lazım. İnsanların insan olarak da yetişmesini sağlamamız lazım, Batı'da bu eksiktir. Şimdi dolayısı ile her yeni buluş, her yeni teknik gelişme insanların yararına da kullanılabilir, zararına da kullanılabilir. Nitekim bu teknolojiden insanları mahveden atom bombaları çıkmıştır veya diyelim ki en basitinden işte şu anda kullandığımız televizyona bakalım. Bu televizyon insanlık için çok büyük bir nimettir. Bununla insanların kültür seviyesi, insanlık anlayışları, eğitimleri son derece üst bir düzeye getirilebilirdi. Ama bu Batı'da nasıl, Amerika gibi bir ülkede nasıl kullanılmıştır? Yüz kanal, yüzünde de polisten, cinayet, hunharlıktan, ahlaksızlıktan, uyuşturucudan başka bir laf yok. Yani bu insanlığın kötülüğü için kullanılmaktadır. Onun için eğer biz dedelerimizin, atalarımızın hasletlerini kaybetmeyip de ve aynı zamanda bu maddi ilimlerde de gevşememiş olsaydık ve onlarda gelişmeler sağlamış olsaydık bizim geliştireceğimiz bilim ve teknik aynı zamanda insanların iyiliği için kullanılacak bir bilim ve teknik olacaktı. Bugün

her Şeye bakınız, Şu Amerika'nın uçaklarına bakınız, Şu otobüslere bakınız. Bunu biz otuz senedir Őöylüyorduk baktık ki Japonlardan biri de aynı Şekilde ŐöylemiŐ, bir kitapta yazmış. Ben derdim hatta uçakta böyle Amerikalılarla, Avrupalılarla filan seyahat ederken saatlerce, derdim ki: Şöyle oturulur mu sekiz saat? İnsanın rahatı hiçbir zaman düşünölmüyor, sadece kâr düşünölüyor vs. Eğer dedim bunu bir Asya milleti icat etmiş olsaydı burada herkes böyle yerlerde minderler üzerinde gayet rahat otururdu, bacakları ağrımazdı falan filan. Uygun bir Şekilde gelişme olurdu. Baktık ki Japon da aynısını yazmış çünkü bunların da hasletlerini kaybetmemiŐ olanlar ile çok ortak noktalarımız vardır.

İnan- Demek ki teknolojiyi kullanmada ulusların uygarlığının, yaşama biçiminin yönlendirmesi onu olumlu ya da olumsuz yönde kullanımı söz konusu oluyor.

Sinanoglu- Hatta Şöyle de diyebiliriz ayak nasıl yürümeye yararsa akıl da bir Şeyi hesap edip, bir Şeye bakıp sonuç çıkarmaya yarar. Ama Batı'nın zannettiği gibi akıl her Şeyin üstünde değildir; akıl insanın bilgisayar gibi bir aletidir. Akılın üstünde gönöl vardır. Akıl ile ne yapılacağını söyleyen gönöldür. Bu tarafını hiç unutmamak lazım.

İnan- Efendim, çok teşekkür ederiz gerçekten çok tutarlı, çok ihtiyacımız olan bilgiler lütftediniz. Bundan sonra da eğer imkânınız olursa sizinle daha başka programlarda buluŐmak üzere, teşekkürlerimi sunuyorum, iyi günler diliyorum. İyi akşamlar olsun.

ÂKIF İNAN ile Şehribostan & Geldimemedova

Şehribostan Geldimemedova: Halkımız şii ri seven halk. Bizde 'Bahşiler Evi' diye bir derneğımız var, orada bizim bilmediğımız şimdiye kadar duymadığımız eski mirasımızdan şarkılar söylerler. Bizim halkımız bunları ezbere bilirler. Onların hizmeti daha büyük. Bahşiler'e sahtlar deriz biz, o sahtlar kendilerine müridler yetiştirirler.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuğumuz Türkmenistanlı tanınmış şair Şehribostan Geldimemedova. Kendileri ayrıca Aşkabat Mahtumkulu Üniversitesinde Türkmen Edebiyatı öğretim üyesidirler ve ülkelerinin çok ünlü şairleri arasında yer alıyorlar. Oysa doğum tarihleri 1971'dir. Efendim bu kadar genç bir yaşa büyük bir ün sığdırmış olması gerçekten hem hayret edilecek bir durum hem sevinilecek bir durumdur. Kendilerinin çok küçük yaşta şiire başladığını biliyoruz. Benim kendilerini tanımam iki sene oluyor. Yazarlar Birliği ile birlikte Türkmenistan Uluslararası Şiir Şöleni için gittiğimizde tanışmıştık. O gündür bu gündür birbirimizin hem ülkemizin hem kendimizin sanat ürünlerini tanıma ve tanıtma konusunda çabalar gösterdik. Kendileri yine bir Uluslararası Şiir Şöleni dolayısı ile Türkiye'de bulunuyorlar. Biz de bu imkândan yararlanarak kendileri ile bir sanat sohbeti yapmayı kararlaştırdık, kabul ettiğimiz için çok teşekkür ederim size. Hoş geldiniz.

Şehribostan Geldimemedova- Teşekkür ederim. Hoş bulduk efendim.

İnan- Türkmen Edebiyatı hocasımsınız. Yani siz yalnız bir şair bir sanatçı değil aynı zamanda edebiyatla da bilim olarak ilgilenen birisiniz. Toplumumuzun gerçekten çok yabancı olduğu bir konudur Türkmen Edebiyatı. Aslında bütün Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin edebiyatları hakkında biz doğru dürüst kapsamlı bilgi sahibi değiliz. Siz de bugün Türk Edebiyatının hatta geçmiş Türk Edebiyatını çok yakından tanıma durumunda olamadınız. Çünkü araya büyük bir coğrafya girmişti, bir rejim girmişti; dolayısı ile bağlantımız bir hayli kopmuştu. Şimdi bu bağlantıların yeniden kurulması dolayısı ile herhalde siz de bizim gibi mutlu olmalısınız.

Geldimemedova- Tabii, tabii efendim. Biraz önce söylediğiniz Uluslararası Şiir Şöleni diye biliyorsunuz ki burası da dördüncü Uluslararası Türkçenin Şiir Şöleni oldu. Burada şuna dikkat çekmek istiyorum. Önce aradaki bağ kopmuş dediniz, gerçekten o bağ kopmuştu; bence Uluslararası Şiir Şölenleri'nin çoğalması ile biz Türkçe konuşan Orta Asya halklarının edebiyatını bir araya getirebiliriz, diye düşünüyorum. Çünkü bizim Türkçenin Türk yazarla-

rında eski edebiyatından da yeni zamanda, aynı zamanda yaşayan şairlerden, gerçeği söylersem, Türkmen şairlerini tanıyan yok, halk bile tanımıyor çünkü nasıl tanısın? Siz Latin alfabesindeyiz, biz Kiril alfabesinde. Şimdiye kadar onunla büyüdük, onunla yazdık, her şey onunla.

İnan- Kiril alfabesini siz kullanmaya başlayalı aşağı yukarı yetmiş yıl kadar oluyor. Ondan önce siz de bizim Cumhuriyet'ten önce kullanmış olduğumuz Arap alfabesi ile yazıyordunuz ve dolaşısı ile bütün Türk dünyası aynı alfabe ile yazıyordu. Bu yazı birliği dolayısı ile birbirimizin hem dilini kolay anlama imkânımız vardı hem de sanat ürünlerini daha yakından tanıma fırsatına kavuşmuş durumdaydık fakat araya Kiril alfabesi girince burada da hemen bir ek açıklama da bulunmak isterim. Şimdi size uygulanan Kiril alfabesi ile örneğin Özbekistan'a veya Kırgızistan'a uygulanan alfabe aynı değil. Kiril alfabesi kökenli olmakla birlikte farklı harfler eklenmiş olduğu için her ülkenin her devletin alfabesi farklı dolayısı ile siz öteki komşu Türk Cumhuriyetleri'nin de yazdıklarını doğru dürüst anlama imkânını kaybetmiş oldunuz yetmiş yıla yakın bir süredir. Oysa bildiğimiz kadarı ile yetmiş yıl önce bir Türkmen şairini tutalım bir Kazak ya da bir Azerbaycanlı kişi kolaylıkla anlayabiliyordu. Bu imkân büyük ölçüde sarsıntıya uğradı ve gördüğümüz kadarı ile diliniz, Türkçeniz de bir hayli ihmale uğradı, Sovyet döneminde yaşadığımız süre içerisinde. Doğru mu efendim?

Geldimemedova- Doğru efendim. Ama biz şimdi Türkmenistan bağımsızlığını ilan ettikten sonra şu anda biz Latin alfabesine geçmeye çalışıyoruz ama hemen geçilmeyecek çünkü bizim gazetelerimiz, dergilerimizin birinci sayfasında Latin alfabesinde basılıyor. Ama bence bu da bir geçiş dönemi olduğu için böyledir. Mesela biz önce -siz de söylediniz ya- Arap alfabesindeydik. Biz klasik edebiyatımızı, geçmiş mirasımızı, geçmiş edebiyatımızı, geçmiş tarihimizi hiç bilmedik. Mesela şimdiye kadar bile doğrusunu bilmiyoruz çünkü alfabe okunmuyor. Beni üzen bir şey var; bizim edebiyatımızın olur olmaz hepsi Kiril alfabesinde basıldı, birçok kitaplar basıldı, her şey basıldı, imkânı olan bastı.

İnan- O basılanlar da zannediyorum çok sınırlı eserleriniz oldu ve siz kendi edebiyatınızı, kendi tarihinizi daha çok Rusçaya aktarılmış olan metinlerden öğrenmek durumunda kaldınız. Bir de bildiğim kadarıyla sizin Orta Asya Cumhuriyetleri'nde işte bağımsızlık dönemine kadar eğitim dili Rusçaydı. İlk, orta ve yüksek dereceli okullarda kendi diliniz olan Türkmençe değil Rusça okutuluyordu. Şimdilerde Rusça ile birlikte kendi dilinizle de eğitim imkânı bulmuş durumdasınız. Tercihe bağlı olarak isteyen Rusça okuyor isteyen Türkmençe okuyor. Ama tabii bu yetmiş yıl içerisinde diliniz çok ihmale uğramış durumda bizim oralara yapmış olduğumuz gezilerde de bunu çok belirgin biçimde gördük. Aydınlarımızın büyük bir bölümü kendi ana dillerini doğru dürüst konuşma durumunda değiller ve yapılan resmi toplantıların hemen hemen tümünde Rusça konuşmayı tercih ediyorlar. Bu, dolayısı ile dilinizle sizin aranızda, insanların arasında bir kopukluk olmuştur. Umarız bundan sonra bu kopukluk giderilmeye çalışılır.

Geldimemedova- İnşallah. Latin alfabesine geçmeye çalışıyoruz, dedim ya acaba bu geçişle de bizim gelecek neslimiz bizim edebiyatımızdan habersiz kalacak mı?

İnan- Evet, bir ayrı kopukluk daha olacak. Bu durumda neredeyse madem bir alfabe değişikliği oluyor, Latin alfabesi değil de insanın aklına yine Arap alfabesine dönelim gibi bir teklif de gelmiyor değil. Bu arada onu söylemiş bulunayım; ben yapılan bazı uluslararası dil toplantılarına katıldım hatta Milli Eğitim Bakanlığı ile bir Orta Asya gezimiz de oldu. Ben Arap alfabesinin yeni baştan kullanımını konusunun ciddi olarak düşünülmesini de teklif ettim kendilerine ama genel eğilim Latin alfabesi üzerindedir. Şimdi bütün Türk Cumhuriyetleri aynı alfabeyle kullansınlar dediğimiz alfabe olmasa bile ama yine aynı alfabeyle kullansınlar ve bunun bile bir kazanç olacağını kabul etmek durumundayız. Nitekim Azerbaycan Latin alfabesine geniş oranda geçmiş durumdadırlar. Sizde yarı bir geçiş söz konusu.

Geldimemedova- Biz geçsek bile Latin alfabesinde değiliz. Bizim yaşlılar, gençler olsun -Türkmenler- yeni alfabemiz var ya onu okusalar bile Türkçe okumazlar; o

Latin alfabesi bile değil, çok farklılıklar var. Buna inşallah bakarlar hocalar, profesörler; yeni biraz değişiklikler olur, diye zannediyorum. Türk Cumhuriyetleri'nde ortak alfabe olmaz, olmasın diyemiyorum ama bizim şimdiki alfabemiz Türk Cumhuriyetleri için ortak bir alfabe olmaz maalesef. Çünkü Türkçeyi ben hiç zorlanmadan okuyorum fakat bizim yeni alfabemizi okuyanlar Türkçeyi okuyamazlar.

İnan- *Yani şimdi siz Latin alfabesini alırsanız sizin için yine bir zorluk söz konusudur, demek istiyorsunuz. O zorluğu tam anlayamadım ben.*

Geldimemedova- O zorluk neden? Bizim yeni alfabemiz Latin alfabesi, bizim için kabul edilen alfabe.

İnan- *Aynen bugünkü Türk alfabesi değil birkaç harf ona eklenmiş durumda. Yine bir zorluk. Evet, bunu ben de kabul ediyorum. Bugün Azerbaycan alfabesinde zannediyorum dört ayrı ses, dört ayrı harf var, bu bile bir karışıklığa sebep oluyor. Keşke eksikliği ve yanlışıyla bile olsa bugünkü Türk alfabesi olduğu gibi öteki Türk Cumhuriyetleri'nde de uygulansa. Çünkü bu farklı ses eklemeler daha önce Sovyetler döneminde zaten başımıza gelmişti ve dil kopukluğuna sebep olmuştu. Şimdi umarız bu giderilir ve aynı alfabeğe geçeriz. Aynı alfabeğe geçiş kuşkusuz konuşmalarımız arasındaki farkları da zaman içerisinde büyük ölçüde giderecektir. Yani Türkmencenin farklı telaffuzları, Özbeklerin farklı telaffuzları, Türklerin farklı telaffuzları giderek bir yerde bir orta noktada buluşacaklardır. Ve kolaylıkla birbirimizin dilinden anlayacağız. Şimdi bu konuda bazı girişimlerin olduğunu sevinerek görmekteyiz. Örneğin Türkiye öteki Türk Cumhuriyetleri'nin de katılımıyla Milli Eğitim'in öncülüğünde bir ortak edebiyat kitabı yazmak için komisyon oluşturdu, ben de o komisyonun içerisindeydim. Bütün Türk Cumhuriyetleri'nin orta dereceli okullarında okutulacak edebiyat kitabı hazırladık; umarım bu gerçekten ders kitabı olarak okutulur. Artı bir de bir komisyon daha oluşturuldu, ortak bir tarih kitabı için, bu da sevinilecek bir gelişme. Bir de ayrıca bütün bu Türk bölgelerinin ortak bir sözlüğünü hazırlamak konusunda da büyük bir başarı kaydedildi. Umarız ki bu çalışma-*

lar giderek somut olarak mahsullerini vermeye başlarlar ve yazma konusunda, konuşma konusunda aramızdaki fark anlaşmamıza mani olucu boyuttan uzaklaşır. Bu konudaki çalışmalara biz ayrıca ülkeler arasında her Türk Cumhuriyeti'nin sanatçılarıyla da bağlantılarımızı sürdürmeye ve birbirimizin eserlerini bugün hiç olmazsa öteki dillere aktarmaya mecburuz. Örneğin sizin şiirlerinizin bugün Türkiye Türkçesine çevrildiğini biliyoruz çok yakın zamanda umarım yayınlanacaktır.

Geldimemedova- Mesela büyük şairlerden Necip Fazıl, Yahya Kemal Beyatlı isimlerini duyuyoruz fakat Türkmence Türkçesi olarak yok. Siz biliyorsunuz televizyon izleyicilerimizi de ben haberdar etmek istiyorum o bağ daha berkleştirmek (sağlamlaştırmak) için Türk şairlerinin şiirlerini tercüme ediyorum şu anda. Sizin *Tenha Sözlər'i*, *Hicret* kitaplarınız iki defa yayınlanmış Türkiye'de inşallah ben onu tercüme edip bitirdim. Sizin şiirlerinizi Türkmence de yayımlayacağız. Çünkü bizim halkımız şiiri çok seven halk. Mesela şarkıcılar tanınmaz ama şairi tanımayan kimse olmaz.

İnan- Biz ona Türkmenistan'a geldiğimizde de tanık olduk; gerçekten olağanüstü bir ilgi gösteriyor Türkmen halkı şiire, edebiyata. Sizin şiir kitabınızın elli bin bastığını işittik, bu çok sevindirici bir sonuç. Sizin nüfusunuzun beş milyon çevresinde olduğunu düşünecek olursak bu sevincimiz daha da büyüyor. Hem günümüz sanatçılarından, şairlerinden hem daha önceki dönem Türk şairlerinden de sizin haberdar olmanız konusunda çalışmaların yoğunlaşması lazım. Türkmenistan'a gelişim münasebeti ile bana Türk edebiyatı antolojisi hazırlamam konusunda bir öneri olmuştu. Ben Yunus'tan günümüze kadarki Türk şiirinin ustalarından yetmiş kadarını kısa hayat hikâyeleri ve şiirlerinden seçmeler biçiminde hazırladım. Zannediyorum o Türkmenistan'da basılacak ve aynı kitap sanıyorum öteki Türk Cumhuriyetleri'nde de basılır ve bu tür çalışmaların bizde de olması lazım; Türkmen edebiyatı hakkında hiç olmazsa elimizde bir antoloji olsun, Özbek edebiyatı hakkında hiç olmazsa elimizde bir antoloji olsun istiyoruz. Ve sizin Türk edebiyatının geçmişi, Türkiye edebiyatının geçmişi ve bugünkü duru-

mu hakkında geniş bir bilgiye sahip olamamanızın üzüntüsü aynı şekilde bizde de söz konusu çünkü biz de sizin edebiyatlarınızı daha bundan böyle yeni yeni tanıyacağız. On altıncı-on yedinci yüzyıla kadar Orta Asya'nın yetiştirmiş olduğu sanatçıları hiç olmazsa bir parça biliyoruz fakat ondan sonrakiler hakkında doğru dürüst bir bilgimiz yok.

Geldimmedova- Evet bu konu hakkında Profesör Mustafa İsen ile biz konuştuk, ben inşallah hep bizim eski edebiyatımızdan on üçüncü yüzyıldan beri olan şairlerimizin, yazarlarımızın hepsi hakkında bilgi vereceğim, söz verdim.

İnan- Yani bir kitap hazırlayacaksınız, bunu bir müjde olarak alalım. Şimdi sizin ülkenizde, gerçi sizin bizim ülkemiz yok, hepsi hepimizin ülkesidir. Bu arada izin verirseniz bir hatıramı naklediyim. Türkmenistan'a geldiğimizde Merür kentine gelmiştik, valiye misafir olmuştuk, ben Türkmenistan nüfusunun sordum kendisine çünkü belli bir rakam yok sizde sayımlar istatistikler olmadığı için değişik rakamlar vermişlerdi. Ben sordum: Türkmenistan'ın nüfusu ne kadar, ne kadar Türkmen var? Çok ilginç bir cevap verdi, şaşırttı önce dedi: Altmış beş milyonuz. Nasıl olur? dedim; dedi: Beş milyonu burada, altmış milyonu Anadolu'da yaşıyor. Gerçekten çok duygulanmıştık. Türkmen halkının Anadolu halkına yakınlığı, gerçekten çok sevindirici boyutta. Ben orada olduğum sürece sanki Anadolu'da, özellikle Doğu Anadolu'da yaşıyorum gibi geldi bana. Yaşayışı, hatta giyim kuşam bakımından, misafirperverliği bakımından büyük ölçüde yüzyıllar boyu ayrı düşmemize rağmen adeta fitratımız bizi birbirimize yakın olarak yaşamaya ve geliştirmeye devam etmiş. Efendim, bu şiir-edebiyat bağlantısı derken sizin ülkenizde bir de halk şiiri yani Türk edebiyatında âşık tarzı demiş olduğumuz bir edebiyatın çok canlı olduğuna tanık olduk. Hatta bir derneklerinin olduğuna yüzlerce halk şairinin oraya dâhil olduğunu saz eşliğinde şiirler söylediğini siz dutar diyorsunuz, çiftetelli saz icra ediyor. O da çok ilginç bizim Türkiye'de de gerçi devam ediyor ama sizde bu işin mensupları halk şairleri Türkiye'dekinden çok daha fazla.

Geldimemedova- Fazladır çünkü önce de söylemiştim halkımız şiiri seven halk. Bizde 'Bahşiler Evi' diye bir derneğimiz var, orada bizim bilmediğimiz şimdiye kadar duymadığımız eski mirasımızdan şarkılar söylerler. Bizim halkımız bunları ezbere bilirler. Onların hizmeti daha büyük. Bahşiler'e *sahtlar* deriz biz, o sahtlar kendilerine müridler yetiştirirler.

İnan- *Yani kendilerine çıraklar yetiştiriyorlar, bizde de öyle usta-çırak geleneğine uygun devam ettirerek sürüyor, sizde de öyle.*

Geldimemedova- Merv vilayeti dediniz. Merv eski bir şehir olduğu için her gün orada şarkılar söyleniyor.

İnan- *Bu ilgi bizi gerçekten çok duygulandırmıştı. Bizim oraya geldiğimizde bütün Türkmenistanı bayram içerisinde görmüştük. Gittiğimiz kentlerin hepsinde Türkiye'deki millî bayramlar, dinî bayramlar gibi halkı şenlik içerisinde görüyorduk. Öğrenciler millî kıyafetleri ile gösteriler yaptılar, şehirler süslenmiş vaziyette öğrendik ki Mahtumkulu Yılı'ymış ve Mahtumkulu Haftası düzenlenmiş. Bütün ülkede radyolar, televizyonlar, meydanlar Mahtumkulu'nu hep yâd ediyorlar, anlatıyorlar; hatta bir hafta boyunca radyoyu her açtığımızda, televizyona her baktığımızda Mahtumkulu. Bu durum bizim de garibimize gitmişti. Mahtumkulu'nun böyle bir şiir bağlantısı orada. Sizin de çalıştığınız üniversitenin adı Mahtumkulu. Mahtumkulu iki yüzyıl önce yaşamış olan bizim Mevlana'ya ve Yunus'a benzeyen, onları andıran mutasavvıf bir ünlü şair. Bildiğim kadarıyla da geçen sene Unesco tarafından Mahtumkulu Yılı ilan edilmişti.*

Geldimemedova- Evet, efendim doğru. Mahtumkulu Türkmen'in namusu çünkü Mahtumkulu'nu bilmeyen kimse olmaz Türkmenistan'da. Şair demek ona az gelir, biz ona veli diyoruz. Mahtumkulu'nu şu anda bizim âlimlerimiz, şairlerimiz sadece Türkmenistan'da değil de yabancı yurtlarda da tanıtmak için çalışıyorlar. Profesör Yusuf Azmun aynı zamanda -İngiltere'de yaşıyor kendisi- edebiyat mezunu, o Mahtumkulu'nun şiirlerini İngilizceye çevirdi ve kitap olarak yayımlattı. Şu anda o her sene kendi

masrafı ile o Mahtumkulu günlerini, bir hafta *Mahtumkulu Günleri*'ni geçiriyor İngiltere'de. Biz onu davetlisiydik geçen 22 Nisan'da. Başka şeyler çıktığı için biz gidemedik ama her sene Yusuf Azmun *Mahtumkulu Günleri*'ni geçiriyor, onun şiirlerini bastırıyor, oradan giden arkadaşlar diyorlar ki: Başka diller Fransızca, İtalyanca, İngilizce Mahtumkulu'nun şiirlerini şarkı olarak bize söylediler.

İnan- Öncelikle Mahtumkulu ile ilgili bir kitap Türkçede var ve bu daha yeterli değil, bizim tanımamız lazım. Ben burada yeri geldi mi bilmiyorum siz geçen sene Mahtumkulu Şiir Ödülü'nü bana verdiniz ve ben de Mahtumkulu hakkında birkaç cümleden fazla bilgiye sahip değildim bundan da utandım. Yani birbirimizin sanatını tanımıyoruz. Şimdi efendim bu tanımama aynı zamanda zannediyorum sizin çağdaş aile içinde söz konusu. Bu araya giren farklı alfabe dolayısı ile sizin aydınlarımız, sanatçılarımız geçmişte bu Mahtumkulu gibi bir dizi büyük şairinizi yakından tanıma durumunda olamadılar belki onlardan yararlanma imkânını böylece bulamadılar ama ne var ki şiire yatkın bir ulus olarak kendiliğinden fitri olarak bir manevi bağla şiirimizi devam ettirdik, sürdürdük fakat kendi bugünkü güncel şiirimizi sanatımızı eski şiirimizle çok daha somut bir biçimde bağlantılı hale getirme konusunda çok eksiklerimiz var. Bu eksikliğimiz Türk edebiyatı için de söz konusu. Bugünün Türk şairleri eski şairlerimizi gereği gibi bilmek durumunda, sizin kadar olmamakla birlikte değil, bunların kuşkusuz aşılması lazım. Şimdi sizin şairleriniz geçmiş Türkmen şairlerini farklı alfabe dolayısı ile gereği gibi tanıyamıyorlar fakat ama yine de çok canlı ve diri bir şiir sürdürüyorlar ve halk da bu şiiri seviyor. Peki, bu şiirinizin kaynağı ne? Sizin şiirinizin kaynağı ne? Nereden devşiriyorsunuz? Önümüzde örnek olarak bildiğim Rus edebiyatı var ve Batı edebiyatı ile de çok sıkı bir bağlantı içinde değilsiniz. Türk edebiyatını da gereği gibi tanıma şansız olmadı, nereden devşiriyorsunuz bu sanatımıza kaynaklık edecek malzemeleri?

Geldimemedova- Bizim bu sanatımıza derneklik edecek edebiyat zenginliklerimiz hamdolsun çok. Mesela on üçüncü yüzyıldan buraya gelirse Yunus Emre'yi Türkler nasıl tanıyorsa biz de öyle tanıyoruz. Mevlana Celaleddin

Rumi'yi siz o kadar iyi tanıyorsunuz ki sizin kadar olmasa bile biz de tanıyoruz ve onun mesnevilerini bilmeyenler çok azdır.

İnan- *Ama iki sanatçı sayıyorsunuz ondan sonraki edebiyatımız hakkında geniş bilgiye sahip değilsiniz. Mevlana ve Yunus biraz bunu aşmış durumda. Bu ikisi size bir ölçüde kaynaklık etti, diyorsunuz.*

Geldimemedova- Mahtumkulu ile Yunus ile mesela ben ayrıca ilgilendiğim için Mahtumkulu ile Yunus arasında hep benzerlikler ve farklılıklar var. Şöyle anlıyorum: ikisinin de kaynağı Kur'an. Bence o zaman fikirler aynı ama ikisi de kendine çağına göre onu şiire dönüştürüyor. Şu zamanda bizim çağdaş şairlerimiz dörtleme hece formatında şiirler yazarlar çünkü eski edebiyatımızın hepsi hece formatında yazılan hem de mesnevide yazılan çünkü serbest şiir yok denecek kadar çok az bizde.

İnan- *Peki bu serbest şiiri nereden öğrendiniz?*

Geldimemedova- Biz mesela Türkmen Edebiyatı'nın ortaya çıkmasında Rus Edebiyatı'nın hizmetine göz yum-sak yanlış olur. Çünkü onların büyük şairlerini bilmesek, yok yerden ne çıkaracağız. Yoktan var etmek yok.

İnan- *Tabii, bunlardan bir oranda yararlanırsınız, şairlerinden sanatçılarından. Bundan sonra bu bağımsızlıktan sonra ufkumuz daha da genişleyecek. Hem çağdaş Türk edebiyatını eski Türk edebiyatını çok yakından tanıma konumunda olacaksınız kuşkusuz. Şimdi de sizin özel şiiriniz içeriğine yönelim. Sizin konularınız nedir, neden etkilenerek yazıyorsunuz? Sizi besleyen ne? Şiirimize kaynaklık eden neler oluyor?*

Geldimemedova- Şiirime kaynaklık eden falan diye açık açık söylemek durumunda değilim. Mesela ben şiir hakkında söylemek olursa o mevzudan bu mevzudan yazmıyorum. Siz de şairsiniz bilirsiniz, içten geleni yazar. Herkesin kendine mesela bu bardak hakkında ben bir şiir

yazsam siz bir bakımdan yazarsınız, ben bir bakımdan. Ben şiiri yaşayarak yazıyorum.

İnan- *Yani daha çok kendi hayatınızdan kendi duyarlılığımızdan yola çıkıyorsunuz. Şunun yaşadığı olaylar sizin şiirinize pek kaynaklık etmiyor.*

Geldimemedova- O şekilde de anlayabilirsiniz ama ben biraz iyi anlatamadım. Bu şöyle bu böyle bilmiyorum fakat şiiri kendi içimde yaşıyorum. Kendimi ona ait olarak her çilesini, mesela bir kız; aşktan yanan bir kız diyelim “Öyle yandı, böyle oldu, onu bıraktı gitti.” demem ben.

İnan- *Yani başkasının hikâyelerini yazmıyorsunuz?*

Geldimemedova- Hayır, onu ben yaşayarak yazıyorum.

İnan- *Onu kendinizmiş gibi yaşayarak yazıyorsunuz. Kendinize uyarlıyorsunuz. Adeta kahramanı siz oluyorsunuz. Şiirlerinizden bir örnek lütfeder misiniz?*

Geldimemedova- Türkçeye benzer olarak okumaya çalışayım inşallah anlarsınız. *Anneme* diye bir şiirim var benim.

Anneme

*“Geldim felekten derdine
Yerinden kopsana anam*

*Ya benim Şu derdime
Dualar tapsana anam*

*Ağlama gözlerin kurur
Kervana sapsana anam*

*AŞktan yolumu uŐadım
Yoktan yolumu üŐüdüüm
Üstümü örtsene anam*

*Saklama gideyim
Alnımdan öpsene anam”*

İnan- Gerçekten çok duygulu çok güzel bir Şiirdi. Çok teşekkür ederiz. Efendim, bu geceki ünlü konuğumuz Türkmenistanlı ünlü Şair Şehribostan Hanımdı. Kendilerine verdiği bilgi için çok teşekkür ederim. İyi akşamlar olsun efendim.

ÂKİF İNAN ile Yahya Akengin

Yahya Akengin: Ben sadece ilhamın yeterli olduğuna inanmıyorum ama ilhamsız da olmaz. Bir kere doğuştan gelen, yapısında olacak bir şey. Yani içte duygu dünyası, ruh dünyası üretici olacak, yöneltici olacak. Fakat bunun yanı sıra gözlemler, arayışlar, kurgular... Estetik arayış peşinde olmak, teknik peşinde olmak, bir kuyumcu titizliğiyle sanatına eğilme...

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuğumuz Yahya Akengin. Eğitimi, yazar, şair bir arkadaşımız. Hoş geldiniz.

Yahya Akengin- Hoş bulduk.

İnan- Efendim, önce sizin hayatınız hakkında izleyicilerimize bir bilgi aktaralım isterseniz. Buyurun.

Akengin- Bayburtluyum. Bayburtlu olmak önemli biliyorsunuz. Aslen, bildiğiniz gibi, öğretmenlik -edebiyat öğretmenliği- ile iş, meslek hayatıma başladım. Daha sonra ayrıldım; Kültür Bakanlığı, TRT gibi çeşitli kurumlarda görev yaptım, halen son görevim TRT’de devam ediyor yayın değerlendirme müdürü olarak. İşin bu tarafından ziyade edebî biyografiden birkaç söz edeyim. 1968 yılında ilk şiirim *Hisar* dergisinde yayınlanmasıyla başlamış sayıyorum edebî hayatımı. Tabii, şiirle başlayıp sonra diğer türlere romana, tiyatroya yöneldik. Bu arada çok sayıda dergi ve gazetelerde eleştiri yazıları, kitap tanıtma yazıları, sanat yazıları ve fikir yazıları yazdım. Yurtdışında bir hayli ülkemizi temsilen buldum edebî toplantılarda, sanat faaliyetlerinde, uluslararası organizasyonlarda. Sosyal olarak edebiyatla ilgili dernek, meslek birliği, vakıf çalışmalarım oldu ve devam ediyor. Yayınlanmış toplam eser sayısı on beş; roman, şiir, tiyatro türlerinde. Onların dışında sanırım altı radyo oyunu yayınlandı. Senaryolarım var. Başladığım ve devam etmekte olan çalışmalarım var, projelerim var.

İnan- Evet, bir hayli verimli bir geçmiş bırakmışsınız arkanızda. İnşallah bu verimliliğiniz sonuna kadar devam eder. Zannediyorum on beşi buldu kitap sayınız.

Akengin- Evet.

İnan- Sanata önce şiirle başladığımızı söylediniz ve şiire başladığımız dönemde Türk edebiyatının yapısı -işte 1960 sonrası demiş olduğumuz dönem- bir sol kesimin temsil etmiş olduğu edebiyat anlayışı; bir diğer kümeleniş, daha çok milli edebiyat anlayışıyla açıklanacak olan çağdaş, bir modern milli edebiyat; bir de onun

dışında -yine 1960'tan sonra- kimilerine göre Yeni İslâmcı Akım olarak adlandırılan bir başka topluluk var; ki bu üçüncü topluluk daha çok serbest çağrışıma dayalı, imajla donatılmış bir şiiri sürdürüyor. Siz Milli edebiyatla Meşrutiyet döneminde temellendirilmiş olan anlayışın 1960 sonrasındaki geliştirilmiş çağdaş bir uzantısı olan topluluğun içerisinde yer aldınız. Öyle değil mi efendim?

Akengin- Efendim, öyle. Tabii, bu tasnifler edebiyat tarihçilerinin edebiyat kritikçilerinin meselesi. Ancak zaman zaman onların bu tasnifleri karşısında herhalde bizim de bazı mülâhazalarımız olmalı, diye düşünüyorum. Şimdi, ben bu altmış sonrasındaki özellikle siyasi-ideolojik edebiyatın ağırlık kazanmasıyla birlikte başlayan sınıflandırmalara biraz itirazlarım var. Mesela, sizi de edebiyat tarihçileri -Âkif İnan'- *Yeni İslâmcı Akım*'ın şairlerinden gösteriyor. Beni de *Yeni Milli Edebiyat Akımı*'ndan gösteriyorlar. Şimdi bunların ayrıntılarına girildiği zaman izah edilebilir taraflarının olduğunu kabul ederim. Ancak ben kendi anlayışımı ortaya koymam gerekirse; şimdi illa sadece dinî konularda şiirler yazan, illa sadece millî konularda şiirler yazan, onunla sınırlı, böyle sınırlandırılmış olmayı sanat açısından, sanatın tabiatı bakımından pek gerçekçi bulmuyorum. Yani, sizin tabiatla ilgili şiirleriniz var, sevgi üzerine şiirleriniz -beşeri sevgi üzerine şiirleriniz- var, benim de öyle. Ama bir ortak nokta var, nedir? Yani, gerek İslâmcı, Yeni İslâmcı Edebiyat dediğimiz gerek *Yeni Milli Edebiyat* dediğimiz akımın bir şeyi var, nedir? O materyalist dünya görüşüne karşı. Tabiatıyla sanatına da bu yansıyor. Bu materyalist anlayış Marksizm'e uzanıyor, bunun tabii ki bir ideolojisi var elbette. Şimdi bu ideolojinin karşısında bizim de bir tavrımız var gayet tabii. Ancak buna rağmen ben diyorum ki: Onlarla bile bizim -yazar olarak, şair olarak- ortak noktalarımız var.

İnan- Elbette efendim, aynı çağda yaşamış olma dolayısıyla. Bu, belki anlatımda kolaylık olsun diye, sınıflandırmalara rağmen yine de birbirine yakın söyleyişleri, özeri elbette mevcut. Ama genel tasnif bakımından üç bölüm alt başlığı altında inceliyorlar. İtiraz-

larımız olmakla birlikte yine de ana hatlarıyla yerindedir, denebilir. Sizin şiir yazdığımız dönemlerde bu sizin anlayışınıza yakın, yakın dergiler başta Hisar dergisi onunla birlikte Türk Edebiyatı gibi dergiler var. Siz oralarda yer aldınız. Sizi böyle bir tasnife sokma biraz da yazmaya başladığımız dergilerle ilintili olmalı. Efendim, şiire siz önce daha çok hece vezni duyarlılığı, yakınlığı taşıyan oldukça açık yani öyle dolambaçlı anlatıma yer vermeyen, yoğun soyutlamalardan kaçınan bir anlayışla yola çıktınız. Ahmet Kabaklı'nın ifadesine göre sonradan giderek şiirinizin içeriğinde bazı değişiklikler oldu, biraz siz de imaja dayalı şiire, soyuta yakın şiire yöneldiniz. Bu tespit de doğru mudur?

Akengin- Bu tespit doğru. Onu biraz açmam gerekirse. Bir kere insan, sanatında git gide yoğunlaşmak ister. Bu yoğunlaşmanın sonucu üslûba bir değişiklik gelir. Kabaklı Hoca'nın tespitine göre -ben oradan şunu da anlıyorum- felsefi unsurların şiirime girmeye başlamış olmasıdır. Çok tabi görüyorum bunu. Şimdi her dönemin insanının hassasiyetleri değişir, ilgi alanı değişir, duyarlılıkları değişir. Bunda tipik örnek bizim edebiyatımızda büyük sima Necip Fazıl'dır. Necip Fazıl, baştan çok büyük heyecan ve duygu şiirleri yazmıştır fakat daha sonra felsefi, böyle yoğun imajlar olan şiirlerle esas yönünü tayin etmiştir. Bunu ben tabi buluyorum. Bir kere şiirde anlayışım şudur: şiir ilk çırpıda birden tam olarak hemen anlaşılabilir olmak mecburiyetinde değildir, okuyucusunu düşündürsün veyahut da her okuyucuya göre farklı anlamlar, çağrışımlar verebilsin. Motamot bir anlayışı, bir manası şudur budur, diye bir şiir anlayışından yana pek değilim. Şiirin zenginliği biraz oradadır. Bir de şunu söyleyeyim: çağrışımların zenginliğini şiirde bir ustalık sayıyorum. Kendim ne derece yaptım, başardım, onu bilemem. O bakımdan da böyle matematik gibi, nesir gibi işte şu şu demektir, bu bu demektir şeklinde bir anlayıştan yana olmadım, daha sonraları bilhassa. O baştan belirttiğiniz Hisar dergisi ve Türk Edebiyatı dergisindeki yazmış olmamdan dolayı tasnife tabi tutulma gelince, o benim için çok bilinçli bir seçimdi. Altmışlı yıllarda Türkiye'nin edebiyat alanında sayılı bazı dergileri

vardı. Bunlardan biri *Türk Dili*, birisi *Varlık*, birisi *Hisar*. Şimdi *Türk Dili*'ne bakıyorum, dil bakımından çok ileri de-
recede barajlar koymuş yani suni.

İnan- *Yani o dönem çıkan yayın organları içerisinde size ol-
dukça yakın olan dergiler bunlardı, orada yer aldınız.*

Akengin- Evet *Hisar*, daha sonra *Türk Edebiyatı* dev-
reye girdi.

İnan- *Ki o bizim Sadık Kemal Tural'ın da ifadesiyle Yeni Milli
Edebiyat başlığı altında incelenecek sanatçılarımızın toplandığı bir
grup, topluluk, dergiler vesaire.*

Akengin- Gerek *Hisar*'ın gerek *Türk Edebiyatı*'nın
mevcut gidişe karşı bir tepkisi vardır. Bu tepki neye karşı-
dır? Böyle tamamıyla gayr-ı milli bir anlayışa karşı.

İnan- *Zaten dergilerin adı da aşağı yukarı açıklıyor.*

Akengin- Onlara bir tepki, bir alternatif olarak ortaya
çıkılmıştır.

İnan- *Efendim, siz şiirle yola çıktınız ama zaman içerisinde
öteki edebiyat dallarına da yöneldiniz. Örneğin roman yazdınız, ti-
yatroya eserleri yazdınız. Bu sanat dallarında eser vermeniz sizin bir
özenti ile mi yola çıktığınız biçiminde açıklanmalı yoksa siz onlara
da kendinizi hazırlıklı mı buldunuz?*

Akengin- Efendim, ben o seçimimi bilerek yaptım;
daha doğrusu zaten ben edebiyata, edebiyat yolculuğuna
başlarken hepsi vardı dünyamda, edebiyatı bir bütün olarak
gördüm, aldığım eğitim de o yönde telkinde bulunuyordu.
Şiir, roman, tiyatro, hikâye... Bunlar öyle katı sınırlarla bir-
birinden ayrılan türler değil, birbirlerinin tamamlayıcısı,
destekleyicisi. Bir de ben sanata yönelirken şunu düşün-
düm ve öyle de bir yol tayin etmeye çalıştım kendime: Bir
insan, bir yazar, bir edebiyatçı sadece bir türde ısrar eder, o
türün dışına çıkmazsa bir gün o tür içerisinde kendi kendi-
ni tekrar etmek tehlikesine düşer.

İnan- Evet tabii, bu da bir görüş. Aksini de örnekleyecek birçok sanatçımız var: Diyelim Dağlarca, yalnız şiir yazdı. Yalnız roman yazmış olan, yalnız şiir yazmış olan bir dizi başarılı sanatçılar da var. Ama bunun dışında bu tezinizi de örnekleyen Tanpınar var. Hem roman yazdı, hem şiir yazdı, birçok dallarda ürün verdi hem de bilimiyle uğraştı. Siz bütün dalları birbiriyle yakınlık içerisinde görüyorsunuz. Yani demek ki sizin şiirinizle romanınız arasında ve tiyatrouz arasında bir bağlantı var. Yani birisinde söylediğinizi ötekinde açıyor musunuz, geliştiriyor musunuz?

Akengin- İşte, diyorum ki benim tiyatro ve romanlarım şiirlerimin arka planıdır. Yani onlar birbiriyle yakındır, akrabadır ama birinde anlatamadığını öbüründe anlatır-sın, biri öbürünü tamamlar, diyorum. Şunu da söyleyeyim: tiyatrodaki şiir vardır, şiirde tiyatro vardır, romanda tiyatro vardır, tiyatrodaki roman vardır. Şimdi, bu türlerin hepsiyle uğraşırsan birinden diğerine takviye alırsın, onu geliştirirsin.

İnan- Durum bu. Bununla birlikte siz kendinizi daha çok tiyatrocuyu mu, romancıyı mı, şair mi sayarsınız?

Akengin- Her zaman söylüyorum, bir numaram şairliğim. İkincisi -sıralamak gerekirse- roman, üçüncüsü tiyatro.

İnan- Şimdi, roman ve tiyatro -biliyorsunuz- bizde yeni türlerdir. Bizim geleneksel ve güçlü alanımız şiir olmuştur. Bizim sizin gibi öteki dallara da yönelen sanatçılarımız hep şiire öncelik verdiklerini ifade etmişlerdir. Sizi de aynı anlayış içerisinde görüyoruz. Türk romanı ve tiyatrosu hakkında bir genelleme yapacak olursanız, ne dersiniz? Yani şiirde Türk edebiyatı hâlâ önemli, önde bir yerde bulunuyor. Aynı şeyi roman ve tiyatro için söyleyebilir miyiz?

Akengin- Burada bazı tartışmalar var. Ben bu tartışmaların bazısına katılıyorum, bazısına katılmıyorum. Mesela deniliyor ki: "Bizim Türk tiyatrosu, Türk romanı diye bir şey yoktur." Hayır, vardır diyorum ben. "Kökü yok, geleceği fazla eski değil, derinlerde değil." deniliyor. Oysa bu

Batılı anlamda tiyatronun, romanın bize gelmesinden önce bunu dolduran gelenekten gelen bazı şeyler var. Diyelim Mevlana'nın *Mesnevi*'sindeki hikâyeler, kıssalar nedir? Bana göre hikâyenin, romanın gelenekteki unsurlarıdır ve yahut da gelenekteki örnekleridir. Geleneksel tiyatromuz var bizim: *Karagöz*, *Meddah* gibi. Yalnız Batılı teknikle birlikte, Batılı tekniğin içerisine bunları yazarlarımız ne kadar millî olarak yerleştirdiler? Tartışma konusu orasıdır. Çok büyük romanlarımız var, çok büyük tiyatro eserlerimiz var fakat burada romanı daha öne çıkarıyorum -yerli roman, millî Türk romanı açısından- çünkü tiyatrodaki ödenekli tiyatrolar ağırlıklı olmuş ve barajlar koymuşlardır, ambargo koymuşlardır. Onların ölçülerine uymayana geçit vermemişlerdir. Türkiye'deki tiyatro ile ilgili kamuoyunu da bunlar oluşturmuşlardır, burada yeteri kadar millî, Türk, yerli tiyatro gelişmesini bir bakıma engel olmuştur bu tavır. Fakat roman biraz daha dışında, o barajları aşabildiği için daha ileri dereceye varmıştır.

İnan- *Sizin son birkaç yıl içerisinde lisede okutulan edebiyat kitaplarında da yer aldığımızı görüyoruz ve tiyatro çalışmalarınız daha çok yansıtıyor edebiyat kitabında. Bu belki tiyatro türünün Türkiye'de az olmasıyla açıklanabilir çünkü sizin de baş alanınızın şiir olduğunu söylediniz. Fakat gariptir, sizin tiyatro eserlerinizin hiçbiri Devlet Tiyatroları'nda oynamadı. Bunu nasıl açıklarsınız, bu iki aykırılığı?*

Akengin- Demin dediğim o barajlar var ya, ambargolar var ya. Devlet Tiyatrosu'nun kalıplarına ben uymuyorum. Onların kalıplarında illa tam bir Batılı olmak esası var, biraz da kendi toplumuna karşı gelme, başkaldırma kendi toplumuna derken kendi kültürüne aykırı düşme esası var, genelde bu böyle. On-on beş yıldır ben Devlet Tiyatroları'yla mücadele halinde oldum, şimdi bıraktım yakasını. Aynı şekilde İstanbul Şehir Tiyatrosu da ödeneklidir ve mesela İstanbul Şehir Tiyatrosu eserlerimle ilgili müracaatıma cevap dahi vermemiştir. Ret ya da kabul... Cevap dahi vermemiştir. Şimdi bu anlayış böyle gidiyor.

Öte yandan yüz binlerce öğrenciye bu tiyatro eserlerim okutuluyor; ayrıca da Türkiye'nin her yanında da topluluklar, amatör topluluklar diğer tiyatro toplulukları sergiliyor, belediye tiyatroları. Bundan sonra bu mesele benim değildir, Devlet Tiyatrosu'nun veya Şehir Tiyatrosu'nun tavrını ortaya koyan bir olaydır. Benim gibi başka örnekler de var elbette fakat bunlar hâlâ bu çizgiyi aşmamışlardır.

İnan- Efendim, bütün bunlara karşın, sizin elbette baş sanatınız, önem vermiş olduğunuz alan şiir. İsterseniz biraz şiirinizin özellikleri, yapısı üzerinde duralım. Kendi şiirinizi nasıl açıklarsınız yani siz evvela bir şairsiniz onunla birlikte bir edebiyat adamısınız. Bir edebiyat adamı, edebiyat hocası gözüyle kendi şiirlerinizi bize özetler misiniz özellikleri bakımından?

Akengin- Şunu söyleyeyim: bir kere benim şair oluşumun temelinde doğup büyüdüğüm çevrenin çok büyük etkisi var. Bayburt; böyle şairler diyarı, mutasavvıflar diyarı. Kalktık, şiir bir hayat tarzıydı, sohbetlerde ve hatta şiire böyle kutsal gözüyle bakılırdı. Özel beste ile söylenirdi, şairlere de evliya denirdi, çoğu da zaten evliya, ermiş insanlar. O gelenek var. Daha sonra bizim Öğretmen Okulu öğrenimimiz sırasında edebiyat faaliyetleri yoğunlukta idi, onlar da bizi etkiledi. Belli bir kişiden etkilenme, onu takip etme olayı bende olmadı.

İnan- Birdenbire şiir ortamı içerisinde gözünüzü açmış bulundunuz?

Akengin- Evet.

İnan- Şiirinizin içeriği hakkında böyle ana başlıklar verebilir miyiz? Tatalım, bir nostalji var sizin şiirinizde, keza bir çağdaş realite görülüyor. Bunlara ek olarak ne söyleyebilirsiniz şiirinizde temler, temalar hakkında?

Akengin- Tatalım, bir şiir. Bu şiir, illa bir temaya hasredilmiş, onunla sınırlı kalmış olmayabilir diye düşündüm.

Aynı şiir içerisinde hem millî unsurlar hem tabiat unsurları hem insan sevgisi hem hatıra hem hayal, hepsi olabilir diye düşündüm. Bunun yanı sıra bir husus var, onu değerli dostumuz Prof. Sadık Tural yaptığı tahlillerde biraz ona değiniyor, şiirimde Divan edebiyatı söz sanatlarının hemen hemen hepsi yer almıştır. Ama bunu ben diyecek değilim ki: Burada şu sanat vardır.

İnan- *Yani bir yandan Halk şiiri geleneğimizle bağlantılı yanı var, öte yandan Divan şiirimizin sanatlarının çağdaş anlamda kullanımına tanık oluyoruz sizin şiirlerinizde.*

Akengin- Bunun yanı sıra da lirizmi şiirin birinci dereceden unsuru olarak görmüşümdür. Hangi konuda hangi temada olursa olsun lirizm esastır, diye düşünmüşümdür.

İnan- *Üzerinde durduğumuz bu şiirinizden bir örnekleme lütfe eder misiniz?*

Akengin- Estağfurullah. *Sabadan* isimli şiirimi okumaya çalışayım.

Sabadan

*“Güllerin şafakla yarış ettiği yerden
Müjdeler dağıldı yıllar yılı seherden
Çizdim de çehreni ufuklara her mevsim
Gelmedin duyusım hasreti muhayyerden*

*Selam gelir bazen sensiz de güzel olan
Bin mihnete bir gülüş aldığım dünyadan
Durulur âlem oynar saçım ney sesiyle
Sular evcaradır şimdi rüzgâr sabadan*

*Mızrabımla her dem görünmez tellerdeyim
Benim o seslerde iklim iklim dolaşan
Sen şiir perisi ben çağırın bir neyim
Yollar nihavendir şimdi rüzgâr sabadan*

*Heceledim ismini de mısra mısra oldu
Çiçeklerdir seni benden evvel çağıran
Birini kıskandım da binlercesi soldu
Dallar suzidildir şimdi rüzgâr sabadan”*

İnan- *Düşündüğünüz şeyleri yazdınız mı siz? Yani aklınızda yazmayı hedeflediğiniz, ulaşamadığımız ürünler var mı, temalar var mı?*

Akengin- Tabii, tabii. Âkif Bey şuna inanıyorum: asıl yazacaklarım geride Allah nasip ederse. Bugüne kadar yazdıklarım hep asıl yazmak istediklerime giden yolun kaldırım taşları, temel taşları.

İnan- *Ön söz gibi.*

Akengin- Evet, ön söz gibi, öyle görüyorum. Sanatta, edebiyatta: Ben artık geleceğim yere geldim, diyenin artık yazacağı bir şey kalmamış demektir. Hani Yahya Kemal'in Mehlika Sultan'ında diyor ki:

*”Bu emel gurbetinin yoktur ucu
Daima yollar uzar kalp üzüdür
Ömrü oldukça yürür her yolcu
Varmadan menzile bir yerde ölür.”*

Sanat yolculuğu da budur, mükemmelin sınırı da yoktur.

İnan- *Yazma ve düşünme konusunda siz önünüzde engel gördünüz mü, hukuksal sosyal engel? Yoksa ben düşündüklerimi, duyduklarımı rahatlıkla yazabilecek bir sosyal ortam içerisindeyim, herhangi bir ambargo yok önümde mi diye düşünüyorsunuz?*

Akengin- İstedğim her şeyi yazdım, hiçbir engelle karşılaşmadım. Düşünce özgürlüğü açısından bir engel olmadı ancak yazdıklarımın engellenmesiyle karşılaştım. Demin örneğini verdiğim Devlet Tiyatrosu, Şehir Tiyatrosu'nun tavrı. Yahut da *Sen şu çizgide olursan sana*

yol açarız. Tabii, ben buna gelemezdim, gelmedim de, ben bu çizgideyim ama benim önümü tıkayacaklar, engeller koyacaklar. Onlar, benim yoluma mani olamaz, diye düşündüm.

İnan- *Yazma, düşünce özgürlüğünün önünde bazı hukuki engellerin olduğunu iddia eden, söyleyen -ki bir oranda benim de katılmış olduğum- bazı kaldırılması lazım gelen engeller var. Siz şimdiye kadar yazı, sanat hayatınızda böyle bir engel tarafından sıkboğaz edilmediğinizi söylüyorsunuz.*

Akengin- *Hayır, edilmedim. Her istediğimi yazdım, her istediğim yayımlandı. Amma bunun önünün açılması benim gönlümce olmadı elbette. Orada siyasi, ideolojik tavırlarla karşılaştım. Bu nedir? Ortaya çıkmış eserin karşılaştığı engellerdir. Yoksa yazarken yahut da şunu yazarsam şu olur, bunu yazarsam bu olur, gibi bir düşüncem olmadı. İsteddiğimi yazabildim.*

İnan- *Siz aynı zamanda bir edebiyat öğretmenisiniz ve Türkiye’de öğretilen -özellikle orta dereceli okullarda- edebiyatı nasıl buluyorsunuz? Şimdi görmüş olduğumuz bir gerçek şu: Türkiye’de sanat ürünlerinin izleyicisi çok az. Kitaplarımız -şiiir, hikâye, roman- çok az okuyucuya ulaşıyor. Bu da acaba bizim uygulamış olduğumuz eğitim politikasının, müfredatın bir etkisi var mı?*

Akengin- *Âkif Bey, siz de biliyorsunuz, Türkiye’nin nüfusunun yirmi beş-otuz milyon olduğu yıllarda bir edebî eser beş bin on bin basabiliyormuş. Türkiye’nin nüfusu almış beş milyon, iki bin-üç bin dolaylarında ve nüfus iki kat arttığı gibi üniversite okuyanların sayısı katlanmış nerelere gelmiş, okur-yazar oranı katlanmış nerelere gelmiş. Bu bir ilerleme değil, gerilemedir. Tabii, özellikle edebiyat eserleri açısından diyorum. Şimdi bu tablo karşısında, iyi bir edebiyat eğitimi yapıyor, demek mümkün mü okullarımızda? Çünkü netice bu.*

İnan- Bir eğitimci olarak bu durumdan memnun değilsiniz?

Akengin- Değiliz elbette.

İnan- Sizin bir hayli Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne gezileriniz oldu. Oradaki edebi hayat hakkında da bazı izlenimleriniz var, oralarda çok canlı bir edebiyat çevresi var, büyük bir ilgi var, bu Türkiye'de yok. Bununla birlikte Orta Asya Türk edebiyatlarının özelliği hakkında Çağdaş Türkiye Türkçesinin edebiyatı arasında ne gibi münasebet veya artılar, eksiler var?

Akengin- Artılar, -dediğiniz gibi- orada çok yaygın bir okuma geleneği oluşmuş. Yedi milyonluk Azerbaycan'da bir kitap otuz bin-kırk bin-elli bin-yüz bin basıyor, diğerlerinde de durum böyle. Fakat nitelik açısından bakarsak farklı şeyler görüyoruz. Bir kere Sovyetler Birliği bu Türk topluluklarını dünya edebiyatına kapalı tutmuş, dolayısıyla kendilerini yenileyememişler, böyle bir eksi durum var. O sadece geleneğin döngüsü içerisinde kalmış, özellikle şiiri. Rus romanının güçlü olmasından dolayı da büyük romancılar yetişmiş Türk topluluklarında şimdiki bağımsız Cumhuriyetler'de: Cengiz Aytmatov gibi.

İnan- Şiirde bir hayli eksi, geri görüyorsunuz oraları; şiirin görüldüğü büyük alakaya rağmen, çok okunmuş olmasına rağmen(?)

Akengin- Evet, şiir kendisini yenileyememiş. Türkiye'deki şiirin daha ileri derecede olduğunu görüyorum teknik, estetik bakımından, ufuklarının genişlemesi bakımından. Bu arada oralarda da kıymetli isimler var. Bir Bahtiyar Vahapzade var ama bu Bahtiyar Vahapzade, imkânlar bulup dışa açılma fırsatını yakalamış olduğundan dolayı ileri bir dereceye gelmiş. Azerbaycanlı bunun gibi bazı örnekler var fakat genelde dışa kapalı tutulmuş, onun eksikliği var.

İnan- Sizin hayatınızla sanatınız arasında bir bağlantı var mı? Yani siz kendi içinizin sesini mi yansıtıyorsunuz -romanlarınızda, şiirlerinizde vs.- yoksa çevreden devşirdiğiniz ilhamlarla izlenimlerle mi yola çıkıyorsunuz?

Akengin- İki de. Ben sadece ilhamın yeterli olduğuna inanmıyorum ama ilhamsız da olmaz. Bir kere doğuştan gelen, yapısında olacak bir şey. Yani içte duygu dünyası, ruh dünyası üretici olacak, yöneltici olacak. Fakat bunun yanı sıra gözlemler, arayışlar, kurgular... Estetik arayış peşinde olmak, teknik peşinde olmak, bir kuyumcu titizliğiyle sanatına eğilme... Bunların şart olduğuna da inanıyorum. Şair, romancı yazdıklarıyla neden bir yerlerde ilgi duyar? Çünkü onlara tercüman olduğu için, okuyucu kendinden bir şey bulduğu için. Öyle kolektif bir noktayı da yakalamak vardır burada.

İnan- *Zahmetlerinizden dolayı çok teşekkür ederiz. Uygun bulursanız programımızı bir şiirinizle kapatalım.*

Akengin- Hay hay efendim.

Temmuz Dağlarına Yağmur Bekliyorum

*“Biraz da siz beni dinleyin hatıralar
Temmuz dağlarına yağmur bekliyorum şimdi...
Aynalar çağıracak bir gün sizi,
Bir gün tutacak geçitleri kar
Tutacağım biraz pişman, biraz yorgun ellerinizi*

*Çalmayın on sekiz yaşımın kırık sazını
Şimdi temmuz dağlarına yağmur bekliyorum
Bırakın, biraz da çekeyim bulutların nazını
Step türküsüne konmuş yüreğim,
Çağırdıkça yokuş yokuş gideceğim.*

*Gündüz lodos, gece poyrazdan
Bir donar bir çatlar dudaklarım
Sabah akşam belki birazdan
Çıkar gelir sağanaklar gurbetçi gibi
Çıkar bir ömrün ezgisi bir sazdan
Sevenin şarkısı kalmaz yarım...
Umutla eskittim, umutla yeniledim kalbi
Bir yaz bulutunun peşindeyim şimdi*

*Dizimde derman, gönlümde ateş var
Derviş sabrına şiirler ekliyorum
Baharı size verdim hatıralar,
Temmuz dağlarına yağmur bekliyorum...”*

İnan- Çok teşekkürler, bu haftaki konuğumuz Yahya Akengin'di. Kendilerine teşekkürler ederiz. İyi akşamlar olsun efendim.

ÂKİF İNAN ile Alâeddin Özdenören

Alâeddin Özdenören: Şiir beni korkutmuştur, adeta diye-bilirim ki şiirin çlgınlığından çekinir hale gelip -isteyerek, bilerek- şiirden uzaklaşmak istediğim dönemler olmuştur. Ama şiir bizim yakamızı bir türlü bırakmadı, biz onu bırakmak istedik ama.

Bence şairin en büyük handikabı lisan, dil. Çünkü neden dil? Bir başka ifade vasıtası söz konusu olamaz şair için. Dile başvurmak zorunda fakat işte burada bir güçlük ortaya çıkıyor. Şiir, bir bilinç akıntısı, bir duygu akıntısıdır. Biz yaşıyoruz, biz sürecin içindeyiz sürekli. Doğa değişiyor, biz değişiyoruz, iç yaşantımız değişiyor. Karşılaştığımız değişik olayların etkisinde kalıyoruz vesaire. Şimdi bunu dilin içinde zapt etmek önemli. Yani dil şair için bence bir hücredir.

Âkif İnan- İyi akşamlar. Bu haftaki söyleşimizin konuğu Alâeddin Özdenören. Alâeddin Özdenören, günümüzün önde gelen sanat ve düşünce adamlarından. Eğer izin verilerse önce kendilerinin ağzından hayatlarını alalım, buyurun efendim.

Alâeddin Özdenören- Estağfurullah. Ben 1940 Maraş doğumluyum. Çocukluğumun önemli bir bölümü Maraş'ta geçti. Önemli bir bölümü derken ilkokul ikinci sınıftan üçüncü sınıfa geçmiştim. Rasim -benim ikiz kardeşim Rasim Özdenören- aynı sınıftaydık. Babam Malatya'ya atandı. Maraş'tan Malatya'ya taşındık. İlkokulu ben Malatya'da bitirdim ve ortaokula da yine Malatya'da devam ettim. Orta birde yine Rasim'le aynı sınıftaydık, orta ikide -ikiyi de beraber okuduk- yalnız ben sınıfta kaldım orta ikide. Daha sonra babam Tunceli'ye atandı. Ben orta ikiyi okudum Tunceli'de orta üçe geçtim. Rasim de ortaokulu bitirdi. Babam emekli oldu, emekliye sevk ettiler. Şehrimize, Maraş'ımıza geldik, yerleştik.

İnan- Şehrimiz derken babanızın şehri değil, değil mi? Anneniz Maraşlı?

A. Özdenören- Evet, annem Maraşlı; babam İstanbullu, Eyüp Sultanlı. Fakat biz doğma büyüme Maraşlıyız. Lise ikinci sınıfa kadar Maraş'ta okudum. O sırada siz Urfâdan sürgün gelmiştiniz, yanlış hatırlamıyorsam.

İnan- Öyle evet.

A. Özdenören- Siz lise son sınıftaydınız, ben lise ikinci sınıftaydım. Sınıfta kaldığım için ikinci sınıftaydım, yoksa benim de üçte olmam gerekirdi. Şiirle tanışmamız da o döneme rastlıyor. Gerçi benim önceden şiire karşı derin bir ilgim vardı ama bu okul kitaplarındaki şiirlerle kayıtlıydı.

İnan- Hiç de okul kitaplarındaki şiirle kayıtlı gibi görünmüyor o dönemde yazmış olduğunuz şiirler.

A.Özdenören- Hayır, ortaokulda demek istedim.

İnan- *Sonra kitabınızda yer alan Habersiz şiiri adeta şiirde bir hayli ustalaşmış adamın şiiri gibi. Yani o dönemlerde bile belli bir çizgiyi tutturduğunuz görülüyor.*

A. Özdenören- Evet de, kitaplarda benim şiirle ilk tanışmam ders kitapları ve okuma kitapları vardı, yedek kitaplar olarak zaman zikrediliyordu. Fazıl Hüsni Dağlarca'yı, Necip Fazıl Kısakürek'in bir iki şiirini, *Dur Yolcu*, Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Han Duvarları*...

İnan- *Yani geniş bir okuma alanımız yoktu.*

A. Özdenören- Evet, evet. Şiirle tanışmam öyle başladı. Daha sonra Maraş'ta -sizin de malumunuz olduğu üzere- ağabeylerimiz -Nuri Pakdil ve arkadaşları- *Hamle* diye bir dergi çıkarıyorlarmış, bizim haberimiz yok. Ama şiirle uzaktan yakından ilgimiz devam ediyor, karalıyorum bir şeyler. Heceyle yazıyordum ben o sıralar. Sonra okula kayıt yaptırınca bizim elimize bir de *Hamle* dergisi tutuşturdular o zaman para karşılığında. Sadrettin Eyüpoğlu, Trabzonlu, hem matematik öğretmenimiz hem de müdürümüzü, edebiyatsever bir adamdı, onun da katkısı çok olmuştu *Hamle* dergisinin çıkmasında. Daha sonra Nuri ağabeyler -büyüklerimiz işte- mezun olmuşlar, biz Nuri ağabeyi gıyaben tanıyoruz. Sonra bu işe biz el koyduk. Dergiyi biz çıkaralım, dedik. Edebiyat öğretmenimiz -kulakları çınlasın- Mustafa Atatanır, çok yardımcı oldu ve işte o zaman şiir ve edebiyat dergileriyle tanışmaya başladık.

İnan- *Daha yakından, ilgi döneminiz başladı.*

A. Özdenören- Evet. *Varlık* başta olmak üzere -o zaman çıkan dergiler- İstanbul, *Yeni Ufuklar* ve benzeri edebiyat dergilerini izlemeye başladık. Şimdi daha kolay, o zaman ele geçirmek de zor oluyordu. Siz geldiğinizde biz yeni şiirlere, yeni bir ses, yeni bir hava içindeyken Orhan Veli sularını geçmiştik, İkinci Yeni cereyanı vardı.

İnan- İkinci Yeni, adeta havası egemen olduğu bir şiir atmosferine girdiniz siz. Şiirleriniz de öyleydi.

A. Özdenören- Pazar Postası çıkmaya başlamıştı. Siz Urfâdan geldiğinizde Divan şiirinin çok büyük etki alanı içindeydiniz. Ve sevdiğiniz şairler, başta Ahmet Haşım, hemen hemen bütün şiirleri ezberinizdeydi, geceleri bana Maraş sokaklarını adımlarken çok okudunuz. Fakat şiir anlayışımız ve algılayış biçimimiz diyelim artık ona, farklıydı. Siz daha çok klasik bir eda içindeydiniz.

İnan- Efendim, sizin bu şiir ilginiz her sanatçı gibi aşağı yukarı çok genç yaşta başladı. Ve o genç yaştan itibaren gerçekten bir şiir düzeyi tutturdunuz. Çağdaşlarımız içerisinde lirik muhteva bakımından çok öne geçtiniz. Şiirinizin kendine özgü bir sesi oldu; yani Alâeddin Özdenören'in şiiri hemen belli oluyor. Şimdi bu sesi yakalama konusunda ne gibi çabalarınız, cehdiniz oldu? Kendinizi böyle bir yola yöneltme konusunda ne gibi bir çile yaşadınız?

A. Özdenören- Pek de yaşadım sayılmaz. Benim ilk şiirim, işte sizin de söylediğiniz gibi, *Habersiz* şiiriydi. Ben o şiirle bir yarışmaya katılmıştım, lise kültür kolu şiir yarışması olmuştu. Ahmet Gök diye Elbistanlı bir arkadaş vardı -rahmetli olmuş- onun şiiri birinci, benim o *Habersiz* şiirim de ikinci olmuştu. Daha sonra ben bu şiiri hatta kitaba da almak istememişim de Cahit ısrar etti, siz ısrar ettiniz, bu şiir girsin diye. O da çok sevilen şiirlerden birisi oldu, ne hikmetse.

İnan- Ondan sonra birçok dergilerde yazdınız, önceki şiirleriniz oralarda çıktı.

A. Özdenören- *Hamle* dergisinde çıktı da, sadece bu *Habersiz* şiirini aldım, daha önceki şiirlerimi almadım. Asıl şiir hayatımız İstanbul'da başlıyor.

İnan- Ondan sonra İstanbul'a yükseköğrenim için geldikten sonra yine bazı dergilerde, gazetelerde sanat yaşamınızı sürdür-

dünyüz. Ta ki bizim arkadaş grubunun çıkardığı Edebiyat dergisine kadar. Öteki dergilerde sanat hayatınız devam ediyordu. Sonra Maveria hareketi içerisinde yer aldınız. İlk şiir kitabınız Güneş Donanması zannediyorum 1974 yılında yayınlandı. Bundan birkaç ay önce de Yalnızlık Gide Gide adlı ikinci şiir kitabınız çıktı. Üzerinden yirmi yıldan fazla zaman geçmiş. Bu duruma bakarak az şiir yazdığımızı söylemek mümkün müdür?

A. Özdenören- Tabii, az şiir yazdım sayılır. Bunun bir iki önemli sebebi var. Birisi şiirle benim aramın açıldığı bazı dönemler olmuştur. Şiir beni korkutmuştur, adeta diyebilirim ki şiirin çılgınlığından çekinir hale gelip -isteyerek, bilerek- şiirden uzaklaşmak istediğim dönemler olmuştur. Ama şiir bizim yakamızı bir türlü bırakmadı, biz onu bırakmak istedik ama.

İnan- Bu ilginç durumu biraz daha açsak mı? Nasıl yani, bir sanatçının şiirden korkması? İnsana Rembo(Rimbaud)yu hatırlatıyor, çocuk yaşta nerdeyse şiiri bırakıyor. Şiir adeta kendisini ürkütüyor, korkutuyor, çıldırma sınırına götürüyor. Öyle bir macera mı sizinki?

A. Özdenören- Benim yaşadıklarımı Rembo (Rimbaud) yaşamış mı yaşamamış mı bilemem ama aşağı yukarı ona yakın bir şey. Yani mesela okula gitmemek, devamsızlıklar, ders çalışmamak, tamamen şiir dünyasının içinde devinmek... Bende birtakım korkunç diyebileceğimiz raddede çalkantılara yol açıyordu. Artık bunu ancak böyle ifade edebilirim. Onun için şiirden kaçmaya başladım. Nitekim siz de diyorsunuz ya: "Bir çılgınlık bulsam kurtulsam yahut" Bir dizeniz böyle, yanlış hatırlamıyorsam.

İnan- Doğru. Aklıma şu geliyor: Şiirden ürküttüğünüz sizi adeta hayalin uç noktalarında gezdirmesi dolayısıyla bir -tabiri caizse- tevahhuş duygusuna kapıldığımızı hissediyorum. Şimdi buna rağmen siz şiirle birlikte çok yoğun biçimde düşünce hayatında da yer aldınız ve uzun yıllar günlük gazetelerde yazı yazdınız, onun dışında bir dizi kitabınız yayınlandı. Düşünce ağırlıklı, araştırma-

ya dayalı eserler de yazdınız. Peki, o şiir yazmaktan sizi alıkoyan duygu, ruh hali yakanızı bırakıyor muydu ki zaman zaman şiir dışı bazı çalışmalar yapıyordunuz?

A. Özdenören- Belki de şiirden uzaklaşma amacıyla deneme yazmaya girişmişimdir de. Belki de öyle oldu çünkü ilk kez benim şiirlerim *Diriliş* dergisinde yayınlanmaya başladı. Lise son sınıfı ben İstanbul'da okudum, siz tabii mezun olmuştunuz, Cahit'le biz kalmıştık Maraş'ta. Cahit'le birlikte biz İkinci Yeni sularında yüzüyorduk. Sonra Cahit de liseyi bitirdi, ben de mezun oldum. Cahit, Alman Filolojisi'ne girdi, kazandı. Sınavla almaya başlamışlardı ilk kez, bize denk geldi. Yüz kişi alıyorlardı, ben de Felsefe bölümünü yirmi birincilikle kazandım. Bir de ben lise son sınıfta bekledim. Yani üç yıl kaybım var benim lisede. Felsefeyle çok yakından ilgilenmeye başladım, o bir yıl içinde. Mesela Bergson'un bütün eserlerini devirdim. Dekart (Descartes)'ı, Pascal'ı okudum, lisan çalıştım.

İnan- Felsefe eğitiminizin, merakınızın şiirinize de yansıyan bir yanı oldu mu?

A. Özdenören- Olmadı.

İnan- Zannediyorum düşünce dünyanızı kurmada dolaylı biçimde olsa bile katkısı oldu.

A. Özdenören- Düşünce dünyamda çok önemli etkisi var fakat şiirlerim felsefi bir nitelik taşımaz.

İnan- Şiiri kolay yazmadığınız ortaya çıktı kendi açıklamalarınızla. Bunun dışında yine sizi az şiir yazmaya yönelten bazı etkenlerden söz açabilir miyiz? Yani mesela müşkülpesent misiniz?

A. Özdenören- Tabii, son derece. Sizin dediğiniz gibi -müşkülpesent diyorsunuz da- ben şiiri bir ses olarak algıladım. Yoksa velut şairler var, çok şiir yazan mesela Fazıl Hüsni Dağlarca bunlardan birisi. Ümit Yaşar Oğuzcan da

çok şiir yazmış ama geriye ne kalmış, elbette bir şairimizdir de. O kadar bol şiir yazmış olmak ona ne kazandırmış acaba? Bence pek bir şey kazandırmamıştır. Ama Fazıl Hüsnü için aynı şeyi söyleyemeyiz, o şiirde bir düzey tutturmasını başarmış bir şairdir.

***İnan-** Az şiir yazdığımızı kendiniz de söylüyorsunuz. Bunun sebebi veya eğer zor yazılıyorsa sizce bunun zorluğu, güçlüğü nereden kaynaklanıyor. Biraz daha dursak mı bu konu üzerinde?*

A. Özdenören- Şöyle Akifçiğim. Dedim ya şiirde ses, melodi ve lirizm benim için ön planda gelen unsurlardır. Bunu da yakalamak kolay bir şey olmuyor. Yazdığım şey önce beni tatmin edecek ki ben onu kamuya takdim edeyim.

***İnan-** Şiir sizin için bir dil olayı oluyor ve bir ritim hadisesi oluyor. Peki, bu nasıl zuhur ediyor, yani siz bunu kurarak, düşünerek mi yoksa bir doğuş olarak mı zuhur ediyor?*

A. Özdenören- Daha çok doğuş olarak, zorlama biçiminde olmuyor. Ama şiiri aradığım, kendimi zorladığım zamanlar olmuştur. Fakat genelde bir doğuş halinde bir mısra doğuyor. Bir şey mesela herhangi bir nesne, bir insanın kullandığı bir cümle -hadi size biraz ipucu vermiş olayım- bir nehrin akıntısı vesaire.

***İnan-** Yani dış etkenler de sizin şiiri oluşturmanızda etkili oluyor. Salt kendi içinizden yola çıkıyor değilsiniz bu durumda(?)*

A. Özdenören- Tabii, doğa da bende etkilidir. Bilhassa doğup büyüdüğüm Maraş'ın, Maraş doğasının benim üzerinde çok derin izleri vardır. Bu belki şiirlerime de yansımıştır bir ölçüde. Onun için az yazmamızın bir nedeni de bu. Bir de zaman zaman -malum- deneme, düşünce hayatıyla şiir pek bağdaşmıyor gibi.

İnan- Malum, heykeltıraş Rodin, heykeli bulmak için mermeri soyduğunu söylüyor. Sizin şiirinizi yazarken de böyle bir serüven mi söz konusu yoksa siz doğadan algılarımızı edebiyatın kurallarına uygun, şiirin gerektirdiği şarta uygun hale mi getiriyorsunuz?

A. Özdenören- Şimdi mesela bakın, benim *Ayak Sesleri* şiirim, aşağı yukarı on beş yıllık bir macerası vardır. İlk çıktığında o şiir *Edebiyat* dergisinde çıkmıştı, adı da *Kayaların Sırları*’ydı. Daha sonra yeni yeni bulgular, karşılaştığım olayların etkisiyle bu şiir bir değişikliğe uğradı ve bu değişiklik aşağı yukarı on beş yıl devam etti. En son şeklini *Kayıtlar* dergisinde ben yayımladım.

İnan- Heraklit diyor ki: Bir suda iki kez çimilmez. Siz bir şiiri yazmak için içinde bulunduğunuz, yaşamakta olduğunuz ruh halini böyle on beş yıl aralıklarla tekrar tekrar yakaladınız mı ki o şiiri tamamladınız, son hale getirdiniz?

A. Özdenören- Evet, şöyle evet, tabii ki hayat bir süreç. Bir suda iki kez yıkanmak olanaksız. Çünkü ikinci kez girdiğimizde o sular akmış gitmiş, değişmiştir; üstelik biz de değişiyoruz fakat yine de o sürecin içinde algıladığımız öyle şeyler var ki maziyle ilgili ve maziye günümüzle birleştiren bir duygu ve düşünce çağrışımı insanda oluşuyor. *Keremè Ağıt* şiiri de öyle olmuştu. Mesela, iki kıta halinde yayınlanmıştı ilkin. Daha sonra o, sizle en son Fen Lisesi’nde birlikte çalışırken size okumuştum, bitmiş haliydi o şiirin. Ben bunu her yerde söylerim, bir mülakatta da söyledim. Benim ustam Âkif İnan’dır. Önce şiirlerimi ona okuturum, o bitmiş derse demek ki o şiir bitmiştir. Siz de o şiir için: Bu şiir bitmiştir, demiştiniz. Yani şiirin bir serüveni oluyor bende. Bazen blok halinde de patlıyor.

İnan- Onu söyleyecektim. Önce bir blok halinde beliriyor, onu değişik süreçlerle mısralar haline getiriyor.

A. Özdenören- Yeni seslerle onu yokluyor. Bir nevi eğitiyoruz şiiri.

İnan- *Bir de sizin şiirinizin bir başka özel yanı bir bakıma dil yanı, yani sizin de çok değişik bir dil özeniniz var. Şiirle dil bağlantısı arasında ne söylemek istersiniz?*

A. Özdenören- Evet, bence şairin en büyük handikabı lisan, dil. Çünkü neden dil? Bir başka ifade vasıtası söz konusu olamaz şair için. Dile başvurmak zorunda fakat işte burada bir güçlük ortaya çıkıyor. Şiir, bir bilinç akıntısı, bir duygu akıntısıdır. Biz yaşıyoruz, biz sürecin içindeyiz sürekli. Doğa değişiyor, biz değişiyoruz, iç yaşantımız değişiyor. Karşılaştığımız değişik olayların etkisinde kalıyoruz vs. Şimdi bunu dilin içinde zapt etmek önemli. Yani dil şair için bence bir hücredir.

İnan- *Bir hücre, bir hapishane gibi.*

A. Özdenören- Ama işte bu melodiyi, bu ritmi dile aktarabiliyorsa bir şair, ki sizin de en belirgin özelliğiniz bu, o şiir o şair başarılı bir şairdir.

İnan- *Yani şiir sizde bir blok olarak beliriyor, zaman içerisinde mısralar halinde çıkıyor.*

A. Özdenören- Blok olarak belirmediği de oluyor, dize olarak da doğabiliyor, sonra o dize başka dizelere de tamamlanıyor. Yani bir hengâmedir gidiyor, bunu açıklamak da çok zor. Dedim ya ağabey, bu tür şeyleri dille ifade etmek zor oluyor, ancak yaşanabilir.

İnan- *Ama yine şiire, sanata açıklama getiriyoruz bunlara rağmen. İsterseniz hemen yine sormuş olayım. Peki, şiir nedir? Yani bunu kendinize göre bir tarife bağlamaya kalkacak olursanız?*

A. Özdenören- Şiir nedir? şeklinde sormayalım da bunu isterseniz. Ramazan Dikmen'in *Kayıtlar*'da bir yazısı çıkmıştı, o benim çok hoşuma gitmişti. Hikâye nedir?

diye değil de Hikâye ne değildir? diye sormak lazım, diyor. Hikâyenin ne olmadığını açıklıyordu. Bu bize kolaylık sağlar. Yani matematikte (gülerek) -gerçi lisede matematiğim pek iyi değildi ama ukalalık yapmış olmayalım- *Olmayana Ergi Yöntemi* diye bir yöntem vardır. Yani bir şeyi A'yı kanıtlayamazsın ama A'nın çelişğini kanıtlarsan, dolayısıyla A'yı da kanıtlamış olursun, diyelim artık.

İnan- *O halde, Şiir ne değildir? diye sormuş olayım, diyorsunuz.*

A. Özdenören- Şimdi, ne olduğuna değil de ne olmadığına bakmak lazım. Siz hissetmiyor musunuz Akifçiğim; bir şiiri okuduğunuz zaman bu şiirdir ya da bu şiir değildir? Ama bu işte...

İnan- *Kelimeye pek dökülemiyor tümüyle ama yine de döküyoruz. Çünkü edebiyat diye bir de bilim var. Hem güzel sanattır hem de bilimdir (edebiyat).*

A. Özdenören- Ben onu eliyorum. Bu şiir değildir, tamam, bitti. Seziyorum çünkü onun şiir olmadığını.

İnan- *Doğru, bu sezgi işi. Ama bir de şu, şu, şu bakımdan bu şiir değildir, diyoruz. İşte onlar nedir, şiir değildir derken biz bir şiire nelere bakarak söylüyoruz?*

A. Özdenören- Gene aynı noktaya geliyoruz. Şiiri mimariye benzetirim, mimari bir esere. Hani: “*Eskiden sen de hendeseden bir yapı sanırdın / Sonradan anlamına nüfuz edebildim Süleymaniye'nin.*” diyor ya Yahya Kemal. Muhteşem güzelliği var, öyle değil mi (ağabey)? Bir ahenk, bir ihtişam, bir bütünlük arz ediyor. Yoksa taşların üst üste konulmasından ibaret bir yığın değil. Eski Roma sütunlarına baktığımız zaman o yekparelik, o fıskıran estetik, orada, bizi alıp götürüyor. Şiir de rastgele kelimelerin bir araya getirilmesinden oluşmuş bir şey değil. Şimdi onu yapıyorlar, bazı gençlerde görüyoruz. Bayağı oturuyor (yazıyor).

Geçen bir çocuk geldi bana. İki bin tane şiir getirdi, önüme koydu. Kaç tane dedim, şöyle bir dosya. Ağabey bunları bir okusana, dedi. Kaç tane şiir yazdın sen, dedim. İki bin, bunlar daha bir kısmı kaybettiklerimi saymazsak, dedi. Ben de dedim ki, sen bunların içinden kendi beğendiklerini seç yoksa benim çok vaktimi alır, dedim. İşte onun gibi yani...

İnan- Şiir, bir dil hadisesi oluyor, demek ki?

A. Özdenören- Büyük şair kendisini yaşıyor. Bir Ahmet Muhip Dranas'ın şiirlerini unutabilir miyiz, bir Yahya Kemal'in şiirlerini unutabilir miyiz, bir Sezai Karakoç, bir Cahit Sıtkı Tarancı, bir sizin şiirleriniz...

İnan- Estağfurullah, madem döne dolaşa bahsettiniz sanat beraberliğimizden, yaşam beraberliğimizden. Şimdi bize birçok kez birçok yerde hep sorulmuştur. Siz delikanlıktan beri aynı arkadaşlığı hatta aynı dergiyi paylaşmayı sürdürdünüz fakat her birinizin şiiri bir farklı özellik belirtti, bu nasıl oluyor? dediler. Hem çağdaşınız hem arkadaşınız hem düşünce itibariyle de birbirinizle yakınlık içerisindeyiz. Bu farklılık size de sorulmuş olmalı. Nasıl cevaplıyorsunuz?

A. Özdenören- Şimdi, sizinle tabii ki Maraşlı yıllardan sonra malum, biz İstanbul'a yerleştik, siz Ankara'daydınız. İstanbul'da Sezai Karakoç'la tanışma gibi muhteşem bir olay zuhur etti. Zaten *Körfez* ve *Şahdamar* bende vardı. Ayrıca onun yayımlamadığı *Mona Rosaları*'nı ben Maraş Lisesi'ndeyken bir arkadaş vermişti. Sezai Karakoç'un üzerimizde çok derin bir etkisi oldu, heyecanlandırdı bizi. Edebiyata belki de yönelmeyebilirdik de yani. Çünkü hayat öyle dağdağa içinde ki. *Diriliş* dergisini çıkarmaya başladık, kendisi memuriyetten ayrıldı. Sizinle de irtibatımız devam etmekle birlikte pek sık görüşemiyorduk, ayrı kentlerde olduğumuz için. Ancak, ben Ankara'ya geleceğim birkaç günlüğüne sizi arayıp bulacağım veya siz İstanbul'a

geldiğiniz zaman. Siz sanıyorum 1979 yılına kadar yazdığınız şiirleri eserlerinize almadınız?

İnan- 1969'a kadar, evet.

A. Özdenören- 1969 mu, 1979 mu? Evet, 1969'dan sonra yazdığınız şiirleri aldınız. İşte yakında bir kitabım çıkacak inşallah, ben sizi irdeledim orada. Cahit Zarifoğlu'yla sizin şiirlerinizi karşılaştırmalı bir tahlil yaptım. Size de *Okur musunuz?* diye vermiştim, okudunuz herhalde. Orada ben diyorum ki: Bu sesi nasıl buldu acaba? Çünkü ben sizin şiir serüveninizi pek yakından izleyemedim. Birdenbire bu ses ortaya çıktı, eşsiz bir ses, değişik bir ses ve diyebilirim ki -hani birbirini övüyor demesinler- benim şiirime yatkın sesler vardır da sizinkine yatkın bir ses hiçbir yerde görmedim. Çok orijinal bir ses.

İnan- Sizinle Cahit Zarifoğlu -rahmetli- arasında da büyük fark var, keza Erdem Bayazıt arasında da fark var yani bu farkı açıklama durumunda bulunduğunuz zaman neler söylemeniz gerek, onu sormuştum. Pek de doğru dürüst cevap veremiyoruz galiba.

A. Özdenören- Mizaç farkıyla da ilgili herhalde. Erdem'in şiirlerinde bir şey vardır, gürültü diyelim artık ona, ünlemler, bağırarak şiir yazıyor gibi bir izlenim uyandırıyor. Bu aslında şiir için çok tehlikelidir. Ama Erdem, bu tehlikeli dönemeci atlatabilmiş şairlerden birisi.

İnan- Diyelim Koroğlu, o da pek böyle yiğitçe bir sese sahip ama...

A. Özdenören- Karşılaştıramayız gerçi ama. Bir de bunu başaramayanlar var. Şiiri bir çığırkanlık biçimine dönüştüren şairler de var. İsimleri lazım değil. Erdem için bu tehlikeli bir dönemeçti, bunu başardı. Mesela İsmet Özel de öyle.

İnan- Şiirlerinizle birlikte diğer kitaplarımızın da olduğunu söyledik yani düşünce ağırlıklı eserleriniz. Bu eserleriniz arasında bir bağlantı var mı? Yani şiirinize düşünce eseriniz birbirini tamamlayan ürünler mi?

A. Özdenören- İdeolojik açıdan mı?

İnan- Hem ideolojik açıdan hem sanatsal kaygı bakımından vesaire...

A. Özdenören- Ben şiir yazarken pek ideolojik kaygı beslemem ama düşüncelerim, inançlarım şiirime yansır ve şiirim onları özümsemiştir. Ama böyle bir kaygıyla yola çıktığım söz konusu değil. Ama eserlerimde tamamen düşünceye dayalıdır, mantıksal bir işlevi söz konusu olduğu için orada duygularımı işin içine karıştırmıyorum. Daha somut, daha realist, daha objektif.

İnan- Bunlar bir dizi kitap -sizin eserleriniz- Batılılaşma Üzerine yazdıklarınız bir kitap oldu. Devlet ve İnsan, İslâm ve İnsan, Yakın Çağ Batı Dünyasının Türkiye'deki Yansımaları gibi kitaplarımız yayımlandı. Şimdi bu kitaplarımızda neler söylemeyi amaçladınız? Yani gerçi bir özet verin, demem elbette uygun bir soru değil ama olsun yine lütfedebilirsiniz özetin özeti olarak bu kitaplarımızla vermiş olduğunuz mesajı birkaç ana başlık halinde (alabilir miyiz)?

A.Özdenören-Şimdi Batılılaşma Üzerine adlı kitabım Yeni Devir gazetesinde çıkan yazıların bir araya getirilmesinden oluşmuş bir sentezdir.

İnan- Devlet ve İnsan?

A. Özdenören- Devlet ve İnsan, gazete yazıları değil onlar.

İnan- İyi, gazete yazıları da. Nedir onun bildirisi?

A. Özdenören- Zaten ben gazetede yazarken: Bunu ileride bir kitap haline nasıl dönüştürebilirim? düşüncesiyle yazarım hep. O zaman iyi bir fıkra yazarı olmadığımı söyleyebilirsiniz, çünkü zaten öyle bir niyet de taşıyorum. *Batılılaşma Üzerine* Batı'nın, Batı normlarının, Batı kültürünün, Batı değerlerinin bizim insanımız üzerinde yapmış olduğu etkiler ve bu etkilerin doğurduğu, ortaya çıkardığı sosyal sorunları, yaraları irdeleyen bir eserdir.

İnan- *İslâm ve İnsan?*

A. Özdenören- İslâm'ın insana bakış açısı, İslâm'ın insanı değerlendirmesi, onu bir bütün olarak nasıl algıladığı çünkü felsefî sistemler insanı bir bütün olarak göremiyor. Çünkü insanı bir bütün olarak ancak Cenabı Hak görür ve bu da Kuran-ı Azimüşşanda yerini almıştır.

İnan- *Bu iki dünya görüşünün insana bakışını, aralarındaki farkları ifade ediyor(?)*

A. Özdenören- İnsanı bir yanıyla görüyor felsefe sistemleri. Ya insanı ekonomik bir fenomene indiriyor ya sırf maddeye indiriyor veya alabildiğine idealize ediyor, onun sırf bir ruhsal bir fenomen olarak (ele alıyor). Pascal'da olduğu gibi, Hıristiyanlık bakış açısı da biraz öyle. İnsanı bir bütün olarak görmek, İslâm dünya görüşünün ortaya koyduğu bir vaka. Bunları dile getirdik o kitapta.

İnan- *Bu anlayışınız şiirinize bağlantılı tarafları var mı?*

A. Özdenören- Bilmiyorum, ben hiç düşünmedim.

İnan- *Sizin karakteristiğinizi belirten yan öncelikle şiiriniz. Uygun bulursanız sizinkilerin hemen hepsine yakın ezberinizdedir, bir şiir dinlese sizden.*

A. Özdenören- Siz söylediniz, benim haberim yok, bu şiir bestelenmiş, dediniz, buraya gelmezden önce. Onu okur musunuz? dediniz. Ben de şiir ezberimde, yine bura-

ya yazdım ne olur ne olmaz diye. Yalnız şiirin adını unuttum; *Gülüm gülüm* diye başlayan bir şiirim, bu bestelemiş galiba değil mi? Bunu bir okuyayım.

*“Gülüm gülüm
Bu kentin koynuna girdiğim günden beri
Cebimde ölümüm
Avuç avuç dağıtıyorum insanlara,
Bir türlü tükenmez ölümüm.
Denizleri aydınlatırım, masal çarşılarına
Yatağına sığmayan ırmakları,
Mağara içlerine gizlenmiş aşkları
Yerler mühürlenince akşamları
Kanlı sulara gömülürüm.
Gülüm gülüm benim ölümüm
Çocukların kulaklarına küpedir.
Vitrin denizlerine zincirlenmiş çocukların.”*

İnan- Teşekkür ederiz. Şiir sizin için yaşanan bir olgu mu oluyor? Yani şiiri yaşıyor musunuz?

A. Özdenören- Elbette, tabii. Yoksa yazamayız ki.

İnan- Şiiriniz hayatınız arasında bir iç içelik, bir örtüşme mi var? Yoksa şiir, zaman zaman havasına girdiğiniz bir âlemin kelimeler halinde dışa yansıması mı oluyor?

A.Özdenören- Şimdi şiirden dönem dönem uzaklaştığım zamanlar olmuştur, demiştim size. Bu demek değildir ki şiiri unutmuş olmak anlamında, bunu algılamamak gerekir.

İnan- Şiirden kaçtınız ama yakamızı da bırakmadı?

A. Özdenören- Sürekli içimde devinen bir olgudur şiir. Şiirden uzaklaşmaya çalıştığım muhakkak da.

İnan- Beni terk etmedi şiir, yakamı bırakmadı bari ben de yazayım mı, dediniz?

A. Özdenören- Evet öyle demek zorunda kaldık. Ondan sonra bu son zamanlarda şiire karşı yine bir yoğun bir ilgi içine düştük. *Kayıtlar*'da çıktı şiirlerim, şimdi *Simya* diye bir dergimiz var, bizim Muhittin Bilge çıkarıyor, orada çıktı. Birdenbire böyle, şiirler yazmaya başladım, nasıl oluyor, ben de bilmiyorum. Bakalım nereye kadar gidecek, belki yeni bir kitap çıkar inşallah.

İnan- *Bu yazdığımız yeni şiirlerde eski şiirinizle tam bir iç içelik var mı? Yoksa yeniden bir şeyleri yakalama durumu mu görünüyor?*

A. Özdenören- Biraz daha değişik şeyler arıyorum. Eski şiirlerimin bir uzantısı olmakla birlikte, çünkü bütünleşiyor bir yerde. Burada daha değişik bir ses, daha değişik bir yoklayış, daha hayatın -artık yaşla da herhalde bir ilgisi olsa gerek- daha başka bir anlamlar, *Daha derinlerde yatan bir şeyler var mı acaba?* düşüncesi.

İnan- *Düşünce mi biraz daha öne çıkıyor gibi?*

A. Özdenören- Düşünce ağırlıklı. Evet, düşünce daha öne çıkıyor gibi.

İnan- *Ama onu da gördüğümüz kadarıyla yine çok zengin, size özel bir ritimle beziyorsunuz ve bir lirizmle donatıyorsunuz; o sizin zaten vazgeçilmez bir özelliğiniz, çok belirgin bir özelliğiniz.*

A. Özdenören- Zaten onu yakalayamazsam o şiiri atarım.

İnan- *Efendim, uygun bulursanız bir şiir daha dinleyelim sizden.*

A. Özdenören- Acaba *Simya* dergisinde çıkan son şiiri mi mi okusam, uzunca biraz?

İnan- *Hay hay, uzun olsun önemli değil.*

A. Özdenören-

Kaçak

“Geceyi gündüzü bürüyen
Dağın karşısında bekliyorum
Nal izleri
Deniz deniz diye
Ağızdan ağıza aktarılan
Arkçılar da başlıyor.
Olanca hızıyla
Sınırı çiziyor ırmak.
Kurtuluşun yok

Çünkü sen nereye gitsen yıldızın da oraya akıyor.

Kendi safımdayım
Sorgun ağacından yapılmış mızraklarım var.
Nereye gitsen aevli uçlarıyla
Göğsümün dar uçurumundan ölüme merdiven dayıyor.
Bir lahza
Kartallar nerede sevişirler biliyor musun?
Yükseklerde ta yüksellerde sarışlırlar
Sen nereye gitsen dayanılmaz bir kendinden geçiş
Söyle ne duydun, ne duydumsa duydum ne çıkar.
Ölüme bir ek yap ve birleştir
Kaçak fırtınaların çocuğu
Rüzgârda bükülen ağaç
Ölümün kapısındaayım
İzin kâğıdı istiyorlar.
Oysa ben kaçacağım
Yüzünü saklamadan ağlıyorsun.
Demek ki sen başka birisin
Tırnağını dişlerine vuruyorsun düşünürken
Demek ki sen başka birisin
Bir alev fışkırması parlıyor yüzünden
Demek ki başka birisin.

Saçların söz dinlemiyor.
Işıklı pencerelere vuran gölge
Sen değilsin, başka birisin.
Dünya sanki bana kalmış gibi
Bir de üzüntüme
Bağışlamak ayrı unutmakta bütün iş.
Karşılık vermiyor gözlerin önce mavi sonra yeşil sonra sarı
Demir kapakların altındayım
Su gibi akan gölü düşün
İki ağaç arasında boş bir sahne
Dokunsan kırılacak bükülüğü parmaklarının
Direnişini sürüklüyorum, lekesiz bir gölge gibi
Ben yeryüzü kaçağı
Sakın şiirime vurma.”

İnan- Çok teşekkür ederiz. Bu haftaki konuşumuz Alâeddin Özenörendi. Kendilerine teşekkürler ederim. İyi akşamlar olsun.

ÂKİF İNAN ile İsmail Kahraman

İsmail Kahraman: *Kültür, en kısa tanımı kültür eşittir şahsiyettir. Doğumdan ölüme kadar süren insan hayatının her safhası kültürün içine girer. Sadece kitap okumak, sadece tahsil hayatı, sadece sanat faaliyetlerini takip etmek ya da onların bir kısmını icra etmiş olmak kültürün kendisi değil parçalarından, cüzlerinden biridir; doğumdan ölüme bütün hayatı ifade eder.*

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun efendim. Bu akşamki konumuz Kültür Bakanımız Sayın İsmail Kahraman. Hoş geldiniz efendim.

İsmail Kahraman- Hoş bulduk, teşekkür ederim.

İnan- Efendim, bildiğimiz kadarıyla siz ömrünün büyük bir bölümünü dernek, vakıf gibi kuruluşlarda geçirdiniz. Bununla acaba ne amaçlıydunuz?

Kahraman- Efendim, gençlik dönemi, bilhassa ortaöğrenimin son zamanları kişinin şahsiyet arama dönemidir. Bir yol yordam kendine tayin ve tespit etme dönemidir. Böyle zamanlarda gencin yönlendirilmesi, istikamet bulması çok mühim ve o istikamete göre bir ömür devam edecek. Talebe teşkilatları, bu yönde -yönlendirme bakımından, gençliğe istikamet verme bakımından- büyük görevler ifa ediyordu. Gençlerin millî ve manevî değerlerine sahip olarak yetiştirilmesi, bir şahsiyet sahibi olabilmesi, millî bir hüviyet kazanabilmesi bu çağlardaki çalışmalara, eğitime ve gayretlere bağlı.

İnan- Bir yandan okuldan gerekli bilgileri, mesleki bilgileri alırken öte yandan da millî, manevî değerlere bağlı olması için gerekli bir eğitim müessesesi miydi sizin bulunmuş olduğunuz kuruluşlar?

Kahraman- Güzel bir kelime tarifi sizinki, bir eğitim müessesesidir... Dernekler, gönüllü kuruluşlar gençlik için çok önemlidir. Bizim üniversiteye girdiğimiz yıllar 1960 darbesinden sonraya rastlar. O dönemde her ihtilâlin getirdiği fikri hareket gibi geniş bir fikri faaliyet vardı, hareket vardı. Toplumunu yanı sıra doğru götürecekti, kendi benliğinden kopartacak çalışmalar yanında toplumun kendine sahip çıkma refleksi, gayreti ve iştiraki de vardı. O hareketli dönemlerde üniversitede idim, başlamıştım. Ve derneklerin çok büyük bu hususta gayretleri, faydaları olmuştur. O günkü dernekler kanunu müsaitti, bugünkü gibi değildi. Seksen harekâtının getirdiği tepki kanunu tarzındaki *Dernekler Kanunu* yoktu. Genç, bir yandan tahsilini yü-

rütürken diğer yandan da hayata hazırlanıyordu. Meselelere eğilebiliyordu, görüşebiliyordu, kaynaşabiliyordu. Güzel faaliyetlerdi ve bu güzel faaliyetlerin yeniden ihyası ve ihdası da icap etmektedir, düşüncesindeki bir kişiyim. O günkü çalışmaların içinde bulunuşumuzun temelinde bu vardı. O vasıtayla oldukça geniş bir kitleyle beraberiyet içinde güzel hizmetler yapma imkânımız doğdu.

İnan- *Evet, efendim bu acaba devletin bir eksigi miydi, yani onları tam ideal biçimde yetiştirmek konusunda yani hem mesleki konuda eğitmek olsun hem manevi bakımdan onları donatmak açısından olsun acaba Milli Eğitim'imizin, devletimizin bir eksik yanı mı vardı ki siz bunu derneklerle, gönüllü kuruluşlarla doldurmaya çalışıyordunuz?*

Kahraman- Bu eksiklik olagelmıştır ve bu eksikliği Türkiye'miz hep hissetmiştir. İçinde bulunduğu labirentin temelinde zaten bu vardır. Okul, aile, cemiyet, bu çevre yani. Bu üçlü, bir arada olmadıkça ve ahenkte olmadıkça bocalama içinde çalkalanan bir toplum meydana gelir. Eğitimin millî olması gerekirken sadece adında kalmış olması yüzünden, bir taklitçilik, bir mukallitlik, köke bağlı olmayış, aileden kopuş, çevrenin ise aileyle okul arasında bocalamada aynı şekilde onu o istikamete doğru götürmüş olması bir boşluk meydana getiriyordu.

İnan- *Yani uygulana gelen 'Millî Eğitim'in yapısını, düzenini siz burada eleştiriyorsunuz ve yeterli bulmadığımızı ifade ediyorsunuz, anladığım kadarıyla...*

Kahraman- Evet, evet, kesinlikle öyle. Millî Eğitim, bir tip meydana getirme isteği içindeydi, kendi özlediği tipi ortaya koyma... Hâlbuki kendisinin ruhundan, yapısından, dokusundan gelen; ruhundan neşet eden, kendi kaynağından gelen, o hasletlerini işleyecek yerde gencinin; onu kendisinin kalıp verebileceği, şekil verebileceği bir hamur mütalaa etmiş olması bir yanlışlıktı, o yanlışlığı gidermede toplum direnmiştir.

İnan- Bu yanlışlık, herhalde Cumhuriyet'e özgü bir yanlışlık değildir. Herhalde Tanzimat'tan beri devam edegelen bir yanlışlık olsa gerek. Yani ülkemizin yönünü Batı'ya dönmesi -malum- Tanzimat'la birlikte başladı, Meşrutiyet'le birlikte bir sıçrama daha yaparak devam etti, Cumhuriyet'le birlikte de nihai aşamaya ulaşmış oldu. Zannediyorum bizim eğitim düzeyimiz en az yüz elli yıllık bir bocalama dönemi ve kendini arama dönemi yaşıyor. Katılır mısınız efendim?

Kahraman- Şöyle katılmak lazım. Bir gerçeğin ifadesi var beyanlarınızda... Taklitçiliğe yönelmenin başlangıç tarihi ne ise o tarihten itibaren bocalama başlar. İnsanlar olduğu gibi görünmelidir ve görüldüğü gibi olmalıdır, asli bir kaidedir. Bunun dışındaki zorlamalar o insanı olduğundan farklı göstermeye götürür ki bu bir bunalıma, ruh burkuntusuna sebep teşkil eder. O yüzden bunun tarihini bu taklitçiliğin başladığı döneme kadar taşımamız mümkündür ve yine bu taklitçilikten kurtuluş tarihimiz de hangi tarihte ise o tarihten itibaren de asla dönüş ve kendini buluş başlayacaktır. Oradaki eksiklik, şahsiyetin teşekkülüne mani olacak şartların ortadan kaldırılması gerekliliği ne zaman izan edilirse o tarih bizim yeniden ayağa kalkmamıza ve güçlenmemize başlangıç teşkil edecektir.

İnan- Bu konuda bizim gönüllü kuruluşlarımız bir bakıma milli bir görev üstlenmiş oluyorlar. Öyle mi efendim?

Kahraman- Gönüllü kuruluşlar toplumumuzda öteden beri vardır. Gönüllü kuruluşlar toplumun -self servisi- kendi kendine servis yapmasını sağlayan kuruluşlardır. Sayıları ne kadar çok olursa toplumda o kadar hürriyet vardır, huzur vardır. Ne kadar az olursa o kadar huzur yoktur, hürriyet yoktur, demokratik düşünce yoktur; hak ve hürriyetler kısıtlanmıştır. Bunların arasında doğru orantı vardır, dünyada bu böyledir. Hak ve hürriyetlerin verilme noktasında gelişmiş ülkelerde bu sayının çok fazla olduğunu ama bunun yanında hak ve hürriyetlerin kısıtlandığı ülkelerde de bunun çok azaldığını, hemen hemen yok olduğunu gö-

rürüz. Eskiden, Osmanlı dönemimizde, bu gönüllü kuruluşlar her sahada vardı. Eğitim sahasında vardı, sosyal ihtiyaçları gidermede vardı, iktisadi faaliyetlerde vardı. Bugün özlenen devletin asli vazifelerine dönmesi hususu...

İnan- Ne gibi kuruluşlardı, ad koyacak olursak ve anacak olursak?

Kahraman- Eğitim kuruluşları, maarif, Milli Eğitim, okullarımız, yani vakıf okullarımız, esnaf teşkilatlarımız, loncalar iktisadiyata yön veren, belediye hizmetleri, belediyelerin kuruluşu 1854’lerde başlar. O tarihe kadar belediye hizmetlerini kim görürdü? Toplumun kendisi görür. Bu hizmetleri yürüten bu gönüllü çalışmalar ne kadar çok ise o kadar huzurlu bir toplumla karşı karşıyayız. Bilahare Cumhuriyet dönemimizde gönüllü kuruluşlarda bir tahdit, duraklama ve hatta gerileme dönemi başlar. Düşününüz 1927 ile 1948 arasında yalnız 3 tane kuruluş teşekkül ettirilmiştir ve bu da gene devletin belli hizmetleri görmesi için: *Kızılay, Yeşilay, Hava Kurumu* gibi hizmetler görmesi için kendi inisiyatifindeki teşekküllerdir.

İnan- Efendim, geçmişte bizim gönüllü kuruluşlarımıza onlarım yaptığı çalışmalara devlet bir bakıma destekçiydi, arka çıkıyordu. Aynı durumu bugün için söylememiz mümkün olur mu?

Kahraman- Bir kısmına destek çıkmaktadır.

İnan- Yani çıkılmasına da siz gerek duyuyorsunuz?

Kahraman- Devlet, eğer millî bünyesini güçlendirmek istiyorsa, milletini güçlü kılmak istiyorsa, huzurlu kılmak istiyorsa gönüllü teşekküllerin önünü açmalıdır. Denetleyici değil, istikamet verici değil, ona belli hedefleri gösterip normatif yönlendirme, değerlere inandırmakla değil, önünü açmakla mükellef olmalıdır ve sayısını çoğaltmalıdır ve teşvik etmelidir. Osmanlı toplumunun, Osmanlı dönemimizdeki huzurun temelinde bu önün açılması yatar. Bir vakıf kuruyorsunuz, eğitim müessesesi kuruyorsunuz,

onun yanında da ona gelir sağlayacak müesseseler ihtisas ediyorsunuz ve biliyorsunuz ki buna hiç kimse dokunmayacak ve geliri buraya ait olacak. Ve yine biliyorsunuz ki sadaka-i cariyedir. Böyle bir kültür verilmiş size, böyle bir şuur verilmiş. Vakıf kültürü, zaten bize has bir kültür, İslâm hukukunun ortaya koyduğu bir kültürdür. Onun gelişimi, onun neticesinde toplum fevkalade güzel noktalara ulaşmıştır. Bir camii kuruyorsa, ibadethane açıyorsa, onun yanında ona irad getiren bir dükkân meydana getiriyorsa, dükkânlar zinciri kuruyorsa, oradaki iktisadi faaliyette bir vakfın müessesesinde olduğunu bilmektedir, o da vakıf şuuruna sahiptir. Hemen yanındaki medrese, hemen yanındaki kütüphane, hemen yanındaki yurt, onun yanındaki imalat, bir bütün halinde; entegre tesis diyelim... Birbirini tamamlayan ve hayatın her safhasını her sahasını içine alan çalışmayı ortaya koymuş oluyor. Yalnızca bir müessese kurmuyor, sonra o müesseseye hiç dokunulmayacağını bildiğinden dolayı bu bir teşvik meselesi oluyor. Türkiye'mizin vakıf şuuruna yeniden kazanmış, ulaşmış olmasını görmek en büyük temennilerimdenidir, temennilerimizden olmalıdır zaten. Öyle bir noktaya geldiğimizde, vakıf kültürünü yeniden ihya ettiğimizde çok büyük sıçramalar yapacağımıza sosyal bünyeyi rahatlatacağımıza inanıyorum.

İnan- Yani devlet bu tür kuruluşlara arka çıkmalıdır; geçmişte olduğumuz gibi önünü açmalıdır, buyuruyorsunuz. Bununla birlikte yine bugünkü gerçek şu ki eğitim kurumlarının hemen hemen tümüne yakını Türkiye'de %97'sinden fazlası devletin elindedir. Yani dünkü gibi vakıfların denetiminde, elinde değildir. Bu durumda gençliğimizi, öğrenim dönemindeki gençliğimizi iyi yetiştirmek konusunda Türkiye'nin eğitim politikalarının da bir yeni baştan düzenlenmesi ve onları derneklerin yapmaya çalıştığı anlamda ulusal bilinçle donanmış evrensel bir bilinçle, kültürle donanmış biçimde yetiştirmesi bir politika olmalı değil mi?

Kahraman- Mutlaka, behemehâl böyle olmalıdır. Devlet o istikamette imkânlar sağlamalı, ön açmalıdır, teşvik edici olmalıdır. Mesela, bu arada bazı teşvikler var, işte

okul yaptığınız takdirde, kütüphane açtığınız takdirde, ibadethane açtığınız takdirde, bir camii yaptığınız takdirde bunu masrafınıza yazabiliyorsunuz. Böylesine bazı tedbirler ve teşvikler, bazı müesseseleri buna benzer yatırımlara götürmüştür. Bunun devam etmesi lazım. Ve bir de diyelim ki bir eğitim müessesesi, bir irfan ve kültür yuvası var, onu bir vakıf kurdu, ona siz devlet olarak: ‘Ben senden şu seviyeye bilgisini ulaştırmış gençler istiyorum.’ demeniz ve onu eğitiminde serbest bırakmanız lazım. Elindeki genci illa aynı yaşta aynı bilgiye sahip insanlar topluluğu olarak görmeyecektir. Kabiliyete göre çok daha öteye gidebileni öteye gidebilme imkânına kavuşturacaktır. Geri kalan ise kendi eşitiyle beraber yürütecektir. Ve böylece eğitimde rahatlık meydana geleceği gibi kalite meydana gelecektir, kalite yüksekliği meydana gelecektir. Devlet, bu %97 dediğiniz oranı tam tersine yapmak durumunda olmalıdır. “Ben sizden şu bilgilere sahip, şu seviyedeki insanı istiyorum, şunları vereceksiniz.” demelidir.

İnan- Devletin bir eğitim politikası dahası bir kültür politikası mutlaka olmalıdır, diyorsunuz.

Kahraman- Hedefler istikametinde...

İnan- Şimdiye kadar bu konuda bir hayli ihmal yaşadığımızı vurguluyorsunuz. Efendim, şimdi siz hükümetin üyesisiniz, artı hem de Kültür Bakanısınız. Yani bu eğitim düzenimizin ulusal bir kültür zeminine oturtulması inancındasınız. Bunu gerçekleştirme uğruna elbette sizin de düşünceleriniz, birikiminiz var. Bunun hükümete yansımaları konusunda girişimleriniz olacak mıdır? Elbette onu ifade edelim ki bu bir hükümettir ve bir koalisyon hükümetidir, bir ortak protokol çevresinde icra hükümetidir. Bakanlar faaliyet gösterir ama bu demek değildir ki bu işlerin yürütümünde bakanların bazı görüşleri, önerileri olmasın ve bu eğitimin iyi bir mecraya oturtulması gençliğimizin, insanımızın yetiştirilmesi konusunda, ulusal eğitim verilmesi konusunda önerileri olmasın, demek değildir. Sizin bu konuda düşünceleriniz, girişimleriniz nelerdir?

Kahraman- Şimdi Sayın İnan, hükümet programında olsun, daha önce yapılan koalisyon protokolünde olsun kültürümüzün millî ve manevî değerlere sahip çalışmalar ve faaliyetler çerçevesinde tarif edildiğini görüyoruz ve “*Millî-manevî değerlere sahip insan yetiştirmede, genç yetiştirmede ve toplumu o hale getirmede gerekli çalışmaları yapacaktır.*” diye bir hüküm ifade ediyor.

İnan- *Efendim, affınıza sığınıyorum, buna benzer hükümler aşağı yukarı bütün hükümet protokollerinde veya programlarında yer alagelmıştır ama görmüş olduğumuz, yaşamış olduğumuz gerçek o ki hâlâ bugün gencimiz sizin de düşündüğünüz anlamda gerçekten millî kültür ile, ahlakla, folklor ile, sanat ila donanmış, bilgilendirilmiş olarak yetiştirilmiyor.*

Kahraman- Evet, şimdi hükümet programlarındaki cümleler arasında niyetler de saklıdır, birbirine benzerler, nüans zannedilir ama değil. Daha önceki bazı hükümet programlarında kültüre baktığımız zaman ‘*Evrensel kültür istikametinde gençler yetiştirilecektir.*’ der. Millî kültür kelimesini kullanmayan, *millî* tabirinden kaçan bunun yanında *millet* demeyip *halklar* diyen öyle programlar var. Ve Kültür Bakanlığı maalesef böyle düşünceler içerisinde de faaliyetini yürütür noktalara gittiği için bugün sıkıntıda olan bir yapıyla karşı karşıyayız. Onun için bizim bu hükümet programıyla ve protokoldeki bu beyanlarla eskiler arasında fark var ve dediğiniz gibi yine cümleler ne olursa olsun tatbikat kendini gösterecektir.

İnan- *Evet, yani sizden biz bunun tatbikatını görmeye başlayacağız. Efendim, siz bir hem kültür adamısınız, hem Kültür Bakanısınız, kendi bakanlığınız içerisinde kültür hayatımızı aralamaya yönelik, sanat hayatımızı desteklemeye yönelik ne gibi düşünceler, tasarılar içerisinde?*

Kahraman- Kültür, en kısa tarifi kültür eşittir şahsiyettir. Doğumdan ölüme kadar süren insan hayatının her safhası kültürün içine girer. Sadece kitap okumak, sadece tahsil hayatı, sadece sanat faaliyetlerini takip etmek ya da

onların bir kısmını icra etmiş olmak kültürün kendisi değil parçalarından, cüzlerinden biridir; doğumdan ölüme bütün hayatı ifade eder. O noktadan, o açıdan baktığımızda çok çok önemli bir hadisedir ve çok mühimdir. Bizim tavrımız, bu husustaki tatbikatımız bu insanın yaşayışındaki devrenin millî havada olması, millî bünyede olması, bize has olmasıdır. İnsanlar kendi şahsiyetlerini yaşar ve taşırlar, milletler de böyledir. Milletleri bir başka şahsiyete yamamak veya büründürmek mümkün değildir. Başta söylediğimiz gibi o zorlama yüzünden Türkiye kaosa girmiştir, labirente girmiştir. Kendi kökümüze, inancımıza, tarihimize kendi mefahirimize, kendi mukaddeslerimize sahip çıkma noktasında çalışmalar yapacağız. Buna ait bütün yayınlarımız, neşriyatımız, sanat faaliyetlerimiz bu eksen etrafında olacak. İnsanı eksen alan bir devlet görüşüyle, insana hizmet eden devlet anlayışıyla hareket edip o insanın mutluluğu ve bahtiyarlığı için hareket, çalışma, gayret eden bir faaliyetler zincirini oluşturacağız. Bu istikamette gidiyoruz.

İnan- Efendim, çok güzel söylüyorsunuz da bunu zevkle dinliyoruz, izliyoruz. Şimdi efendim, ülkenin kültürünü yapan, yücelten kuşkusuz sanat adamlarıdır, düşünce adamlarıdır, yazarlardır, şairlerdir, romancılarıdır vesaire. Fakat tanık olduğumuz bir ters durum var. Bizim bu kalem sahiplerimiz tutuklanıyorlar yani Türkiye’de gerçek anlamda dünya standartlarına uygun bir düşünce özgürlüğünün varlığından söz etmemiz biraz güçtür. Kültür hayatımız canlansın, yaygınlaşsın derken; bunun sahipleri, bunu yapanlar ve yayanlar önce özgür bir ortamda yaşamalı değiller midir?

Kahraman- Zaten bu buyurduğunuz nokta, yani özgürlük, hürriyet noktası işin nirengi noktasıdır, ana noktadır ve can damarıdır. Bizim ilk yola çıktığımızda “Kültür politikamızın temeli nedir?” diye sorduklarında beyanımız şu oldu; özgürlük, özgürlük, özgürlük. Peş peşe üçü de aynı. Sanatta ve kültürde ürün verebilmek, eser ortaya koyabilmek, kendini ortaya koyabilmek, gösterebilmek yalnız hürriyetçi ortamla mümkündür.

İnan- İyi ama bunu söylüyorsunuz siz, bu özgürlük ortamının oluşması konusunda galiba yeniden yasal düzenlemelere koyulma zorundayız. Çünkü biz bunu burada söylerken şu anda kim bilir yargılanmakta olan daha ne kadar yazarımız var, düşünce adamımız var!

Kahraman- Maalesef var ve “Düşünce suçtur.” diye bir görüş sahibi olma gibi çağdışı bir tatbikat var, bunun giderilmesi bize ait. Bu noktada, bu eksikliğimiz olduğu içindir ki beynelmilel anlaşmalara imza koyan Türkiye, kendini bir zorunlulukla karşı karşıya görmektedir. Buna ait bir paket hazırlığı yapmak durumundadır. Gönül isterdi ki dünyanın iteklemesine mecbur kalmadan kendiliğimizden bunu yapsak da çağdışı, karanlık, mürteci diyebileceğimiz bir düşünce olan baskıcılığı kendi kendimize izale etmiş olsak. Ama şu veya bu sebeple veya saikle olsun Türkiye bu noktada bir hazırlık içerisinde.

İnan- Yani hükümetiniz bu konuda, yasakların kaldırılması konusunda, düşünce özgürlüğünün önünün açılması konusunda kesin bir çalışma içerisinde midir?

Kahraman- Bu çalışmanın içerisinde ve ana görüş olarak da hükümetin kuruluşundan şimdiki ve gelecekteki görüşümüz olarak da: İnsan doğuştan sahip olduğu haklarını kaybetmemelidir. Yani insan düşünce hürriyetine sahiptir. Düşündüğünü ifade edebilme hürriyetine sahiptir. Düşündüğünü ifade ettiği o hürriyetin icraatını da yapma hakkına sahiptir ve bunlar mukaddestir ve bunlara dokunulamaz; zira merkezde olan insandır, devlet ona hizmet etmekle mükellef bir kurumdur. Devlet bu yüzden yücelir, küçülmez, cüceleşmez; tersi olursa cüceleşir. İnsanımızın bugün uğradığı bazı muameleler elbette ki bir gün gelecek, ister inan ister inanma diye bazı köşeler vardır, oraya geçecektir. Düşününüz bugün üniversitede bir fakülte bitirmiş bir genç kızımız, birincilikle bitiriyor fakülteyi ve diploma alacağı gün ‘Evvvela başını aç, sonra diplomanı vereyim(!)’ diyecek şekilde düşünce fakirleriyle, düşünce kirliliğine uğramış zavallılarla karşı karşıyadır.

İnan- Siz yalnız düşünce özgürlüğünden yoksun olarak herhalde bir kesimi görüyor olamazsınız, her türlü düşüncenin özgürce ifade edilmesinden yanasınız, öyle mi? Yoksa yalnız bu özgürlük belli kesim için mi kısıtlı sizce?

Kahraman- Öyle dersek bir yanlış ifadede bulunmuş oluruz. Düşünce özgürlüğünü kendisi için isteyen karşı-sındaki için de istemelidir ki bunda samimi olsun. Böyle istekte olmayan çok az bir kesim var. Ama geneldeki istek, “Kendin için istediğini karşındaki için de istemelisin.” ana görüşünden hareketle. Hangi düşünce olursa olsun kısıtlanmaması lazımdır. Çünkü düşünceler ortaya çıkınca ve karşılıklı çatışınca -çatışmayı tabii ki kültür manasında söylüyorum- hakikat ortaya çıkacaktır. Konsensüs dediğimiz uyuşma ortaya çıkacaktır. Türkiye’deki kavgacılığın, insanları üzen, sevgiyi, barışı, huzuru kaldırıcı; bunun yerine kavgayı ikame edici bu görüşün kaynağında o görüşü temin eden bu bir kısmının tahakküm isteğidir. Siz selayet aldığınız zaman siz tahakkümcü olursanız, o aldığı zaman o tahakkümcü olursa bu yanlıştır. Ne kadar az olursa olsun ya da ne kadar çok olursa olsun sayısı, kapsamı, her düşünceye hürriyet tanımalısınız ki neticede aynı akıl için yol birdir, aynı neticede birleşirsiniz ve güçlenir gidersiniz. Bizim ana görüşümüz bu olduğu için, herhangi bir sansürden yana değiliz, herhangi bir yönlendirmeden yana değiliz. İmkân tanımadan yanayız, Kültür Bakanlığı’nın faaliyetleri bu istikamettedir.

İnan- Efendim; şimdi düşünce, kültür, sanat, kitapla yayılıyor. Şimdi siz kitap konusunda, yani kitaplarımızın arkalanması konusunda bu ülkemizin insanının muhtaç olduğu düşünce ve sanat ürünü eserlerin yaygınlaşması konusunda ne gibi politika içerisindediniz? Bunları arkalamak konusunda çalışmalarınız var mı? Şimdiye kadarki arkalamaların yeterli olmadığını söylüyorsunuz.

Kahraman- Efendim, yeterli olmayış yapılan işlerin, çalışmaların hepten olmadığı manasını taşımaz. Elbette ki bir gayretler olmuş, elbette ki gayretler olacaktır. Niha-

yetteki artı sonsuza kadar giden ideale ulaşmak mümkün değil. Yaklaşmak ancak mümkün olabilir... O noktadan 'Eskiden yapılanları bir tarafa itiyor.' manasında düşünmeyelim, mutlaka bir gayretler oluyor ama gereken gayret tam manasıyla yapılamıyor, zira buna ait verilen pay buna ait verilen mali destek tam manasıyla yeterli değil. Yani Kültür Bakanlığının gereken bütçeye sahip olması lazım ki faaliyetini, işlevini yerine getirebilsin. Bunu ayrı bir fasıl olarak bir tarafta tutalım. Yani yüzdeyle ifade edilmeyen, binde 4,2 ile ifade edilen genel bütçe içindeki payı olan bir Kültür Bakanlığımız var. Bu gelişmiş, ilerlemiş ülkelerde görülmez. Bu sene, 1997 yılı için hazırlanan 1996 bütçemiz -1997 bütçemizin mukayesesinde bunu görüyoruz- 1996 bütçesinde bizim bütçedeki payımız binde 3,57'dir, 1997'de binde 4,2'dir. 0,06'lık bir artış var yani.

İnan- *Yani kitabı yayınlama konusunda sınırlı imkân içerisindeyiz.*

Kahraman- Ama bizim ana gayemiz, ana hedefimiz okumayı Türk insanına, insanımıza, milletimize, Türkiye'mizdeki insanımıza yaygınlaştırmak ve alışkanlığını ortaya koyabilmektir. O yüzden bir kampanya başlatacağız. *Oku ve Okut* kampanyası. Türkiye'de bir eser beş bin basıp satıldığı zaman başarı zannediliyor. Hâlbuki dışarıdaki ülkelerde elli bindir bir basım, otuz bindir. Mesela Azerbaycan'da bir şiir kitabının bir basımı otuz beş bindir. Türkiye'de okuyan insan sayısı o kadar giderek azalıyor ki tersine bir durum var. Okuma çoğaldıkça huzur çoğalır, okuma azaldıkça huzursuzluk artar. Çünkü okuma çoğalmasa demek lüğatinizdeki, sözlüğünüzdeki kelime haznesinin çoğalması demektir. Meramınızı ifade edersiniz. Bunun tersi ise meram ifade edememek ve kavga demektir. Şimdi biz ne yapabiliyoruz Kültür Bakanlığı olarak? Yedi tane genel müdürlüğümüz, altı tane daire başkanlığımız var, iki bağlı genel müdürlüğümüz var, Türkiye'nin her yanına yaygın bir teşkilatımız var. Kültür müdürlüklerimiz, kütüphanelerimiz, müzelerimiz ve kurullarımız var. Tek-

keler var, türbeler var, çok yönlü hizmet ağı ve bir teşkilat şemamız var. Bunların içinde kitap alma bir destektir. Kitap basma, bir hizmettir. Basılan kitapların alınması ve yayınlanması lazım.

İnan- *Kitap basımı konusunda programınız nasıl? Neleri basacaksınız? Mesela Doğu-Batı klasiklerinden eser basacak mısınız? Kendi bin yıllık uygarlığımızın, kültürümüzün ürünü, kütüphaneleri tıklım tıklım dolduran bir yığın eserimizi bugünkü gencimizin, araştırmamızın önüne ulaştıracak mısınız? Bu konuda girişimleriniz, programlarınız var mı efendim?*

Kahraman- Tabii var, kitap alımı noktasında gayretliyiz ve alıyoruz. Çünkü bin yüz elli kütüphanemiz var, bunların seksen sekiz tanesi çocuk kütüphanesidir. Kitap okuma alışkanlığının da çocuktan başlaması lazım. Bu kütüphaneleri çoğaltmamız lazım, kitap alımını desteklememiz lazım, yayınevlerimizi çoğaltmamız lazım ve kuvvetlendirmemiz lazım. Bu noktada -kitap basımına geçiyorum- kitap basımında biz piyasada satılabilen kitapları değil, prestij türü, kaynak türü kitapları basmalıyız. Akademisyenlerin istifade edecekleri ve yayınevlerinin basmadığı kitapları, eskiden basılmış, bugünkü Latinceye çevrilmemiş kitapların basımını tıpkıbasımlarını -araştırmacılara vermek için- yapmalıyız.

İnan- *Bu konuda bir araştırmanız oldu mu efendim? Yani bizim kütüphanelerimizde mevcut özellikle el yazmalarımızın bir sayımını, dökümü yapıldı mı? Bunların içinde tez elden okuyucumuza, insanımıza ulaştırılması lazım gelen eserlerin listesi yapıldı mı, belirlendi mi ve bunlar günümüzün Türkçesine aktarılma konusunda gerekli uzmanlara sipariş edildi mi?*

Kahraman- Edildi, beş ayrı kurulumuz var, bu beş ayrı kurul -dediğiniz gibi- tasnif yapan, öncelik sıralaması yapan bir çalışmayı yürütüyorlar. Geçen sene altmış üç olan basılan kitap sayısı bu sene seksen beşe ulaşacak. Bunun yetmiş bir tanesini bastık, on dört tanesini daha aralığın sonuna kadar basacağız. Seksen beşe kadar ulaşacağız ve

bunların tamamı prestij türü, destek türü, akademisyenlere destek olabilmek için sağlama türü kitaplar olacak. Kendi mazimizdeki hazineye ulaşmada gereken gayreti gösteriyoruz ve göstereceğiz. Bir de o eserlerin yaşatılması için mekân oluşturma var, eski eserlerin kaybolmasını önlemek için mikrofilme alınma hadisesi var, buna ait çalışmalarımız var. Belli merkezlerde kitaplar toplanmıştır ve mikrofilme alma hadisesi devam etmektedir. Bugünkü Türkçeye çevrilme çalışmaları var ve buna ait faaliyetlerimiz sürmektedir.

İnan- Efendim, başarılarınızın devamını dileriz, gerçekten çok ciddi bir faaliyet, en azından bir tasarı içerisindeyiz. Bunların başarıya ulaşmasını can u gönülden dileriz. Zahmetleriniz için çok teşekkürler. Bu akşamki konuğumuz Kültür Bakanı'muz Sayın İsmail Kahraman'dı, kendilerine huzurunuzda teşekkür ederim. Lütfettiniz efendim. İyi akşamlar olsun...

ÂKİF İNAN ile Mehmet Çınarlı

Mehmet Çınarlı: Ortak sanat anlayışımız en başta geçmiş Türk sanatını, Türk edebiyatını reddetmemek, onunla bağlarını koparmamak şeklindeydi. O zaman mevcut olan akım -Garipçiler'in başlattığı akım- geçmişle bütün ilgileri kesip bütün o zamana kadar uygulanan sanat kurallarını, sanat anlayışını, estetik kaygıları, hepsini bir tarafa bırakıp tamamen ayrı, daha ziyade Batı'ya bağlı bir görüş içindeler.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuşumuz Mehmet Çınarlı. Mehmet Çınarlı 1950'de kurulan edebiyat dergilerinden *Hisar*'in hem başyazarı hem de kurucusu. Yirmi dört yıl süreli olarak çıkmış, bir ara -yedi yıl kadar- ara vererek, edebiyatımıza hizmet etmiş ve Türk edebiyatında *Hisarcılar* diye anılan bir hareketin öncülüğünü yapmış olan bir sanatçımızdır kendileri. Üstadım, bu *Hisar Edebiyat Topluluğu* kimlerden oluşuyordu, onları önce bir izleyicilerimize hatırlatalım.

Mehmet Çınarlı- *Hisar Topluluğu*, önce sekiz-dokuz kişilik bir şairler grubunca meydana getirildi. Derginin çıkmasına karar veren bu dokuz kişi idi. Bunlar arasında benden başka Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu, Osman Fehmi Özçelik vardı. Onun dışında Hasan İzzet Arolat, Fikret Sezgin, Yahya Benekay gibi o zaman öğrenci olan gençler de vardı. Fakat onlar kurucu heyete dâhil olmakla birlikte bu işte sebat etmediler, kısa süre sonra dergi yönetimiyle ilgilerini kestiler.

İnan- Efendim, siz 1942'den bu yana şiirler yazan birisiniz. O yıllarda şiirleriniz, yazılarınız birçok sanat-edebiyat dergisinde çıkıyordu. Hâl böyle iken niçin böyle farklı bir topluluk oluşturmayı uygun buldunuz?

Çınarlı- Efendim, dediğiniz gibi 1942 yılından beri benim şiirlerim çeşitli dergilerde çıkıyordu ama bunlar memleketin önde gelen sanat dergileri değildi. Daha çok magazin türünde *Yedi Gün*, *Yarım Ay* gibi dergilerdi. İyi bir fikir ve sanat dergisi olan Çınaraltı dergisi de kapanmıştı. Çınaraltı dergisinde benim ilk şiirlerim çıktı, Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç'ın yönettikleri. İlk şiirlerim Çınaraltı dergisinde çıktı fakat Çınaraltı dergisi bir süre sonra kapandı. 1950'lere geldiğimizde, 1949'lara, 1948'lere geldiğimiz zaman ortada bizim sanat görüşümüze uygun, bizi kucağına kabul edip bizi destekleyecek bir sanat dergisi yoktu.

İnan- Evet, farklı bir sanat anlayışı içerisindeydiniz, o arkadaş grubu olarak. Efendim, bu sanatçı grubun ortak sanat anlayışı hakkında da sizden bilgi alabilir miyim?

Çınarlı- Efendim, ortak sanat anlayışımız en başta geçmiş Türk sanatını, Türk edebiyatını reddetmemek, onunla bağlarını koparmamak şeklindeydi. O zaman mevcut olan akım -Garipçiler'in başlattığı akım- geçmişle bütün ilgileri kesip bütün o zamana kadar uygulanan sanat kurallarını, sanat anlayışını, estetik kaygıları, hepsini bir tarafa bırakıp tamamen ayrı, daha ziyade Batı'ya bağlı bir görüş içindeydiler. Biz o görüşe uymuyorduk.

İnan- Siz daha çok geleneği bir sanat anlayışına dayalı olarak bir modern sanat oluşturulsun düşüncesindeydiniz(?)

Çınarlı- Evet, biz gelenekleri devam ettirmekle birlikte geleneğe dayanarak yeniliği yaratmak... Yahya Kemal'in 'kökü mazide olan atiyim' anlayışını benimseyerek, geçmişten kopmadan bir yenilik yaratmak düşüncesindeydik.

İnan- Bu geçmişten kopmamak derken hem öz hem şekil bakımından, demek istiyorsunuz herhalde(?) Nitekim sizin şiirleriniz bizim geleneksel vezinlerimiz olan hece ile ve aruzla. Anlaşılan şekil bakımından da siz büyük ölçüde geleneğe bağlı idiniz. Bu bağlılık öteki sanatçıların tümünde pek görülüyor. Munis Faik Ozansoy biraz istisna olacak olursa; diğerleri hani o dönemlerde çok yaygınlaşmış olan serbest vezinle şiirler yazıyorlardı. Şekil itibarıyla içinizde farklı düşünenler de vardı. Ama zannediyorum öz bakımından birbirinize yine oldukça yakınız, doğru mu efendim?

Çınarlı- Evet, efendim. Daha ziyade özde birleşiyorduk, şekli ikinci planda tutuyorduk. İçimizde dediğiniz gibi aruzla yazanlar vardı, Munis Faik Ozansoy ve benim gibi; heceyle yazanlar vardı, serbest vezinle yazanlar vardı ama bizim şiirimiz Garipçiler'in şiirine benzemiyordu. Konu itibarıyla, tema itibarıyla ve estetik kaygı bakımından tamamen değişik bir şiirdi. Bir de ideoloji tarafı vardı tabii işin.

İnan- Bir de önemli olan ötekilerle sizin ideolojik farklı zemin üzerinde bulunmanızdı. Sizin peki ideolojik anlayışımız, yaklaşımımız nasıldı?

Çınarlı- O zaman hâkim olan şiir cereyanı daha ziyade marksizmin tesiri altındaydı. Marksist, materyalist bir

dünya görüşünün tesiri altındaydı ve şiirler o tesir altında yazılıyordu. O zaman pek de bugünkü kadar fikir hürriyeti olmadığı için mesela bir marksist yazar, bir şair, ideolojisini serbestçe savunamıyor fakat şiirine sokuşturarak yaymaya çalışıyordu.

İnan- Şiir, hatta karikatür aracılığıyla...

Çınarlı- Evet, yaymaya çalışıyordu ve sanatı bu işe alet ediyorlardı. Yani biraz da mecburi belki, sanatı bu işe alet edip, sanat yapıyorum diye ideoloji propagandası yapıyorlardı.

İnan- Efendim, bir yanıyla sizin sanatınızda da bir ideoloji vardı. Yani sanat ideolojisi kullanmamalıdır, derken siz de farklı biçimde de olsa hani belki ulusal duyarlılığa, kültüre bağlı olsa bile siz de bir ideoloji öngörüydünüz sanatınızla. Öyle değil mi?

Çınarlı- Efendim, şimdi ben bir ideolojiye bakış bakımından sanatkarın tutumunu ikiye ayırırım. Bir; bir ideolojiyi yaymak, genişletmek, duyurmak için sanatını alet etme var; bir de sanatçının sanat yapmak için sanat eseri meydana getirmek için yola çıktığı zaman tâbii olarak kendi fikirlerinin, düşüncelerinin, ideolojisinin sanatına aksetmesi vardır. İkisi birbirinden farklı. Birisinde bir mecburiyet var başta, başka türlü yazarsan o dergiler mesela (yayınlanmazlar). Her sanatçının elbette bir ideolojisi bir düşüncesi vardır, o düşünce de sanata akseder, ister istemez akseder. Bir öyle tâbii aksetme var bir de baştan karar verip: Şu fikri yayacağım. diye yazmak var.

İnan- Siz de bir dünya görüşüne bağlıyım dediniz. Elbette meşhur edebî deyişle fildişi kule sanatçılığı pek yapmıyordunuz. Sosyal hayatla, kültürel hayatınızla bağlantı içerisindeydiniz. Efendim, sizin şiirinizde geleneğe dayalı bir yan olmakla birlikte kendinize özgü bazı yeniliklere de tanık olmuşuzdur. Örneğin siz aruzu kullandınız ama bizim bildiğimiz şekilde değil yani bir şiirde aruzun birkaç kalıbını da kullandığınızı görüyoruz. Hatta sizin bu tutumunuza Orhan Seyfi Orhon karşı da çıkıyor: O tarafını beğenmedim Mehmet Çınarlı'nın. diyor. Şiirlerinizi bir hayli beğendiğini

söylenmiş olmasına rağmen. Bunu nasıl açıklarsınız? Yani vezinde bile bir farklılaşma, bir monotonluğa aşma gibi bir çabanız oldu zannediyorum.

Çınarlı- Evet. Biz geleneklere bağlı olmakla birlikte hem şekilde hem muhtevada yenilik de getirmeyi amaçladık. Heceyle yazan arkadaşlarımız da eski klasik hece kalıplarından ziyade değişik kalıplar kullandılar. Durakları başka vezinler ortaya attılar. Ben aruzla yazarken aruzda en çok sıkıntı yaratan şeyin bir takırtı, bir monotonluk olduğunu bildiğimden ondan mümkün olduğu kadar sıyırılmak istedim. Birinci şey yazarken veznin kalıbını hissettirmemek, tabii bir söylenişle yazmak, sanki takdih ediyormuş gibi okutmamak şiiri, bir ona özen gösterdim. Bir de hep aynı vezinle -hele uzun şiirlerde- yazdığımız zaman o monotonluktan kolay kolay kurtulamazsınız. Vezni değiştirerek monotonluğa kırmak istedim. Bunun dışında o zamana kadar kullanılmamış aruz kalıplarıyla da yazdım. Yani kendime göre aruzun Türkçede kullanılmamış aruzun bambaşka cüzlerini birleştirerek sanki yeni bir vezin yaratarak da yazdım.

İnan- Efendim, bu özel durumunuz o dönemin önemli eleştiricilerinden Nurullah Ataç tarafından da özellikle ilgiyle karşılanıyor. Bir yazısında: "Bu şiirleri dinlediğim, okuduğum gün gerçekten bana çok ilginç geldi." diyor ve şiirlerinizden de beğeniyle bahsediyor. Yani bir kanaat o dönemlerde de hayli yaygın olan, vezinli kafiyeli şiirin yazılmayacağı, modasının geçtiği, mutlaka şiirin serbest vezinle yazılması gibi bir anlayışa uymayan görüşle şiirler yazdınız. Ve yazdığımız şiirler de gerçekten büyük bir ilgiyle karşılandı. Hatta Yahya Kemal'den sonra aruzu en usta kullanan şair, neo-klasik vadinin önde gelen ismi diye sizden bahsedildi. Sizin şiirinizde herkesin ortak kanaati şu ki gerçekten çok iyi bir dil kullanımı var, bir özen var. Hatta bu özen sizin nesirlerinize de büyük oranda yansımış görünüyor. Melih Cevdet bir yazısında diyor ki: "Aruzdan geldiğiniz belli, sizin nesrinizde de bir müzik ahengi görüyorum." diyor. Siz Hisar dergisinde aynı zamanda -gerçekten edebiyatımız açısından çok önemli bulduğumuz- deneme türüne girecek birçok yazılar da yazdınız ve bu yazılarımızda da kendinize özgü bir ahen-

gi, estetiği çok belirgin biçimde ortaya koydunuz. Şimdi, bu ahenk, estetik; bir özelliğinizin daha üstünde durmak istiyorum, siz müzikle de çok yakından ilgilisiniz. Bir şarkının makamını hemen o anda söyleyecek kadar da aşinalığınız var. Müziğin artı aruzun, sizin anlatımızla, nesrinizde olsun bir katkısı, bir alışverişi oldu mu?

Çınarlı- Efendim, önce bir dil sürçmesini düzelteyim, Melih Cevdet değil, Cemil Meriç o sözü söyleyen. Melih Cevdet dediniz, Melih Cevdet bize pek öyle iltifatlarda bulunmaz. Cemil Meriç söyledi o sözü.

İnan- Ama niye, pekâlâ onlardan da beklenirdi. Ataç'tan bu iltifat geldiğine göre, burada bir noktayı da o halde belirtelim, gerçekten Türkiye'de bir dönemde sanat tamamen ideolojik kamplaşmalar içerisindeydi. Karşıtlarının içerisinde isterse çok iyi bir sanatçı olmuş olsun, öbür kamp onu yok sayardı, görmezden gelirdi. Bu arada da onu ifade etmiş olalım.

Çınarlı- Evet, o yok saymaya biz katılmıyorduk ama karşı taraf katılıyordu, tamamen katılıyordu. Uzun süre de devam etti. Ben hatta söyleyeyim size, o zaman çıkan dergilerde bir vezinli kafiyeli bir şiir gönderdiğiniz zaman bu şiirin yer alması mümkün değildi. Şiirden sayılmıyordu hatta ben biliyorum aruzla yazan bir genç o dergilerden birinde şiirini neşrettirmek için kelimelerin yerini değiştirerek ve vezni bozarak göndermişti. O kadar ileri gitmişti.

İnan- Efendim, tekrar soruma dönüyorum, sizin müzikle ve aruzla olan yakınlığınız sizin anlatımızın sanatımızın yönlendirici bir etkeni oldu mu?

Çınarlı- Elbette ki oldu. Ben Türkçeye çok büyük önem veririm. Türkçenin musikisine çok büyük önem veririm. Şiir yazarken de nesir yazarken de sese çok önem veririm. Şiirde vezni kafiyeyi tıkırtısız, sade bir söyleyişle, güzel bir akışla kullandığım gibi nesirde de dile takılan zor telaffuz edilen, birbiriyle tepişen kelimeleri yan yana getiren cümleleri kullanmam. Mesela ben bir nesir yazısı yazdığım zaman kendim birçok kereler kontrol edip ondan sonra dak-

tilo ettiğim halde, daktilo ettiğim nüshayı eşime okutur, sesini dinlerim. *Sesi kulağıma iyi geliyor mu?* diye.

İnan- *Böylece nasıl yazdığımız hakkında da bilgi sahibi olduk. Efendim ayrıca bir yazmak için ortam, ister misiniz veyahut da özellikle şiirlerinizde bir ilham ürünü olarak mı görürsünüz? Yoksa düşünerek onu kendiniz üretmeye çalışır, yazarsınız; yani nesir yazmanızla şiir yazmanızın aynı şartlarda mı gerçekleşmiş olduğunu sorayım size?*

Çınarlı- Hep aynı şartlarda değil. Şiirde daha çok ilhama bağlıyım, yani ilham bazen en olmayacak zamanlarda en olmayacak yerlerde gelir, bir mısra iki mısra doğar, en sıkışık zamanda doğar bazen. Ona devam edemem fakat o ilham gelmiş ve birkaç mısra tespit etmişsem, o kafamda yer etmiştir artık. Gezerken, dolaşırken, otobüste, caddede, o kafamda boyuna işlenir. İşlenir, işlenir ve o ilk doğan birkaç mısraya yeni bir mısra eklenmişse onu otobüste olsun, parkta olsun hemen cebimden kâğıdı çıkarır, yazarım. Ama nesir böyle değil. Nesirde yazacağım konuyu düşünürüm, incelerim, bazı kitapları karıştırmak gerekiyorsa karıştırırım ve bir masanın başına mutlaka oturur masamı da güzel tanzim ederim yani kitaplar falan darmadağın, kalemler falan karma karışıksa yazamam. Güzel bir tanzimden sonra sessiz bir ortamda yazarım, küçük çalışma odam vardır.

İnan- *Çabuk yazıyor musunuz?*

Çınarlı- *Çabuk yazıyorum, diyemem...*

İnan- *Diyelim bir denemenizi ne kadar zaman içinde genelde yazıyorsunuz?*

Çınarlı- *Efendim, herhalde 2 günde.*

İnan- *Efendim, edebiyatın başka sanat dallarında, mesela diyelim bir tiyatro, bir roman alanında da eser vermeyi düşündünüz mü hiç ya da hikâyeye yazmayı, yoksa şiirde kalayım, efendim deneme türünde örneklerim olsun, başka alana kaymadınız mı? Birçok sanatçıda görüyoruz aynı zamanda diğer türlerde de eserler vermişler.*

Çınarlı- Vaktiyle bir hikâye yazmıştım. Ama daha çok hikâyeyle birlikte kendi hayatımdan alınan sahneler de olduğu için başına hikâye demedim de *hikâye gibi* dedim. Bir de roman yazmaya niyetlendim. Fakat bildiğiniz gibi çok ağır resmi görevler altındaydım. Hafta içinde öyle bir romanla uğraşmam mümkün değildi, ancak pazar günleri yazabiliyordum. Pazardan pazara masa başına oturularak da roman yazılamıyordum.

İnan- *Yani biraz vakit yokluğu dolayısıyla... Siz gerçekten de bütün ömrü boyunca çok ağır memuriyetler yaptınız, yüksek memuriyetler yaptınız, siyasal bilgileri bitirdikten sonra maliye bölümünü, Maliye Bakanlığında memuriyetler yaptınız, genel müdür yardımcılığı yaptınız, Sayıştay üyeliği yaptınız ve son olarak da dokuz yıl kadar Anayasa Mahkemesi üyeliğiniz oldu. Gerçekten çok onurlu, çok çalışkan, çok verimli hatta memuriyet hayatına bile bir şeyler kazandıran, çok güzel çalışmalar yaptınız, tercüme yaptınız. Çok yoğun ve başarılı bir bürokrat hayatınız oldu. Gerçekten o sizin yoğun hayatınıza bakınca insan adeta: Sanat yapmaya bu kişi nasıl vakit bulmuş? diye de düşünüyor. Ama siz gerçekten vaktinizi çok iyi kullanmış olmalısınız ki hem iyi bir sanat ortaya koydunuz hem çok başarılı bir memur oldunuz. Efendim şimdi acaba, aklıma geliyor, siz böyle ömrünüzü, çok çalışkan ve yüksek memur olarak geçirmek gibi bir durumda değil de yalnız yazı hayatı ile uğraşan hatta geçimini de öyle kazanan biri olmuş olsaydınız daha verimli olur muydunuz?*

Çınarlı- Efendim, daha çok eser meydana getireceğim muhakkak, getirdim. Ancak, geçim meselesinde biraz tereddütlüyüm çünkü evlad-ı iyal aş beklerken insan iyi bir sanat yapamaz. Yani sanatını o işe hasrettiği zaman mutlaka kaliteden düşer, düşmek zorunda kalır. Çok yazmak, çok yorulmak zorunda kalırsa yani bu ayın geçimini sağlamak için şunu da yazacağım endişesine girerse sanatın kalitesi düşer. Mutlaka ben o kadar ağır görevlerde bulunmasaydım daha çok eser meydana getirdim ama geçimimin pek ona bağlı olmamasından memnunum. Sanata geçimim bağlı olsaydı aç kalabilirdim. Eğer aç kalmamaya niyetliysem sanatın kalitesini düşürürdüm, daha çok yazayım daha çok edeyim diye... Bir de şunu söyleye-

yim, benim baştan beri Maliye Bakanlığı'nda, Sayıştay'da, Anayasa Mahkemesi'nde, Yüce Divan'da geçirdiğim tecrübeler sanatıma daha bir olgunluk kazandırmıştır. Yani oradaki tecrübelerden, hayata giriş, cemiyeti takip edişten gelen daha bir tecrübeli kalem meydana gelmesi ortaya çıkmıştır.

İnan- *Evet, yine de tekrarlamış olayım, eğer bu kadar ağır, yoğun memuriyet hayatınız olmasaydı daha çok eser ürettirdim, diyorsunuz. Şimdi daha çok eser ortaya koyamamanın veyahut da gerçekten vaktim olmuş olsaydı ben şunları, şunları yazardım, yazabilirdim dediğiniz oluyor mu hiç? Tasarınızda olup da gerçekleştiremediğiniz eser, şiir?*

Çınarlı- Şimdi çok olmuştur, mesela bir şiir doğmuştur sabahın seher vaktinde diyeyim, yazmaya başlamışım ama ondan sonra vazifeye gitmek zorundayım. Ben meclise devam ederdim Hazine'yi, Maliye'yi temsilen; temsilci olarak meclise giderdim, meclisteki toplantıya katılmak zorundayım. Bu toplantılara girdikten, dairedeki işlere daldıktan sonra o ilham perisi uçup gitmiştir. Yani ya bir yerde kalmış, ondan sonra devam edememişimdir, uçup gitmiştir. Birçok aklıma gelen düşünceler, fikirler de zamansızlık yüzünden kâğıda dökülemedi.

İnan- *Şimdi, bir hayli bol zamanımız var. Emeklisiniz ve bildiğimiz kadarıyla okuyorsunuz, yazıyorsunuz. Bizim gönümüzden geçiyor acaba yeniden Hisar dergisini çıkarır mısınız? Çünkü gerçekten edebiyat tarihimize mal olmuş, bir nesli yetiştirmiş olan bir dergi. Gönül istiyor ki edebiyatımızda böyle ciddi yeri olan dergiler, kuruluşlar bir kurum halinde devam etsin. Siz buna imkân bulamadınız mı ve bulamayacak mısınız?*

Çınarlı- Efendim, maalesef imkân bulamadık. Bundan sonra da artık bulabileceğimizi sanmıyorum. Takip ettiğiniz için bilirsiniz, başkaları da bilir, Hisar'ın yükünün çok büyük kısmı benim omzunda yürümüştür. Yöneticiliği, bir falan bayiye yazılacak mektuptan derginin başyazısına kadar mizanpajından bilmem nesine kadar her şeyiyle, dergide çalışan personelin durumuna kadar

her şeyiyle bizzat meşgul olmak zorundaydım o ağır vazifelerin yanında.

İnan- Gerçekten çok çileli bir hayat yaşadınız o bakımdan.

Çınarlı- Maddi imkânlarımız çok zayıf olduğundan ancak bodrum katlarında rutubetli yerlerde çok güç şartlar altında çıkarıyorduk dergiyi.

İnan- Bu da işin bir başka trajik yanı. Efendim, bir edebiyat dergisi çıkartıyorsunuz ve o edebiyat dergisi Türkiye'nin edebiyat hayatında bir mektep oluşturuyor, edebiyat tarihinde yer alıyorsunuz ama büyük sıkıntılar içinde bunu yapıyorsunuz ve resmi kurumlardan herhangi bir arkalanmaya tanık olamıyorsunuz, bir destek bulamıyorsunuz. Bu da ülkemizin gerçekten üzülecek bir yanı... Demek şu oluyor ki: bizim kültür ve sanat hayatımız sahipsizdir, korumasızdır ve maalesef ancak kendi ayakları üzerinde durmaya mahkûm... Bunu da gerçekten bir yerde aşmak lazım. Yani bir ülke elbette kültürüyle, sanatıyla vardır ve bunu yapan üreten sanat adamları hiç olmazsa bir ölçüde bazı çevreler tarafından himaye görmelidirler.

Çınarlı- Hele bugünkü ortamda bugünkü enflasyon zamanında, bu paranın pul olduğu zamanda bu desteğe çok daha büyük ihtiyaç var. Eskiden olduğu gibi amatörce bir teşebbüs bugün yaşayamaz. Biz *Hisar*'ın ilk sayısını küçük memuriyet maaşlarımızla ayırdığımız on-on beş liralardan birleştirerek finanse ettik. Bugün büyük rakamlar ister.

İnan- Yani *Hisar*'ın tekrar yayın hayatımıza girmesi şimdilik maalesef söz konusu değil...

Çınarlı- Bunu sizin hatırlattığınız gibi karşılaştığım her muhitte birkaç kişi hatırlatıyor. Yani mektup yazıyorlar hâlâ, on beş sene oldu *Hisar* çıkmıyor, hâlâ *Ne zaman çıkacak, çıkarmayacak mısınız?* Elazığ'dan bilmem nereye kadar Salihli'ye kadar gittiğimiz her yerde.

İnan- Bu sizin hareketinizin gerçekten çok benimsenmiş olduğunu ve edebiyat tarihimizde kendine özgü yer edinmiş olduğunun göstergesidir, işaretidir. Efendim, eğer sizin için uygunsuzsa -bildiğim kadarıyla

sizin ezberinizdedir, gerçi buraya da getirdik- lütfederseniz izleyicilerimize -eğer bir mahsur görmezseniz- çok sevdiğim ve gerçekten de çok sevilmiş olan *Gülüm* adlı şiirinizi sizden rica etsem mi?

Çınarlı- Estağfurullah. Edebiyatseverlerin, şiir severlerin, benden istedikleri ilk şiir o oluyor. Memnuniyetle size takdim ederim.

Gülüm

“Saçlar ağardı, sanma ki yaşlanmışız gülüm.
Vallahi neyse sendeki hoşlanmışız gülüm.

Yıllar ilerledikçe gönül uslanır sanıp
Düşmüş büyük hatalara, aldanmışız gülüm.

Gel, ağzı süt kokanlara yaklaşma, zevki yok;
Onlar gibiyken aşkı oyun sanmışız gülüm.

Gül koklamak usulünü yıllarca meşk edip
Bin bir çeşit dikenlere katlanmışız gülüm.

“Şairler incedir, kıyamaz fazla sarmaya”
Derlerse, gör ki, biz dahi insanmışız gülüm.”

İnan- Dilinize sağlık, çok güzel. Yazıyor musunuz? Yazmaya devam ediyor musunuz? Elinizde var mı çalışmalar?

Çınarlı- Efendim, ben son zamanlarda, galiba yaşlanmaya başlayan herkesin hatta bürokratin bile aklından geçen bir yolu denemeye başladım; hatıralarımı yazmak. Çocukluğumdan beri görüp geçirdiğim enteresan şeyleri biraz tatlandırarak, biraz renklendirerek yazıyorum. Bunu da *Türk Yurdu* dergisinde seri halde neşrediyorum. Epeyce ilerledi, on yedi bölüm çıktı şimdiye kadar. Askerliğimi de bitirip aile yuvası kurduğum zamana kadar geldim. Niyetim devam etmek, ondan sonra Amerika'ya gitmiştim, Amerika'daki günleri de anlatmak daha sonrasını da anlatmak, bakalım kismet olacak mı?

İnan- İnşallah... Efendim bir şiir daha lütfeder misiniz? Bir benim istediğim okuduğunuz ve bir de siz içinizden ne gelirse...

Çınarlı- İsterseniz *Bosna Yarası*'nı okuyalım... Bosna'da olan şeylerin bende uyandırdığı ıstırapla yazdığım *Bosna Yarası* şiirini okuyayım.

Bosna Yarası

*“Neşem tükendi, zerre kadar iç huzuru yok.
Gönlümde insan olmanın artık gururu yok.*

*Bizden şerefli yırtıcı kuş, kan emen böcek,
Tanrım o yolda rızkımı vermiş, kusuru yok.*

*Gördük rezilce irza geçip öldürenleri,
Şerrin dışında kız, kadın, emzikli yavru yok.*

*Bilmem bu hasta kitle uzaydan mı gelmede...
Vidanı, kalbi işlemez olmuş şuuru yok.*

*Boynunda belki bir haçı var, ama neyleyim
Beyninde Tanrı'nın gazabından da korku yok.*

*Ey Avrupa, bunlar da sizin dindaşınız mı?
Göklerden inen bomba mıdır, gözyaşınız mı?*

*Gülmektesiniz belli, üzülmüş görünürken.
Hâlâ bu seyirden uzanıp bıkmadınız mı?*

*Susmak ne demek bunca eserler yıkılırken,
Tarihi yok etmek işiniz, uğraşınız mı?*

*Bilmekteyiz artık, kurulan hangi düzendir.
Gördük o adalet diye döndürdüğü çarkı.*

*Yaldızlarınızdır dökülen kanla beraber.
Bir kez daha cascavlak olup çıkmadınız mı?”*

İnan- Çok teşekkürler efendim. Gerçekten nefis bir şiir.

Çınarlı- Bu şiir İngilizce ve Fransızcaya çevrildi. Ve enteresan tarafı tam NATO'nun toplandığı gün Brüksel'de Belçika'nın en yüksek tirajlı 'Lö Sua' gazetesinde Fransızca tercümesi çıktı.

İnan- Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli sanatçımız, şairimiz, yazarımız Sayın Mehmet Çınarlı idi. Kendilerine zahmetlerinden dolayı teşekkürler ederiz. Sağ olunuz efendim.

ÂKİF İNAN ile Mehmet Sağlam

Mehmet Sağlam: *Kültür deyince çoğu zaman çok geniş anlamda insan yapısı olan her şeyi kastederiz ama biraz daha dar anlamda gittiğimiz zaman bir ülkenin evrensel kültüre katkı açısından sanatı, müziği, tiyatrosu, edebiyatı, şiiri bütünüyle kendi geçmişine kendine özgü yarattığı değerlere bakarak kültürü tanımlarız. İnanç sisteminin bunda etkisi vardır. İnanç sisteminin de etkisi vardır, değer sisteminin de... Kısaca bir yaşam tarzıdır kültür tümüyle düşündüğünüz zaman.*

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu akşamki konuşumuz, Milli Eğitim Bakanımız Sayın Mehmet Sağlam. Hoş geldiniz hocam.

Mehmet Sağlam- Hoş bulduk efendim.

İnan- Efendim, siz önce bir öğretim üyesisiniz. Ömrünüz öğrenmekle ve öğretmekle geçti. Ülkemizin eğitim ve öğretim düzenini, yapısını çok yakından tanıyanlardansınız. Bizim programımızda bir edebiyat-sanat programı. Bir ülkenin, ulusun, uygarlığının kültürünün yansıdığı alan kuşkusuz öncelikle sanat, edebiyattır. Ne dersiniz, öyle mi efendim?

Sağlam- Efendim, muhakkak ki öyle, her şeyden evvel öyle zannediyorum ki medeni toplum olmanın en önemli şartlarından biri eğitimde kültürde ileri gitmek. Şimdi kültür deyince çoğu zaman çok geniş anlamda insan yapısı olan her şeyi kastederiz ama biraz daha dar anlamda gittiğimiz zaman bir ülkenin evrensel kültüre katkı açısından sanatı, müziği, tiyatrosu, edebiyatı, şiiri bütünüyle kendi geçmişine kendine özgü yarattığı değerlere bakarak kültürü tanımlarız. İnanç sisteminin bunda etkisi vardır. İnanç sisteminin de etkisi vardır, değer sisteminin de. Kısaca bir yaşam tarzıdır kültür tümüyle düşündüğünüz zaman. Bu yaşam tarzı içerisinde elbette ki insanların sadece barınma ihtiyaçları, yiyecek ihtiyaçları değil, onları insan yapan asıl çok daha üst düzeydeki eğitilmiş insanın ihtiyaçlarıdır. Yani çeşitli sanat dalları, resimdir, müziktir, şiirdir; dolayısıyla elbette ki bu sanattaki evrensel kültüre milli kültürün katkısı daha çok ülkelerin neredeyse milli kimliklerini etkileyecek derecede önemli olmaktadır.

İnan- Yani bir ulusal kültür var, bir de evrensel kültür, uygarlık var. Ulusal birikim, evrensel varlığa eklemelerde bulunuyor ve dünyamız böylece zenginleşiyor, diyorsunuz. Efendim, aydın olmanın şartı mıdır bu kültür olayıyla ilgilenmek, içinde olmak; okumak, şiir, roman, tiyatro, resim seyircisi olmak vesaire?

Sağlam- Gayet tabii. Şimdi bildiğiniz gibi insan belki fizyolojik, biyolojik ve ruhi yapısıyla harika bir yaratık ama

onu benim kanaatime göre diğer yaratıklardan ayıran -diğer yaratıkların da fizyolojik yapıları var, biyolojik yapıları var, belki onların yapıları da bizlerden daha harika olabilir ama insana asıl harika yönünü veren- bence bir şeyler öğrenmesi ve ama bunun yanında öğrendiklerini başkalarına da öğretebilmesidir. Yani bir ölçüde şiirden, sanattan, müzikten zevk alması; onu yaratması ve şiirde, sanatta, müzikte, tiyatroda, bildiklerini kendisinden sonrakilere de öğretebilme yeteneğidir. Bu bütün uygarlığın bence iksirini oluşturmaktadır. Bir başka yaratığa bir şeyler öğretebilirsiniz ama başkalarından öğrendiklerini başkasına öğretebilme yeteneği sadece insana mahsustur bildiğim kadarıyla. Dolayısıyla elbette ki aydın insan olma yani daha önce aydın olma bir ölçüde etrafını aydınlatmadan da geliyordu herhalde. Yani daha önceki bilgi birikimlerini kendi edindiği bilgi birikimlerini de katmak suretiyle etrafına, topluma, insanlara yayma olayı olsa gerek. Dolayısıyla müzikte, sanatta tek taraflı bir şey yok zaten. Yaratılanın -diyelim ki bir sanatta yaratılanın- etraftakiler tarafından zevk alınmasıyla sanatın bir anlamı var. 'Güzelliğin on par'etmez / Şu bendeki aşk olmasa' derken bir ölçüde de güzelliğin yaratılması var, ortaya konması var, ondan zevk alma yetkisine yeteneğine erişmek için de çalışma var. Herhalde aydın olma bu.

İnan- Efendim, şimdi sanat izleyicisi olmak herhalde insana kendi ulusunu çok yakından tanımaya ulaştırıyor. Dolayısıyla çağımı algılamaya hatta bir tarihi süreç içerisinde bütün zamanları tanımaya götürüyor galiba.

Sağlam- Şimdi esasen sanat tarihine, bilim tarihine baktığınız zaman: *Hangi dönemlerde neler yaratılmış; hangi aşamada kimin ne kadar katkısı olmuş?* derken insanlık ve uygarlık tarihi ortaya çıkıyor. Sanatın tarihi bir ölçüde bilimin tarihi, sonuçta uygarlığın tarihine dönüşüyor.

İnan- Efendim, insanların ufkunu açan, o halde içini donatan, onları bir yerde hem çağdaş kılan hem geçmişini tanıtan eğitim

müessesesi oluyor; edebiyat, sanat kuşkusuz. Ve bu da büyük edebiyat, büyük sanatta -herhalde- çok daha büyük ulusların ortaya koyduğu ürünler daha çok yani büyük sanatı büyük milletler üretiyorlar. Bu bakımdan biz kendi ulusumuzu gerçekten şanslı sayar mıyız? Türk sanatı özellikle Türk şiiri, dünya şiiri edebiyatında kendine özgü, özel bir yere sahip midir?

Sağlam- Şimdi, doğrusunu isterseniz belki şu anda böyle bir soruyu evrensel biçimde bizim dışımızda bir insana sorsanız: *Bu düzeye gelmiş değildir*, diyebilir. Ama benim kanaatim tamamen aksi yönde. Bizim geçmişimizde, tarihimizde, sanatımızın, şiirimizin, edebiyatımızın doğru dürüst dünyaya tanıtıldığı kanaatinde değilim. Bir kere dil açısından bizim yaptıklarımızı dünyaya tanıtacak bir tercüme faaliyetimiz olmamıştır. Ayrıca hatta şu anda bildiğiniz gibi Sovyetler'in dağılmasından sonra ortaya çıkan Türk Devletleri'nde çok üstün bir sanat, şiir, tiyatro anlayışını biz bile yeni keşfediyoruz.

İnan- *Bütün canlılığıyla devam ediyor hocam.*

Sağlam- Hâlbuki biz bundan 1989 yılına kadar haberdar değildik maalesef. Bu ülkelerin başkentini bile çoğu aydınımız bilmiyordu ama şimdi yavaş yavaş keşfediyoruz ki bunlar bizim Orta Asya'daki soydaşlarımız bildiğiniz gibi. Müzikte, sanatta, tiyatrodaki fevkalade ileri düzeye gelmiş durumdalar. Kaldı ki bizim onuncu yüzyıldan itibaren İslâmiyet'i kabulümüz ve Anadolu'ya geçişimizle yarattığımız bir bilim ve sanat dünyası var, bir edebiyat dünyası var, bir şiir dünyası var. *Selam verdim*, rüşvet degüldür diye almadılar, diyen Fuzûlî'nin biliyorsunuz beş yüzüncü yıldönümü kutlanıldı yakında Bakü'de. Bir tek böyle bir söz bile dünya edebiyatına yer etmeye yetecek niteliktedir. Ama biz bir Bâkî'yi, bir Fuzûlî'yi, bir Yahya Kemal'i tanıtamadık dünyaya, tercümele yapamadık. Bizim kendi dünyamıza, geçmişimize, sanat dünyamıza baktığımız zaman büyük bir derya olduğunu görüyorum. Dolayısıyla ben buna *evet* diyorum ama bunu uluslararası düzeyde tanıtabilmiş deği-

liz. Mesela bunlar arasında bir Mevlana bildiğim kadarıyla UNESCO'nun on yedi numaralı, yıllar önce klasik eserleri arasında Mevlana uzunçalar plağını bastırmıştır, *Mevlana Yılı* ilan edilmiştir.

İnan- *Yunus Emre Yılı ilan ettiler.*

Sağlam- Yetmişlerde Mevlana müziği dünya müzik klasikleri arasında UNESCO tarafından -zannediyorum- on yedinci sırada büyük bir uzunçalar plak haline getirilmiştir.

İnan- *Hocam, öteki bu büyük sanatçılarımız, işte Fuzûlî, Bâkî, Nedim dediniz, daha birçok isimler eklenebilir. Bunların dünyaya tanıtımı konusunda devlet devreye girmeli değil midir?*

Sağlam- Bence elbette ki çünkü biz dünyaya baktığımız zaman kendi geçmişindeki klasiklerine, sanatına, müziğine, şiirine sahip çıkmayan devlet olamaz. Kültür Bakanlığı'mız var her şeyden evvel. Belki bir bakıma Milli Eğitim Bakanlığı bile, konuya şu veya bu şekilde mesela bir tanıtma durumu var. Yani Türkiye'nin geçmiş değerlerini, mevcut değerlerini dünyaya tanıtma devletinin de rol alması gerekir. En azından belki de birtakım vakıfları, birtakım dernekleri, kuruluşları harekete geçirmesi gerekir. İşte belki *Türk Tanıtma Forumu* böyle oluşturulmuş bir olaydı. Dolayısıyla gerek devletin gerekse özel kurum ve kuruluşlarımızın hatta artık özel sektörümüzün belli ölçüler içerisinde değerlerimizi dünyaya tanıtmak bakımından faaliyet göstermesinin zamanı gelmiştir.

İnan- *Efendim, bilirsiniz özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, çok yıllar önce Doğu-Batı klasiklerini Türkçeye kazandırdı. Bu gerçekten büyük bir hizmetti. Fakat gönül istiyor ki bizim klasiklerimiz de aynı ciddiyetle dünyanın önde gelen dillerine aktarılmış olsun. Bu durumda herhalde ulusumuzun saygınlığı, etkinliği çok daha fazla artar. Büyük millet oluşumuza paralel bir tanıtım konusunda gerçekten çok geri kalmış durumdayız.*

Sağlam- Çok doğru, mesela bir *Manas*'ın bininci yılını UNESCO genel sekreterinin de katılımıyla, Sayın Cumhurbaşkanımız ile ben de bulundum, Kırgızistan'ın Tavas şehrinde *Manas Destanı*'nın bininci yılı kutlandı ve UNESCO buna, dünya destanları ve klasikleri arasında sayarak yüz bin dolara yakın katkıda bulundu. Ve UNESCO Genel Sekreteri oraya gelip bu festivale, bu güzel olaya katıldı. Yani bu örneğin iftihar edilecek bir olay. Dünyada, en uzun ve en eski destanlardan birisi olan UNESCO tarafından *Dünya Kültür Mirası*'na tescil edildi. Dolayısıyla bu tip faaliyetlerle varlığımızı mutlaka duyurmak zorundayız...

İnan- *Manas bir milyon beyit kadar... Efendim, kültürel varlığımızı dış dünyaya duyuralım, bu konuda gönüllü kuruluşlar olsun, başta devlet olmak üzere her çevre, her kurum-kuruluş kendisini görevli saymalıdır. Bu ulusal bir görevdir kuşkusuz... Fakat bir de işin bir başka yanı var, biz galiba kendi ulusumuza, gençlerimize de zannediyorum gereği gibi, kendi sanatımızı, büyük sanat adamlarımızı pek tanıtmıyoruz. Özellikle günümüzde sanatın, şiirin, edebiyatın; alıcısı, takipçisi fevkalade az. Kitap satışlarında biliyorsunuz çok küçük rakamlar söz konusu yani bir yandan dünyaya açılalım, edebiyatımızı ulaştıralım derken öbür yandan kendi içimizde bu konuyu pek çözümleyememiş gibi geliyor bana. Doğru mudur efendim?*

Sağlam- Doğru, çok doğru efendim. Şimdi bir kere bütün bir eğitim sistemimize baktığımız zaman, giderek mesela bir kompozisyon bir fikri ifade olayından ziyade çocuklarımız hangi seçenek ve testle meşgul. Bu giderek, çocuklarımızın bir kabahati yok, ortada daha ilkokulda bir Anadolu lisesi sınavı arkasına bir üniversitelere giriş sınavı. Bütün bunlar kalabalık dolayısıyla ya da sayıların fazla olması dolayısıyla testlerle yapılıyor. Dolayısıyla artık biz bir sanatı, bir tiyatroyu, bir şiiri gençlerimize biraz da kendi istikballeriyle, daha doğrusu yetişme tarzlarının bir parçası olarak veremez hale geldik. Öyle olunca büyük ölçüde çocuk yalnızca eğlenme maksadıyla yahut yalnız zevk alma maksadıyla eğer şiirle, romanla, hikâyeyle uğraşıyorsa, bir

özel merakı varsa ya da belli bir edebiyat dersinin belki sınırları içerisinde zorunlu olarak ilgilenmek durumunda. Hâlbuki giderek o konulardaki yeteneğini geliştirecek kadar ilgisini çekecek hatta diyelim ki edebiyata, sanata meyilli bir genç ise istikbalini orada arayacak kadar kendi, sonuna kadar eğitimini o yolla getirecek kadar bir sistemi geliştiremezseniz sadece kısır döngü içerisinde kalmak zorunda. Öyle zannediyorum ki bunun çok büyük etkisi oldu son yıllardaki okuma hadisesinde.

İnan- Hocam edebiyata, sanata zaten eğilimli olarak yaratılmış kişiler, çok sınırlı imkânlar içerisinde bulunsalar bile, yani kendini eğitmek geliştirmek konusunda, tutarlı kurumlar, hatta eğitim düzeni pek olmasa bile bir yerde kendi kendilerini yetiştirme konusunda çaba gösteriyorlar ve bir yerlere varıyorlar. Yani edebiyat, sanat, tüm güzel sanatlar adeta o alanla yakından ilgilenenlerin ilgi gösterdiği bir alan olmuş. Oysa demin de buyurdunuz, tüm aydınlarımıza, tüm insanlarımıza mesajı var güzel sanatların. Bütün insanlarımıza ulaştırmak gereği doğuyor. Yani bir mühendis, doktor, avukat: Edebiyat benim mesleğim değildir, sanatım değildir, diye herhalde düşünmemeli, roman okumalı, şiir okumalı, tiyatroya gitmeli, resim sergisine gitmeli falan... Şimdi bu güzel sanatları yaygınlaştırma konusunda, insanlarımızı yani eğitime konusunda siz şimdi bir yerde sorumlu konumda bulunuyorsunuz. Dün YÖK'ün başındaydınız, yüksek öğrenim gençliğinin bir kurumu orası, bugünse orta dereceli okulun. Bu konuda hükümetin, en başta sizin herhalde bazı düşünceleriniz olmalı, yani bunu aşmamız konusunda, ulusal kültürü yaygınlaştırmak konusunda, ne dersiniz hocam?

Sağlam- Efendim, ilk önce şunu söyleyeyim, biraz önce de arz ettiğim gibi, ilk önce okul sistemimizi birkaç sınava bağlı olmaktan kurtarmak istiyorum yani bilgiyi öğretmen ve okul ağırlıklı bir eğitimle... Bilgiyi öğretmen verecektir verdiği bilgiyi öğretmen değerlendirecektir. Bu üniversiteler arası giriş, temelinden değiştirilmek suretiyle okul odak noktası olacaktır, öğretmen yani bilgiyi öğreten onun değerlendirmesini yapacaktır. Bunun çok önemli olduğu kanaatindeyim çünkü o zaman işte edebiyatta, sanatta, şiirde,

kültürde çocuk yalnız belirli testleri çözmek üzere yetişen bir adam değil bu konulara gerçekten aşına olan bir aydın olarak yetiştirme durumunda kalabiliriz bir kere okul sistemi içinde... İki, ben öteden beri şunu iddia ediyorum ki, bir ülkenin eğitim ve kültür kalkınmasında tek başına Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapabilecekleri sınırlıdır. Ülkenin bütün kurum ve kuruluşları kendi çaplarında, işte ülkenin sanat kurumu, tiyatrosu, şiiri, romanı, hikâyesi, gazeteleri, medyası, radyosu bütünüyle ülkenin kültürel kalkınmasında, kültürün gelişmesinde katkıda bulunmalıdır. Biz şimdi bütün televizyonların, bütün prime time'larına yani seyredilen saatlerine, sekiz ile on arasında bakınız, kimisi Hacı Hüsrev taklidi yapmaktadır sürekli yani eğlenceye dönük, eğlence anlayışının da ne kadar seviyeli olduğunu da artık... Hiçbir eğitsel ya da kültür yanı olmayan mesele yirmi dört saatlik yayın içerisinde sanata, şiire, romana, hikâyeye, ne kadar katkıda bulunma olayını sorgulamak zorundayız devlet olarak. Ve bunlara mutlaka: *Bu ülkeye, bu ülkenin gençlerine, halkına sanat adına, tiyatro adına, şiir adına, hikâye-roman adına ne veriyorsunuz?* sorusunu sormak durumundayız. Onun için bu konular bütün kurum ve kuruluşların görevi, diye düşünüyorum.

İnan- *Fakat yani sizin buyurduğunuz bu kurumlar yani medya; hani sanata, edebiyata, kültüre pek yer vermiyor. Herhalde büyük bir talep olmadığı için hocam. Yani bizim yetişen kuşaklarımız o konuda ya ciddi istek içerisinde değiller ya da seslerini yansıtmıyorlar. Dolayısıyla bu medya sanki hiç ihtiyaç yokmuş gibi istemiyormuş gibi düşünerek bu konulara kapılarını kapatmış.*

Sağlam- Haklısınız, biraz da karşılıklı... Onun için başlangıçta eğitim sisteminin bunu biraz da teşvik etmesi için söyledim. Ondan sonra da bir kere sanatın, tiyatronun, şiirin tadına varan insan talep de edecektir. Elbette ki özellikle özel televizyon, özel gazete, dergi vesaire taleple bu işi yapacaktır ama karşılıklı... Bir kısır döngüye girdik gibime geliyor bana. Toplum talep etmiyor, talep gelmeyince karşı taraf da böyle bir program hazırlamaya gerek görmüyor. Bunlar karşılıklı birbirini etkileyen şeyler.

İnan- Şimdi toplum bunu tam talep etmemiş olsa bile ama işin doğrusu budur, diyerek eğitimcilerimizin, eğitimi elinde tutanların dolayısıyla bu gereklidir, diyerek medya kuruluşlarını elinde bulunduranların bu sanata, ulusal kültürün yansımaları olan sanata, programlarında geniş yer vermeleri lazım. Yakın yıllara kadar günlük gazetelerimiz sanat ekleri verirlerdi hocam. Bunların hepsi kalktı. Şimdi magazin, hem de sulu magazin ekleri veriyorlar. Bu gençlerimizin yetişmesi konusunda hiçbir ciddi program, anlayış içerisinde bulunmadığımızın göstergesi oluyor. Yani bir yerde bir yozlaşma diyebilir miyiz adına bilmiyorum? Onunla karşı karşıya gibiyiz.

Sağlam- Okumama konusunda özellikle yozlaşma denecek bir düzeye vardığımız kanaatindeyim. Yani her şeyden evvel iki normal benim tanıdığım Batılı aydınının merhabadan sonra ilk sordukları soru: “*Bu hafta ne okudun?*”dur. O okuduğu kitabı söylemek zorundadır, size tavsiye; adeta kitap değişimine varan bir konuşmayı beş dakika içerisinde gerçekleştirirler. Yani bizde “*Ne var ne yok?*”un hemen arkasından gelen son okuduğu kitaptır, okuduğu kitabın konusudur, karşılıklı birbirine fikir verilir. Okumayan insanın bir anda kendisini hiçbir şey konuşamayacak halde hissetmesi kadar önemli bir olay yok. Biz artık Türkiye’de bunu başlatmak zorundayız. Her rastladığımız arkadaşımıza: “Merhaba, son hafta hangi kitabı okudun?”, “Ben hiçbir şey okumadım.”ı herkesin önünde söylemelidir çünkü hiçbir şey okumadan, hiçbir fikre sahip olmadan herkes her konuda istediğini söyleyebilmek durumuna gelmiştir ülkede. Bu büyük bir kargaşadır; edebiyat adına, sanat adına, kültür adına... Çünkü insanlar -gerçekten- her şeyi bilmezler ama okudukları sürece, yazanlar da bir şeyler inceleyerek yazdıkları sürece mutlaka bir şey öğrenirler her kitaptan, her gazeteden, her makaleden...

İnan- Geçmişte çok büyük edebiyatımızın, büyük bir kültür birikimimizin olduğunu vurguladınız. Bu gerçek devam ediyor değil mi hocam? Yani günümüzde de güçlü, büyük -gerçekten- adını evrensel kalabilecek büyüklükte, yapıda sanatçılarımız herhalde var değil mi?

Sağlam- Kesinlikle var. Ben aşağı yukarı Avustralya dışında bütün dünyayı gördüm mesleğim gereği diyelim ki. Rektör olarak gittim, bilimin, sanatın çok üst düzeylerde olduğu üniversitelerde konserlerinde bulundum, sergilerinde bulundum. Bizim ülkemizin ve milletimizin o konuda iftihar verecek çalışmaları var. Kendiliğinden başka dillere çevrilmiş sanat adamlarımız var. Kitapları çevrilmiş sanat adamlarımız var, yazarlarımız var, bütün mesele bunu biraz daha topluma mal etmek gibi geliyor bana. Yalnız öteden beri bir elit alışkanlığımız var. Yani mesela üniversite Ankara'da, İstanbul'da olur; tiyatro, sinema Ankara'da, İstanbul'da olur; herkes Ankara'yı, İstanbul'u üç-beş sene görür fakülte yıllarında gelip, tekrar gider Anadolu'ya falan... Şimdi bu üniversitelerin Anadolu'ya yaygınlaşması bence birer sanat ve kültür merkezi haline getirme bakımından bu şehirler için çok önemli olacaktır. Son yıllarda Sayın Cumhurbaşkanı'mız hep bütün üniversitelerin bir konservatuarları, bir beden eğitimi ve müzik bölümleri olsun istiyorlar. O kadar büyük isabettir ki yani bu üniversite olan şehirlerimizde mutlaka birer kültür merkezi Kültür Bakanlığı'nca yapılıyor olmalı aşağı-yukarı. Ama bu üniversitelerin de mutlaka bir konservatuarları, birer müzik bölümü, birer beden eğitimi bölümü yani güzel sanatlarla ilgili fakülteleri veya eğitim kurumları mutlaka bulunmak zorunda. İşte giderek biz yalnız birkaç şehrimize değil, topluma mal edeceğimiz Anadolu'nun hiç olmazsa üniversite kurulmuş şehirlerinde sanat ve kültür faaliyeti öncülük göstermeli...

İnan- Çünkü üniversite yalnız insanlarımızın meslek sahibi olma kurumları değil aynı zamanda toplumu birçok konuda aydınlatmaya yönelik onlara yol gösterici olma rolü olan kurumlar olmalı.

Sağlam- Çok önemli, bilimsel çalışma kadar önemli bir rol olduğu kanaatindeyim kültür ve sanatı topluma mal etme bakımından. Onun için üniversite rektörleri istedikleri zaman devlet tiyatroları, operalar -ilgili kanununda

var- oraya mutlaka operayı, tiyatroyu götürmek durumundalar. Ben Samsun rektörüyken birkaç defa getirdim. Dolayısıyla yasal bakımdan da vaktiyle böyle düşünülmüş yani üniversitenin kültür ve sanat merkezi olması da düşünülmüş. Üniversitedeki gençlerimizi düşünün, bölgenin ilerdeki geleceği bunlar, gelecekteki doktorlarımız, mühendislerimiz ama bunların mutlaka sanat, tiyatro, şiir gibi yönleri olmalı ki istedikleri yerde aydın olarak etraflarını aydınlatabilsinler.

İnan- *Bunlarla ilgilenmezse bir kişiye kolay kolay aydın diyemeyeceğiz. Yani bir sanatla bağlantısı yoksa isterse diploması olsun, isterse doktor olsun, dünyanın hiçbir yerinde aydın denmiyor hocam bunlara...*

Sağlam- Kesinlikle, denmiyor. Zaten efendim biraz önce de arz ettim, sanatı kültürü bir yaratan var; bir de bundan zevk alan adam var. Yani hiç olmazsa güzel bir konserin dinleyicisi olmalıdırlar, güzel bir tiyatronun seyircisi olmalıdırlar, o zaman bunları teşvik imkânınız vardır. Seyredilmeyen tiyatro yürümez, gidilmeyen opera ne kadar yürüyebilir? Dolayısıyla herkesin sanatçı olması şart olmayabilir ama sanattan zevk alacak bir zevke ulaşma. Şairin dediğini unutmayın: “Melali anlamayan nesle aşına değiliz.” diyor.

İnan- *Evet, kendi edebiyatımızın bir yanı “melal, hüznün” ki insani bir olgu... Hocam şimdi Türkçemiz çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, ta Orta Avrupadan Orta Asya’ya kadar. Yüz elli milyonu aşan bir nüfus Türkçeyi konuşuyor. Dil, edebiyat, kültür, biraz da dille, biraz da değil tümüyle dille bağlantılı... Şimdi biz bu ulusal kültürümüzü öteki kardeş Türk bölgeleriyle daha sıkı biçimde tanıştırmak, dolayısıyla alışverişler geliştirerek çok daha evrensel bir içeriğe ulaştırabilir miyiz? Bu konuda yapılması lazım gelen şeyler var mı?*

Sağlam- Büyük Atatürk’ü hatırlamamak mümkün değil. Ben Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye Üniversiteleri Birliği’ni kurdum üç-dört sene önce. İlk toplantısını Ankara’da,

ikinci toplantısını Bişkek'te yaptık Kırgızistan'da... Orada ortak tarih, ortak dil ve kültür üzerinde konuşuyorduk. Türk Cumhuriyetleri'ndeki ve Türkiye'deki üniversitelerin, Kuzey Kıbrıs'takiler dâhil, ortak bir Türk kültürü oluşturmak üzere, geçmişteki Türk tarihini, Türk edebiyatını ve Türk dilini ortak kullanma konusunda ve üniversitelerinde okutma konusunda bir anlaşmaya varıldı genel kurulda... Ama onun başlangıcına büyük Atatürk'ün aşağı yukarı altmış beş yıl önce söylediği sözlerini bulduk, diyor ki: Bu cumhuriyetlerle en azından şimdilik bir ilişki kurma sıkıntımız olabilir ama ortak tarih, ortak dil ve ortak kültür bunlarla kuracağımız üç ayrı köprüdür. Bunu gördükleri zaman inanmak istemediler yani biz tam bu üç konunun ortak olarak, evrensel biçimde kendi dilimizi, kendi kültürümüzü bir araya getirme ve gençlerimize öğretme bakımından konuşurken altmış beş yıl önce büyük Atatürk: Bu üç köprüyü unutmayın! demişti. Şimdi elbette ki dilimiz, bir kere bütün milletlerin bence en belirgin vasıfları bir dil konuşmalarıdır. Dil bence milletlerin şu anda bence en belirgin özelliğidir. Şimdi ayrıca benim şahsi kanaatime göre insan kendi dilinde düşündüğü sürece çok daha tutarlı ve iyi düşünür. Yabancı dil öğrenebilirsiniz ama kendi dilinizde düşünmenin zevki, ana dilinizde düşünmenin zevki, kolaylığı bir harika olaydır. Dolayısıyla biz şimdi iki yüz milyonu aşkın Türkçe konuşan, Türk dili en azından temelinde ortak olan bir dünya milletlerinden bir parça olarak bu dili bir bilim dili olarak geliştirmeliyiz, edebiyat ve sanat dili olarak geliştirmeliyiz ve şiir dili olarak geliştirmeliyiz. Bütünüyle bilimde, sanatta, kültürde dilimizi mutlaka geliştirmeliyiz. Dolayısıyla ben Türkçenin bilim dili olarak, sanat dili olarak geliştirilmesini yalnız ülkemiz için değil; işte bu bize örnek almak üzere gözünü dikmiş beş ayrı hatta şu anda altı ayrı Türk Cumhuriyeti yüz altmış beş bin Moldovya'daki Gagavuz Türkleri ve şu andaki Rusya Federasyonu üzerindeki Başkurdistan'dan kırma Türkçe konuşan başka halklar için de fevkalade önemli olduğu kanaatindeyim. Dolayısıyla biz eğitimimizi, kültürümüzü,

sanatımızı, şiirimizi, romanımızı kendi dilimizde düşünerek yapmalıyız ama çocuklarımıza hangisi geçerli ise -şu anda diyelim ki en evrensel biçimde geçerli olan İngilizce mi Fransızca mı- yabancı dili öğretmeliyiz ama bu tamamen ayrı bir olaydır. Özellikle yabancı dilde eğitim yapma yanlış bir olaydır ama çocuklarımıza ne kadar mümkünse o kadar erken yaşta yabancı dil öğretme ama kendi dilinde eğitim yaptırma doğru olanıdır.

İnan- *Evet, efendim çok güzel söylediniz, gerçekten insan kelimeyle düşünüyor. Dili ile daha derin, iyi düşünüyor, dolayısıyla dilimizi çok iyi bilmeye ve dilimizi çok iyi kullanan sanat adamlarının ortaya koyduğu eserleri yakından izlemeye, aydınlar olarak mecburuz. Türk dünyası ile de temelde olan dil beraberliğimiz -ki soy beraberliği, din beraberliği de ayrı- dil beraberliğimizi birbirine yaklaştırarak çok daha zengin, çağdaş bir Türkçeye sizin ifadenizle bir bilim dili, sanat dili, kültür dili olmaya pekâlâ kavuşabiliriz, ulaşabiliriz. Efendim bu konuda kuşkusuz en büyük yük herhalde Türkiye'ye düşüyor olmalı. Yani bütün Türk dünyasının ortak bir Türkçeye kavuşması konusunda ki bugünümüzde dünlere oranla çok daha kolay duruma geldi. İletişim araçlarının yaygınlaşmış olması, bu mesafeyi elbette kısaltabilir. Özellikle ortak bir alfabeyle kavuştuğumuz takdirde bu aramızdaki bölgesel farklar büyük oranda azalır ve ortak bir anlaşma Türkçesi en azından şimdilik bir yazı Türkçesine kavuşabiliriz.*

Sağlam- *Efendim, orada beni fevkalade heyecanlandıran bu on bin kişilik öğrenci projesi var bildiğiniz gibi... Yani gerçekten benim bildiğim kadarıyla bütün dünyada bir devletin tek başına on bin öğrenciyi bütün masraflarıyla başka bir ülkelerden getirip eğittiği görülmemiştir. Ve bu çocuklar biraz önce buyurduğunuz gibi Türkiye'de ortak dili öğrenmeleri yeterlidir. Yani bir kısmı bitirip ülkelerine dönmeye başladılar, dördüncü seneye geldik çünkü Türkiye'yi tanıdılar, Türkiye Türkçesini öğrendiler ve işte şu anda onlar Türk dünyasının çimentosu olacaklardır. Sanatta, dilde, bilimde, tiyatrodada, şiirde, aklınıza ne gelirse gelsin... Dolayısıyla hiç olmazsa biz on bin gencimizin*

bugün her birinde iki bin olacak şekilde beş ülkenin diğerlerinden de var ama onlara en azından ikişer bin olmak üzere ortak dili öğretmiş durumdayız. Bu gerçekten iftihar edilecek bir proje, buna devam etmeliyiz. Ne kadar pahalı olursa olsun devam etmeliyiz, devam etmeye de kararlıyız inşallah.

İnan- Efendim, verdiğiniz bilgiler için gerçekten çok teşekkür ederiz, çok duygulandık, sağ olunuz. Efendim bugünkü konumuz, Milli Eğitim Bakanımız Profesör Doktor Sayın Mehmet Sağlam'dı. Kendilerine teşekkürler ederiz efendim. İyi akşamlar olsun...

ÂKİF İNAN ile Süleyman Arif Emre

Süleyman Arif Emre: Şiir Allah'ın bizi kendi yoluna çekmek için alışılmışın dışında bir yaklaşımıdır. Değişik bir duygudur. Değişik zevklerdir. Şimdiye kadar ya da o zamana kadar duyulmamış güzelliklerin tecellisidir, bunların bir sağanağıdır. Kullar bu tecelliyi hassasiyetleri oranında duyarlar ve kabiliyetleri oranında da ifade etmeye muvafak olurlar. Cenabı Hak bütün güzellikleri yaratandır. Hatta güzelliklerden zevk alma özelliğini de bizim gönlümüze, kalbimize, ruhumuza nefreden yine Cenabı Hak'tır. Onun için şiiri böyle Cenabı Hak'tan kullarına inen bir nevi değişik rahmet sağanağı olarak tarif ediyorum.

Âkif İnan- İyi akşamlar. Bu haftaki konuğumuz Süleyman Arif Emre. Hoş geldiniz efendim.

Süleyman Arif Emre- Hoş bulduk efendim.

İnan- Efendim, siz kırk yıldır siyasetin içerisindesiniz. Bu arada parti genel başkanlıkları yaptınız, bakanlıklar yaptınız, kamuoyu bu yanınızı yakından tanımak durumunda. Ama bir başka yanınız daha var, siz aynı zamanda bir şairsiniz. Hem de sanatın içinde olan bazı kişilerce iyi bir şairsiniz de. Örneğin üstat Necip Fazıl sizin için *Büyük Doğu* dergisinde derin bir şair ifadesi kullanmıştır. Bunu açar mısınız? Üstatla ilginizi ve onun takdiri konusunda anılarımızı...

Emre- Çok teşekkür ederim, bana hüsnü teveccüh-te buldunuz. Zatiâlinizin dahi *siz bir şairsiniz* diye kabbullenmeniz benim için müstesna bir değer taşır. Ben Adıyaman'da avukatken şiir yazmaya ve dosyalamaya başlamıştım. Konferans sebebiyle Necip Fazıl Beyefendi bize misafir geldi. Tabii böyle büyük bir şaire, bazı yönleriyle deha mertebesinde olan bir kimseye şiirlerimi açıklarken çok büyük heyecan geçirdim. Bakalım üstat nasıl karşılayacak, 'Lütfederseniz benim bazı denemelerim var, size bir kaçını okuyayım.' dedim. 'Oku bakalım.' dedi, biraz sert tavırla. Okudum, 'Bir daha oku.' dedi. Bir daha, bir daha, yedi-sekiz şiir okuduk. Dosyayı aldı, çantasına koydu. 'Yahu Arif o ne biçim iş! Sefiller romanına başlayıp da bitiremediğiniz gibi, başlayınca bitiremiyoruz.' dedi.

İnan- Sürükleyiciliği açısından?

Emre- Evet, öyle. *Ne yapacaksınız bunları?* dedim. *Ben bunları neşredeceğim, kitap haline getireceğim,* dedi. Ben de: "Üstat, daha bazı rötuşlar yapabilirim, lütfederseniz öyle yapalım." dedim. Yedi-sekiz şiir aldı *Büyük Doğu* mecmuasında zaman zaman neşretti.

İnan- Efendim, *üstat malum öyle kolay kolay herhangi bir şairi ya da şiiri beğenmezdi, bu gerçekten çok önemli. Sanatınızın muhtevası hakkında da bir bilgi veriyor.*

Emre- Tabii, şunu söyledi bir de onu hatırladım şimdi: “Bak, ben her konuda başka türlü düşünüp mütalaalar serdedebilirim fakat şiirde kesinlikle samimiyimdir. Arap şairleri şiiri yedi kategoriye ayırırlar. Seninki bu yedi kategoriden rahatlıkla ikinciye girer.” dedi. Böyle bir tespitte yaptı tabi. Bu benim için büyük bir şey.

İnan- *Birinci kategori olarak neyi sayıyordu üstat hatırlıyor musunuz?*

Emre- Onu hatırlayamıyorum. Arapça isimleri derhal hatırlayamam. Siz daha iyisini bilirsiniz.

İnan- *Estağfurullah.*

Emre- Ondan sonra daha fazla cesaret geldi bana. Cemiyete açılmak babında şiirler açısından.

İnan- *Şiiri o günden itibaren daha ciddiye aldınız öyle mi?*

Emre- Daha ciddiye aldım. Güven geldi, böyle bir üstat beğenide bulundu diye.

İnan- *Efendim, bu üstadın beğenisinden başka bir de bildiğimiz kadarıyla Mehmet Kaplanın da sizin şiiriniz hakkında müspet bir tavri, beyanı var. Onu da sizden dinleyebilir miyiz?*

Emre- Efendim, o olayda şöyle; üstat Necip Fazıl *Büyük Doğu* mecmuası idarehanesinde Mehmet Kaplan Bey onu ziyarete gelmiş. Benim mecmuaya basılan şiirlerimden bir tanesinin de tashihleri üstadın önüne konmuş. Orada bir de beni tanıyan genç var. Mehmet Kaplan Beyefendi demişler ki rahmetli üstada: “Bu şiiri kim yazdı? Ben okudum, göz gezdirdim, hoşuma gitti.” Üstat demiş ki: “Ben yazdım.” Oradaki genç -Oktay ismin bir genç- gülmüş. “Niye

gülyörsün?” demişler ona. “Ben bunu yazanı tanıyorum, Avukat Süleyman Arif Emre.” demiş. Üstat izah etmiş, demiş ki Mehmet Kaplan Beyefendi’ye: “Ben bakalım ‘Bu sizin klâsınıza uygun düşmez.’ diye bir itiraz yapacak mısınız, yapmayacak mısınız? Bunun için benim dedim.” demiş.

İnan- Yani iyi bir şiir olup olmadığının muayenesini Kaplandan almış.

Emre- Evet, siz benim klâsıma uygun gördünüz. Gerçekten bu şiir Arif Bey’in, demiş. Tabii ondan da dolayı ben epeyce hoşlandım.

İnan- Efendim, anladığımız kadarıyla gerçekten şiiri önemseyen birisiniz. Ve hayatınızda da bir ağırlığı, yeri var. Yalnız bir edebiyat okuyucusu, şiir seven değil, aynı zamanda gerçekten çok iyi, başarılı şiirleri olan birisiniz. Efendim, siyaset adamlarımızın da aynı zamanda sanatla, edebiyatla özellikle şiirle uğraşması bizim gelenğimizde vardır. Kadı Burhaneddin’den Yavuz’a, Kanuni’ye, Fatih’e kadar birçok devlet adamımız -daha birçok ünlü devlet adamı sayabiliriz edebiyatın içinden- Ahmet Cevdet Paşalar, Ahmet Vefik Paşalar vesaire. Şimdi, bu gelenğin pek devam etmediğini görüyoruz. Bunu acaba nasıl açıklarız?

Emre- Efendim, evvela şöyle bir izah yapmama müsaade buyurun. Bir darb-ı meselimiz vardır: “Büyük balık, büyük denizde yetişir.” diye. Bizim tarihimizde de diğer milletlerin tarihinde de büyük bir medeniyet kurulmuş, büyük bir ortam meydana gelmişse dikkat ederseniz o ortamda büyük siyaset adamları yetiştiği gibi büyük sanat adamları da devleşmiştir. Mesela Mimar Sinanlar böyle bir ortamda yetişmiştir. Buyurduğumuz o şairler, Bâkiler, Fuzûliler... Bu bir kültür birikiminin ve rahatlığının meydana getirdiği tabii bir neticedir. Bu bakımdan o zamanın devlet adamları da tabii ki bu büyük kültür, sanat ve diğer zevklerin gelişmesinden nasibini almıştır. Devlet adamlarımızdan da gerçekten büyük şairler hatta bestekârlar, çeşitli sanatkârlar,

mimarlar, el sanatlarından nasibini alanlar olmuştur. Ama ne yazık ki şimdi böyle bir ortam müşahede etmiyoruz. Bu bilhassa şundan kaynaklanıyor sanıyorum, şimdi epeyce değişiklikler yapıldı. Lisan üzerinde biraz da dayatmacı değişiklikler yapıldı. Harf inkılabı yapıldı, daha birçok değişiklikler... Bizim mazideki birikimimizle sanat zevkimizle ve diğer bütün değerlerimizle yeni nesillerin bağlantı kurmasını zorlaştırdı. Her ne kadar klasikler tercüme edilip de halkın ya da gençliğin önünde tetkikine sunulduysa da bu yetmedi. Yetmeyince kanaatime göre diğer sanat dallarında olduğu gibi şiir dalında da bir çoraklaşma, bir kısırlaşma olduğuna inanıyorum. Şu misalle müsaade ederseniz arz edeyim. Ben uzun süreçte bizim -memleketim olan Besni'de- Adıyaman'da bulundum. Geriye doğru incelediğimde baktım ki eskiden mesela Birinci Dünya Savaşı, İstiklal Savaşı dönemlerine kadar Besni gibi Adıyaman gibi ücra kasabalarımızda otuz-kırk kişi Fuzûlî tandansında, o zevklere aşina olarak şairler yetişmiş. Şairler yetişmekle kalmamış, halktan bunların etrafında bunların sohbetinden istifade eden şiir zevki ile zevklenmiş olan -yazamasa-lar bile- kültür bakımından zengin bir çevre oluşmuş. Oysaki şimdi ben Adıyaman'da bu şiirleri yazmaya başladığım zaman dediler ki: "Neye yaracak; bunu yazdın, yazdın, gittin? Kaç para getirecek bu sana?" ve böyle değerlendirdiler.

İnan- Halkın ilgisi de bir hayli azalmış, demek istiyorsunuz.

Emre- Bir şeyden daha üzüldüm Azerbaycan Kültür ve Sanat Dairesi Başkanı gelmişti, tanıştık. Şiire söz gelmişti, kitabımı da hatta hediye ettim. Hatta "Ben bunu Azerbaycan'da neşredeceğim." dedi. Kaybetmiş, neşre dememiş bir daha göndermem lazım. Dedi ki: "Azerbaycan'da bir şiir kitabı kırk bin-elli bin hatta çok beğenilirse yüz yirmi bin satabilir." Yedi-sekiz milyon nüfusu olan ve bir de komünizmin baskı altında ezim ezim ezilen bir ülkede şiir zevki hatta diğer branşlarda okuma alışkanlığı fevkalade gelişmiş. Bunu düşününce tabii bir kere daha üzüldüm.

Biz bu konuda tekrar kendimize gelebilmemiz, kendi sanatımıza ve zevkimize sahip çıkabilmemiz için bir şeyler yapmamız lazım.

İnan- *Efendim, tabii kültüre, sanata, uygarlığa sahip çıkmada kuşkusuz öncülüğü, önderliği yöneticiler yapmalı yani politika adamı yapmalı. Dolayısıyla hükümetin, devletin politikası olmalı, kültür politikası olmalı. Bu konularda bizim anlaşılacak bir hayli ekşiğimiz var.*

Emre- Tabii, biz de söz vardır: *Marifet iltifata tabidir.* İltifat gördükçe sanatkâr neşelenir. Daha fazla sanatında gelişmeye ve çevre edinmeye başlar. Ama iltifat olmadıktan sonra dumura uğrar, çoraklaşır, azalır. Şimdi şiirle uğraşan, şiir yazan birçok şairlerimiz var, çok beğendiğimiz kimseleler var. Hiçbirinin hakkını yemeyelim ancak bir Azerbaycan ile mukayese edilirse muhatap kitle bakımından bir boşlukla karşılaşılıyor.

İnan- *Devletin bir politikası olmayınca, onun eğitime yansıyan bir yanı olmayınca insanlar yetişmiyor anlaşılacak.*

Emre- Kültür Bakanları'mıza çok büyük görevler düşüyor, Kültür ve Eğitim Bakanları'mıza...

İnan- *Dolayısıyla yalnız bakanlarımıza değil, topyekûn hükümete, dolayısıyla devlete bu konuda iş düşüyor.*

Emre- Sanat adamlarına, mümkün merteye sahip çıkmaları lazım.

İnan- *Efendim, bu tarife katılmamak mümkün değil. Sanat, edebiyat; uygarlığın, kültürün, ulusal duyarlılığın kelime olarak, sözcük olarak dışı vurumudur. Bir ülkenin aydını bu ilğiden mahrum olarak yetişirse herhalde o ülkede bir kültür çoraklığı var, adeta bir aydın zaafı var. Buna biz tanık oluyoruz. Şimdi Türkiye'de ancak sanatla çok yakından ilgilenen sınırlı bir kesimin sanat-edebiyat eserlerini okumakta olduğunu görüyoruz. Oysa bu ülkede*

milyonlarca üniversite mezunu, kendilerine aydın diyebileceğimiz insanlar var. Belki ömürleri boyu bir şiir kitabı veya bir roman okumamışlardır. Bu gerçekten insana hüznün veriyor öyle değil mi efendim?

Emre- Tabii, oran itibari ile az. Ama -inşallah- bu konuda da yavaş yavaş gelişmeler olmaktadır. Temennimiz şiir ve sanat alanında da uygarlığımızın kendi değerlerimizin yeniden değişik şartlar içerisinde de olsa hayatiyet kazanmasıdır, hayata geçirilmesidir.

İnan- *Efendim, siz kırk yıldır siyasetin içindesiniz, dedik. Dolayısıyla bu siyasal yaşamınız süresince böyle hasretini duyduunuz mu, devlet adamının şiir okusun, romanla ilgilensin, sanatla ilgilensin, devlet adamlarında bu vasfı da göreyim de içinizde bir hasret, bir istek belirdi mi?*

Emre- İçimizde çok hasreti çok istek var ama devlet adamlarımız öylesine çetin, zor problemlerle boğuşuyorlar ki onların o halini görüncü...

İnan- *Kültüre, sanata ilgi göstermemelerine tabii mi göreceğiz demek istiyorsunuz?*

Emre- Kaçmadan kovalamaya pek zamanları kalmıyor. Onları da mazur görüyoruz.

İnan- *Sanat, edebiyat yalnız güzel söz ya da müzik, iyi sesleri birbirine ekleme sanatı değil. Hep vurguluyoruz, bizim duyarlılığımızın, irfanımızın, yaşantımızın dışı vurumudur güzel sanatlar. Dolayısıyla uygarlıkla sanat aynı anlama gelir bir yerde. Dolayısıyla bir ülkenin bu varlığına sahip çıkması lazım gelen öncelikle devlettir, aydınlardır. Bu durumu aşmamız lazım. Yani ülkemizin birçok konulardaki -siyasetten ekonomiye varıncaya kadar- mahlum durumunun yani bir bakıma geri durumunu bu sanat ve kültür bağlantısının eksikliğiyle de -herhalde- izah etmek yerinde olacaktır. Ne dersiniz?*

Emre- Bize edebiyat hocalarımız şunu da söylerlerdi; derlerdi ki: "Bir yerde gelişmeler kemale erer, cemiyet oldukça rahat nefes alırsa işte o ortamlarda sanat hareketleri daha da hız kazanır, gelişme bakımından." Tabii, bunlar birbirleriyle bağlantılı.

İnan- Efendim, isterseniz sohbetimize bir ara vererek sizden bir şiir istirham edelim, izleyicilerimizde bu arada şiirinize tanışmış olsunlar.

Emre- Şiiri şöyle yorumluyorum, şöyle tarife çalışıyorum. Çok tarifi vardır: "Şiir Allah'ın bizi kendi yoluna çekmek için alışılmışın dışında bir yaklaşımdır. Değişik bir duygudur. Değişik zevklerdir. Şimdiye kadar ya da o zamana kadar duyulmamış güzelliklerin tecellisidir, bunların bir sağanağıdır. Kullar bu tecelliyi hassasiyetleri oranında duyarlar ve kabiliyetleri oranında da ifade etmeye muvafak olurlar. Cenabı Hak bütün güzellikleri yaratandır. Hatta güzelliklerden zevk alma özelliğini de bizim gönlümüze, kalbimize, ruhumuza nefreden yine Cenabı Hak'tır. Onun için şiiri böyle Cenabı Hak'tan kullarına inen bir nevi değişik rahmet sağanağı olarak tarif ediyorum."

İnan- Efendim, sizin gerçekten bu güzel açıklamanız benim aklıma bir hadis mealini getirdi, şöyle buyruluyor: "Allah'ın sır hazinesi arşın altındadır. Ve anahtarı şairin diline verilmiştir." Fevkalade güzel bir söz ve peygamberimizin şiire ilişkin birçok daha beyanları var, sevdiğine ilişkin, şiir okuduğuna ve sanatçıları, şairleri teşvik ettiğine ilişkin fevkalade çok olaylar ve bilgiler var. Zaten bu sebepledir ki biz görüyoruz geçmişimizde birçok İslâm büyüğü şiirle uğraşmışlar. Birçok imam, mezhep sahibi divanlar oluşturmuşlar. Mevlanadan, Yunus'a, Şeyh Galib'e varıncaya kadar, İbni Kemal'e varıncaya kadar, Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya, Süleyman Çelebi'ye kadar... Yani alanları daha çok din ilmi olduğu halde, tasavvuf olduğu halde aynı zamanda edebiyatımızın büyük bir ismi olarak belirmişler. İnancımızın da demek ki sanata, şiire böyle yatkın bir yanı var.

Emre- Büyüklerimiz demişlerdir ki: “*Üslubu beyan, aynı ile insandır.*” Şiir de en üstün zevklerin, en üstün duyguların beyanıdır. Demek ki şiirde erişilen mertebe insanlıkta erişilen mertebeye eş değerdir. Ben şimdi serbest nazımla bir şiirimi okuyacağım.

*“Aşkından kurtulmak için seherlerin serinliğini içtim.
Gecelerin yalnızlığında, yıldızların garipliğine büründüm.
Sarı güllerin kokusunda kayboldum.
Pembe şafakların nurunda yıkandım.
Yayla rüzgârı ile تنها koruları dolaşım.
Coşkun pınarlarda perilere karışım.
Daha fazla mest oldum.
Şimdi ishak kuşlarının yanık sesinde ben varım.
Menekşenin boyun büküşünde, derelerin çağlayışında,
Ve bütün âşıkların ağlayışında ben varım...”*

İnan- Dilinize sağlık. Gerçekten nefis. Bu serbest vezin ile yazmış olduğunuz bir şiir. Siz aynı zamanda aruzu da, heceyi de çok başarılı kullanan bir sanatçımızsınız. Bir de vezinli şiire örnek lütfeder miydiniz?

Emre- Arz edeyim. Gene demin arz ettiğim şiir tarifinin başka bir ifadesi olan şiir diliyle şunu arz edeyim.

Canım Benim

*“Ruhtasın imandasın vicdandasın
Candasın canandasın canım benim
Sinelerde sızlayan hicrandasın
Candasın canandasın canım benim*

*Kâinatı sen kuşattın sevgiden
Toprağa bin neşe kattın sevgiden
Canı cananı yarattın sevgiden
Candasın canandasın canım benim*

*Doğru derler can için can tatlıdır
Can senindir çünkü ondan tatlıdır
Canı canından veren en tatlıdır
Candasın canandasın canım benim*

*Annemin kalbindeki şefkattesin
Şefkati inzal eden rahmettesin
Uğruna can verdiğim vuslattasın
Candasın canandasın canım benim.*

*Resme hayran olduğum ressamadır.
Gönlü hayran eyleyen ilhamadır.
Kalbe ilham indiren ikramadır.
Candasın canandasın canım benim.”*

İnan- Çok teşekkür ederiz. Efendim şiir gerçekten okunduğu zaman insanı hemen kendi içine, kendi atmosferine çeken bir sihre sahip. Bu zevkten, bu dünyaya girmekten insanlarımızın büyük ölçüde adeta dışlandığını veya içine girmemeleri için birçok engeller oluşturulduğunu görüyoruz. Şimdi ne yapalım, sanatla yakından uğraşan insanlar olarak, sanatsever insanlar olarak, insanımızı bu güzel duyguların içerisine, bu bizim irfanımızın dışavurumu olan sanat ürünlerine daha yakın hale getirmek için neler yapalım? Yani yazmakla bir kitap haline getirmekle bitiyorsa görevimiz yapıyoruz bunu.

Emre- Efendim, şimdi şöyle arz edeyim: İlahi bir tecelli ve neşe lazım, sevgi lazım, muhabbet lazım.

İnan- İşte bu da eğitimle oluyor bir ölçüde.

Emre- Evet, eğitimle oluyor tabii büyük insanların, büyük velilerin, büyük şairlerin çevresinde olanlar da onlar gibi olgunlaşmaya, oluşmaya başlıyorlar. Yani aşk, sevgi, ilahi aşk bilhassa coşku mertebesine gelince yer altında biriken birden bire fıskıran memba suları gibi ortaya tabi şiir sanatı ve diğer sanatlar meydana çıkar. Ben şahsen zorla şiir yazılamayacağı kanaatindeyim bir. Bir de gerçek şiir doğdu muydu şaire, şairin kalbine; o onu yazmadan, söy-

lemeden edemez. Bir nevi doğum yapma sancısı gibi gelir ve bir sanat eseri doğar. Zorla da bir kimse (şiir yazamaz); manzume yazabilir, teknik bakımdan, vezni, kafiyesi fevkalade olur fakat seni alıp sürüklemeyebilir.

İnan- *Şiir demek ki daha çok duyarlılığa, liriğe dayalı olacak. Efendim, başta Necip Fazıl üstadımızdan söz açtık sizin de çok yakınınız olan. Yine aklıma geldi. Üstat bir gün demişti ki sanat, edebiyat üzerine konuştuğumuz, sohbet ettiğimiz bir gün: "Benim öteki yanımı biliyorsunuz yani mücadele yanımı, kavga yanımı, politika yanımı biliyorsunuz. Bütün bunları ne için yapıyorum biliyor musunuz? Şiirimin gerektirdiği dünyaya, iklime toplum girsin diye, insanlar girsin diye." Yani şiirimin ön gördüğü bir dünyanın oluşması için öteki sosyal, siyasal kavgaları sürdürdüğünü söyledi. Gerçekten de sanata edebiyata bu gözlemlerle ciddi yaklaşımla yönelmek lazım ki kadri belli olsun ve toplum onun önemini kavrasın ve o kaynaktan yararlanmaya yönelmiş olsun.*

Emre- Üstadın bu izahını şöyle bir izahla ben arz etmek istiyorum size ve izleyicilerimize. Şimdi olunlaşan, Allah indinde yüksek mertebelere erişen bir kimse niçin erişir? Peygamber Efendimizin miraca yükseldiği gibi bir yükseliştir. Herkes kendi istidadına göre değişik veçhesi vardır Cenabı Hak'ka. Ama bu zevkleri bizatihi kendi duyusun için bu yükseliş olmaz. Yani nedir? Çünkü Peygamber Efendimizi Cenabı Hak niçin gönderdiğini beyan ediyor: "Ben seni göndermezdim ancak âlemlere rahmet için gönderdim." Bu yolda, bu manevi yükseliş yolunda yükselen her kişi de bütün camiaya, bütün cemiyete hatta bütün insanlığa kendi eriştiği zevkleri, mertebeleri, dereceleri -aledderacat- alabildiği nispetinde yani Cenabı Hak'tan aldığı cemiyete vermek için.

İnan- *İlahi mesajı tebliğ için.*

Emre- Büyük sanatkarlar bu ihtiyaç içinde kıvrır. Hz. Mevlana ne buyuruyor:

“Sine hâhem şerha şerha ez firâk
Tâ bigûyem şerh-i derd-i iştiyâk”

“Aşk ateşinden sinesiz şerha şerha birini arıyorum ki ben duyduğum derdimin yani aşkımdan duyduğum bütün hisleri, bütün şikâyetleri, bütün ıstırapları ona anlatabileyim.” O mertebeye vardıkdan sonra mutlaka birini bulup kendi derdini anlatırken onunda aynı seviyedeki tellerini rezonansla titretecektir. Kendisinin emanetini ona verecektir.

İnan- Kendi dertlerini derken tabii küçük planda dert değil, ezelden dünyaya gelişin, ıstırapın, o hicretin ıstırapı ilahi mesaja tabii olma cehti. Bütün onları -herhalde- kastediyor.

Emre- Bütün insanlığa hizmet aşkıyla... Bütün insanlığa rahmet olma, faydalı olma ve bütün insanlığı irşat etme aşkıyla, şevkiyle dolup taşma... O mertebede olan insanlar.

İnan- O da neyle oluyor? Sözle oluyor, kelimeyle oluyor.

Emre- Hepimiz güzel bir film görsek hemen bir arkadaşımıza deriz ki: Yahu keşke sen de yanımda olsaydın. Bu insanlarda fitridir aynı zamanda.

İnan- Yani kendindeki emaneti insanlara intikal.

Emre- Kendi duyduğu güzellikleri... Bütün insanlar bundan yararlansın isterler.

İnan- İşte o yararlanma işini en güzel şekilde şiir yapıyor olmalı ki birçok büyük bu mesajı şiire dökmüş değil mi? Efendim eğer uygun bulursanız bu güzel şiirlerinizden bir iki örnek daha alalım.

Emre- Tabii imkân bahsettiğiniz için teşekkür ederim. Bir de hamasi şiir okuyayım. Evvela şunu arz edeyim, benim şiirlerimin çoğunda eski divan şairlerinin şiirleri ve

eski sanatkârların terimleri yer almıştır. Bundan vazgeçmemi isteyenler olmuştur. Ben demişimdir ki: “Biz ecdamızın bu kullandığı terimleri bir ölçüde öğrenmek zorundayız.” Demin arz ettiğimiz gibi maziyle bağlantının devam ettirilmesi için ve şu gariptir; terimlerin birçoğunu anlamadığı halde yeni nesiller eski şiirimize yaklaşan vezinli, kafiyeli aruz vezinli şiirlerden daha fazla hoşlanmaktadırlar, manasını bildikleri şiirlere nazaran. Ahenk onları alıp sürüklüyor.

Malazgirt’te Akşam

*“Fatihlerin ufkunda gönül düştü melâle
Âlem dönüyor bin sene evvelki misale*

*Hep kavga yeri gezdiğimiz tenha beyaban
Akşam, yine ruhlar dalıyor cengi hayale*

*Duydun mu? Kimin nağrası bu? Kükredi aslan
Erler tutuşur, böyle girer ceng ü cidâle*

*Kalkan ve kılınc darbesidir sanma ki rüzgâr
Binlerce yiğit mızrağını etti havâle*

*Lâkin bu kızıl meşâleler hangi cenahta
Yanmakta cihan aksediyor gökte hilâle.*

*Bir kaynayan umman gibi saldırdı süvâri
Başbuğ yürüdü, hışma gelip, girdi kitâle*

*Dağlarla vuruşmakta çakıp aksi sedalar
Âlem kızaran göz gibi kaplandı celâle.*

*Saflar yarılır şahlanarak devrilir atlar
Şahbazları gör korku salar Rüstem-i Zare*

*Kanlar derelerden taşarak çağladı yer yer
Ta arşa çıkar canhıraş efgan ile nale*

*Mahveyledi, bir kahramana dendi cihangir
Bir saltanatın tacı sönüp erdi zevale.*

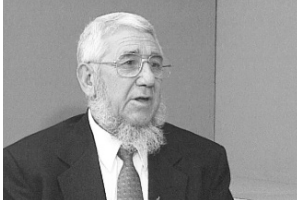
*Gazilere bin neşe verir kıpkızıl akşam
Onlar ki kavuşmuştu celadette cemale*

*Göğsünde açılmıştı onun gül ile lâle
Ermışti şehit özlediği şanlı visale.*

*Arif'te savaş günlerinin vecdi uyandı...
Sermest ediyor gönlümü bu kanlı piyale.”*

İnan- Çok teşekkür ederiz. Efendim bu akşamki konuğumuz Süleyman Arif Emre'di. İyi akşamlar olsun efendim...

ÂKİF İNAN ile Erges Uçkun

Erges Uçkun: Elbette ki hayat mücadeleden ibarettir. Bizim eski tabirimizle 'Tenazülibeka Kanunu' var. Herkes baki kalma davası vardır. Bizim de Afganistan'da yaşayan Türkler olarak hayatımız mücadele ile dolu oldu ve kısmet böyle oldu. Herkesi Allah-u Teâlâ bir yola hidayet ediyor, bir yola salıyor, bu yolda gidiyor.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu akşamki konuğumuz Ergeş Uçkun. Kendisi ilginç birisi Afgan asıllı bir Türk -Özbek Türkü- ve çok serüvenli bir hayatın sahibi. 1927'de Afganistan'da doğmuşlar; ilk, orta ve üniversiteyi Afganistan'da okuyorlar, orada göreve başlıyorlar, öğretmenlik yapıyorlar. Sonra Zahir Şah dönemindeki faaliyetleri dolayısıyla ülkesini terk etmek zorunda kalıyor. Oradan Pakistana geçiyor, Pakistan'dan İrana ve sonra Türkiye'ye geliyorlar. Türkiye'ye geldiklerinde sene 1957'dir ve kendileri otuz yaşındadır. Burada evleniyorlar ve Türkiye'de öğretmenlik yapıyorlar, on yedi yıl Türkiye'de kaldıktan sonra Amerika'ya geçiyor. Ve yirmi beş yıl Amerikada yaşamaktadırlar. Yaşamının bu bütün bulunduğu ülkelerde Ergeş Bey; sanat hayatını, düşünce hayatını, inançlarını sürdüren, onun kavgasını veren bir insan olarak yaşıyor. Ülkesinde birçok dergide, gazetede; yazıları, şiirleri çıkıyor. Türkiye'deki yaşamı döneminde de yine yayınlanmış bir kitabı var. Kendilerini ben Uluslararası Şiir Şöleni dolayısıyla Kıbrıs'ta tanıdım ve bu Uluslararası Şiir Şöleni'nde verilen bu üç büyük ödülün birisi olan Şeyh Galip Ödülünü kendisine uygun gördüler. Efendim, hem Türkiye'de hem Amerikada yaşadığı süre içerisinde Ergeş Bey inancına uygun biçimde yaşamaya devam ediyor, yazı hayatına devam ediyor, özellikle şiire devam ediyor. Kendileri daha çok aruzla olmak üzere heceyle şiir yazıyorlar ve yazmış olduğu şiirler Afganistan mücadelesi zamanında mücahitlerin dilinden düşmeyen ve birçok şarkılar, türküler haline getirilmiş olan şiirler. Keza kendisi bütün Türk dünyası için Müslüman dünyası için büyük bir duyarlılıkla onların acılarını, hüznülerini paylaşan bir hayat sürdürdüğünden Bosna üzerine olsun Azerbaycan üzerine olsun -keza- bir dizi şiirler yazmışlardır. Bugün Amerikadaki yaşamı içerisinde bile mücadelesine yazı-çizi hayatına devam ediyorlar, çıkardıkları bir dergi var ve başında buldukları bir dernek var. Hoş geldiniz üstadım.

Ergeş Uçkun- Teşekkür ederim.

İnan- Efendim, gerçekten çok serüvenli bir hayatınız olmuş. Bu geçmişinize baktığımızda yaşadığımız olaylar ve gelmiş olduğunuz nokta bakımından nasıl bir açıklamada bulunursunuz; nasıl bir özleştirmede bulunursunuz; yaptıklarımızı yeterli gördünüz mü; davamız, ülkünüz ne oranda gerçekleşti?

Uçkun- Sayın hocam, evvela müsaade edin. Bu Kanal 7'nin mensuplarına, sizlere, idarecilerine, hepsine bana bu fırsatı hazırladığı için teşekkürlerimi bildireyim ve aynı zamanda çok sevdiğim Türk halkına ve Türk bayrağına müsaade ederseniz selamlarımı bildireyim. Gelelim bizim hayat hikâyemize. Elbette ki hayat mücadeleden ibarettir. Bizim eski tabirimizle '*Tenazülilbeka Kanunu*' var. Herkes baki kalma davası vardır. Bizim de Afganistan'da yaşayan Türkler olarak hayatımız mücadele ile dolu oldu ve kısmet böyle oldu. Herkesi Allah-u Teâlâ bir yola hidayet ediyor, bir yola salıyor, bu yolda gidiyor. Benim de hayatım böyle oldu. Afganistan'dan memleketim olan Afganistan Türkistan'ından -Güney Türkistan- ve bilhassa Horasan mertebesinden Ebumüslim Horasani'nin ana yurdundan Mevlana Celaleddini Belhi'nin bağrından kopup dediğiniz gibi bu yollardan geçerek Türkiye ve Amerika'ya geldim. Elbette ki çalışmalarımız verimli oldu ve uyandırma şeklinde oldu. Çünkü aynı zamanda benim iki gayem vardı: Biri kendime ve çocuklarıma helal nafaka tayin etmek. Bunu çalışarak yaptım, Allah'a şükür hiçbirinin boğazına haram lokma koymadım. İkincisi dışımızdan tırnağımızdan biriken şeylerle de gazete çıkarmak, dergi çıkarmak bu yollarda uğraştık, şiirler yazdık.

İnan- Gerçekten çok soylu bir geçmişiniz, -gerçekten- memleket için büyük hizmetleri hedefleyen çalışmalarınız olmuş, bunun için sizi gerçekten tebrik ederiz. Hizmetlerinizin devamını ve uzun ömürler size niyaz ederiz. Efendim sizin kavgalarınızdan birisi denilebilir ki başlıcası Türk ve Müslüman ülkelerin özgürlüğü kavgasıdır ve buna elinizden geldiği kadar kaleminizle, şiirinizle, dilinizle yardımcı olmaya çalışıyorsunuz. Bu kavganız -gerçekten- size acılar çekirdi, acılı bir hayat yaşadınız ama sizi ben oldukça mutlu görüyorum ve siz davamızın da belli oranda gerçekleşmiş olduğunun sevinci içerisinde. En azından Türk Cumhuriyetleri, bugün sınırlı biçimde olsa bile bağımsızlığımıza kavuşmuş gibidirler ve aralarında belli oranda alış-verişler gidip gelmeler başlamıştır. Öteki Türk Cumhuriyetleri'nin Türkiye ile münasebeti sevindirici

bir çizgi içerisinde yol almaktadır ama yine de alınacak bir hayli yol, var mesafe var. Öncelikle bu Türk bölgeleri arasındaki Türkçe konuşma farkı üzerinde sizin çok ilginç görüşleriniz var. Efendim, bunların çok küçük bir çaba ile ortak bir antlaşmaya hatta bir ortak konuşma diline kavuşulabileceğini söylüyorsunuz, bu konuda açıklamada bulunur musunuz izleyicilerimize?

Uçkun- Evet hocam. Türk dünyası ve Türk Müslüman dünyası evvela Müslümanlar birbirlerinden koparılmıştı; bunlar birleşiyor, çok iyi bir şey. İkinci -dediğiniz gibiben yetmiş yaşına girdim ve yetmiş yaşın içinde bu şeyleri görmekten; faşizmin çökmesinden diyelim ve Türk dünyasının Rus sultanından kurtarılmasından çok bahtiyarım. Bunu Allah bana gösterdiği için bahtiyarım. Bugünlere geldik Allah'a şükür. Türk dünyasının Türk dili elbette ki her dilin bir grameri var; Arapçanın grameri var, Farsçanın grameri var. Türk dili de grameri ile konuşulsa, imlasiyla yazılsa -efendime söyleyeyim- lehçelere gidilmezse ortak şeyler mevcut zaten. Ruslar gelmesinden evvel bütün Türkistan'da, Kazakistan'dan tutun Horasan'a kadar hepimizin bir savat dilimiz vardı. Savat demek yani okumayazmaya erişme dili demek.

İnan- *Yani okuma-yazma diliniz aynıydı. Bütün Türk bölgelerinde aynı alfabe geçerliydi ve yazılan eserler tüm bölgelerde rahatlıkla anlaşılıyordu.*

Uçkun- Bu kitaplar vardı, belli başlı kitaplar vardı. Mesela Fuzûlî'nin şiirleri -ahlaki kısımları çıkarılmış özel okul kitabı şekline sokulmuş, Allah bilir kaç sene önce- ondan sonra Emiri'nin, Nevai'nin.

İnan- *Siz bunları mı okuyordunuz okullarda?*

Uçkun- Tabii, ilk hepimiz, bütün Türkistan'da, resmi mekteplere gitmeden önce böyle *Xanlıgı mektepler* dediğimiz yerlerde bilhassa hanımlar öğretiyor -*Molla ape* dediğimiz hanımlar vardır- bunlar öğretiyor.

İnan- *Yani o okullarda Fuzûlî'yi okuyordunuz, siz onun ahlakî şiirlerini, bir eğitim olarak ders olarak adeta görüyordunuz(?)*

Uçkun- Evet Fuzûlî'nin şiirleri, Emiri'nin şiirleri, Mahtumkulu'nun şiirleri... Mesela Ahmet Yesevî'nin *Hikmet*'i gibi şiirler, böyle ahlakî şeyler, bütün İslâm dünyasını -ister Farsça olsun ister Türkçe olsun- okuyorduk. Hepimizin dili birdi eskiden.

İnan- *Yani üstadım her ne kadar konuşma farkı, telaffuz farkı varsa da ama metinler ortaktı. Herhangi bir bölgenin çıkardığı kitabı öteki bölgelerde rahatlıkla okuyordu, anlıyorduk, diyorsunuz. Bu durum oraların Rusya'nın işgaline yani Sovyet yönetimine girmeleri tarihine kadar devam etti.*

Uçkun- Evet, zaten yüz tane kitap yoktu, belli başlı kitaplar vardı; okuma öğretiyordu. Ondan sonra bunların üzerine çıktı mı her kitabı okuyorsun. İşte bu kitaplar vardı eskiden Sovyetler gelmeden, Sovyetler Birliği olmadan önce. Sonra Sovyetler Birliği'nin devresinde bilhassa kuzeyde çok değişiklik oldu. Afganistan'da hâlâ bir şeyler değişmedi; hâlâ Barg'ta, Akçada, Çıbırgan'da, Taşgıran'da -şehirlerin adını söylüyorum size- buralarda hâlâ *Xanlıgı mektepleri* aynıdır.

İnan- *Yani bu Xanlıgı mektebi bizim Türkiye'de eskiden olan mahalle mektepleri gibi midir?*

Uçkun- Mahalle mektebi ve sizin Kur'an kursu gibi. Mahrem yerlerde kızlar gidip okuyor, hanımlar gidip okuyor. Belirli yerler vardır -emniyetli yerler- onların hanımlarına *Molla Ape* diyoruz, 'ape' demek 'abla' demektir. Molla ablalarda kızlar, küçük erkekler okuyor; ondan sonra imam veya hocalara geçiliyor, oralarda erkekler derslerini alıyor; sonra medreseye geçiliyordu, medreselerimiz vardı.

İnan- *Şimdi hocam anladığım kadarıyla Sovyetler'den sonra bu Türkler arasındaki alfabe farkı Kiril alfabesi kökenine bağlı olmakla birlikte farklı harfler eklenmesi sonucu adeta alfabeler birbirlerine*

uzak ve dolayısıyla eserler kolay kolay anlaşılmayan herhangi bir Türk bölgesinin eseri öteki Türk bölgesinde okunamaz, anlaşılabilir duruma gelindi. Yetmiş yıldır bu durumu yaşadık. Bundan böyle bu durumu aşmak siz kolaydır, diyorsunuz. Bunu nasıl aşabiliriz? Bir ortak alfabeyle gitme suretiyle mi olur bu veyahut da yeni bir başka kültürel alışverişleri yoğunlaştırmakla mı; medyanın faaliyetlerini, iletişim araçlarının etkinliğini çoğaltmakla mı?

Uçkun- Evet. Hocam, şimdi bildiğiniz gibi Osmanlı'dan Cumhuriyet idaresine geçildi, eski harften yeni harfe geçildi. Bir gurup savatsız yaratıldı. Okuma-yazması olanlar da savatsız oldu. Böyle bir duruma gitmeden dahi şimdiki durumda takriben iki yüz milyon kör yeniden yaratmamak için ortadaki şeyleri kullanarak bazı yerlerde Arabî harfler hâkim -Afganistan gibi yerlerde- onlar olduğu gibi dursun. Ne olur, şimdiye kadar gelmiş.

İnan- Tacikistan'da da var değil mi efendim?

Uçkun- Tacikistan'da Kiril var tabii. Ama mesela Özbekistan veya başka Cumhuriyetler ile Türkiye'nin arasında Kiril ile Latin harfler var. Şimdi başladılar bile. Latin harfine geçilse herkes birbirini anlasa iyi olur. Zaten bizim dilimiz, dillerimiz o kadar Sovyet etkisinde kaldı ki.

İnan- Yani Arap alfabesini kullanan bölgelerde o devam edebilir, diyorsunuz. Ama öteki Türk Cumhuriyetleri bir ortak alfabeyle giderse bu konudaki dil farklılaşmaları, farklılığı kısa zamanda ortadan kalkar mı diyorsunuz?

Uçkun- Evet, hocam. Mesela Horasan'da bir Kazak, bir Kırgız, bir Türkmen, bir Özbek birbirinden kendini farklı görmüyor, okuduğu şeyler aynı, aynı şekilde birbirinden gurur duyuyor. Fakat Sovyetler'de bunu ayırmış, biraz da kasti yapılmış birbirinden ayırmak için. Onun için de bu onların işine yarıyordu. Bölmek, parçalamak, bu küçük küçük lokmalara ayırmak. Ama şimdi ben Abay'ın şiirini anlayabiliyorsam Horasan olarak, *Kutadgu Bilig*'i okuyabi-

liyorsa, Fuzûlî'nin şiirini okuyabiliyorsa, anlayabiliyorsa, Namık Kemal'in şiirini anlayabiliyorsa... Ne kaldı ki hocam?

İnan- *Şimdi efendim ben Orta Asya Cumhuriyetleri'ne birkaç kez gittim ve benim tahsilim edebiyat olduğu halde Türk dili okumuş olduğum halde itiraf etmeliyim ki yine konuşmakta, anlaşmakta önceleri bir hayli zorlanıyoruz. Ve zaman içerisinde insan alışıyor. Sizin bir anlayışınız, teziniz var. Diyorsunuz ki: Ben herhangi bir Özbeki çok kısa zamanda Kırgız; bir Kırgızı çok kısa zamanda Türkmen yapabilirim, onlara dilini kolay anlayabilir duruma getirebilirim. Bunun formülü var diyorsunuz, bazı seslerin değişime uğradığını söylüyorsunuz, bu konuda da açıklamada bulunur musunuz?*

Uçkun- Müsaade ederseniz televizyon vasıtasıyla bütün Türkiye'ye öğretelim, başkalarına da söyleyelim. Bir dakikanın içerisinde şurada bile Kazak, Kırgız, Özbek olabiliriz. Yani hepsine geçebiliriz. Biraz zorluklar vardır, ben yani umumi kaydı olarak söylüyorum. Bunu nasıl buldunuz diyeceksiniz. Ben Türkiye'ye geldiğim zamanda öğretmen dim, burada öğretmenlik yapmam icap etti, baktım ki kulak dolgunluğum yok bu Türkçeye. Kulağımı doldurdum, ondan sonra da aradaki farkları bulmaya çalıştım, çok uzun sürmedi, bir tablo yaptım kendi kendime. O sekiz ay içerisinde de öğretmenlik yaptım.

İnan- *Sekiz sene içerisinde Türkiye Türkçesine uyum sağladınız ve bu dilde Türkiye'de öğretmenlik bile yaptınız.*

Uçkun- Sekiz sene değil sekiz ay.

İnan- Sekiz ay mı?

Uçkun- Evet, sekiz ayda hocam. Şimdi, ben bunlardan mesela bulduklarımı söyleyeyim. Ben kendim Orta Asya'yı da gördüm, burayı gördüğüm için Türkleri ikiye ayırıyorum: "yok yoklar, yok yoklar."

İnan- Yok yoklar, jok joklar?

Uçkun- ‘Yok yoklar’ dediğimiz *y* harfini doğru kullananlar. Mesela ‘yok’ kelimesine ‘yok’ diyenler.

İnan- Kelimenin başında *y*yi kullanyorlar bir bölüm Türkler.

Uçkun- Bu Türkler Horasan, Azerbaycan, Türkiye, Balkanlar *y* harfini doğru kullanıyor. Bizde *y* harfini *j* harfi kullanılır, *jim* harfi ile kullanılır. Bunlar da Uygurlar, Kırgızlar, Kazaklar, Kıpçaklar, Karakalpaklar ta Balkanlar’a kadar geliyor. Şimdi bunlar eğer bir Kazak bölgesine gitseniz, ‘yok’ yerine ‘jok’ diyin, ‘yağ’ yerine yediğimiz ‘yağ’ yerine ‘jağ’ diyin, ‘yiğit’ yerine ‘jiğit’ diyin oluyor gidiyor yani siz Kazak oluyorsunuz.

İnan- Böylece kolaylıkla anlaşmak mümkün oluyor.

Uçkun- Aynı zamanda bazı harfler var. Mesela *t* harfi var, *d* harfi var. Mesela bu ‘yağ’ harfiyle konuşanlar, aynı zamanda bazı isimleri *d* harfiyle söyler. *Diz*, *dirsek* gibi. Bunu Asya halkı -Asya’daki Türk’ler- *t* ile söylüyor. *Tiz*, *tirse* diyor. Yani *d*’leri *t* yapmanız, ‘*diz*’i ‘*tiz*’ yapmanız, ‘*dirsek*’i ‘*tirse*’ yapmanız oluyor.

İnan- Yani *j* ile başlayan kelimeyle konuşan bölgelerde, *efendim t* ve *k* kullanılıyor. *Efendim y* ile başlayanlarda *t* yerine *d* geliyor, *k* yerine *g*. Eğer bu formüle dikkat edecek olursak gittiğimiz her Türk bölgesinde (rahatlıkla anlaşabiliriz).

Uçkun- Bir de üçüncü bir şey vardır hocam. Birinde mesela ismin Türkçede ‘-i’ hali vardır. ‘*evi*’ diyoruz ya, bunu Özbek bölgelerine gitseniz, Horasan bölgelerine ‘-i’ halini ‘-ni’ yapacaksınız, ‘*evni*’ diyeceksiniz. O halde siz Özbek oldunuz. Aynı zamanda ‘*jok jok*’cuların arasına gitseniz ‘-di’ diyeceksiniz ‘-ni’ yerine. İsmi ‘-i’ halini ‘-di’ yapacaksınız, bizde ‘-in’ ‘*evnin*’, ‘*evin*’ ‘-in’ var ya onun yerine ‘-in’ diyeceksiniz Özbekler’e; Kazak, Kırgız, Kıpça’ya da ‘*din*’ diyeceksiniz. Yani ‘*di*’, ‘*din*’, ‘-ni’ üç kelime kullansanız bundan başkası kolay, bundan başkası kulak dolgunluğudur, biraz kulağınız doldu mu (gerisi gelir).

İnan- Dikkat edince insan anlamaya başlıyor.

Uçkun- Mesela Kazak, Kırgızlar s harfini ş harfi söylerler, bunlar basit şeyler genelde anlarsınız.

İnan- Efendim, teşekkür ederim. Efendim, siz Kıbrıs'taki şiir şöleninde Kıbrıs üzerine yazmış olduğunuz bir şiiri okudunuz ve bu şiir gerçekten oradaki izleyiciler tarafından çok büyük bir ilgi ile karşılandı, ben de o şiiri sevdim. Eğer yanınızdaysa, ezberinizdeyse bunu Türkiye'deki izleyicilerimiz için de okursanız...

Uçkun- Yanımda var, tahmin ettim sizin isteyeceğinizi. Bu şiirin macerası şöyle hocam. Siz, biz hepimiz beraber gittik; gitmeden evvel buradaki TİGEM Otelde kaldık. O gece uykum gelmedi saat üçte uyandım. Bir de Amerika'dan geldiğimiz için gecelerimiz gündüz, gündüzlerimiz gece karıştı birbirine. Bir üç saat kadar uykum gelmedi, düşündüm düşündüm ne yapabilirim diye, ya biz ne için geldik, böyle Kıbrıs için diye, ben de aklıma böyle bir şey esinlendi, bir ilham gibi bir şey oldu. Ben de bunu karaladım, yazdım. Tabii ki bu şiir bir saatte, üç saatte yazılan şiir rötüş ister, tasfiye ister. Ondan ayrıca daha yapılmamıştır, gene de ben size okuyayım, müsaade ederseniz. Şiirimin başlığı *Kıbrıs'ım* bildiğiniz gibi.

Kıbrıs'ım

*Ey güzel Türk cenneti, ey reşki devran Kıbrıs'ım
Kılgamış Han yadigâri, merzi Osman Kıbrıs'ım
Kahramanlar ülkesi, ey mehdi cevlan Kıbrıs'ım
Mehdi cevlan, mülki gazi, mesnedi han Kıbrıs'ım
Cennetim, bahtım, baharım, bab-ı Rızvan Kıbrıs'ım
Kıbrıs'ım, can Kıbrıs'ım, gönümde sultan Kıbrıs'ım*

*Dünyaya baş eğmedin şeddadı devran bar idib
İttifaki Anglo Rusu Anglo Yunan var idib
Sekredin zulmü degaye tokte volken var idib
Kökredin ni tokke tüttin Türk'te iman var idib
Sende himmet sende gayret sende iman Kıbrıs'ım
Kıbrıs'ım can Kıbrıs'ım ey tacı devran Kıbrıs'ım*

*Ta ki vardır Akdeniz'de Türk'ü İslâm payesi
Her yigitmin şevketinde bir Süleyman sayesi
Menzili maksuduna varmaz Anglo Yunan gayesi
Her çakıl taşı minadır bir cihan sermayesi
İtibarım servetim ey inci mercan Kıbrıs'ım
Kıbrıs'ım can Kıbrıs'ım fahri Müslüman Kıbrıs'ım*

*Ey yarenler nerde ol eski besiret nirdе
Ya ecep tehsirimiz takdirde mi tedbirde
Her felaket bizi izler saye dek her yerde
Kıbrıs u Bosnaaray'da Toros u Pamir'de
Barekallah bulzin özge öz derdine derman Kıbrıs'ım
Kıbrıs'ım ey gazi yurt fahri müsülman Kıbrıs'ım*

*Gülşenini hasretinde zar eldim Kıbrıs'ım
Erten akşam kan yutup yıllar erdim Kıbrıs'ım
Dağ-i hicranın bilen bimar erdim Kıbrıs'ım
Bil küreydip talibi didar erdim Kıbrıs'ım
Şükrü kim buldu müyesser çıktı imkân Kıbrıs'ım
Kıbrıs'ım can Kıbrıs'ım fahri müsülman Kıbrıs'ım*

*Kaygülenme gel kaşinde enli Yunan vardır
Sende hem lütf-i Huda hem nuri iman vardır
İki yüz milyon karındaş ehl-i Turan vardır
Uçkun'un gibi ateşin merzi Horasan vardır
Tik yürü eyme başını tacı devran Kıbrıs'ım
Kıbrıs'ım can Kıbrıs'ım fahri Müsülman Kıbrıs'ım
İnan- Dilinize sağlık.*

Uçkun- Teşekkür ederim.

İnan- Bu Özbekçe, Özbek Türkçesiyle yazılmış bir şiirdir ama zannediyorum ki herkes, her izleyici bunu rahatlıkla anladı. Yani sizin deminden beri söylemeye çalıştığımız Türk dillerinin ortak bir noktaya varacağı konusunun da somut bir işaretidir.

Uçkun- Herhâlde zorluk çekmediniz?

İnan- Hiç zorluk çekmedik, dilinize sağlık efendim. Siz yurt hasretiyle yanıp tutuşan bir insansınız, ömrünün büyük bir bölümünü muhaceretle geçirmiş olan birisiniz. Sizin vatan üzerine de yazılmış bir hayli şiirlerinizin olduğunuzu biliyoruz. Hatta size bazı sanat çevresinden arkadaşlarım günümüzün Namık Kemalidir diyorlar. Eğer aklınızda, ezberinizde varsa bir de vatan üzerine şiirinizi lütfederseniz.

Uçkun- İltifat ediyorlar. Benim hiçbir iddiam yok, bu-
raya gelirken de bir iddia ile gelmedim. Ödül kazanacağım
diye gelmedim ben. Türkleri, Türklüğü sevdiğim için ve
lütfettiler davet ettiler; icabet ettim, geldim.

İnan- Siz efendim Amerikada gerçekten orada Türklüğün,
Müslümanlığın savunmasını mücadelesini -sınırlı imkânlarla rağ-
men- çok soylu biçimde sürdüren birisiniz. Siz ve evlatlarınızla
birlikte bu davaya canla başla yardım eden insanlarsınız onun için
bizler size gerçekten teşekkür borçluyuz, hizmetinizin devamını di-
liyoruz, eğer vatan şiirinizi de lütfederseniz...

Uçkun- Peki, teşekkür ederim. Ben bu şiirimin adını
Mabed koydum ve bu şiiri de takriben zannedsem altmış
senelerinde yani altmışlardan vatandan yeni çıktığım za-
manlarda yazdım zannedsem.

Mabed

*“Kel vatan, sen kabe bolgul, men inanganın bolay
Kiblemiz deb, çin yürekten secde kılğanın bolay
Eynenib tegrende daim, ehli imanın bolay
Ber icazet, sıdk ile hakrubi astaknın bolay
Her zaman sadkan bolub, her lahze kurbanın bolay*

*Senden ayrı, kaysı cennetge barıb mava tutay
Bağlarını kaysı firdevsi berine oğşatay
Suvlarını kaysı zezem, kaysı kevserge satay
Her tağın bir kanı cevherdir, kara taşnı nitey
Kayta kayta sadkayi la’li Badahşanın bolay*

Çaknaşurlar, saylarında min tunus, turfe giya
Kırlarında her çiçektir min bir illetge deva
Közlerimge kumların hem sürmedir hem tutiya
Hasretinde kabe matemler tutub kıymış kara
Ka'beni yolunga tartıb, nazar kılğanın bolay

Can nisarların tükenmes ey güzel yurt yahşı bil
Kaytmağaylar can berürden leyk sen manzur kıl
Kaysı koçkar menden artık koç ketirme Cebrail
Saçrakgan kanlarını seyr eyleb oyalsın İsmail
Ol eger yalğançıdır, men çinki, kurbanın bolay

Ketmesem min yıl yine, toprak toprağım durur
Körmesem min yıl yine, kışlak kışlağım durur
Niççe min yıl ölse hem, ol tağlar tağım durur
Eskimes könlümnün ışkı, her asır çağım durur
Saç-u-sakkalım, akarganasarı, hayranın bolay

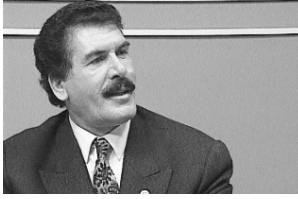
Bir karavuldek yolunga, termilib yürğüm sayak
Kem nazardan daima, yurtumnu tutgumdur irak
Ta ebed kan kusgusıydur, sen başgan bi-sorak
Kızganıb, aç bõridek, köyüne bastırmam ayak
Bir vefadar it kebi, himmetli pasmanın bolay

Ahtarıb bir kün bararmen, kındıgımın kanını
Tas'hıh etsün, katibi kismet yine diyvanını
Ka'betul-etrak, kabul etgey mikin, mihmanini
Hacci ekber deb inangan... meşrebi devranını
Ta kaçan, şeytan kebi, merdudi-astanın bolay

Kuy, mania-ehli, şiirinde ibare yok desun
Husni mazmun, teş'bih-u-ya istiare yok desun
Taş kebi bağrımın körgen munda yara yok desun
Bu nüçük Uçkun ki anda, bir inare yok desun
Yer tegidek, yaşurun sözende volkanın bolay"

İnan- Efendim, çok teşekkür ederim, dilinize sağlık. Gerçekten çağdaş bir Namık Kemal karşımızdaydı. Bu akşamki konuşumuz Afganistanlı tanınmış şair, memleket sever, yurtsever bir aydın Ergeş Uçkun hocamızdı. Kendilerine teşekkürler ederiz. İyi akşamlar olsun efendim.

ÂKİF İNAN ile
Murat
Çobanoğlu

Murat Çobanoğlu: Hakiki âşık, geleneğimizde bir defa atışmayı bilecek, kafiye bilecek. Yani şiirin kurallarını bilecek, makamlarını bilecek, irticalen söyleyecek, bir şeyler anlatacak, yani geleneğimizden. Sadece saz çalıp üç kıta sözle, sesi güzelse bu âşık değildir. Çok güzel seslilerimiz vardır.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuğumuz ünlü halk şairi Murat Çobanoğlu. Murat Çobanoğlu, âşıklık geleneğimizin günümüzdeki en ergin, yetkin örneklerinden birisidir. Kendisini Türkiyede Türkiye dışında özellikle halk şiirinizle ilgilenen birçok çevre çok yakından tanımaktadır. Bununla birlikte, izin verilerse biz kendi hayat hikâyelerini biraz da kendilerinden dinlemiş olalım. Buyurun efendim.

Murat Çobanoğlu- Efendim, zaten kaç doğumlu olduğumu siz izah ettiniz. Efendim 1954'te Kars'ta, Kars yaylasına göç gittiği zaman aynı göçün içerisinde bulunuyordum, çocuktum. O sıralar su içmek mutlaka lazım oldu. Yaylanın harabeler kenarında yani harabe bildiğimiz üç-beş taş olan yere, arabalar yürüdüğü zaman arabadan aşağı indim, öküz arabasından, su içtiğim zaman uykuya dalmışım. 1954, on iki-on üç yaşlarında... Uyandığım zaman kendimden söylemeye başladım. İlk şiirimi zaten okuyacağım. İşte o zaman zaten başladım şiir söylemeye. Fakat şiir söylediğim zaman yani biz buna *ilhamlı âşık* diyoruz. Yani rüyada *bade* dediğim zaman *aşk badesi* var, aslında bade içen ölmez. Badeyi kim içti? Hz. Hızır içti. Bu ölmez, bunu kabul ediyorum ama bir ilhamlı aşk badesi vardır. Bugün Kerem ilhamlı aşk badesi içmiştir, Karacaoğlan aşk badesi içmiştir, Ercişli Emrah... Bunlar ümmidir.

İnan- Efendim, malum siz işin içerisindesiniz, bizim halk şiiri denildiğinde bu şairlerimizin, yaygın adlarıyla adı âşiktir. Bu âşıklar ya rüyada birine sevdalanırlar ya yine rüyalarında bir hal içerisindeyken kendilerine birisi görünür, Hızır görünür ve bunlar içerisinde seveda görülür. Siz bu geleneğin içerisinde olduğunuzu söylüyorsunuz.

Çobanoğlu- Aynısını yaşadım ben. On üç yaşlarında yaşadım fakat uyandıktan sonra söylemeye başlayınca -benim pederim de âşık- fakat bir ustanın çırağıydı babam Âşık Gülistan; ünlü halk ozanlarımızdan adı, şanı yaylan; biliyorsunuz: "Ehli İslâm olan işitsin, bilsin / Can sağ iken

yurt vermez düşmana” diyen büyük üstat Âşık Şenlik’in yanında iki sene çıraklık yapmıştır. Çünkü Âşık Şenlik de ilhamlıydı. Babam beni görünce o zaman, beni kırk gün beni evden -geleneğimize töremize uygun olarak- dışarı çıkarmadı. Sebep? Haram lokma yedirmesinler oğluma. Rüyadan sonra kırk gün beni evden dışarı çıkarmadı.

İnan- Peki bu, gelenek midir sizin yolda?

Çobanoğlu- Bizim geleneğimiz... Şöyle, ilhamlı bir âşık haram yediği zaman bozulur, kaybeder.

İnan- Peki, buraya gelmişken konu bir de bu badeye inanmayanlar var. Bir pirden destur almamış, derler.

Çobanoğlu- Ben de söylüyorum, ben bunu kabul ediyorum, şöyle diyorum: “Bir bade içen -çok özür dileirim, ben kendim için diyorum- içki kullanamaz, içki içen adamda bade olur mu?”

İnan- Yani o manevi bir içki ve harama bulaştığı zaman kaybolur(?)

Çobanoğlu- Manevidir bu, Allah’ın verdiği bir vergi vardır. Harama bulaştığı zaman o biter. Çok özür dilerim, benim yaşım elli beşe gelir, bu ana kadar tabii ben içenleri hor görmüyorum. İlhamlı olan bir âşık, Allah’ın haram buyurduğuna el vuramaz. Bazı âşık arkadaşlarımız diyor ama karşı karşıya gelsek de bunu bir nazire yapsak. Kerem’e de mi inanmıyor? Peki, Yunus Emre’ye de mi inanmıyor? Yunus Emre bir âşık, o da insan değil mi? Yunus Emre nerede, okudu mu? Bir ümmidir. Hangi medreseyi bitirdi? Yunus Emre de ilhamlı bir âşıktır. Kalktığı zaman ilahiler söylemeye başladı. Neden? Kudret-i İlahi’den buna bir vergi verildi, yani dolu içti...

İnan- Dolu içti. Onlara ilhamlı şair diyorsunuz.

Çobanoğlu- Tabii. Biz sade bade demiyoruz.

İnan- Peki, sevgili Çobanoğlu, başından bu dolu içme olayı geçmeyen âşıklarımız yok mu yani?

Çobanoğlu- Çok var. Bugün günümüzde var, çok var.

İnan- Peki, onları nasıl açıklayacaksınız?

Çobanoğlu- Şimdi efendim, üç türlü âşık vardır. Bir usta malı; öğrenip, aynı hikâyelerimizi -nasıl usta malından öğreniyor- usta türküsünü öğreniyor, aynıını satıyor, söylüyor; bir de ilhamlı olan âşık kendisinden irticalen konuşuyor.

İnan- Yani birisi usta-çırak ilişkisine göre yetişenler, diğeri de ilhamlı olanlar.

Çobanoğlu- Usta-çırak yoluyla yetişen de âşık oluyor. Mesela bir ilhamlı âşığın yanında bir çırak yetiştiği zaman o da ondan ilham kaparak az çok ondan irticalen öğrenmiş oluyor.

İnan- Şimdi anladığım kadarıyla siz ilhamlı şairlerdensiniz.

Çobanoğlu- Hocam biliyorsun 1966'dan beri Konya'da otuz bir yıldır ki benim her defa birinciliğim vardır, yani Konya Âşıklar Bayramı'nda, bunu herkes bilir. Bu ilham, Allah'ın verdiği bir varlıktır. Bunu hangi âşıklarımız yani illa *ilham yok, bade yok* diyorlar. Evet, bade şöyle yok, ben de inanıyorum onlara eşlik ediyorum. Bade, Hz. Hızır içti, yine izah edeyim... Ki, kıyamete kadar ölmeyen bir nesne. Bir aşkın badesi var rüyada, buna ekme yedirirler ama hangi ekmeği yedirirler, bir su içirirler ama hangi suyu içirirler? Buna rüyada mutlaka Pirlerin (bir ikramı var)... Âşık Sümmani diyor: "*Okudum harfini, öğrendim / gösterdiler bana manası tek tek / Yeşil yapraktan öğrendim.*" Buna bir Pir gösterdi. Âşık Sümmani hiç okumamış, Kuran-ı Kerim'i okudu. Âşık Şenlik hiç usta görmemiş, ümmî bir

âşık, Kuran-ı Kerim’i okumaya başladı. Bu Allah’ın verdiği bir vergidir.

İnan- *Efendim Yunus Emre diyor:*

*“Bir sakiden içtik şarap, arştan yüce meyhanesi,
Ol sakinin mestleriyiz, canlar onun divanesi”*

Çobanoğlu- Hangi şarap ama? Bu dünyanın şarabı değil. O şarap olsa da biz de içsek, o şarap yok yani.

İnan- *Evet, içmişsiniz öyle söylüyorsunuz. Bir de onun dışında tabii bu işin klasik açıklaması, bade, rüyada sevdalanma vesaire. Onun dışında herhalde siz bu âşıklık yolunda yol alırken bazı ustalar gördünüz, onlardan da yararlandınız herhalde... Yani sizin yetişmenizde, usta-çırak geleneğinize, usta dediğiniz kimler oldu?*

Çobanoğlu- Benim babam Âşık Gülistan, ben onun yanında o zaman kırk gün o beni bırakmayınca Âşık Şenlik de gördü ya bu töreyi, o kırk günden sonra babam beni yanında gezdirdi. Oturmayı, kalkmayı, insanlara hürmet etmeyi, saz nasıl çalınır, makamlar nasıl söylenir yani tertibimizi, düzenimizi öyle... Şunu izah etmede yarar vardır: İlk ustam babam. İlhamlı aşğın sevgilisine kavuştuğu an âşıklık ölür. Bunu da açıklayayım kamu önünde. Nasıl? Yunus diyor ya: “Âşık Yunus maşukuna vuslat bulunca mest olur” Bir âşık sevdiğine kavuştuğu an, âşıklığı biter.

İnan- *Bütün bizim zaten Kerem ile Aslıda olsun, Leyla ile Mecnun’da olsun, bunlarda kavuşma yoktur.*

Çobanoğlu- Kavuşmadı biliyorsunuz bakın bunlar. Mesela Karacaoğlan Elif’ine kavuşmadı, Kerem Aslı’sına kavuşmadı, yandı kül oldu. Bir Garib’i diyorlar, onu da bilemiyorum.

İnan- *Bu yalnız bizde değil, sevgili Çobanoğlu, dünya edebiyatında da bunun örneklerini görüyoruz.*

Çobanoğlu- Bakın usta bala âşıklarda kavuşma kavuşmama mühim değil.

İnan- *Romeo-Juliet'te de orda da vuslat yoktur, kavuşma yoktur. Yani galiba büyük aşkı anlatan bu tür eserlerde hikâyelerde olsun, bazı seyirlik eserlerimizde olsun, kavuşma yok. Yani sizin dediğiniz kavuşunca aşkın sonra ermesi...*

Çobanoğlu- Sadece hocam bir soru yöneltilebilir, televizyon karşısında dinleyen kardeşlerimiz, âşık arkadaşların içinden geçer: *Peki, Çobanoğlu evlendiği zaman bu iş bitmedi mi?* Hayır. Ben asıl sevgilimi almadım. Sevgilime benzeterek birini aldım. Asıl sevgilimi alsaydım bu iş bitmişti. Âşıklığım o anda kararmıştı, yapmazdım o zaman âşıklığı.

İnan- *Size gösterilen sevgilinizi almadınız(?)*

Çobanoğlu- Tabii, gösterilen sevgilimi ben almadım, ona benzeterek sevgilimi aldım. Âşık Şenlik de aynısını yapmıştır, Sümmani da aynısını yapmıştır.

İnan- *Bir şarkımız var: Severim her güzeli senden eserdir, diyerek öylece evlendiniz.*

Çobanoğlu- Sümmani Lali Bediştan'da bildiğimiz -bugünkü olan Lali Bediştan, Afganistan- Bediştan dediğimiz o sevgilisine kavuşamadı. Bunu bütün herkes biliyor. Edebiyat hocaları, zaten siz de iyi biliyorsunuz. Sümmani Baba asıl sevgilisine kavuşamadı.

İnan- *Evet, siz ustalarımızı sayıyordunuz. İlk ustanız babanız oldu.*

Çobanoğlu- Babam Âşık Gülistan'dır, onun yanında yetiştim, ondan sonra bazı yaşlı ustalar vardı. Rahmetli Âşık Müdami vardı, geçmiş âşıklarımızdan Âşık Merdan vardı, Âşık Musa vardı, bazı bizden yaşlı, büyük âşıkların yanında fakat ondan sonra arkadaş olduğumuz -Allah rah-

met eylesin- Âşık İlhamî, Âşık Reyhanî, hayatta olan Âşık Şeref Taşlıova, rahmetli Rüstem Alyansoğlu, Ali Elvanî vardı. Bunların yanında bizimle beraber yetişen âşıklar arasında biz birbirimize atışmalar, değişmeler, yarışmalar yapardık.

İnan- *Siz de eski âşıklar gibi saz omzunda böyle köy köy, kasa-
ba kasaba gezdiniz, dolaştınız.*

Çobanoğlu- Tabii gezdik efendim. Düğünlerde... Töremiz, geleneğimiz bu bizim. Sunnet düğünlerinde bulunduk, gelin düğünlerinde bulunduk, nikâh düğünlerinde bulunduk.

İnan- *Ne yapıyorsunuz oralarda?*

Çobanoğlu- Orada efendim köy odalarında, eğer köy odası büyük ise o köy odası da yoksa bildiğimiz ahırlar, evet mal koyulan yere ahır deriz ama o ahır temizler, halılar döşerler bele, kilim sererlerdi. Köyden gelen en aşağı yüz, iki yüz, üç yüz tane atlılar oturur, çayını kahvesini içer; âşık saz omzunda -bizim saz omzumuz takarız, şöyle gezeriz saz omuzda- eski hikâyeleri canlandırırız bu şekilde.

İnan- *Neler mesela? Battalgazi gibi hikâyeler anlatıyorsunuz.*

Çobanoğlu- *Kerem ile Aslı'yı anlatırız, Karacaoğlan'ı anlatırız, eski Seyfi Zülyezen hikâyesi vardır, onu anlatırız. Âşık Şenlik'in bize koyduğu üç hikâye vardır: Âşık Salman hikâyesi vardır, Latif Şah hikâyesi vardır, Sevdakâr hikâyesi vardır. Tabii, Battal Gazi gibi nice hikâyeler vardır. Yani bunları geçmiş üstatlarımızdan aldığımız hikâyeleri canlandırırız biz.*

İnan- *Bir de işittiğimiz, bildiğimiz kadarıyla bazı âşıklarımızın kendilerinin de uydurduğu, geliştirdiği hikâyeler var. Onu sormak istiyorum...*

Çobanoğlu- Benim var efendim. Benim on tane kendi hikâyem vardır.

İnan- Evet, enteresan...

Çobanoğlu- Bugün hayattadır, kasetlerim vardır. *Saraç İbrahim* vardır, *Ahmet*'le *Mehmet* vardır, *Yaralı Şahin* vardır, *Garip İnsan* vardır... Hepsi benim hikâyem. Bütün arkadaşlar duydukları zaman bütün bizim Anadolu, Erzurum, Sivas, Kars âşıkları -öbürlerine belki yabancı gelir ama- onlar biliyorlar ki işte Allah nasip ederse Ankara'daki bu 'Âşıklar Kahvemiz'de bu ramazan gecelerinde...

İnan- *Bu arada Âşıklar Kahveniz de hayırlı olsun.*

Çobanoğlu- Allah razı olsun büyük belediye başkanımız Melih Gökçek'ten. Bu âşıklara ikram etti bir kahve Gençlik Parkı'nda, sadece bize değil, bütün âşık arkadaşlarımıza kapısı açık.

İnan- *Epey devam eden âşık var mı oraya?*

Çobanoğlu- Tabii, bizim oraya en aşağı her gece on tane âşık gelir.

İnan- *Ne yapıyorsunuz orada?*

Çobanoğlu- Orada geleneğimizi, töremizi, ikişer ikişer, teker teker okuyarak, hikâyeler söylüyoruz, atışmalar yapıyoruz, iki genç aşığımızı yarıştıırıyoruz.

İnan- *Herkese açık mı orası?*

Çobanoğlu- Herkese açık... Aile de geliyor. Herkes ailesiyle gelip oturuyor. Geleneği âşıklarımızın bizim orda hiçbir çirkin bir şey yoktur. Çünkü âşık geleneğinde olur mu? Olmaz. Onun için ailesiyle gelir hatta ben istiyorum ki dokuz on yaşları arasındaki genç çocuklarımızı babalar, analar yanına alıp gelirse çok memnun olurum, çünkü bi-

zim geleneğimizi, töremizi, örfümüzü, âdetimizi, bizden sonra gelen kuşaklar yürütecek. Bunlar bizi dinlerse daha güzel olur.

İnan- *Efendim, bizim -gerçekten- bu âşıklık geleneğimiz adeta bir eğitim kurumu olarak yüzyıllarca toplum hayatımızda büyük işler görmüş. Yalnız halk içerisinde değil, ordu içerisinde âşıklar yetişmişler, tekke içerisinde yetişmişler.*

Çobanoğlu- Hocam özür dileyerek konuşuyorum, bütün medyaya sesleniyorum; her eline saz alan -özür dileirim- âşık değildir. Geleneğimizi, töremizi kaybediyor.

İnan- *Varsın çalsın, söylesinler...*

Çobanoğlu- Varsın söylesinler de, fakat bazı insanlar âşıkları bilmeyenler: “Eğer böyleyse ben gerisini de dinlemek istemiyorum.” diyor. Bunu diyenler de var.

İnan- *Peki o halde ben size: hakiki âşık tarifini yapım, diyeyim.*

Çobanoğlu- Hakiki âşık, geleneğimizde bir defa atışmayı bilecek, kafiye bilecek yani şiirin kurallarını bilecek, makamlarını bilecek, irticalen söyleyecek, bir şeyler anlatacak, yani geleneğimizden. Sadece saz çalıp üç kıta sözle, sesi güzelse bu âşık değildir. Çok güzel seslerimiz vardır.

İnan- *Olsa olsa o türküciüdür, okuyucudur...*

Çobanoğlu- Evet. Âşık demek halkın içinden yetişen demektir, halkın bağrından yetişen demektir, halkı birbirine bağlayan demektir.

İnan- *Yani siz eşittir halksınız. Halkın kültürünün temsilcisisiniz, halkın -efendim- yaşamının yansıtıcısıdır.*

Çobanoğlu- Tabii, ta küçüğünden büyüğüne kadar.

İnan- Yani siz bu özelliğinizle hem çağımızın adeta belirleyicisisiniz. Diyelim ki mesela on altıncı yüzyıl halk şairlerine baktığımızda o yüzyılın özelliklerini görürüz. Demem şu ki bugünkü yaşayan halk şairlerinde bugün halkımızın yaşamış olduğu kültür, örf, özellikler bunların hepsi sizin sözünüzde, dilinizde, bestelerinizde yansıyor. Dolayısıyla günümüzün insanının sizi tanınması -hani dediniz çocuklarını bile getirsinler- adeta kendilerini, çocuklarını, bu ulusal kültürle temasa geçirtme vesilesi oluyor sizi tanımaları falan...

Çobanoğlu- En güzeli o. Âşıklık geleneğinde, bir defa geçmiş ozanlarımızdan az da olsa çoğunu bilmesi lazım. Köroğlu'dan bilmesi lazım, destanı bilmesi lazım, koçaklama bilmesi lazım, güzelleme bilmesi lazım; yani birkaç tür şeyi vasıf olması lazım ki bir âşıkta...

İnan- Bütün özelliklerini bilmesi lazım, üstüne üstlük kendisinin de bir şeyler söyleme kabiliyetiyle ortaya çıkması lazım. Bir şeyler söyleme özelliği dedik, izin verirseniz biz de sazımızı dinleyelim kendi bestelerinizden.

Çobanoğlu- Ben, ilk şiir dediğimde, ilk kalktığım zaman yaz mevsimiydi, ilk âşık olduğum zaman... Böyle bir baktım yayladan bir göç geliyor, ilk 1954'te söyledğim türküyü söylüyorum... On üç yaşlarındayım. Tabiata böyle bir baktım o anda. Söylediğim zaman diyeceksiniz ki Çobanoğlu aklında nereden kaldı? Kalmadı, etrafımı sarmışlar... Ben orada baygın kaldıktan sonra uyandırdıkları zaman bir iki kişi yanımdaydı. O anda yazmışlar, ben onlardan aldım. Diyorum ki:

*“Dağlar yeşillenmiş yayla zamanı,
Koyunlar meleşir, kuzular gelir,
Yüklenmiştir bir güzelin kervanı,
Ayrılmış yarından sızılar gelir.*

Yağmur yağar toprak nemsiz olur mu?
Ekilir buğdaylar, nemsiz olur mu?
Fani dünya insanı gamsız olur mu?
Yiğidin başıma, yazılan gelir.

Çobanoğlu var mı dünya tapusu?
Bir günde bozular ömrün yapusu,
Çalışana açık cennet kapusu,
Şehitlerden sonra gaziler gelir...”

Ve şiirlerimle türküme başlıyorum...

(Murat Çobanoğlu şiirini sazıyla türkü formunda icra ediyor)

Ne Haldedir

“Dünya benim diyen insan
Gidin görün ne haldedir
Kendini büyük görenler
Gidin görün ne haldedir

Her zaman göğsüne döven
Bütün dünya benim diyen
Komşuyu kana böleyen
Gidin görün ne haldedir

Ney imiş kazancın kârın
Seni kurtarır mı varın
Bütün dünya diyen Karun
Gidin görün ne haldedir
(Dünya benim diyen Karun
Gidin görün ne haldedir)

Sadıklar Allah'a bağlı
Sevdadan bu sinem dağlı
Bir gün derler Çobanoğlu
Gidin görün ne haldedir”

İnan- Sağ olun, Aşık Murat... Efendim sizin ne kadar şiiriniz var? Gerçi siz sürekli olarak şiir söylüyorsunuz ama bildiğim kadarıyla bir kitabınız var yayınlanmış... Bunun dışında da şiirleriniz olmalı.

Çobanoğlu- Yakında nasip olursa işte bir kitabımızı Erzurum Üniversitesi çıkarıyor. Hani bir söz var, üreten biziz, tüketen başkaları... Hakikaten âşıklar üretiyor ama tüketen başkası da beş bin-altı bine yakın türküm vardır. Altı bine yakın eserlerim vardır, çıkmış ve çıkacak.

İnan- Yani bunların içerisinde plak yapılanlar, ünlü okuyucular tarafından icra edilenler var.

Çobanoğlu- Tabii, tabii var, okuyanlar vardır.

İnan- Şiir sayınız?

Çobanoğlu- Efendim bine yakın da şiir vardır.

İnan- Bine yakın şiir... Altı bin türkü dediğiniz başka şairlerin de şiirlerini mi türkü yaptınız?

Çobanoğlu- Hayır, kendimin... Kendi şiirim olan irticalen yaktığımız türkülerin sayısını söylüyorum. En azından dört-beş bine yakın kendi şiirlerimiz vardır hocam.

İnan- Müthiş!.. Sizin yalnız Türkiye içinde değil, Türkiye dışında da sevenleriniz, hayranlarınız var, oralara da geziler yaptığınızı biliyoruz, değil mi efendim?

Çobanoğlu- Tabii biz İngiltere'ye, zaten Almanya falan her zaman gidip geldiğimiz yerler, kapı komşusu... İngiltere'ye, Danimarka'ya, Türkmenistan tarafına, zaten ben Kültür Bakanlığı Türk Halk Müziği koro sanatçısıyım. Geçen gün zaten dört ay falan oldu Sayın Cumhurbaşkanı'mız ile de Türkmenistan'a gittik, geldik.

İnan- Bu gittiğiniz yerlerde ilgi nasıl?

Çobanoğlu- Efendim çok güzel ilgi oluyor, oraların âşıklarıyla karşılaşılıyor. Fakat şunu kabul etmek lazım ki dünyada en mühim yetişkin, varlıklı olan âşık Türkiye'dedir.

İnan- Yani âşık sayısı çoktur, diyorsunuz.

Çobanoğlu- İrticalen de söyleyen âşıklarımız çoktur, varlıklı, kaynaklı, üreten Türkiye'de çoktur. 1972'de biz İran'a gittiğimiz zaman o zaman Şah bizi davet etmişti.

İnan- Şimdi bu halkın, sizin gittiğiniz yerde tanık olduğunuz ciddi ilgisine, sevgisine karşın bu âşıkların pek arkalanmadığını söyleyebilir miyiz? Hani Ankara'da bir kahve açıldı ama bu nihayet Ankara'da bir tek örneği olan bir şey. Onun dışında Türkiye genelinde âşıkları halka götürme konusunda ciddi biçimde arkalıyor musunuz?

Çobanoğlu- Kars'ta bizim hâlâ Âşıklar Kahvesi devam ediyor, Erzurum'da Âşıklar Kahvesi vardır, İstanbul'da bir arkadaşımız, Gülhane Parkı'nda çadırdaki yapılmış Âşıklar Kahvesi ama zannedersen belli başlı bir binaya belediye başkanı söz vermiş...

İnan- Bunlar iyi hoş da insanın gönlü şunu istiyor. Bu âşıklarımız hani medyada, özellikle televizyonlarda keşke programlar yapsalar, bütün Türkiye insanına götürülse...

Çobanoğlu- İşte, onu istiyorum. Yani bir denemede yarar var. Ehlinin eline verelim... Ehlinin eline verelim bir deneme yapalım yani.

İnan- Yani halk şiirimizin, sanatımızın örneklerini sahiplerine verelim, diyorsunuz.

Çobanoğlu- Tabii tabii. Yapılıyor, yapılıyor amma ehlinin eline verilirse daha güzel yapılır. Geçmişimizi hiç olmazsa dile getirir. Eğer biz geçmişimizi canlandırmazsak -biliyorsunuz- geleceğimizden şüphe edilir.

İnan- *Sevgili Murat Çobanoğlu, şimdi sizin şiirlerinize dönemlim biraz da, konu bakımından şiirlerinize başlıklar koyacak olursak neler var? Diyelim tabiat, diyelim tasavvuf, aşk, sosyal eleştiri vesaire...*

Çobanoğlu- Tabiat da vardır, tasavvuf da vardır, aktüalite şiirler de vardır, en çok benim ilahi...

İnan- *Yani tasavvufî, dinî içerikli şiirleriniz çoğunlukta, diyorsunuz. Daha çok bu tür şairler tasavvuf terbiyesi almış şairler bildiğimiz kadarıyla, öyle değil mi efendim?*

Çobanoğlu- Tabii tabii.

İnan- *Yunus olsun, Hacı Bayram olsun, Hacı Bektaşî Veli olsun... Yani sizin de böyle bir tasavvuf terbiyeniz oldu mu, böyle disiplinli bir biçimde? Yoksa bir tasavvufa duymuş olduğunuz sevginin ürünü mü?*

Çobanoğlu- Efendim, olmamış olur mu? Mutlaka ki ilhamlı bir âşığın tasavvuf şiiri olmadıktan sonra ilhamlı âşığın sevmesi (mümkün değil)...

İnan- *Doğrudan doğruya bir bağlantısı vardır, diyorsunuz...*

Çobanoğlu- Evet, olmazsa olmaz, başta gelen odur. Tasavvuf dediğimiz ilahi birikintinin içerisinde gizli belirti açıklanmayan şiire biz tasavvuf deriz. Tasavvufu anlayan anlar, bazıları anlamaz tasavvufu... Tasavvufun içerisindeki sözleri muammalı koyuyor.

İnan- *Telmihler var, tasavvufî bazı imajlar...*

Çobanoğlu- Mesela bakın bir şiirimi izah edeyim,

*“Feleği saki tanırım, elde ecel şerbeti
Cesaret edip bir kulun içmesi mümkün değil.
Bir yanın meyhane gördüm, bir yanın mescithane,*

*Akil ermez bu dünyaya, seçmesi mümkün değil.”
Tasavvufi şiir bu, herkes yani bunu çözemez.*

İnan- *Tabii, altyapısı lazım, tasavvuf kültürü lazım, o şiirleri tam anlamıyla kavramak için.*

Çobanoğlu- *Tabii. Mutlaka ilham lazım, bir varlık lazımı ama bir aruz gerçi bizim için bile zor olabilir.*

İnan- *Sizin aruz denemeniz yok, değil mi?*

Çobanoğlu- *Aruz denemesini yapmadım. Ama müstezat bildiğimiz, tasavvuf dediğimiz, satranç tarzlarımız arasında. Onlara yöneliğimiz vardır fakat aruz denemedim ama bizim geçmişte -Allah rahmet eylesin- Âşık Behrami vardı, güzel aruz şiirleri yazardı o.*

İnan- *Efendim, eski âşıklarımızdan medrese eğitimi görmüş olanların, tasavvuf ağırlıklı bazı şairlerimizin aruz şiirleri de var. Ama genel karakteri halk şiiri onların.*

Çobanoğlu- *Zaten bunun ilmiyle uğraşan insanlar aruzu daha da güzel yazabiliyor.*

İnan- *Efendim bir bestenizle yine (devam edelim)...*

Çobanoğlu- *Efendim, ben bu besteyi şöyle dünya âleminde bir şiir okuyayım...*

(Murat Çobanoğlu şiirini sazıyla türkü formunda icra ediyor)

Neye Yararsın

*“İçindeki gizli derdi açma âleme
Sır elden giderse neye yararsın.
Çalıştığın arzı dökme âleme
Var elden giderse neye yararsın.*

Boşuna dünyada çıranı yakma
Elin ayağına gancayı takma
Kulun namusuna kem gözle bakma
Yar elden giderse neye yararsın

Canım kurban olsun sözden kanana
Bir arzuhal yazdım adil divana
Düşman ayağını bassa vatana
Yer elden giderse neye yararsın

Çobanoğlu derdi derdine katma
Uyan ey efendim uykuda yatma
Helal sermayene haramı katma
Kâr elden giderse neye yararsın”

İnan- Efendim teşekkür ederiz, dilinize sağlık. Efendim bu haftaki konuğumuz Âşık Murat Çobanoğlu'ydü. Kendilerine teşekkürler ederim. İyi akşamlar olsun...

ÂKİF İNAN ile Ali Naili Erdem

Ali Naili Erdem: On milyar verip Mercedes alınıyor mu, otuz beş milyar verilip daire alınıyor mu, bir milyon yedi yüz elli bin liraya balık alınıyor mu, üç milyona karides alınıyor mu, niye bir kitap alınmasın? Her ay bir kitap almaz mısınız? Her ay bir tane şiir kitabı bulamaz mısınız? Niçin olmasın, neden? Bu kadar şeyleri buluyorsunuz da, bakın bunlara bu kadar... Ben size bir iki örnek vereyim, İstanbul'da Üsküdar'da kitapçı aradım, Üsküdar'ın girişinde bir kitapçı buldum, en yeni eser altı aylıktı. Dedim ki Üsküdar eski İstanbul'dur, Galerya'ya gideyim. Galerya'da yirmi çeşit restoran var, bir tane kitapçı var. Sonra dedim ki merkezi şehir Ankara, Batı'ya açılan pencere Çankaya. Atakule'yi yaptık. Atakule'de kitapçı yok, bilir misiniz?

Âkif İnan- İyi akşamlar. Bu haftaki konuşumuz Sayın Ali Naili Erdem. Ali Naili Erdem bilindiği gibi, tanınmış bir siyaset ve devlet adamımız ama bir farklı yanı daha var, belki herkesin izleyemediği, bilmediği, kendileri bir kültür adamudurlar, bir sanat adamudurlar. Şiirimizle ileri derecede ilgilidirler ve iyi bir şairdirler kendileri. Hoş geldiniz üstadım.

Ali Naili Erdem- Sağ olun, hoş bulduk.

İnan- Efendim, kamuoyunca meçhul biri değilsiniz. Ama bununla birlikte yine lütfederseniz hayat hikâyenizi bir de sizden dinleyelim...

Erdem- Memnuniyetle, önce beni böyle bir toplantıya davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Ben 17 Şubat 1927'de İzmir'in Kemalpaşa ilçesinde dünyaya geldim. İlk ve orta tahsilimi Kemalpaşa ve İzmir'de yaptım. 1950-1951 yılı Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun oldum. 1961 yılına kadar da avukatlık mesleğimi İzmir ve Kemalpaşa'da devam ettirdim. Evliyim, üç kızım var, dört tane de torunum var... 1961-1980 arası parlamentoda İzmir'i beş seçimde temsil ettim. Esasında Türkiye'nin neresinden bir milletvekili seçilirse seçilsin o ülkenin bütünü'nün milletvekilidir. Bu parlamentonun içerisinde bulunduğum süre içerisinde Sanayi Bakanlığı, ayrı ayrı zamanlarda iki defa Çalışma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı yaptım. Ayrıca partimin genel başkanlığı yardımcılığı görevinde de bulundum.

İnan- Evet, çok yoğun bir siyasi hayatımız oldu, yine de devam ediyor. Bu kadar yoğun siyasi çalışmalar sürdürülürken öte yandan şiirle de bağlantımızı devam ettirdiniz. Önce şiire nasıl başladınız, nasıl içinize şiir sevgisi düştü?

Erdem- Doğrusu şiir sevgisi benim doğduğum muhitten doğdu, diyebilirim. 1967 yıllarındaydı sanıyorum, Süleyman Demirel'le arabayla Kemalpaşadan geçiyorduk, Kemalpaşa, eski ismi Nif, gelin anlamına gelir, gerçekten gelin gibi bir ilçedir. Süleyman Bey; kiraz ağaçlarını, birbirinden ayrı renk çiçekleri görünce bana dönüp: Naili, bir insanın

burada yaşayıp şair olmaması mümkün değil, demiştir. Ba-baannem, anneannem, hemen her konuşmalarında şiire yer verirlerdi. Ben onların etkisinde kaldığımı sanıyorum. Dağılmış Osmanlı İmparatorluğu'nun çok değişik yerlerinden gelen insanlar Kemalpaşa'ya yerleşmişlerdi. Bunlar genelde vatanlarını kaybetmiş, müteallim, müteessir, hü-zünlü insanlardı. Bu insanlar bütün konuşmalarında milli hudutların dışında kalmış yerlerin hasretlerini şiire dökerlerdi. Büyük bir kısmı da okumuş insanlardı. Ben onlarla sohbet sırasında şiirin lezzetini hem evimde hem de bu insanlarla konuştuğum zaman almaya başladım.

İnan- Yani çok genç yaşlarda başladı değil mi efendim?

Erdem- Evet.

İnan- İlk şiirleriniz ne zaman yayımlandı?

Erdem- Ben ilk şiirimi -şimdi Profesör Doktor Abdülkadir Karahan, 1943 senesinde bizim edebiyat öğretmeni-mizdi- rubai tarzında aruz vezinli ilk şiirimi yazıp hoca-ma ithaf etmiştim. Demek ki şiirle hemhal olma halimiz 1943-1944'lerde başlıyor.

İnan- O gün bugündür şiirle -gerçekten ciddi olarak- ilginizi bağlantınızı sürdürdünüz ve hâlâ şiirler yazıyorsunuz. Yani şiir adeta sizin hayatınızın vazgeçilmez bir uğraşısı gibi... Ve galiba şiiri gerçekten çok ciddiye alıyorsunuz. Öyle mi?

Erdem- Doğru, gerçekten çok ciddiye alıyorum.

İnan- Peki, yani bu ciddiye aldığımız şey, yani şiir, nedir sizce?

Erdem- Şiir, Yaradan'ın müstesna güzelliğini yakalayabilme halidir. Evreni yaratan -ister Tanrı deyiniz, ister Allah deyiniz, ister Rab deyiniz- bütün bu güzellikleri evrene dökmüştür. Bunun en güzelini de eşref-i mahlûk dediği insana vermiştir. Eğer ondaki güzelliği görebilir ve yakalayabilirsiniz siz o kemale yönelen -mükemmel olmaya

yönelen- insanın o doyumsuz, onu bulma hazzını ve mutluluğunu yakalayan bir şanslı olursunuz.

İnan- *Yani bu durumda şair, ruh-i kemal sahibi bir insan olarak beliriyor sizin tarifinizde.*

Erdem- Evet, ruhunda güzellikler olmayan insanın be-densel çok güzel fakat ruhunda güzellikler olmayan insanın şiiri yakalaması mümkün değil.

İnan- *O yakaladıklarımı da insana yansıtıyor.*

Erdem- Evet.

İnan- *Peki, bu yansıtma olayı dolayısıyla bir eğitim müessesesi olarak adlandırılabilir mi? Yani insanları da kâmil insan, ergin insan, duyarlı insan kılma yolunda sanatın bir eğitici rolü, etkisi söz konusu olabilir mi?*

Erdem- Elbette, sanatı en geniş anlamda kabul eder-seniz, benim gördüğüm kadarıyla gelişmiş ülkelerin, mutlu, huzurlu olan ülkeleri tetkik ettiğiniz zaman sanatı bütünüyle yaşam biçimi haline getirmiş olan uluslardır esasın-da. Sanattan nasibini almamış olan ülkelerin mutluluklar zemininde yaşaması mümkün değildir. Yol yapabilirsiniz, su getirebilirsiniz, elektrik yapabilirsiniz, binalar yapabi-lirsiniz, bunların hepsi birer taş duvardır. Ama onlara ruh veren şey, o içinizdeki güzelliştir. Onu şiirle verebilirsiniz, musikiyle verebilirsiniz, mimariyle verebilirsiniz, yani sa-natla verebilirsiniz. Aksi halde o duvarlar ses vermez...

İnan- *Yani büyük uluslar büyük sanata sahip oluyor.*

Erdem- Hiç şüpheniz olmasın.

İnan- *Peki, bu bağlamda bizim toplulumuzunu sanat bakımın-dan nasıl görüyorsunuz?*

Erdem- Çok yüce, çok yüce, çok müthiş yüce...

İnan- *Geçmişte?*

Erdem- Şimdi de öyle. Geçmişte çok müstesna bir yeri var. Osmanlı İmparatorluğu'nun yüceliğini sanatta bulabilirsiniz. Ayasofya'nın önünden sarsılmadan bir insanın geçmesi mümkün değil. Mimar Sinan'ın o müstesna eserlerini gördüğünüz zaman hayran olmamak mümkün değil. İtri'yi, Hafız Post'u, Dede Efendi'yi, Tamburi Cemil'i bunların hepsinde o müstesna sanat vardır. Bakınız bütün dünya Osmanlı'nın asırlar öncesi ortaya koymuş olduğu sanat ürünlerini hayretle, şaşkınlıkla seyrediyorlar. O itibarla biz çok köklü ve sanatın yüceliğini içinde duymuş bir milletiz.

İnan- Büyük sanatçılar yetiştirmişiz.

Erdem- Çok büyük...

İnan- Sizin ifadenize göre dünya ölçüsünde çok büyük dehaler yetiştirmiş ama bu isimlerimizi biz dış dünyaya, dışımızdaki âleme yansıtabildik mi, tanıtılabildik mi?

Erdem- Hayır, hayır maalesef. Biz şarkımızı hamamda söyledik, şarkımızı yine hamamda dinledik. Oysaki hamamın kubbesinin dışında bütün evreni kaplayan o gök kubbenin altında kendi sanatımızı göstermeye mecburduk.

İnan- Evet, belki mimarimizi biliyorlar hani geldikleri zaman efendim Davut Ağa'nın, Sinan'ın eserlerini görüyorlar da edebiyatımızı ve müziğimizi tanıtmada başarılı olamadık, değil mi?

Erdem- Hayır, hiç başarılı olamadık. Bana sorarsanız bu konuda Anadolu insanı yıllardır ekonomik büyük bir sıkıntının içinde yaşamıştır, o sıkıntının içinde dahi sanatın vazgeçmemiştir. Yunus'ta sanat, Mevlana'da sanat bunlar müstesna hadiselerdir. Karacaoğlan'daki sanat, bunlar unutulacak cinsten, görmemezlikten gelinecek cinsten hadiseler değil. Geçiniz saray edebiyatının içerisine, oradaki divanda gördüğünüz zaman, Nedim'i, Şeyh Galib'i, Bâkî'si, Nef'î'si, Fuzûlî'si bunların hepsi bu sanat dünyasının birer kaşıkçı elmasıdır.

İnan- *Efendim, bunları biz gereği gibi dünyaya tanıtabilmiş olsaydık, dünyanın bize bakışında bir farklılaşma olur muydu? Örneğin daha saygın, daha uygar bir ulus olarak sayılır mıydık dersiniz? Tanıtmanızın bir yararı var mı, demek istiyorum.*

Erdem- Tanıtmanızın elbette ki birçok yönden yararı var. Hiç değilse bir noktada insafa gelirler. Batı dünyasının bizi içine sindiremeyişinin sebeplerinden birisi sanatımızın ve kültürümüzün yüksekliği yanında İslâm dininin yüceliğidir.

İnan- *Yani sanatımıza büyük oranda kaynaklık yapan inancımız olmuştur, buyuruyorsunuz. Efendim bu sanat eserlerimizin dış dünyaya yansımaları elbette Türkiye'nin biraz daha önemsenmesi, ciddiye alınması manasına gelebilir, o doğru. Ben şunu sormak istiyordum izin verirseniz, efendim bunu kim yapacak?*

Erdem- Şimdi bakınız evvela bir şey alt alta koyalım. Şimdi büyük Osmanlı İmparatorluğu'nu, Göktürk'leri, Ahmet Yesevi Hazretleri'nden itibaren âliniz geliniz, Bilge Kağan'ı bakınız, konuşma üslubu, bir hitabet örneği, Gültekin Kağan... Geliyorsunuz Ahmet Yesevi Hazretleri'yle birlikte Horasan'a, Alperenler... Aşağı iniyorsunuz, Ahmet Yesevi Hazretleri'nin *Hikmet*'ini okuduğunuz zaman billur gibi bir sesin aktığını görüyorsunuz. Sonra Anadolu'ya geliyorsunuz, Anadolu'da ortaya doğan Osmanlı İmparatorluğu'nu tetkik ediyorsunuz, Yıldırım Beyazıt Han, Kanuni Sultan Süleyman Han, Fatih Sultan Han, hepsi şair... Demek ki bizim toprağımız, Göktürk İmparatorluğu'ndan itibaren aşağı kadar geldiğinizde Söğüt'ten doğan Osmanlı İmparatorluğu, sanat ruhu yüksek insanları birbiri arkasına yetiştirmiş. Sonra Cumhuriyet dönemine geçiyorsunuz, Cumhuriyet döneminde pırıl pırıl insanlar var. Yahya Kemal, Mehmet Âkif, bunlar büyük insanlar... Ruhlarında o ebedi güzelliği yakalamışlar ve insanlara gürül gürül veriyorlar. Peki, nerede eksikliğimiz var? Bakın, onu size söyleyeyim: Ben yirmi yıllık parlamento hayatımın içerisinde Batı dünyasında dünyaya yön

veren -aşağı yukarı- bütün devlet adamlarıyla konuştum. Bu konuşmalar sırasında hiçbiri size maddi kalkınmalarından bahsetmez. Şu kadar çimento üretiyoruz, bu kadar demir üretiyoruz, bu kadar çinko üretiyoruz, demezler. Size sordukları şeyler vardır: *Strauss'un valsleri, Viyana Operasına gittiniz mi, Dante'yi tanıyor musunuz, Leonardo Da Vinci'yi, Mikelanj'ı biliyor musunuz, Goethe Enstitüsünü'nü gezdiniz mi, Şiller'den nasibinizi aldınız mı, Shakspeare hakkında neler biliyorsunuz?* Size sordukları budur.

İnan- İzin verirseniz ben de size sorayım. Siz uzun yıllar siyasetin içerisinde bulundunuz, hatta en başlarda bulundunuz falan, siz hiç tanık oldunuz mu bir Türk devlet adamının bir misafirimize: -dışarıdan gelen bir misafirimize- "Efendim Yunus'u tanyor musunuz, Şeyh Galib'i işittiniz mi, Itriden bir beste dinlediniz mi?" diye sorduklarına tanık oldunuz mu?

Erdem- Ben o ana, o talihli ana gelemedim. O benim şanssızlığım.

İnan- Niye böyle oluyoruz biz? Yani buyurdunuz, geçmişte birçok devlet adamımız, aynı zamanda sanat adamı, şair, hattat vesaire yani sanatla, edebiyatla ileri derecede ilgilenenlerin nesli mi tükendi?

Erdem- Şimdi, hayır hayır... Şimdi bakınız Cumhuriyet'in kurulduğu, daha doğrusu 9 Eylül 1922 sonrası Gazi'nin yanında bir tarafta Falih Rıfkı Atay, bir tarafta Yakup Kadri...

İnan- Halide Edip...

Erdem- Onların söylediği bir söz var: *Cumhuriyet'in temeli kültürdür, Cumhuriyet'in temeli kültürdür, Cumhuriyet'in temeli kültür dediğiniz zaman bunun dışında bir başka şey arar mısınız? Demek ki Cumhuriyet'in özü, kimliği nedir?* diye aradığınızda kültür çıkıyor karşınıza...

İnan- Gerçekten buyurduğunuz gibi o dönemlerde birçok sanat adamımızın, ünlü şairimizin parlamentoda görev yaptıkları

nı biliyoruz. Bunlardan bir bölümünün hatta dış temsilciliklerde üstlendiklerini hatta büyükelçilikler yaptığını biliyoruz fakat daha sonraki dönemlerde diyelim ki kırktan sonra bunun örneklerine pek rastlayamaz olduk, öyle değil mi efendim?

Erdem- Yüzde yüz haklısınız, neden? Genellikle sanat adamını; ciddiye alınmayan, hayalperest, boş şeylerle vakit geçiren insan, diye tanımlıyorlar.

İnan- Yani bu söylediğiniz tanımlama önde gelen devlet adamları nezdinde de ilgi görmüş olmalı ki, diyorsunuz...

Erdem- Ki böyle bakmışlar meseleye... Oysa ben bir gün Sayın Demirel'e bunu sorduğumda bana verdiği müt-hiş cevap vardı: *Sanat yönü olmayan ve hülyası bulunmayan insan, devlet adamı olamaz, demişti.*

İnan- Enteresan ama biz bunun örneklemesini bir sizin şahsınızda görüyoruz ama...

Erdem- Süleyman Bey, Türk musikisiyle çok büyük ülfeti vardır, Türk musikisine hayrandır. Onunla ilgili ger-çekten de çok ciddi bir kültürü vardır.

İnan- Aynı hayranlığı sizde de görüyoruz. Siz bu ülkede ilk kez Türk Musikisi Konservatuari'nı kuran, açan bakansınız.

Erdem- Çok şükür, Cenabı Hakk'a şükrediyorum, bana nasip oldu.

İnan- Güzel sanatların birbiriyle akraba olduğu düşünülecek olursa kültüre, sanatımıza, geçmişte böyle bir hizmetin olmuştur. Ama biz bu hizmetin, hani bir çiçekle bahar olmaz derler, birçok devlet adamı tarafından bizzat hükümet tarafından arkalanması lazım. Hani buyurdunuz, bu büyük sanatçılarımız dış dünya tarafından tanınmıyor, bilinmiyor, bu konuda devletin bir politikası olmalı değil mi? En azından bunların eserlerini, hiç olmazsa antolojiler halinde büyük dillere, yabancı dillere çevirerek ulaştıramaz mıyız?

Erdem- Mutlaka, o kadar haklısınız ki, devletin bana sorarsanız en önemli konularından en önde geleni, Türk kültürünü gerçek değerleri içerisinde kendi dışımızdaki dünyaya tanıtmamızdır. Ve görülecektir ki o zaman, Türk denilip hafife alınan, burun kıvrılan, barbar denilen bu insan gerçekte medeniyet açmış, medeniyet kapatmışla kalmamış; dünya kültürüne zengin kültürleri ilave etmiş. O itibarla devletin mutlak suretle Türk kültürünü Batı dünyasında tanıtmaya dönük ciddi bir politikası olması lazımdır. Bu bir siyasi partinin meselesi değildir, siyasi partiyi aşan bir meseledir, bu bir devlet politikasıdır. Bu devlet politikasını Türk insanının ortaya koyması lazımdır. Pırıl pırıl ressamlar, mükemmel müzisyenler, dört dörtlük şairler, gök kubbeye imzasını atacak romancılar, öykü yazarları ve büyük mimarlar...

İnan- Efendim bu konuda ulusal bir politika olmamasının kendi yurt içimizde de olumsuz yansımalarına, uzantılarına tanık oluyoruz. Örneğin bugün bir şiir kitabı, roman kitabı, bir roman kitabı ancak bin-iki bin falan basılıp satılıyor. Yani bunun acısını biz de çekiyoruz, bu ilgi göstermemenin sonucunu. Türkiye'nin genelinde de sanata, şiire ilgi çok az yani. Komşularımıza oranla özellikle Türk Cumhuriyetleri'ne göre biz bu konularda çok gerilerde görünüyoruz. Buyurduğunuz gibi bunun ciddi politika, resmi politika olarak arkalanması lazım.

Erdem- Yüzde yüz haklısınız, fevkalade doğru söylüyorsunuz ve bunun mutlaka ve mutlaka bir devlet politikası haline getirilmesi lazım. Bakınız size şunu söyleyebilirim: Belki bugün dünyada birçok insana *Fransız başbakanı kimdir?* dediğiniz zaman, cevap alamazsınız ama *Victor* dediğiniz zaman insanlar ayağa kalkar. Belki Şu anda İtalya Kültür Bakanı kimdir? dediğiniz zaman kimse hatırlamaz ama *Dante*, *Leonordo Da vinci*, *Mikelanj* dediniz mi adamlar ayağa kalkar. Demek ki bu sanat bir milletin kültür seviyesini göstermekle kalmıyor, o milletin mükemmelliğini ortaya koyuyor. Milletin mükemmelliği sanıyorum ki bütün dünya milletlerinin varmak istedikleri hedeftir. Bu

yolların, bu salonların, bu bayındırlık hizmetlerinin yapılmasının nedeni esasında insanın mükemmel bir dünyada yaşamasını temin etmek içindir. Öyleyse mükemmeli arayış, sanattadır. Öyle değil mi tasavvuftaki: “Kendi hüsnün hûblar şeklinde peydâ eyledin / Çeşm-i âşıktan dönüp sonra temaşa eyledin” Dünyanın neresine bakarsanız bakın bütün şairler hep insanın mükemmelliğini bulma, insanın içinde var olan o sırrı ressam ise tablosuna şairse mısrasına, romancıysa nesrine dökmekle uğraşiyor. Öyleyse biz bu konuda öylesine güzel eserlere, öylesine güzel insanlara sahibiz ki bunları dünyaya tanıtmamak, sanıyorum ki gerçekten büyük bir günah.

İnan- Evet, evvela biz ama... Evvela biz okumalıyız, aydın okumalı, bu ülkede sanat eserlerinin çok az ilgi görmesinin ıstırabını can evimizde duymamız lazım ve bunu gidermek konusunda çaba göstermemiz lazım. Bu artık devlet politikası mı olmalıdır yoksa tüm aydınların davası mı olmalıdır? Ama bir şeyler olmalıdır. Bu sanat madem toplumu eğiten bir kurumdur, insanımızı geliştiren bir kurumdur, insanı kâmil kılan -sizin ifadenizle- bir müessesedir, bu müesseseyi yaygın hale getirmek lazım. Siz bizim bildiğimiz kadarıyla gerçekten ömrüne şiiri de eklemiş, şiirle birlikte yaşayan, hem şiirle yaşayan, hem siyasetle iç içe birisiniz. İzin verirseniz o güzelim şiirlerinizden izleyicilerimiz de yararlansınlar efendim.

Erdem- Peki, bir tanesini müsaadenizle okuyayım. Bu şiiri eşime yazdım. Ne zaman yazdım onu da söyleyeyim. Ben bu şiiri Zincirbozan'da 12 Eylül sonrası o tarihteki devleti idare etme mevkiinde bulunan şahısların bir güvenlik tedbiri adı altında, Türk siyasi hayatından bazı şahısları Zincirbozan bir yerde gözetim altında tuttuğu günlerde bu şiiri yazdım. Bu bir hasretlik şiiridir.

İnan- Onu siz yazdınız, 27 Mayıs'ını de Faruk Nafiz Çamlıbel yazdı.

Erdem- Bunu eşime yazdım orada...

“Sen sabahlar gibi bir yeni gün...
Notalara düşmemiş bestesin.
Bir tomurcuksun dalında açılmamış,
İlk çiğ tanesisin ruhuma düşen,
Söyle Allah aşkına, sen neredesin?”

Sen tenime sinen ilk koku,
Çaresizliğe uzanan ümitsin sen.
Tüm güzelliklere can veren su,
Bir heyecansın rüyalarımında esen.
Gün kara, gecelerde zulüm.
Söyle Allah aşkına sen neredesin?”

Sen ki ilk emirsin Tanrı'dan...
Seccademdeki ışık sensin,
Bir sevdasın masallardan kalan,
Kelamımsın, kitabımsın, kiblemsin,
Söyle Allah aşkına sen neredesin?”

İnan- Efendim şiirle, edebiyatla, güzel sanatla, gerçekten aydınlarımız çok daha yakından ilgilenmiş olsalar, bunların ufkunda genişleme, üretkenliğinde bir artma, ruhlarında bir kemâl, gerçekten olur mu?

Erdem- Hiç olmaması mümkün değil. Şimdi bakınız Şinasi Özdenoğlu bir güzel şairdir. Parlamentoda olduğumuz günlerin birinde, kendisi Halk Partisi Ankara milletvekiliydi ama gerçekten çok güzel bir şairdir. Ben mecliste bir konuşma yaptım ve Sayın Şinasi Özdenoğlu benim bu konuşmamdan sonra şunları söyledi: Eğer Ali Naili Erdem'in adedi bu parlamentoda artarsa, bu parlamentoda kavgalar biter. Bu parlamentoda Türkiye'nin güzellikleri doğar. Şair, sanat adamı, eğer bir ülkenin parlamentosunda bulunursa, orada kavgalar biter.

İnan- Yani bir devlet adamımız şiir okursa, roman okursa, bu devleti yönetmeye vereceği zamandan kırpma, çalma değildir, değil mi efendim?

Erdem- Değildir, hayır, hayır, olur mu efendim? Aksine insan kendi içinde barışık olduğu müddetçe barışta beraber olmanın yollarını arar.

İnan- Peki, vakit bulamadıklarını söylüyorlar.

Erdem- Hiç o mümkün değil, ben en zor bakanlıkları yaptım affedersiniz, 1965'te Çalışma Bakanı'ydım ve henüz işçiler sendikal haklara yeni kavuşmuşlardı ve her birisi birer ateş parçasıydı. Ben o zaman da şiir yazdım. Sonra Milli Eğitim Bakanı oldum, bir 'gayya kuyusu'dur Milli Eğitim Bakanlığı, yüz binlerce öğretmen, milyonlarca genç, bütün meseleleri sizin omuzlarınızdadır...

İnan- Ve okuyordunuz ve yazıyordunuz...

Erdem- Okumadan bir insanın yaşayabileceğini düşünemiyorum. Bir insan okumadan nasıl yaşar, bunu anlayamıyorum. Ben anlayamıyorum, başkalarını bilmem. Ben Batı dünyasını gezdim ve çok iyi gezdim. Sizler de Türkiye'de denizin en güzel, manzaranın en güzel, gökyüzünün en güzel olduğu yerde dahi gelen turistlerin çantalarından birer kitap çıkardıklarına şahit olursunuz. Kitap, dostların en güzelidir. *Oku* diyor Kuran, ilk ayet: İkra!, *Oku!* Okuyacaksınız, güzel şeyleri bulacaksınız. Onun için şiirden niye kaçıyorsun, romandan niye kaçıyorsun? Bunlardan kaçmayınız. Aksine bunlar sizi mükemmel kılmaya dönük şeylerdir.

İnan- Vaktimiz yoktur mazeretini kabul etmiyorsunuz efendim. Hatta kitapların pahalı olduğu mazeretini de kabul etmiyorsunuz sanıyorum.

Erdem- Hayır, bunu da onu da kabul etmiyorum.

İnan- Yeter ki içinde okuma sevdası olsun, yeter ki okumanın gereğini, önemini, sanatın bir insanı eğitime, geliştirme konusundaki ağırlığını idrak etsin.

Erdem- Ne kadar güzel söylüyorsunuz. On milyar verip Mercedes alınıyor mu, otuz beş milyar verilip daire alınıyor mu, bir milyon yedi yüz elli bin liraya balık alınıyor mu, üç milyona karides alınıyor mu, niye bir kitap alınmasın? Her ay bir kitap alamaz mısınız? Her ay bir tane şiir kitabı bulamaz mısınız? Niçin olmasın, neden? Bu kadar şeyleri buluyorsunuz da, bakın bunlara bu kadar... Ben size bir iki örnek vereyim, İstanbul'da Üsküdar'da kitapçı aradım, Üsküdar'ın girişinde bir kitapçı buldum, en yeni eser altı aylıktı. Dedim ki Üsküdar eski İstanbul'dur, Galerya'ya gideyim. Galerya'da yirmi çeşit restoran var, bir tane kitapçı var. Sonra dedim ki merkezi şehir Ankara, Batı'ya açılan pencere Çankaya. Ataküle'yi yaptık. Ataküle'de kitapçı yok, bilir misiniz?

İnan- *Maalesef efendim, yani okuyucusu da yok, dolayısıyla alıcısı da olmadığı için problem orada.*

Erdem- Ben burada bunları şunun için söyledim, şair doğar insan ancak Cenabı Hakk'ın o lütfuna mazhar olan büyük sanatkar sonra kendini tamamlamaya mecburdur. O tamamlama kültürle olur, okumakla, araştırmakla olur. Onun için söylerim size bunu. Yoksa nice şair insan doğuştan şair olarak gelir ama kendisini kültürle tamamlamadığı zaman o artık zirvedeki insan değildir. Onun için bunları size söyledim.

İnan- *Efendim bu güzel sohbetinizi izin verirseniz, bir şiirinizle taçlandıralım.*

Erdem- Hay hay, peki. Bu şiirim özgürlük adına, hürriyet adına.

*“Martılarla uçuyorum barış çığlıklarında,
Martılarla kucaklıyorum denizi,
Yılgın insanlar giriyor rüyalarımıza,
Yarım bir ezilmişin bitmeyen hicranında,
Belki de bir kölenin başucunda,
İsyan bayraklarında dalgalanacağım.*

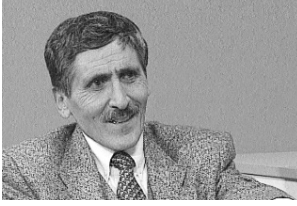
Siz inanmasanız da ben martılarlayım.
Bir beyaz gemideyim, özgür...
Sefalet yüklü tekneler geçecek yanımdan,
Direklerine esaret bayrakları asılmış,
Mahkûm ömürlerinin zindanından
Tüm özgürlükler haince yakılmış.
Martılarlayım ben...
Biliyorum umurunuzda değilim,
Zalim akşamların çıkıp koynundan,
Mutluluğu eziyor savaşın devleri,
Tarıyor saçlarımı kimsesiz çocukların
Tanrı'nın ah, o günahsız elleri..."

İnan- Çok güzel, teşekkür ederiz.

Erdem- Ben teşekkür ederim.

İnan- Efendim, bu haftaki konuğumuz Ali Naili Erdem Beyefendi idi. Gördüğünüz gibi yalnız başarılı bir siyasi geçmiş geride bırakmış değil -yine de devam edecek inşallah o siyasi hayatı, çünkü çok verimli çağındadır, genç dönemindedir hâlâ- fakat bununla birlikte şiir sevgisini, şiir bağlantısını ve şiir yazmayı sürdürmüş olan bir tanınmış büyüğümüzdür. Kendilerine zahmetlerinden dolayı teşekkürlerimizi sunarız. Efendim, iyi akşamlar olsun...

ÂKİF İNAN ile Abdurrahim Karakoç

Abdurrahim Karakoç: Benim sevdiğim, okuduğum şairler gayet çoktur. Heceyle yazanlar da çoktur, serbestle yazanlar da vardır. Ben heceyle yazmaya karar verdim. Bu dedim "Anadolu'nun yerli malıdır, ben de bu memleketin insanıyım, başkalarına benzemek bana yakışmaz. Ben kendi veznimle yazayım." Devam ettim onunla ama "Ben bana benzeyeyim." dedim. Bir başkasına benzersem kendimi kabul ettirsem de bunun tadı kaçır, dedim. Çünkü sevmem öyle şeyleri. Hep Abdurrahim Karakoç olmaya, kendi ekolümü ve bunu da kabul etmişlerdir artık. Bana benzemek isteyenler çoğaldı gençler arasında. Onlara da hep tavsiyem: "Beni sevin, imrenin ama bana benzemeyin, kendiniz de bir çığır açın." Her insan gittiği yerde bir çığır açarsa kalıcı olur, yüksek olur.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu akşamki konuğumuz Abdurrahim Karakoç. Abdurrahim Karakoç Maraşlı, Maraşın Elbistan ilçesinden. O çevreler halk şiirimizin gerçekten birçok üstadını yetiştirmiş olan bir yöremiz. Bahattin Karakoç, Ertuğrul Karakoç, Osman Karakoç ve Abdurrahim Karakoç; bunların tümü kardeş, bir kardeşiniz daha Nafiz Karakoç, onlar da şair. Efendim sizin böyle ailece, tümünden şairliğiniz nereden geliyor? Yani birbirinize mi öğrettiniz bu işi, yoksa bir soy çekimi olayı mı?

Abdurrahim Karakoç- Şimdi, soy çekimi desek de doğrudur. Rahmetlik babam yazardı, güzel şiirleri vardı. Dedem de yazarmış, ben bilmiyorum, çok küçükken vefat etti. Bizim yörede de çoktur şair, biliyorsunuz. Türkiye'nin yetiştirdiği güzide şairlerin birçoğu Kahramanmaraş çevresindedir. Toprağından mı, suyundan mı bilemiyoruz, heves midir, tabii aileden de gelir bunlar...

İnan- Günümüzün birçok halk şairi gerçekten Maraş kökenli, rahmetli Ahmet Çıtak, Hayati Vasfi Taşyürek var, Derdiçok var -daha önceki sanatçılardan-, Aşık Rahmi var. Bir hayli mümbit bir toprağa sahip oralar. Şimdi efendim bu halk şairlerimiz için -ki sizin şiirinizi besleyen de daha çok halk şiiri damarı- bu halk şairlerimiz için genelde hep hani rüyada sev-dalanırlar, dolu içerler, bade içerler, öylece içlerine bir şiir sevgisi, söyleyişi düşer, derler. Sizin için de böyle bir şey var mı acaba ya da kardeşleriniz, babanız için?

Karakoç- Şimdi kardeşlerim için bir şey söyleyemem, babama onu sormadım fakat bu Erzurum, Kars yöresinde ne kadar şiir yazan varsa hepsi bade içmişler, okuyorum. Bana kısmet olmadı, öyle bir şey olmadı, bende bir şiir yazma hevesi başladı, şiire karşı bir tutku ama her şey şiir değildi. Mesajın şiirle daha iyi verileceğini bildim, yazdım. Güzeli şairleri okudum, tabii bunlar benim için imrenilecek kişilerdi. Birçokları rahmet-i Rahmana kavuşmuşlar. Kısmet de buymuş.

İnan- *Efendim bu şiir macerası, sevdası sizde ne zaman başladı, nasıl oldu? Çevredeki halk şairlerinden mi etkilendiniz, yoksa başka etkenler?*

Karakoç- Yok, değil, ben çok okuyan bir insanım, hayatımda şu anda yaş altmış beş demedim. Hani öyle diyor şair ya: *Yaş otuz beş yolun yarısı eder*, ben de diyorum: *Yaş altmış beş yolun neresi eder?* diye soruyorum... Çocukluğumda başladım, ilkokulda daha arkadaşlarıma şiir yazar, hicvederdim hatırımda ama şiirler hatırımda değil tabii. Zaman geldi, yazdık, iki kitaplık şiirim oldu gençliğimde fakat belirli bir hamalık dönemi dedim 1957'nin son aylarında hepsini yaktım.

İnan- *Yani kaç yaşındaydınız?*

Karakoç- Yirmi beş yaşlarındaydım.

İnan- *Yirmi beş yaşındayken daha önceki şiirlerinizi yaktınız, şimdi kitaplara dönüşen şiirleri bu yaştan sonra yaptınız(?)*

Karakoç- 1958'den sonraki şiirlerim kitaplara girdi yani hamalık bitti, dedim artık. Zaten benim bir de huyum var: hiçbir dergiye, gazeteye falan şiir göndermemişim bugüne kadar. Gelip elimden alırlarsa yayınlarlar, yoksa göndermem; böyle yanlış denilebilecek şeylerim de vardır.

İnan- *Tabii, bu da ilginç. Efendim tabii, herkes önce şiirlerini sanat-edebiyat dergilerinde okutmak isterler, ondan sonra kitaba dönüştürürler, sizin için öyle olmamış.*

Karakoç- Yalnız kitaba dönüşmesinde bir şey anlatacım size. Bir gün bir gazete okudum, hoşuma gitti oradaki köşe yazarı. Şuraya dedim İzmir'den iki şiir göndereyim, aklıma esti. Gönderdim, on gün sonra bir mektup geldi o köşe yazarından. Sonra rahmetlik oldu, öldürdüler, vurduklar yani katlettiler. Kemal Fedai Coşkuner, sağ-sol meselesinde öldürdüler, öğretmen kökenli, sizden. "Şiirleri ya-

yınlamıyorum, eğer siz bana her sayı bir şiir gönderirseniz, ben bir dergi çıkartacağım.” dedi. “Göndereceğim.” diye söz verdim. *Fedai* dergisi çıktı. Her sayıda şiir gönderdim ve sonra ilk kitabım da orda çıktı 1964 yılında. İki baskı yaptı onar binden. *Hasan'a Mektuplar* da yine çıktı ve o dergi altmış bin satıyordu. Enteresan bir şey, bugün hiçbir edebiyat dergisi on bin satamıyor.

İnan- *Efendim, ilk şiirlerinizin taşlama ağırlıklı olduğunu söylediniz. Hiciv dediniz ama onun halk şiirindeki karşılığı taşlama, gördüğüm kadarıyla sizin şiirlerinizin önemli bir bölümü gerçekten taşlama. Ama bu taşlamaya baktığımızda bunlar bizim geleneksel taşlama türününün bir hayli dışında ve sosyal içerikli. Günümüzün olaylarından yola çıkılarak yazılan taşlamalar. Yani bu taşlama konusunda sizi bu kadar verimli hale getiren yoğun olaylar içerisinde miyiz acaba?*

Karakoç- Şimdi burada şunu belirtelim, benim ilk çıkan kitabımın yarısı aşk şiiri, memleket güzellikleri falan ama Türkiye’de halk şiirinde veya diğer şiirlerde Neyzen Tevfik’ten sonra bizde bir hiciv şairi çıkmamıştı, halk şiirinde hiç yoktu. Bir Sîrani falan var ama o da çok eskilerde kalmış, o da tam hiciv şairi değil. Ben halk şiirine hicvi soktuğum zaman milletin dikkatini çekti, ha bu hiciv şairi diye. Değil, evet hicivi de yazdım, günün şartları ona sürükledi beni, kişilere şahıs olaraktan hiciv etmedim, taşlamadım. Fakat belirli bir fikri, belirli kötülükleri, memleketin aksaklıklarını, arızalarını elbette ki hicvedeceğim. Benim görevim budur. Ben bütün hiciv şairlerini okudum. Osmanlı döneminde, Cumhuriyet döneminde kim yazmışsa... Kelleyi veren Nef’i dahi otuz kadar hiciv yazmışsa altmış kadar da methiye yazmıştır o günün yetkililerine. Ama bende bir tane bile övgü yoktur. Neden? Övülecek insan mı yok? Var ama yarınımı bilmiyorum.

İnan- *Övgüleriniz var da yurt övgüsü üzerine falan...*

Karakoç- O ayrı, hiç şahıs övgüsü yok.

İnan- *Ama gerçekten taşlama konusunda büyük bir yekün tutuyor sizin yazılarımız...*

Karakoç- İlk çıkan kitabımın kapağının kompozisyonunu ben yaptım. Bir aşk şiiriyle başlar:

*“Eylen bir haber ver acele gitme,
Sevgilimden bir mektup var mı postacı,
Yok deyip de beni perişan etme,
Sevgilimden mektup var mı postacı”*yla başlıyor.

İnan- *Efendim bu sosyal eleştiri yüklü şiirleriniz özellikle bir dönemlerde gençlik içerisinde çok ilgi gördü. Ve size büyük ün sağladı. Mesela o kitaplardan Vur Emri gördüğümüz kadarıyla yirminci baskıyı yaptı. Ve her birinin de en az beş bin-on bin basıldığı söylenecek olursa bu gerçekten kırılması imkânsız bir rekor gibi. Oysa biz görmekteyiz, Türkiye’de şiirin alıcısı, okuyucusu bir hayli azaldı. Sizi bunun dışında görüyoruz. Sizi bu denli çok okutan etkenler neler acaba? Yani bu eleştiriler gerçekten milletin hoşuna gidiyor, o yüzden mi sizi fazla okuyorlar?*

Karakoç- Bir zaman bunu Mehmet Çınarlı da sordu bana, o da şair biliyorsunuz: Karakoç, biz üç bin bastırıyoruz üç senede zor gidiyor, senede bir iki baskı yapıyor kitapların, sebebi nedir? dedi. *Vallahi bilmiyorum, belki de samimiyettir*, dedim. Siz entelektüel şairsiniz ama ben halkın içinden halkın anladığı şekilde, şiir olsun diye yazmıyorum, içimden geldiği gibi, içine kendimden bir şeyler katmıyorum, dedim, ne gelirse o. Şurasını rötuşlayım, eksigi var ben de fark ediyorum, fark ettiğim halde düzeltmeye elim varmıyor, kıyamıyorum.

İnan- *Yani insanımız, halkımız, kendisini buluyor o şiirlerde, yansımamı buluyor. Yani adeta siz bir bakıma gerçekçi fotoğraflar çekiyorsunuz.*

Karakoç- Evet, halkımız kendisini buluyor. Onun içinden gelip de söyleyemediğini ben ifade edince: *Hah, o benim şiirim*, diyor. Mesele bu.

İnan- *Bu sosyal gerçeklere siz bir şiir elbisesi giydirdiyorsunuz belki sadece, içinde yaşadığı realitelerin görüntülerine tanık oluyor.*

Karakoç- Benim birtakım şiirlerim var, *vatandaş* türküsü diyorum. Bu, Karakoç'tan çıkıyor artık. O vatandaşın derdidir. *Hâkim Bey, Doktor Bey, Mebus Bey* diye yazıyorum, o vatandaşımın türküsü. Aksan olarak da onların aksanını kullanıyorum.

İnan- *İlginç bir şiiriniz var: Büyükler Bilir diyorsunuz bir röportajımızda...*

Karakoç- Ben onu vatandaşla yapmış oluyorum röportajı. Mesele budur, okuyan diyor ki: *Benim diyeceğimi demiş*. Bir samimiyet görüyor.

İnan- *Yani halkla aynı çizgide, aynı paralelde bir beraberliğiniz var ve dolayısıyla halkın diliyle ve halkın bir de kulak bakımından yakın olduğu, aşına olduğu vezinle yazıyorsunuz. Bunların okunmanıza büyük etkisi oluyor demek ki...*

Karakoç- Sayın Âkif, biliyorsunuz her insanın bir siyasi görüşü de olur, benimki de var. Açık, hiç gizlemedim. Fakat buna rağmen benim görüşümle taban tabana zıt olan yerler de severek okuyor. Demek ki onlar da kendini buluyor içinde.

İnan- *Efendim tabii daha çok belli bir kesim okumuş olmakla birlikte onun dışındakiler de okuyor. Çünkü Türkiye'nin realitesinin yansımaları o. Hemen herkes onda doğrulayıcı, doğrucu fotoğraflar görüyor. Şimdi bu tabii sizin eleştirel yanımız, olayları bir fotoğraf olarak ustaca yansıtmamız... Onun dışında sizin bir de gerçekten aşk ağırlıklı ve bunların büyük bir bölümünün de müziğimize de malzeme oluşturduğu güfte olarak yani bestelendiği bir bir hayli*

şiiiriniz de var sizin. Yani bir başka yanınız da o. Aynı ilgiyi okuyucular o tür şiirlerinize de gösteriyorlar. Orada da mı acaba halkın duyarlılığına, sevelerine, güzel anlayışına uygun yaklaşım içerisindedesiniz?

Karakoç- Şimdi biliyorsunuz Türkiye’de bir söz yazarı diye beste yapılan şiirler yazıyorlar. Pek doyurucu değil içi boş zaten, muhteva olarak bir şey yoktur. Ben bir şairim, söz yazarı değilim. Benim kitaplarım çıkıyor ama besteciler alıyor, okuyor, besteliyorlar en çok benden. Şimdi Musa Eroğlu -benim şiirleri en çok besteleyen birisi- diyor ki: “Neden Abdurrahim Karakoç’unkini çok besteliyorsunuz?” diye sormuşlar, “Ben en çok iyi bir şair olarak Pir Sultan Abdal’ı bilirdim, yüzde sekseni oydu bestelediğim. Bir gün kızım getirdi, şunu okuyacaksın, diye -benim *Dosta Doğru* kitabını vermiş- ‘Ya bırak kızım, ben şiir okumam bundan sonra’ demiş, ‘Yok okuyacaksın baba’ diye ısrar etmiş kızı. ‘Gece okudum, üç-beş defa okudum, döndüm döndüm okudum. Çarpıldım. Ben Abdurrahim Karakoç’a yöneldim. Çünkü Pir Sultan Abdal daha eskiyi tarif ediyor, bugünün şartlarını bu güzellikte de verememiş o, ben şairi yeni buldum.” diyor. Adamın sözü de şu: “*Ben okurken terlemediğim şiiri bestelemem; o şiiri okurken duygulanacağım, terleyeceğim ki besteleyeceğim.*” diyor. “Ve bir de kolay Abdurrahim Karakoç’unki, öbürleri üzerinde yoruluyorum, bunda yorulmuyorum.” diyor. Birçokları besteliyor, bestelenen şiirler yüzün üzerine çıktı zaten. Bir *Mihriban’ı* -biliyorsunuz- hiç bilmeyen yoktur artık.

İnan- Galiba iki bestesi var onun?

Karakoç- O iki şiir zaten, bir *Unutursun Mihriban’ım* bir de *Mihriban*. O, ilk defa yıllar önce Zekeriya Bozdağ tarafından -rahmetlik- bestelendiği *Unutursun Mihriban’ım*. Ondan sonra Selda falan derken şimdi gidiyor. Gülşen Kutlu falan da okudular yakında.

İnan- Yani siz beste yapanlara istekleri üzerine şiir yazmak durumunda değil, onlar sizin şiirlerinizi alarak uygun besteler yapıyorlar. Fakat bu yüzün üzerinde şiirinizin bestelenmesi, sizin yazmış olduğunuz şiirleri de besteye yakın hale yazayım, diye üzerinde bir yönlendirici etkisi oldu mu?

Karakoç- Yok, yok, hiç yoktur. Aklıma dahi gelmiyordu önceleri. Besteleneceğini tahmin dahi etmiyordum ama bir anda bir patlama oldu, herkes benimkini okuyor, besteliyor. Dün fikren birbirimizle böyle zıt olan insanlar bile: “Ben senin şiirini besteleyeceğim.” diye telefonlarla falan... Bazılarına müsaade ediyoruz, besteliyorlar; haberim olmadan da oluyor bu.

İnan- Musa Eroğlu'nun sözüne katılmamak gerçekten elde değil. Terlemeden, yorulmadan sizin şiirleriniz hemen okunuyor, kolay anlaşılıyor, yorgunu yokuşa süren türden değil sizin şiirleriniz. Taşlama tarzında yazmış olduğunuz şiirlerle aşkı şiirlerinizin adeta kaynaklık yaptığı yer aynı yani halk. Şimdi bununla birlikte size tam manasıyla bir halk şairi demek de hemen hemen zor, imkânsız. Halk şiirinden büyük ölçüde yararlanmışsınız, yola çıkmışsınız, o geleneği belli oranda sürdürüyorsunuz ama siz de adeta o halk şiiri geleneğine bir yeni elbise giydirme yani tabiri caizse neo-klasik bir halk tarzı edası var desek...

Karakoç- Aynı tabiri benim hakkımda bir özel bir sayı çıkarmıştı *Doğuş Edebiyat* dergisi, onu söyleyen arkadaşlar da olmuştur. Ben ozan değilim, bir şairim. Fakat kimisi halk şairi diyor, kimisi şair diyor, her şeyden önce bir şair demişler.

İnan- Ozan deyimini halk şairlerine mi özgü görüyorsunuz?

Karakoç- Ozan saz çalar, gider toplantılarda, sahnelerde söyler, bunlar ozan...

İnan- Sizin sazınız da yok.

Karakoç- Benim sazım da yok, ben öyle sahnelerde falan da pek okumam. Beni birçok kanallar, televizyonlar çağırıyor, pek gitmiyorum, buraya sizin hatırlığınız için geldiğimi unutmuyasınız. Gitmiyorum yani.

İnan- Peki gerçekten saz çalmayı ister miydiniz?

Karakoç- Gençliğimde istedim.

İnan- Yani şiirinize eşlik etmesi bakımından...

Karakoç- Daha iyi olurdu belki, hoşuma da gider, ben sazı severim. O da bizim müziğimizdir biliyorsunuz. Bağlama falan arkadaşlar çalardı, “Ya ben de öğreniyim.” dedim ama şu elim vuruyor da, bu elim hiç dönmedi perdeler üzerinde, baktım mümkünü yok. “Yok, bu benim işim değil.” dedim, o anda bıraktım.

İnan- Efendim halk şiirimize aynı zamanda saz şiiri de deniyor aynı zamanda ama birçok ünlü şairimizin -yani halk şairimiz- saz çalmadığını da biliyoruz. Siz de saz çalmıyorsunuz, zaten tam halk şairi değildiniz, halk şairlerinin bütün şiirlerinin sonunda biliyorsunuz mahlasları vardır. Sizde o gelenek de yok.

Karakoç- Ben onlara benzemeyim, kendi kendime benzeyeyim, dedim.

İnan- Şimdi halk şiir malzemesini ustaca kullanmanızın yanı sıra başında onunla yetinmeyen, değişik, yeni, size özgü anlatımlar, bir başka deyişle imajlarla da donanmış görüyoruz sizin şiirinizi.

Karakoç- Tabii, insan kendisini yenileyecek. Ben bir Karacaoğlan gibi yazsam kimse kabul etmez, onun tekrarı olur o. O devir başkaydı, bu devir başkadır. Bir Necip Fazıl’a benzesem hiçbir şey ifade etmez o şiir. Benim *Beşinci Mevsim* adlı kitabım -şiir, nesir karışık- ben orada diyorum, “Gölgede duranın gölgesi olmaz.” diyorum. Evet, bir insanın gölgesinde durursanız sizin gölgeniz de olmaz. Kendi başlı başınıza bir zirveyi tamamlarsanız ne âlâ.

İnan- Her sanatçı kendine özgü bir alanı zorlamalı...

Karakoç- Her sanatçının kendine mahsus zirvesi vardır. Birisi belki rakım olarak altı yüz metre, biri bin metre, biri de beş bin metre... O ayrı mesele, o nasip meselesidir. Nereye kadar giderse ama azim olacak, en iyisini yapacağım diyeceksiniz.

İnan- Şimdi siz, size özgü bir şiir kurmaya anlaşılan özen göstermişsiniz. Peki, bu özen gösterirken kendinizi nasıl bir yere oturtmayı düşlediniz? Yani ben Türk şiirinde şöyle bir şiir oluşturayım, böyle bir alan zorlayayım diye. Herhalde bazı hesaplar yaptınız?

Karakoç- Benim sevdiğim, okuduğum şairler gayet çoktur. Heceyle yazanlar da çoktur, serbestle yazanlar da vardır. Ben heceyle yazmaya karar verdim. Dedim: Bu Anadolu'nun yerli malıdır, ben de bu memleketin insanıyım, başkalarına benzemek bana yakışmaz. Ben kendi veznimizle yazayım. Devam ettim onunla ama ben bana benzeyeyim, dedim. Bir başkasına benzersem kendimi kabul ettirsem de bunun tadı kaçır, dedim. Çünkü sevmem öyle şeyleri. Hep Abdurrahim Karakoç olmaya, kendi ekolumü ve bunu da kabul etmişlerdir artık. Bana benzemek isteyenler çoğaldı gençler arasında. Onlara da hep tavsiyem: Beni sevin, imrenin ama bana benzemeyin, kendiniz de bir çığır açın." Her insan gittiği yerde bir çığır açarsa kalıcı olur, yüksek olur.

İnan- Şimdi sizin şiirinizin belirgin özelliklerinden birisi güzellikleme. Yani yurt güzelliklerini yansıtan bölüme koyacağımız şiirler var, bir taşlama... Onun dışında ana başlıklar olarak, başka ne söyleyebiliriz? Bir de gördüğümüz kadarıyla sizin tasavvuf ağırlıklı, düşünce ağırlıklı şiirleriniz de var. Yani onu da bir ana başlık halinde düşünerek yazdınız, değil mi?

Karakoç- Tabii, yazdım. Sonra bir de her insan çocukluk devrini yaşamıştır. En güzel çağı da odur insanların. Ömür boyu elli yaşarsın, yüz yaşarsın ama o çocukluk dö-

nemi çok saf ve temiz bir dönemdir. Onun özlemini çeker-
sin. Ben geriye yazarım. Şiirlerimin birçokları ileriye işaret
ederken birçoğunda da döner geridekini yazarım. Otuz yıl,
kırk yıl, elli yıl öncesini... O çocukluğumu da ararım. Bun-
lar bir fikir meselesidir, yani tek yönlü olmayacak insan.

İnan- *Şimdi hece vezniyle yazmaya karar verdim, dediniz. Ama sizin serbest vezinle de yazılmış bir hayli şiiriniz var. Onu nasıl açıklayacaksınız?*

Karakoç- Şimdi o da şudur: *Acaba serbest vezni yazmıyor mu da heceyle yazıyor?* derler. Hâlbuki hece daha zor biliyorsunuz. Hecede bir ölçü var, kafiye var, hani bir sınır var, o sınırın içinde meseleyi dillendirebilmek zordur ama serbestte bu belki kolaydır.

İnan- *Şimdi serbest şiir dediniz de, serbestte kendinize örnek aldığımız veya sizi imrendiren, yöneltten şair veya şairler mi oldu?*

Karakoç- Yok olmadı, o kadar da... Serbestlerde de çok sevdiğim şiirler buldum bazı şairlerde, hepsini demeyim. Severek okuduklarım da oldu. Heceyle yazanlardan da çok şiir yazan var ama sevmediklerim sevdiğimden daha çok. Çünkü şair değiller, şiir değiller.

İnan- *Evet, şimdi sizin şiirinizin kaynaklarını biraz tanıdık. Bunun dışında geçmiş ustalardan elbette her sanatçı sanatın özellekle başında bir etkilenme içerisine girer. Yani sizin de böyle gerçekten çok içinizin beğendiği, benimsediği, ululadığı sizi hatta şiir yazmaya yöneltten geçmişten ustalarımız kimlerdi?*

Karakoç- Şimdi Âkif Bey, ben divan şiirini de çok severim. Bâkî'yi, Nedim'i filan da okumuşumdur ben, onları da severim. Birtakım divanlar var, hâlâ daha okurum. Şimdi dahi açar, okurum. Ama ben onlar gibi yazmadım, ayrı mesele. Tabii bir Fuzûlî'yi çok fazla severim ben, çok fazla severim. Bir Yunus Emre'yi, o sadelik ve o sadeliğe rağmen derinlik. Samimiyet de var içinde zaten, güzel bir inanç

malzemesi o, onu severim. Halk şairlerinden de var. Ben Dadaloğlu'nu çok severim, Dadaloğlu sevilmeyecek bir insan değil. Keşke yaşasaydı da çok şiir yazabilseydi Kağızmanlı Hıfzı derim. Edgar Allan Poe ile Kağızmanlı Hıfzı'yı ben beraber ederim. Onun hanımına yazdığı *Annabella* şiiri ile bunun amcasının kızına yazdığı “*Sefil baykuş ne durursun yuvada / Yok mudur vatanın ellerin hani?*” şiirini birbirlerine benzetirim yani, hoşuma gider, aynen ikisi de bir, ikisi de çile çekmiştir. Onları da okudum, Ruhsatı'yi de okudum ben, Emrah'ı da okudum, hepsini hemen hemen... Bunun içinde hicvi seçtim, tabii hicvi seçmekle diğer şiirleri reddediyorum manasına gelmez bu.

İnan- Şimdi siz yalnız halk şairi olayım, diye düşünmediniz. Halk şiirinden beslendiniz, doğru. Ama bir halk şiiri geleneğimiz de devam ediyor, iyi ya da kötü. Ve sizin ilgi alanınız olması bakımından biraz da bugünün halk şiiri için bir genelleme yapar mıydınız? Nasıl buluyorsunuz?

Karakoç- Şu anda Türkiye'de halk şiiri pek iç açıcı değil. İmajlar olsun, kafiyeler olsun, fikir yönünden olsun, çok zayıftır. Ben öyle görüyorum.

İnan- Yani eski şiirimizi tekrar ağırlıklı mı?

Karakoç- Onun tekrarıdır, basittir, sığ yani derinlik yoktur şiirde.

İnan- Yani Veysel'den sonrakileri mi söylemek istiyorsunuz yoksa Veysel'i de buna bir parça dâhil ediyor musunuz?

Karakoç- Şimdi kısmen Veysel'i de dâhil ediyorum. Yani bunu açık söyleyeyim ama Veysel iyi bir şairdi. Bunu inkâr edemeyiz, hecenin en güzel şairlerinden birisidir. Ama benim istediğim kıratıda değil.

İnan- Gerçekten bu konuda yalnız değilsiniz, halk şiirinde yeni, büyük hamleler, zıplamalar olmadığını söyleyenler var. Yani

büyük, çığır zorlayıcı yani diyelim ki bir Dadaloğlu, bir Köroğlu, bir Karacaoğlan gibi nevi şahsına münhasır böyle zirve ismin hasretini çekiyorlar bazı edebiyat adamları bu konuda düşünenler, yazarlar... Buna katılanlar da var ancak "Hayır ancak bu kadar devam edilir." diye söyleyenler de var.

Karakoç- Edilmiyor demek ki. Ben Abdurrahim Karakoç olarak yazdığım ta ücra bir köydeyim; basın-yayının merkezi olan Ankara'da, İstanbul'da değil; buna rağmen kendimi tanıtabildimse yani basın-yayın çevresinde de benim kimsem yoktu. Zorlaya zorlaya Türkiye'nin dışına kadar çıktıysa da benim ismim İngiltere'de İngilizceye çevrilip orada yayınlanıyorsa, Azerbaycan'da, Türkmenistan'da yayınlanıyorsa, demek ki sade şiir yazabilirsem, insanlar okuduğunu anlıyorsa ve bunların hayallerini, yaşadığı hayatını dillendirebiliyorsam takdir ederler, başka bir şey değil.

İnan- *Türkmenceye çevrilmiş, yayınlanmış şiir kitabınızın olduğunu biliyoruz. Efendim şiir üzerine sizinle bir hayli görüştük, bu söylediklerimizden sonra lütfeder misiniz bir örnekle okuyucularımıza göndersek.*

Karakoç- Benim ezberimde olmaz şiirlerim, yazmaktan okumaya zaman bulamadığım için...

İnan- *Evet, kimileri gerçekten ezberinde tutamıyor kendi şiirlerini.*

Karakoç- Ben tutamam. Bir iki şiirim var. Size ilk okuyacağım şiir yine hece vezninin ama bizim âşık tarzında falan değildir, üçlü. Onları biliyorsunuz dörtlü olur kıtalar.

Brakın Kalsın

*"Çokta kederlenir, az da gülerim
Ustura ağzında düşüncelerim
Deliliktir belki... Brakın kalsın*

Doğan her bebeğin hakkı var bende
Öğütölen benim her değirmende
Ne sonu, ne ilki... Bırakın kalsın

Sevdam büyödükçe dünyam dar olur
Zamandan çıktığım zamanlar olur
Ve öyle güzel ki... Bırakın kalsın

Saatler ya geri, ya hep ileri
Kıran yok hileli terazileri
Umutlar ırakta... Bırakın kalsın

On binlerle sohbet on bin nafile
Dönmüyor toprağa giren kafile
Öfkeler yürekte... Bırakın kalsın

Ne yarım tam yarım, ne bütün tamam
Yolcular anlamaz, ben anlatamam
Tren son durakta... Bırakın kalsın

Gelir beni yakar suya düşen kor
Düşünen baş çekmek, dert çekmekten zor
Kutsaldır bu yara... Bırakın kalsın

Dursun, ayazına soyunduğun kış
Dursun ki şevk ile sürsün bu yarış
Lüzum yok bahara... Bırakın kalsın

Yıkılır, yırtılır her kalın perde
Hesaba çekilir dünya mahşerde
Yazın şu duvara... Bırakın kalsın”

İnan- Güzel bir şiir, dilinize sağlık. Şimdi bu şiir de gösteriyor ki, demin sımflandırdık sizin şiirinizi; güzellemeler, tasavvufi şiirler veya taşlamalar falan. Fakat gördüğüm kadarıyla sizin şiirleriniz-

*de bütün bu konuların bir iç içe hali var. Yani diyelim aşk şiirlerini-
zin içerisinde bile yer yer taşlama unsurları da belirginleşiyor. Yani
bunu siz özel olarak mı yapıyorsunuz?*

Karakoç- İçimden geldiği için, öyle geliyor. Benim tek unsurum var, insan. İnsan unsuru baştadır, o motifi işliyorum. Onun inançlarını, özlemlerini, aşkını, nefretini işliyorum, hepsini şiirle anlatmaya çalışıyorum.

İnan- Evet, toplumu yansıtıyorsunuz, toplumla aynı paralelde çalışıyorsunuz, içiniz, zihniniz... Şimdi onun için sizin şiirlerinizi tekrar ifade etmiş oluyoruz belki, anlamakta hiçbir zorluk çekilmiyor, dolayısıyla çok kolay insana, müşteriye ulaşıyor. Bir yanıyla popüler insansınız, şimdi aslında popülerite güçlü, büyük sanatın önünde bir handikaptır. Yani böyle çok kolay anlaşılın şiirlerde bir ucuzluk egemendir yani işi kolaya... Fakat gördüğümüz kadarıyla sizde bunu aşan bir durum var ve bunun belgelendirilmesi de mümkün bu söylediğimim. Örneğin sizin şiirleriniz üzerinde bir hayli bilimsel çalışma yapıldı, üniversitelerde tezler yapıldı, doktora çalışmalarına konu oldunuz yani bu ucuz bir popüleriteyi aşan aynı zamanda geniş, zengin, tutarlı bir içeriğe malik olmakla da izah edilmeli herhalde.

Karakoç- Şimdi bilirsiniz, Türkiye’de insan öldükten sonra kıymeti bilinir, derler. Bu kıymeti bilinme de sağlıkta da biliyorlar da, öldükten sonra kolay oluyor at koşturmak, kalem oynatmak. Türkiye’de en az benim hakkımda kalem oynatılmıştır yazarlar tarafından, eleştirmenler tarafından, en az... Ben biliyorum bir tek kitap basılıyor arkadaşımın, şairim diyor altmış sayfalık falan ve ilk ve son kitabı da o oluyor ama bakıyorum otuz tane dergide bunun ismi geçiyor o kitabın. Benimki basılıyor, bitiyor, yenisi basılıyor, yenisi bitiyor, hiçbir kimse yazmıyor, hayret edilecek bir şey...

İnan- Evet, belki hakkınızda günümüzün dergilerinde, sanat edebiyat dergilerinde, çok bol yazı çıkmamış olabilir ama çok okunmuşsunuz ve onun dışında da üniversite sizi önemsemiş.

Karakoç- Halk da önemsiyor. Herkes yani, okuyan, edebiyattan anlayan hemen hemen çoğu önemsiyor. Bunu biliyorum.

İnan- *Halkımızın bu sizin şiirinizi önemsemesine somut cevap olsun diye bir şiir daha lütfetmez miydiniz?*

Karakoç- Burada kitap fuarı vardı, oraya gittim, kitap imza şeyine falan değil, bir standa oturdum, kitapçı arkadaşla sohbet ediyorum. Orada bir hanım, orta yaşlı, kitap falan alıyor, ak saçlı bir insan geldi. “Abdurrahim Karakoç değil mi?” dedi. Evet, dedik. “Kitaplar var mı?”, “Yok, burada yok dedim”, başka standta var. Gitti oradan aldı, geldi, bunları imzala; imzaladım. İsmi söyledi, kendi şunu söyledi bana, “Lise yıllarımda okuyordum, seviyordum. Allah’ın işine bak şimdi profesör oldum üniversitede, hâlâ imzalatıp okuyorum.” dedi. Hanım dedi ki: “Hocam ben de doçentim Hacettepe’de, biz de aynen öyleyiz.” Dedi. Tabii, bu güzel bir şeydir insan için. Hepsini biliyor az çok, mesele budur.

İnan- *Efendim bir yanıyla da aydın zevkinin de ilgilendiği yapıda şiirleriniz ama genel karakteristiği o ki halkın sevdiği şiirler desek herhalde daha doğru bir açıklama olur.*

Karakoç- Üniversitedekiler de halktır. Yalnız benden çekindikleri şu var, demin başta söylediniz, hiciv şairi dediler ya, benim hicivlerim tabii ki yukarı makamlara doğru gittiğinden korkuyorlar. Övseler, “Ha, övdün sen başına belayı aldın.” diyecekler. Bazıları da övmeye çekiniyorlar, bazıları da zaten kötülemeye korkuyorlar. Hâlbuki ben açığım ikisine de.

İnan- *Efendim içten içe hoşlarına gitse bile belki onu telaffuz etmektan çekiniyorlar. Efendim o güzel şiirlerinizle baş başa bırakalım mı izleyicilerimizle...*

Karakoç- Yani şiir okuyum?

İnan- Lütfen...

Karakoç- Olur, baş üstüne...

Biraz da Kitaplar Seni Okusun

*“Canlı bir kitapsın, yazarı Mevlâ
Açık dur, kitaplar seni okusun.
Yüzünde şavklansın nazarı Mevlâ
Eğilsin mehtaplar seni okusun.*

*Kasırga ol, döne döne zikir et
Her nefese on bin misli şükür et
Şüphe burgacında Hakkı zikir et
Uyansın girdaplar seni okusun.*

*Erisin geceler gündüze gel ki
Kalmasın tek engel bir düze gel ki
Secdede Rabbinle yüz yüze gel ki
Minberler, mihraplar seni okusun.*

*‘Ezel’in, ‘ebed’in şifresi sende
Menfinin, müspetin şifresi sende
Çözülse de olur, çözülmese de
Sorular, cevaplar seni okusun.*

*Aşktan, estetikten, ahenkten yana
Şiir, resim, müzik imrensin sana
Camiler, sebiller gelsin lisana
Hayırlar, sevaplar seni okusun.*

*Bedenin coğrafya, tarihtir dünün
Ayrı ayrı sayfa saatin, günüün
Dört kapısı açık dursun gönlünüün
Âlimler, erbablar seni okusun.*

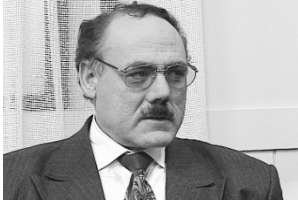
*Nefret boşta kalsın, aşk ile dol da
Işık, kılavuz ol gittiğin yolda
Kurandan feyz alan bir mektup ol da
Yazdığın kitaplar seni okusun.”*

İnan- Çok teşekkür ederiz, lütfettiniz.

Karakoç- Ben teşekkür ederim, sağ olasınız.

İnan- Efendim, bu akşamki konuğumuz Abdurrahim Karakoçtu, kendilerine teşekkür ederiz. İyi akşamlar olsun.

ÂKİF İNAN ile Bahri Zengin

Bahri Zengin: İnsanların ortak yönleri olduğu kadar farklı yanları da vardır. Hatta farklı yanları ortak yanlarından daha fazladır. Yani biz ortak yanlarımızı öne çekerek farklılıklarımızı yok edersek orda işte kölelik düzeni meydana gelir. Onun için farklılıklarımızı hayata geçirme imkânı olması lazım, zemini olması lazım. O bakımdan farklılıkları oluşturan da insanların dünya anlayışıdır, düşünceleridir, dinleridir, hayat anlayışlarıdır. Bu ortak yanlarımızın ortadan kaldırılması anlamına gelmez bu. Zaten işte bunun için farklılıkların yani herkesin kendi inancına göre yaşaması halinde ayrı hukuklar, ayrı yaşama biçimleri ortaya çıkar ve işte bunlar da insanların ortak yanları dediğimiz o ortak bağlarla birbirine bağlanırlar. Ama herkes farklılıklarını yaşarken ortak bağları da sürdürür.

Âkif İnan- *Bu haftaki konuğumuz kültür, siyaset ve düşünce yaşamımızın önde gelen isimlerinden Bahri Zengin. Hoş geldiniz.*

Bahri Zengin- Hoş bulduk efendim.

İnan- *Kamuoyu sizi bir oranda biliyor ve izliyor. Bununla birlikte kendi yaşamınız hakkında sizden bir ön bilgi alabilir miyim?*

Zengin- Hay hay, kısaca özetleyeyim. Ben 1942 yılında Kilis'in Yavuzlu köyünde doğdum. İlkokulu orada bitirdim, değişik yerlerde ortaöğrenimden sonra 1960 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi'ne girdim, 1965 yılında da oradan mezun oldum. Şu andaki Genel Başkanımız Sayın Prof. Dr. Necmettin Erbakan benim hocamdır, kendisini orada tanıdım. Daha sonra Devlet Planlama Teşkilatı'na uzman yardımcısı olarak girdim ve 1979 yılına kadar aşağı yukarı on bir-on iki sene devlette uzman yardımcılığından başlayarak uzmanlık, genel müdür yardımcılığı ve genel müdürlük gibi çeşitli görevlerde bulundum. Bu arada yurtdışında sanayi yönetimi ve bölgesel kalkınma alanlarında ihtisas yaptım. Delft Teknik Üniversitesi'nden iki ayrı diploma aldım. Öğrencilik yıllarımızda 1964-1965 yıllarında rahmetli üstat Necip Fazıl ile beraber *Büyük Doğu Fikir Kulübü*'nü kurduk ve ilk on birler arasında yer alıyorduk.

İnan- *Zanmediyorum hayatınızda bir dönüm noktasının başlangıcı oldu(?)*

Zengin- Evet, çok önemli bir dönüm noktası, daha doğrusu 1961 yılı benim için bir dönüm noktası oldu çünkü 1961 yılında Necip Fazıl'la tanışmak şerefine eriştim, kendisi hapisten yeni çıkmıştı ve 1964 yılında da *Büyük Doğu Fikir Kulübü*'nü kurduk. Bu arada 1969 yılında ESAM(Ekonomik Sosyal Araştırmalar Merkezi)'ı kurdum arkadaşlarımızla beraber. İlk genel başkanlığını yaptım ve Ankara'da bulunduğumuz sürede bir grup arkadaşla beraber -sizin de içinde bulunduğunuz- *Edebiyat* dergisi daha sonra *Mavera* dergisini çıkardık. 1983 yılında da Re-

fah Partisi'ne girdim ve o günden bugüne kadar da Refah Partisi'nde siyasi çalışmalarım devam ediyor.

İnan- Efendim, siyasi çalışmalarınız son yıllarda yoğunlaştı, Refah Partisi'nin de kuruluşundan şimdiye kadar hep içerisinde bulundunuz, MYK üyesi oldunuz, Genel Başkan Yardımcılığı yaptınız, şimdi İstanbul milletvekilisiniz. Ama biz isterseniz önce sizin düşünce ve kültür yaşamınıza biraz daha dönelim. Şimdi üstat ile tanıştıktan sonra hayatınızda elbette bir yeni safha başlamış oldu ve bu sonradan sizin yazı hayatına daha yoğun bir biçimde girmenizi sağladı. Bahsettiğimiz dergilerde kurucu olarak bulundunuz ve bir süre de bizim Maveria dergisini siz İstanbul'da çıkardınız, yönettiniz ve bir hayli de kitap neşrettiniz. O konulara biraz girsek mi?

Zengin- Evet, yani kısaca bildiğiniz gibi 1976 yılında Maveria dergisi çıkmaya başladı. Yedi arkadaşıla beraber içinde benim de bulunduğum bir grup arkadaşla beraber çıkardık. Ve 1978 yılında da Akabe Yayınevi kuruldu. Akabe Yayınevi 1981 yılına kadar Ankara'da faaliyetlerine devam etti. Ancak 1981 yılından sonra İstanbul'a aldık, ben o zaman İstanbul'daydım. Ve 1981'den de işte 1991'lere kadar Maveria dergisi aşağı-yukarı on yıl benim gözetimimde çıktı. Bu arada da yayınevi; yüzün üstünde değişik alanlarda, düşünce, sanat, edebiyat alanlarında araştırma alanlarında kitaplar yayınladı.

İnan- Efendim, dergiyi biraz da zorunluluk sonucu İstanbul'a naklettik. Rahmetli Cahit Zarifoğlu ile birlikte önce çıkardınız. Sonra Cahit vefat edince tek başına o dergiyi yıllarca yürüttünüz ve bizim Ankara'da yapamadığımız bir şeyi de yaptınız, çok yoğun bir kitap yayımı oldu. O kitaplar Türkiye'de yeni bir düşünce ortamının oluşmasında şüphesiz büyük katkıları oldu. Bu bakımdan size -gerçekten- ne kadar teşekkür edilse azdır. Bir yandan da yazı hayatınız devam ediyordu. Bir süre günlük gazetelerde günlük yazılar yazdığınıza tanık olduk. Sonra Refah Partisi'nin kurulması ile birlikte orada aktif siyasete de girmiş bulundunuz. Hatırladığım kadarıyla da bir dergi de çıkarıyordunuz. Bir yandan sanat ve kültür dergisi olan Maverayı çıkarıyordunuz, öte yandan da Refah Bülteni'ni çıkarıyordunuz. Nasıl yürüyordu bu?

Zengin- Tabii, Refah Bülteni'ni çıkarmaya başladık 1985 yılında. Ben o zaman tanıtmadan sorumlu Genel Başkan Yardımcısı idim. Çok zorlu günlerdi Refah Partisi için. Gerçekten Anadolu'nun hemen hemen her yerinde bizim tabanımızın büyük bir kesimi ANAP'a kaymıştı. Teşkilatlanmakta büyük sıkıntılar çekiyorduk, başta hocamızın büyük gayretleriyle biz de o zaman başkanlık divanında olan arkadaşlar hemen hemen her hafta seferber olmuştuk, Anadolu'daydık. Bu arada tabii, mesajlarımızı duyurabilmemiz için de bir bültene ihtiyaç vardı. İşte Refah Bülteni'ni bu ihtiyaçtan dolayı baskısını kırk bine kadar basıp Anadolu'ya gönderiyorduk.

İnan- Ayrıca hatırladığım kadarıyla bir de çok yoğun gezileriniz oluyordu.

Zengin- Tabii, tabii. Merkez Karar'da o günlerde bir karar almıştık. Dördüncü hafta Merkez Karar Toplantısı'na katılıyorduk. Üç haftada Anadolu'da bölge toplantıları yapmak suretiyle hemen hemen ayın bütün haftalarını bulduğumuz yerin dışında geçiriyorduk.

İnan- Yani bir dizi konferanslar veriyordunuz.

Zengin- Konferanslar veriyorduk, teşkilatlanma çalışmasında bulunuyorduk. Ev sohbetleri yapıyorduk, böylece partinin maya tutması için siyasi hareketin, siyasi oluşumun mayalanması için üzerimize düşen ne varsa onu yapmaya çalışıyorduk.

İnan- Efendim, bu faaliyetleriniz yalnız içinde hatta önemli bir noktada bulunduğunuz partinin yaygınlaşması ile herhalde açıklanmamalı. Onun dışında da siz düşünce yaşamınıza bazı boyutlar getirmeye yönelik çalışmalar içerisindeydiniz. Bu çalışmalarınız bir hayli dikkat çekti kamuoyunda, sonradan o düşüncelerinizi bir kitapta da topladınız. Efendim şimdi sizinle izah edilen Türkiye'de bazı yaklaşımlar var, düşünceler var. Mesela siz: Özgürleşerek birlikte yaşamak, diyorsunuz. Bunu çeşitli televizyon

kanallarında yaptığımız görüşmelerde olsun, konuşmalarımızda olsun ifade ettiniz. Kitabınızda da yer aldı. Bunu biraz daha açabilir misiniz?

Zengin- Evet, yani kitabın ismi de böyle: Özgürleşerek Birlikte Yaşamak. Tabii, insanlar her dönemde bir arada yaşamışlardır ama çoğu zaman köle olarak yaşamışlardır, özgür olarak yaşamak farklı bir şeydir. Yani Antik Mısır'da da insanlar bir arada yaşamışlardır, toplumsal bir varlık olmaları nedeni ile. Ancak asıl önemli olan bir arada yaşamak değil, asıl önemli olan özgürleşerek bir arada yaşamak yani özgürlüklerini koruyarak bir arada yaşamak. İnsanların farklılıklarını koruyarak bir arada yaşaması, zannediyorum en önemli unsurdur. Bir arada yaşamanın kendisi değil ama ne yazık ki günümüz dünyasında ve özellikle Türkiye'de düzen fikri ön plana geçmiş, ne pahasına olursa olsun birlikte yaşama unsuruna geçmiş. Hâlbuki özgürleşmeye önem vermek lazım.

İnan- *Özgürleşerek bir arada yaşamaya siz bir hukuk topluluğu birliği diye adını koyuyorsunuz, bu nasıl yani her inanç kesiminin, inanca bağlı grubun kendi inancını ve hukuk özelliğini koruyarak bir düzen şemsiyesi altında yaşamak biçiminde mi?*

Zengin- Evet, yani önce şöyle söyleyelim, insanların ortak yönleri olduğu kadar farklı yanları da vardır. Hatta farklı yanları ortak yanlarından daha fazladır. Yani biz ortak yanlarımızı öne çekerek farklılıklarımızı yok edersek orda işte kölelik düzeni meydana gelir. Onun için farklılıklarımızı hayata geçirme imkânı olması lazım, zemini olması lazım. O bakımdan farklılıkları oluşturan da insanların dünya anlayışdır, düşünceleridir, dinleridir, hayat anlayışlarıdır. Bu ortak yanlarımızın ortadan kaldırılması anlamına gelmez bu. Zaten işte bunun için farklılıkların yani herkesin kendi inancına göre yaşaması halinde ayrı hukuklar, ayrı yaşama biçimleri ortaya çıkar ve işte bunlar da insanların ortak yanları dediğimiz o ortak bağlarla birbirine bağlanırlar. Ama herkes farklılıklarını yaşarken ortak

bağları da sürdürür. Ve böylece bizim *Hukuk Toplulukları Birliği* dediğimiz bir özgürce, herkesin kendi inancına göre yaşadığı bir siyasi model, sosyal model meydana gelir.

İnan- Şimdi, siz bu önermenizi yaparken bunu geçmişten bizim -özellikle- toplumumuzdan örneklemeye de gidiyor musunuz?

Zengin- Tabii, kitabımda henüz bu örneklemelere geçemedim ancak tabii bütün peygamberlerin dönemi böyle bir dönemdir. Çünkü peygamberler kendileri mutlak vahiy getirmiş olmasına rağmen, mutlak hakikati getirmiş olmasına rağmen bunu önermişlerdir, dayatmamışlardır. Kim onu kabul ediyorsa o vahyin içeriğinden onlar sorumlu olmuştur. Ama buna karşılık başka şey kabul edenler de o kabul ettikleri dinlere göre yaşama hakkını sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla peygamberler döneminin böyle olduğu gibi onların dışında mesela Osmanlı ilk dönemleri böyledir. Onun için Osmanlı büyümüştür; hatta çok ilginç olacak, Mısır'ın ilk dönemlerinde yani o krallık kurulmadan önce gerçekten her farklı dinlerde olan insanlar birbirlerinin dinlerine müdahale etmemek konusunda anlaşarak bir siyasi toplum oluşturuyorlar ve o özgürlük ortamında Mısır büyüyor, büyük bir medeniyet kuruyor. Roma'nın ilk kuruluşu da böyle... Yani gerçekten insanların kendi dinlerine, kendi hukuklarına uygun bir şekilde yaşayarak birbirleriyle siyasi bir birlik kurmaları halinde gelişme oluyor, büyüme oluyor, ilerleme oluyor ve büyük medeniyetler kuruluyor. Sanatta, edebiyatta, şiirde, devlette, siyasette çok büyük gelişmeler oluyor. Ama işte Firavun'un: "Benden başka ilah mı var? İlahınız benim." dediği noktada da yani her şeyin tekilleştirildiği bir kişiye, bir sisteme, bir fikre... Orda da gerilemeler başlıyor.

İnan- Yani sizin bu önerilerinizin geçmişte bazı dönemlerde...

Zengin- Bütün yükseliş dönemlerinde...

İnan- (Yani sizin bu önerilerinizin geçmişte bazı dönemlerde) Belli oranda uygulandığına bizim tarihimizden de bir ölçüden yine

Osmanlı'nın buna örneklik teşkil ettiğine temas ediyorsunuz, anladığım kadarıyla. Efendim sizin kitabımızdaki bir ana başlıkta din konusu. Siz ona yaklaşımda da ilginç bir yaklaşım içerisindeyiz, bir atalar dini diyorsunuz, bir de efendim Kuran dini diyorsunuz. Bunun arasında çok büyük bir fark mı var; yani toplum mu Kurani değiştirdi, yoksa nasıl açıklayacağız bunu?

Zengin- Tabii Kuran'ın gerçekleri duruyor, ortadadır. Ancak insanların anlayışları değişiyor; mesela bunlardan bir tanesi de din kavramıdır. Kuran'ın kendisi din derken yaşam biçimini anlıyor, algılıyor. "Sizin dininiz size, benim dinim bana!" derken de o gün müşriklerin yaşam tarzını Kuran bizzat kendisi din kavramıyla ifade ediyor, din kelimesiyle ifade ediyor. Ama zaman içerisinde din kavramına yüklenen anlamlar değişiyor. Din sadece vahyi olan, ilahi olan bir sistemi, bir yaşam biçimi şeklinde algılanıyor. Böyle olunca da tabii birçok şey değişiyor. Mesela şu anda Türkiye'de aslında bir din devleti var çünkü Kuran'ın anlattığı manada -yani müşriklerin yaşam biçiminde ilahi olmayan beşeri olan anlayışları ve sistemleri de din olarak nitelerseniz eğer- o zaman ortada bir din devleti vardır. Bütün dünyada bir din devleti vardır.

İnan- Yani din eşittir inanma ise her düzene bir ölçüde bir din devleti gözüyle bakmak mümkündür, böyle mi anlayacağız?

Zengin- Mümkündür. Elbette yani bir beşeri sistemin dayatılması da ilahi sistemin dayatılması kadar suç olması lazım, yanlış olması lazım.

İnan- Sizin bu açıklamalarınızdan edindiğimiz izlenim olsun, yazdıklarınızdan devşirdiğimiz bilgiler olsun, sizin bu düşüncelerinizle bundan önceki yakın dönemde bazı İslamcı düşünürlerin -modernist İslamcı düşünürlerin demek istiyorum- düşüncelerinde, söylemlerinde bir yakınlık var gibi. Yanlış mı acaba bir belirleme içerisindeyiz?

Zengin- Tabii olabilir ama bütünüyle yakınlık demek doğru değildir. Yani belki bir kesişme noktaları bulunabilir. Ortak alanları bulunabilir.

İnan- Yani somutlaştırılabilir. Bizdeki Meşrutiyet dönemi İslâmcıların ve onun dışında Mısır'da beliren, Hindistan'da beliren Modern İslâmcı akımlarla sizin düşünceleriniz arasında kesişen, örtüşen yanlar var mı?

Zengin- Meşrutiyet dönemiyle kesişen yanların olduğunu zannetmiyorum ama belki yani Mısır'da gerçekleşen çok az olmak üzere kesişen yanlar olabilir ama biz daha farklı bir şeyler söylemeye çalışıyoruz burada. Yani özellikle *Hukuk Toplulukları Birliği* veyahut Çok Hukuklu Siyasi Model dediğimiz model siyasi anlayış, oldukça yeni. Yeni derken yani tarihte geçmişte kökü olmayan anlamında söylenmiyor bu. Yani bu Kuran'da da vardır, Peygamber döneminde de yaşanmıştır, bütün peygamberler dönemlerinde yaşanmıştır. Ama tarihi süreç içerisinde bu özellikle bu siyasi model üstü örtülmüştür, tamamen görülmez hale gelmiştir. Biz yeniden bunu yani kamuoyuna tanıtmaya çalışıyoruz.

İnan- *Ve ekliyorsunuz: Tabular yıkılıyor, diyorsunuz. Bu dünyada hani örneklenebilir işte: Sovyet Bloku dağıldı veya efendim demokrasinin bazı yerlerinde almış olduğu yaralar var, bunları mı kastediyorsunuz ve aynı zamanda Bu tabular yıkılıyor! ifadesinden Türkiye'de bazı tabuların değişime uğradığı, yıkıldığı anlamını mı ifade etmek istiyorsunuz?*

Zengin- Yani Türkiye'de de tabii tabular yıkılıyor. Bence Türkiye'deki tabular Sovyetler Birliği'nden daha önemlidir. Çünkü Sovyetler Birliği'nde tabuların yıkılmasıyla ilgili yeni bir uygarlık doğmaz. Sovyetler Birliği zaten mevcut uygarlığın bir uzantısıdır. Ama Türkiye'deki tabuların yıkılmasıyla Türkiye'de yeni bir uygarlık doğar ve bu anlamda belki kimse de fark etmiyor ama Türkiye artık yani bazı meseleler üzerinde ciddi olarak düşünüyor. Siyaset üzerine, sanat üzerine, kültür üzerine... Ciddi birtakım çalışmalar yapıyor. Ve Türkiye'de üretilen bu değerler şu anda tam bir özgürlük ortamında olamadığı için, olamadığımız için tam anlamıyla su üstüne çıkamıyor. Ama işte yavaş yavaş artık

bütün bunlar hem su üstüne çıkıyor, su üstüne çıktıkça da kendi o -gerçekten- geniş, büyük, derin hazinelerimizden yeni yorumlar yeni anlayışlar çıkacaktır.

İnan- Şimdi bir şey söylediniz; Türkiye'de özgürlük ortamının olmadığından, yeteri kadar olmadığından bahsettiniz. Şimdi bunu isterseniz biraz genişletelim. Neler olması lazım özgürlük ortamının oluşması için? Herkesin düşüncesini çok rahat bir şekilde söyleyecek bir ortamın oluşması için bir hukuki yeniden yapılanma mı gerekir; yeni, başka kurumların oluşturulması mı gerekir ya da bazı kurumları kaldırmamız mı gerekir? Bunları kısa ana başlık halinde belirlersek...

Zengin- Tabii, önce yani millet iradesinin devletin önüne geçirilmesi gerekiyor. Yani halkın inancı, düşüncesi, sesi, her şeyin üstünde olmalıdır. Tabii, bunun üstünde de *insan hakları* dediğimiz esas hak mefhumu vardır. Yani bütün dünyada zaten buna gidiyor. Hakları kollamak için, güvence altına almak için birtakım kurumlar oluşur. Devlet dediğimiz kurumun bütünüyle varlık sebebi, hikmeti budur. İnsan haklarını güvence altına almaktır. Ve halka hizmet etmektir. Hakları güvence altına almaktır ve insanlara, halka hizmet etmektir. Şimdi bu doğrultuda tabii, Türkiye'de yani iki yüz-üç yüz yıldan beri gelen ve özellikle tek parti döneminde hayata geçirilmiş olan -bütün boyutlarıyla- uygulamaların getirmiş olduğu birtakım engeller vardır. Yani bu engellerden Türkiye yavaş yavaş kurtuluyor. Nasıl kurtuluyor? Konuşarak kurtuluyor. Bunları konuşacağız, tartışacağız, Türkiye'de bir tartışma ortamı başlamıştır. Mesela biz çok partili bir sisteme geçtik, çok partililiği tartışmadan geçtik. Demokrasi dedik, demokrasiyi tartışmadan geçtik; laiklik dedik, laikliği tartışmadan geldik. Aslında bütün bunlar Batı dünyasında tartışılmıştır, tartışılmaya devam ediliyor. Şimdi bizde de tartışılmaya başlanmıştır. Bu tabuların yıkılmasıdır. Şimdi biz fikir ve inanç özgürlüğü derken sadece insanların düşünce ve inançlarını ifade etmesini anlıyoruz. Doğrudur ama bu yetmez. Batı bu noktaya gelmiştir, bunu aşamamıştır. Bu

yetmez, biz diyoruz ki: “İnsanlar ikiyüzlü olamazlar, insanlar inandıkları şeyleri kendi hayatlarında yaşamalılardırlar.” Ben kitabımda da ifade etmeye çalıştım. Kişilik aşınması başlıyor o zaman insanlarda, eğer insanlar düşüncelerini inandıkları şeyleri hiç olmazsa kendi yaşamlarında hayata geçirme imkânlarından mahrum bırakılıyorsa orada bir kişilik aşınması meydana geliyor ve kişilik aşınması bir ahlaki çözüme oluşturuyor. Ahlaki çözümlenin bireysel çözüme olduğu yerde toplumsal bütünleşmeden birlik ve dirlikten söz etmek doğru değil.

İnan- *Yani kişisel yozlaşma devletin buyurgan gücüyle iç içe?*

Zengin- Evet, bu buyurgan gücüyle iç içe. Onun için fikir ve inanç özgürlüğü, fikir ve inançları ifade etme özgürlüğü yeterli bir özgürlük değildir.

İnan- *Peki, devlet burada hakem rolünü mü üstlenmeli?*

Zengin- Elbette, devlet sadece yürütme organı olarak toplulukların özgür iradeleriyle, bireylerin özgür iradeleriyle benimsemiş oldukları, altına imza atmış oldukları hususlardan onları sorumlu tutmalıdır. Kendisi herhangi bir ideoloji, bir din, bir felsefe dayatma hakkına sahip değildir. Yani işte halk böylece devletin önüne geçer, siyasi otoritenin önüne geçer, siyasi otorite de halka hizmet etmek için ve birbirlerine baskı kurmamaları için bir gayret sarf ederler.

İnan- *Şimdi, o halde devletin sizin de ifadenizle bir hakem rolü bir bu dengeleri birbirlerini ezmeden bir arada tutma gibi etkin bir konumu olacak, diyorsunuz. Peki, bir devlet kendi semsiyesi altında yaşayan bu toplulukların gerek hukuk düzenlerini, gerek inanç düzenlerini geliştirme konusunda bunları tamamen bağımsız mı bırakacak, yoksa kendisi de bazı oranlarda yardımda bulunacak mı?*

Zengin- Yardımda bulunabilir ama yardımda bulunmak dayatmak anlamına gelmez yani öneride bulunur. Na-

sıl ki yani herkes işte başta vahyi olan kitapları veya vahyi öneren peygamberler olduğu gibi herkes toplum için yeni öneriler geliştirebilir.

İnan- Devletlerin kiliseye desteği, yardımı gibi?

Zengin- Evet, yani her türlü destekte bulunabilir, yardımda bulunabilir. Ama öneride bulunabilir veyahut da kendileri yeni birtakım şeyler geliştirebilirler ama bunu onu benimseyen, benimsemeyen, ona razı olan, olmayan herkese dayatma hakları yoktur. Kimsenin böyle bir hakkı yoktur.

İnan- Şimdi efendim, siz devletin dayatmasının bir kişilik aşınmasına yol açtığını söylerken kitabınızda bir başka başlıkta da diyorsunuz ki: Sanayi toplumunda da bir kişilik aşınması oluyor. Biraz da bunun üzerinde dursak mı?

Zengin- Hay hay, yani kısaca şunu söyleyeyim. Biliyorsunuz sanayi toplumu fabrika çevresinde kuruldu yani fabrikalar oluştu ve köylerden, işte kasabalardan insanlar fabrika çevresinde toplanmaya başladı. Tabii böyle olunca iç göç oldu ve insanlar topraktan koptu. Tabii, bunun meydana getirmiş olduğu bir kişilik aşınması var, bunun yanı sıra fabrikalarda o insanları sadece standart yani üç cümleyle beş cümleyle idare edecek hizmetler verildi. Her gün işte somun sıkan, her gün aynı işi yapan insanlar ve sürekli olarak da bu konularda eğitildiler, dolayısıyla makinenin bir parçası oldular. Dolayısıyla bir kitle kültürü dediğimiz bir kültür meydana geldi. Yani sadece aynı şeyi paylaşan, aynı şeyi düşünen, aynı şeyi arzulayan ve yapan insanlar.

İnan- Peki ne yapalım, sanayiye mi iptal edelim?

Zengin- Hayır, zaten bugün dünya yavaş yavaş bundan ayrılıyor. Bakın, sanayinin işte ilk dönemlerinde İngiltere’de, Amerika’da yüzde elli insan sanayide çalışıyordu. Ve işte yüzde otuz-otuz beş de hizmet sektöründe çalışıyordu ama bugün sanayide çalışan insanların sayısı

yüzde onlara düştü. Bu yani standart işleri artık robotlar yapıyor. Ve dolayısıyla insan, bilgi üretmeye başlıyor bugün. Dolayısıyla artık o kitle kültürü yavaş yavaş kayboluyor yani insanların yüzde ellisi artık aynı kitle kültürüyle yetişmiş olan insanlar...

İnan- *Bir başka yanıyla tabular da yıkılıyor?*

Zengin- Evet, bu da tabuların yıkılması demek.

İnan- *Yani sanayi bir yandan kişilik aşınmasına yol açarken öte yanda bir yerde de kişiliğin yeniden canlanmasına bir kapı aralanıyor.*

Zengin- Yeni birtakım gelişmelerle artık insanlar bir kitle kültürünün bir üyesi, bir robotlar ailesinin üyesi olmaktan kurtuluyor ve yavaş yavaş düşünen, dünyada dünyayı yeniden algılayan, yeniden zihinsel bireysel üretime geçen bir birey haline geliyor. Onun için sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru bir geçiş var. Henüz dünya bu süreci yaşıyor. Bu bakımdan da bilgi toplumuna geçtiğiniz dönemde de tabii çok küçük küçük topluluklar oluşacak. Aynı ayrı düşünen, dünyayı insanları dünya ile insan arasındaki, evren ile insan arasındaki ilişkileri çok farklı algılayan yani topluluklar oluşacak. Şimdi bu topluluklara artık siz kitle yani sanayi toplumunun kitlelerine yapmış olduğunuz baskıyı bu topluluklara yapamazsınız. Onun için çok kültürlülüğe, çok dinliliğe ve hatta çok hukuklu topluma ihtiyaç vardır. Toplum buna doğru gidiyor. Dünya buna doğru gidiyor.

İnan- *Hem kendi toplumumuz hem de dünya buna doğru gidiyor ve böyle olması lazım, diyorsunuz. Bir şey daha söylüyorsunuz siz, diyorsunuz ki: "Kurtuluş Savaşları yeniden yazılmalı." Nasıl yeniden yazılmalı?*

Zengin- Efendim, benim oradaki görüşüm şudur: Yani mesela bakıyorsunuz tüm Kurtuluş Savaşları aşağı yukarı birbirine benziyor. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa

yok oluyor, ortadan kalkıyor fiilen, işgal ediliyor Almanlar tarafından. Cezayir'deki Kurtuluş Savaşı 1961'de başlıyor. Yine İngiltere, yiyecek bir yumurta bile bulamıyor İkinci Dünya Savaşı'nda. Hindistan'daki Kurtuluş Savaşları 1949'da başlıyor. Ortadoğu bütünüyle öyle. Şimdi baktığınız zaman burada o enteresan bir durum ortaya çıkıyor ve bir müddet sonra da yine bu ilkeleri incelediğiniz zaman Kurtuluş Savaşı'nı yapanlar bizzat Batı'ya karşı, Fransa'ya karşı, Almanya, İngiltere'ye karşı savaş yapmış olmalarına rağmen bir bakıyorsunuz Fransa'nın güdümünde Cezayir kuruyor; İngiltere'nin güdümünde bir başka ülke kuruyor.

İnan- *Yani gerçek içeriğiyle geçmiş Kurtuluş Savaşları bir yeniden yazılmalı, diyorsunuz. Ve bir de hani insanların kurtuluşu için bir reçete teklif ediyorsunuz, bu da bir bakıma Kurtuluş Savaşı'dır. Bu Kurtuluş Savaşları da bir senaryo olarak yazılırken geçmiş Kurtuluş Savaşları'ndan da bir bakıma yararlanmalı, mantığını çıkarabilir miyiz?*

İnan- *Tabii, şimdi oradan geleceğim. Tabii ki gerçekten bu törelerde bir kurtuluş akımı başladığı zaman, Kurtuluş Savaşı için mücadele başladığı zaman arada Batılılar devreye girerek köprü yönetimler oluşturmayı başarıyorlar ve Kurtuluş Savaşları'nın amaçlarından saptırıyorlar. Yani o ülke sadece düşman üniformalı askerleri, daha doğrusu farklı üniforma giymiş askerleri de sınır dışı ediyor ama farklı kültürleri, farklı inançları hatta kendi ülkesine davet ediyor. Bir bakıma eskisinden daha fazla sömürülen, eskisinden daha fazla sömürge bir ülke haline dönüşüyor. O halde bu Kurtuluş Savaşları'nı perde arkaları araştırılmalıdır.*

İnan- *Efendim, zahmetler buyurdunuz. Sizin senelerden beri ürete geldiğiniz bu düşüncelerin böyle yarım saatlik bir süre içerisinde gündeme getirilmesi ve anlatılması kuşkusuz çok güçtür ancak küçük parçacıklar halinde izleyicilerimize intikaller olabilmıştır. Bundan sonraki bir başka programda bu meselelerin bir başka bir yanına temas etmeyi diler, şimdi de sizden söz alarak uygun bulursanız bugünkü programımızı size teşekkürlerimizle sona erdirelim.*

Zengin- Ben de teşekkür ederim, bu vesileyle Kanal7 izleyicilerine saygı ve sevgiler sunarım.

İnan- Çok teşekkürler. Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli düşünce adamımız, kültür adamımız ve siyaset adamımız Sayın Bahri Zengin'di. Kendilerine tekrar teşekkür ederim, iyi günler olsun.

ÂKİF İNAN ile Hasan Sağındık

Hasan Sağındık: Pentatonik dediğimiz bir yapı Asya'ya has bir yapıdır veya Uzakdoğu'ya has bir yapıdır. Şimdi caz Afrika kökenli olup Amerika'da bugün icra edilen müzik türü. Şimdi pentatonikle cazı birleştirdiğiniz zaman işte bu sentez ortaya çıkıyor ve dünyada böyle bir şey var, 'pentatonik caz' diye bir tür var. Bunu ne yapıyorsunuz siz? Asya'yla bu defa sentez burada ortaya çıkıyor yani benim yaptığım müziğe koyduğum isim 'Asyasentez'. Ayakları kendi topraklarına basan Asya'ya basan fakat etkilenme olarak içerisinde her şeyin olabileceği... Sözler bizim olacak, duygular bizim olacak, besteyi biz yapacağız ve bize has olacak...

Âkif İnan- *Bu haftaki konuğumuz Hasan Sağındık, bir müzik adamı, besteci, kısaca sanatçı. Hoş geldiniz efendim.*

Hasan Sağındık- Hoş bulduk, teşekkür ederim.

İnan- *Uygun bulursanız sizi izleyicilerimize biraz daha yakından tanıtalım, kendi ağzınızdan kendinizden bahseder misiniz?*

Sağındık- Aktarmaya çalışayım. Ben Adana, Ceyhan, Çakaldere köyü doğumluyum. İlk, orta, lise tahsilini köyümde ve Ceyhan'da -ilçemde- tamamladıktan sonra üniversiteyi İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Maliye bölümünde okudum. Askerlik ve sonrasında bir anonim şirkette bir buçuk yıl kadar ticaret şefliği yaptım. Bu dönemden sonra kaset çalışmalarına başladım ancak tabii öncesi var bunun. Bir anda olmuş bir şey değil. Kısaca böyle söyleyebilirim. Evliyim ve Aybüke Nur adında bir kızım var.

İnan- *Maşallah, efendim. Değişik bir müzik tarzı tutturdunuz, bu konuda bize bilgi lütfeder misiniz? Nedir sizin tarzınız?*

Sağındık- Estağfurullah. Şimdi hocam 1980'lere gelinceye kadar klasik bir müzik anlayışı vardı Türkiye'de ya da değişik araçlar olsa da bunlar geneli bozmayacak şeylerdi. Fakat bildiğiniz gibi 1983 ve sonrası Türkiye'de büyük değişikliklere sebep olmuş dönemler, yıllar tabii. Bu döneme bağlı olarak ekonomik yapısı değişmiş, sosyal yapısı değişmiş bağlı olarak ve bu yapıya bağlı olarak da müzikte değişiklikler olmuş. En azından mesela şiir anlayışına baktığımızda yine o dönemlerde değişik söyleyişler dikkat çekiyor. Şimdi benim aslında müziğe girmemin temelinde yatan, altında yatan unsur şiirdir. Ben üniversite yıllarında bir şiir hastasıydım yani birçok şair okumuş ve şiir denemeleri olan bir insandım fakat bunları sadece şiir olarak değil bir de müzikle birleştirme gibi öyle bir düşünce hâsıl oldu bende. O dönem ben Yurt Orkestrası'nın solistliğini yaptım bir dönem. Yine Türk Sanat Müziği korosunda solist olarak çalıştım fakat baktım ki benim içimdeki duy-

guların karşılığı değil bunlar. O zaman kendi eserlerimi yapmalıydım, kendi bestelerimi, o beni etkileyen şiirleri, şairlerden taşan o şiirleri bestelemeliydim ve bunları besteledim. Şimdi belki ismi yoktu belki adı yıllar sonra başkaları tarafından farklı isimlerle anıldı ama insanlar dediler ki bir ismi olsun bu işin, bir adı olsun.

İnan- *Af edersiniz, 1983'ten sonra Türkiye'nin müzik yaşamında bir değişim, bir dönüşüm oldu, diyorsunuz. Bu konu üzerinde biraz daha dursak mı? Nasıl yani ideolojik bir söylem mi taşımaya başladı müziğimiz?*

Sağındık- Şimdi, hem ideolojik söylem de var, bunun yanı sıra bu defa o bahsettiğimiz ekonomik ve sosyal yapıya bağlı olarak bir de *ot diye* tabir edebileceğim bir tarz da ortaya çıktı. Yani biraz kaba oluyor ama belki avam bir tabirle böyle söylenebilir.

İnan- *Yani doğru dürüst bir mesaj içermeyen(?)*

Sağındık- Herhangi bir şey içermeyen. Türkülerin belki o yalınlığından da uzak, basit, itici...

İnan- *Pop müziğini mi demek istiyorsunuz?*

Sağındık- O da dâhil bunun içerisine. Ucuz sanatçılar ve ucuz işler çıkmaya başladı bir dönem. Ve bakıyorsunuz Türkiye'de işte adı özgün denen bir tarzın Avrupa'daki karşılığı *protest*. Fakat orada insanlar oturmuş bir sistem içerisinde hoşlarına gitmeyen, eleştirmek istedikleri şeyleri eleştirebiliyorlar müzikleriyle, belki rock müziğin bir başka tarzı. Fakat bunun Türkiye'ye yansması yani paralelinde olan insanlar tarafından hep sisteme, rejime ve devlete karşı kullanılmış. Şimdi biz gelenekten gelen insanlar olarak ben geleneğin -belki de hem Asya ayağı hem Osmanlı ayağı bu anlamda kendimi öyle değerlendiriyorum- buna yeni bir isim koyma durumu hâsıl olduğunda ben buna *Asyasentez* adını verdim.

İnan- *Şimdi sizin yani müzik anlayışınız bir bakıma bir tepkici içerik belirtiyor; yani seksen üçlerden sonra demiş olduğunuz bir oluşan müzik ortamına karşı bir tepkiyle ortama çıkıyorsunuz ve bir yanıyla geleneğe dayalısınız öyle mi?*

Sağındık- *Şimdi şöyle, belki çıktuktan sonraki hani rekabet ortamı gibi bir şey olmuş olabilir fakat bunun başlangıcı böyle değil. Yani birilerine karşı olmak için yapılmış bir şey değildi ve bunun için de sırtı geleneğe dayamak değildi. Zaten o düşünceler içerisinde bugüne kadar yaptığım eserlerin zaten bunlar vardı, yapılmıştı ve onların ancak işte aysbergin (buzdağının) görünen kısmı işte. Bu doksan yılında ortaya çıktı.*

İnan- *Afedersiniz, kim yapmıştı o tarz müziği, yapılmıştı? diyorsunuz.*

Sağındık- *Şimdi bu tarz müziği Türkiye’de deneyenler var. Eskilerden bu tarafa gelirken sizler bilirsiniz; Ruhi Su’lar var fakat onların biraz daha farklı. Daha sonraki dönemlerde işte yakın tarihte Livaneliler var, Ahmet Kayalar var, Fatih Kısaparmaklar var.*

İnan- *Anladığımız kadarıyla biraz yerel, folklorik unsurlarla bezeli arabesk, popun da imkânından yararlanan -bir yanıyla arabeskle de izah edilebilir- bir müzik ortamı. Şimdi, siz kendi müzik anlayışınızı bu anlayışın dışında oluşturduunuz, öyle mi efendim?*

Sağındık- *Öyle demek doğru olur çünkü insanlar enstrüman olarak aynı şeyleri yaklaşık kullansalar da sonuçta hepimiz belki elbise giyiyoruz ama tonları farklı ya da hepimiz insanız ama isimlerimiz farklı... Ve bizim yaptığımız müziğin farkı burada ortaya çıkıyordu. Biz milli-manevi değerlere saygılı bir müzik ortaya koymaya çalıştık.*

İnan- *İlk meydana çıkışınız sanat dünyasına, doğuşunuz hangi yıl oldu, yani profesyonel anlamda?*

Sağındık- Kaset olarak söylemek gerekirse 1990 Mart ayı yani yedi yıl öncesi oluyor.

İnan- *Nasıldı o müziğin özü, aslı? Yani demem şu, o çıkışımla ortaya koyduğunuz müzik çizgisini siz devam ettiriyor musunuz, yoksa geçen yıllar içerisinde bazı açılımlar, değişimler gösterdiniz mi?*

Sağındık- Teknik anlamda bazı değişiklikler olmakla birlikte genel olarak çizgimi muhafaza ediyorum. Zaten bugün benim dinleyicilerimin özellikle belki de -benim tespit ettiğim kadarıyla- hâlâ kasetlerimin alınmasında en büyük sebep olarak şunu görüyorum dinleyicilerim açısından: İstikrar yani çizgideki istikrar. Ben çünkü şunu düşünüyordum, düşüncemle müziği bir yerlerde birleştirmek ve bunu yapmaya çalıştım sürekli yani hatta *düşüncenin müziği* adını verdim bir dönem buna.

İnan- *Bildirisi olan bir müzik geliştirdiniz, bir yandan hem müzik ağırlığı olacak, öte yandan da bir ulusal mesajı ihtiva edecek.*

Sağındık- Şu da var hocam; şimdi hemen şurada durdurmak istiyorum, diğer müzik türlerini bir kenara zaten ret noktasında koyarsak bu anlamda biraz yakın diyebileceğimiz bir isim vardır. Mesela Fatih Kısaparmak isim olarak bu vardır ama ben özellikle isim noktasında onun bu müziğe koyduğu isim noktasında biraz şey kalıyorum yani nasıl söyleyeyim o ismi biraz eleştirme gereği duyuyorum. Neden dersenez? Bakın Çağdaş Halk Müziği deniliyor. Şimdi Çağdaş Halk Müziği eğer sadece ayaklarınızı Anadolu'ya basarsanız doğru olabilir ama sizin koskoca bir Türk dünyanız var, her şeyin ötesinde. Yani siz tıpkı Ali Şeriatî'nin bir Türk ziraat mühendisiyle yaptığı uçak yolculuğundaki gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihini sadece yetmiş yıllık bir şeyle ifadelendirirseniz o zaman o kişi karşınızdaki kişi size diyor ki: *"Peki Yavuz sizden değil miydi, Fatih sizden*

değil miydi?” Böyle bir soruyu soruyor size. Şimdi ben de diyorum ki: *Bizim Orta Asya’daki tarihimiz, geçmişimiz bu yok mu böyle bir şey?*

İnan- *Şimdi sizin müziğinizin söz materyali bir yanıyla bu söylediğiniz hususları da kapsıyor. Acaba müziğinizin ritminde de mesela bizim Orta Asya Türk müziğine yakın çıkan, akraba çıkan bir tarz, üslup var mı?*

Sağdıık- Var. Zaten ben kendime etkilenme noktasında hep Orta Asya müziğinden etkilenmeyi örnek almışım ve o müzikleri sürekli dinlemek istiyorum ve dinliyorum. Etkileneceksem de bunlardan etkilenmeliyim, diyorum. Kendime sürekli bunu söylüyorum. Tabii, bunun yanı sıra Batı’nın yaptığı müzikleri de dinliyorum.

İnan- *Yani bizim geleneksel Türkiye Türkü’nün geçmişteki müziğinden özellikle halk müziğinden yararlanma artı bir de öteki Türk Cumhuriyetleri’nin, beldelerinin müziğine de kendi müziğinize bir zemin oluşturmak için düşünüyorsunuz ve kullanıyorsunuz.*

Sağdıık- Hocam şimdi şöyle bir şey var: “Pentatonik dediğimiz bir yapı Asya’ya has bir yapıdır veya Uzakdoğu’ya has bir yapıdır. Şimdi caz Afrika kökenli olup Amerikada bugün icra edilen müzik türü. Şimdi pentatonikle cazı birleştirdiğiniz zaman işte bu sentez ortaya çıkıyor ve dünyada böyle bir şey var, ‘pentatonik caz’ diye bir tür var. Bunu ne yapıyorsunuz siz? Asya’yla bu defa sentez burada ortaya çıkıyor yani benim yaptığım müziğe koyduğum isim *Asyasentez*. Ayakları kendi topraklarına basan Asya’ya basan fakat etkilenme olarak içerisinde her şeyin olabileceği... Sözler bizim olacak, duygular bizim olacak, besteyi biz yapacağız ve bize has olacak... Ama bunu isterseniz faz gitarla, isterseniz klin gitarla, isterseniz işte bir orkestranın normal davuluyla isterseniz senfoni yaylılarıyla süsleyebilirsiniz.

İnan- Şimdi sizin kuşağınızın oluşturduğu müzik için yani size yaş bakımından yakın olan bazı sanatçıların oluşturduğu müzik için yeşil pop diyenler var. Efendim siz ise kendi müziğinize Asyasentez adını koyuyorsunuz. Bu yeşil popçularla ya da öteki adıyla özgün müzik diyorlar, onlarla sizin ritim bakımından farklı yanınız ya da birleşen yanlarınız oluyor mu, yoksa tamamen ayrı bir baş mı çekiyorsunuz?

Sağındık- Aslında değişen hiçbir şey yok. Bakın bugün, çağdaş halk müziği, devrimci arabesk, yeşil pop veya Asyasentez. Yani enstrüman noktasında hepimiz aynı şeyleri kullanıyoruz, yaklaşık aynı şeyler. Burada düşüncede ayrılıyoruz. Şimdi yeşil pop adı zaten yanlış, bunu bir defa söyleyelim.

İnan- Adımı koyalım. Düşüncede ayrılıyoruz, derken siz kullandığımız güfte mi ayrılıyorsunuz?

Sağındık- Güfteye ayrılıyoruz, o kadar diyelim. Yani güfteye ayrılıyoruz. Çünkü en büyük özelliğimiz bu şu anda.

İnan- Yoksa bestede, ritimde, ahenkte birbirinize yakın özellikleriniz var.

Sağındık- Tabii, tabii. Çok yakın eserler bunlar.

İnan- Şimdi sizin ortaya çıkışınızda etkilenmiş olduğunuz ortamı biraz anladık, anlattık. Sizi izleyenler oldu mu; sizin müziğinizi, tarzınızı?

Sağındık- Şimdi birebir olmasa da insan birbirinden etkileniyor dolayısıyla. Birlikte çalıştığımız arkadaşlar var ama tamamen buna ben henüz erken olduğunu düşünüyorum. Yani benden insanların etkilenerek bir şey yapmaları için vaktin henüz erken olduğunu düşünüyorum. En az üç-beş yıla daha ihtiyacım var bu konuda.

İnan- Şimdi sizin müziğin bazı çevrelerde çok büyük ilgi ile izlendiğine tanık oluyoruz, siz bu ilgiden memnun musunuz, yeterli görüyor musunuz? Kasetleriniz çıkıyor, kasetlerinizin satışından mutlu musunuz?

Sağındık- Ben bu ilgiden oldukça memnunum. Başta da söylediğim gibi ta *Yusuf Yüzlüler*'den *Siyah Ağıt*'a kadar altı kaset yaptık bu arada. Bu altı kasette dinleyici hiçbir zaman yalnız bırakmadı beni. Gerek kaset alımında, gerek konserlerde, gerekse sokakta diyelim. Bu ilgilerini, alakalarını hiçbir zaman esirgemediler.

İnan- Evet, kaç kaset çıkarmıştınız?

Sağındık- Toplam, 1996 yılı sonu itibariyle altı kaset.

İnan- Altı kaset, bir hayli gezileriniz oldu; yurtiçi konserleriniz oldu; Türkiye dışında da gezileriniz, konserleriniz oldu. Biraz da onlardan bahsedelim mi?

Sağındık- Evet tabii, sürekli yurtiçi konserlerimiz olmakta. Bu altı-yedi yıllık süre zarfında ben Anadolu'yu bir o kadar da dolaşmışımdır. Yani her yıl yedi bölgeyi kesinlikle dolaşıyorum, geziyorum. Gezmeyi de çok seviyorum zaten bu arada onu da belirteyim.

İnan- Konser münasebetiyle.

Sağındık- Konser münasebetiyle gezilerimiz oluyor ve Anadolu'nun o yapısını her mevsimde görme imkânı buluyorum ve bu ülkeye, bu vatana bir defa daha âşık oluyorum. Bunun dışında yurtdışı çalışmaları oldu, yine planları var, önümüzdeki en azından sonbahar belki de daha sonraki yılın başında olabilir, daha geniş planlarımız var. Yani en azından Orta Asya'yı komple içine alan çünkü ben o tarafa hiç gitmedim, böyle bir düşüncem var. Hâlbuki oradaki dinleyicilerimin de çok olduğunu biliyorum. Mesela *Ağla Karanfil* kasetini çıkarttığımızda bu Azerbaycan

için yapılmış bir eserdir. Azerbaycan henüz bağımsızlığını kazanmamıştı ve o dönem oradaki insanlara göndermiştik bu kaseti ve çok sevmişlerdi. Bundan daha önce yıl 1990 *Güzel Türkistan*'ı okuduk. Ki 1940'lı yıllarda şehit milli şair Abdülhamit Çolpan'ın sözlerini yazdığı bir eser. Sonra değerli sanatçı Sabir Karger'in söz ve müziğini yaptığı *Anayurt* herkesin bildiği "Özbek, Türkmen, Uygur, Tatar, Azer bir boydur. Karakalpak Kırgız, Kazak bunlar bir soydur." Ki bu mesele bugün belki yeniden gündeme gelecek ve Asya'yı ben bu eserlerle dolaşmak istiyorum, gezmek istiyorum. Bu eserleri orada o insanlara söylemek istiyorum.

İnan- *Şimdi sizin müziğinizin gerek Türkiye içinde gerek Türk Cumhuriyetleri'nde bir hayli tuttuğunu söylüyorsunuz, buna biz de tanışız yani bu iş yürüyecek mi? Gittikçe yoğunlaşan bir ilgiyle karşılaşacak mı yoksa gelip geçici hani bir dönem mi olarak kalacak, yeni bağımsızlığına kavuşmuş bu ülkelerin içinde bulunmuş oldukları duyarlılığa bir yanıyla cevap veriyor diye güncel yanı ile mi sevilir yoksa bu maya tutacak mı Türkiye'de ve yurt dışında?*

Sağındık- Hocam sadece bunlar hamasi şeyler değil yani benim söylediğim eserlerin şimdi ben bunlardan örnekler verdim, Asya ile ilgili birebir bilinen eserler bunlar. Şimdi bunun dışında yani hamasiliğin ötesinde estetik yönü ağır basan çok eserlerimiz var. Şimdi altı kaset toplam altmış parça filan yapar. Şimdi bahsettiğimiz bunlardan sadece birisi ya da üçü böyle bahsediyoruz.

İnan- *Böylece sizin beste sayımız da ortaya çıkıyor, altmış civarında mı?*

Sağındık- Bunlar kasetlere aktarılanlar ya da dışarıdan aldığımız arkadaşlarımız da var, güzel bulduğumuz yeni bu işe başlayan insanlar var, onları değerlendirmek istiyoruz, kasetlerimize yeni bir soluk olsun istiyoruz.

İnan- *Bestesi de size ait olanların sayısı?*

Sağındık- Hocam çoktur, şu anda benim kasetleri almadığımla birlikte yaklaşık yüz tane vardır yani yüz civarındadır. Net bir şey söylemek mümkün değil. Çünkü yapıp koyduğunuz bir kenarda duran çok eseriniz oluyor. Yani sadece hamasilik değil ortaya koyduğumuz ve ben bunun mesela *Yusuf Yüzlüler*'in doksan yılında çıkan kasetimiz bakın üstünden yedi yıl geçmiş, insanlar bunu hâlâ o günkü tadıyla hatta çok kişi şunu söylüyor: “Ya ağabey şöyle bir kaset daha yapsan olmaz mıydı?” falan. Hâlbuki her şey kendi şartlarında güzel ama o kaseti hâlâ dinliyor dinleyici. *Ağla Karanfil* yeni yeni tanışan insanlar var bunlarla, bunların farkına yeni yeni varanlar var. Burada sadece milli, manevî değerlerin ötesinde bahsettiğimiz konuların dışında da biraz daha dediğim gibi mesela şehirle problemleri var insanların. Yani şehirleşmenin, bu yapılaşmanın beraberinde getirdiği sıkıntıları var insanların. Yani işte bir yerden kalkıp buraya gelmek için kırk beş dakikanızı harcıyorsunuz, bir saatinizi harcıyorsunuz. Çalışıyorsunuz evinize işinize gidip geliyorsunuz filan derken sıkılıyorsunuz artık. Ve o çocuksu özlemle diyorsunuz ki:

*“Beni bu şehirden al götür anne,
Badem ağaçlarımı resimde görmek yetmez bana,
Yüreğim sığmaz bu sefertası apartmanlara,
Gökyüzünü görmeden yaşayamam,
Beni bu şehirden al götür anne.”* sözleri Sayın Cumali Balkıçoğlu'na ait.

İnan- Çok değişik konulara yöneliyor sizin müziğiniziz.

Sağındık- Tabii, çok değişik konular. Bunun içerisinde işte dört yüz yıl öncesinde Ali Ufki Bey'in derlediği Ruhi Ayangil Bey'in ortaya koyduğu işte bir *Hüseynî ilahi* de alıp kullanıyoruz. Bunun yanı sıra bir *Siyah Ağıt*'ta Afrika'nın, Afrika'ya ellerinde İnciller ile giden, orayı sömüren insanları anlatıyoruz. Aslında Afrika'daki aç olan insanlar sadece orada bir şeyler yok, kıtlık var diye işte göbekleri şişip, ka-

burga kemikleri çıkıp kafaları büyümemiştir yani. Ellerin-
de İncil'le giden insanlar orayı sömürmüşlerdir, din adına
yapmışlardır bunu.

İnan- *Şimdi bu sizin bestelerinizin güftelerinin birçok sanatçı-
dan alındığını söylediniz. Gerek Türkiye'den gerek Türkiye dışından
falan ayrıca sizin de güftelerini yazdığımız besteleriniz de var, değil
mi? Şiirle edebiyatla yakından ilgi içerisinde olduğunuzu biliyoruz.*

Sağındık- Benim, bu belki enteresan gelebilir, ben şiir
yazıyorum ama bunları besteleyemiyorum. Enteresan bir
şey, gelmiyor içimden yani şiire o enerjiyi verdikten son-
ra yeniden besteleyecek enerjiyi bulamıyorum kendimde
ama siz yazmışsınız sizden taşan o bölümler bana sirayet
eder ve ben eğer içimdeki o şiirin bıraktığı sese uygun sesi
sazımda bulduğum zaman işte eser ortaya çıkıyor.

İnan- *Yani bir bakıma şiir sizi yönlendiriyor, söyleyebilir
miyiz?*

Sağındık- Benim kesinlikle bütün çalışmamın temeli
şıirdir.

İnan- *Evet, peki Türkiye'den bazı isimler sayalım mı, kimlerin
şıirlerini besteliyorsunuz?*

Sağındık- Bu soruyla muhatap olacağımı bildiğim için
kusura bakmayın hocam belki hafızamdan hepsini söylemem
mümkün olmayabilir. Şöyle bir sıralama yaptım unuttuklarım
varsa affetsinler beni: Abdurrahim Karakoç, Bahattin Kara-
koç, Ali Akbaş, İran Azerbaycan'ından şair Mehmet Aslan,
Süleyman Kalaycı, Sabri Kargel, Dilaver Cebeci, Niyazi Yıl-
dırım Gençosmanoğlu, Cumali Balıkçioğlu, Selçuk Küpçü,
Zafer İşleyen, Celalettin Kurt, Adem Konan, Necati Çelikkol,
Yavuz Bülent Bakiler, Necip Fazıl Kısakürek, Sadettin Kaplan,
Süleyman Ağbay, Yunus Emre, Yusuf Erbay, Mehmet Aycı,
Rıza Tefvik Bölükbaşı, Dadaloğlu, Abdulhamit Çolpan...
Bunların şiirlerini, güftelerini, eserlerini hep kullandık.

İnan- Efendim, bu da gösteriyor ki siz müzikle ilgili olduğunuz kadar da şiirle yakından alakalıyınız ve kitaplar okuyorsunuz anlaşılan. Bir hayli şiir kitabı karıştırıyorsunuz. Beğendiğiniz şairler kimler günümüzde, güftelerini aldıklarımızın dışında?

Sağdıık- Aldıklarımız da aslında böyle olabilir. Bazıları da var ki şiir olarak çok seviyorsunuz ama bunu müziğe uyarlayamıyorsunuz, gelmiyor. Dolayısıyla yani şiirlerini kullanmadığımız şairleri sevmiyoruz anlamında sakın ola ki yanlış anlaşılmasın, böyle bir şey yok.

İnan- Benim dikkatimi çeken bizim eski şairlerimizden pek yok. Yani tatalım halk şairlerimizden Koroğlu, Dadaloğlu, Karacaoğlu ya da divan şairlerimizden onları çok mu eski buluyorsunuz? Yani niye bir Nedimden, Fuzûliden yapamaz mısınız bir beste, modern bir müzikle olup?

Sağdıık- Dadaloğlu var. Şimdi, belki bu düşünülebilir yani yapılması düşünülebilir belki olması da gerekebilir ama tarz olarak bu tür eserler sanat müziği formuna çok yakın. Kullanılan dil itibarıyla, yapı itibarıyla sanat müziğine çok yakın. Dolayısıyla bizim yaptığımız tür için bu duygulanmalara pek denk düşmüyor. Bundan kaynaklanıyor. Az önce de söylediğim gibi yoksa bir Fuzûlî'yle günümüz şairini aynı kefeye koymak mümkün değil. Şair Nebi Hazri bir şiirinde Fuzûlî ile sohbeti anlatıyor da, Fuzûlî rüyasına girmiş ona demiş ki işte: “Ne yaparsen kağızlar içinde gurdelenirsen, sen de şair misen a cevan oğlan?” Fuzûlî öyle demiş ona şiirinde o da cevaben diyor ki: “Bin şiir yazanın biri de menem.”

İnan- Binlerce şairden biri de benim. Efendim, peki belki klasik olacak ama son okuduğunuz kitap Hasan Bey?

Sağdıık- Hocam, son dönemde en son demek gerekirse Sayın Remzi Çayır'ın *Don Kışotlar Mektebi*'ni okudum, yeni bir kitap. Hikâyelerden oluşan güzel bir kitap. Onun dışında yanımdan ayırmayı istemediğim Sayın Taş-

kın Tuna'nın *Uzayın Sırları*, *Sırların Ötesi* ve *Sonsuz Uzaylar*. Bu kitapların özellikle ben okudum, çok şey öğrendim, okumayan izleyicilerimiz varsa onlara da tavsiye ederim.

İnan- *Evet kitap okuyorsunuz, bu arada elbette çok da müzik dinliyorsunuz.*

Sağındık- Mecburen.

İnan- *Kimleri dinliyorsunuz, kendi çağdaşlarımızı mı dinliyorsunuz yoksa yalnız kendinizi mi dinliyorsunuz?*

Sağındık- Aslında hocam kendi kasetlerinizi dinlemeniz o kadar kolay değil. Yani normal bir kaseti dinler gibi kesinlikle dinleyemiyorsunuz. Stüdyoda diyelim birkaç ay içerisinde geçen bütün o anlar gözünüzün önünde canlanmaya başlıyor. İşte efendim bir enstrüman gelip çalması esnasındaki o hadiseler, oradaki bir yanlış, yeniden doğrusunun yapılması, sizin okurkenki çektiğiniz sıkıntılar ve güzellikler, diyaloglar... Her şey gözünüzün önünde canlanmaya başlıyor. Bu defa bir eleştiri gözüyle dinlemeye başlıyorsunuz kaseti. Dolayısıyla en az bir yıl geçtikten sonra ancak hazmedebiliyorsunuz. Şimdi ben kendi kasetler mi biraz seyrekçe, aradan biraz zaman geçtikten sonra dinliyorum. Bunun dışında beste dönemlerinde eser dinlememeyi tercih ederim. Daha önce de söylediğim gibi Orta Asya'dan getirtebildiğim kasetlerle o yapıdan etkilenmeyi seviyorum, onları dinliyorum. Bunlardan bir örnek de yine belki bizim yaptığımız Türkiye'de yaptığımız müziğe Özbekistan'da paralel düşen bir Hasan Dedehan var. Mesele o sanatçıyı dinliyorum son dönemde, elimde çalışmalarını var yıllar öncesinden, bunları dinliyorum. Bunun dışında Batı'nın yine çalışmalarını dinliyorum.

İnan- *Batı'nın mı?*

Sağındık- Tabii tabii, Batı'da yapılan müzik çalışmalarını dinliyorum.

İnan- Çağdaş müzik örneklerini dinliyorsunuz...

Sağındık- Bir de son bir kişi daha söyleyeyim, bu arada bir de son dönemde gerçekten takdir ettiğim müzisyenlerden biri Tulayhan Uğurlu özellikle. Piyanodaki çalışmaları bana çok hoş geliyor, onları dinliyorum.

İnan- Peki, bizim klasik müziğimizi dinliyor musunuz?

Sağındık- Tabii, şimdi onlar zaten bende set olarak mevcut. Bu arada klasik müziği artık bu yoğunluk içerisinde insanların zaten bir kültürü olarak dinlenmiyor artık, insanlar bu şeylerden çok uzaklar. Belki yeniden bir dönüş olursa klasik müzik bu anlamda ve kendisini sürükleyen sanatçılar olursa Sayın Yıldırım Gürses'in dediği gibi. Belki yeniden gündeme gelebilir. Bir de klasik müziğin şöyle bir etkisi var hocam onu da ben anlatayım bir hatıra olarak. Şimdi bildiğiniz gibi birçok televizyon kanalında müzikler yayınlanıyor, şimdi çocuk var bizim böyle altı yaşında -ellerinizden öper- onları falan seyrediyor televizyonda. Şimdi seyrederken tabii çocukta böyle bir şey oluyor; ya stres oluyor ya başka bir şey davranışında böyle sıkıntılar oluyor. Ben özellikle bir gün salonda çalışma yapıyorum ve oraya çocuğu aldım, Aybüke'yi ve orada teypte sürekli klasik Türk Sanat Musikisi, sürekli bunu çaldım ve o arada gördüm ki kendi halinde oynuyor ve hiçbir anormal hareketi yok. Yani böyle bir hani eskiler şöyle tedavi edici olarak kullanırlarmış ya.

İnan- Yani ruhuyla uyum içerisinde adeta çocuğun. Peki, belki garip gelecek bu soru. Siz klasik müziğimizi tanyor musunuz, makamları, onların formlarını biliyor musunuz? Bu konuda bir çalışmanız, merakınız da var mı?

Sağındık- Şimdi uzman noktasında tabii değil bu kesinlikle değil ama...

İnan- Yani diyelim bir beste okunurken onun makamının ne olduğunu hemen bulabiliyor musunuz?

Sağındık- Çok makam var, bunların içerisinde hepsi olmayabilir ama işte bilinen şeyleri tabii ki çıkarıyorsunuz o anda.

İnan- Peki Klasik Batı müziğini dinliyor musunuz?

Sağındık- Klasik Batı Müziği, dönem dönem. O da şunu sevdiğim için, şunu gözlemlediğim için dinliyorum; o bir karışıklık gibi gözükürken aslında diyelim onlarca enstrümanın bir tek parçayı yorumlaması güzel geliyor bana. Yani onu oluşturmalarını dinliyorum, orda o bütünü yani o çöktaki birlik, çokluktaki birlik, onu yakalamaları hoşuma gidiyor.

İnan- Ve bunlardan da kendi kurduğunuz müziğe bazı unsurlar katmayı, yakalamayı da kolluyorsunuz mu?

Sağındık- Tabii, bu işin işte sentez bölümünü oluşturuyor. Yani şimdi burada mesela son *Kalmamış* diye Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın şiiriydi, ona yaptığımız beste vardı. Ben ondan önce bu besteyi yaptıktan sonra kasette tam kayıtlar esnasında bir müzik geldi, o anda yani -diğer kayıtlar yapılıyor bazı şeyler- ve ara müziklerinin öyle olması gerektiği gibi bir his doğdu sanki içime. Bu bir dönem İran'da yapılmış bir senfoni müziği vardı, bir senfonik müzik -İran'da yapılmış- ve ben farkında olmadan bundan çok etkilenmişim yani orada öyle güzel bir kemanlar, yaylılar var ki insanın hani derler ya 'ciğerini deşen' cinsten, öyle ve çok etkilenmişim ben bundan. Sevgili Selçuk Küpçük hediye etmişti o kaseti bana ve bu etkilenme oraya yansımış bu defa yani aynısı değil ama farklı bir yapıda o müziğin arasına yerleşti. Şimdi *Kalmamış* isimli *Siyah Ağıt*'taki eseri dinleyen dinleyiciler bunu fark edeceklerdir.

İnan- Efendim, gönül isterdi ki dinleyicilerimize sizin sazlarınızla sizin sesinizden birkaç örnek de sunalım ama vaktimiz ona elverişli değil. Programımızın yapısı itibariyle de bu pek uygun düşmüyor. İnşallah bir başka programda sizinle buluşacağız, bu sefer somut olarak sizin örneklerinizi üzerinde söyleşimiz olur. Efendim, zahmetleriniz için çok teşekkür ederim, lütfettiniz.

Sağındık- Ben teşekkür ediyorum.

İnan- Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli müzik adamımız, bestecimiz, sanatçımız Hasan Sağındıktı. Kendilerine tekrar teşekkür ederim. İyi günler olsun efendim...

ÂKİF İNAN ile
Yasin
Hatipoğlu

Yasin Hatipoğlu: Şimdi aşk diyoruz, bunun beşeri seviyede kalanı olur, platonik olur. Hani "Gidelim Şah'a gidelim." Oradaki Şah padişah anlamına da alınabilir ama Şahlar Şahı olan Zülcelâl Hazretleri de buradan anlaşılabilir. Şiirde insanların bütün hissiyatını terennüm edişi vardır. Büyük devlet adamları da insandır. İnsanın bir insanlık yanı vardır. Bizde hep şu kullanılır; bu asık surat insanı ifade ederken "Nedir bu ya mahkeme duvarı gibi!.." yani buradan devlet adamlarımız kurtulmalıdır, toplum kurtulmalıdır.

Âkif İnan- *Bu haftaki konuğumuz Yasin Hatipoğlu. Hoş geldiniz efendim.*

Yasin Hatipoğlu- Teşekkür ediyorum.

İnan- *Yasin Hatipoğlu bir siyaset adamı, devlet adamı; belki bir o kadar da kültür adamı, yazı adamı. Uzun yıllar Milli Gazetede günlük yazılar yazmış, şiirler yayınlamış özellikle hiciv ağırlıklı şiirleriyle tanınan birisidir kendisi. Efendim, bu hem politika hem sanatla ilgilenmek aslında bizim geleneğimizde olan... Bir dizi devlet adamımız, padişahlar, vezirler, önde gelen siyaset adamlarımız ileri derecede sanatla da ilgilenmişler ve o dönemlerde hatta bu sevilmiş. Nitekim görüyoruz birçok devlet adamımız hem başarılı devlet adamı olmuşlar hem de edebiyatımızın önde gelen sanatçısı olmuşlar. Şimdi bu gelenek işte günümüze kadar ne kadar geldiyse devam etti ve bunun da galiba günümüzde sayılı örneklerinden birisiniz. Sizde bu şiir sevgisi tutkusu nasıl başladı?*

Hatipoğlu- *Estağfurullah efendim, teşekkür edeyim. Yalnız ben izninizle ben şu söylediğiniz Yasin Hatipoğlu'nu arayayım bakayım. Evet, yok, o anlattıklarınız yok. Ama kayden, nüfusa tescil itibariyle kayden bir Yasin Hatipoğlu var. Ben şimdi böylece buradayım. Teşekkür ediyorum iltifatlarınıza. Bir büyük öyle diyor: İltifata itiraz, yeni iltifat beklentisini doğurur, diyor, onun için itiraz edemiyorum, kusura bakmayın. Bizim tarihimizde büyük devlet adamlarımız ne demek büyük sultanlarımız yani cihan padişahları, şimdi Kanuni Sultan Süleyman'ı, onun haşmetini, savletini ve şevketini bir düşünün. Diyor ki:*

*“Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi.
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.”*

Bu çok şey ifade ediyor, yani Kanuni Sultan Süleyman bile: “Bu ömrün bir bitimi var; devlet, saltanat bir tek nefes kadar değeri olmayan şeydir. Öyleyse ey Süleyman; kararlarında, hükümlerinde, fermanlarında bunu göz ardı etme.” Bu ne büyük şeydir, bu sadece oradaki dizelere bakıp aca-

ba: “Kafiye nedir, bu kelimeyle ne ifade etmek istiyor, hangi toplantıda söyledi?” araştırmasını yapacağımıza, büyük insanları örnek almak isteyen herkes: “Bununla neyi kastediyordu?” “Küllü nefsin zaigetül mevt” Kuran-ı Kerim’deki hüküm: “Her hayat sahibi ölümü tadacaktır.” Padişahımız çok güzel söylemiş, demek ki devlet adamlarımız şiirle çok haşır neşir olmuşlar. Şiirin çok tarifi var. Zat-i âliniz edebiyatımızın sayılan, sevilen, öteden beri bilinen örneğisiniz bana göre. Siz çok iyi bileceksiniz, herkes şiirin bir tarifini yapar. Bana göre şiir; sözlerin enstrümanlızı nameleştirilmesidir. Yani düz yazı yazarsınız, meramınızı ifade edersiniz. Ama enstrüman olmadan, saz grubu olmadan şiirle onları ifade ederseniz; namelenmiş olur. Yani yazı, kalemden kâğıda aktarılandır; şiir, dilden dile aktarılandır yani lisan anlamındaki dilden kalp anlamındaki dile aktarılandır. Onun için şiir strese girmiş toplumlar için bana göre en güzel devalardan birisidir, ilaçlardan birisidir. O bakımdan geçmişte ruhî rahatsızlıkların tedavisinde su sesi kullanılmış. Suyun akışı, bir şiir okunuşudur. Yani düz yazı Kızılırmak’ın yahut Fırat’ın düz bir arazide akıp gidişi ise, şiir Manavgat şelalesinin ahenk içerisinde dökülüştür.

***İnan-** Efendim, Kanuni dediniz; yalnız Kanuni değil Osmanlı hükümdarlarının hatta bütün bütün Türk dünyasının birçok önde gelen hükümdarının Şah İsmail gibi, Kadı Burhanettin gibi, Babürşah gibi falan bunların çok yakından sanatla, edebiyatla, şiirle ilgilendiklerini görüyoruz. Şimdi hem çok büyük devlet adamı bunlar hem de şiirde de oldukça düzeyleri yüksek. Acaba şuradan bir neticeye varabilir miyiz: Bu sanatta edebiyatta, şiirde, güzel sanatlarda insanı eğiten bir öz, bir özellik var mı?*

Hatipoğlu- Gayet tabii. Şimdi aşk diyoruz, bunun beşeri seviyede kalanı olur, platonik olur. Hani “Gidelim Şah’a gidelim.” Oradaki Şah padişah anlamına da alınabilir ama şahlar şahı olan Zülcelâl Hazretleri de buradan anlaşılabilir. Şiirde insanların bütün hissiyatını terennüm edişi vardır. Büyük devlet adamları da insandır. İnsanın bir

insanlık yanı vardır. Bizde hep şu kullanılır; bu asık surat insanı ifade ederken *Nedir bu ya mahkeme duvarı gibi!*. Yani buradan devlet adamlarımız kurtulmalıdır, toplum kurtulmalıdır.

İnan- *Efendim affınıza sığınıyorum. Bu kurtulmalıyızı çok önemsiyorum. Eski devlet adamlarımız hem sanat adamlarını arkalamışlar; tutalım mesela Bâkî için, Kanuni: “Onun çağında yaşadığım için iftihar ediyorum.” diyor. Şimdi bu bir yana. Gerçekten bizim geçmişimizde gölgede kalmış, itibar görmemiş, öldükten sonra ün yapmış, sağlığında itibar görmemiş sanatçı hemen hemen yok gibidir. Bu da işin bir yanı. Düzen, devlet sanatı arkalıyor. Bir öte yanı da; devlet adamlarımız kendilerine adeta karşı çıkan, eski ifadeyle şairler, kasideler yazan sanatçıları da benimsemişler, cezalandırmamışlar. Mesela edebiyatımızda bir Nef’i örneği vardır. O Nef’i örneğinin açıklaması malum. Koca devletin sadrazamına hem de söz vermiş olduğu halde, yemin etmiş olduğu halde ağız dolusu küfürler ediyor, mahkeme sonucunda yargılanıyor ve cezasını veriyorlar. Ama onun dışında bunun örneği yok. Birçok hükümdarımız kendisinin aleyhinde yazılmış olan şairleri bile büyük bir hoşgörüyü karşılamışlar. Öyle değil mi efendim?*

Hatipoğlu- *Efendim, tolerans dediğimiz, hoşgörü dediğimiz şu; eğer siz hicve -bugünkü dille yergiye- rıza gösteremezseniz sadece övgüye açık olursanız yeni bir esnaf türer. Yani esnaf dediğim zaman tüccar tacir onları tenzih ediyor mu anlamında değil; yani yeni bir sınıf türer. Af edersiniz izleyicilerimden özür diliyorum, dalkavuklar sınıfı türer. Onun için demişler ki: “Dalkavuk oldukça yükselmekteyiz, dalkavuk buldukça yükselmekteyiz.” Hâlbuki bu yükselme değildir. O kişisel olarak, kişi olarak belli bir yere gelmedir. Bu, toplumun sosyolojik gelişmesi açısından bir yücelme değildir. O bakımdan işte tolerans, övgülere karşı gösterilen değildir. Tolerans, yergilere karşı gösterilendir ve Osmanlı vezirleri, paşaları, padişahları bunu çok iyi göstermişler. Zat-ı âlinizin de ifade buyurduğu gibi gerçekten edebiyat sahiplerini işte karikatürü âliniz, resmi*

âliniz, şiiri âliniz, hikâyeyi âliniz, romanı âliniz, tuluat... Şu tuluata bakınız, şiirin sahnede o an doğan şekli. Orda gülme vardır, orada düşünme vardır. Bazen ağlayanları görürsünüz, bu bir boşalmadır. Toplumda buna ihtiyaç vardır. Onun için padişahlar, büyük devlet adamları sadece hikmetli -biraz önce işin başında okuduğumuz gibi- sözlerle kalmamışlar, aşka da yönelmişler. Gene zannediyorum yanlış hatırlamıyorsam -beni düzeltin yanlışsa- Yavuz Sultan Selim'in:

*“Şirler pençe-i kahrımda olurken lerzan
Beni bir gözleri ahuya zebun etti felek.”*

Yani zaafplarını, aşklarını, sevgilerini, muhabbetlerini ortaya koymuşlar.

İnan- İsterseniz öte yanına biraz daha yönelelim. Yani eleştiriye, efendim hicve çok açık olmuşlar. Bakın cihan hükümdarı Kanuni, oğlu Şehzade Mustafayı ortadan kaldırma dolayısıyla yazılan yağınla kasidelere muhatap olmuş: Ecel Celalileri aldı Mustafa Hanı. Kanuni, bu şiiri yazan şairine herhangi bir kötülük yapmamış. Bunun sayısız örnekleri var. Şimdi çok yakına gelelim, Tanzimat sonrasıma gelelim; Namık Kemal'in olsun, Eşref'in olsun, Neyzenin olsun yağınla devlet adamları eleştirdiklerini, örnekleriyle ortaya koyduklarını biliyoruz. Mesela Namık Kemal'in şiiri -yanımda isterseniz onu bir okuyalım- Fuat Paşaya Ali Paşaya söylemediğini bırakmıyor.

*“Ali bu devleti sana muhtaç gösterip
İkbal mesnedinde bekadan ümidi kes
Bilmem nedir lüzumu vücûd-ı habisinin
Dünyayı boynuzun mu tutar ey öküz teres”*

Şimdi size soruyorum günümüzün bir şairi bir sadrazama böyle söylemiş olsa başına neler neler gelir, öyle değil mi?

Hatipoğlu- Gayet gayet tabii.

İnan- Yine Namık Kemal Ali ve Fuat Paşalar için:

“Ağlamaz mı bakıp ahvali perişanımıza
Dil ü can ile seven devletini milletini
Nice zar olmayalım saltanatın haline ki
Nice demdir çekiyor sadr-ı Fuat illetini.”

Sadrızam ve Fuat Paşaya tevriyeli olarak böyle hakikaten çok sivri dille eleştiri yöneltiyor. Ama onlardan kendisine bir zarar vermiyor. O tolerans bugün için söz konusu mu?

Hatipoğlu- Şimdi tabii hiç mümkün değil, zat-i âliniz de girişte ifade buyurdunuz, o toleransı bulamıyoruz. Bir de bu hiciv, yergi, kınama şiirde olursa lezzet kazanıyor yani diyelim ki aynı sözü kahvede otururken biri birbirine söylese; doğrudur, hakaret telakki edilebilir kimi sözler. Ama şiirin içerisinde ve o şiirin bütünlüğü içerisinde halâvet, taç kazanıyor, lezzet kazanıyor.

İnan- Çok güzel söylediniz. Malumunuz, Ziya Paşa Adana valisi iken o mahallin bir şairi, -onun da adı Ziya- Ziya Paşayı hicveden bir kaside yazıyor. Ve makam kapısının altından atıyor içeri. Ziya Paşa okuyor ki muhteşem bir kaside. Sorup sual ediyor: Bunu kim yazmış olabilir? diye. Diyorlar ki: Efendim, bu ancak Ziya'nın elinden çıkabilir. Çağırıyor genç Ziyayı ve kendisine ağız dolusu hakaretler olan, küfürler olan o kasidenin yazarına iltifatlar ediyor ve diyor: Senin bu kabiliyetinle ilmimi, feyzini artırman lazım; gel seni İstanbul'a göndereyim, orda oku, geliş vesaire. Bakınız, kendisine yöneltilmiş bu kadar şiddetli eleştiriye karşı çıkmıyor; iltifat ile mukabelede bulunuyor. Bu tolerans bizim geleneğimizde var. Şimdi gerçekten yalnız şiir olarak değil, nesir olarak da bunun yığınla örnekleri var. Yani ben diyorum ki bugün bu şekilde şiirler yazacak olsak, yazılar yazacak olsak sanıyorum başımız çok ağrır.

Hatipoğlu- Ama yazmalıyız. Buna ihtiyacımız var, devlet adamlarımız buna alışmalıdır, toplum buna alışmalıdır. Başka türlü streten kurtulmanın, başka türlü tarihle buluşmanın, başka türlü edebiyatla buluşmanın, sa-

natla buluşmanın yolu yok, yol bu. Şimdi hatırlarsınız, bir hikâyedir. Eskiden sadrazamlar, vezirler, paşalar kendi çerçevesi içerisinde bu şairlerle haftada, ayda bir toplanır, sohbet eder, ülfet eder, ikramda bulunurlarmış. Nâbî, bir gün İstanbul'da o hırpani kılıkla, kıyafetle gitmiş girecek içeri, kovmuşlar; *Kimsin sen, burada büyük şuaranın sohbeti var*, diye. Neyse bir yolunu bulmuş. *Peki, gel şu kapının arkasına otur*, demişler. Oturtmuşlar, bakıyor herkes kürklü mürklü, büyük şairleri İstanbul'un meşhur şairleri. Hırpani, çoban kılıklı birisi orda... Herkese şerbet, gülsuları ikram edilirken ona da bir toprak testiyle ayran veriyorlar. Tabii, Nâbî alıyor onu diyor ki:

*“Tutup kees’in kenarından zerafetle bir höpürdet,
Desinler ayran içmekte bu emmi amma mahir ha”*

Diyorlar ki: *Yahu bu kim?* Nâbî olduğunu anlayınca alıp başköşeye oturtuyorlar. Yani bu ülfete ihtiyaç var, bu sohbe ihtiyacı var. Zat-i âliniz hicivden söz ettiniz. Eskiden bak ne diyor Eşref, Bahriye Nazırı için yani işte Akdeniz göl o zaman, Osmanlı'nın gölü. Koskoca Denizcilik Bakanı'na diyor ki:

*“Şimdiki Nazır-ı Bahriye Celal Paşa'yı
Şöyle tarif ediyor vaka-nüvisan-ı ümem,
Gelecek olduğunu bilseydi neslinden
Almadan Hz Havva'yı boşardı Adem.”*

Bir tane daha bu çok enteresandır, gene Bahriye Nazırı için diyor ki:

*“Uğrarsa veba râhın eğer semt-i Halîce
Bir mûş ile Tersâneye git ref'-i hicâb et
Al cânımı Hak aşkına ol Nâzır-ı Bahrin
Bin eylediğin cürme bedel bir de sevâb et”*

Veba sen çok adam öldürdün, günaha girdin, şu bizim Bahriye Nazırı'nın canını al da bir de sevap etmiş ol.

İnan- Gerçekten böyle çok zarif hicivlerimiz var. Çok meşhur -bilirsiniz- Nef'i:

*“Bana kafir demiş müfti efendi
Tutalım ben diyem ana müselman,
Vardık da yarın ruz-i cezaya
İkimiz de çıkarız anda yalan.”*

Hakikaten fevkalade ince, zarif, tevriyeyle yüklü böyle şiirlerimiz, hicivlerimiz var. Ama bu işin bir yanı bununla ilgili akla daha birçok örnekler gelebilir.

Hatipoğlu- İzniniz olursa Nef'i hakkında. Evvela o müfti efendi dediği Şeyhülislam Yahya Efendi'dir. Şeyhülislam Yahya Efendi, Nef'i için bir şey söylüyor. Bir rubaisi var. Diyor ki:

*“Şimdi hayli suhanveran içre
Nef'i menendi var mı bir şair?
Sözleri seb'a-i muallakadır
İmrül Kays kendidir kafir”*

İnan- İltifat şeklinde kâfir kelimesini kullanıyor.

Hatipoğlu- Şimdi buradaki kâfir Nedim'de de var.

*“Sana kimisi canım kimi cananım deyü söyler
Nesin sen doğru söyle can mısın canan mısın kâfir”*

Burada iltifat anlamındadır. Şimdi, güya iltifat ediyor ama İmrül Kays'a işaret ediyor ki o peygamberimiz zamanında, cahiliye döneminde yaşamış bir şairdir. Ona atıfta bulunarak kâfirin öbür anlamını ortaya koyuyor. İşte, onun üzerine Nef'i diyor ki:

*“Bana kâfir demiş müfti efendi
Tutalım ben diyem ana müselman,
Vardık da yarın ruz-i cezaya
İkimiz de çıkarız anda yalan.”*

Ve sonra oturup sohbet ediyorlar karşı karşıya.

İnan- Efendim bunlar zarif hiciv örnekleri. Yine başka bir meşhur:

*“Bize kelp demiş Tahir efendi
İltifatı bu sözde zahirdir,
Maliki mezhebim benim zira
İtikadımca kelp tahirdir.”
Maliki mezhebine göre köpek tahirdir, temizdir yani.*

Hatipoğlu- Abdest bozmaz, kirli değildir falan.

İnan- Şimdi -gerçekten böyle- oldukça sanat yüklü, zarif, esp-rili şiirlerimiz, hicviyelerimiz var. Ama bunun dışında esas üzerinde durmak istediğim o, hakaret yüklü olanlar da var. Şimdi bakın tarihimizde Kızıl Sultan, İstibdat dönemi, şu, bu falan... O dönemde şairlerin özellikle Eşref'in yazmış olduğu yığınla hiciv var. Yani insan şimdi bile ağzına alamıyor.

“Padişahım o kadar alçaksın ki sen

İzzet-i nefsin Arap İzzet gibi” diye o dönemin kötü tanınan kişisine benzetiliyor vesaire. Ama şairin başına bir çorap örülmemiş yani böyle bir toleranslı dönemden gelmişiz. Şuraya gelmek istiyorum izninizle.

Hatipoğlu- Padişah için söylenmiş rubai var, onu arz edeyim. Bırakın efendim siz öyle veziri, sadrazamı padişaha yani mutlak yönetimdeki padişaha, Kraliçe Margot değil, mutlak yönetimdeki padişaha. Diyor ki:

*“Padişahım ehli mahşerden hayâ etmez misin?
Sağlığında herkese sihr eyledin cadu gibi
Kimseden umma sakın bir Fatiha bâdel mevt
Çünkü kırbaçla alınmaz Fatiha vergü gibi”*

Anaa!.. Padişaha şimdiki gençlerin anlayacağı dille cadı deniyor, öldükten sonra kimseden Fatiha falan bekleme. Yani kırbaçla inletiyorsun, Fatiha bile alamazsın, yani zu-

lüm ediyorsun. Çok örnekleri var. Bir de Nef’i’nin gene diyor ki:

“Kahpe hicv etme tenezzüldü benim için amma
Bir kaza ile o da tabıma cesban düştü.
İktiza etti de bir kaltağa ben kıta dedim
Bir alay fahişeye gayreti akran düştü.”

İnan- Efendim bazı şairlerimiz hicve çok meyilli. Ne diyor:

“Hoşça bir mazmun bulunca Eşrefâ,
Kendimi hicv eylemezsem kâfirim.”

Yani kendini de bir özeleştiri olarak çevresini de devlet adamlarını da eleştiriyor. Şuraya gelmek istiyorum efendim sizin yakında basının diline düşen bazı kıtalarınız oldu. Şimdi bu kıtalarınız karşısında bazı kişiler, çevreler, medya bunu istismar konusu ettiler, hop oturup hop kalktılar. Peki, bunlar çok yakın geçmişimize yönelselerdi; şu Eşref’i şu Neyzen’i ve onların yazmış olduğu o şiirleri hem de devrin en önde gelenlerine yazmış oldukları şiirleri, devrin edebiyat adamlarına, fikir adamlarına yazmış oldukları şiirleri bilmiş olsalardı, görmüş olsalardı, bunu sizin günümüzde bir espri, güncel olaylara şöyle biraz mizah biçiminde yaklaşma şeklinde anlayarak geçerlerdi ve hoş da bir şey olurdu. Niçin böyle olmadı; yani biz tahammülü, birbirimize katlanmayı çok mu gerilerde bıraktık?

Hatipoğlu- Şimdi tabii, birçok sebep var da doğrusu “Bu kadar cehl olmaz, cehlin böylesi sehl olmaz.” Yani bu kadar cehaleti elde etmek kolay değil. Bu bir cehaletten kaynaklanıyor. İlla birilerine bir yere götürüp yapıştırma çabasından kaynaklanıyor. Bu çok yanlıştır. O rubai ya da dörtlüklerim benim bu şeriata hakaret yürüyüşleri esnasında orda atılan sloganlara karşı söylenmiş dörtlüklerdir ki bu da benim en tabii tepki hakkımdır. Bunu bir yerlere yapıştırmak istediler. Tabii şiir nedir, edebiyat nedir, karikatür nedir? Ben hatırlıyorum, İsmet Paşa’nın rahmetli karikatürünü çizmişler; güveçler, küpler yaparak, belki siz de hatırlarsınız, ta 1950’li yıllarda gazete karikatürü... Diyor ki:

“Yerden göğe küp dizseler
Birbirine pelkitseler
Alttakini bir çekseler
Seyr eyle sen gümbürtüyü” diyor.

Alttaki de İsmet Paşa. Efendim tabi büyük devlet adamları bunlara tahammül ediyor. Yani İsmet Paşa'nın biz yapısını, görüşünü, zihniyetini severiz, sevmeyiz ayrı şey.

İnan- Demek istiyorsunuz ki yakın döneme kadar buna tahammül ediliyordu. Oysa hani demokratikleşme, hani özgürlük, insan hakları... Birbirimize biraz daha toleransla yaklaşmanın günümüzde çok konuşulduğu, yaygınlaştığı dönemde -ben kendi hesabıma- sizin o hiciv kıtalarımıza, rubailerinize bu denli tepki gösterilmesini, bunun tefe konulmasını garipsedim.

Hatipoğlu- Gayet tabi efendim. Bakınız bu şuradan kaynaklanıyor. Keşke edebiyata edebiyatla yaklaşabilsek, edebiyatın ideolojisi olmaz, herkesin ideolojisi olabilir ama edebiyatın ideolojisi olmaz. Şimdi bakınız o dörtlükler var ya -yürüyüşteki hakaret edenlere karşı söylenmiş- dörtlüklere karşı ne açık hakaretler yazdılar gazetelerde, şunu düşünemiyorlar ve başkasının da bilmediğini, düşünemediğini düşünüyorlar. Yani orda bir tenkit bir tepkiyi hazmedemiyor; bunu gerekçe sayarak açık hakaret ediyor, böyle edebiyat olmaz. Toplumsal huzur da böyle sağlanmaz. Ama bunlar hiç önemli değil.

İnan- Anlaşılan siz yazmaya devam edeceksiniz?

Hatipoğlu- Gayet tabii... Olur mu efendim, olur mu!..

“Kalem olsun eli ol kâtip-i bed tahririn
Ki fesâd-ı rakkamı sûrumuzu şûr eyler
Gâh bir harf kusûruyla eder nâdiri nâr
Gâh bir nokta sükâtıyla gözü kör eyler”

Fuzûlî diyor ki: eli kırılınsın o kâtibin ki harf eksik yazarsa *nadir*, *nar* olur, noktayı düşürürse *göz*, *kör* olur. Ben de diyorum ki eli kırılınsın yazıyı bırakanın. Olur mu öyle, gayet tabii ya.

İnan- Devam edeceksiniz. Şimdi sizin rubailerinizden, şiirlerinizden bari bir iki örnek verin de buna tefe koyanlara malzeme vermiş olalım.

Hatipoğlu- Tabii, şiir derken ben biraz üzülüyorum. Bazen söyleniyorum: Ben şair miyim, değil miyim? diye. O konuda bir rubaim var, dörtlüğüm. Şöyle düşünüyorum, kendimi değerlendiriyorum:

“Şiirin beni cezbeleyen esrarına kandım
Gördüm nice şairleri şiirimden utandım
Uslanmadım oldum yine esrarına meftun
İbrahim’i mest eyleyen ateşlere yandım”

İnan- Çok güzel. Şimdi efendim bugünlerde sizin şiiriniz sizi adeta bir heccav, hicivci kişi, şair olarak belirledi. Oysa sizin onun dışında gayet duygusal, lirik şiirleriniz de var. Onlardan bir örnek rica etsek.

Hatipoğlu- Birçok var da, ben isterseniz şöyle gençler de “Hımmm, bunu da söylüyormuş!.. Bu adam böyle değilmiş.” Hâlbuki ben Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni yönetirken çatık kaşlı olmadığımı söylerler.

“Yaktın beni iflahıma mani seni gördüm.
Cellat gibi hışm ile bakan bir beni gördüm
Ay yüzlü güzel sen beni dilhun ediyorken
Mecnun gibi uğrunda ölen bir beni gördüm

Hasret yine hasret yanarım dilzedeyim ben
Hançer gibi saplandı sitem dilzedeyim ben.
Reyhani unuttum güle hasret gezerim de
Güller bile kokmaz bana gülzedeyim ben.”

İnan- Gayet güzel duygusal şiirler. Yani sizin bu yanımızı evvela öne çıkartmak lazım.

Hatipoğlu- Tabii, bunu ön plana çıkarmak lazım. Niyet, niyet... Demin söyledim ya, edebiyattan behresi olmayan insanlar illa birilerini -yani tabiri caizse kendimi de örnek veriyorum, kimse gücenmesin diye- mutlaka yumurtaları çarpıştırmaya mecbur muyuz, yan yana koyamaz mıyız? Hayır, illa çarpıştıracamız.

İnan- *O örnekleri de lütfetmişsiniz, getirmişsiniz, bir iki örnek rica etsek mi?*

Hatipoğlu- Hatırlıyorum, 1960 İhtilâli'nden sonra 1960 İhtilâli'ni sevdirmeye çalışıyorlar o zaman. Bir albay rütbeli adam geldi Sarıkaya'ya balkondan halka konuşuyor, ben de oradayım. Sarıkayalılar beni izliyorlarsa hatırlayacaktır emsallerim; o albay hamamın ayağındaki özüñ üzerindeki kazları göstererek -özür diliyorum- diyordu ki o ihtilâli sevdirmeye albayı: *"Bu düşüklükler -Demokrat Parti- şu kazları güdemezdi ama sizi on yıl güttüler. Sizi biz kurtardık."* diyordu. Ta o zaman 1960'ta demişim ki:

*"Sen nasıl halaskârsın evvela bizi yaktın
Yaktın yetim Fatma'yı öksüz Cengiz'i yaktın
Berdelacus kesilip cemreleri öldürdün
Yaktın siyah laleyi, yeşil nergisi yaktın"*

O günden beri zaman bulursam yazarım şiir. Biliyorsunuz -siz çok iyi bileceksiniz, ehli olanlar da bilirler hâşâ kendimi kıyaslamak için söylüyor değilim- merhum Yahya Kemal'in bazı şiirini otuz yılda tamamladığı, bazı mısraını on yılda tamamladığı söylenir. Şiir öyle kolay da yazılmıyor. Benim bir iki beyit var, bir türlü bitiremedim, üç dört ay oldu. Bakalım hatırlayabilecek miyim?

*"Reddetme güzel reddedilen haceti bir ben bilirim.
Aşkın ile yanmak denilen haleti bir ben bilirim.
Zülfün beni çeksin ipe ne olur üzme beni,
Zira güzelin âdetidir âdeti bir ben bilirim."*

İnan- Bunlar güzel şarkı olarak da bestelenebilir. Onları da bu arada erbabına anons etmiş olalım. Müzikle donatılsın da hiç olmazsa ölümsüzlüğü perçinlenmiş olsun.

Hatipoğlu- Bir de serbest yazdıklarım var. Dörtlük şeklinde olanlar yani heceyle olanlar var.

İnan- Büyük bir dosya getirdiniz buraya, niçin bunları bir kitap haline getirmiyorsunuz?

Hatipoğlu- Evet, galiba ona fırsat bulamıyoruz. Bunları bir derlemek lazım. Eskiden yazdıklarımı nerelere koymuşum bilmiyorum ama Allah'tan ki bir iki seneden beri hiç olmazsa yazdığımın üzerine tarihini de koyup bir çantaya atıyorum.

İnan- Siyasi hayatınızdan daha uzun herhalde sanat, yazı hayatınız var. Kaç yıldır siyasetle meşgulsünüz?

Hatipoğlu- Siyasette 1957 Demokrat Parti Gençlik Teşkilatı, 1969'dan itibaren Bağımsız Hareket, Milli Nizam, Milli Selamet, Refah Partisi ve devam ediyor. Ama şiir...

İnan- Şiiriniz daha eski...

Hatipoğlu- Şunu ifade edeyim, köyde atlarla düven sürüyorum -köyde çocukların zevkidir hem de işidir- bir taraftan da kese kâğıdının üzerine kalın kurşun kalemle şiirler yazıyorum. Bu nedir, 1946-1947 falan. Yani 1947 deseniz elli sene önce. Ha, o şiir miydi, dinlenilir mi? Ayrı şey... O yaştan demek ki hissetme... Yani o öyle bir şeydir o.

İnan- En azından bir şiire başlama, şiir zevkinin başlaması.

Hatipoğlu- Bu şiirleri 1956'dan saklamışım *Kara Saban*. Bu meşhur bir adam var ya, siz onu karışık çehresinden, tırnaklarının arasındaki bir karış kirden tanırsınız -özür diliyorum- şair geçinen adam. Diyor ki:

“Sabah arıyor bir sirkeci
köpeği çöp kutularında
Bir radyo kuşu ötüyor pis pis
Hacılar çoktan abdeste kalktı
Uzun donları, ibrikleri” falan...

İnan- Siz de ona bir hicviye mi yazdınız?

Hatipoğlu- Hayır, değer görmediğim için hiç zaman harcamadım.

İnan- Öyle hicivler de var, diyorsunuz.

Hatipoğlu- Var ama bu bir şiirdir, bu bir edebiyattır.

İnan- Efendim, ben gördüğüm kadarıyla sizin şiirlerinizde, hicivlerinizde -gerçekten- bazı sanatçılarımızda görmüş olduğumuz hakarete varan, böyle kötülemeye varan değil de mümkün olduğu kadar edep çerçevesi içerisinde ince, zarif söyleyişler niteliğinde.

Hatipoğlu- Efendim, en çok zarar gördüğüm bir dönem, 1980 İhtilâl sonrası, sekiz ay tutuklu kaldık, orda bile yazdığım şu; diyorum ki:

“Haklı bir söz duyunca ne diye nevrin döner
Masuma cendereyle ettiğin cevrin döner
Zulüm payidar olsaydı Nemrutlar’ı tanırdık
Tıpkı emsalin gibi senin de devrin döner.”

İnan- Efendim kaleminize kuvvet, dilinize kuvvet. İnşallah başka programlarda diğer örneklerden bir kısmını sergileriz. Lüt-fettiniz.

Hatipoğlu- İsterseniz teberrüken bir rubai var, Hallacı Mansur ile ilgili, lütfederseniz bunu bir okuyayım, teber-rüken olur:

“Mansura ‘Enelhak’ dediren sözdeki iman olabilsem
Ya Rab, kapılıp cezbine vuslat denilen an olabilsem

İbrahim Ethem gibi Allah diye dağlarda dolaşsam

Mahşer günü peygamberin ağışuna mihman olabilsem.”

İnan- *Dilinize sağılık, çok zarif bir kıta. Efendim bu haftaki konuğumuz Yasin Hatipoğlu'yu kendilerine zahmetlerinden dolayı teşekkür ederiz.*

Hatipoğlu- Estağfurullah. Herkese saygı sunuyorum.

İnan- *İyi günler olsun efendim...*

ÂKİF İNAN ile
Avni
Doğan

Avni Doğan: Sanat bir kere bizim insan olan yanımız. Sanat bir ressamın yaptığı resimler en gerçekçi lisanıdır, en sahici dilidir, İsmet Özel'in deyimiyile ifade edersek. Şiir, şairin en insan olan yanıdır hatta yalnız şairin değil bütün bir toplumun en insan olan yanıdır. Sanatçı; bizim insanlığımızın insan olan yanını arayan, onu ifade etmeye çalışan insandır.

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki konuşumuzu yazar, şair ve siyaset adamı Sayın Avni Doğan. Hoş geldiniz.

Avni Doğan- Teşekkür ederim.

İnan- Efendim edebiyat dünyamız size yabancı değil. Siz o dünyanın içerisinde birisiniz; yıllardan beri şiir yazıyorsunuz, deneme çalışmalarımız var ama uygun bulursanız bir de kendi ağzımızdan sizin hayat hikâyenizi alalım.

Doğan- 1951 yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğdum. İlkokulu ve ortaokulu aynı ilçede okudum. Mersin Öğretmen Okulu'nu daha sonra Anadolu Üniversitesi Eğitim Önlisans Eğitim Programı'nı bitirdim. Türkiye'nin çok çeşitli yerlerinde yirmi dört yıl üç ay öğretmenlik yaptım. Bu ara üç buçuk yıl gene Türk çocuklarının eğitimi üzerinde Almanya'da Köln şehrinde çalıştım. Tabii, bütün bunları yaparken benim birinci işim esas işim, şiir yazmak, şiir okumak, edebiyat dünyasını takip etmek oldu. Son genel seçimlerde Kahramanmaraş milletvekili olarak parlamentoya girdim.

İnan- Gerek parlamento hayatınız olsun gerek ondan önceki eğitimcilik olsun bildiğimiz kadarıyla sizin -gerçekten- başarıyla, yüz akıyla yürüttüğünüz hizmetler olmakla birlikte bizim için, kamuoyu için esas sizin belirgin yanınız -önemli yanınız- bir edebiyat adamı olmanızdır. Özellikle şiirde belli bir düzeyi tutturmuş olmanızdır. Şimdi isterseniz biraz da şiir serüveninize yönelelim. Nasıl başladınız; bu konuda sizi yönlendirmede etkili olan kişiler, olaylar oldu mu?

Doğan- Tabii, benim aile yapımım içerisinde bir kere şiir vardı. Benim çocukluğum köy odalarında, köy evlerinde manzum cenk kitaplarının okunduğu, dilden masalların söylendiği bir dönemdi. Yani televizyon çağı da değildi, henüz benim doğduğum köye radyo da girmemişti. Öyle zannediyorum çok geniş bir hayal dünyasına ben o yıllarda girdim.

İnan- Ayrıca Elbistan ve çevresi, çok halk şairi yetiştirmiş olan bir bölge.

Doğan- Bizim evimize halk şairleri özellikle Ahmet Çıtak çok gelirdi -çok büyük bir halk şairi Allah rahmet eylesin- onu dinlerdim.

İnan- *Affınıza sığınayım. Ahmet Çıtak'la ben de tanıştım, lise dönemindeydim ve şu izlenimi edindim ki gerçekten Cumhuriyet döneminin en iyi halk şairi, en iyi âşığı. Şunu söylemek istiyorum Ahmet Çıtak, -rahmetli- hakkı olan üne ulaşamadı.*

Doğan- Maalesef, çok erken Hakk'ın rahmetine kavuştun, çok meşgalesi olan bir insandı, çok yönlü bir insandı. Bütün hayatı şiirdi, ben de katılıyorum Cumhuriyet döneminin en büyük halk şairlerinden birisi hatta bütün zamanların önemli şairlerinden gene birisi. Benim çocukluğumda onun çok ciddi etkileri var. Tabii, daha sonra bu işe profesyonel olarak *Hareket* dergisinde yazarak başladım.

İnan- *Hemen araya gireyim; yani sizin ilk şiir denemeleriniz, bu folklorik unsurlarla örülü halk şiiri geleneğini sürdürür nitelikte miydi?*

Doğan- Evet, öyleydi. *Hareket* dergisi döneminde genellikle bu folklorik özellikler ön sıradaydı. Ama daha sonra Sezai Karakoç'u tanıdım, *Edebiyat* dergisini tanıdım; onları okudukça şiir anlayışım değişti, şiire bakışım değişti, dünyam genişledi. *Hareket*'le *Mavera* arasında daha başka dergilerde de yazdım; *Yeni Sanat* gibi Öncüler gibi *Yönelişler* gibi ve sonra *Mavera* çıktı. Ben *Mavera*'da kişiliğimi buldum, *Mavera*'da şiiri tanıdım. Zaten *Mavera*, benim kuşağıma ekol olmuş bir dergidir. *Mavera* kapandıktan sonra da özenle hiçbir yerde şiir yayınlamadım, zor durumda kalmadıkça.

İnan- *Onun tadını başka dergilerde bulmadınız ama yine de güzel dergiler çıkıyor *Mavera* dergisini belli oranda adeta geliştirerek sürdüren bazı yayın organları mevcut. Fakat siz bu dergilerde pek sık görünmüyorsunuz şimdilerde.*

Doğan- Evet, çok özel istek üzerine zaman zaman bazı dergilere şiir gönderdim. Söylediğim gibi *Mavera* kapandıktan sonra herhangi bir dergiye ait hissedeme-

dim kendimi. Çünkü ben *Mavera*'yla özdeşleşmişim. Ben *Mavera*'nın kendinden sonraki bütün bir Türk edebiyat âlemini özellikle duyarlı, yerli düşünen kesimleri çok ciddi etkilediği kanaatindeyim. *Mavera* ve *Mavera*'da yazarlar başta rahmetli ağabeyim Cahit Zarifoğlu olmak üzere Erdem Beyazıt ağabeyim, siz Âkif İnan Beyefendi, Alâeddin Özdenören, şiirde bunlar; hikâyede Rasim Bey ve diğerleri benim kuşağıma çok şey verdiniz. Onun sonuçları hâlâ sürüyor. Biz aldığımız imajları, güzellikleri bizden sonraya aktarmaya devam ediyoruz. Şimdi zevkle görüyorum ki bizden sonrakilere de aynı duyarlılığı, aynı inceliği geliştirerek sürdürüyorlar.

İnan- Yetişme derginiz, gelişme ortamınız *Mavera* dergisinde oldu, diyorsunuz. Bu doğru bir tespit. Bununla birlikte *Mavera* sanatçıların hepsi özde birbirleriyle kan bağı içerisinde bir sanat sürdürmekle birlikte her bir kişinin, sanatçımızın da bir ayrıcalığı var. İsterseniz biraz da sizin şiirimizdeki ayrıcalığınız üzerinde duralım.

Doğan- Şunu net olarak söylemek istiyorum: -başka şairlerin aksine- Ben kendi göbeğini kendi kesen bir şair değilim. Türk şiirinde yerim nere olursa olsun, bunu çok samimiyetle itiraf etmeyi bir borç biliyorum ki ben *Mavera*'da yazar herkesten çok şey aldım. *Mavera*'da yazar insanların çok şey aldığı bir büyük insan var: Sezai Bey. Ondan da doğrudan doğruya çok şey aldım, Nuri Pakdil ağabeyimden çok şey aldım. Ama özellikle kişiliğimi, kimliğimi *Mavera*'da buldum. Ben kendimi öyle izah ediyorum. Tabii, bütün bunların benim şiirimde izleri var, renkleri var. Cahit ağabeyin izleri var, Erdem ağabeyin izleri var, sizin izleriniz var; bunu inkâr etmek nankörlük olur. Benim şiirim bütün bunların neresinde? İşte bütün bunların sentezi olmaya, odağı olmaya özen gösterdim, dikkatle özen gösterdim. Buna kendimi borçlu gördüm. Çünkü hepsinde yadsıyamayacağımız güzellikler vardı. Ben istedim ki benim kişiliğime, benim kimliğime, benim şiirime bütün bu güzellikler girsin, eksiksiz olarak girsin. İşte oradan benim üslubum çıktı, oradan Avni Doğan'ın şiiri çıktı.

İnan- Şimdi Maveria topluluğunun olsun Edebiyat topluluğunun olsun Türk şiirinde gerçekleştirdiği bir şeyler var, oluşturduğu bir edebiyat ortamı var. Bu ortam içerisinde siz de solumuş, sanat vermiş birisiniz. Peki, isterseniz şu Maveria hareketinin sanattaki özelliğinin ana başlıklar üzerinde neler olduğu üzerinde duralım mı?

Doğan- Tabii, şimdi benim kafamdaki, benim gönlümdeki, benim yüreğimdeki Maveria anlayışını özetlemek istiyorum. Tabii, bir kere Maveria'nın çok özel, önemli anlayışının çok önemli noktalarından birisi; edebiyatı, sanatı kategorize etmekten, biçimselleştirmekten birtakım kural-lara bağlamaktan özenle kaçınan bir hareketti. Onun için ben Maveria'nın anlayışını özetlerken Maveria'nın kendisini, kendi anlayışını kategorize etmekten kaçınmak durumundayım. Maveria, bir kere saf sanatı arayan bir anlayışı temsil ediyordu. Bu saf sanatı anlarken yerli olmayı mutlaka çok dikkatle kabulleniyor ve yerli olma gayretini güdüyordu. Yani bu ülkenin sesi, bu toprağın sesi bunu biraz daha genişletirsek bütün mazlum durumuna düşürülmüş bütün bir Ortadoğu'nun sesi, bütün bir İslâm âleminin sesi. Oradan hareket ediyordu.

İnan- Bu doğru bir tespit. Bunu da Nuri Pakdil adeta formüleştirdi: yerli düşünce dedi. Bu özelliklerinden birincisidir. Ama onunla birlikte -herhalde- çağdaş dünya şiiriyle de, pek âlâ yakından iç içe tanışmış; yani çağımızın ulaştığı dünya şiirinin ulaştığı, imaja dayalı, soyut kavramlara geniş açılımlar tanıyan bir özelliği de kendi içerisinde barındırdı zannediyorum.

Doğan- Yani sanatı özellikle şiir ve hikâyeyi evrensel boyutlarıyla değerlendiren -zannediyorum- birkaç ekolden birisidir, Maveria'yı bir ekol olarak değerlendirirsek. Bunun için benim gördüğüm, benim inceleyebildiğim dönemini ve döneminden sonrasını çok ciddi şekilde etkilemiştir.

İnan- Ona özellikle bizden sonraki kuşakta olan tüm sanatçıları da Maveria'nın kendileri üzerindeki yönlendirici rolünü hep ifade ediyorlar. Söyleşimize devam edeceğiz, eğer uygun bulursanız bir şiirle kısa bir ara verelim sonra devam edelim.

Doğan- Rahmetli ağabeyim, üstadım, edebiyatımızın çok büyük şairi Cahit Zarifoğlu'na ithaf edilmiş bir şiirdir bu.

Gitti O Güzel Yolcu

"Güz erken mi indi yamaca biz mi yorulduk
Aplansız batıverdi güneş,
Artık beyaz değil haberler yolda kaldı kervanımız
Yemen çok uzak,
Ne olurdu böyle erken yorulmasaydık
Hüzünle yürümeseydik yolları,
Sensizliği tatmasaydık
Kır çiçeklerinden bir demet taksaydık saçlarımıza,
Birlikte şiirler söylesedik
Ne olurdu böyle plansız acılar sarmasaydı yüreğimi

Şimdi sensizlik acılı şiirlere açıyor sayfalarını
Afganlı yorgun kan içinde Filistinli savaştı
Derken sesin uzak ülkelerde
Pınarlar cesur körfezlere akıyor
Ve biz büyüyoruz, içimize bir gül filizleyip gittin
Büyüyoruz kan kırmızı açacak ve yayılacak aşkımız
Bize kaldı beyaz haberler taşımak
Her geçen seherle dost olmak geceyle halleşmek
Savaşmak ve ağlamak
Yorgunluğu atıp üzerimizden
Dağlara koşmak şehirlere inmek
Bize kaldı hazin ağıtlar söylemek, şiirler yazmak

Şimdi her çiçek bir demet hüzündür toprağa düşen

Mağrur kuşlar uçuran var olmanın sularına
Zamanlardan bir zaman
Her kulun dönüp dolaşıp geleceği
Bir ev bir mekân oldu
Erken indi güz
Büyük yaralar alsak da yorgun değiliz
Hüzün eski dostumuzdur, şikâyetimiz yok,
Ağıtlara sığınmak yakışmıyor bize

Şükürlerle bilenmektir işimiz seherlerde

*Evet, erken indi güz
Gitti o güzel yolcu
Yollarda izi kaldı.”*

İnan- *Dilinize sağlık. Gerçekten duygulu ve vefa yüklü bir şiir. Efendim, şimdi siz gördüğümüz kadarıyla dört şiir kitabı, bir de denemelerinizi kapsayan ayrı bir kitaba sahiptir ve aslında bu verimli bir sanat hayatının ispatıdır, göstergesidir. Şimdi bir süredir de politikanın aktif olarak içindediniz. Bu hızlı, yoğun sanat üretiminiz aynı gene devam ediyor mu?*

Doğan- *Tabii, ben -Mavera'dan hatırlarsınız- ben Mavera'nın en çok yazan şairleri arasındaydım. Bu öyle zannediyorum ki o zamanki gençliğimizin edebiyata olan, sanata olan aşkımızın mutlaka bir ürünüydü. Tabii, Mavera'da yazmış olmanın teşviki çok ciddi şekilde söz konusuydu. Mavera kapandıktan sonra bu yoğunluk giderek azaldı. Bunu itiraf etmek lazım, siyaset bu yoğunluğu oldukça azalttı. Ama şunu söylemek istiyorum, hiçbir uğraşı beni şiirden vazgeçiremez. Belki bunun yoğunluğu azalır ama içimdeki şiir aşkını, sevgisini, benim şairliğimi hiçbir şey öldüremez. Çünkü ben siyasetçi olmaktan önce öğretmen olmaktan önce yazar olmaktan önce şairim.*

İnan- *Bu bizi gerçekten sevindirir. Şimdi bizim tarihimizde çok başarılı devlet hizmetleri yürütmüş ve aynı zamanda edebiyatımızın da önde gelen isimleri olmuş kişiler vardır. Bunların siyasi hayatları, sanat hayatlarını ezmedi. Hiç örnek vermeye gerek yoktur, böyle bir dizi sanatçımız, düşünce adamımız var. Sizin de sanatı bu denli önemseniz ve bütün uğraşlarınızın önüne koymanız bizi gerçekten sevindirir. Şimdi sanatla siyaset arasında tabii birleşen ayrışan noktalar var. Kimileri için geçmişte bu siyasal yaşam kendilerine sanat üretimine hiç engel olmadı, bugünkü yapı içerisinde engel olucu bir yan olduğunu ima eder gibi oldunuz, bunun açıklamasını nasıl yapabiliriz?*

Doğan- *Tabii, bu her şeyden önce Ziya Paşa dönemi ni düşünürsek, Ziya Paşadan Şair Eşref'lere kadar bütün*

büyük ediplerimizin, büyük sanatçılarımızın büyük devlet adamı olduğunu görüyoruz ama Osmanlı medeniyeti aynı zamanda kendisi sanat olan bir medeniyetti, bunu inkâr etmemek lazım. O zamanlarda siyaset zarif bir zeminde seyrediyordu, bunu biliyorum. Ben siyasete atılırken Avrupâda da kaldım, Batı'da da kaldım. Batı'da hâlâ büyük sanatçıların, büyük şairlerin siyasetle iç içe olduğunu da gördüm. Ben siyasetin kendisinin bizatihi bir sanat olması gerektiğine inanıyorum. Tabii, günümüz Türkiye'sinde çok kaba bir zeminde seyrettiğini üzümlere söylemek istiyorum. İşte sanata engel olan yanı da o kanaattem ki siyasetin çok kaba bir zeminde, çok hırçın bir zeminde, çok duyarsız bir zeminde yürüyor olmasıdır. Hâlbuki Türkiye'de zarafete, estetiğe en çok ihtiyacı olan uğraşı dalının siyaset olması gerekiyor. Sanatın temel özelliklerinden birisi popülizmden uzak olması. Ama Türkiye'de siyasetin temel özelliklerinden birisi maalesef popülist olması. Eğer biz Türkiye'de siyaseti popülizmden uzaklaştırsak zarif bir zemine kaydırırsak yani biraz sanata çekecek olursak bu engeller ortadan kalkar. Bunu başarabilmek bir başıma benim işim değil çünkü bu işin yetmiş yıllık, yüz yıllık bir geleneği var. Ben siyasete de bir sanat olarak bakıyorum, böyle bakmaya devam edeceğim. İnşallah, Türkiye'deki bu kaba bakış da değişirse yine sanatçıların siyasetin içerisinde devleti güzelleştirdikleri, devleti yumuşattıkları, estetikle yoğrulmuş bir idare yaptıkları dönemlere kavuşacağız.

İnan- İnşallah öyle ideal günlere ulaşırız. Düşününüz geçmişte hükümdarlar, padişahlar ve önde gelen birçok devlet adamı şüirin içerisinde bulunmuşlar, yazmışlar; sanat adamlarını kollamışlar ve gerçekten de Osmanlı'nın en görkemli dönemi sanatın, kültürün çok aralandığı dönemler olmuş.

Doğan- Tabii, bütün ülkelerin parlak dönemini, o ülkelerin politikalarına daha çok sanatçıların yön verdiği dönemler. Bu İngiltere için de böyle, Rusya büyüdüğü dönemde de aynı şey söz konusu.

İnan- Önde gelen sanat adamları ideolojiyi de temsil etmiş, yönetimde de büyük yol gösterici rolleri olmuş. Şimdi siz bu bütün

bu sosyal uğraşlarımız önüne sanatı koydunuz, buna sevindiğimizi ifade ettik; şimdi bu sanatta herhalde sizin de kendinize hedef gördüğünüz, varmak istediğiniz bir yerler olmalı. Var mı böyle bir şey?

Doğan- Tabii, yani sanat bir kere bizim insan olan yanımız. Sanat bir ressamın yaptığı resimler en gerçekçi lisanıdır, en sahici dilidir, İsmet Özel'in deyimiyle ifade edersek: Şiir, şairin en insan olan yanısıdır. Hatta yalnız şairin değil bütün bir toplumun en insan olan yanısıdır. Sanatçı; bizim insanlığımızın insan olan yanını arayan, onu ifade etmeye çalışan insandır. Bir önemli şairimize soruyorlar zannediyorum rahmetli Arif Nihat Asya'ya: *En güzel şiirin hangisi?* diye. *Daha yazamadığım şiirim*, diyor. Ben de sanatta henüz hedeflediğim noktaya ulaşabilmiş değilim. Ben saf sanatı arıyorum. Saf sanat nedir? Saf insan olan yanın, saf güzellik olan yönlerimizin, saf doğal olan yönlerimizin ifadesidir.

İnan- *Yani, biraz daha damıtılmış şiir kolladığımız sonucuna varabilir miyiz?*

Doğan- Tabii, tabii.

İnan- *Bunu nasıl yapacaksınız? Diyelim ki çok az mısralarla mı oluşturacaksınız, yoksa bir tahkiyesi olan bir şiir içerisinde mi oluşturacaksınız?*

Doğan- Mutlaka bir hikâyesi olan şiirin sonucu varılacak bu noktaya ama işte o varılan nokta, benim varabildiğim nokta olacak. Hedef nedir? Hedef, alabildiğine saf bir sanat.

İnan- *Şimdi Maveria ekibini söylediniz. Onun dışında sizin sürekli olarak okuma gereği duyduğunuz, günümüzden olsun, geçmişten olsun daha başka sanatçılar? Çünkü sizin hayalinizdeki sanatın ne olduğuna dair ipuçları vermesi açısından merak ediyorum.*

Doğan- Şunu net olarak söyleyeyim. Ben Türk edebiyatında -özellikle- okumadığım hiçbir şair yok.

İnan- *Ama özellikle favorileriniz olmalı...*

Doğan- Dünya edebiyatında ulaşabildiğim aşığı yu-
karı bütün şairleri okumaya çalıştım. Necip Fazıl, Sezai
Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Âkif İnan, Erdem Bayazıt, *Ma-
vera* edebiyat ekibi, benim içerisinde bulunduğum, gı-
dalandığım, soluğumu aldığım ekip. Tabii, onun dışında
çok sevdiğim, Dağlarca var, onu mutlaka okuyorum, onu
sık sık okuyorum. Hilmi Yavuz'u çok seviyor, okuyorum,
üslûbunu seviyorum, imajlarını seviyorum, o sıcak söyle-
yişini takdir ediyor ve seviyorum.

İnan- *Daha geçmişten?*

Doğan- Tabii, daha geçmişten Fuzûlî, Fuzûlî'ye bayılı-
yorum. Yani Fuzûlî, benim modern edebiyat içerisindeki
Mavera benim için neyse Fuzûlî, Nef'i ve Nedim odur.

İnan- *Bir mektep olarak görüyorsunuz onu. Peki, Tanzimat'tan
sonraki kuşaktan birkaç isim?*

Doğan- Süleyman Nazif'i çok seviyorum.

İnan- *Haşim, Hamit?*

Doğan- Haşim, çok büyük şair, elimden bırakama-
dıklarımından birisi. Tabii, Yahya Kemal'i okuyorum ama
Haşim'i Yahya Kemal'den çok daha şair buluyorum. Doğru
ama yanlış bunu da itiraf etmek istiyorum.

İnan- *Peki, Mehmet Âkif için ne dersiniz?*

Doğan- Mehmet Âkif, büyük bir şair, büyük bir dü-
şünce adamı ama düşünce adamlığı şairliğinin çok daha
üstünde.

İnan- *Efendim, bir şiir daha dinlememize izin var mı sizden.*

Doğan- Tabii. Bu sizinle alakalı olan bir şiir, haberiniz
yok tabii, çok uzun bir kopukluk oldu. *Mavera* kapandıktan
sonra benim yurt dışı serüvenim başladı, yıllarca görü-
şemedik, bu şiir ben Almanyadayken yazıldı yani hasreti-
min şiiri.

Bakarsam Yeryüzü Sevdalanır

“Gözlerin bir güzel bahar benim
Yorgun bozkırlara rüzgârla giderim
Gezerim yağmur olup bir melek kanadında
Güllerin kekiklerin ülkesini
Ben gelince çiçekler açar
Sessiz ve derinden
Bir şiire başlar mini mini böcekler
Yalnız benim bildiğim bestesini
Bakarsın bir gelinin tülündeyim
Düşerim toprağa bir damla gözyaşı olup
Sevincin engin denizinden aliverip sevdanın güftesini
Bilinmez bir garip gece miyim?
Elini mevsimlere atan sonsuz gündüz mü?
Bunlar sizin kabullerinizdir ey insanlar!
Aralayın ufukların sesini
Her geleni karşılayan kanlı mihrace
Yalnızlık yok mu?”

İşte ben o fırtınayım çok hüzün kokan

İkiye bölen dağların gövdesini

Bir an bir kavga başlar kimse bilmez
Kim bağıır kimin sesini
Gözlerin bir güzel bahar benim
Bakarsam yeryüzü sevdalanır
Kurtulur anlayan bakışlarımın müjdesini”

*Hicret'i okuduğum bir saatte bu şiiri yazmıştım
Almanya'da.*

İnan- Elinize sağlık teşekkür ederim. Şimdi sizin bir de düz yazı yanınız var, deneme ağırlıklı yazılar yazıyorsunuz. Onlarla şiiriniz arasında bir bağlantı var mı? Nasıl açıklarsınız?

Doğan- Tabii, bu edebiyat üzerinde yazdığım denemeler bir bakıma benim şiirim, bizim hepimizin şiirinin bir açılımıdır, *Mavera* şiirinin bir açılımıdır. Bunu çok çeşitli edebiyat dergilerinde yazdım. Zannediyorum şurada ko-

nuştuklarımızı biraz daha somutlaştırarak ortaya koymaya çalıştım, o denemeler böyle. Aynı şekilde hikâye çalışmaları oldu benim yayınlamadığım.

İnan- *Bir kitap olacak kadar oldu mu?*

Doğan- Zannediyorum, bir kitap olmaz, olsa da çok küçük bir kitap olur. Ama onlar devam edecek, zaman buldukça devam edecek. Tabi onun dışında *Yeni Devir*'de, *Zaman*'da, *Akit* gazetesinde köşe yazılarım oldu, o da Türkiye'nin bugünkü sosyolojik ve siyasal yapılanmasıyla ilgili yazılar. Orda da bir şairin üslubu var. Dün aradılar, birileri aradı -bu ara haftalık yazıları kestiğim için çok şiddetli eleştirildim- "*Biz o üslubu arıyoruz; ne söylediğinden çok, nasıl söylediğini arıyoruz. Çünkü biz köşe yazılarında bir sanatçı duyarlılığına hasrettik. Onu veren üç-beş kişiden biriydiniz, niye yazmıyorsunuz?*" dediler. Demek ki o arkadaşın -böyle birkaç arkadaştan aynı tepkiyi aldık- anladığım kadarıyla -herhalde- şiirimiz, biraz siyasal yazılarımıza da yansımış kanaatimdeyim.

İnan- *Buna sevindim, sizden düz yazı isteğine, böyle yoğunlaşmış olmasına sevindim. Çünkü gerçekten günlük gazetelerimizde eskilerde olduğu gibi böyle sanattan gelen kalem erbabları değil daha çok muhabirlikten yetişme, işlek bir anlatıma sahip kişiler günlük sütun yazıları yazıyorlar. Efendim, geçmişte Yahya Kemal'in, üstat Necip Fazılın, Peyami Safanın, Yakup Kadri'nin günlük yazılar yazdıklarını düşünecek olursak bugün edebiyat dünyamızdan olan insanların böyle günlük yazı üretiminde pek görülmediklerine de tanık oluyoruz. Efendim, çok teşekkür ederiz, lütfettiniz. Güzel bir söyleşi oldu, bundan sonra inşallah daha geniş vakitlerde programlarda sanatımız üzerine daha geniş açıklamalar getiren programlar düzenleriz. Sağ olunuz, lütfettiniz.*

Doğan- Ben teşekkür ederim size ve Kanal 7'ye.

İnan- *Efendim bu haftaki konuşumuz şair yazar Avni Doğan'dı. Kendilerine tekrar teşekkür ediyorum. İyi günler olsun efendim...*

ÂKİF İNAN ile Erdem Bayazıt

Erdem Bayazıt: Çok güzel dergiler çıkıyor. O zaman bu kadar bol değildi dergi, bu kadar imkânlı değildi, belki bu kadar kişi bir arada olan çok az dergi vardı. Her dönemin kendine has bir oluşumu var. Her dergiyi de dönemine göre incelemek, masaya yatırmak lazım. Bugün de çok profesyonel çok, amatör olanlar da var; çok çeşitli dergiler yayınlanıyor ve gerçekten çok ciddi sanat dergileri çıkıyor.

Âkif İnan- *Bu akşamki konuşumuz şair, yazar, düşünce adamı, siyaset adamı Erdem Bayazıt. Hoş geldiniz. Önce hayat hikâyenizi sizin ağzınızdan dinleyelim ve lütfedip fotoğraflar da getirdiniz, o fotoğraflarla birlikte geçmişinizi, anılarınızı bir okuyucularımızla paylaşalım isteriz.*

Erdem Bayazıt- 1939 Maraş doğumluyum; babam memur, bir memur çocuğuyum, Maraş'ın yerlisi. Maraş'ta İlkokulu okudum, liseyi okudum. Aşağı yukarı liseyi bitirinceye kadar çok az Maraş'tan çıktım, çıktığım sayılıdır. Maraş'ta -Cenabı Allah'ın lütfü- çok güzel bir arkadaş çevremiz vardı. İşte bu fotoğraflarda da göreceğiz, *(fotoğrafları göstererek)* burada rahmetli Cahit Zarifoğlu'yla lise yıllarındaki bir fotoğrafımız. Bu, yine değerli şairimiz Alâeddin Özdenören'le yine lise yıllarında bir fotoğraf. Burada zannediyorum 1958 veya 59 Kıbrıs mitingleri yapılıyordu o sırada, Kahramanmaraş'ta yapılan mitingde yaptığım bir konuşma.

İnan- *Kıbrıs bizim canımız, feda olsun kanımız, diye. O dönemlerde Türkiye'nin birçok yerinde mitingler yapılıyordu.*

Bayazıt- Evet, evet. Mitingler yapılmıştı.

İnan- *Siz, o zamanlar gazeteciliğe başlamıştınız mahalli gazetelerde?*

Bayazıt- Mahalli gazetelerde yazıyordum. *Gençlik* gazetesinde genel sekreterdim. *(Bir fotoğraf göstererek)* Yine o dönemde Maraş'ta tertip edilmiş bir güreş müsabakasındaydık. Burada Olimpiyat ve Dünya şampiyonumuz İsmet Atlı; yine Dünya şampiyonu Bekir Büke ve Türkiye şampiyonu Mehmet Yüce ile birlikte çektiğimiz bir fotoğraf.

İnan- *Yani lise yıllarında gazetecilik de yaptınız(?)*

Bayazıt- Belki oraya da sıra gelir. O gazetelerde sanat sayfaları da düzenliyorduk ayrıca. Müstakil sayfaları ve Türkiye çapında da yankı yapan şeylerdi. İlk sanat hayatımız da orda başlamıştır; şiir, edebiyat...

İnan- *Sanat hayatına başlamanızda sanatla ilgilenen bir arkadaş grubunuzun da etkisi oldu mu? Zannediyorum; bu konuda öncelikle Nuri Pakdil'le beraberliğinizin, tanışmanızın da bir hikâyesi, yönlendirici yanı oldu(?)*

Bayazıt- Tabii, tabii. Biz ortaokula başladığımızda Nuri ağabey lisedeydi. Biz orta son bitirme sınavlarına girdiğimizde Nuri ağabey liseyi bitirme sınavlarındaydı. Biz o sırada, Nuri Pakdil *Hamle* diye bir dergi çıkarıyordu, biz liseye gelip kaydolduğumuzda -yani orta bire kaydolduğumuzda- ilk elimize tutuşturulan bir dergiydi; velilerimize satılıyordu aynı zamanda. İlk şiir, hikâye ile orada tanışmış olduk biz o dergiyle. Tabii, üzerinde Nuri Pakdil yönetici; sonra Nuri Pakdil'le bizim bir akrabalığımız var, yani Nuri ağabeyin annesi yahut teyzesi benim amcamın hanımı. Dolayısıyla benim amcamın oğulları -Muhittin, Mehmet Bey- Nuri Pakdil'in teyze çocukları. Mehmet Bayazıt bize üstadı ilk tanıtan kişidir.

İnan- *Efendim, (Mehmet Bayazıt) Nuri Pakdil'i de ilk tanıtan kişidir.*

Bayazıt- Evet, Nuri Pakdil'i de ilk tanıtan odur. Hatta amcamın küçük oğluyla biz sabahleyin sabah namazı vakti Maraş'a posta gelirdi Fevzipaşadan -haftada bir mi iki mi?- o postayı beklerdik, üç tane beş tane *Büyük Doğu* gelecek; biz bir tanesi alıp Mehmet ağabeye götürüreceğiz. Götürünceye kadar yolda da okurduk, bakardık. Aklımız ermese de ilk *Büyük Doğu*'yla ilgili intibalarım ordadır. Çok dehşet resimler koyardı üstat derginin üzerine.

İnan- *Şimdi o dönemlerde Büyük Doğu'yla tanıştınız ama Büyük Doğu'dan başka o zaman ülkemizde çıkan birçok sanat-edebiyat dergisinin de izleyicisiydiniz.*

Bayazıt- Efendim, tabii liseye geçtikten sonra. Nuri ağabey bizim önümüzde adeta bir yol göstericiydi yani ona öykünmek; biz de sanat dergisi çıkaracağız, biz de şiir yazacağız. Tabii Nuri ağabey kişilikli, çok yönlü bir kişiliğe

sahip, çok yönlü bir sanatkar. Ben ilk defa tiyatro zevkini Nuri ağabeyin oynadığı oyunlardan almışumdur. İlk seyrettiğim ciddi tiyatro Cevat Fehmi Başkut'un *Paydos* piyesinde Öğretmen Murtaza tipini çizmiştir. Daha sonra İstanbul'a gittiğimde o piyesi seyrettim ama Nuri Pakdil gibi oynayana görmedim. Dehşet bir kompozisyon çizmişti.

İnan- *Tabii, bu yanı ilk defa izleyicilerimize intikal ediyor.*

Bayazıt- *Kıbarlık Budalası, Hastalık Hastası* onlarda seyrettim Nuri ağabeyi. Fevkalade başarılı bir oyuncuydu.

İnan- *Başarılı bir oyuncuydu, sonradan başarılı bir tiyatro yazarı oldu. Bir düşünce ve sanat adamı...*

Bayazıt- Ama onun tiyatrosunu sahneye koyacak teknik icat olmadığından sahnelenemedi...

İnan- *Alabildiğine soyut eserler yazdı.*

Bayazıt- Espriyi isterseniz siz anlatın. Şimdi şöyle belki unuttunuz anlatayım. O da çok enteresandır. Devlet Tiyatroları ve Şehir Tiyatroları demişler ki Nuri ağabeye: "Eserinizi oynamak istiyoruz, yalnız şu anda bazı yerlerinde değişiklik yapmamız lazım çünkü mevcut teknoloji ile bunu aynen esere uygun olarak veremiyoruz, bağdaştırıyoruz, bir değişiklik yapalım." Nuri ağabey de: "Efendim, o teknoloji icat edildiğinde oynanır." demiş, reddetmiş tabii.

İnan- *Geçmiş edebiyatımızdan Hamit: Ben okunmak için yazıyorum, demiş. Günümüzde de herhalde Nuri Pakdil yine okunmak için yazıyor olmalı. Onların eserini sahneleyecek teknolojiyi çağımız daha yakalayamadı. İsterseniz anılara devam edelim, burada sizin zannediyorum askerlik döneminizden.*

Bayazıt- Hukuk Fakültesi'nde okurken orda eğitimi kestim, askere gittim. Yedek subay öğretmenlik diye -1960 ihtilâlinde, 1960 darbesinden sonra- bir imkân doğdu; hem askerliğinizi yapıyorsunuz hem de öğretmen olarak yapıyorsunuz.

İnan- *Hukuk Fakültesi'nden ayrıldınız, ikinci sınıftan ayrıldınız. Askerliği arada çıkarayım, dediniz.*

Bayazıt- Burdur'un Yeşilova Kazası'nın Çuvallı Köyü'nde iki yıl öğretmenlik yaptım. Bu fotoğraf da öğretmenlik yıllarıma ait öğrencilerimle, iki sınıfı okutuyordum.

İnan- *Askerliğe takiben Ankara'ya yerleştiniz, Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili Edebiyatı Bölümü'ne girdiniz.*

Bayazıt- Bu arada askerliğin son günlerindeydi, Nuri ağabeyden bir mektup aldım. Ankara'ya çağırıyor beni. Trenin Burdur'dan kaçta kalkacağını söylüyor; Ankara Garı'na kaçta geleceğini, kendisinin orda olacağını, beni alıp Fethi ağabeye götüreceğini, Fethi ağabey -Fethi Gemuhluoğlu- mutlaka seni görmek istiyor, o sırada Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kalem.

İnan- *Burada rahmetli Fethi ağabeyle de ilgili bir fotoğrafınız var galiba.*

Bayazıt- *(Fotoğraftı göstererek)* Nuri ağabeyle yine sizi bekliyoruz orda, meşhur Söğüt.

İnan- *Keşke ben de olsaydım içinde. Biraz gecikmişim.*

Bayazıt- On dakika sonra gelmiş olacaktınız. *(Gülüşmeler)*

İnan- *Fethi ağabeyin o dönemde bizler üzerinde gerçekten çok etkin, yönlendirici, büyüklüğü, ağabeyliği oldu.*

Bayazıt- Allah rahmet eylesin, bir neslin ağabeysiydi tabii.

İnan- *Şimdi siz İstanbul'dayken -Hukuk Fakültesi'nde öğreniyken- sanatla ilginizi daha da yoğun biçimde geliştirdiniz, sürdürdünüz.*

Bayazıt- Şüphesiz tabii.

İnan- *O dönemde zannediyorum Sezai Karakoç'la yakın bir beraberliğiniz söz konusu oldu bu Ankaraya gelmezden önce. Yeni İstiklalde yazılarınız, şiirleriniz de çıkıyordu.*

Bayazıt- *Yeni İstiklal'de Ahmet Kutlay'la Rasim o sayfayı düzenliyordu; ben de askere gitmiştim, o zaman öğretilmemdim, Çuvallı'dan gönderiyordum şiirleri ve yazıları. Öyle yayınlandı.*

İnan- *Üniversiteye daha başlamazdan önce lise yıllarında sizin hâlâ bazı kitaplarda, antolojilerde yer alan şiirleriniz var. O dönemlerde adeta şimdiki şiirinize uyum halinde şiirdeki yerinizi o dönemde yakalamış bir haliniz var. Nasıl bir şiir anlayışına karar kılmıştınız o dönemde? Bir yandan Necip Fazıl'ı okuyorsunuz, ama Necip Fazıl'ın şiirinin havasının çok dışında o dönemlerde egemen olan İkinci Yeni'yle bağlantılı bir şiir yapınız vardı. Öyle değil mi?*

Bayazıt- *Öyle efendim. Hatırlıyorum Pazar Postası çıkardı o zaman. Pazar Postası gerçekten çok beklenen bir dergi idi. Sezai Karakoç yazıyordu.*

İnan- *Cemal Süreya, Turgut Uyar, İlhan Berk...*

Bayazıt- *Edip Cansever filan. Hatta orda karşılıklı yazışmaları da vardır. Yeditepe dergisi çıkıyordu. Ki ben onu getirtiyordum, lisede satıyordum, onun bir nevi temsilcisi gibiydim. Bu arada Sezai Karakoç'un ilk kitapları çıkmıştı: Körfez ve Şahdamar. Onu hemen geldi ve ezberledik biz geceler boyu, siz de hatırlarsınız son sene geldiğinizde.*

İnan- *Efendim bana da tavsiye ettiniz. Ben o dönemlerde aldım, okudum; ben beğenmemiştim.*

Bayazıt- *Daha sonra Sezai ağabeyle siz de tanıştınız. O dönemde Sezai ağabeyi tanımadan önce uzaktan tanıyorduk, kitaplarıyla hatta işte benim kitaplarımın ilk tanıtımını yapan sanat sayfaları yazmıştı dergide. Bir iltifatı vardır.*

İnan- *Siz şiire başladığımızda o dönemlerde yürürlükte olan şiirle bağlantılı olarak yola çıktınız.*

Bayazıt- Tabii efendim, yani o dönemde yazılan, çizilen, tartışılan şiir İkinci Yeni'ydi ve biz o kitapların hepsini biz getirtmiştik ve okuyorduk. Ondan evvel de bir gençlikle çocukluk arasında bir dönemimiz var, o dönemde de bir yine şiirle tanışmıştık *Hamle* dergisi dolayısıyla. Okuyorduk.

İnan- *Sanata, şiire, edebiyata başlayanların büyük bir bölümü öğrencilik yıllarında ve özellikle ders kitaplarındaki örneklerle tanışarak, onlara özenerek yazarlar. İşte ben onu söylemek istiyorum, siz o şekilde değil o günkü şiiri tanıyarak yola çıktınız.*

Bayazıt- Kitaplardan dışarı çıkmıştık.

İnan- *Geç kalmadınız demek istiyorum, sesinizi bulmak konusunda.*

Bayazıt- Şüphesiz...

İnan- *Ankara'ya geldikten sonra bir süre sizinle uyum içerisinde olan arkadaş grubuyla bir sanat, edebiyat topluluğu oluşturdu-
nuz. Önce yine Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, rahmetli bilahare Cahit Zarifoğlu...*

Bayazıt- Siz...

İnan- *Bu arkadaş grubunun katılımıyla Edebiyat dergisini çıkardık bir süre. Ondan sonra da Maveria dergisi sizin denetiminizde çıktı. Şimdi burada hep adımı andığımız Nuri ağabeyle birlikte bir fotoğrafınız olacak galiba.*

Bayazıt- Evet, demin gösterdik zannediyorum.

İnan- *O önemli bir fotoğraf...*

Bayazıt- Fethi Gemuhluoğlu, Nuri Pakdil, ben, sizi bekliyorduk, biraz sonra da siz dâhil olacaksınız ama fotoğraf o zaman çekilmişti.

İnan- *Ondan sonra burada yine maalesef benim yer almadığım bir fotoğraf elimizde. Yine Maveria dergisinde rahmetli Cahit ve Rasim Özdenören, siz... Bizim idarehanedeyiz.*

Bayazıt- Toplantıdayız, *Akabe*'nin idare merkezi.

İnan- *Bu fotoğrafta da yine rahmetli Cahit de var. Yine aynı yıllarda...*

Bayazıt- Cahit ve Afganlı mücahitler. İlk defa Türkiye'ye gelen ve Afganistan cihadını birinci elden anlatan Hüseyin Bey...

İnan- *Rahmetli Cahit aracılığıyla Afganistan'la biz bağlantı kurduk. Ondan sonra sizin başkanlığımızda bir grup Afganistan'a gitti. Siz o dönemlerde bir günlük gazetede hem sütun yazıları yazıyordunuz hem Maverayı arkadaşlarla birlikte çıkarıyordunuz. Ve Türkiye'de ilk defa Afganistan'dan doğru haber, birinci elden haber sizin aracılığımızla gerçekleşti. Oradan göndermiş olduğunuz yazıları bilahare tamamlamış olduğunuz yazılarla bir kitap haline getirdiniz.*

Bayazıt- İpekyolu'ndan Afganistan'a diye bir araya topladık. O ismi verdik. Kitap halinde de çıktı. *Mavera*'da ilk önce tefrika edildi, *Yeni Devir*'de bir bölümü çeşitli zamanlarda yayınlandı.

İnan- *Gerçekten o zaman habercilik konusunda; doğrudan haber, doğru haber yakalama konusunda sizin öncülüğünüzle büyük bir hamle yapmıştı Maverada dergisi. Maverada dergisi aynı zamanda fikir ve edebiyat dünyamızda bir bakıma mektep oluşturdu zannediyorum ve belki birçok dergiden farklı yanı şu ki bizim derгимiz bir imza mezarlığı olmadı.*

Bayazıt- Hamdolsun, bugün birçok dergide, gazetede yazan ve ilk defa yazıları *Mavera*'da yayınlanmış birçok arkadaşımız var, iftihar ediyoruz hepsiyle.

İnan- *Maverada dergisi uzun süre çıktı. Sonra İstanbul'a nakletti, orada da bir süre -rahmetli Cahit'in vefatından sonra- biraz da içerik bakımından değişikliğe uğrayarak bir süre daha çıktı. Bahri Zengin denetiminde, sağ olsun. Şimdilerde böyle bir dergiye tanık olmadığını söyleyerek hâlâ bizden Maveranın tadını alamadıklarını söyleyen arkadaşlar var, oysa gördüğümüz kadarıyla bir hayli iyi dergiler de çıkıyor ama herhalde Maveranın başka hali vardı.*

Bayazıt- Çok güzel dergiler çıkıyor. O zaman bu kadar bol değildi dergi, bu kadar imkânlı değildi, belki bu kadar kişi bir arada olan çok az dergi vardı. Her dönemin kendine has bir oluşumu var. Her dergiyi de dönemine göre incelemek, masaya yatırmak lazım. Bugün de çok profesyonel çok, amatör olanlar da var; çok çeşitli dergiler yayınlanıyor ve gerçekten çok ciddi sanat dergileri çıkıyor.

İnan- *Hatta mahalli bile olsa birçok başarılı dergilere tanık oluyoruz.*

Bayazıt- Mesela ben dün sizin orda, hep gazetelerde görüyordum da ilk defa dün sizin sendikada, *Hece* dergisini (gördüm) bayıldım ve sabaha kadar da okudum; çok nefis şeyler var.

İnan- *Simyayı gördük birlikte.*

Bayazıt- *Simya* çok güzel ve geçen İstanbul'a giderken trende bütün gece onu okudum; tek tek bütün yazılarını, şiirlerini. *Yalnızardıç* çıkıyor, o beni, eski günlerimi hatırlatıyor, Maraş'ta çıkıyor, gene Cahit Zarifoğlu'nun bir hikâyesinden yahut şiirinden almış adını. Maraş'ta belli bir mevkiin ismi, çok güzel bir (dergi). Osmaniyede *Kırağı* diye bir şiir, bol şiir yayınlayan bir dergi çıkıyor. Çok güzel dergiler çıkıyor yani.

İnan- *Edebiyat topluluğu Cahit'i kaybetti, fakat Cahit unutulmadı sevenleri nezdinde. Burada ilginç bir fotoğraf var; Maraş'ta Cahit Zarifoğlu adına bir cadde açıldı. Ona birlikte gittik. Bu bizi gerçekten mutlu etti, birçok yerlerde Cahit Zarifoğlu adına salonların, sokakların adının verildiğini görüyoruz. Bu fikir sanat adamının, fikir adamının unutulmadığını; hâlâ diriliğini koruduğunun bir göstergesi...*

Bayazıt- Sanıyorum Üsküdar Belediyesi'nde de bir çalışma var. Hâlâ yattığı Sütlüce Mezarlığı'nın yanından giden bir caddeye de zannediyorum isminin verilmesi konusunda bir çalışma var.

İnan- Çok sevindirici bir şey. Burada bir fotoğraf daha var birlikte Maraş'a gitmiştik. Orada üstat Necip Fazıl Kısakürek (Bulvarı) adının verildiği şehrin en görkemli bulvarı, onun önünde bir fotoğrafımız.

Bayazıt- Bu bulvardan görülen bir kültür merkezi yapılıyor. Görkemli bir kültür merkezi olacak, inşallah. Özel bir proje hazırlattık. Ona da *Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi* ismini vereceğiz ve 1998 yılında -eğer Sayın Kültür Bakanımız himmet edip bitirtirirse binayı, binanın birtakım eksiklikleri var- Türkçenin Şiir Şöleni'ni orda yapmak istiyoruz ve onun ölüm yıldönümüne de açılışı yapmak istiyoruz.

İnan- Bizim *Mavera* dergisi çıkmıyor -her ne kadar onun özlemine çeken bazı arkadaşlar olmakla birlikte- şimdi onun özlemine çeken veya o dönemi çok iyi hatırlayan arkadaşların bize birçok kez sordukları bir soru var. Diyorlar ki: Siz -yani bu derginin başında, içinde olan arkadaşlar- adeta nerdeyse çocukluktan beri, delikanlılıktan beri sürekli olarak beraberlik içerisinde bulduğunuz ama sizin sanatınızda özellikle şiirinizde böyle birbirinizi andıran unsurlara da pek rastlamıyoruz, bunu nasıl izah edersiniz? diyorlar. Siz de umarım böyle sorulara maruz kalmışınızdır. Ne cevap verelim böyle soranlara?

Bayazıt- Evet, çok fazla maruz kaldım. Şimdi tabi her şeyden evvel Cenabı Allah'a şükrediyoruz ki öyle bir arkadaş grubu nasip etti bize, birlikte olduk ve hep birlikte bu dünyadaki nasibimizi tamamlayacağız. Şimdi bir birikim hadisesi, bir frekans, bir mizaç hadisesi var. Kaynaklarımız aynı olmakla beraber -Ben şimdi düşünüyorum, zat-ı âliniz mesela Urfadan son sınıfta Kahramanmaraş'a geldi, gerçi Yusuf Ziya Beyzadoğlu diye bir edebiyat hocamız vardı, bana şahsen divan edebiyatı zevkini o vermiştir ama siz geldikten sonra çok daha büyük bir açılım yaptık, yani siz hep gazel okurdunuz ben arkasından modern bir şiir okurdum, değil mi?- karşılıklı bir beslendik.

İnan- Ben bilhassa kendimin bu yeni, modern sanatla tanışmamda sizlerin büyük etkisinin olduğunu hep söyledim, zaten herkes de onu biliyor. Evet, bir etkileşim oldu; oldu da farklı sanatlar üretildi. Rahmetli Cahit Zarifoğlu'nun şiiriyle tutalım bir Alâeddin'in şiiri veya sizin şiir tamamen ayrı mecralarda gelişti.

Bayazıt- Bu da kişilik, mizaç, dünyayı algılayış, frekans meselesi. Cahit'in bir tabiata bakışı var, bir ölüme bakışı var, ne bileyim bir algılayışı var; benim de bir tarzım var, her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır, denir. Ama hep beraberdik, belki aynı kitapları okuduk, aynı çevreden geldik ama Cenabı Allah'ın değişik kullarıyız.

İnan- Sizin değişiklik özelliğiniz üzerinde biraz duracak olursak sizinki daha çok böyle adeta bir ünlemlerle yüklü, sanki böyle bir hitabeyle yüklü, böyle coşkulu ve bu özelliğiyle birlikte gerçekten de güçlü bir lirizmi içerisinde taşıyor. Oysa hep söylenir, böyle fazla söylem taşıyan şiirde lirik unsurlar pek öne çıkmaz. Ama sizinkinde onu aşan bir (hava var)...

Bayazıt- O tür söylem ideolojinin birazcık öne çıktığı şeyler. Biraz belki sanatın da yani sanatı biraz tersinden etkiliyor, etkileyebilir. Doğrudur, sanatın katili de olabilir o söylem. Ama bilemiyorum inşallah biz onu eritmeyi bilmişizdir. O da bir tarzdır kuşkusuz.

İnan- Onu erittiğiniz kuşkusuzdur, uzun dönem sizin şiirleriniz gençliğin adeta dilinden düşmeyen bütün meydanlarda, toplantılarda hep okunan zevkle dinlenen şiirlerden oldu. Sizin şiiriniz üzerine bu ülkede çok yorum getiren kişiler oldu edebiyat dünyasından. Şu anda aklıma rahmetli Mehmet Kaplan geliyor. Mehmet Kaplan sizin şiirinizi açıklarken zannediyorum sizi biraz hırpaladı ve sizin şiirinizdeki ideolojik unsuru adeta sizin düşüncenizin karşıtı olanlarla aynı çizgiye getirdi. Sizin şiirinizi adeta anarşist bir şiir olarak gördü. O zaman da bazı tepkiler almadı değil, çünkü üzerinden bir hayli zaman geçmiş, size eğer hani bir idealist İslamcı bir şiir yazıyorsanız işte onun yolu Yunus Emredir ya da Mehmet Âkif'tir. Sizinki solun en uç noktasında bulunan kişilerin söyleyişiyle bir beraberlik belirtiyor, diye böyle oldukça sert eleştirileri de getirmişti.

Bayazıt- Aslında *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri Antolojisi*'nde rahmetli Kaplan'ın böyle bir aşırı yaklaşımı oldu yalnız bana değil birçok şairlere oldu. Doğrusu o günkü ortamı düşündüğünüz zaman birazcık demek ki ürkmüş Mehmet Hoca, biraz militanca bir tavır. Şimdi genelde bir militanca bir tavır kalkışma vardı o dönemde, o dönemin şiirinde, havasında vardı. Mesela İsmet Özel, o dönem bir sol şairdi ama şiirinde o hava vardı.

İnan- *Hepsinde vardı, bütün şiirlerde. Yani aşk şiirlerine bile adeta bir militanca unsur katılıyordu. Tabiat şiirlerine de katılıyordu. O dönemin ortamının bir sonucu.*

Bayazıt- Biz de o ortamda yaşayan bir insandık ama o duyarlılığımız İslâm idi, inancımız tabii kimliğimiz o. O duyarlılıkla şiirler yazmışızdır. Tarzımız da o, dediğim gibi o tarz tehlikeli bir tarzdır, tehlikeli bir vadidir. Ama sonradan hadiseler durulduktan sonra rahmetli Kaplan orda aşırı bir yargıda bulunduğunu söylemiş yakınlarına. Bizim de ona göre *Mavera*'da bir cevabımız oldu, yani Yahya Kemal'i misal veriyordu, Yahya Kemal'in milliyetçilik anlayışını. Ben de *Selimname*'yi misal olarak verdim. Neticede çıkaramadı (kitabından yazısını).

İnan- *Sizin şiir yanınız bir yandan devam ederken öte taraftan da fikir hayatınız yazıya yansiyarak devam etti, bir ara çok siyasetle iç içe milletvekilliğiniz oldu, elbette bütün bunların bir-biriyle bağlantılı tarafı kuşkusuz var. Siz bir de içinde bildiğim kadarıyla hep bir roman özlemi taşıdınız. Bir roman yazmayı düşlediniz, bu roman çıkmadı. Bir türlü ve yine bildiğim kadarıyla sizin belki şiiri de aşan boyutta bir roman sevginiz var. Ve bir Dostoyevski zaafınız var.*

Bayazıt- Doğru; benim askere gitmemi yahut askerliği öğretmenlik olarak yapmamdaki bir sebep de orda rahat rahat bol bol -köyde- Dostoyevski okuyayım diye. Şu anda bile hayatımın her döneminde başucumda Dostoyevski'nin bir romanı olmuştur, tekrar tekrar okumuşumdur, her okuyuşta da değişik zevkler almışımıdır. Roman yazmak ister-

dim doğrusu ama bir sabır işi roman. Her şeyden evvel bir sabır işi. Maalesef bende de o sabır belki yok.

İnan- *Sabır mı yok, yoksa yazacak bir ortam mı? Çünkü siz biraz da yazmak için böyle tenhalara menhalara kaçmaya meraklısınız ve sizin o Risaleler gerçekten Ankaradan kaçıp da Maraş'a -Güzleke- sığındığımız dönemlerde ortaya çıktı.*

Bayazıt- Birçok şiirim Güzlek'te yalnızken yazılmıştır.

İnan- *Yine böyle bir şey mi arıyorsunuz? Attığınız mı romanı içinizden, yoksa?*

Bayazıt- Herhalde bundan sonra çok güç buluyorum. Bir hazırlığım vardı, planını yapmıştım, başlamıştım da. Epey bir yazmıştım da ama şimdi zannetmiyorum.

İnan- *Peki İpekyolu kitabının devamı (?)*

Bayazıt- Onu da bizim biraderi sıkıştırıyorum şimdi, yeni bir program hazırlayın da, tekrar o taraflara bir gidelim. Gerçekten Hindistan'ı anlatmak isterdim. Çok da enteresan tespitlerimiz olduğunu zannediyorum. Ama bir tazelen-sin de istiyorum. Tekrar o taraflara bir gidelim de hatta bir Keşmir'e çıkmak istiyorum, nasipse bir Çin'e gitmek istiyorum. Asya'yı, o bölgeleri anlatmak istiyorum aslında.

İnan- *Tabii, Orta Asya gezileriniz de oldu. Belki oraları da katarsınız içerisine.*

Bayazıt- Oralara ait de notlarım var.

İnan- *Şiirle bağlantınız ne âlemde, yazıyor musunuz, tezgâhta var mı bir şeyler?*

Bayazıt- Var, birkaç tane şiir çıktı, siyasetten sonra. Aslında hep üzerinde durduğum *Kıyamet Risalesi ve Hayat Risalesi* diye bir-iki şiire başlamıştım. Uzun şiirler. *Risaleler* böylece tamamlanmış olacaktı. Bir şey (ilham) bekliyorum. İlhamı dayalı bir şiir yapım var. Bir vesile bekliyoruz, bir ortam bekliyoruz. İnşallah çıkar diyorum ama ondan

da daha çok şunu yapmak istiyorum: “Tekrar ölçülü şiire dönüş yapmak istiyorum, kısa şiir...” Bunu görememekten de yakınıyorum aslında. Dergilerde aşk şiirleri, kısa şiirler -üç kıtalık, dört kıtalık, iki kıtalık, bir kıtalık neyse- yani o tür şeyler de yazmak istiyorum doğrusu.

İnan- *Burada bazı fotoğraflarımız var, bunlar konusunda da kısa açıklamalar, bilgiler lütfeder misiniz?*

Bayazıt- Tabii, tabii arz edeyim. (Fotoğrafları tek tek göstererek anlatıyor) Bu, annem ve teyzemle hacca yolculuğumuzun ilk adımı sırasında çekilmiş bir fotoğraf. Bu da gene bir Umre gezimiz, Suud Devleti davet etmişti. Türk-Suud Dostluk Derneği aracılığıyla milletvekili iken. Galip Demirel, Nuri Gökalp, diğer arkadaşlar... Bu, Kâbe örtüsünün dokunduğu yer, orayı ziyaretimiz sırasında. Bu gene Yücel Çakmaklı ile bir yerde çekilmiş bir fotoğraf... Bu Milli Gençlik Vakfı'nın düzenlediği bir şiir gecesinden bir anı. Bu çok enteresan, rahmetli kardeşim de orda. Ahmet Bayazıt'ın çektiği, Rasim Özdenören'in Çok Sesli Bir Ölüm adlı hikâyesinin çekildiği sırada... Çekim ekibi, Yücel Çakmaklı, Tuncay Öztürk, rahmetli kardeşim Mehmet (var) -onun çalıştığı fabrikanın bir yeri bura, orada misafir etmiştik arkadaşları- Bu, rahmetli eşimle -ilk eşimle- çekilmiş bir fotoğraf, bu da şimdiki eşim ve oğlum Yusuf'la Haydarpaşada...

İnan- *Efendim, bir şairle programımızı yapıyoruz. Eğer uygun bulursanız, lütfederseniz bir de sizden şiir dinleyelim.*

Bayazıt- (Estağfurullah) Emredersiniz, ne demek. (Ki-tabı açarak) Burada bir şiir var, hakkında kısaca bir de bilgi vereyim, rahmetli Müslüm Amca'nın -sizin babanız- vefatı sırasında bir gün Türk ocağına geldik, “Âkif Bey nerde?” -siz o sırada müdürdünüz, Türk Ocağı Müdürü- “Urfâya gitti.” “Hayrola!” “Babası vefat etmiş.” Tabii, siz alelacele, ilk bulduğunuz vasıtayla gitmişiniz. Arkadan Nuri ağabey, haberi olmuş o da yola çıkmış. Ben, biraz geç haberim oldu, gidemedim, ulaşmam da mümkün değil, o zaman

memur filandık da. Ben de oturdum, o gün -çok nasıl bir duygulanma anıysa, işte dedim ya ilhama dayalı da bir tarzım var- size adadığım bir şiir, Ölünün Kıyıları diye. Onu takdim edeyim.

Ölünün Kıyıları

*“Gök boşanarak üstümüze
Bizi ıslak saçlarından geçirir karanlığın
Gece siyah bir at olur da uçar
Uykumuzun soluyan denizine.*

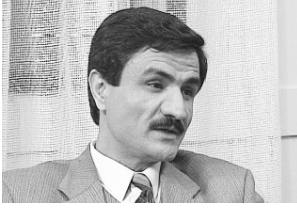
*Babalar ölümü dengede tutar
Seçerek en sağlam vakti arabasına.
Şimdi o araba uçuyorsa
Bir Asya çölünü kanat yaparak
Ey üstümüze gelen
Ey çocukların gözlerinden dökülen
Ölümü konuşan damla damla
Ey beklediğimiz her an
Ey bize son sözü muştulayan
Bizi bulan şahdamarımızda
Ey sürücülerini babalarımız olan.*

*Bir an dudaklarıyla
Değen alınımıza masmavi
Bir güvercin kanadı gibi
Ey annelerin sesi
İçimizde savrula savrula
Yağan bir bahar yağmuru gibi
Çağırırdı oğullarını yola.
Ben işte o zaman
Saygıyla ve güvenerek
Selamlayacağım önden gideni
Yılanlar tüylerini dökerken
Eğerken dağlar başlarını önlerine
Birinini yeşil yaprağı kutsaması gerek
Birinini akan suyu tutması
Altında durarak gökten boşananın
Sonra yükselterek sesimi konuşacağım.*

*Sen dur burada ey insan
Duy içinde tutuşan ormanı
Ve yakıştırmasını bil ey âdemoğlu
Usta bir makasla biçilen toprağı.”*

İnan- Çok teşekkür ederiz, dilinize sağlık. Efendim, bu akşamki konuğumuz değerli şairimiz, düşünce adamımız, siyaset adamımız Erdem Bayazıt'tı. İyi akşamlar dilerim.

ÂKİF İNAN ile Lütfü Şehsuvaroğlu

Lütfü Şehsuvaroğlu: Samuel Huntington diye derin Amerika'ya raporlar veren bir bilim adamı var. "Medeniyetler çatışması bekleniyor önümüzdeki yüzyılda." diyor. Bu aslında Batı'nın çifte standardını da tevil etmeye çalışıyor. Bu medeniyetler çatışması da boş bir iddia değil aslında. Batı'nın korkularıyla ortaya çıkardığı bir senaryo ama biz medeniyetler çatışması olsun da Batı'yla İslâm âlemi çatışsın istemiyoruz. Fakat böyle bir gerçeklik içindeyiz, Batı bunu boştan yere iddia etmiyor. Biz donanımlı olmalıyız; çatışmak için değil, ayakta kalabilmek için. Onlarla anlamlı bir bütünü teşkil edebilmemiz için de donanımlı olmalıyız. Evrensel kültür sakızını çiğneyenler veyahut da evrensel birtakım değerlere sahip çıktığını iddia edenler bunun yerel kimliksiz, milli kimliksiz yapılabileceğini asla düşünmemeliler. Yani evrensel kimliğe ulaşabilmek için mutlaka o milli kültürün de ayakta kalması lazım. Aksi takdirde sizin kendi kimliğiniz, kültürünüz olmadan o evrensel kültür içinde yaşamamız, adam yerine konmanız mümkün değil.

Âkif İnan- Bugünkü konuğumuz Doktor Lütfü Şehsuvaroğlu. Kendileri bilindiği gibi Türkiye Yazarlar Birliği'nin başkanıdır, yazar ve şairdirler. Efendim, bugünkü programımızda isterseniz İstiklal Marşı'mızın Büyük Millet Meclisi'mizde kabul edilmesinin yetmiş altıncı yıl dönümü münasebetiyle Yazarlar Birliği'nin öteden beri kendisine dava edilmiş olduğu İstiklal Marşı'mızın yazılmış olduğu mekân olan Tacettin Dergâhı'nda düzenlediği programla ilgili olarak konuşalım. Efendim, o programda birçok konuşmacı da sizin açıklamalarınıza paralel olarak bu mekânın Mehmet Âkif'in ruhuna ve İstiklal Marşı'na manasına uygun biçimde düzenlenmesini yıllardan beri kendilerine kavga edinmişlerdir. Bugün yine gördük, orası adeta İstiklal Marşı'mızın yazılmış olduğu mekân Tacettin Dergâhı Camii ve çevresi bir 'sit alanı' olmasına rağmen adeta kaçak binalarla hem de üniversitenin yapmış olduğu binalarla bunaltılmış ve sıkıştırılmış bir bölge olarak görünüyor. Bu konuda biraz daha izleyicilerimizi aydınlatıcı bilgi verir miydiniz?

Lütfü Şehsuvaroğlu- Hay hay, sayın hocam. Gayet veziz bir şekilde izah ettiniz; bunaltılmış, bir köşeye sıkıştırılmış gibi görünüyor. Bütün milletler üstelik de bizim milletimiz gibi köklü bir tarihe sahip olmasalar bile kendilerine bir tarih icat etme peşindedirler veyahut da tarihlerine, geleneklerine, şahsiyetlerine sahip çıkma amacındadırlar. Bu amaçla onlar için yaşadıkları şehirle bütünleşmiş adeta o şehre kimliğini vermiş isimler etrafında parklar, bahçeler, müzeler yapmaktadırlar. Almanya'da Goethe Enstitüsü... Yüz yıllık-iki yüz yıllık bir tarihe sahip olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nde tam Beyaz Saray'ın karşısında 'Vietnam Memorial' diye Vietnam'da çarpışanlar için bir böyle geniş park...

İnan- Aynı şey Türk Cumhuriyetleri'nde de görüyoruz, değil mi efendim?

Şehsuvaroğlu- Ona geleceğim. Yetmiş yıldır komünizmin esareti altındaki bu cumhuriyetlerde bile komünist yönetimler onların milli şahsiyetlerine sahip çıkmasına engel olamamışlardır. İşte sizde gayet yakından gördünüz;

Nevai Bağı, Mahdumkulu Yadigârlığı, Yunus Emre Parkı gibi alanlar o şehirlerle, o kültürlerle, o toprakla bütünleşmiş; o milletin yarınlarını gelecek nesillere geçmişinden izler bırakan unsurlardır.

İnan- *Buyurduğunuz doğru fakat bununla birlikte Mehmet Âkif'in bu saydığımız, andığımız büyük sanatçılara oranla çok daha farklı bir yeri ve konumu var. İstiklal mücadelemizin önde gelen isimlerinden biri, İstiklal Marşı'mızın sahibi...*

Şehsuvaroğlu- Üstelik de tarihte bu millet büyük şahsiyetler çıkarmıştır. Fatihler çıkarmıştır, her bakımdan, Mevlana, Yunus Emre vesaire. Ama şöyle bir itiraz olabilir: Bunlar çok önceki dönemlere ait. Âkif, bizatihi şu yaşadığımız döneme aittir, yaşadığımız Cumhuriyet yıllarına ait bir şairdir yani Cumhuriyet'in iradesinin adeta ilk çıkış noktasıdır. Onu ilk Meclis'te Mustafa Kemal Atatürk de ayakta alkışlamıştır ve o ilk Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver de: "Bu marşı ancak Mehmet Âkif yazar." demiştir. Âkif, İstiklal Marşı'yla bugünümüzün de temellerini ortaya koymuştur. Bütün kesimler açısından bu böyledir. Hangi fikir akımı olursa olsun, hepsinin adeta bir mutabakat metni gizlidir İstiklal Marşı'nda.

İnan- *Efendim, bu ifadeniz bildirinizde de yer alıyor, gerçekten çok isabetli bir ifade. Bundan yetmiş altı yıl önce nasıl Büyük Millet Meclisi'nde tüm milletvekillerinin ayakta üç kez dinlediği bir metinse -ki o dönemde bir mutabakat metniydi- bugün bile tüm toplumumuzun üzerinde ittifak ettiği, mutabık kalmış olduğu bir metin ve bunun yazarı. Yalnız şiiriyle katılmamış canıyla, başıyla Milli Mücadele'mizde ön saflarda yer almış bir düşünce adamımız, bir büyük kişiliğimiz. Aynı zamanda kişi olarak da özel yaşamı bakımından da toplumumuzun örnek alması lazım gelen kişilerden biri.*

Şehsuvaroğlu- Kişilik dediniz. Gerçekten, Âkif *Safahat*'ın başında da belirtiyor, ne yazdımsa samimiyetle yazdım yani samimi yaklaşımını ortaya koyuyor. Bizim sanatçılarımızda eksik olan bu: *samimiyet*. Aslında kendi

kendisi olma. Sezai Karakoç da ilginç bir tahlilde bulunuyor Yahya Kemal'le Mehmet Âkif'i karşılaştırırken. Yahya Kemal'in de hakkını teslim ediyor ama Âkif'le Yahya Kemal'i karşılaştırırken birisinin ülküden hareketle estetiğe ulaştığını ve estetikle ülküsünü birleştirerek yaşadığı bir hayatı, gününü, yaşadığını o gün içerisinde... İşte Âkif'in realist olduğunu biliyorsunuz, her bakımdan toplumcu, realist ama aynı zamanda bir ideal adamı. Bunları bütünlendirmiş bir şair yani önce samimi ve ülküsünün peşinde koşan bir adam ama estetik kaygıları da olan, bütün bu davasını da estetik görüşle, estetik yaklaşımlarla, şiiriyle ortaya koymuş bir adam. Yahya Kemal, daha çok kaybettiğimiz medeniyetimizin estetik yönüne sarılarak ondan sonra ülkeye ulaştığını söylüyor. İkisi de bir tercihtir, doğrudur, makbuldür.

İnan- *İkisi de bu milletin büyük insanı.*

Şehsuvaroğlu- Ama Âkif'in önemi şuradan anlaşılır ki bu bakımdan; Kurtuluş Savaşı'mız, İstiklal Savaşı'mız bakımından daha önemli bir mevkedir. Ses bakımından da muhteva bakımından da -gerçekten- bu ülkenin, bu toplumun, bu milletin İstiklâl Marşı'nı kim yazabilir dendiğinde onu ancak Âkif yazabilir her bakımdan.

İnan- *Tekrar ifade edelim; bütün milletin üzerinde hâlâ, ısrarla mutabık kaldığı bir ulusal marşı yazan kişinin o dönemlerde mekân tuttuğu, yerleşmiş bulunduğu bina -ki Tacettin Dergâhı-bugün etrafında gerçekten yaban binalarla, büyük betonarme yapılarla adeta sıkboğaz edilmiş durumdadır.*

Şehsuvaroğlu- Fiziki olarak da manevi olarak da sıkboğaz edilmiş, köşeye sıkıştırılmış.

İnan- *Şimdi siz Yazarlar Birliği olarak öteki gönüllü kuruluşlarla birlikte o alanın Mehmet Âkif'in ruhuna ve İstiklal Marşı'nın manasına uygun biçimde düzenlenmesini ve bir külliyeye olarak tanzim edilmesini istiyorsunuz haklı olarak. Bu konuda yıllardan beri devam edegelen bir mücadeleniz var. Bu mücadeleyi özetler misiniz?*

Şehsuvaroğlu- Tabii, sayın hocam. Türkiye Yazarlar Birliği kurulduğu günden bu yana, özellikle on sekiz yıldır Genel Başkanlığı'nı yapan Mehmet Doğan'ın da girişimleriyle her yıldönümlerinde gerek 12 Mart'ta gerek 27 Aralık'ta bu konu gündeme getirilmiştir. Ama bu toplum o kadar idrak gecikmesi içerisindedir ki ne yazık ki Âkif'e olan borcunu ödememekte hâlâ direnmektedir. Bilerek ya da bilmeyerek ki ben bazı kesimlerin de bu toplum üzerinde manipülasyonlar yapan, senaryolarını hayata geçiren bazı kesimlerin de bu işi bilerek yaptıklarını da düşünüyorum zaman zaman. Gerçekten fiziki olarak da manevi olarak da Âkif köşeye sıkıştırılmıştır. İstiklal Marşı adeta bütün okullarda okunmasına rağmen onun ruh köküne ne yazık ki sahip çıkılmamaktadır. Burada milliyetimizin temelleri vardır, tam bir mutabakat metnidir. Şimdi burada o devasa yapılaşma, Hacettepe Üniversitesi'nin daha önceki yönetiminin -şimdiki yönetim gayet olumlu yaklaşmaktadır- bu bina, bu kaçak bina, ruhsatsız bina maalesef oradaki Karacabey Camii'nin de duvarlarını çatlatmıştır, fiziki olarak da zarar vermektedir ve bir haddi aşmadır bu. Cenabı Hak Kur'an-ı Kerim'de: "Haddi aşanlardan olmayın." diyor. İşte haddi aşanlara da gereken dersler verilir. Orda had aşmıştır ve orada büyük bir bina adeta bu tarihi mekâna, tarihi dokuya, kültürel dokuya galebe çalmaktadır, tasallut etmektedir. Şimdi, o mekânın hem Hacettepe duvarlarıyla ayrıldığını, halktan koptuğunu görüyoruz hem de bununla yetinmemiş Hacettepe üniversitesinin mekânıyla da koparılmış, araya koca binalar yaparak adeta köşeye atılmış gibi duracak.

İnan- Şimdi bu görüntüleri vereceğiz izleyicilerimize. Efendim etrafında Hacettepe Üniversitesi'nin yaptırmış olduğu çok büyük, on üç katlı binalar var; etrafı yapılarla kuşatılmış vaziyette. Oysa bu Âkif'in evinin, Tacettin Dergâhı ve çevresinin bir sit alanı olduğunu biliyoruz. Sit alanı olmasına rağmen ve bu tür konularda ileri bir hassasiyet göstermesi lazım gelen kurumların başında üniversitenin yer almasına rağmen böyle bir yanlış yapılaşmaya gidiyor hem de kaçak olarak yapılıyor. Şimdi bu konu yalnız bizim

*Yazarlar Birliği'nin değil aynı zamanda bizim aracılığımızla intikal ettirdiğimiz ve yakın ilgilerini beklemiş olduğumuz bazı kurumların da üzerinde olan bir görev; tutalım Altındağ Belediyesi'nin, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin, Kültür Bakanlığı'nın, Vakıflar Kurulu'nun. Şimdi bu konuda sizin girişimleriniz hangi aşamada-
dır ve hangi noktaya geldik?*

Şehsuvaroğlu- Efendim, geçen sene de bu toplantılar yapıldığı sırada o zamanki Kültür Bakanı Sayın Agh Oktay Güner ve Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Melih Gökçek halkın huzurunda söz verdiler. Önümüzdeki sene burada yeşillikler içerisinde güzel bir park, güzel bir bağ içerisinde kllyesiyle *Mehmet Âkif Evi* kurtarılacaktır. Burada İstiklal Marşı'mızın bir parkını inşa edeceğiz ve ötesinde, kenarda Hacettepe niversitesi'nin duvarıyla ayrılmış bir *Mehmet Âkif Ersoy Sokağı* vardır; orda da birkaç tarihi yapı vardır. Şimdi bunların hepsini kurtarması lazım ve bir çevresel uyumun içerisinde bir dokunun ortaya çıkarılması lazım.

İnan- *O da çok önemli. Bu kllyenin yani Tacettin Derghu Camii'nin çevresinde gerçekten tipik Ankara evlerinin bir dizi önekleri var; onların da restore edilerek bu alana dâhil kılınması ve yurt dışından gelecek olan misafirlerin olsun, kendi insanlarımızın generimizin olsun eski Ankara'nın böyle güzel yapılarının neklerini göstermemiz açısından.*

Şehsuvaroğlu- Daha nceki nesiller nasıl bir meknda yaşamıştı? Bunu bilmeye hakları var yeni nesillerin. Misafirler için de göstereceğimiz alan olmalı.

İnan- *Bunlar uluslararası hazine, bunlara sahip çıkılması lazım.*

Şehsuvaroğlu- Ankara'ya gelenlere ne göstereceğiz sayın hocam? Atakule'yi mi göstereceğiz? Hadi diyelim Anıtkabir'i gösterdik, bir anlamı olabilir. Kale'yi gösterdik, müzeleri gösterdik. Fakat burada bir kültürün, bir medeniyetin yaşadığını, bu şehrin bir kimliğinin şahsiyetlere sahip olduğunu, bir tarihi kimliğinin olduğunu göstermemiz la-

zım. Bunlar ancak bu şekildeki mekânların yaşatılmasıyla korunmasıyla mümkün olabilir. Bunu ister milli kültüre sahip çıkma bakımından ele alın yani geleneksel yaklaşımlarla ele alın; isterseniz en çağdaş yaklaşımlarla çevreci yaklaşımlarla ele alın her halükarda buraya gelecek nesiller sahip çıkacaktır ama ondan sonra da diyecekler ki: “Bizden önceki nesiller, atalarımız maalesef bu hazinelere sahip çıkmamışlar.” diyecekler. Bu yapılar ilânihaye orda durması mümkün değildir, bunlar er geç yıkılacaktır ama “*Neden bu binaları çok önemsemişler de yıkmamışlar?*” diye utançla bizi anacaklar. Ben ona üzülüyorum. Korkuyorum ki bazı yetkililer özellikle *Asım’ın Nesli* iddialarıyla işbaşına gelenler, bu kötü kötü binaları milli servet olarak isimlendirmekte ve yıkmaktan imtina etmektedirler. Oysa bunları yıkmak lazım.

İnan- *Anma gününde de işittik -kendileri de açıklamada bulundular- Altındağ Belediyesi, bu bizim Tacettin Dergâhının çok yakınındaki Hacettepe’ye ait o on üç katlı kaçak yapılaşmayı durdurdularını söyledi ama o yapılaşma durmuştur, o koca bina hâlâ yerinde.*

Şehsuvaroğlu- Şimdi belediye durdurmadı sayın hocam. Özellikle Yazarlar Birliği’nin girişimleriyle -Sayın Süleyman Demirel aslında bunun içindedir, kendilerinin de yazışmaları var, daha önceki hükümetlerin de haberi var- Anıtlar Yüksek Kurulu devreye sokularak ondan sonra Kültür Bakanlığı’ndan yazı çıkarılarak bunun kaçak olduğu, ruhsatsız olduğu, sit alanı içinde böyle bir binanın mümkün olmayacağı kabul edildikten sonra durmuştur. Bunu durdurmak yetmez. Orda o yapı durduğu müddetçe herhangi bir hayırlı teşebbüs içinde bir engel teşkil etmektedir. Yani bazı aydınlarımızın özellikle *Asım’ın Nesli* olduğunu iddia eden birtakım yöneticilerimizin buna *milli servet* şeklinde yaklaşması ve yıkmaktan imtina etmeleri bana çok dokunuyor. Bütün gelişmiş ülkelerde o binalar hiçbir değer taşımaz. Nihayet onlar yıkılır, başka yere yapılır, üç kuruşluk değeri yoktur onların.

İnan- *Kültür Bakanlığı bir bakıma devreye girmiş vaziyette ve benim de bilgimi tamamlamış oldunuz. Bu inşaatın durdurulması konusunda bir bakıma üstüne düşen görevi yapmaya başlamış durumda.*

Şehsuvaroğlu- Mecburen; kanunlar gereği, mevzuat gereği bunu yaptılar.

İnan- *Bundan böyle ne yapılması lazım. Konu kimde?*

Şehsuvaroğlu- Bu konuda geçen seneden beri gerek Büyükşehir Belediye Başkanı gerek Kültür Bakanı ve belediyeler toplantılar yaptık. Haritalar, paftalar önümüze serildi. Projeler masaya yatırıldı.

İnan- *Yani bu külliye ile ilgili bir proje var. Bu projeyi kim hazırladı?*

Şehsuvaroğlu- Bu proje şu anda Büyükşehir Belediyesi'nde İmar Müdürlüğü'nde var. Bu proje şümulü bir proje gerçekten. O yukarıdaki mekândan -Hamamönü yolu üzerindeki mekândan- tren yoluna kadar geniş alana hitap eden onu kapsayan bir proje ama bu projeyi hayata geçirmek için TBMM'nin de bu projeye sahip çıkması gerekiyor. Bence Sayın Gökçek'le de görüşülmelidir bu mesele. Zannediyorum iki buçuk trilyon gibi bir paraya ihtiyaç var.

İnan- *Büyükşehir tarafından mı TBMM'ye intikal ettirilmesi lazım geliyor konunun?*

Şehsuvaroğlu- İstimlâk meseleleri bakımından. Nendense çok başlılık entegre olamamış bürokrasimizin de aslında her işte çuvallamasına sebep oluyor.

İnan- *Yoksa Anıtlar Kurulu mu sahiplenerek Parlemanto'ya götürmeli?*

Şehsuvaroğlu- TBMM, doğrudan kimin hangi işi yapacağını planlayabilir. Büyükşehir Belediyesi de bu noktada iradesini ortaya koyabilir, Altındağ Belediyesi de. Önce-

likle mesela Altındağ Belediyesi; bu ruhsatsız, kaçak binayı yıkmalıdır. Normal iş bile üzerine düşen vazife bile şimdilerde nedense yiğitlik, kahramanlık gibi anılır oldu. Ama mademki böyle, bunu yıkacak adam gerçekten kahraman olacaktır. Yarınki nesillere büyük bir imza atmış olacaktır. Ve Büyükşehir Belediyesi de bu noktada orada şimdiden başlayacak birtakım çalışmalar yapabilir. Buna hiçkimse karşı çıkamaz, bu mutabakat metninin şairi bütün toplum tarafından, altmış beş milyon insanımız tarafından hatta genişletirsek iki yüz milyonluk Türk dünyası tarafından daha da genişletirsek geniş İslâm coğrafyası tarafından kabule hemen açılır.

İnan- Şimdi bu proje hakkında bende biraz bilgi edineyim. Şimdi o projede ne var? Çevre, park haline getiriliyor.

Şehsuvaroğlu- Çevre düzenlemesi gerekiyor, yeşille donanması gerekiyor. Bunun dışında o binaların mutlaka o yeşile uyumlu, o tarihi dokuya uyumlu evlere, külliyeeye, camiye uyumlu bir yapıda olması gerekiyor.

İnan- Oradaki eski Ankara evlerinin restore edilmesi gerekiyor.

Şehsuvaroğlu- Evet, Ankara evlerinin restore edilmesi gerekiyor, orda yazar evlerinin kurulması gerekiyor, eski sanatlara ait işte hat, tezhip, minyatür el sanatları gibi Ankara'nın eski birtakım meslekleri orada ihya edilmesi gerekiyor. O evlerde bu tür sanat faaliyetleri yapılması...

İnan- Oradaki Cami'yi, Dergâhî boğmadan orada yapılacak olan diyelim Mehmet Âkif Kültür Sitesi, Parkı'na dâhil kılınacak bazı uygun yapılar da var mı? Diyelim mesela konferans salonları...

Şehsuvaroğlu- Burada bir tuzak var, sayın hocam. Eski doku mutlaka muhafaza edilmesi gerekiyor, eski Ankara evleri, Mehmet Âkif Ersoy Evi...

İnan- Projede var mı?

Şehsuvaroğlu- Projede var ama onun üzerinde çalışmak gerekiyor. Bence o konuda belki de yarışma açmak gerekiyor. “Yani mevcut binayı, o on üç katlı devasa binayı, yıkılması elzem olan şart olan binayı muhafaza edelim de yok Mehmet Âkif Kütüphanesi yapalım yok Mehmet Âkif Enstitüsü yapalım.” diye ismini vererek bizi kandıracaklarını zannediyorlarsa yanılıyorlar. Bu kesinlikle yanlış bir iştir. Bir kere o bina hangi isim altında olursa olsun orayı boğmaktadır.

İnan- O bina boğuyor bütün dergâhı.

Şehsuvaroğlu- O bina kesinlikle yıkılmalıdır. Ondan sonra eğer konferans salonu ve sair çağdaş ihtiyaçlar bütün o dokunun önünde bir ihtiyaç gibi sunulursa bu da yanlış olur. O doku öncelikle muhafaza edilecek. Çevresel düzenleme yapılmalı ondan sonra diyelim ki İstiklal Savaşı Şehitleri ve Gazileri için yürüyüş kolu, şehitlerimizin plaketlerinin olduğu, insanımızın onlara bir Fatiha okuyacağı bir mekân olmalı.

İnan- Merasim yapılacak salonlar...

Şehsuvaroğlu- Devasa plaketler, anıtlarla değil, çevreye uyumlu bir alan meydana çıkarılmalı ve öncelikle orası Hacettepe binasından şehirle bütünleşecek bir hale getirilmeli. O duvarlar yıkılmalı, şehir kendi kimliğini bulabilmeli. Gerek ilkokuldaki çocuklarımız gerek büyüklerimiz bile çocukları götüreceği zaman “Nereye götüreceksin, hangi şehirde yaşadığının şuuruna nasıl varacak? Nasıl Ankaralı olacak? Nasıl Türkiyeli olacak? Nasıl burada mutabakat bir sağlayacak, toplumsal sözleşme nasıl kurulacak?” Bu Anayasa profesörlerinin yazdığı hayali metinlerle olmaz. Bu yaşayan toplumun kendi kültürel geçmişine sahip çıkmasıyla olur. Hiç olmazsa yurt dışından geleceklere “Böyle bir kültürel kimliğe sahibiz.” diyebileceğimiz alan olmalı.

İnan- Hatta dahası çevresindeki Hacettepe Üniversitesi'nin o külliye ile bir uyum içerisinde yapılışması gerekir. Hatta dahası insanın gönlü istiyor o üniversitenin adı Hacettepe Üniversitesi değil Hacettepe Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi olsun. Ne kadar uygun olur, değil mi?

Şehsuvaroğlu- Hacettepe ismi de kalabilir, Hacettepe Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi de olabilir. Bu konuda yine o sıkıştırma taktiği peşinde olanlar -çok cüzi bir gruptur o- birtakım insanları da kandırarak işte Hacettepe filan diye... Oysaki Hacettepe ideolojik bir kimlik mi taşımaktadır çeşitli kesimler için?

İnan- Hacettepe o semtin eski adıdır.

Şehsuvaroğlu- Hacettepe ismini kaldırmak laikliğe bir halel mi getirecek? Böyle bir şey yok. Bu saçma sapan bir tartışma getirmektedir. Fakat bu konuda eski üniversite yönetimine nazaran şimdiki yönetim -gerçekten- Sayın Profesör Süleyman Sağlam olgun bir tavır sergilemiştir. Kültür Bakanlığı ve Büyükşehir Belediyesi'nin de katıldığı daha önceki toplantılarda Hacettepe Üniversitesi rektörü de rektör yardımcısı da vardı, kendileri de bu meselenin hallolmasından yanalar. Biz de onlara şunu teklif etmiştik: "Mehmet Âkif Ersoy, bizim olduğu kadar sizin de şairiniz. Hacettepe Üniversitesi, Mehmet Âkif Ersoy'a sahip çıkmalıdır, bir Mehmet Âkif Ersoy Enstitüsü kurmalıdır, bütünleşmelidir." İleriki aşamada Hacettepe Üniversitesi, Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi olabilir ama -adı üzerinde- spekülasyonlar bu idrak gecikmesi içerisindeki toplumda lüzumsuz çatışmalar ortaya çıkarıyor sayın hocam. Bu lüzumsuz çatışmalara, suni gündem yaratacak -bu son olaylarda olduğu gibi- gelişmeler yerine yani beklifi dövmeye yerine bağı ihya etmeliyiz. Buradan hepimizin kazancı olacaktır. Burada vatanseverlik duygularıyla Mustafa Kemal'in izinden gittiklerini iddia edenler için de kazanımlar vardır. Onların da şapka çıkaracakları iştir bu. O bakımdan, kendi kültürel köklerimiz bakımından, mil-

li köklerimiz bakımından, dini köklerimiz bakımından, medeniyet köklerimiz bakımından, bizi biz yapan kendi kendimiz yapan bizi Batı içerisinde de ayakta tutacak değerlerimiz bu değerlerdir. Bugün Amerikan toplumu, bilgi toplumu olmuştur ve kiliseyi fark etmiştir, kiliseyle kendi köklerine dönmüştür. Oysa bir asır öncesinde bütün Amerikan eğitim sistemine Darwinizm hâkimdi. Yani din dışı bir alan yaratmak istemişlerdi. Ama şimdi bilgi toplumu olmakla kendi kültürel köklerine, medeniyet köklerine, dine dönmeye başladılar. Bütün dünyada bu akımlar din sosyolojisi vesaire gelişti, maneviyatçı akımlar yerleşti. Dolayısıyla biz de er geç bilgi toplumu olduğumuzda: “Bizim de farklı bir kimliğimiz vardı, biz de bir millettik, biz de bir zamanlar şöyle bir dine şöyle bir medeniyete şöyle bir tarihe sahiptik.” diye arayacağız ama “Ne bulacağız?” O mekân yok olduğu zaman; o evler yok olduğu zaman; o yaşantı, hayat biçimi, o insanların birtakım geleneksel kültürel faaliyetleri, eserleri ortadan kalktığı zaman; o mekân ortadan kalktığı zaman... İcat mı edeceğiz bunu yani resimlerden arayacağız, bulacağız, ondan sonra da restore edeceğiz. Restore değil daha doğrusu yeniden öyle bir bina yapacağız fakat iş iştin geçmiş olacak o zaman.

İnan- Konuya siz orada bir eski Dergâh'ın, Camiinin korunması gibi bakıyorsunuz. Orası adeta bir uygarlığın, bir kültürel birikimimizin adeta bir dışavurumunun abideleşmesi davası gözüyle bakıyorsunuz.

Şehsuvaroğlu- Sayın hocam, Samuel Huntington diye derin Amerika'ya raporlar veren bir bilim adamı var. “Medeniyetler çatışması bekleniyor önümüzdeki yüzyılda.” diyor. Bu aslında Batı'nın çifte standardını da tevil etmeye çalışıyor. Bu medeniyetler çatışması da boş bir iddia değil aslında. Batı'nın korkularıyla ortaya çıkardığı bir senaryo ama biz medeniyetler çatışması olsun da Batı'yla İslâm âlemi çatışsın istemiyoruz. Fakat böyle bir gerçeklik içindeyiz, Batı bunu boştan yere iddia etmiyor. Biz donanımlı olmalıyız; çatışmak için değil, ayakta kalabilmek için. On-

larla anlamlı bir bütünü teşkil edebilmemiz için de donanımlı olmalıyız. *Evrensel kültür* sakızını çiğneyenler ve yahut da evrensel birtakım değerlere sahip çıktığını iddia edenler bunun yerel kimliksiz, milli kimliksiz yapılabileceğini asla düşünmemeliler. Yani evrensel kimliğe ulaşabilmek için mutlaka o milli kültürün de ayakta kalması lazım. Aksi takdirde sizin kendi kimliğiniz, kültürünüz olmadan o evrensel kültür içinde yaşamanız, adam yerine konmanız mümkün değil.

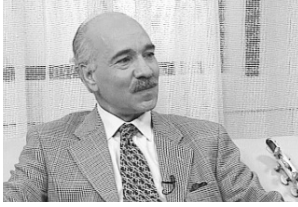
İnan- *Elbette yani bir ülkenin öteki ülkeler yanında saygın bir konum belirtmesi kendisinin güçlü dayanaklara sahip olmasıyla ilgili. Siz ayrı bir kişilik olarak ayrı bir kültür, uygarlık dünyasının mensubu olarak dünyada ilginç ve özel bir muamele görebilirsiniz. Yoksa bir yabancılaşmayla kendi kişiliğinizin yerine şuradan buradan akladığınız yapılandırma suni eklemelerle bir varlık olarak çağa karşı çıkacak olursanız orada sizin yerinizin olmayacağı kuşkusuzdur. Bu konular günümüzde gerçekten dünyanın gündemindedir. Efendim dünyanın bir uygarlık bunalımı geçirmiş olduğu bu dönemde ve dünyanın önde gelen düşünürlerinin gerçekten insanog-luna bazı istinat noktaları arama için mücadele vermiş olduğu bu dönemde bizim gerçekten güçlü dinamiklerimizin, istinat noktalarımızın kadir kıymeti bilinmeli ve önümüzdeki kuşakları eğitici bir müessese olarak geliştirilmeli.*

Şehsuvaroğlu- Biz fark etmediğimiz zaman onlar bu ülkede, bu toplum üzerinde çeşitli manipülasyonlara fırsat verecek alanın hazır olduğunu düşünüyorlar ve kendilerinde bunu hak görüyorlar -bu senaryoları hayata geçirmek için hak görüyorlar-. Ama sizin de buyurduğunuz gibi istinat duvarlarınıza sahip çıktığınız zaman ona göre karşı tavır alıyorlar ve size saygınlıkla mukabelede bulunuyorlar.

İnan- *Efendim, bu ülkemizin çağ içerisinde saygın bir konuma gelmesi; bu ülkeyi yapan, bize emanet bırakan böyle güçlü dinamiklerin, yetiştirmiş olduğu büyük kişiliklerin, örnek kişilerin bu millete ve önümüzdeki kuşaklara örnek alınması konusunda bu ülkenin aydınları gerçekten kendilerini yükümlü saymalıdırlar.*

Efendim, bu örnek alınacak kişilerin başında özel durumuyla, konumuyla kuşkusuz en başta Mehmet Âkif yer alıyor. Onun yazmış olduğu ulusal marşımızın kabulünün yetmiş altıncı yıl dönümü münasebetiyle gündeme getirmiş olduğumuz bu konuların umarız ki ilgililer yanında ciddiye alınacaktır ve bu konu çözümlenecektir. Orada bizim milletimize yakışır bir Âkif külliyesi oluşacaktır ve önümüzdeki kuşaklara emanet bırakacağımız bir hazine olacaktır. Efendim, zahmet buyurdunuz, lütfettiniz, aydınlattınız bu konuda bizi ve kamuoyunu. Zahmetlerinizden dolayı teşekkür ederim, sağ olunuz. Efendim, bugünkü konuşumumuz Yazarlar Birliği Başkanı'mız Doktor Lütfi Şehsuvaroğlu idi. Kendisiyle İstiklal Marşımızın kabulünün yıldönümü dolayısıyla gündemimizde olan Tacettin Dergâhı ve çevresinin restore edilmesi konusunu ve sorunlarını tartıştık. Teşekkür ederim. İyi akşamlar olsun.

ÂKİF İNAN ile Mehmet Özbek

Mehmet Özbek: *Urfa'nın bir defa Anadolu halk müziği içinde farklı bir yeri var. Bu farklılık da şuradan geliyor; Urfa eski bir kültür merkezi tıpkı birkaç eski kültür merkezimiz gibi işte Erzurum, Konya, Elazığ-Harpur, Diyarbakır, Mardin gibi... Eski birçok kültür merkezlerimiz gibi burada tarihin derinliklerinden itibaren kültür faaliyetlerinin var olduğu bir yer. Dolayısıyla yüz yıl hatta bin yıl boyunca bu gelenek sürmüş gelmiş ve o ortamda yaşayan insanların mutlaka sanatın ucundan, bucağından yakalayarak sanatçı olarak yetişme imkânını bulmuşlardır. Anadolu içinde bu geçmişteki kültür merkezi görmüş şehirlerle birlikteliğimiz var.*

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bugünkü programımızın konuğu değerli ses sanatçısı, besteci ve araştırmacı olarak çok yönlü bir müzik adamımız olan Mehmet Özbek. Hoş geldiniz efendim.

Mehmet Özbek- Teşekkür ederim, hoş bulduk.

İnan- Efendim çok yönlü bir sanatçısınız, derlemeleriniz var araştırmalarınız var hatta ortaokullar için yazmış olduğunuz müzik ders kitabı var. Bu, müziğe başlamanızın hikâyesini dinlese mi sizden?

Özbek- Efendim kısaca anlatayım. Urfalı olmak bir defa müzikle uğraşmayı şart koşan bir durum. Bundan olsa gerek herhalde küçük yaşlarda müziğe karşı aşırı eğilimim vardı. Sonra edebiyat tahsili görmem, edebiyatla müziğin birlikte olması, beni müzik üzerine ciddi çalışmalar yapmaya yönlendirdi. Müziğe böylece başlamış oldum. Aslında Urfâdayken -malum Urfalıyım- böyle bir şey aklımdan geçmiyordu, müzikle uğraşıyordum ama bunun ilerde benim mesleğim olacağını düşünmemiştim.

İnan- Kendinize müzik adamı yolu, yönü belirlememiştiniz ama şartlar sizi tahsiliniz olan edebiyata ek olarak, bağlı olarak bir de müzik adamı olarak geliştirdi. Bu müzik yaşamınızın başlamasında, gelişmesinde çok zengin bir müzik hayatı olan Urfânın herhalde büyük katkıları oldu. Onu hep söylüyorsunuz. Peki, nasıl oldu bu? Yani Urfânın birçok müzik adamı yetiştirme gibi bir özel yanı var. Bu havasından mı, suyundan mı, yapısından mı; nereden kaynaklanıyor, nereden geliyor?

Özbek- Efendim, sizin de bildiğiniz gibi Urfa, günlük yaşamında da zaten bir konservatuar havası içindedir. Esnaf, halk, herkes; bahçecisinden tutun eskiden işte bakkırcısı marangozuna kadar herkes sanatkârdı. Bunlar mutlaka şiirden, edebiyattan, müzikten haberdar insanlardı. Böyle bir ortamda yetişmenin şansı tabii bu. Ağabeyimin sesi güzeldi. Evde çok küçük yaşlardan itibaren hep *hoyrat* ve *türkü*lerle büyüdük. Daha sonra -sağ olsunlar- ben ortaokul sıralarındayken Urfâdaki *Musiki Cemiyeti'*ne beni

götürdüler, kaydettiler, oraya devamımı sağladılar. Zaman zaman verilen konserlerde müzik ortamının, bir müzik sunmanın ne kadar güzel ve heyecan verici olduğunu öğrendikten sonra ben de ilgi duymadım değil açıkçası. Ve bu arada pek tabii ki değerli hocalarla tanıştık. Bunların içinde en değerlisi rahmetli *Tenekeci Mahmut*'tu -Mahmut Güzelgöz'dü-. Onun hem bir hoca hem bir edebiyatçı ve müzik hocası olması yanında değerli bir ağabey, baba gibi olması ondan yalnız biz müzik değil örf, adet ve geleneklerimizi de öğrendik. Oturma, konuşma, hal ve hareketlerin adabını da öğrendik. Böyle güzel bir okuldu.

İnan- *Zaten Urfânın müzik yaşamında adeta bir adap özelliği de var yani insanları yalnız müzik açısından yetiştirme değil de adeta onları sosyal kılma bakımından da bir güzel geleneği var.*

Özbek- Tam anlamıyla edebiyat.

İnan- *Her yanıyla edele ilgili bir geleneği, yaşamı var. Efendim, bu bizim Urfânın müzik özelliğinin herhalde Başka yerlere oranla çok belirgin bazı yanları, farklılıkları var. Bunun üzerinde ne diyebiliriz? Örneğin Kerkük'le bizim çok yakın olduğumuzu da biliyoruz, bu özellik üzerinde ne düşündünüz, ne söylersiniz?*

Özbek- Urfânın bir defa Anadolu halk müziği içinde farklı bir yeri var. Bu farklılık da şuradan geliyor; Urfa eski bir kültür merkezi tıpkı birkaç eski kültür merkezimiz gibi işte Erzurum, Konya, Elazığ-Harput, Diyarbakır, Mardin gibi... Eski birçok kültür merkezlerimiz gibi burada tarihin derinliklerinden itibaren kültür faaliyetlerinin var olduğu bir yer. Dolayısıyla yüz yıl hatta bin yıl boyunca bu gelenek sürmüş gelmiş ve o ortamda yaşayan insanların mutlaka sanatın ucundan, bucağından yakalayarak sanatçı olarak yetişme imkânını bulmuşlardır. Anadolu içinde bu geçmişteki kültür merkezi görmüş şehirlerle birlikteliğimiz var. Kerkük'le olan birlikteliğimiz ise tahmin ediyorum etnik menşeden olsa gerek. Yani onların da Azeri kökenli olması, Urfâdaki Türkmen kesiminin Azeri menşeli olması bugün bize yansıyan kültür birliğinin esas sebebi olsa

gerek. Sizler de incelediğinizde, araştırdığınız da göreceksiniz, Urfalılarla Kerküklüler arasında büyük bir akrabalık da var. Urfâda Kerkük kökenli birçok aile var, Kerkük'te de birçok aile var Urfâ kökenli yani Urfâdan göçmüşler. Burada bir de efsanemiz falan da vardır, dayı-yeğenizdir Kerkük'le. Bu gösteriyor ki akrabalık ilişkileri yani göçler, aile göçleri falan birlikte de müziği, edebiyatı, geleneği götürmüşler. Deyimlerimiz, atasözlerimiz bir; ağızımız bir, aynı sesler; türkülerimiz bir.

İnan- *Çok büyük yakınlık içerisinde, gerçekten de öyle. Şimdi, bizim Urfânın müzik özelliği bir yanıyla folklor müziğine dâhil kılınabilir, öte yandan da bizim geleneksel, klasik Türk müziği formuyla yakınlık içerisinde. Böyle bir özelliğimiz var. Mesela biz halk türkülerine klasik çalgılarla icra edilir, biliyoruz. Urfâda öyledir bu gelenek. Bu da kendine özgü bir durum mu?*

Özbek- Çalgıdan ziyade ben üslûp üzerinde durmak istiyorum ve repertuar üzerinde durmak istiyorum. Sizin de bildiğiniz üzere klasik makamlarımız bizde son derece yaygın bir biçimde okunuyordu eskiden. Bugünkü gençlerimiz pek itibar etmediği için unutuldu. Bâkî'nin, Nedim'in, Nabi'nin özellikle, Fuzûlî'nin gazelleri... Yani bunu medrese mektep görmüş insanlar değil -siz de bilirsiniz- bir cülha, bir kilim dokuyan veya bir keçeci bile akşam okurdu bunları. Demek ki aileden gelen, gelenekten gelen edebiyat, şiir ve müzik birikimi var. Ben bu repertuar üzerinde durmak istiyorum çalgılardan çok. Urfânın eskiden kültür merkezi olmasından doğan bir şey. Yani Beylikler Dönemi'nde -özellikle Urfâda- kültür hayatının çok etkin olduğu bir dönem Artukoğulları Beyliği'nin dönemidir ki merkezi Harput. O dönemlerde Urfâda yetişen müzisyenler Arap dünyasına hoca olarak gidiyorlar. Yani henüz İstanbul payitaht değil; henüz İstanbul'da müzisyen yok, müzik ortamı yok, saray yok ki orada klasik müzik kendine güç bulsun. Beyler konağında bunlar çalınıp söyleniyor bu üslûp yani ta Horasandan getirdiğimiz üslûp. O dönemlerde Urfâda, Harput'ta, Konya'da çalınıp söyleni-

yor. Oradan kalma klasik çalgıların sonradan Urfa mzık ortamına girdiği kanaatindeyim. En eski algımızın ney ve tambur olduğu kanaatindeyim Urfa'da alınan. Kanun'un, udun -tahmin ediyorum- daha sonra değişen sosyal hayatla birlikte özellikle Arap dünyasıyla ilişki haline girdikten sonra girdiği kanaatindeyim. Tabii, bu ciddi araştırma isteyen bir şey.

İnan- *Hayır, siz ciddi bir araştırmacısınız, onun için bu söylediklerinizin tümüne biz itibar etmek durumundayız. Bir müzik ortamında yetiştiniz ama müziği kendinize yol olarak sonradan benimstediniz. Sizin tahsiliniz Türk Dili ve Edebiyatıdır, o dönemlerde müzikle yine bağlantımız vardı. Herhalde bazı koro çalışmalarına katılıyordunuz, müzik bilginizi geliştirme bakımından bazı faaliyetleriniz oluyordu.*

zbek- Bir arkadaşımın ısrarı üzerine o zaman var olan, akşamları eğitim veren İstanbul Belediye Konservatuvarı Türk Müziği Nazariyatı bölümüne de başladım. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı'na devam ettiğim dönemlerde oraya da devam ettim, üç yıl kadar oraya devam ettim. Sonra bir tesadüf, İstanbul Radyosu'nda açılan sınavı kazanınca sanati olmaya beni yönlendirdi, sene 1966.

İnan- *1966'dan bu yana artık bir bakıma profesyonel sanati olarak bu dünyaya girdiniz. Ve bu arada da yalnız bir ses sanatisi olarak değil, -hep zaten o yanımız daha çok belirgin hale geldi- çok yönlü, çok yanlı bir müzik adamısınız. Hem ses olarak icra ettiniz hem onun dışında bunun bilimiyle de uğraştınız. Ve bir dizi eserler ortaya koydunuz, derlemeler yaptınız. Ne kadar sayısı bu yaptığınız derlemelerin?*

zbek- Efendim, derlemelerin sayısını ben de bilemem çünkü yığınlar halinde evde bantlarda, disklerde, videobantlarda falan durmakta. Yaklaşık bir şey söyleyecek olursam beş bin falan olabilir, önemli olan bunların gün ışığına çıkması. Bunların  yüz elli kadarı bugün TRT repertuarında okunmaktadır.

İnan- Çok büyük bir başarı. Biliyorsunuz sizden önceki kuşaktan rahmetli Muzaffer Sarısözen olsun, Nida Tüfekçi olsun bu işe bir ömür adadılar ve sizin de aynı çizgi içerisinde yol aldığımızı sevinerek görüyoruz. Onların bu araştırmacılığıyla, derlemeciliğiyle sizin aranızda birleşen ve ayrılan yanlar, özellikler var mı? Onlar ne yapıyordu, siz ne yapıyorsunuz?

Özbek- Her ikisi de çok değerli hocalarımız, -Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsınlar- onlardan çok şey öğrendik. Sarısözen'le birlikte olmadık ama Sayın Nida Tüfekçi'nin öğrenciliğini yaptım, çok şeyler öğrendik. Fakat meseleye bakış açımız pek tabii ki biraz farklı oldu. Özellikle müziğin yapısı yani doğrudan doğruya malzeme olduğu gibi almak yerine olduğu gibi aldıktan sonra üzerinde birtakım işlemler yani bizim edebiyatta yaptığımız bir tamirat işlemleri yapmak ve sözleri üzerinde yorumlar yaparak yanlışsa onların doğrularını bulmak...

İnan- Siz böyle yapıyorsunuz, daha önceki araştırmacılarımız?

Özbek- Evet, ben böyle yapıyorum. Daha önceki araştırmacılar özellikle otantik yapıyı hiç bozmadan hatta kaynak kişi yanlış bile söylemiş olsa bir sözü, bir deyim o şekilde söylenmesi gerektiği inancında olduklarından dolayı bazı türkülerimiz hâlâ radyo repertuarlarında -belki sizin de dikkatini çekmiştir- yanlış veya hatalı söylenmektedir. Oysaki bir araştırmacı, derlediği malzeme üzerinde mutlaka bir tasarrufta bulunmalı, yanlışları düzeltmeli, hatalı olan şeyleri...

İnan- Özünü bozmadan... Tabiri caizse onun galat hale gelmiş yanlarını belirleyerek düzeltmeli, tamir etmeli. Edebiyatta da buyurduğunuz gibi öyle, metin tamiri diyoruz o işe. Fakat bununla birlikte -sizin bu tamirci yanınızla birlikte- geleneksel müziğe -halk müziğine- onun hem beste tarzına hem icra tarzına çok yakın ve uygun bir geleneği de sürdürdüğünüzü görüyoruz, yanlışlıyor muyum?

Özbek- Estağfurullah, ben müziğe de biraz farklı bakıyorum rahmetli hocalarımdan. Aslında Sarısözen pek düşünce itibarıyla tanınmadı Türkiye’de. Onun çok değerli düşünceleri vardı. Otantik halk müziğini mahalli sanatçılardan ve yeniden oluşturulacak ortak bir söyleyiş biçimini de radyo sanatçılarından halka sevdirmeyi ve sunmayı düşünmüştü. Fakat bu anlaşılamadı, ondan sonra gelen kuşaklar hep Sarısözen’in -rahmetlinin- sanki *“halk müziğini sadece otantik biçimde icra etmek gerekir”* düşüncesinde olduğunu zannettiler. Oysaki bütün dünyada tıpkı bizim şiirlerimizde olduğu gibi folklor denen kavram çok farklı biçimde algılanmış ve farklı biçimde incelenmektedir. Bizde halk müziği denilince sadece anonim halk müziği düşünülmemekte oysaki tıpkı halk şiirinde olduğu gibi anonim halk şiiri nasıl varsa âşık şiiri de var, tekke şiiri de var. Bunlar ferdi şiirlerdir, hepsi nasıl halk şiiri içinde mütalaa ediliyorsa beste türündeki yani âşıklara ait halk şiirinde halk ezgilerine de halk müziği içerisinde mütalaa etmemiz gerekirdi. Oysaki bu yapılmadı, bu yanlışlığa düşüldü. Birçok değerli aşığımız radyolarda türküleri söylenmedi çünkü *‘bunlar halkın malı değil şahsın malı’* denildi. İşte bunlardan rahmetli Muhlis Akarsu; Neşet Ertaş... Bunların birçok türküleri ise halka cazip gelenleri de kendi besteleri değil de *‘halkın türküsüymiş’* diye sunuldu halka. Oysaki bunlar kendi besteleriydi, kendi türküleriydi. Bu yanlışlığa meydan vermemek için, bunu bilimsel bir platforma oturtmak için ben farklı düşünüyorum. Halk müziğinde, tıpkı halk şiirinde olduğu gibi, anonim müzik de olmalı, bestelenmiş müzik de olmalı ama bu bestelenmiş müzik de yine halk müziği lezzetinde, tadında ve formunda olmalıdır, düşüncesindeyim.

İnan- Sizin bestelerinizin büyük bir bölümü -bildiğim kadarıyla- halk müziğinin geleneksel yapısını aynen koruyor gibi. Yani bunların içerisinde bazı bestelerinize hatta nerdeyse derleme diyeceğimiz geliyor. O Gözleri Fattan Güzel mesela... Demiş olsalar ki bir Kerkük parçasıdır; kabul edebiliriz ama o sizin orijinal bir eseriniz. Demek ki siz geleneksel müzik yapısıyla kan bağı içerisinde olan besteler üretiyorsunuz. Doğru mu efendim?

Özbek- Tıpkı âşıklarımız gibi... Âşıklarımız kendi müziklerini, kendi şiirlerine adapte ederken -daha doğrusu müziklerini yaratırken- nasıl yörelerindeki müziklerden ilham alarak yeni bir çatı, yeni bir kalıp kurarlarsa ben de o fikirden hareket ediyorum. Nitekim az önce en az örneğini verdim; -bütün Türkiye'nin tanıdığı için- Neşet Ertaş'ın birçok türküsü kendisine ait türküler olduğu halde hep Kırşehir türküsü olarak, çalındığı zaman: "A, bu Kırşehir'in anonim türküsüymüş gibi!" denilir. Oysaki kendisine ait türkülerdir. Zaten halk müziği alanında beste çalışması yapacak olan insanlar mutlaka halk müziğini çok iyi bilmeliler ve otantik halk müziği sanatçılarıyla yani kaynak kişilerle falan dizbediz oturacaklar çalacaklar, söyleyecekler, birbirlerinin -bizim halk tabiriyle- ağızlarının kokusunu çekecekler ki...

İnan- Siz yıllarımızı da bu işe verdiniz. Türkiye'nin birçok yerini gezdiniz, dolaştınız, oralarda kaynak kişilerle bağlantı kurdunuz ve serlerin bir bölümünü -zannediyorum- öyle derlediniz. Onu fotoğraflarıyla da izleyicilerimize göstereceğiz.

Özbek- Evet, öyle. Birçok şey yokluk ve yoksulluk içerisinde olmalı ki lezzeti ve tadı olsun, değeri olsun. Ondan sonra halk müziği alanında beste yapacak olan kimse mutlaka -besteciye eğer, anonim nitelikteki sanatçıyı kastetmiyorum- edebiyatı bilecek hatta klasik edebiyatımızı da bilecek. Mesela -belki sizde mutlaka çağrışım yapmıştır-

*"Bir gün seni görenler
Başın almaz beladan"*

Benim Gözleri Fettan Güzel'in son iki dizesidir. Bu, Ziya Paşa'nın "Terkib-i Bend"indeki

*"Bir katre içen çeşme-i pür hun-ı fenâdan
Başın alamaz bir dahi baran-ı belâdan"*

Bir akşam bunu okuyorum ve bu iki dize geldi aklıma. Bilmiyorum, bağdaştırdınız mı?

İnan- Evet.

Özbek- Edebiyattan haberdar olması lazım, klasik edebiyattan da haberdar olması lazım halk müziğiyle de uğraşsa. Müzik tekniğinden haberdar olması lazım fakat bizde uzun yıllar bu iş özellikle ticari amaçla yapıldığı için sadece birazcık saz çalanların tekelinde kaldı veya birazcık şiir kopya edenlerin tekelinde kaldı.

İnan- Efendim, söz bakımından sizinki buram buram halk üretimi şiir ya da güfte kokusunda, havasında olanların yanında tıpkı bizim Urfa müziğinde olduğu gibi klasik Türk şiirinin de güfte olarak kullanıldığı besteleriniz var sizin. Bunlardan birisini dinlemek isteriz. Mesela Fuzûlîden besteliyorsunuz, diğer divan şairlerimizden besteliyorsunuz, bu durum genelde bizim halk müziğimizde örneğine pek az rastlanan durumlardır. Mesela bazı halk şairlerimizin gerçekten klasik şiirimizle de yakınlık içerisinde örneklerinin besteye bağlandığını biliyoruz. Siz bunun arasında bir fark görmüyor musunuz?

Özbek- Ben bir fark görmüyorum çünkü divanla halk şiirini birbirinden ayıran şey sadece zaman bana kalırsa. Yani divan şairi kabul ettiğimiz Fuzûlî'nin bence sıradan bir halk adamı olduğu kanaatindeyim ben. Şiirlerinde kelime ve terkipler Arapça veya Farsça olabilir ama bence o da halktan bir kişi. O zaman o da söyleyebilir halk şiirini, o da o şekilde söylemiştir, ben de bu şekilde veya benim Anadolu'daki insanım da bu şekilde söylemiştir, diyerekten ben iki şiiri birbirinden ayırmıyorum ama ancak bir divan şiiri üslubunda söylenmiş olan şiire müzik yaparken o üslupla hatta şiirin aruz kalıbını göz önünde bulundurarak ritimlemek lazım. Onun için de büyük emek lazım.

İnan- Bana kalırsa çok güzel bir noktayı aydınlığa çıkardınız. Bizim geçmiş edebiyatımız bir bakıma bir bütündür, onu belki anlatımda, açıklamada kolaylık olsun diye biz halk ve divan edebiyatı diye ayırıyoruz. Yoksa aynı toplumdaki, aynı kültürden, aynı uygarlıktan fıskırmış edebiyat ama tabii üslupları, dilleri, vezinleri itibarıyla farklılık var. Aynı şeyi müziğimiz içinde söyleyebilir miyiz Mehmet Beyçiğim?

Özbek- Pek tabii. Nasıl ki bir ufak üslup farklılığı varsa divan şiiriyle halk şiiri arasında, sanat müziğiyle bizim halk müziği dediğimiz müziğimiz arasında ufak bir üslup farkı var, çalgılardaki üslup farkını ben söylüyorum. Halka ait olan çalgılarda bir tavır oluşmuştur. Bu tavır bizim ta Orta Asya'dan getirdiğimiz, bize ait olan, bize has, bizim çalgılarımıza ait olan tavidir. Bu tavrı diğer klasik müzikte kullandığımız çalgılarda uygulayamıyoruz, yani bağlamaya ait bir tavrı veya bir kavaldaki tavrı neye uygulayamıyoruz; bağlamadaki bir tavrı tambura uygulayamıyoruz. Ama onun dışında ses sistemi, ölçü sistemi, sesler, perde sistemi pek tabii ki halk müziğinde de klasik müziğimizde de aynı.

İnan- *Dinlediğimiz birçok müziğimizde yani daha çok halk müziği örneklerinde derleyen -sizin gibi- bazı kişiler var, şimdi biz onların derlemelerine bakıyoruz, mesela çok genç yaşta bir kişi derlemiş onu oysa o bizim senelerden beri bildiğimiz, dinlediğimiz parça... Niye böyle bir yanlışlık oluyor? Bunu bizim derleme kurumlarında mı iyi değerlendiremiyorlar?*

Özbek- Zaman içinde bazı parçalar unutulabiliyor. Zaman içinde bu unutulmuş parçalar bir zaman sonra yeniden yeni bir malzememiş gibi yeni kuşakların dikkatini çekiyor ve tekrar gündeme geliyor. İşte burada araştırmacı çok önemli. Eğer gerçek bir araştırmacıysa, bilimsel bir metotla araştırmasını yapıyorsa, onun daha önceki kaynaklarını araştırmalı. Zaten bir türküyü bir yerden derlerken rastgele 'Ahmet Bey, bu güzel bir türkü, yazayım da ben bunu kasete okuyayım.' gibi, şimdi ortam böyle aslıdır. Öyle değil, bu bir derleme değildir, bu bir şeyi tespit edip okumaktır. Gerçek araştırmacı, pek tabii ki, o parça orada yaygın mı, kaç yıldır söylenmektedir, o yörede herkes o türküyü biliyor mu, anonim türkü olup olmadığını, bunlar tespit edilip bunların mukayesesi hatta edisyon kritiği yapıldıktan sonra bir parçanın gerçekten o yöreye ait olup olmadığı tespit edilir. Bu tür şeyler yapılmıyor tabii. Genç, meraklı arkadaşlarımız çok önce söylenmiş olan bir türküyü kırk yıl, elli yıl sonra tekrar ortaya çıktığında yakaladığında

“Ha, bu türkü buna ait veya şu yöreye ait.” diye yanlış bir şeye de bilgi veriminde bulunabiliyor. Fakat bir de şunu arz edeyim, folklorik oluşumun da biraz karakterinde bu vardır. Zaten bu olmasa bir toplumun ortak alanı haline de gelmez folklor ürünleri. Yani bugün *Yoğurt Koydum Dolaba* türküsünü Gaziantep de söylüyor, Urfa da söylüyor, Erzurum’da da karşılaşıyoruz, Kerküklüler de söylüyor. Bu, zaman içerisindeki kültürel, sosyal alışverişlerimizden dolayı türkülerin yayılması... Ben buna aslında hoş bir gözle bakıyorum, yayılmasını uygun görüyorum.

İnan- *Demin derlediğiniz eser sayısı olarak beş bin rakamını verdiniz, bu olağanüstü bir rakam. Bu yalnız sizin çalışmalarınızla derlenen eser... Şimdi acaba sorabilir miyim; bizim ne kadar halk müziği parçamız var, ürünümüz ne kadardır?*

Özbek- Onu cevaplamak imkânsız bir şey çünkü halk müziği dediğimiz şey uçsuz bucaksız bir tarla düşünün ve bu tarlada otlarla birlikte çıkan rengârenk çiçekler... Bunların matematiksel olarak mutlaka bir sayısı vardır ama bu sayıyı saymak mümkün değildir, ne insan ömrü yeter, bence bilgisayar da çaresiz kalır. Çünkü her değişen günle, değişen sosyal hayatla birlikte yeni türküler doğmaktadır, yeni türküler geliştirmektedir.

İnan- *Af edersiniz, bu bana imkânsız gibi görünmüyor yani bu konuyu ciddiye alan kurumlarımız olmuş olsa, Türkiye genelinde düzgün bir tarama, derleme faaliyeti olmuş olsa yani tümüne yakını -zannediyorum- belirlenebilir Mehmet Beyçiğim.*

Özbek- Mutlaka, çok değerli bir çalışma olur, çok önemli bir çalışma yapılmış olur.

İnan- *Örneğin TRT ya da Kültür Bakanlığı...*

Özbek- Kültür Bakanlığı... Bu tür hadiseler Kültür Bakanlığının görevi, TRT’nin görevi yayındır. Fakat pek tabii ki sağ olsun kuruluşundan beri TRT, bu görevi de yerine getirmiştir, yapmıştır ve çok değerli çalışmaları vardır.

Aslında Kültür Bakanlığı'nın görevidir bu görev ve yapılması gereken bir görevdir. Her ne kadar sayıyı bulmak veya şu kadar türkümüz var, diye bir neticeye ulaşmak önemli değil; önemli olan malzememizi elden geldiğince yığabilmek, toparlayabilmektir. Benim beş bin dediğim derleme, pek tabii ki ham bantlar halinde, malzeme halinde durmaktadır bunlar. Bunları incelemeye, gün ışığına çıkarmaya -tahmin ediyorum- benim de ömrüm yetmeyecektir.

İnan- *Efendim, ben tahmin ediyorum ki altmış yetmiş tane -bu işin içerisinde olan- kişi, resmi olarak görevlendirilseler ve kendilerinin çok iyi tanıdığı bölgelere derleme konusunda gönderilseler zannediyorum bu konuda doğruya yakın rakam ortaya çıkar. Bu da ihmal edilmemesi lazım gelen bir çalışma... Siz aynı zamanda Kültür Bakanlığı Halk Müziği Korosunda şefsiniz, dizi konserler veriyorsunuz ülke içinde. Ülke dışında da konserleriniz oldu, değil mi Mehmet Bey?*

Özbek- Ülke dışında koro olarak konserimiz iki yerde oldu. Biri Bağdat'ta, Babil Festivali'ne katılmıştık; biri de Almanya'da, Born şehrinin kuruluşu münasebetiyle gitmiştik. Daha çok yurt içinde konserlerimiz oluyor ama temennimiz pek tabii ki bu çok zengin ve çok güzel bize sadece bize ait olan bu müziğimizin yurt dışında tanıtılması, gerçek kültürümüzün halk müziği aracılığıyla yurtdışında tanıtılmasıdır. Biz daha çok Anadolu'da, yurt içinde, konserler veriyoruz, hemen hemen birçok şehre de gittik. Bazı şehirlerin köylerine, ilçelerine kadar solo konserlerle ulaştık, güzel çalışmalar oldu. Ankara'da da Resim-Heykel Müzesi'nde on beş günde bir periyodik konserler veriyoruz.

İnan- *Bir yandan konserler, öte yandan sizin teorik çalışmalarınız, derlemeler ve bir de besteler yapıyorsunuz. Bunu nasıl yirmi dört saatlik zaman kadrosuna sığdırıyorsunuz? O ayrı bir merak konusu... Beste sayınız ne kadar oldu Mehmet Bey?*

Özbek- Efendim, beste çalışmaları üzerinde pek fazla önemle durmadım ben çünkü beste yapmaya da ben ciddi

gözle bakıyorum. Otuz sekiz civarında bestem var; bunlardan bir kısmı okundu. Son günlerde en popüler olan *Gözleri Fettan Güzel*'di, ondan önce okunan *Kurban Olam Gözlerinin Mestine* vardı, *Bu Giden Urfalıdır, Aman Senem Canım Senem* diye bir bestem vardı. Bunlar işte benim en çok sevdiğim ise daha çok yine büyükşehir insanına ve aydın kesime de hitap edebilecek işte Fuzûlî'nin *Beni Candan Usandırdı, Cefadan Yar Usanmaz Mı?*, rahmetli Orhan Şaik Gökyay'ın *Bu Vatan Kimin?* hep değişik jarlarda da yani mutlaka halk üslubunda değil değişik üsluplarda da halk müziği bestelemek ve bunlar daha çok halk çalgıları topluluğuna da adepte edilerek çalınması, söylenmesi gereken şeyler, tek bağlamayla olacak şeyler değil. Bunların da bestelenmesi gerekiyor yani aydın kesimin yazdığı şiirlerin de halk müziği üslubunda bestelenmesi gerektiğine inanıyorum. Bu zor iş.

İnan- *Tabii, yeni kuşağın geleneksel formu koruyarak yeni sözlü hatta yeni renkli, kokulu besteler ortaya koymasında yarar var.*

Özbek- Örnek vereyim, son günlerde değerli şair Abdurrahim Karakoç'un şiirleri bestelenmektedir, ne kadar güzel. Çok güzel imajlar, çok güzel hayaller var o şiirlerde, *'lambada titreyen ışık üşüyor'*...

İnan- *Şimdi efendim demin Beni Candan Usandırdı'yı bestelediğinizi söylediniz, onun bir kaç bestesi var, ben birisini Azerbeycan'da dinledim, nefis bir besteydi. Sizin yapmış olduğunuz bestenin de çok güzel olduğu söyleniyor, eğer izin verirseniz o nefis bestenizi izleyicilerimize tattıralım.*

Özbek- Hay hay... Burada ezginin ritmik yürüyüşünü şiirin aruz yürüyüşüyle birleştirme gayreti içinde bulundum, bu bestecilikte çok önemli... Klasik birçok bestelerimizde bunu maalesef görmüyoruz, gözden kaçmış olsa gerek.

İnan- *Zaten ustalığımızla onu çözümlemişsiniz.*

Özbek- Estağfurullah.

(Özbek, saz eşliğinde Fuzûlî'nin *Beni Candan Usandırdı* gazelini icra ediyor.)

*“Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem’i yanmaz mı*

*Kamu bîmârına cânân deva-yı derd eder ihsan
Niçün kılmaz bana derman beni bîmar sanmaz mı*

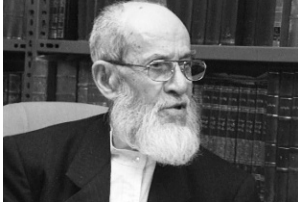
*Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rüsvâdır
Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı”*

İnan- Efendim dilinize sağlık, gerçekten ihya ettiniz. Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli müzik adamımız, değerli bestecimiz, ses sanatçımız, araştırmamız yani hayatı müzik olan bir önemli müzik adamımız Mehmet Özbekti. İyi akşamlar dileriz. Kendilerine de zahmetleri için teşekkürlerimi sunarım. Sağ olunuz efendim.

Özbek- Estağfurullah, ben teşekkür ederim.

İnan- İyi akşamlar olsun...

ÂKİF İNAN ile
Mustafa Asım
Köksal

Mustafa Asım Köksal: Yayın vasıtası olarak şiir nesirden daha mühim ve bunun için de gerek tasavvuf şairleri olsun gerek ilim adamlarından şairler olsun maksatlarının daha kolay, daha güzel, daha derli toplu ifade edebiliyorlar. Ezberlenmek için de kolaylık var bunda. Yani şiirde ezberleme kolaylığı var.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki sanat programımızın konuğu Mustafa Asım Köksal hocamız. Efendim, kendileri biraz rahatsız oldukları için bu programımız evlerinde, kütüphanelerinde gerçekleşiyor. Yani biz kendilerinin konuğuyuz. Efendim, önce hocamıza bize ayırdıkları zaman için kabul buyurdıkları için teşekkürlerimi sunarım. Hocam çok bereketli, feyizli bir ömrünüz oldu sizin; gerçekten ölümsüz eserler yazdınız, bu eserleriniz yalnız Türkiye değil, Türkiye dışında da büyük ilgiyle karşılandı ve birçok dillere de çevrildi. Sizin bu değerli bilimsel çalışmalarınızın yanı başında bir de bizim gördüğümüz kadarıyla çok ileri derecede bir edebiyat ilginiz de var.

Mustafa Asım Köksal- Teveccühünüz...

İnan- Şiir, edebiyat zevkiniz de var. Biraz da izin verirseniz onlara temas edelim. Sizde bu edebiyat, şiir zevkinin oluşması için ne gibi etkenler üzerinizde rol oynadı.

Köksal- Efendim, ben küçük yaşımdan itibaren Mehmet Âkif Bey -merhumun- *Safahat*'ını ezberlercesine okumuştum ve eğer edebi bir istidat ve kabiliyetim varsa o kabiliyet ve istidadı geliştiren Mehmet Âkif Bey -merhumun- *Safahat*'ı olmuştur. Çok sevdim *Safahat*'ı ve bunun üzerine Mehmet Âkif Bey -merhumun- gerek Tevfik Fikret'le gerek Filozof Rıza Tevfik Bey'le olan çarpışmaları sırasında, kavgaları sırasında Mehmet Âkif Bey'i kendi çapımda müdafaa edecek bazı şeyler yazdım.

İnan- Evet efendim.

Köksal- Eğer uygun görürseniz onları arz edeyim.

İnan- Elbette efendim. Âkif-Fikret kavgasına siz de bir yönüyle katılmış oldunuz. Bununla ilgili olarak sizin bazı edebi çalışmalarınız, şiirleriniz olmuş. Onlardan da uygun bulursanız bazı mısraları dinleyelim.

Köksal- *Tevfik Fikret'e Öğüt* demişim başlığına.

Tevfik Fikret'e Ögüt

"Anlat bana zorun ne senin zavallı insan?
Karanlıklar peşinden niçin öyle koşarsın,
Değil mi ki yönün, çıkmaz bu yolun uçsan,
Fakat yönel varlığa uzayları aşarsın.

Çiçekler solarlarken içinde yok bir tasa,
Ölümdür zannederim yapan seni isyankâr.
Farz etmeden bir yuva ne çıkar dağılmışsa,
O yuvanın çatanı dilerse tekrar çatar.

Bir anne gibi, bir anne eli gibi işleyen için için,
Cihandaki şu kudret seni hiçe mi savar.
Her zerrenin yüreği çarpıyor yaşamak için,
Temelli yok olmanın bilmem ki ne zevki var.

Var mıdır, şu varoluş göçünden bir geciken,
Sen ne diye atarsın boşa hiçe varını.
Belledin ya bir kere var olmayı hiç iken,
Yine de var olursun unutmaya hiç yarını" demişim.

İnan- Dilinize sağlık. Hocam birçok İslâm bilgininin hatta İslâm meşayihinin, imanlarının tanınmış kişilerinin şiirle, edebiyatla çok yakından ilgilendiklerine şahit oluyoruz. Yani edebiyatın İslâmîca böyle gerçekten çok benimsenen bir sanat dalı olduğu manasına gelmez mi bunlar?

Köksal- Hiç şüphe yok. Yalnız hangi meslekte olursa olsun mesleklerini yaymak için en güzel vasitanın şiir olduğuna inanmışlar ve bu yola girmişler. Onun için söyleyeceklerini, anlatacaklarını, yayacaklarını şiir diliyle daha kolay anlatmışlar, daha müessir olarak anlatmışlar. Şimdi müsaadenizle Filozof'a da cevap vereyim, bu mevzuyu bitireceğim.

İnan- Estağfurullah.

Köksal-

Filozof Rıza Tevfik'e Cevap

“Her sırrı açarsan ne çıkar sanki
Hey Rıza'm gocunma yaran yok ise.
Er olan dünyada cömert olmalı,
Dilden sahi ol tek sen paran yok ise.

Rıza gibi olan âdem elbette,
Gayri ahiretle düşer mehnete,
Girsek don bulmak kolay cennete, (bulamam diyor o)
Sen düşün Allah'la aran yok ise.

Miraç'a inanmak büyük bir iştir,
Bu öyle bir yol ki Hakk'a gidiştir,
İmkân ufukları gayet geniştir,
Uçarsın kuş gibi daran yok ise.

Elli yüz yıl kadar yanar fenersin,
Pek ufalma Rıza'm bir gün sönersin,
Akibet geldiğin yere dönersin,
Yaşarsın yüzünde karan yok ise.

Ölümden korkmayan sen değil biziz,
Ölümü halka-i vuslat biliriz,
Gideriz ahirete mü'min tertemiz,
Beklesin göçünü saran yok ise.

Bahar-ı ömrünün güzü bellidir,
Sallanan kozunun özü bellidir,
Tepdiğin yokuşun düzü bellidir,
Suç kimde bir hayra yoran yok ise.

Oynadın her ipte görmedim sanma,
Bilirim mahirsin çok şeyde amma,
Geçebilirsin, geç sıratın yanma,
Yoluna gerilip, duran yok ise.

Rıza'nın yemekle sınımaz orucu,
Abdest, namaz onun silinmiş borcu,
Asım der, girse de nara bir ucu,
İnanmaz dilinde Kur'an yok ise.”

İnan- Evet. Hocam İslâm toplumunun şiiiri bu kadar çok sevmiş olmasının herhalde sebepleri olmalı. Mesela İslâmın öngörmüş olduğu edebiyat derken aklınıza ne geliyor? Yani Kuranın çerçevesini çizmiş olduğu edebiyat, Peygamberimizin keza.

Köksal- Evet, Kuran-ı Kerimde Cenabı Hak: “*Lekad kâne lekum fî resûlillâhi usvetun hasenetun...*” ila ahiri ayeh... “Resul’ü iyi biliniz ki Resulullah’ta sizin için, ahiret mutluluğunu umanlar için, Allah’ı çok ananlar için uyulacak en güzel örnekler var.” diyor, Resulullah’ın hayatında. Biz bakıyoruz Resulullah Aleyhisselam’ın hayatına: Mekkeden -ezcümle ki çok mühimdir bu mevzu- Medine’ye hicret buyurduğu zaman müşrikler Resulullah Aleyhisselam’ın peşini bırakmadılar. Yahudilere ve Abdullah İbni Ubey gibi Medineli Hazrec Kabilesi’nin liderine tehdit mektupları, ultiमतolar yazdılar: *Siz koruyorsunuz onu, eğer onu kovmaz, Medine’den çıkarmaz, korumakta devam ederseniz, şöyle yapacağız, böyle yapacağız,* diye tehdit mektupları yazıyorlar. Ve bununla da kalmıyorlar, Peygamberimiz aleyhinde, ashop aleyhinde, İslâmiyet aleyhinde şairlerine yani güçlü şairlerine, hicviyeler yazdırıyorlar ve bunları Medine’ye göndererek kölelere ezberletip gezdikleri çarşılarda, pazarlarda açıktan okutturmak suretiyle Müslümanları, muhacirleri tedirgin ediyorlar.

İnan- Yani bir şiir savaşı başlatıyorlar(?)

Köksal- Evet. Bunun üzerine Resulullah Aleyhisselam’a; ashop, muhacirler müracaat ediyorlar. “Ya Rasulullah, Ali’ye müsaade et, biz artık bunlardan çok huzursuz olduk, onlara mukabele etsin.” “Sizin aradığınız Ali’de yok.” buyurmuşlar Resulullah aleyhisselam.

İnan- Hz. Ali tabii o dönemin tanınmış bilginlerinden, şairlerinden ve gramer bilgini olarak bilinen biri.

Köksal- En büyük şair. Fakat, bu hiciv şiiiri ayrı bir şeydir bu. Evet siz Ka’b Bin Malik’i bana çağırınız buyuruyor; geliyor, diyor: “Bunlara mükabele et.” Yazıyor bir şey.

İnan- Yani müşrik şairlere cevaptır.

Köksal- Cevap mahiyetinde Resulullah Aleyhisselam pek tam bulmuyor onun mukabelesini. Siz bana Abdullah İbni Revaha'yı çağırın, diyor. Şimdi bunların mevzuları ayrı, kimisi hamaset mevzuunda, kimisi böyle onların küfürlerini, şirklerini yüzlerine vurma babında...

İnan- Yani şiirdeki tarzları değişik. Evet hocam.

Köksal- O da yazmış getirmiş. Siz bana Hasan İbni Sabit'i çağırın, buyuruyor. Resulullah Aleyhisselam'ın şairi diye meşhur, en başta o. Şimdi o da bekleyip duruyormuş. Niye ben çağırılmıyorum, falan diye. Gelmiş diyor ki: "Gel artık, gel bu arslana gel diye davet etmek sırası geldi. Müsaade et bana diyor, bu müşrikleri" diyor ve dilini çıkarmış, sivriymiş çok...

İnan- Bu dilimle hicvedeyim onları...

Köksal- Evet, çenesinin altına deşdirmiş, çevirmiş üstüne deşdirmiş, burnunun şeysine. Bu dilimle onları perişan ederim, demiş. Yalnız bana müsaade et ve emret. Sen Ebubekir'in yanına git. Ebubekir Kureyş müşriklerinin batınlarca iyi ve kötü taraflarını en iyi bilen kimsedir, diyor Hz. Peygamber.

İnan- Soylarını, soplalarını en iyi tanıyan biri.

Köksal- Evet, en iyi tanıyan bir kimsedir. Onun direktifiyle hareket et, buyurmuşlardır. Onun üzerine gidiyor Hz. Ebubekir'in dizinin dibine oturuyor. Filanı şu şu noktardan diline dola, filanı geç, filanı şu noktadan dola diyerek ona bir direktif vermiş. Bunun üzerine yazdığı hiciv şiirlerini Mekke'ye gönderiyorlar Hz. Abbas'a. Hz. Abbas, Mekke'de Resulullah Aleyhisselam'ın adeta bir casus -kötü bir tabir ama- orada olan bitenin haberlerini oraya ulaştırıyordu. Ve kaç defa "Ya Resulullah ben gelmek istiyorum." dedikçe; "Sen orada bize büyük hizmet ediyorsun. Buraya gelmeden, orada bulunman senin için, bizim için daha

hayırlıdır.” buyuruyor ve öyle duruyor orada. Onun için ona gönderiyorlar, o da güvendiği kölelere para veriyor, ezberletiyor, çarşıda pazarda okutturuyor. Bu sefer onlar tedirgin olmaya başlamışlar. Bunu ya Ebubekir söylüyor ya söylttiriyor. Çünkü bu kadar ince noktalarımızı kimse bilmez, dediler. Ve müşriklerin bu suretle dillerini tutmuş oldular.

İnan- *Yani peygamberimiz, müşrik şairlerin açmış olduğu sa-
vaşa müslüman şairleri de görevlendirerek cevaplar verdirttiriyor.
Ki birçok o dönemde şairin peygamberimiz tarafından gerçekten
şiire teşvik edildiğini bilmekteyiz. Daha bir dizi şair var. Efendim,
peygamberimizin bir ihtiyaca cevap olsun diye görevlendirdiği bu
şairler aynı zamanda peygamberimizin yalnız bir cevap olsun için
görevlendirdiği şairler olarak mütalaa edilmeyebilir mi acaba?
Yani peygamberimizin ayrıca bir şiir zevki var mıydı, şiiri seviyor
muydu, benimsiyor muydu, yani bir siyasi ihtiyaçla değil de onun
dışında da bir bedii zevk olarak?*

Köksal- Yalnız şimdi, Kuran-ı Kerim’de böyle bir düşünceye, mütalaya Kuran-ı Kerim’de yol yok. Niçin yol yok? Çünkü Cenabı Hak Kuran-ı Kerim’inde biz ona şiir öğretmedik, diyor. Hatta Resulullah Aleyhisselam bir şairin bir beytini okuyor böyle. Ya Resulullah o beyit şöyle, kelime şöyle olacak, diyor. Hepisi bir kapıya çıkacak. Evvel okunacakken bir kelime sonra okunuyor falan. Bu Cenabı Hakk’ın buyurduğunun tashihi oluyor. Ya Rasulallah.

İnan- *Peygamberimiz öyle buyuruyor. Efendim, biz şiir söyle-
mekle emrolunmadık. Ama bununla birlikte kendilerinin şiir sev-
gisine dair.*

Köksal- O başka, o başka... Mesela Resulullah Aleyhisselam’ın böyle gerçek olan, gerçekliği ifade eden şiirlerden hoşuna gittiği var, var da yalnız bunda artık şiir zevki falan gibi bir şey çıkarılsa o yanlış oluyor.

İnan- Bizzat Peygamber Efendimiz kendi huzurunda şiirler okutmuşlar ve dinlemişler.

Köksal- Tamam işte o. Yalnız kendi tabiatında bir kere Cenabı Hak, varsa bile onu geliştirmemiş. Çünkü karşı tarafta muhalifler var. Şiir olmayan şeye bile şiir deyip Peygamber Efendimiz'e şairlik damgası vurmaya kalkışıyorlar. Onun için Resulullah Aleyhisselam'ın o hususta istidadı varsa bile o durdurulmuş.

İnan- Zaten müşrikler -malum âliniz- şair diyorlar, sihirci diyorlar falan.

Köksal- Ama tutturamadılar.

İnan- Elbette, kendisinin bizzat yazdığı şiir yok, fakat şiiri çok sevdiği müslümanları teşvik ettiğine dair birçok örnekler var hocam.

Köksal- Düşmanın silahına karşı mukabil silahla, evet karşı çıktığı var. Bu demek ki düşman ne silah kullanıyorsa bugün o silahtan biz de yararlanıp onu kullanmak ile mükellefiz.

İnan- Evet, şimdi efendim bu işin bir yanı, bir yanıyla politikası. Fakat şunu söylemek istiyorum, Peygamberimiz'in müslüman olmayan bazı şairlerin de örneğin Cahiliye dönemi bazı şairlerinin de şiirlerini dinlediğine dair örnekler var.

Köksal- O vardır, haberler var. Yani bu Resulullah Aleyhisselam'ın ondan hoşlandığını ifade ediyor.

İnan- Yani içerisinde muhterem hocam İslâm'in reddettiği unsurlar olmayan, hiciv olmayan, fuhşiyat olmayan yani edebi değeri bulunan şiirleri Peygamber Efendimiz dinlemişler ve okumaları konusunda da teşvik buyurmuşlar. Buna dair bazı kayıtlar var. Öyle mi hocam?

Köksal- Doğrudur, doğrudur. Onlar da olmuş.

İnan- Şimdi tabii demek ki İslâm toplumunun niçin şiiri sevmiş olduğu ortaya çıkmış oluyor.

Köksal- Çıkıyor tabii.

İnan- Kuran'ın şiiri teşvik edici ve Peygamberimiz'in de şairleri ve şiiri seven bir özelliği, müslüman toplumunun da da şiirle yakından ilgi göstermesine sebep olmuş.

Köksal- Zaten yayın vasıtası olarak şiir nesirden daha mühim ve bunun için de gerek tasavvuf şairleri olsun gerek ilim adamlarından şairler olsun maksatlarının daha kolay, daha güzel, daha derli toplu ifade edebiliyorlar. Ezberlemek için de kolaylık var bunda. Yani şiirde ezberleme kolaylığı var.

İnan- Yani mesajı daha güzel ve unutmayacak şekilde şiir aracıyla veriyorlar.

Köksal- Mehmet Âkif Bey -merhumun- hastalığı sırasında: "Kalkacağım inşallah, iyileşeceğim, Peygamberimiz Aleyhisselem'in hayatına dair manzum yazacağım." demiş.

İnan- Siz o zaman görüştünüz mü hocam?

Köksal- Görüşemedim.

İnan- Vefattan önce İstanbul'da gelişlerinde görüşemediniz.

Köksal- Görüşemedik. Kısa bir müddet sona vefat haberlerini duyduk.

İnan- Ondan önceki gelişlerinde, yani Mısır'dan Türkiye gelişlerinde?

Köksal- O zaman Mısır'da bir hayli kaldı kendisi orda. 1926 falan senelerinde gitti ve dönmedi.

İnan- Aralıklarla geldi.

Köksal- Arada sırada gelmişse de biz görmedik. Orada diyor ki, Peygamberimiz Aleyhisselam'ın hayatını manzum olarak yazacağım ve *Haccetü'l Veda* adıyla yayınlayacağım, dedi. Kısa bir müddet sonra kendisinin vefat haberiyle karşılaştık ve çok üzüldük. İşte demin de arz etmiştim, bir yazar ilk defa lehinde -İstanbul'a geldiği zaman- sonra da aleyhinde -vefatından sonra- bir yazı yazdı, çok üzüldüm. Bunun üzerine ona bir mersiye, bu aleyhte yazana da bir cevap olmak üzere...

İnan- Yanınızda mı o hocam?

Köksal- Var, var. Onu da arz edeceğim.

İnan- *Estağfirullah, önce konuşmanızı tamamlayınız hocam.*

Köksal-

“Ölümünle kaçırdın ağzımızın tadını.
Neden gizleyip durdun bu acı maksadını
Sezdirmeden koyuldun ebediyet yoluna
Anıyoruz arkandan ağlayarak adını.

Tabutun başımızda gözyaşıyla yürüdük.
Sorulan ahlaramız mezarını бүrүdü
Çekildin sen bir avuç toprağın harimine
O kadar ağladık ki gözlerimiz çürüdü.

Neden bilmem Yaradan mezarını er kazdı.
Sana canlar verilse kurban olunsa azdı
İstiklal'in Marşı'nı ordunun süngüsüne
Senin çelik kalemin, zırhlı parmağın yazdı

Seni kahraman şair, cihan kadar ağırđın.
Gürüldedin milletin zincirlerini kırdın.
Ufuklardan saldıran çılgın istilalara
Yanardağlar kesildin, devler gibi haykırdın.

*Bir elinde kalemin öbür elinde Kur'an
Dolaştın şehirlerde cephelerde durmadan
Şahlanan şahlandıran Mehmetçk'i sen oldun
Minnetdar sana millet, minnetdar sana vatan.*

*Sen ey Âkif büyüsun büyük değer in vardır.
Bunu takdir etmemek bize en büyük ardır.
Gömlüdü in Çanakkale Şehitleri yanına
O kadar ulusun ki sana fezalar dardır.*

*Uyu artık haşre dek ilahi makberinde.
Ruhun gülsün Allah'ın Rızvan-ı Ekber'inde”*

İnan- Hocam, çok iyi bir Türkçe kullanmışsınız. Yani terkiplerden arınmış, çok temiz bir Türkçe ile yani ortaya çıkan gerçek şu galiba, siz şiire önem vermişsiniz.

Köksal- Efendim, Resulullah Aleyhisselam'ın hayatına dair olan şu kitabı -üç yüz sahifelik- başından sonuna kadar Peygamberimiz Aleyhisselam'ın bütün hayatı, savaşları her şeyi içerisinde. Şibli'nin *Asr-ı Saadeti'*ni esas aldım. On dört - on beş sahife yaza yaza bunu çıkardım. Mehmet Âkif Bey'in o isteyip de muvaffak olamadığı şeyi karınca kaderince ben onun arzusunu gerçekleştireyim diyerek ben bu kitabı yazmaya başladım.

İnan- Yani bir bakıma varisi sayarak kendinizi.

Köksal- O yazdırdı bana, o hal, belki yazardım ilerde ama. Fakat çok heyecanlandım, onun bu arzusunu gerçekleştireyim diye bitirdim bunu, yazdım. Yani bize Peygamber Aleyhisselam'ın hayatını yazdıran Mehmet Âkif -merhum- oldu.

İnan- Efendim, yalnız şiir yazmanızda değil, aynı zamanda öteki eserleri de ortaya koymanızda demek ki Âkif'in sizin üzerinizde yönlendirici bir rolü olmuş.

Köksal- Oldu her bakımdan çünkü ben Mehmet Âkif'in gerek ahlâken, gerek bir şair olarak edebi yolu çıktırı benim üzerimde çok etkili oldu.

İnan- Hocam, Âkif'in -merhumun- bir de Kur'an tercümesi çalışması var. Bu konuya dair sizin herkesin bildiğinin dışında bir bildiğiniz var mı?

Köksal- Şimdi efendim biliyorsunuz Türkiye'de dini bir reform yapma hevesi var birçoklarında. Hadi nasıl yapacaksın, buyur bakalım desen, bilmez, ne yapacağını bilmez ama istiyor öyle olsun, diyor. Binaaleyh biz Türk'üz yapacağımız ibadeti de Türkçe olarak yapalım yani Kur'an diliyle değil Türk dilinde biz ibadetimizi yapalım, diyor. Bu dini bir şey bu. Allah ile Peygamber'e ve ondan sonraki ashaba intikal eden ve bize kadar gelen esaslar var, bu esaslara uyuyorsa yapılır bu. Uymuyorsa böyle bir şey yapmaya kalkışmak, haddimizi bilmemezliktir.

İnan- Mehmet Âkif'in hazırlamış olduğu Kur'an tercümesinin böyle bir şeye alet edileceği kaygısından Âkif ortaya çıkarmadı, diyorsunuz.

Köksal- Bu kaygıyla geri durdu o. Yazdı bitirdi onu. Fakat böyle işte Mehmet Âkif Bey'in selahiyetli büyük bir şair bu hususta da yetkilidir. Artık bunun tercümesiyle namazın kılınmaması için bir şey kalmamıştır denilir ve bu ağır vebalin altına beni sokarlar diye vazgeçti. Yaktım dedi, yakmış değildir.

İnan- Siz de yakılmadığı kanaatindesiniz.

Köksal- Evet, çünkü o kadar hizmet (heba) olmaz. Hatta Eşref Edip: "Hemen götürüyüm ben bunu bastırayım." falan diyor. Eşref Edip -Allah rahmet eylesin- çok istismarcıydı. Ferit Kam -merhum- da bana çok şikayet etti ondan. Neyse başka bir şey söylemeyelim. Ona verip de istismar ettirmek istemedi. Ben buna daha notlar yapacağım, ipek kağıda eski harflerle bastıracağız, öyle yayacağız, dedi ve onu reddetti onun bu husustaki isteğini. Müderris İhsan Bey'e ona bırakmış, ben ölürsem yak, demiş güya. Yani baskı falan yapıldı. Ondan sonra "Yaktım, vasiyetini yerine getirdim." demiş. Halbuki yanmaz o kitap, yanmamıştır. Daha duruyor, bakalım, günün birinde ortaya çıkar.

İnan- Günün birinde ortaya çıkar diye umut ediyoruz. Efendim Müderris İhsan Bey'in kitabın kendisinde emanet olduğu zatın oğlu Türkiyededir, profesördür. O da kitabın babası tarafından yakılmış olduğunu söylemektedir.

Köksal- Çünkü baskıya uğrayacak o da. Ne olacağı belirsiz onun için yakılamaz. Böyle bir hizmet, böyle ağır bir suç teşkil eden yakma işiyle tamamlanmaz.

İnan- Sizin düşünce ve sanat hayatınızda Âkif'in gerçekten çok etkin bir rolü olmuş, özellikle edebiyat zevkinizin oluşmasında, gelişmesinde. Sizin onun dışında da herhalde birçok şairi, şiiri okumuş olmanız lazım. Sevdiğiniz şairler olmalı, sevdiğiniz şiirler olmalı, onlara dair...

Köksal- Vardır amma Mehmet Âkif kadar müessir olmadı üzerimde. Bir kere benim sade ve akıcı -eğer varsa- bir üslup Mehmet Âkif Bey'den bana sızmadır, gelmedir. Diğer şairler kendi şiirinde tabii çok büyük tesirleri olmuş devirlerinde olsun kendisinden sonrakilerde olsun ama Mehmet Âkif Bey'in ayrı bir şeyi var; adeta şiiri konuşma diline yaklaştırmış. Bu iki tarafı böyle yadırganmaz hale getirmiş. İşte bu yönüyle benim üzerimde çok müessir oldu. Bu yazdığım kitapta da -üç yüz sahifelik kitapta- baskından sonuna kadar ağdalı kelime kullanmadım.

İnan- Hocam bütün eserlerinizde gerçekten çok temiz bir Türkçe kullandığınıza tanık oluyoruz.

Köksal- Ferit Devellioğlu var, lügatı var. O almış ve bunu okumuş, bana bir mektup yazıyor ve diyor ki: "Biz Türkçecilik davasını delilsiz olarak ortaya atmıştık. Siz bu kitapla bunun delilini ortaya koydunuz. Türkçemizin derinliğini ve zenginliğini ispatladınız. Delil olarak ortaya koydun kitabında. Biz sadece davasını attık, siz delilini verdiniz. Açık Türkçeyle bir kitap yazılabileceğini ispatladınız." diyor.

İnan- Hocam, konu buraya gelmişken sorayım, bazı çevreler adeta bir Osmanlıca kullanmayı, yazmayı kendi inancımızla özdeş zannediyorlar. Yani böyle sizin kullandığımız gibi çok temiz bir Türkçeyle yazmayı yadırgıyorlar, doğru buluyor musunuz bunu?

Köksal- Doğru bulmam ben onu. Şimdi ağdalı lisan ile yazılan bir şey ancak belli bir zümreye hitap eder. Yani bütün milleti kapsamaz, halbuki biz her yazdığımız şeyle bütünü kapsamakla mükellefiz.

İnan- Yani kullanılan, konuşulan Türkçeyle yazmak lazım.

Köksal- İşte onun için başından sonuna kadar birkaç tane böyle modern Türkçe kullandım, ona da örnek vermek için yani bu örneklerle başvurmaya gerek yok, işte onlara başvurmadan bir kitabı yazıyorum, dedim.

İnan- Ne öyle Arapça, Farsça kökenli kelimelerle doldurdunuz eserlerinizi ne de müfrit, Öztürkçe denilen kelimelere itibar ettiniz.

Köksal- Öztürkçe de uydurma Türkçe değil.

İnan- Uydurmalara karşı, yoksa Öztürkçe yazmaya özen gösterdiniz.

Köksal- Bazen Arapça Farsça, kelimeler vardır, artık o bizim potamızda bizim olmuş o gayrı. Halk biliyor onu, kullanmayı da biliyor, manasını da biliyor; yabancı değil o, bizim olmuş o. Kalıbımızı basmışız, damgamızı basmışız o kelimelere, onu atacak olursak...

İnan- Yabancı olmaktan çıkmıştır o kelimeler.

Köksal-

“Altıncı yüzyıl içinde yaşı henüz kırkı aşan
Temiz, yüksek duyguları yüreğinden coşup taşan.

Az iyice gövdesiyle uzun gibi orta boyu,
Nazik kalbi ince hissi, son derece güzel huyu,

Açık geniş alını ile göze çarpar ekseriya
Siyah parlak gözlerini dikmiştir o bir noktaya.

İhramı var omuzunda Beytullah'a sık sık uğrar.
Sakin fakat canlı yürür sevimli bir vakarı var.

En fakir bir kimsenin de selamını karşılar o .
Kendisini görenlere sevgi saygı aşılarda o.

Yurttaşları ondan asla yalan bir söz işitmemiş.
O vakte dek hiçkimseyi dağıtmamış, incitmemiş.

Güvenilir, iyiliksever, gönlü engin son derece,
Dünyanın her safhasını saymaktadır o hep hece.

Bir kimseden ders görmemiş, almamıştır hiçbir bilgi.
İnsanları irşad için gösteriyor büyük ilgi.

Hira'daki mağaraya çekilerek bazı gece
Dalıyor o ibadete tefekküre pek sessizce.

Yurttaşları kendisine 'Emin' diye ad takıyor.
En değerli eşyasını herkes ona bırakıyor.

Kimsesizler, muhtaç dullar ona umut bağlıyorlar.
Zulüm gören biçareler çaresizler gidip ona ağlıyorlar.

Mekke'deki azıllar ona gayet hürmetkardır.
O zat bir gün diyordu ki "Putlar yoktur Allah vardır"

Ahiret var hesap vardır, ehl-i yola sapmak yoktur.
Mukaddestir can, mal, namus, kötü işler yapmak yoktur.

Herkes birer hakka sahip zulüm yoktur adalet var.
Hakka kulluk etmeyenler çok pişman olacaklar.

Bildiniz mi kimdir bu zat? Rahmetenli'l alemindir.
Bu önce bir ihtilalci zannedilen 'El-Emin'dir.

İnan- Peygamberimiz'i anlatan bir şiir. Dilinize sağlık. Siz
hem şiirler yazmışsınız hem de sayı bakımından da bir hayli şiirler

yazmışsınız, bir de bir dizi eserleriniz yayınlanmış. Bunları nasıl yazıyorsunuz hocam? Yani bilimsel bir eser yazarken bir araştırma eseri, makalesi yazarken kullanmış olduğunuz ortamla şiir için istediğiniz ortam aynı mı oluyor?

Köksal- Şiirde daha serbestim. Fakat ilmi konularda bak şimdi şu bir tek bahistir yirmi kadar kaynak var, yirmi kaynağa başvurmuşum. Orada aynı bahis hakkında verilen bilgileri müşterek olanları birleştiriyorum. Ayrıldığı noktalar varsa onu gösteriyorum. Yani birçok kaynaklardaki metinleri tek metin haline getiriyorum.

İnan- Evet, araştırmacığın gereği bu zaten. Fakat şiirde daha serbestsiniz. Kendi içinizin doğuşu ne istiyorsa nasıl yazdırıyorsa...

Köksal- Yalnız onda da ben esaslara, kaynaklara bağlı kalmayı tercih ettim kendim. Mesela, şairlerden birisi Resulullah Aleyhisselam için yazdığı naat'ta: "Sana diyor Hüda-i sani desem layıksın." Olmadı ki işte bu! Resulullah Aleyhisselam buyuruyor ki: "Beni Allah'ın koyduğu yere koy. Ben Allah'ın kulu ve resülüyüm. Bana layık olmadığım sıfatı atfetmeyin."

İnan- Yani yazdığımız yazacağımız şiirlerde İslami bilgilerinizi bir çerçeve olarak kullanıyorsunuz.

Köksal- Yani çıkmıyorum onun dışına, zorlasalar dahi çıkmıyorum. Yine kaçıp geliyorum kendi çerçevemize.

İnan- Bilgi birikiminiz onu gerektiriyor.

Köksal- Bunu da hatıra olarak arz edeyim, çok enteresan. *Kutlu Bilgi* diye Prof. Yusuf Ziya Yürükan bir dergi çıkarırdı, benim dini mahiyette yazdığım şiirle hep orada çıkıyordu. Biraz da tabiat tasvirleri yaz, dedi. Sen beni alışıktığımız bir sahanın dışına zorluyorsun, dedim. Ne olur yazıver, dedi. Opera'nın karşısındaki binada Diyanet dairesi oradan Hisar'da otururum ben de. Oradan çıkıyorum Hisar'a doğru, orada dinlendim, yoruldum. Baktım, güneş batmış gurubda bir manzara. Peki, onun hem arzusunu yerine getireyim, gurubu tasvir edeyim, dedim.

*“Koparak çığ gibi gül beynine ufkum doldu
Tozarak var ziyalar kül olur göklerde
Yanan afaka gerilmişti kızıl bir perde
O da en sonra ucundan tutuşup kül oldu.”*

Halbuki ben epeyce uzun yazacaktım. Çerçeveyi çizdik kapandı çerçeve. Ne yapalım, bu da bu kadarmış.

İnan- *Güneş asılı kalsaydı orada batmasaydı, siz şiiri daha da uzun yazacaktınız.*

Köksal- Ondan sonra ben götürdüm bunu verdim. Kendisinin bir edebi yönü yok, bakmış, burnunu kıvrımış atmış bir tarafa. Okunmaz bu, dergiye konmaz demiş, atmış. Sonra kendisi anlatıyor bana. Edebiyat hocası bir arkadaşı varmış. Üstat demiş ne yapıyorsun, ziyarete gelmiş dergiye. İşte derginin kolonları geldi ona bakıyorum, demiş. Aldı, gözden geçirdi diyor. Sonunda açık bir yer kalmış derginin sayfasının. Bizim şiir için, ya boş olmasın şunu buraya koyayım demiş. Kim yazdı bunu? demiş o öğretmen. Ne var? demiş. Bir kıtada bütün gurub manzarasını toplamış bu, şaheser gibi bu. demiş. Valla ben beğenmedim koymayayım dergiye, demiştim. O öğretmen de “Ne diyorsun sen?” demiş. Bunu yazan bizim orda bir katip, memur demiş. Evet, bunu da geldi kendi bana anlattı. İşte böyle tek tük böyle yazdığım tabiat şiiri olarak var. Ama ben umumiyetle dini muhteviyattan ayrıldım.

İnan- *Değerli hocam, üzerinde çalıştığımız herhangi bir eser, konu var mı?*

Köksal- Var. Evvela bu on sekiz cilt Peygamberimiz Aleyhisselam'ın hayatına dair olan bu kitabın şimdi özetini yapıyorum. Çünkü bunun fiyatı çok yükseldi, alamıyorlar gençler falan. Ben ne yapayım, bunun özünü kaybettirmeden yedi-sekiz cilde özetleyeyim, dedim. İşte şimdi o özete devam ediyorum.

İnan- Yani yedi-sekiz ciltte özetleyeceksiniz bir eserinizi? Onu da özetleyebilir misiniz? Hocam yedi-sekiz cildi de özetleyebilir misiniz hiç olmazsa bir cilt halinde? Muhtevasından çok mu kayar acaba?

Köksal- Şimdi ben bunu niçin özetliyorum? Birçok bahisleri çıkarmak suretiyle mi? Hayır. Yazdığım Reddiye Mekke devrine ait idi bir cilt, beş yüz sahifelik. Serinin yedinci cildi olmak üzere Mekke devrinin sonuna koydum onu. Şimdi Medine devrinde bu Reddiye devam etti. Medine devri Reddiye'nin ikinci cildinin sayfaları arasında bulunuyor. Ben onları almıyorum bu özette. O bir cilt halinde Reddiye'nin ikinci cildi olmak üzere neşr edilecek. Sonra müslüman olan sahabilerin müslüman oluşu, katıldığı savaşlar, sahabilerin vefatına kadar olan hayatlarını ihtiva ediyor o uzun ciltlerde. Ben burada sadece müslüman oluş hadisesini alıyorum, diğer kısmını Eshab-ı Kiram'a ait olan ciltlerde topluyorum, oraya bırakıyorum. Bu suretle azaltma oluyor. Mesela Hz. Hüseyin'in doğumu münasebetiyle bilgi veriyorum Kerbelâ vak'ası nasıl cereyan etti, altmış sahife falan aslında. Ben onu kitap halinde üç yüz elli- dört yüz sahife halinde Akçağ bastı. Şimdi oradan o elli - altmış sahifeyi de çıkarıyorum, diyorum ki, "Bu, geniş kitap halinde de var, basıldı; asıl tarihi mufassalında da elli-altmış sahife var, oraya müracaat edin." Böyle bir azalma oluyor. Bununla beraber kontrolünü de yapıyorum. Bazen tereddüt ettiğim yerlerde ya cildi ya sayfası yanlış, "Olamaz!" diyorum. Bakıyorum ben haklı çıkıyorum tereddütümde. Onları da düzeltiyorum mümkün olduğu kadar. İşte bunu yazdıktan bitirdikten sonra -ki ¾'ünü bitirmiş vaziyetteyim bu özetin- işte orada daktilo edip orada gidiyorum. Defter halinde de şeyler var. Bundan sonra da "Nasıl Mümin ve Müslüman Olunur; İslâmiyet Nasıl Yaşanılır?" diye bir tek cilt. Bugün müslümanların böyle bir kitaba ekmek ve su kadar

ihtiyaçları bulunduğu kanaatine vardım. Bu kanaate beni götüren de Kuran-ı Kerim'in şu ayeti oldu. "Ya eyyühel-lezine amenutteğullaha veltenzuru nefsun" "Ey müminler -ey insanlar demiyor- Allah'tan korkunuz. -Allah'ın nesinden korkulacak azabından korkulacak.- İçinizden herbir kimse yarın için ahiret için dünyada iken yaptıkça ahirete gönderdiği şeyi gözden geçirsin, kontrol etsin. Allah'tan korkunuz -ikinci bir ihtar müminlere- çünkü Allah ne yapıyorsanız hepsinden haberdardır." Amel muhasebesini emrediyor. Halbuki ahirette yapılacak amelin muhasebesi, ne diye dünyada başlattırıyor müminlere? Müslümanların ne yapacaklarını bildiğinden.

***İnan-** Hocam, çok teşekkür ederiz. Gerçekten çok inrenilecek bir geçmişiniz, yaşamınız ve tasarılarımız var. Adeta yeni eserler üretme konusunda bir coşku içerisindeyiz.*

Köksal- İhtiyarım amma Cenabı Hak o şeyi verdi. Biri-si sordu "Kaç yaşındasın?" diye.

*"Sekseni aştı yaşım
Tükendi yazım kışım
Şu fani dünya ile*

Ne diye bitmez işim." dedik orda seksen üç yaşındayım. Fakat daha da işi bitirmeye niyetli değilim. Çünkü daha yapacağım işler var onlar bitmedikçe...

***İnan-** İnşallah hocam, o düşündüğümüz hizmetleri de yerine getirme fırsatı bulursunuz.*

Köksal- Allah, can tende buldukça İslâmiyet'e, millete, memlekete hizmetten ayırmasın beni.

***İnan-** Allah size uzun ömürler lütfetsin, sağlık, selamet lütfetsin.*

Köksal- Sağolun, sağolun. Hizmet edelim, hizmet edelim.

İnan- Gerçekten çok mutlu olduk, sizinle bu program münasebetiyle görüştük, vaktinizi aldık. Çok teşekkürler muhterem hocam. Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli bilim adamımız ve değerli sanat adamımız Mustafa Asım Köksal'dı. Kendilerine zahmetlerinden dolayı çok teşekkür ederiz.

Köksal- Estağfirullah, ben teşekkür ederim.

İnan- İyi akşamlar olsun.

ÂKİF İNAN ile Zekai Tunca

Zekai Tunca: Zaman zaman denetim arayışları mesajlarını almaya başladım dinleyiciden, vatandaştan. Yani denetimi aramaya başladık falan diyorlar. Belki o fazlaydı ama şimdi denetimin sizi nereye getirdiğini görüyoruz. Bugün hiçbir sanatçının onaylamadığı, hiçbir sanatçının katılmadığı hakikaten "Şurayı da iyi yapıyor bu adam, fena değil, çok iyi değil ama çok da kötü değil." demediği, hiçbir surette kabul etmediği kişiler bugün topluma zorla enjekte ediyor, büyük sanatçı diye bilmem kimin yerine gibi şeyler. Öldürmez belki insanı zehirlemez, biz öyle bir şartlanmışız ki doğruya, o da tartışılabilir belki denir ki "O senin için doğruydı." Oradan biri de çıkar der ki "Bana göre de bu doğru." Ama bütün dünyada bu bilimselleşmiş; diksiyon diye bir şey vardır, purzoda diye bir şey vardır bu bütün dünyada vardır. Konservatuarlarda okutulur bu, Batı ülkelerinde çok yaygın şekilde... Bu bilimsel bir şeydir; bunu yadsıyamayız, aritmetiktir, fizik kadar reel bir şey. Bunlar bugüne kadar yanlış diye öğrendiğimiz şeyleri yapan insanların zorla enjekte edildiğini görüyoruz.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuğumuz değerli besteci, değerli müzik adamı, ses sanatçısı Zekai Tunca Bey. Hoş geldiniz üstadım.

Zekai Tunca- Hoş bulduk hocam.

İnan- İzin verirsiniz sizin sanat yaşamınızdan bilgiler aktararak programımıza başlamış olalım. Nasıl başladınız? Bildiğimiz kadarıyla siz öğretmen kökenlisiniz. Ve sonradan müziğe tüm zamanınızı ayırdınız, nasıl oldu bu geçiş? Biraz hayat hikâyeniz...

Tunca- Müzikten yakayı kurtaramadık amiyane tabirle, dinleyerek başladık herkes gibi. Çocukluğumuzda yeni yeni Türkiye'ye radyo girmişti, televizyon yok o zaman. İşte, nadir çok seçkin ailelerde gramofon var, sonra pikaba dönüştü.

İnan- Hatta radyo bile...

Tunca- Özel evlerde nadiren bulunduğunu hatırlıyorum. Bize de gelişi bir olay olmuştu zaten, ilk radyonun alınışı, baya büyük bir bayram sevinci falan olmuştu, büyükçe bir şeydi.

İnan- O zamanlar çok ciddi müzik programları vardı, hatırladığımız kadarıyla.

Tunca- Ben de ona değineceğim. Biz de dinleyerek başladık ama şansımız vardı. Acaba çocuklar ne istiyor; yaşı ne olursa olsun çocuklar ne istiyor? diye yapılmazdı bu işler, bu yayınlar. Büyükler tarafından üretilirdi, bir gelişim işiydi, bir tekâmül işiydi, bir birikim işiydi.

İnan- Sanatın gereği ne ise o yapılıyordu.

Tunca- Yani o güne kadar olan birikimler sunulurdu. Bunda tabii Klasik Batı müziğinden Klasik Türk müziğine kadar halk müziğine kadar... Merhum Muzaffer Sarısözen'in başlattığı bir hamleyle halk müziğinin toplanması dönemleri ve yoğun bir şekilde aktarılması dönemlerini yaşadık. Dolayısıyla çocuklar için değil de genelde

yetişkinler için yetişkinler tarafından yetişmiş ve konunun ehli olan insanlar tarafından yapılan müzikleri dinleyerek bir altyapı oluşturduk; kulağımız onunla doldu. O talihi-miz var yani.

İnan- *Yani sizin müziğe yönelmenizde o yayınlarm etkisi oldu.*

Tunca- Tabii.

İnan- *Aile çevrenizden de müzikle ilgili kimseler var mıydı ayrıca?*

Tunca- Yok, babam kendi halinde bağlama çalardı. Biz de onun bağlamasına -zaman zaman o görmeden- dokunurduk keyif almak için, gelirken kaçırdık; bağlamayı saklardık hemen. Öyle bir dönem de yaşadık. Biraz önce sözünü ettiğim talih, süzölmüş, özel yayınlar bilen kişiler tarafından, ehil kişiler tarafından kütüphanelerde, diskoteklerde kitaplar karıştırılarak yapılan yayınları dinlemek bir talihti. Şimdi son zamanda onun talihsizliğini yaşıyoruz çünkü yalnız kaldık. Yani büyük bir çoğunluk bir tarafa gidiyor, keşke bu işin içine girmemiş olsaydık, diyorum. Yani biraz zevki seçkin insanlar, her konuda bu; sinemasından müziğine kadar, okunan kitaplara kadar zevki biraz seçkin insanlar biraz yalnızlık yaşamaya başladı, diye düşünüyorum.

İnan- *Müzik dünyasını -gerçekten sizin buyurduğunuz- böyle müzikle çok yakından iç içe insanlar tarafından programların düzenlenmesi geleneğini galiba gerilerde bıraktık.*

Tunca- Yani bir uzmanlık işiydi, şimdi uzmanlık işi değil; daha doğrusu güzel başlamıştı olay, TRT'nin okul geleneğiyle -ilk eğitim yuvası olarak düşünenecek olursak- ondan sonra İstanbul Büyükşehir Konservatuarı, Üsküdar Müsiki Cemiyeti gibi sonra Anadolu'ya yayılmış cemiyetlerle daha sonra ilk İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Devlet Klasik Türk Müziği Konservatuarı'nın kuruluşu ile de doruğa gelmişti bu iş, çok güzel gidiyordu, birdenbire medya icat oldu şimdilik biraz duruldu. Bir

şaşkınlık dönemi... Yani böyle gitmemesi lazım, diyorum. Böyle gidemez, bu gidiş sadece gençlere yönelik sadece tüketici olan alıcı olan -kaset alıcısı olan- gençlere yönelik bu gidiş. O gençler büyüdükten sonra otuzunu aşmış insanlara hitap etmemek durumuna geldiğinde herhalde durum değişecektir, başka bir hal alacaktır.

İnan- *Gençlik biraz farklı bir müziğe şartlandırılıyor ve o müziğin alıcısı durumuna getiriliyor yapay müdahalelerle. Bu arada sanatın özünden, güzelliğinden, geleneğinden ödün vermeyen sizin gibi müzik adamlarının çabaları devam ediyor. Fakat Türk müziğinin herhalde Cumhuriyet'ten sonra büyük bir sahipsizlik dönemi yaşadığını biliyoruz, onun kuşkusuz gelişmeye biraz zararı olmuştur fakat sonraları Türk Müziği Konservatuvarı'ndan radyonun devreye girmesiyle büyük ölçüde sahiplenildi bu konuya. Türk müziğine daha başka ne yapılmalı, nasıl arka çıkılmalı? Bu konuda düşünen birisiniz, konuşan söyleyen de birisiniz yani pratikte ne yapılmalı?*

Tunca- Bu yapıldı yıllarca. Ben radyo sanatçısıyım biliyorsunuz, yani idim, halen daha yine kendimi onla görevli addediyorum. Bu yapıldı, halen yapılıyor, halen daha radyo sanatçısı arkadaşlarım her gün sınav verirler, her gün mükemmeli arama sınavı verirler. Bestekârlar denetimden geçerler, eserler repertuar kurullarından geçer, yapılan çalışmalar müzik ürünleri denetimden geçer. Bir şarkım geçti, diye bayram yaparız üniversiteye girmiş gibi seviniriz. Hala daha bunlar yapılıyor. Ancak bu bir resmi kanaldan yapıldığı için midir nedir, devlet yaptığı için mi, o yapılan işe dışarıda başka biri yaptığında o güne kadar ilgilenmediği şeye vatandaş ilgi duyuyor. Otuz sene mesela *Lemi Atlı* şarkısı söylüyorsunuz, şöyle bir yandan işini yapıyor bir yandan da olsa da olur olmasa da olur şeklinde dinliyor. Ta ki bu piyasa dediğimiz müzik üreten profesyonel kanallarda yani üretim araçlarıyla yayıldığında bir başka türlü dinleniyor.

İnan- *Bu denetim mekanizması Türkiye'de -gerçekten- belki gerekliydi ama biraz lüzumundan fazla yorgunu yokuşa sürmüyor*

muydu? İştittiğimiz bildiğimiz kadarıyla birçok ünlü bestecilerin eserleri bile uzun süre oradan onay alarak çıkmıyordu. Yani şöyle sanatçıyı bir sıkboğaz etme durumu vardı.

Tunca- O tartışılır. Zaman zaman denetim arayışları mesajlarını almaya başladım dinleyiciden, vatandaştan. Yani denetimi aramaya başladık falan diyorlar. Belki o fazlaydı ama şimdi denetimin sizi nereye getirdiğini görüyoruz. Bugün hiçbir sanatçının onaylamadığı, hiçbir sanatçının katılmadığı hakikaten “Şurayı da iyi yapıyor bu adam, fena değil, çok iyi değil ama çok da kötü değil.” demediği, hiçbir surette kabul etmediği kişiler bugün topluma zorla enjekte ediliyor, büyük sanatçı diye bilmem kimin yerine gibi şeyler. Öldürmez belki insanı zehirlemez, biz öyle bir şartlanmışız ki doğruya, o da tartışılabilir belki denir ki “O senin için doğruydü.” Oradan biri de çıkar der ki “Bana göre de bu doğru.” Ama bütün dünyada bu bilimselleşmiş; diksiyon diye bir şey vardır, purzoda diye bir şey vardır bu bütün dünyada vardır. Konservatuarlarda okutulur bu, Batı ülkelerinde çok yaygın şekilde... Bu bilimsel bir şeydir; bunu yadsıyamayız, aritmetiktir, fizik kadar reel bir şey. Bunlar bugüne kadar yanlış diye öğrendiğimiz şeyleri yapan insanların zorla enjekte edildiğini görüyoruz.

İnan- *Bütün güzel sanatlarda bu egemen. Yalnız müzikte değil, bu buyurduğunuz mahsurlar öteki güzel sanatlar için de söz konusu, bir yerde adeta dejenerasyona ortam hazırlıyor. Ama bir de şu var iyi sanat gerçekten ölmüyor, en ters şartlarda bile canlılığını koruyor. Yani tabiri caizse sel gidip kum kalıyor sonuçta.*

Tunca- Bu arada birçok güzel şey göz ardı oldu hocam. Şikâyetle başladık, ağlayarak başladık ama şöyle toparlamak isterim. Eskiden yetenek vardı, geçerli olan yetenekti, bu yetenek köyün bir köşesinde bir köyde de olsa bir gün ortaya çıkıyordu. Nitekim öyle isimler çıkmıştır, bugün halen daha öyle çıkmış isimler var, ancak bugün öyle bir şans yok, yetenekli ama parası olmayan birisi için öyle bir şans yok. Bugün bu işin bilançosu, bütçesi var. Yani şu kadar milyar olmazsa yeteneğiniz falan söz konusu olmaz, söz

konusu değil. Ya sizde olacak ya birisi onu yatıracak yani biri finanse edecek. Şimdi finansörler dönemi var mesela sponsorlar dönemi var bizim müzisyenler için müzik yapan gençler için. Kendinin yoksa öyle birini bulması lazım. Mesela on milyar diyelim; bunun önce kaset yapımı parasal bir şey, klip şart bir kere yani şimdi müzik artık dinlenmiyor, seyrediliyor. Elinizde bir şey olarak televizyon kanallarında bir komprime halde onun hazır bulunması gerekiyor. Onun gösterimi de biraz bildiğim kadarıyla bazı şartlara da tabi, ekonomik şartlara da tabi. Dolayısıyla eğer bugün bir gencin on beş milyar ya kendisinin yok veya finansörü yoksa o gencin yeteneği söz konusu değil.

İnan- Efendim, tabii böyle güçlükler var. Ama bununla birlikte -tekraren söyleyebilir miyiz bilmiyorum- gerçekten iyi sanat biraz gecikmeli olsa bile değerini kaybetmiyor, canlılığını sürdürüyor ve sanattan iyi anlayanların bu durum gözünden kaçmıyor. Şimdi örneğin sizin böyle yapay arkalamalara nail olmamanıza karşın bir hayli ilgi gördüğünüzü, bestelerinizin sevildiğini ve yurt içinde yurt dışında sizin hayranlarınızın, izleyicilerinizin olduğunu biliyoruz. Sizin bir süre radyo hizmetiniz oldu, şimdilerde Kültür Bakanlığı'nın Klasik Türk Müziği Korosunda çalışıyorsunuz, öte yandan da beste çalışmalarınız devam ediyor. Sizin birçok besteniz -gerçekten- insanların dilinden düşmeyen besteler olarak söylendi ve sevildi. Şimdi bu beste çalışmalarınıza gelmek istiyorum -izin verirseniz- siz bu beste yapımında hangi mektebi, ekolu izliyorsunuz; kendinizin yetişmenizde örnek aldığınız sanatçılarımız günümüzden ve geçmişten bestecilerimiz oldu mu?

Tunca- Radyonun içinde bulunmak, her gün bazen zaman zaman uykumuzu alamamaktan dolayı yakınıyor da olsak her gün müzik yapmak en büyük mektep oldu, en büyük fırın oldu, orada piştik ve çok değerli ağabeylerimizle beste yapan hocalarımızla iç içe olmak bunların içinde sağ olanların en ileri geleni -yaşça da en ileri- İsmail Baha Süreلسان'dan tutun Necdet Tokatlı ağabeyimiz, Ziya Taşkent ağabeyimiz gibi bizden evvel bu işi öğrenmiş, çok değerli hocalardan Mesut Cemil'inden tutun Suphi Ziya Özbekkan'ına kadar hocalardan ders almış, öğrenmiş ağa-

beylerimizin arasında yetişme fırsatımız oldu yani mektep o. Bir tane şöyle *Alın Yazımsın* diye bir plağa bulunsun diye bir şey yapmıştım. Marifet iltifata tabidir, der eskiler, çok iltifat gördü, ondan sonra beste yapmaya öylece başladım. Sonra da zorlamadan yani bir bestekârlığı bir meslek olarak düşünmüyorum. İnsanın bir masanın başına geçip bir çalışma ortamında sadece, beste üreteceğine inanmıyorum. Bu gelir veya gelmez, bir insan ömür boyu hiç beste de yapmayabilir çok yetenekli olduğu halde. Mesela çok büyük bestecilerin de çok uzun seneleri boş geçmiştir, Klasik Batı müziğinde de vardır bu, öyle dönemler vardır.

İnan- *Hangi yıldır bu?*

Tunca- 1980'de yaptık biz onu plak olarak. 1981'de de hemen Çiçeği Burnunda şarkımız üçüncülük ödülü aldı. 1982 de olabilir.

İnan- *Yani on altı-on yedi yıldır da beste ile uğraşıyorsunuz.*

Tunca- Büyük bir gazetemizin üçüncülük ödülünü aldı, ondan sonra durdurabilirsen...

İnan- *Beste yarışmasında ödüllerinizi de oldu. Şimdi efendim, peki kaç besteniz oldu şimdiye kadar?*

Tunca- Tasnif ediyorum, son numara kırk sekiz falan.

İnan- *Bir hayli olmuş...*

Tunca- Bunların içinde orada yazılmamış olanlar olabilir, yazılı olup da -dosyada olup da- biz bir yerde okunmuş olmasıyla ölçüyoruz kasete tarafımızdan veya diğer sanatçı arkadaşlarımız tarafından okunmuş olmasıyla bir de işte repertuar kurullarımız var malum, TRT'mizin -TRT hâlâ bu işi ölçen tartan bu işte düzey görevi sürdüren- onunla geçerli sayarız.

İnan- *Efendim, icra tarzınız, stiliniz bir başka deyişle renginiz açısından Münir Nurettin'i biraz andırıyorsunuz icrada böyle yanılıyor muyum bilmiyorum. Acaba bestede sizi neyle izah edebiliriz, hangi eski bestecimizle veya çağdaş bestecimizle?*

Tunca- Lemi Atlı -merhum-bir şarkı yapmış. Ah diyorum şimdi insanların vakti olsa da şöyle şarkıları üç beş ay dinlemeye, bir sene dinlemeye, beş sene sonra da olsa meydana çıkma şansı olsa da şöyle şarkılar yapabilirsek falan diye gıpta ettiğim oluyor.

İnan- Lemi Atlı biri.

Tunca- Mesela. Ama Dede Efendi'den başlamak lazım, Abdulkadir Meragî'den başlamak lazım, hepsinde bir şey var.

İnan- Sizin şarkılarımızın sözü eski bestecilerimizin sözü gibi değil onlar daha çok çağdaşları olan sanatçılardan, aruzla divan edebiyatından parçalar alıyorlardı. Sizinkiler günümüzün Türkçe-siyle yazılmış sözler, zannediyorum bu konuda sizin ayrı bir özeni-z de var, söz seçimi konusunda hatta kendiniz bile şarkılarınıza sözler yazıyorsunuz. Bu bestelerinizin -kırk sekiz beste dediniz- ka-çının sözü size ait Zekai Bey?

Tunca- Şimdi saymak çok uzun olacak, on beş tane fa-lan olması lazım.

İnan- Üçte birine yakını sizin, diğerleri de günümüzün şair-lerinden.

Tunca- Yaşayan şairlerinden...

İnan- Artık söz yazarı demeyelim ona şairlerinden hatta zan-nediyorum birkaçı Cemal Safin'in güftesiyle yazılmış. Söz mü sizi beste yapmaya yönlüyor?

Tunca- Söz beni seçer daha doğrusu, ben sözü seçmem.

İnan- Öyle mi efendim?

Tunca- Yani hiç şöyle bir şeyim olmadı, şuradan bir söz bulsam da beste yapmam, diye bir şeyim olmadı. Hatta beste yapmam gereken durumlar da oldu. Bunu birçok ar-kadaşım başarıyor, zaman zaman yarışmalar vardır, birçok

kuruluşun şimdi yaygınlaşıyor bu, çok sevindiricidir. O yarışmalar için beste yaparlar, ben bunu yapamadım.

İnan- *İsmarlama beste yapmıyorsunuz.*

Tunca- Bana bir beste, bana bir beste...

İnan- *Sizin o halde beste yapmanız, bir adeta iç itmesiyle, bir ilhamla...*

Tunca- Bana göre duygu ve düşünce bulduğum şey, şiir beni seçer, o beni seçer, onunla harekete geçerim. Veya ben bir yerde, sağda solda duydum “Aaa, ne güzel söz!..” veya kendi aklıma gelen “Aaaa, ben ne dedim, ne iyi dedim!” falan diye not ettiğim şeyler üzerine, işte onu düzene sokarak hecesini, veznini, kafiyesini zamanla şiir haline getirip öyle hareket ettiğim şeyler vardır.

İnan- *Siz Türkiye dışında da bir dizi konserler verdiniz ve müzığimizi oralarda da temsil ettiniz, nerelere gitmişsiniz?*

Tunca- İki kere üst üste Suriye’ye istendim Dışişleri Bakanlığı kanalıyla; daha sonra Almanya oldu birkaç kere; Avustralya oldu, Avustralya’ya istendim, kendi imkânlarımızla gittik.

İnan- *Türki Cumhuriyetler’de gittiniz...*

Tunca- *Türkî Cumhuriyetler’de gittik.*

İnan- *Ben size müzik açısından oranın müziğini nasıl buluyorsunuz, bizim geleneksel müziğimizle -Arap ülkelerinin olsun Türk ülkelerinin olsun- bağlantılı ya da farklı yanları üzerinde bir şey söylemek ister misiniz?*

Tunca- Bağlamamızın en azından oradan geldiği çok aşikâr yani.

İnan- *Ama makamlarımız da ortak değil mi oralarla, yani bizim Türk müziği makamları?*

Tunca- O ezgiler var ama isimler değişiktir.

İnan- *Bizim eski bir icra gelenegimiz var, bu bizde Münir Nurettin ile değişti.*

Tunca- şimdi, biliyorsunuz teknoloji girdi işin içine, çok sayıda saz imkânı var, az sayıda sazla çok zengin Şeyler yapmak imkânı var, katlayarak bunları elektronik imkânlarla. Dolayısıyla insan sesinin önemi azalmış oluyor. Artı işin içine bir de onu lanse etme teknikleri de girince promosyon teknikleri de girince insan sesinin etkisi asgariye inmiş oluyor.

İnan- *Bildiğim kadarıyla klasik icramızda korumuzda her sanatçı kendi ses rengiyle katılırdı. şimdilerde zannediyorum özellikle Klasik Türk Musikisi Korosu'nda bir homojenlik var, bu bizim geleneksel icramıza aykırı değil mi?*

Tunca- Homojenlik mi?

İnan- *Evet. Ben istiyorum ki diyelim on kişi...*

Tunca- Fasılda vardır o.

İnan- *Bunu da görmüyoruz ama.*

Tunca- Ona cevaz vardır, genelde pek belli olmasından kaınımlır falan, işte orda sesine güvenen bağırır oktav atar falan da.

İnan- *Güzel değil mi, o icra şekli benim çok hoşuma gidiyor.*

Tunca- Bir ihtiyaçtır, o da bir gelenektir, o geleneksel fasıllardan sonra.

İnan- *Diyelim on kişi var okuyucu, benim kulağım onunun da seslerini ayrı ayrı alsın istiyorum. Oysa tek icraya dönüştürülmüş.*

Tunca- Bttn dünyada korol anlayış seslerin seçilmesi esasen.

İnan- *İşte bu bize Batıdan bize gelen bir etki, acaba doğru mu?*

Tunca- Batı'da şundan dolayı zaruri olmuştur, mesele orda çok seslilik vardır, bir gurup tenördür, bir gurup sopranodur, bir gurup altodur, bir gurup bastır, bunların uyumu çok önemlidir, ses uyumu çok önemlidir, armonileri çok önemlidir. Yani biri söylerken ötekinin ona uyumlu gelmesi, onu tamamlaması; onu itmemesi, onu ezmemesi, onunla yakışması çok önemlidir. Bu da o guruplar içinde o gurubun bir tek ses gibi çıkmasıyla mümkündür.

İnan- *Ulusal müziğimizin bu damarımızın daha da gürbüz hale getirilmesi konusunda siz bir müzik adamı olarak neler düşünüyorsunuz? Aydın ne yapmalı, devlet ne yapmalı, iletişim araçlarımız özellikle radyolarımız, televizyonlarımız ne yapmalı?*

Tunca- Ben şöyle diyorum, iletişim araçları tarafsız davranırsa bu işe mesela birine çok arka çıkmaktan biraz vazgeçerse o zaman meydana çıkacaktır. Gençler fanatik oluyor, gencin seçimi de belli, dolayısıyla benim kaybım yok. Bu durumlardan şikâyet etmeye, yakınmaya hakkım yok.

İnan- *Gerçek sanatın büyük planda kaybı olmuyor ama gönül istiyor ki gerçek sanat günü gününden herhangi bir bulanık ortam olmadan kendini icra etsin.*

Tunca- Bu her şey için faydalı bir şey. Mesela yaşadığımız bazı trajik şeyler var, kaoslar var. Yolda yolculuk yapmıyorsunuz, adeta savaş veriyorsunuz, sağımdan acaba ne kopacak, solumdan ne gelecek diye bir belirsizlik içindesiniz. Ben düşünürüm, insanlarımızın yaptığı bazı şeylere bakarım yani yapılarımıza bakarım en azından. İşte çıkılmış tuğlayla muğlayla örülmüş, üstünde filizler, demir filizleri duruyor, daha ilerde çıkılmak üzere falan. Bir Vivaldi dinleyen insan, bir Mozart dinleyen insan, bir Dede Efendi, Şakir Ağa dinleyen insan onu yapmaz, o hareketi yapamaz, diye düşünürüm. Trafikteki o hareketi yapamaz, diye düşünürüm. Bu, müzik sadece eğlence unsurudur.

İnan- Çok güzel bir noktaya temas buyurdunuz, -gerçekten güzel sanatlar insanı, ruhunu eğiten bir yanı var.

Tunca- O dünyada olan bir insan onu yapamaz, o havada olan bir insan.

İnan- Müzikle terbiyelenen insan, güzel sanatla beslenen insanın böyle gayri tabiiyelere yönelmeyeceği kuşkusuz.

Tunca- Ben müziğin sanılandan ciddi olduğunu düşünüyorum sadece eğlence, boş vakit geçirme ve oynamak, dans etmekten öte toplumları şekillendiren önemli unsurlardan biri olarak düşünüyorum. Hadiselere bütün yetkililerin, ilgililerin biraz da bu noktadan bakmasını öneriyorum.

İnan- Efendim gerçekten öyle, toplumu şekillendiren dediniz. Bir, sanatçı hem sanat yeteneğiyle toplumu şekillendiriyor bir de kendi şeklini toplumdaki alıyor, toplum yetiştiriyor sanatçıyı, güzel sanatlar budur yani.

Tunca- Sözü ettiğimiz güzel olmayan şekillere baktığımızda bu insanlar ne dinler, diye düşünüyordunuz. Sonra bazı müzikler de dinlediğinizde Andre Gide'nin böyle bir yaklaşımı vardır: bazı kitaplara bakarım, bunları kim okur diye, bazı adamlara da bakarım bu adamlar ne okur, diye. O sorular birbirinin cevabını bulur şeklinde. Bazı üretimlere de bakıyorsunuz, bunu kim dinler, kim seyrediyor, diye işte birbirini buluyor.

İnan- Yani her türlü emtia'nın müşterisi var.

Tunca- Ama emtia güzel olmalı, müşteri de güzelleşir.

İnan- Evet, önemli olan bu. Adı üstünde, güzel sanat bu. Sanatın güzel olması lazım.

Tunca- Ama sanat kaygısı olmayan bunun ticaretini yapanlara da saygım var, her zaman söylerim ben bunu, ticaretin kurallarını saygım vardır da ticaretle yükümlü olmayan bazı şeylerimiz vardır. Mesela kültür adına, çağdaş-

lık adına, güzel yaşama adına birtakım girişimlere destek çıkan, mangalda kül bırakmayan arkasından o bitiyor, -Al-laaaah!...- bir program başlıyor, azgın bir eğlence, bağırışlar, çığırışlar, ıslıklar, şamatalar yani. Biraz evvelki perhiz ne, bu lahana turşusu ne? diye düşünüyorum. Hadi onu yapan, üreten plakçısı kasetçisi ticaretini yapıyor; para koyuyor, para kazanacak da bu kaygı olmaksızın bunu yapan bensem de, benim de dikkatim çekilmeli, kim yapıyorsa dik-kati çekilmeli.

İnan- *Yani sanat adamlarının da sanattan para kazananların da bir sorumluluk duygusu içinde bulunmalarında yarar var.*

Tunca- Biz şekillendiriyoruz, onlar şekillendiriyor, bu şekillenen dünyada, bu ülkede hepimizin çocuğu yaşayacak, bizden sonra gelecek çocuklarımız, torunlarımız yaşayacak, bu şekli korumamız lazım.

İnan- *Evet, bazı şeyleri korumamız lazım. Efendim sizin besteleriniz sevilen besteler, sesiniz sevilen bir ses, programımızda sizinle olduğuna göre gerçi burada saz heyetimiz yok ama eğer uygun bulursanız lütfederseniz bir bestenizi de bir anı olarak dinleyelim.*

Tunca- Onu seçmek zor.

İnan- *Mesela İmkânsız şarkımız çok sevilmiştir.*

Tunca- O pek çok söylendi, isterseniz yine Cemal Safiden sözlerini aldığım bir uşşak şarkı unutulmaya yüz tutmuş bir şarkımız söyleyeyim. *Gözüm Kesmiyor* bir bölüm arz edeyim.

Tunca- (Şarkı formunda seslendiriyor.)

*“Haklısın ne kadar üzsen de beni
Yüzüne bakmaya yüzüm tutmuyor
Vurduğun zincirden çözen de beni
Bırakıp kaçmayı gözüm kesmiyor*

*Vefasız gönlümü ben de kınadım
Göçmen kuşlar gibi aşklar sınıdım*

*Kırk yerden kırıldı kolum kanadım
Bir daha uçmayı gözüm kesmiyor”*

İnan- Çok teşekkürler efendim. Tezgâhta elbette yeni besteler vardır da...

Tunca- Yeni bir kaset hazırlığımız da var, yapmamız lazım bunları, gün yüzüne çıkarmamız lazım.

İnan- Ne zaman çıkması söz konusu kasetinizin?

Tunca- Şöyle bir talep var, eski günler şarkılar moda ya şimdi, kimse bir şey üretmesin eskilerle idare edelim şeklinde. Ama bir şeyler üretiyoruz, bunları bir yerde sergilememiz lazım, ulaştırmamız lazım diye. Ticari açıdan yanlış şeyler yapıyorum, inatçıyım biraz, o konuda editörlerle de tersim. Yeni üretimlerimle sergilemek ihtiyacı içindeyim, yarısı da eskilerden, Sadettin Kaynak, Münir Nurettin Selçuk gibi falan yine. Çok çok söylenir ama ben biraz yarım söylendiğini düşünüyorum. Mesela bir *Kalamış* var, yarım söyleniyor, bir gazeli vardır, onu gönül istiyor arkası gelmiyor, diye düşünüyorum. Yani öyle söylenmez, böyle söylenir gibi olmasın. Gençler söylediler, her yaşta arkadaşlarımız da söyledi, bir de ben söyleyeyim, dedim. Âcizane arz etmeye çalışacağım, ağırlıkta onlar da var, yarı yarıya, yarı ağırlıklı onlardan bir kaset inşallah.

İnan- Efendim, sanat yaşamınızda daha nice uzun yıllar sizinle ve bestelerinizle Türk müziğine hizmet etmenizi can u yürekten diliyoruz. Programımız için -gerçekten- onur verdiniz, şeref verdiniz. Zahmetleriniz için teşekkürler efendim.

Tunca- Estağfurullah efendim, ben teşekkür ederim. Allah utandırmasın.

İnan- Başarılarımızın devamını dilerim. Efendim, bu günkü konuğumuz değerli müzik adamımız, bestecimiz, değerli ses sanatçımız Zekai Tunca idi. Kendilerine çok teşekkür ederim huzurunuzda sağ olsunlar. İyi akşamlar olsun efendim.

ÂKİF İNAN ile Yılmaz Karakoyunlu

Yılmaz Karakoyunlu: Bu millet bu devlet benim yetişmem için çok büyük hizmetler yüklendi, çok büyük kaynaklar tahsis etti. Beni ilkokuldan aldı, üniversite sonrası doktoralara kadar okuttu, adam etti. Ondan sonra mevkiler verdi, makamlar verdi. Dolayısıyla benim bu devlete olan borcum, bu millete olan borcum bir türlü tükenmek bilmez. Bunları karşılamak bu borçlarımı ödemek için iki ciddi projenin peşine düştüm. Bunlardan birisi 'Türk İktisat Tarihi' idi. 1453 İstanbul'un Fethi'nden 1983 Turgut Bey'in ilk hükümeti kurduğu tarihe kadar geçen dönem içerisinde 'Türk İktisat Tarihi'ni yazdım. Ve sekiz bölümlük bir belge haline getirdik. Bu benim bu ülkeye olan borcumun ödenmesindeki çalışmamdır. İkinci ciddi bir tartışma daha açmak istiyorum. Türkiye'de ilk defa Batı kaynaklarını da değerlendirmeye almak suretiyle bir 'Peygamberler Tarihi' yazdım. Ben Peygamberler şehri olan Urfalıyım; böyle bir görevi bu millete, bu devlete olan borcumun gereğidir.

Âkif İnan- *Efendim, bu haftaki konuğumuz Yılmaz Karakoyunlu. Hoş geldiniz üstadım.*

Yılmaz Karakoyunlu- Hoş bulduk üstadım, teşekkür ederim.

İnan- *Yılmaz Karakoyunlu milletvekili, Anavatan Partisi'nin Genel Başkan Yardımcısı fakat bizim için programa konu olan yanı şairliğidir, yazarlığıdır, ileri derecede bir kültür ve sanat adamı oluşudur. Efendim bu sanat ilginiz nasıl başladı, biraz lütfeder misiniz?*

Karakoyunlu- Bu tip şeyler insanın ailesinde başlar. Benim babam rahmetli hukukçuydu, fakat sanata son derece yakından ilgisi olan birisiydi ve çok iyi bir şair idi. Yayınlanmış döneminde üç tane güzel şiir kitabı vardı. Hem aruzu çok iyi kullanırdı, hem heceyi çok iyi kullanırdı. Günün modasına göre de aruzla ve heceyle yazardı. Yazdıklarını da çocuklarına okurdu. Bunlardan en fazla da bana okurdu, dolayısıyla benim daha çok çocukluk yaşlarımdan itibaren kulağımda bir aruz ve hece vezninin ahengi babamın şiirleri vesilesiyle teşekkül etmiş idi. Sanırım onun da özendirmesiyle ve benim de tabiatımda bu işe yatkınlığımdan ötürü ben bu işlere genç yaşta meraklandım.

İnan- *Bu konuda herhalde coğrafyanızın doğup büyüdüğünüz yerlerin de yoğun bir etkisi var (?)*

Karakoyunlu- Evet, onların hiç şüphesiz etkili olmuştur, ben Urf'a'nın Siverek ilçesindenim. O bölgedeki insanların kanında sürekli olarak bir musiki namesi, bir şiir kafiyesi, bir şiir vezni dolaşır. Yani alyuvarla akyuvar gibidir bunlar. Dolayısıyla o bölgenin kültüründen de etkilendiğim, o bölgenin bu tür zevklerinin çok üstün düzeyde olmasının genç yaşta beni tesiri altına aldığını da belirtmeliyim. Çok genç yaştan itibaren şiirler yazmaya başladım ve yazdığım andan itibaren de şiirlerimi öyle *Acaba nasıl karşılanır?* gibi bir endişeye kapılmaksızın bu işin ustası olduğunu bildiğim ve inandığım insanlara gösterdim.

Dolayısıyla kendimdeki eksikliklerin eleştirilmesi suretiyle giderilmesini sağlayacak bütün yolları denedim, artı bana bu konuda yapılabilecek eleştiriler için beni arayanlara da büyük bir arzuyla ve heyecanla gidip kendi örneklerimi sundum, eleştirilerini aldım.

İnan- *Bu arada tabii şiir, edebiyat dünyamızdan birçok kişiyle tanışmış olduğunuzu söylüyorsunuz. Yahya Kemal'den Faruk Nafiz'e kadar...*

Karakoyunlu- Bunların çoğu da babamın dostlarıydılar, Faruk Nafiz Bey babamın yakın bir dostuydu. Onunla o vesileyle ben Park Otel'de bir defa Yahya Kemal Beyefendi'ye takdim edildim, elini öptüm, hayır duasını aldım, ona şiirimi de okudum.

İnan- *Nasıl buldu üstat şiirinizi?*

Karakoyunlu- Bana öyle söyledi: “Bu kadarla kalmayacak herhalde...” diye. O zaman çok gençtim, lisenin birinci sınıfında öğrenciydim. Şiirle olan ilgimden sonra yavaş yavaş beni en fazla etkileyen ve sanat dalı olarak çok hoşlandığım konu tiyatroydu. Ben mesela -şahsen kendim için söylüyorum- Halkevleri'nin son nesliyim, eğer Halkevleri 1951 yılında kapatılmamış olsaydı ve daha iki yıl sürmüş olsaydı ben Halkevleri üniversitesinden mezun olacaktım. Ama yarım da kalmış olsa Halkevleri'nde çok şey öğrendim. İlk defa olarak sahneye Halkevleri'nde çıktım. Mesela Racine'nin *Andromache*'ını oynadım, hâlâ o Tiran Kenti'nde geçen o büyük tiradı gözlerimi kapasam şu anda size okuyabilirim. O kadar rahatım.

İnan- *Üç tane tiyatro eseriniz var sizin.*

Karakoyunlu- Evet efendim. Üç tane değil, sekiz-dokuz tane oyunum var, bunların büyük bir kısmı Devlet Tiyatrosu repertuarındadır, bir kısmı İstanbul Şehir Tiyatroları (Belediye Tiyatroları) repertuarındadır. Bunların içerisinde *Sokullu* isimli oyunum sahnelenmiş, bu oyun

yurt dışında Türkiye'yi temsil etmiş ve çok büyük başarılar kazanmış bir oyun.

İnan- Devlet Tiyatrosu mu sahneledi?

Karakoyunlu- Devlet tiyatrosu sahneledi. Devlet Tiyatrolarımız Gen. Müdürü Sayın Bozkurt Kuruş Bey rejisörlüğünü yaptı ve o dönemin en iddialı isimleri bu oyunu oynadılar. Güzel de bir oyundur yani onu kendi eserim olduğu için değil, içeriği ve kurgusu itibarıyla güzel bir oyun olduğunu ifade etmek durumundayım. Ayrıca Halkedevleri içerisinde bize musiki eğitimi verilmiştir, o musiki eğitiminden de istifade ettim. Ben iyi kötü biraz kanun çalarım ve şu anda TRT repertuarına alınmış şarkılarım vardır. Bunların büyük bir kısmının sözlerini de kendim yazarım. Ayrıca beğendiğim şiirleri de bestelediğim vardır. Dolayısıyla epeyce de bir meslek külliyatım vardır.

İnan- Efendim şiir, müzik, tiyatro, romanınız da var; ödül almış bir romanınız var.

Karakoyunlu- Üç tane romanım var, üçü de döneminin yayınlandıkları yıllarının birinciliklerini aldılar. Bir tanesi *Salkım Hanım'ın Taneleri*, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'deki İstanbul ve çevresindeki kesitin nakledildiği bir romandır. Yunus Nadi Roman Ödülü birinciliğini kazanmıştır. Ondan sonra yazmış olduğum roman 1926'da Atatürk'e yapılmış olan İzmir'deki suikastin siyasi kamplamalar ve çatışmalar bölümünü inceleyen bir romandır Üç Aliler Divanı diye. İstiklal Mahkemeleri'nde Atatürk'e suikaste bulunanların yargılandığını anlatan bir roman.

İnan- Yani tarihi bir roman.

Karakoyunlu- Evet efendim. Üçüncü yazdığım roman 1955 ve 1956 yıllarının İstanbul'undaki yine o İstanbul'un çeşitli mozaik kültür değerlerinin birlikte yaşanışındaki lezzetleri aksettiren ve buna yönelen bazı tahrip edici olayları gündeme getirir. 6-7 Eylül hadiselerinin konu alındığı

bir romandır. Bu roman şu anda Yunanistan'da Yunan-
caya tercüme edildi, önümüzdeki günlerde basılacak. Bu
iki romanda Türk Yazarlar Birliği'nin birincilik ödül-
lerini aldılar. Keza *Sokullu* isimli oyunum da tekrar Türk
Yazarlar Birliği'nin 'en iyi tiyatro' ödülünü almıştı, Kültür
Bakanlığı'nın 'en iyi oyun yazarı' ödülünü almıştı. Bütün
bunları yaparken herhangi bir şekilde bir ödül almak,
aman bu vesileyle ismimi duyurmak gibi bir iddia içeri-
sinde olmadım. Çok mütevazı davrandığımı söylemem de
isabetli olmaz. İşin gerçeğini aktarırsam bunlar böyle içim-
de yıllarca birikmiş, dolmuş mutlaka patlayıp dökülmesi ve
başkalarının yararlanması, sunulması noktasına gelmişti.
Onları o şekilde gündeme getirdim. Yazarken çok fazla sı-
kıntıya uğrayan birisi değilim. Genellikle hem oyunlarımı
hem romanlarımı yazarken yürüyüşe çıkarım ve kafamda
yavaş yavaş tek tek oyun yazıyorsam bütün repliklerini ya-
zarım veya romansa, yazacağım bölümü kafamda yürürken
yazarım sonra eve geldiğimde insani hafızadan elektronik
hafızaya hemen onu hızla dökerim, oraya dökünceye kadar
geçen zaman içerisinde de replikleri böyle dantel işler gibi
veyahut inci gerdanlık dizler gibi özenle seçtiğim kelime-
lerden hiçbir tanesini de unutmam, sonuna kadar onları
saklı tutar, gelir ve bilgisayara dökünceye kadar hafızamda
tutarım.

*İnan- Efendim, bu kadar sanatla iç içe, bir yandan besteler ya-
pıyorsunuz ve bunlar repertuara alınıyor, eserleriniz ödülleri kaza-
nıyor yani bu kadar kendini sanat adamış bir insan bir de siyasetle
uğraşıyorsunuz. Bu sanatla siyaset arasında ne gibi bir alışveriş ya-
kaladınız? Acaba bir kaderin cilvesi olarak mı siyasete yöneldiniz
yoksa bu sanatımızın adeta bir gereksinimi miydi?*

Karakoyunlu- Şimdi kendimi emekliye sevk ettikten
sonra sanatla uğraşacağıma ve birikmiş olan birtakım
şeyler vardı içimde onları ortaya dökeceğime karar ver-
miştim. Ve çoğunu da yerine getirdim, yani üç romanımı
yazdım mesela iki tane şiir kitabı yayınladım birisi *Hayal
Aynası*'ndan diğeri *Rubailer* diye. Rubai konusunda mese-

la son derece iddialı olduğumu ve hiç bir tevazu gölgesine sığınmadan açıkça ifade edebilirim. Çünkü bu bahiste iddiası olanların tamamı bana bunu yüzüme karşı söylemişlerdir. Mesela -Allah rahmet eylesin- Ümit Yaşar Oğuzcan bana bir rubaisini ithaf etmişti, ben de kendisine anında bir rubaiyle cevap verdim. O dedi ki: “Bu kadar rahat nasıl kullanabilirsin?”, “Valla ilhamı kimden aldığımıza bağlıdır bu. Dolayısıyla bana bunu ilham edenin üstünlükleri benim bu işi çok rahatlıkla ve usulüne uygun biçimde yazmamı sonuçlandırıyor.” diye. Fuat Bayramoğlu aynı şeyi söyledi ve Fuat Bayramoğlu derdi ki yani: Son otuz senenin en iyi rubai yazarı sensin.

İnan- Arif Nihat Asya vardı.

Karakoyunlu- Arif Nihat vardı, bunlar vardı, Nazım Hikmet’in rubailerini vardı, Faruk Nafiz Bey’in fazla rubaisi yoktur bilinen şairlerimiz arasında ama Rıfkı Melül Meriç’in vardır, Cemil Bey’in vardır.

İnan- Tabii en başta Yahya Kemal’in unutulmaz rubailerini gelir.

Karakoyunlu- Yahya Kemal’i unutmak mümkün değildir, az olmakla beraber rubaide gerçekten üstadane örnekler vermiştir. Rubai bu günlerde artık çok fazla dilde dolaşan bir şiir türü değil, yazarımız kalmadı. İstanbul’da Safa Erkün Bey isminde bir Hukuk Fakültesi profesörü dostumuz vardır. Fevkalade güzel rubailer tanzim etmekte, terkip etmektedir; onun rubailerini gördüm, okudum, çok büyük zevk aldım. Dolayısıyla işte yaşı ellinin üzerinde olanlar artık bu işi yaşatmaya çalışıyorlar.

İnan- Yani yazdıklarımızı yazdınız, bu arada da “Politikaya yönelelim mi?” dediniz?

Karakoyunlu- Hayır, öyle de olmadı. Yani hâlâ kafamda sanatla ilgili olarak vermeyi düşündüğüm birkaç ürün daha vardır, onları yerine getirmek istiyorum. Bunlardan bir tanesi *Kadınlar Enderunu* isimli bir kitabımdır, dene-

me türünce olacaktır. Tarihe yön vermiş, siyasete yön vermiş ve bulunduğu dönemi sonuna kadar etkilemiş fevkalade önemli kadınlar vardır. Bu önemli kadınların hayat hikâyelerine nedense bir miktar dudak bükerek bakarız, biraz küçümseriz, göz ucuyla bakar dudak ucuyla konuşarak anlatırız. Bunların bulunduğu dönemlerin etkinlik ölçülerini de tam yansıtacak ve tarihteki değerlerini aksettirecek şekilde bunlardan otuz tanesini seçtim ve otuz tanesinin hayat hikâyesini yazdım. Önümüzdeki günlerde -inşallah- bu da yayına girecektir. Önümüzdeki günlerde yayınlamaya programlamaya başladığım iki kitabım daha var. Bunlardan bir tanesi *Liberalizm'in Türkiye Promönadı Gezintisi* adı altında yayınlıyorum. Daha evvelce *Liberalizmin Seyir Defteri* diye bir kitap yayınlamıştım, çok fazla itibar gördü. Şimdi onu biraz genişletilmiş şekliyle ikinci baskısını hazırlıyorum, ilaveler yaptım. Milletvekili seçildikten sonra Ankara'da geçen günlerim içerisinde boş zamanlarımı da değerlendirmek bakımından da iki tane ciddi kitap yazdım, bunlardan bir tanesi *Bıçak Sırtında Türkiye'dir*. "2000'li yıllara doğru giderken Türkiye'nin karşılaştığı problemler nelerdir? Bunların çözümleri nasıl olabilir? Bir de Türkiye'nin geleceği algılamada yeni politika kararları oluşturması bakımından tarihinin getirdiği öz değerleri inançlarının sağladığı güven ve huzur içerisinde yeni bir dünya devleti yaratmanın esasları ne olmalıdır?" Bu konudaki görüşlerim var özellikle o kitapta.

İnan- Çok verimli, çok yanlı bir hayatınız olmuş ve eserleriniz olmuş.

Karakoyunlu- Bir şey daha var, onu da müsaadenizle arz edeyim. Bir de Türkiye'de ekonomi meseleleri sadece sayısal değerler çerçevesinde ele alınıp işlenmiştir. Hâlbuki Türkiye'nin çağdaşlaşma modelinin içerisindeki ekonomik boyut son derece önemlidir. Bu konuda çok fazla bir çalışmanın Türkiye'de yapılmamış olduğunu görmüştüm. Onunla ilgili olarak uzun bir çalışmada bulundum ve elde ettiğim bilgileri derleyip değerlendirdim. *Türk Ekonomi-*

sinde Çağdaşlaşma Süreci isimli bir kitap halinde çıkardım. Gitmeden evvel yani ülkeme hayırlı faydalı olabilecek şeyler yapmanın da sorumluluğunu yükledim. Bunlardan iki tanesini burada iftiharla anlatmama müsaade ediniz. Bu millet bu devlet benim yetişmem için çok büyük hizmetler yükledi, çok büyük kaynaklar tahsis etti. Beni ilkokuldan aldı, üniversite sonrası doktoralara kadar okuttu, adam etti. Ondan sonra mevkiler verdi, makamlar verdi. Dolayısıyla benim bu devlete olan borcum, bu millete olan borcum bir türlü tükenmek bilmez. Bunları karşılamak bu borçlarımı ödemek için iki ciddi projenin peşine düştüm. Bunlardan birisi *Türk İktisat Tarihi* idi. 1453 İstanbul'un Fethi'nden 1983 Turgut Bey'in ilk hükümeti kurduğu tarihe kadar geçen dönem içerisinde *Türk İktisat Tarihi*'ni yazdım. Ve sekiz bölümlük bir belgesel haline getirdik. Bu benim bu ülkeye olan borcumun ödenmesindeki çalışmamdır. İkinci ciddi bir tartışma daha açmak istiyorum. Türkiye'de ilk defa Batı kaynaklarını da değerlendirmeye almak suretiyle bir *Peygamberler Tarihi* yazdım. Ben Peygamberler şehri olan Urfalıyım; böyle bir görevi bu millete, bu devlete olan borcumun gereğidir. Allah ömür verirse bunları tamamlayacağım. Çok değişik bir şekilde yazdım. Yurttaşlarımın istifadesine sunacağım.

İnan- *Siyasal mezunusunuz.*

Karakoyunlu- *Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldum.*

İnan- *Mesleki birçok çalışmalarınız, eserleriniz yayınlanmış bulunuyor sanat eserlerinizin yanı başında ve hâlâ yazma iştiyaki içerisindesiniz. Efendim şimdi konumuz daha çok sanat-edebiyat ağırlıklı olduğu için biz sizin şiirinizdeki özelliğiniz üzerinde ister-seniz biraz duralım. Yani nasıl bir şiir peşindediniz?*

Karakoyunlu- *Ben bir defa serbest vezinde hiç şiir yazmadım, yani denemedim de. Benim şiire başladığım zaman bilinen bir-iki vezin vardı; bir aruz vardı, bir hece vardı. Aruzu iyi bildiğimi iddia edebilirim yani bugün aru-*

Karakoyunlu- Tabii, Necip Fazıl Bey'i bunlardan bir miktar daha farklı olarak görürüm. Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı... Necip Fazıl Bey beni etkilemiş olanlardan birisidir yani. Mesela ondaki teşbih, istiare sanatı insanlarda ima yoluyla zihin genişletmedeki mükemmel mısraları hiç birinde bulamazsınız yani. Necip Fazıl Bey'in şiirinde böyle insanı omurgasından yakalayıp isterse ayakta tutan isterse hemen sırtını yere getiren öylesine bir maharet vardır ki onun hissettiğiniz anda zaten kendiniz ürperirsiniz. Onun için Necip Fazıl Bey'i bir tarafa bırakıyorum.

İnan- *Ama takdirinize rağmen onun şiiri sizi pek etkilememiş gibi görünüyor.*

Karakoyunlu- Hayır etkilemedi, ama şu anda hafızamı bir silkelesem ondan herkesin hemen hatırlayabilecek hayranlık duyduğu çok şiiri, çok mısrası, çok beyti, kıtayı ifade edebilirim yani. Hafızamda yeri büyük ama üzerimdeki etkisi sınırlıdır.

İnan- *Şimdi o halde kendi şiirinizin çerçevesini isterseniz biraz daha açarak bize lütüf edin.*

Karakoyunlu- Bir miktar tabi benim şiirimde tasavvuf hissedilir; o belirgin, yoğun bir şekilde görülür. Yani birkaç tane size örnek versem, kitabımı yanımda getirmiştim. Onlardan bazılarını okusam, bunda çok açık şekilde görülür. Mesela bir rubaimi müsaadeniz olursa okuyayım.

*“Sözlerdeki izah ile ima değişik
Her safhada kast ettiği mana değişik
Mebde denilen sonları gördük heyhat
Çarmıh yine çarmıh fakat İsa değişik*

*Her aynada bir sır yaşanır mı ne çıkar
Aksin ha lütüf mü ha kahr mı ne çıkar
Siretteki mana dolu suret ile gel
Her lahzada ömrün bir aşır mı ne çıkar”*

İnan- *Evet, biraz Ömer Hayyam...*

Karakoyunlu- Değişiktir tabii. Mesela bir başka şiir size okuyayım.

*“Baktıkça dönen âleme ilham alırız
Manasına hayran olarak kâm alırız
Vuslat yine son cümlede eksik kalacak
Kalsın ne çıkar zevkini biz tam alırız”*

Dolayısıyla benim şiirimde dediğiniz gibi mistik bir hava hissedilir, yoğun bir tasavvuftan söz edilebilir. Ama günlük hayatın lezzetlerine işaret eden onlardan istifade eden şiirler de vardır.

İnan- *Bu günlük olaylardan veya kendi çevrenizden edindiğiniz adeta bir ilhamla mı yola çıkıyorsunuz yoksa nasıl oluyor şiiriniz?*

Karakoyunlu- Benim çok değerli bir milletvekili arkadaşım var. Demokratik Sol Parti Adana milletvekili İbrahim Yavuz Bildik. Kendisi son derece güçlü bir şairdir. Onunla oturur sohbet ederiz. Bunları yaparken o bir şiir okudu mesela ben ondan çok etkilendim ve hemen ayrıldıktan sonra o odasına gitti, ben odama gittim ve ben ona hemen bir şiir yazdım ve o şiiri yazarken o andaki konuşmalardan kaynaklanmış bir şeydir. Bazı şeyleri tartışırken hocam birdenbire hiç farkına varmadan karşıtlıklar, çelişkiler insana cazip noktada yeni ufuklar açar. Bu birbiriyile uyuşmaz gördüğümüz noktaların çelişkisinden hareket ederek daha rahat daha iyi bir doğruya ulaşabileceğini görürsünüz ama oraya varmadan önce asıl nokta o çelişkiyi pekiştirmektir.

İnan- *Yani çevreden, olaylardan etkileniyorsunuz. Hani kimileri daha çok bireysel şiir sürdürürler, kendi içinin sesini yankılatır, sizde hem o var hem de çevreden edinmiş olduğunuz algıların, izlenimlerin şiir biçiminde yansımaları var. Peki, bunları yazarken anlaşılabilir bir özel konu, mekân da aramıyorsunuz galiba, etkileniyorsunuz hemen çekilip odanıza yazıyorsunuz.*

Karakoyunlu- Bu dediğiniz doğrudur yani. Ben ilhamımı aldıktan sonra mekân benim için hiç önem taşımaz, coğrafya hiçbir önem taşımaz.

İnan- Hani kimileri gecenin yarısını, kimileri şafağı bekler.

Karakoyunlu- Hayır, hayır. Ne gecenin yarısını beklerim, ne şafağın söküşünü, ne gurubu. Sadece dediğim gibi eğer etkilenmişsem ve onun mutlaka bir şiire dökülmesi şeklinde bende o anda bir birikim teşekkül etmişse onun veznini, kafiyesini, kalıbını böyle hiç, birdenbire her şeyiyle benim hafızama geldiğini ve oraya yerleştiğini söyleyebilirim.

İnan- Şiirin içinde olan birisiniz, yaşayan ve yazan birisiniz. Ve politikanın da göbeğindesiniz bir süredir ve bir siyasi partide oldukça da etkin bir durumundasınız.

Karakoyunlu- O, teveccühünüz...

İnan- Şimdi sanatla politika arasındaki bağlantıyı biraz daha açalım mı?

Karakoyunlu- Yani benim politik hayatım benim şiirle olan ilişkilerimi hiç bir şekilde engellemiyor.

İnan- Peki, politika nasıl bakıyor veya Türkiye'nin siyaseti bizim kültür olaylarımıza, sanat hayatımıza nasıl yaklaşıyor?

Karakoyunlu- Şimdi hocam biraz evvel konuşurken önümüzdeki günlerde çok önemli bir eğitim kongresi, bir eğitim şurası toplayacağınızı, eski Eğitim Bakanları'mızın da katılıp Türkiye'nin 2000'li yıllara doğru eğitim meselelerinin çözümü için hangi tutamaklardan istifade edilmesi gerektiğini işaret eden cümleleriniz oldu, insanları heyecanlandırıyorsunuz. Memleketimizi yirminci yüzyıla yirmi birinci yüzyıla giderken en önemli meselesidir eğitim meselesi, insanımızı yetiştirme meselesi.

İnan- Bu eğitimimiz, sanatımıza kültürümüze gerekli ağırlığı, önemi veriyor mu?

Karakoyunlu- Bu eğitimimiz maalesef bugün vermiyor. Bu eğitimimiz Türkiye’de kültür dünyamızın zenginleşmesine yönelik herhangi bir katkıda bulunacak seviyede değil. İnsanlar mesleklerini seçmek için (ABCD) arasında bir tercih maddesine sıkıştırılmışlar, o dar parantezin içerisinde kıvranıp duruyorlar. Benim okuduğum yıllarda böyle bir şey yoktu, hangi üniversiteye gitmek istiyorsanız onun bir imtihanı vardı. Ama o imtihanı elde etmek (ABCD) arasından hangisi kaç doğrudan yanlışı çıkarmaktır şeklinde değildi. Sizde bir müktesebatın nasıl biriktiğini görmektir, onu kullanabilecek kabiliyetinizin olup olmamasıdır. Bilgilerle donatılmış bir nesildik, kuşaktık; ancak o bilgileri kültür biçimine kavuşturabilecek, dönüştürebilecek maharetin bizde olup olmadığını sınavan imtihanların sonunda biz ancak girerdik buraya. Bugün böyle bir şey yok.

İnan- Üstadım, bizim Milli Eğitim’imiz bu geçen süre içerisinde her yıl adeta biraz daha bizim ulusal sanatla bağlantımızı pekiştirici bir faaliyeti, eylemi göz ardı ediyor, öyle mi diyeceğiz?

Karakoyunlu- Ben aynı kanaatteyim, daha ileriye giderek söylüyorum, bu meseleler üzerinde durmadığını söylüyorum. Her ikimizin birlikte istifade ettiği edebiyat öğretmenimizden bahsettik biraz evvel. Ben sizden yaşça birkaç yaş büyük olduğum için hocamızın daha genç daha taze olduğu yıllarını hatırlıyorum, siz daha olgunlaştığı döneminde yetiştiniz. O tarihte hocamızın bize öğretirken nasıl çırpındığını gözümün önüne getiriyorum. Bugün bu mesuliyet algılaması içerisinde olan hoca sayısının parmağımızla gösterecek kadar az olduğunu iddia edebilirim. Benim annem bir Cumhuriyet öğretmeni idi, öğrencisine bir saat ders vermek için iki saat hazırlanan bir kadındı, o kültürün içerisinde yetişmişti, o değer yargılarıyla yaklaşırdı. Bugün Türkiye’nin kültür politikasını eğitim politikasından ayırmak lazım gelir. Üniversiteyi bitirmiş insanların bile kültür yetişmişliğinden kuşkuya düşüyorum. Bakınız çok önemli bir şey söylemek noktasındayım, programımız belki bitiyor ama altmış beş milyon insan bizi izliyor, bu

programımızdan faydalı bir sonuç çıksın. Eğer bir ülke kültür politikasına dış politikası kadar ehemmiyet vermiyorsa dünya ile olan ilişkilerinde dış politikadaki bütün maharetlerine rağmen etkinlik kazanması mümkün değildir. Avrupa Birliği'ne giriyoruz, Avrupa Birliği'ne girdiğimizde hayatı ortak yaşayacağımız insanların iktisadi yapıları, mali güçleri bizim kendileriyle savaşamayacağımız, kıyas edemeyeceğimiz kadar büyük ama biz onlara müthiş bir kültür dünyası götürebiliriz.

İnan- *Şuna varabilir miyiz? İsterse ekonomiyle ilgilenen bir ekonomi adamı olsun, isterse bir tıp adamı olsun, isterse hukuk adamı olsun ama bütün insanlarımızın, kadrolarımızın bizim yerli kültürümüzle, ulusal kültürümüzle donanmış olarak yetişmesi lazım. Türkiye'nin bir sorunlar ülkesi olmasında herhalde kültürel bakımdan bu millete uygun düşecek insan yetiştirme konusunda bir hayli eksikliğimizin olduğunu düşünmeye başlansın.*

Karakoyunlu- Bu konuda şüphesiz, şüphesiz... Türkiye bir defa öz değerlerine sahip bir ülke, artı inanç dünyamızın bize kazandırdıkları var. Yani öz değerlerimizle inancımızın bize kazandırdığı üstünlüklerin o yeni sentezinde ulaştığımız bir nokta var ki bunun Batı kültürüne uzlaşmada hiçbir engeli yok, tam tersine yani Türk milleti Batı kültürüyle kendi kültürünü mecz edecek, birleştirecek ve yeni kültür yaratma konusunda hiçbir noktada eksikliği yok, o zenginlik belki başka hiçbir ülkede yok. Ama biz bunu kullanmak durumunda değiliz. Devletin politika uygulaması gerekiyor kesinlikle iddia ediyorum. Olsa da bir gün Türkiye'de şu tertip ettiğiniz Millî Eğitim toplantısı gibi Türkiye'nin bir de Kültür Şurası'nı yapmak lazım. Türkiye'de kültürün dayanaklarının ne olması lazım geldiği, çağdaş kültür anlayışının, tarifinin verilmesi lazımdır, laik kültür anlayışının verilmesi lazımdır. Bu laik hukuktur, laik eğitimidir, laik kültürdür, bütün bunların her birisi şu öz değerlerimizle inanç zenginliğimizin bize kazandırdığı mükemmel terkinin hiçbir noktasına aykırı değildir, birlikte yürüyebilir, asıl önemli nokta burasıdır.

İnan- Çok güzel şeyler söylüyorsunuz, gerçekten çok yararlı konular.

Karakoyunlu- İnançlarımı söylüyorum, samimi kanaatlerimi ifade ediyorum.

İnan- Samimi olduğunuz muhakkaktır. O güzelim şiirlerinizden mahrum etmeyelim isterseniz, lütfederseniz. Rubailer, yukarıda güzel bir şiir okumuştunuz eğer o üzerinizdeyse. Mecliste kaç kişisiniz siz şair olarak?

Karakoyunlu- Çok vardır, yani arasanız çok fazla vardır.

İnan- O halde meclisi çeksenize bir kültürel zemine, ulusal kültüre sahip çıkan bir kuruma...

Karakoyunlu- O konuda Sayın Meclis Başkan Vekili'miz Denizli milletvekilimiz Hasan Korkmazcan işte Meclis'imizin Kültür Sanat ve Yayın Kurulu'nun başındadır ve fevkalade önemli hizmetler vermektedir. Daha evvelce Feyzi Halıcı Bey tarafından hazırlanmış *Parlamentar Şairler* diye bir kitap vardı, tabii ondan sonra çok daha yeni şairler geldi, onun sürdürülmesinde fayda vardır. Dolayısıyla milletvekillerimizin kültür seviyesi böyle zannedildiği gibi pek gaddarane ifade edildiği gibi düşük değildir. Hepsinin seviyeleri vardır.

İnan- O halde devletin, hükümetin politikasına egemen olsunlar, şu Milli Eğitim'imizde şu yetişecek kuşaklar üzerinde daha etkin bir düzen oluşması için seferber olsunlar.

Karakoyunlu- Bu dediğiniz doğrudur, bunlar doğrudur yani ama biz zaman zaman kuliste bir araya geldiğimizde her birinin fevkalade üstün değerlerde şair olduğunu biliyorum. Şiirlerini okudukları zaman da gerçekten zevk alıyorum. Bu Sayın Bildik'in "Çelişki bir limandır." demişti, ben de "Çelişki bir bazen limandır." diye bir şiir yazdım. İsterseniz onu size kısaca okuyuvereyim.

Çelişki Bir Bazan Limandır

*“Her simsiyah gecenin beyazdır gözbebeği,
Alır götürür bizi ömrün öbür yanına,
Güzel olan her şeyin bitip çirkinleştiği
Bir zamanı getirir yorgun avuçlarına*

*Son kampana çekerken akşam kahırla çöker
Ömrün köhne vaktinin kanatları ayrılır
Kubbe zemine vurur devler cüceye döner
Gökyüzünün o mavi aynaları kırılır*

*Yer çekimi yok olur, nehir tersine akar,
Ölmekle yaşamanın sınırları zorlanır
Sevmenin kadranında zihin hayale dalar,
Hasret yüklü zamanın akrepleri uyanır*

*Asıl gerçek kaybolur bir yalan dünya gelir
O büyük yangın sarar tam dört koldan çevreni
Köksüz dalsız gövdesiz bir sonbahar belirir
Bir yilanda kıvrandır sevmenin tuzlu teni*

*Gökyüzünde korların yağmurları boşanır
Korkuyla kanatlanır ürkek küçük umutlar
Gölgeler güneşlerin sırlarında saklanır
Yeryüzünde gizlenir kara gözlü bulutlar*

*Her simsiyah gecenin beyazdır gözbebeği
Alır götürür bizi ömrün öbür yanına,
Güzel olan her şeyin bitip çirkinleştiği
Bir zamanı getirir yorgun avuçlarına”*

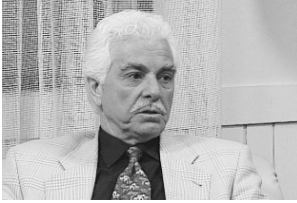
İnan- Gerçekten nefis bir şiir, gerçekten çok mutlu oldum.

Karakoyunlu- Çok teşekkür ederim davetiniz için.

İnan- Lütfettiniz. Bu haftaki konuğumuz değerli şair, yazar, düşünce adamı ve siyaset adamı Yılmaz Karakoyunlu Beyefendiydi. Zahmetlerinden dolayı kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum. Lütfettiniz efendim.

Karakoyunlu- Rica ederim, teşekkür ederim efendim.

ÂKİF İNAN ile Semih Sergen

Semih Sergen: Şiir özünde aynıdır. Yani kökten hareket ettiğimiz zaman özünde ilhamdır, şairin yoğunlaşmış duygularının ve düşüncelerinin kelime estetiği içerisinde değerlendirilmesidir. Bu aruz kalıpları içerisinde olabilir, hece kalıpları içerisinde olabilir, serbest vezinli olabilir. Ama önemli olan Türkçe kelimelerin adeta cefasını çekebilme- tir, kelimelerle yoğrulmaktır, kelimelerle hemhal olmaktır, kelimelerle birlikte yaşamaktır. Kendi dilinizi çok iyi bilme- den kendi kelimelerinizi çok sevmeden bu konuya sevdala- nmadan şair olunmaz diye düşünüyorum. Yoksa "Bana ilham geldi, dün gece oturdum bir şiir yazdım." falan...

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki konuğumuz Semih Sergen. Semih Sergen önce bir tiyatro sanatçısı, fakat bir o kadar da şiire, edebiyata çok yakın, bağlı ve ileri derecede de bu işlerle uğraşan yazan birileri. Hoş geldiniz efendim.

Semih Sergen- Teşekkür ederim.

İnan- Efendim, siz hem tiyatro sanatçısısınız hem edebiyatın içinde bulunan bir kişisiniz bunlar arasında ne gibi bir bağlantı yakaladınız da hepsini aynı oranda ve başarıyla sürdürüyorsunuz?

Sergen- Teşekkür ederim, lütfediyorsunuz efendim. Sağ olun tabii sanat kökeninde zaten aynı noktadan hareket ediyor. Yani hepsinin kökünde ilham var. Şiirle tiyatroyu zaten birbirinden ayırmak mümkün değil. Tabii yazmak ve oynamaktan söz etmiyorum, ama tiyatro oyunu yazmakla şiir yazmak aşağı yukarı kökünde aynı şeyler. Tiyatro oyunculuğu, tiyatro yönetmenliği de aşağı-yukarı şairlikten çok farklı şeyler değil. Elbette şiirin çok daha yorucu, çok daha uzun, tükenmeyen bir gayreti var insandan istediği. Benim de şiir yazma ve şiir okuma maceram aşağı-yukarı elli yıllık filan macera.

İnan- Yani tiyatrodan daha önce içinize düşen bir sevda.

Sergen- Evet. Zaten o sevda olmadan şiirle uğraşmak belki de geçici bir heves olarak değerlendirilebilir.

İnan- Nasıl başladınız -affedersiniz- şiire? Yani sizi yönlendiren etkileyen herhangi bir olay, bir durum mu oldu?

Sergen- Şöyle oldu. Ben İstanbulluyum, Boğaziçiliyim. Sarıyer Ortaokulu'nu bitirdikten sonra İstanbul Lisesi'ne gidip gelmeye başladım Büyükdere'den. Tabii itiraf etmek lazım ki asıl önemli ana kaynak insanın hocaları oluyor, çok iyi çok değerli edebiyat hocalarıyla okudum. Şiiri kendimi bildim bileli hep çok sevmişimdir. Hep şiirle yakını hissetmişimdir kendimi. Ama hocalarımın çok büyük etkisi oldu. İşte o aralarda da Halkevleri'nde zaman zaman gerek şiir okuma gerekse bazı tiyatro oyunlarında oynamaya filan gibi bir mesele de başlamıştı. Özellikle İstanbul

Lisesi'nde son sınıflardayken bu daha da yoğunlaştı. O aralarda şiiri zaten okuyordum ama yazmaya da başlamıştım. Fakat ben şiir yazdığımı hep gizlemeye çalıştım, daha çok okuyuculuğumu ön plana çıkartmak istedim. Konservatuara geldiğimde bu hep sürdü. Sonra 1954 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'ndan mezun olunca 1956 yılında ilk şiir kitabımı çıkarttım *Burçak* diye. O zamandan beri de bugüne kadar koynumuz koltuğumuz hep şiirle dolu olarak sürdürdük bu işi. Ne bileyim ben, hep dostlar öyle der, birkaç bin şiir bilirim ben ezbere.

İnan- Çok ünlü, şiir okumakta gerçekten olağanüstü büyük bir kabiliyetiniz, ününüz var. Tabii bu, şiirin sevdirmesinde de gerçekten sizin bu ülkede rolünüz oldu, o belli bir şey. Efendim sizin sanatınızda etkin olan arkadaşlarımızdan, sanat dünyamızdan, şairlerden kimseler oldu mu?

Sergen- Elbette, mesela o devirlerde denebilir ki Orhan Veli'nin de Boğaziçili olması Sarıyerli olması, o ilk gençlik yıllarımızda tabii o bizim büyük ağabeyimizdi. Ben aşağı-yukarı hatırlıyorum Sarıyer'e gidebilmek için Büyükdere İskelesi'nde inerdim, o aradaki bir buçuk-iki kilometrelik yolu yani bizim Piyasa Caddesi dediğimiz o yolu özellikle sonbaharda yürüyerek giderdi, sırtında o pardösüsü, böyle hafif kamburumsu haliyle... Tabii, biz de yeni yeni Orhan Veli şiirlerini okumaya başlamıştık. Yani Yahya Kemal'le büyüyen bir nesil düşününüz, Orhan Veli'nin o adeta bir tepki şiirleri diyebileceğimiz yeni bir tarzın çıkışını müjdeleyen, anlatan Yeni Türk şiirinin temsilcisi olarak Orhan Veli'yi böyle büyük bir hayranlıkla izlerdik. Her şiirini dikkatle "Ne yazdı?" diye beklerdik. Onun için benim o neslim Yahya Kemal sevgisiyle Orhan Veli sevgisini çok güzel bağdaştırmış bir nesildi.

İnan- O çok önemli efendim. Yani bir kesim insanımız Yahya Kemal sevgisinde veya ona yakın duyarlılıkta kaldılar. Bir kısmı Orhan Veli ve arkadaşları ile başlayan Garip Şiir Hareketi'ne intibak ederek şiirimizin modernleşme serüveninde yer aldılar. Siz daha çok galiba bu yenileşme içerisinde görüldünüz, bildiğim kadarıyla.

Sergen- Şimdi yanlış olur bunu düşünmek. Şiir özünde aynıdır. Yani kökten hareket ettiğimiz zaman özünde ilhamdır, şairin yoğunlaşmış duygularının ve düşüncelerinin kelime estetiği içerisinde değerlendirmesidir. Bu aruz kalıpları içerisinde olabilir, hece kalıpları içerisinde olabilir, serbest vezinli olabilir. Ama önemli olan Türkçe kelimelerin adeta cefasını çekebilmektir, kelimelerle yoğrulmaktır, kelimelerle hemhal olmaktır, kelimelerle birlikte yaşamaktır. Kendi dilinizi çok iyi bilmeden kendi kelimelerinizi çok sevmeden bu konuya sevdalanmadan şair olunmaz diye düşünüyorum. Yoksa “Bana ilham geldi, dün gece oturdum bir şiir yazdım.” falan...

İnan- *Bu düşünceniz gerçekten çok isabetli. Yani şiirde bir ayrım olmaması lazım hatta eski şiirimizden günümüze kadarki şiirimiz bir zincir gibi birbirini izliyor.*

Sergen- Tamamlayan halkalardır, biri olmadan öbürünü düşünmek mümkün değil.

İnan- *Yani bir bölümünü beğenmemek, bir bölümüne sahip çıkmak, Türk şiiri budur, gibi yargıların da egemen olduğu bazı insanlar hatta sanatçılar yok değil fakat gerçek sanatçı bu ayrımı aşmış olan kişi. Peki, sizin sanatımızın oluşumunda başka sanat dünyamızdan, şiir dünyamızdan etkin kimseler oldu mu?*

Sergen- Elbette, İstanbul'dan aşağı yukarı on yedi yaşında ayrıldım. Ankara'da geçti daha çok benim hayatım. Onun için Ankara şairleri benim daha yakın dostum oldu. O yüzden onlarla çok genç yaşımdan itibaren bütün edebiyat matinelere katıldım, onlarla birlikte şiir okudum. Zaman zaman şair olarak zaman zaman şiir okuyucusu olarak onlarla bir arada bulundum. Mesela Arif Nihat Asya çok değerli hocam, mesela Halide Nusret Hanım... Tabii onlar bizim yaşlı ağabeylerimiz, ablalarımızı ama onlarla birlikteydik.

İnan- *Ahmet Muhip Bey'i de katabilir miyiz?*

Sergen- Ahmet Muhip Dıranas Bey, tabii Devlet Tiyatrosu'nda uzun müddet Edebî Kurul Başkanlığı yaptı. Cahit Külebi, kendisiyle Ankara Devlet Konservatuari'nda hocam, hâlâ çok saygı duyduğum ve Türk şiirinin çok büyük ustaları olarak selamladığım çok değerli bir şairdir kendisi. Feyzi Halıcı'dan itibaren Yahya Akengin'e kadar geçen koca bir dilim içerisinde özellikle Ankara'da şiire en son geçen yıl kaybettiğimiz Nüzhet Erman -merhum- olmak üzere böyle Nurettin Özdemir Bey'ler şu anda adlarını sayamayacağım kadar çok şair dostlarım var.

İnan- Efendim, tabii tiyatrodan gelen birisiniz, gerek tiyatro dünyasından olsun gerek edebiyat dünyasından olsun birçok dostunuz ahabımız oldu ve siz bu her iki alanda da hem sanatçı olarak, oyuncu olarak tiyatrodan uzun yıllar görev yaptınız. Ünlü bir tiyatro oyuncusunuz, aynı zamanda tiyatro eserleriniz de var. Kaç eser yayınladınız?

Sergen- Efendim altı eser yayınladım. Altı tiyatro oyunum var. Bunların birçoğu da oynandı. Birçoğu da kabul edildi, oynanmak üzere hâlâ. Tabii, tiyatro yazmak da başlı başına farklı bir şey. Senaryolarımda var, radyo oyunlarım da var ama ben onları pek ciddiye almam, var diye hatta saymam bile zaman zaman. Ama bir tiyatro oyunu yazmak, bir edebiyat eseri ortaya koyabilmek demektir. Onun için benimde altı tane oyunum var, onlarla iftihar ediyorum.

İnan- Bu oyunlarınızdan oynadığımız oldu mu?

Sergen- Evet, bir tanesinde oynadım. *Erkek ve Kadın* diye bir oyunum vardı.

İnan- Nasıl bir duygu o, bir başkasının eserinde oynamak varken kendi eserinizde oynamak?

Sergen- Hoş bir şey tabii. Ben daha çok kendi oyunlarımın rejisini yaptım, o zaman da güzel ama yani oynamakta sanki zaten yazıya döktüğünüz şeyi sanki o anda içinizden gelip söylüyormuşsunuz filan gibi bir hal oldu. Hatta tele-

vizyon oyunu olarak da yapıldı *Erkek ve Kadın* diye. Hoş bir duygu ama çok da birbirinden ayrı, aykırı şeyler değil bunlar.

İnan- *Şimdiye kadar kaç oyunda oynadınız Semih Bey?*

Sergen- Sanıyorum yüzün üzerinde oyunda oynadım ve ben galiba biraz da şanslıyım. Çok büyük roller oynadım gerçekten. Dünya Tiyatro edebiyatının çok ünlü yazarlarının çok ünlü karakterlerini oynadım. Shakespeare'den, Schiller'den, Moliere'den, Comedan Dostoyevski'ye kadar, Tennessee Williams'dan Arthur Miller'e ve günümüzde Hal-dun Taner -merhum- Beyefendi'den Turgut Özakman'a kadar, Ahmet Kutsi Tecer Bey'den İbnü'r-Refik Ahmet Nuri'ye kadar, Ahmet Vefik Paşadan Ferayizcizade'ye kadar Türk tiyatrosunun ve dünya tiyatrosunun çok büyük ustalarını hiç ayırım yapmadan aynı sevgiyle severek oynadım.

İnan- *Ben hep sorarım, merak da ediyorum, şimdi bu kadar yüzden fazla oyunda rol aldınız, bunları ezberleme yani ayrı bir şey mi? Zor gibi bir şey geliyor bana.*

Sergen- Başlangıçta hep öyle geliyor, gerçekten de herkes yani tiyatroya dışarıdan bakanlara ilk zor gelen taraf bu gibi gözüküyor. Hâlbuki bizim için bu çocuğun emekledikten sonra ayağa kalkması demektir sadece. Ama bizi ilgilendiren asıl o çocuğun koşmasıdır yani tiyatro oynamak koşmaktır, diye düşünelim, ezberlemek sadece ayakta durmaktır. Hangi uzvunuz daha çok çalışıyorsa onun geliştiği bir gerçektir elbette. Böyle olduğuna göre ezberlemeyi de böyle değerlendiriyorum ben. Başlangıçta hepimize yani sanki her yeni oyuna başlarken acaba "*Bu da ya üç perdelik koca bir oyun, nihayet bundaki zamanımız dört haftayla altı hafta arasında, bu arada bunu nasıl ezberlenir?*" filan gibi geliyor. Ama hiç de öyle değil, çalışmalara başladığımızda bir hafta on günde kendiliğinden oluşuyor.

İnan- *Şimdi yüzlerce kitap ezberlemiştiniz siz, yalnız kitap değil sizin bir hayli filmlerinizi oldu, birçok filmde de rol aldınız, o ne kadar?*

Sergen- Efendim o 1956'dan 1971'e kadar sürdü o maceram. Aşağı yukarı on beş yıl içerisinde de ellinin falan üzerinde film çevirdim. Sonra filmi doğrusunu isterseniz çok sevmedim belki filmde beni çok sevmedi bilemiyorum. Ben daha çok sahne üzerini sevdim, hâlâ da öyleyimdir. Ama zaman zaman bazı dizilerde daha çok belgesellerde filan bu tarz şeyler yapıyorum.

İnan- *Tiyatro yaşamınız devam ediyor. Yakında galiba bir emeklilik oldu ama...*

Sergen- Geçen yıl emekli oldum mayıs ayında ama yönetmenliğim devam ediyor, bazı oyunlarda oynamak üzere de çalışmalarım var, henüz bilemiyorum.

İnan- *Tabii, bu arada yoğun biçimde yine yazı hayatınız, şiir hayatınız devam ediyor.*

Sergen- Evet, aynen devam ediyor..

İnan- *Kaç şiir kitabı yayınladınız?*

Sergen- Altı şiir kitabı yayınladım efendim. En son kitabım Ölüm Kalım Savaşı Destanı. Büyük Millet Meclisi'nin açmış olduğu destan yarışmasında büyük ödül kazandım, onunla onur duyuyorum. Sonra *Nergisleri Bölüşmek*'ti son kitabım. Belki farklı bir şeydir, belki seyircilerimizin ilgisini çeker diye söyleme ihtiyacı duyuyorum. Ben iki tür şiir yazıyorum efendim. Tasavvuf şiiri, halk şiiri tarzında *Kul Sergen* mahlasını kullanıyorum ve o tarz yazıyorum.

İnan- *Ve zannediyorum son yıllarda da tasavvufi içerik sizin sanatınızı, şiirinizi bir hayli kuşatır oldu. Öyle mi efendim?*

Sergen- Evet, evet.

İnan- *Tabii, bu arada siz Mevlanadan Yunus'tan da birçok şiir okudunuz bantlara, öyle bir hizmetiniz de var. Kendi şiirinizde de tasavvufi muhteva bir hayli öne çıkıyor durumda şimdilerde.*

Sergen- Bu çok uzun zamandan beri sürüyor.

İnan- Buna bir dönüşüm diyebilir miyiz?

Sergen- Yalnız bu dönüşme yakın bir süre içerisinde bakmamak lazım Âkif Bey. Ben onu hayatımda Hz. Mevlana'yla tanışmak diyorum adeta. 1954 yılından itibaren yani mezun olduğum yıldan itibaren Konya'daki Hz. Mevlana törenlerinde daha çok sunucu ve şiir okuyucusu olarak bulundum. O arada Mevlana'yla tanışıklığımız -tabii eserlerinden demek istiyorum- çok yoğunlaştı. Benim başucu kitabımdır *Divan-ı Kebir, Rubaiyat, Fihri Mafih* ve *Mesnevi*. Her seferinde yeniden Mevlana'yı adeta keşfetmeye, yeniden görkemini fark etmeye çalışmışımdır. Tasavvufu tanıdıktan sonra Hz. Mevlana'yla tanışıklığımla bir arada yürür ve bu da aşağı yukarı kırk yıllık bir dönem.

İnan- Ama gittikçe artan, yoğunlaşan bir süreç izledi bu.

Sergen- Zaman zaman ben de bakıyorum son şiirlerime, bir modern şiirde bile bakıyorum ki tabanındaki doku baştan aşağı tasavvufu dokunmuş bir doku gibi geliyor bana.

İnan- Evet, yani bu sizin bir bakıma gelişme, değişim olmazsa bile bir gelişme sürecinizi ifade ediyor.

Sergen- Bence gelişme, inşallah öyledir ya da gelişme demeyelim belki bir övünme gibi algılanabilir ama boyut kazanmak diyebiliriz eğer isterseniz yani daha boyutlu olabilmek demektir. Çünkü tasavvuf demek daha derinlemesine bakmak daha derinlemesine görmek anlamını taşır benim için.

İnan- Öyle diyorsunuz, yani tasavvufu şiiri geliştiren bir boyut görüyorsunuz.

Sergen- Evet, elbette.

İnan- Yani bir tasavvufi eğitimin, bir kültür edinmenin şiiri-mizi, kültürümüzü zengin kaynaklarla tanıştıracığı kanaati sizde egemen.

Sergen- Kesinlikle öyle. Bir başka dostumuz böyle düşünmeyebilir ama ben böyle düşünüyorum ve böyle yaşıyorum şiiri, böyle olduğu zaman rahat ediyorum, öbür türlü, şiir bana kuru geliyor.

İnan- *Bu bizim tasavvufi anlamdaki mistisizma ile Batı mistisizması arasında elbette uyuşan ve çelişen yanlar var. Şimdi siz tasavvufla da kültür olarak bu denli yakın ilgi içerisindeyiz, "Bizim tasavvufu Batı mistisizmasıyla bir karşılaştırm." desem birkaç cümle olarak ne söylersiniz?*

Sergen- Birkaç cümleyle söylemek değil, koskoca bir uzun görüşme olması lazım. Efendim tabii, bizim mistisizmimiz çok daha farklı bir şey, üstelik bizimki tamamen Allah birliğinde -elbette- Kuran-ı Kerim'in yüceliği, görkemi içerisinde bir rahmet ve sevgi peygamberi olan yüce peygamberimizin sevgisi ve sevdası içerisinde yer alan bir tasavvuf anlayışıdır.

İnan- *Çok güzel söylediniz, Batı mistisizmasında dini içerik bulunmayan bir yan da mevcuttur. Diyelim ki laik bir mistisizma da söz konusu olabilir Batı'da fakat bizimkisi iç içedir, diyorsunuz.*

Sergen- Farklı demeyelim ama daha renkli bir görüş açısidir İslâm mistisizmi, İslâm tasavvufu İslâm'dan ayrı, aykırı bir şey değildir, asla (!), onunla iç içedir dediğim gibi belki de bir büyüteçtir, daha iyi görmeyi, daha geniş bir perspektif içerisinde incelemeyi getirir, diye düşünüyorum.

İnan- *Kitap kültürümüzü, duyarlılığımızı geliştiren büyük bir kurum oldu hatta tasavvuf dışı diye sınıflandırdığımız edebiyatın üzerinde bile tasavvufun çok yoğun etkisinin olduğunu söyleyebiliriz rahatlıkla. Peki, bu günümüzde aynı etkinliği sürdürüyor mu yani tüm günümüzün Türk şiirinde böyle bir tasavvufi etkileşim herhalde geçmiş dönemlerdeki kadar yoğun olmasa gerek değil mi efendim?*

Sergen- O zamanlarda, her şairde vardır, diye düşünmemek lazım. Şöyle düşünüyorum: şair vardır kendi yo-

lunu seçerken tasavvuftan da bir renk katmayı sever, şair vardır daha çok sosyal konulara dönmüştür, onu o ilgilen-dirmişti, ne birini ötekine ne ötekini bir başkasına kana-lize etmek yanlış olabilir. Onun için şair bence dünyadaki yaratılmış insanlar içerisinde en özgürlerinden biridir ve de böyle olmak gerekir. Onun için bu özgürlüğü de en çok nerede anlaşılır; düşüncelerinde anlaşılır, duygularında anlaşılır. Onun için bırakalım şairlerimiz istedikleri gibi düşündüklerini ortaya koysunlar. Duygularını, inanç sis-temlerini açık getirsinler ortaya.

İnan- *Bir yanıyla tasavvufa dayalı dedik sizin şiiriniz, gittikçe yoğunlaşan biçimde bu bir yana, onun dışında kendi şiirinizin ya-pısı, özelliği, karakteri üzerinde bir şey söylemek ister misiniz?*

Sergen- Tabii, eğer isterseniz gayet tabii söylemek iste-rim. Şiir dediğim gibi benim tanımıma göre şiir, duygula-rın ve düşüncelerin yoğunlaşmış bir estetik dizayn içerisinde bir estetik ses yapısı içerisinde aktarılmasıdır benim için.

İnan- *Bir yanıyla müziği tarif ediyorsunuz gibi geldi bana.*

Sergen- Elbette, şiirin müzikten çok farklı yanı yoktur. Mesela bakınız;

*“Hak Çalabım Hak Çalabım
Sencileyin yok Çalabım
Günahlıyım yarlıgagıl
Ey rahmeti çok Çalabım”*

bütünü bir müziktir. Ritimden, kelimelerden ve ses-lerden oluşan bir müziktir. Bunun üzerine artı şeyler ka-tılamaz mı? Tabii, katılabilir. Neden en çok Türk müzi-ğinde yapılmış olan çok geniş gür bir kaynak olarak akan ilahilerimizin çoğu Yunus Emre'nin? Elbette Yunus Emre sevdasının bunda büyük payı vardır amma Yunus'un ke-limelerinin müziğe çok kolay adapte olmasından da kay-naklanan bir şeydir, diye düşünüyorum. Onun için kelime çok önemlidir, vokal plastik çok önemlidir ama düşünce ve duygu da çok önemlidir şiirde adeta iki kanatlı bir kuş

gibidir ve bir denge içerisinde bulunması gerekir. Fakirin şiirinde çok rahat bir anlatım şekli seçilmez, gündelik kelimelerle daha soyut kavramların bir arada olduğu ve bunun tabanında da farklı bir mistik dokunun bulunduğu bir şiir diye bakmak mümkün olabilir ya da bana böyle geliyor. Bu benim işim değil, edebiyat eleştirmenlerinin işi.

İnan- *Tabii, eleştiricilerin işi ama siz de kendi şiirinizin, yazdığınızın tam bilincindediniz. Efendim, sizin Mevlana sevginiz, Yunus sevginiz, tasavvuf edebiyatına alakanız yalnız sanatınızı etkileme biçiminde değil aynı zamanda onlar üzerinde çalışmalar yapma hatta siz Mevlana'nın hayat hikâyesini zannediyorum şiirleştiriyorsunuz. Nasıl bir çalışma oldu bu?*

Sergen- Evet, şiirleştirilmek üzere. Şöyle oldu, bakınız Mevlana'yı aşağı yukarı herkes biliyor, Batı bizden de daha iyi biliyor ama bizim genç insanımız şimdi çok uzun okumaya meyilli olmadığı için "O gençler için ben daha kısa, daha özlü, daha sanki şiir gibi yazsam acaba daha rahat anlatabilir miyim Mevlana'yı?" diye düşündüm. Acaba bu fazla cüret miydi? Bilemiyorum ama şimdi bir yüz elli sayfalık aşağı yukarı Belh'ten Mevlana ve ailesinin -tabii Bahâüddin Veled'den itibaren demek istiyorum- göç edişini ve Karaman ve Konya'da bütünleşerek vefatına kadar olan süre içerisindeki bir Mevlana'yı anlatmaya çalıştım. Bu bir yerde hem hayat hikâyesi oldu, hem tasavvuf felsefesi ve tasavvufu yaşayış biçimi oldu, hem de "Bugün Mevlana'yı nasıl anlamalıyız, Mevlana nedir, ne değildir?" -tabii fakire göre, haddim değil ileri düzeylerde konuşmak ama- ben de kırk yıldan beri Mevlana hayranıyım, Mevlana karıncasıyım, onun için belki benim de bu konuda söyleyecek bazı şeylerim var, diye düşündüm.

İnan- *Ne zaman okuyabiliriz bu Mevlana'nın hayat hikâyesini, kitaplarını?*

Sergen- Herhalde, kısa zamanda.

İnan- *Bunun dışında yakında çıkacak çalışmalarınız?*

Sergen- Evet, yakında çıkacak kitabım var. *Ne Çok Yıldız Gözlerin* diye bir şiirim. Müsaade ederseniz size yeni kitabıma adını verecek şiirimi okumamı ister misiniz?

İnan- Tabii, mutlu olurum.

Sergen- Teşekkür ederim. Evet, yeni kitabıma adını veren şiirimin adı *Ne Çok Yıldız Gözlerin*.

Ne Çok Yıldız Gözlerin

“Tanrı bağış deyince küçüğüm
Hep seni çağırırım.
Hoşgörü deyince
Çocuk gözlerin ışıldar.
Yarımlarda
Daha da yeşerecek
Serpilip yücecek ellerin
Sen su katılmadık dostluk
Tükenmeyen sevgi
Ah ne çok yıldız gözlerin.

Yürekler buz tutmuş güneş tarlalarında
Dolu sarnıçlar üstünde susuzluk korkusu
Bir senin avuçlarında
Bölüşülmeyi bekleyen buğday
Yüreğin nakış nakış zeytin dalı.
Çirkinlik kol geziyor küçüğüm
Şu güzelim dünyayı, çirkinlik.
Doğruya dış biliyor
Erdem çığırkanları.
Bir sen de var o yürek
O sımsıcak merhaba
Ah ne çok bulut gözlerin.

Yarımlarda
Yeniden fısıldayacak rüzgâr yeni sevdalarımı
Gecenin kulaklarına
Senin dudaklarımla.
Barışı, hoşgörüyü

Senin yüreğinle haykıracak özgür dudaklar.
Sen hiç değişme küçüğüm
Hep böyle kal.
Sen hep buğdayı üleş
Ak güvercinler uçur.
Gecenin kara yüzü ışıyacak
Sevda yalazı yüreğimle
Ah ne çok yağmur gözlerin...”

İnan- Dilinize sağlık. Efendim Yahya Kemal diyor ki: “Bir kötü şiir ne kadar iyi okursanız okuyun, o şiiri güzelleştirmez.”

Sergen- Doğru söylüyor.

İnan- Bunun zıttı da söz konusudur. Efendim, iyi bir şiir de kötü okuyucunun ağzında kötü bir şiir olmuyor.

Sergen- Olmuyor da görkemini kaybediyor, diyelim eğer isterseniz. Çünkü zaten şiir sevdalıları için bu söyledikleriniz geçerli değildir, çünkü zaten şiir sevdalıları güzel bir şiiri bulduğu zaman üç kere, beş kere, on kere, elli kere, yüz kere, bin kere okur. Ama sizin asıl göreviniz, özellikle bir de şiir okuyucusu olursanız, bir defada bir şiiri karşınızdaki hiç bilmeyen insana anlatıp aktarıp onda bazı izlenimler yaratabilmektir.

İnan- Efendim, hem güzel şiir seçiyorsunuz hem güzel şiir yazıyorsunuz hem de üstüne üstlük bunları en güzel şekilde okuyorsunuz. Efendim eğer sizi yormuş olmazsak bir şiir daha lütfetseniz.

Sergen- Estağfurullah, hay hay. Son günlerde canımı sıkın bazı şey var, bütün Türk insanının canını sıkın belki de bu. Özellikle Batı'nın bize karşı tavrı; bizim ülkemize, bizim ülkemiz insanlarına sanki böyle ikinci sınıf insanmış gibi davranmaları.

İnan- Bu bakış yeni değil, değil mi efendim?

Sergen- Yeni değil de son zamanlarda yoğunlaştı.

İnan- Denebilir ki Tanzimata kadar ucu uzatılabilir, gerçi daha önceden beri de Batı'nın Doğuya bakışı tersti, kekre idi ama bu gittikçe yoğunlaştı anlaşılın.

Sergen- Son zamanlarda bu bana bu -bağışlasınlar dostlar ama- sanki biraz haddini bilmezlik gibi geliyor. Çünkü birtakım söylediklerinde kendilerine göre haklı olabilirler ama Müslüman Türk insanına sevgisizliği, hoşgörüsüzlüğü, bilgisizliği yakıştırma çok büyük haksızlık oluyor.

İnan- Bu lütuf edeceğimiz şiir herhalde buna bir tepki, değil mi efendim?

Sergen- Galiba öyle oldu efendim. Bu Erenler Sofrası adını taşıyan bir şiir.

Erenler Sofrası

*“size ne ikram edeyim insan kardeşim?
biraz gökyüzü alır mıydınız?
biraz boğaziçi serinliği dingin, duru
biraz karadeniz esintisi
biraz marmara
biraz arşipel.*

*siz uzaktan geldiniz
belli yorgunsunuz
biraz uzanmak ister miydiniz
bir yürük çadırında yıldızlara karşı?
bu dağlar
pek sever boy ölçüşmeyi
yıldızlarla
biraz Ağrı grubu alır mıydınız?
biraz Toros şafağı
biraz Erciyes...*

*siz çok baca gördünüz biliyorum
ev bacası,
vapur bacası,
fabrika bacası,
hiç peri bacası gördünüz mü?*

suya kar düştüğünü bilirsiniz de.
hiç sudan pamuk topladınız mı hiç Pamukkale'de.
Saklıkent'te alabalık yediniz mi?
kadeh kaldırdınız mı Olimpos'ta Zeus'un şerefine?
fısıltınızı on binler duydu mu
gümbür gümbür?
biraz Aspendos alır mıydınız?
biraz Bergama
biraz Efes...

siz hiç Selimiye gördünüz mü?
Haliçe vuran görkemini Süleymaniye'nin?
siz hiç araba safası bildiniz mi?
Beşiktaş'ta okunan ezanı
Üsküdar'da dinlediniz mi Hafız Sami'nin sesinden?
mehtaba çıktınız mı hiç Heybeli'de?
Adalar'dan bir yar geldi mi sizlere hiç?
biraz çapkın şarkılar alır mıydınız?
biraz bıçkın türküler...

siz hiç Meryem Ana'yla gezdiniz mi Bülbül Dağı'nı?
kucağında güller yüreğinde Tanrı sevdası
Hırkayı Şerif'te Kur'an dinlediniz mi?
Ayasofya'da, Saint Antuan'da İncil?
biraz Selçuklu tevazuu alır mıydınız?
biraz Osmanlı hoşgörüsü...

yürekleri öyle kocamandı ki
hep sevdiler karşılıksız
hep başkaları için istediler bu güzelim dünyayı.
biraz Mevlânâ yaşar mıydınız?
biraz Hacı Bektaş, biraz Yunus Koca.
siz hiç yetmiş iki millete bir göz ile baktınız mı?
bütün dinler sırrını sizden dinledi mi hiç?
biraz Yunus Divânı alır mısınız?
biraz Mesnevi-yi Şerif...

siz hiç adaletini duydunuz mu
Galata Kadısı Hızır Bey'in?
hiç kolunuzu kestirdi mi Fatih Sultan?
gül sularıyla yıkadınız mı vaftiz kazanlarınızı?
“Bakara Suresi” ni bilir misiniz?
Bakara güllerini.
“Dinde zorlama yoktur” ayetini?
Valide Sultan annenize
kilise yaptırdınız mı hiç?
birlikte gittiniz mi sabah ayinine?
size ne sunayım insan kardeşim?
biraz bizi tanımak ister miydiniz?
biraz özür dilemek...”

İnan- Evet, güzel bir bildiri. Bütün toplum bunun altını imzalamalı ve yeryüzünün tüm insanlarına birer nüshasını göndermeli.

Sergen- Efendim İngilizceye, Almancaya ve Fransızcaya çevrildi şiir. Zaten yurt dışı için yazılmıştı. İnşallah yerine ulaşır, diye umuyoruz.

İnan- Efendim, lütfettiniz, zahmet buyurdunuz, gerçekten çok tatlı bir vakit geçirdik sizinle.

Sergen- Ben de çok teşekkür ediyorum.

İnan- Umarım izleyicilerimizde mutlu olmuştur, memnun olmuştur. Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli sanatçı, devlet tiyatrosu sanatçısı, değerli şair, yazar Semih Serğendi. Kendilerine katıldıkları için teşekkürlerimi sunarım. İyi günler olsun efendim...

ÂKİF İNAN ile Mehmet Atilla Maraş

Mehmet Atilla Maraş: Benim şiirlerime aşk teması hâkim bir tema olarak ortaya çıkar, daha çok şekil itibarıyla serbest yazıyorum ama bazı şiirlerimin biçimi, şekli divanı andırır yani divan edebiyatımızdan kopmamak kaydıyla divanın sesinden soluğundan da yararlanmayı kendime iş edindim. Bu bir taklit değil tabii, geçmiş edebiyatımızla günümüz dünyasını birleştirmek, o dünyanın da sesini soluğunu günümüze taşımak adına divan edebiyatını biçim olarak yani diyelim eski tarz-ı kadim üzere şiirler yazdık ama içeriği çağdaş ve modern ama şekil itibarıyla geleneksel kalıpları kullandım, bu şekil olarak ama öz olarak da aşk dedim çünkü kâinatın özeti aşktır. Ve güzel sanatların tümünde esas hedef, gaye 'mutlak'ı yakalamaktır; 'mutlak'ın peşinden koşmaktır ya da bir başka deyişle güzele varma isteği, cehdi. Bu aynı zamanda felsefedir, bu aynı zamanda edebiyattır veya şiir biçiminde ortaya çıkıyor. Yani duygularımı, düşüncelerimi evreni yaratmanın varlığı ayrıca benim var oluş problemim tüm bunlar şiirin kalıplarına dökülüyor.

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki konuğumuz Mehmet Atilla Maraş şair ve yazar. İsterseniz önce sizden bir şiirle programımıza girelim.

Mehmet Atilla Maraş- Hay hay efendim, ben müsaade ederseniz en son yazdığım şiiri takdim edeyim

İnan- Tabii, lütfen.

Maraş- Yorgun Mülteciler

“zamanı geldi yine düşün önünde sır hazineleri
yüklen haydi sevdaları bir başına isyan ve öfkeleri

su yüzüne çıksın karanlıkta kalmasın gizemli harfler

dehlizlerde bir hal alsın üşüyen titrek kelimeleri
tek ve تنها dolandım cümle alemleri taşra gezdim
bir sorumluluk olsun al üstüne dağı diken

ağrıya yaslan ağır çık at elinden değnekleri
öğrendin mi hayatın kaç basamaktır merdivenleri.

Şölenler ayı temmuz kuşatmalar karadan havadan

hazırlan yaz geldi yine açıldı delilikler sergeni
kamarası hafızları mahmuzluyor habire karcının
ramazana hazırlıyor ağır çekimde resimleri

seni cellatlara götüreceksin bu münzevi istifham
aşkın dergahına çağır o yorgun mültecileri.”

İnan- Dilinize sağlık, efendim altı şiir kitabımız oldu.

Maraş- Evet.

İnan- Bu bir hayli verimli bir hayatın göstergesi. Şiire nasıl başladınız, bunun hikâyesi üzerinde isterseniz biraz sizden bilgi rica edelim.

Maraş- Estağfurullah. Efendim, esasen ben altı kitap, otuz yıl oldu benim şiir serüvenim. Bu otuz yıllık süre zar-

finda altı kitap belki azdır çünkü ben kendimi biliyorum, az yazan ve az yayınlayan bir şairim. Şiir serüvenimin başlangıcına gelince ben şiir gibi rüya gibi bir şehirde doğdum, Urfa'da. Evimiz o efsanevi Hz. İbrahim'in makamına yakın yerdeydi ve ben her gün o Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı, suların bol olduğu, balıkların yüzdüğü mekândan gider gelirdim okula. Belki o yüzden belki de -bilemiyorum- Urfa'da -dedim ya rüya gibi bir şehir- yaz geldi mi biz damlarda taht kurar yatarız ve pırıl pırıl bir gökyüzünü gece yarısına kadar, içinde yüzüşen o yıldızları seyrederek uyuruz. Ve geceleyn gökyüzü Urfa'da gerçekten berrak, yıldızlar adeta oynar, cilveleşir birbirleriyle seyre dalarak, hayallere dalarak rüyalar âlemine girerdik belki bunların katkısı olacak birden kendimi şiir yazıyor buldum lise sıralarında.

İnan- *Efendim, tabii bir insan şair olarak yaratılmamışsa kendisini şiire yönelten en kışkırtıcı ortamda bile yaşamış olsa şiir yazamaz ama sizin üstüne üstlük böyle bir de şiir coğrafyası ikliminde yetişmişliğiniz var, bunların sanatımız üzerinde etkisi oldu. Ne zaman başladınız ve nasıl bir şiirle yola çıktınız.*

Maraş- Şiire ortaokul son sınıfta şiir denen gerçek şiirle tanıştım ve ilk önüme çıkan şair Cahit Sıtkı Tarancı'dır çok enteresan Diyarbakırlı. Cahit Sıtkı Tarancı ve modern şiirimizde Cumhuriyet dönemi şiirinde ölüm temasını en çok işleyen çok içli bir şair. Ne yazık ki onu çok genç yaşta kaybettik. Ondan çok etkilendim, ölüm üzerine söylüyordu ve beni çok etkilemişti. Ne diyordu Cahit Sıtkı:

*“ne doğan güne hükmüm geçer
ne halden anlayan bulunur
ah aklımdan ölümüm geçer
sonra bu bahçe bu kuş bu nur*

ve gönül Tanrısına der ki

*pervam yok verdiği elemden
her mihnet kabulüm
yeter ki gün eksilmesin penceremden.”*

İnan- Genç yaşta ölüm duygusu sizi kuşattı, cezb etti (?)

Maraş- Evet ve ilk yazdığım şiirin ismi Ölüm Saati'dir. Hiç unutmuyorum, onu hiç yayınlamadım ancak ilk yayınlanan şiirim *Eski Kent* adlı 1966 yılında Urfa'da haftada iki gün yayınlanan Şafak gazetesinin kültür sanat sayfasında çıktı *Eski Kent*. Yani doğduğum, büyüdüğüm, ilk gençlik yıllarımın geçtiği Urfa'yı anlatan bir şiirdi. Öyle başladı şiir serüvenim, daha sonra 1967 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne kaydımı yaptırdım, orda birkaç sanatkâr şair arkadaşla birlikte olduk ve öğrencilik yıllarımda *Adımlar* adlı yirmi dört sayı çıkan ve Anadolu romantizmini yapmayı yeğleyen bir dergi çıkardık, yirmi dört sayı.

İnan- Evet, o dönemlerde sizin *Aney* adlı şiiriniz de bir hayli popüler oldu, hoş hâlâ bile birçok çevrede seviliyor, okunuyor falan. Öyle bir şiiriniz sizin söylemek istediğini söylediğiniz sanat anlayışınıza folklorik unsurlarla örülmüş şiirlere bir güzel örnek.

Maraş- O dönem için.

İnan- O dönem için. Siz, o *Aney* şiiri iklimini bir hayli geride bıraktınız, şiirde belli bir yere vardınız. Bu varmış olduğunuz yer konusunda sizden bilgi rica etsem.

Maraş- *Aney* benim on sekiz yaşında yazdığım çıraklık dönemimin şiiridir ancak ben uzun yıllar onun kitabıma dahi almadım ancak içinde taşımış olduğu folklorik özelliklerinin yanı sıra çok safiyane duygular, özlem, Anadolu sevdası, gurbet gibi temaları saf bir şekilde kelime oyunlarına gitmeden bir şairin içinden geldiği gibi duygularını kâğıda dökmüş aslında bir mektup şiir biçiminde... Onu gençler o yaştaki gençler özellikle çok seviyor, o çıraklık yıllarımın bir şiiriydi. Daha sonra Ankara'da yayınlanan Sayın Nuri Pakdil'in denetiminde çıkan sizlerin de içinde olduğu 1969 yılında çıkmaya başlayan *Edebiyat* dergisinde. Ve yine aynı yıllar İstanbul'da rahmetli Nurettin Topçu Hoca'nın *Fikir ve Sanatta Hareket* dergisinde şiirlerim yayınlandı. O dönemde Necip Fazıl'ı tanıdım, Sezai

Karakoçu tanıdım. Onların şiirleri bir süre beni etkiledi ve daha sonra 1976 yılında *Mavera* dergisi çıkmaya başladı, o zaman biliyorsunuz birlikte askerlik dönemimiz oldu kısa bir dönem. O dönem sonrası 1976 yılının sanıyorum kasım aralık ayıydı ilk sayısı *Mavera*'nın. *Mavera* grubuna katıldık ve 1980 yılına kadar da *Mavera*'da ürünlerimi, şiir ve yazılarımı yayınladım. Orada Attila İlhan'ı tanıdım, Ahmet Arif'i tanıdım ve bütün şiir coğrafyamızı geçmişten günümüze divan edebiyatını tetkik ettim, halk şiirini öğrendim ve modern şiirimize yöneldim. Bütün bu çıraklık, kalfalık döneminden sonra tabii ki kendi sesimi, soluğumu yakaladığıma inanıyorum.

İnan- Kendinize özgü bir şiir oluşturduğunuz, buna edebiyat çevresi kuşkusuz tanıktr. Sizin sanat gezileriniz de oldu. Türkiye dışında da gezileriniz oldu, Türk şiirini Türkiye dışında da temsil imkânlarınız oldu. Biraz da onlardan bahsetsek mi?

Maraş- Estağfurullah, 1989 yılında yine Türkiye'yi temsilen Kültür Bakanlığı beni Yugoslavya'nın Üsküp şehrine bağlı ve 1963 yılından bugüne kadar her yıl devam edegelen bir şiir şölenine, şiir festivaline ki buna "*Stroga Şiir Festivali*" deniyor. 1989 yılında ülkeyi temsilen oraya gittik, orada bütün dünyanın çeşitli ülkelerinden ciddi şairlerle bir hafta birlikte olduk. Onlardan epey şeyler aldık, epey şeyler verdik ve daha sonraki yıl 1990'da bu kez Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da ülkemi temsil etme imkânım çıktı, beni davet ettiler. Orda da yine dünyanın çeşitli yerlerinden İngiltere'den, Mısır'dan, Uzak Doğu'dan, Japonyadan, Çin'den gelen şairlerle bir hafta birlikte olduk. Orda da yine ülkemi temsil etmeye gayret ettim. Ancak orda bir şeyin eksikliğini gördüm, biz şairler karşılıklı konuştuk, fikir alışverişinde bulunduk ancak kitap alışverişinde bulunurken büyük bir eksiklik duydum. Ben Türkçe kitaplar imzalayıp veriyordum, onlar bana kendi orijinal dillerinde kitaplarını veriyorlardı yahtut bir tarafı kendi orijinal dilleri öbür tarafta İngilizce olan kitaplarını veriyorlardı. Ve ben onlara karşı mahcup oluyordum yani adamlar

diyorlardı ki: “Biz sizin bu kitaplarınızı kütüphanemizin bir köşesinde muhafaza ederiz” Türkçe bilmedikleri için, anladım ki yurt dışı temsillerinde mutlaka şairlerimiz eğer gideceklerse onların şiirlerinin çevrilmiş herhangi bir dil -özellikle İngilizce- çevrilmiş kitaplarının olmasında büyük faydaları var, ülkeyi temsil açısından.

İnan- *Bu münasebetle şiirlerinizden bir bölümü İngilizceye çevrildi.*

Maraş- İngilizceye, Sırpçaya, Fransızcaya, Malaycaya çevrildi ve yayınlandı oradaki dergilerde.

İnan- *Şimdi benimsediğiniz sanatçıları söylediniz, en azından bir bölümünü söylediniz. Şimdi sizin de elbette kendinize özgü oluşturduğunuz, kurduğunuz bir şiir var; bu şiirinizin nitelikleri üzerinde neler söylemek istersiniz?*

Maraş- Benim şiirlerime aşk teması hâkim bir tema olarak ortaya çıkar, daha çok şekil itibariyle serbest yazıyorum ama bazı şiirlerimin biçimi, şekli divanı andırır yani divan edebiyatımızdan kopmamak kaydıyla divanın sesinden soluğundan da yararlanmayı kendime iş edindim. Bu bir taklit değil tabii, geçmiş edebiyatımızla günümüz dünyasını birleştirmek, o dünyanın da sesini soluğunu günümüze taşımak adına divan edebiyatını biçim olarak yani diyelim eski tarz-ı kadim üzere şiirler yazdık ama içeriği çağdaş ve modern ama şekil itibariyle geleneksel kalıpları kullandım, bu şekil olarak ama öz olarak da aşk dedim çünkü kâinatın özeti aşktır. Ve güzel sanatların tümünde esas hedef, gaye ‘mutlak’ı yakalamaktır; ‘mutlak’ın peşinden koşmaktır ya da bir başka deyişle *güzele varma isteği, cehdi*. Bu aynı zamanda felsefedir, bu aynı zamanda edebiyattır veya şiir biçiminde ortaya çıkıyor. Yani duygularımı, düşüncelerimi evreni yaratanın varlığı ayrıca benim var oluş problemim tüm bunlar şiirin kalıplarına dökülüyor.

İnan- *Aşk ekseninde evreni yorumlayan, güncel olaylardan yorumlayan, çağı açıklayan, irdeleyen bir sanatçı duyarlılığıyla*

şiiirler ürettiniz. Bu sizin şiirinizle çağdaşlarımızın şiirleri arasında bazı bağlantıların olduğunu da ortaya koyuyor. Bir de geçmiş şiirle bağlantılarımızın olduğu divan şiirinin de inkânlarını günümüze taşıma ve yorumlama biçiminde çabanız. İzin verir misiniz bir şiirinizi daha dinlesek, söyleşimize öyle devam etsek (?)

Maraş- Onu okumadan önce şunu söyleyeyim; yereliktikten kalktık şiir adına yani Anadolu coğrafyasının herhangi bir noktasından diyelim ki Urfa'dan çıktık burada bir mahalliydik, yereldik ama Anadolu'ya çıktık. Anadolu'yu adım adım dolaştım memuriyetim itibariyle; çok dağında, taşında, köylerinde gezdim. O zaman ulusumu tanıdım; toprağımı, memleketimi tanıdım; şiirime daha bir açıklık geldi ve şiirimizi tanıdım -divandan günümüze kadar şiiri-dolayısıyla buradan da evrensel açıldık.

İnan- *Bu söylediğiniz çok önemli yani evrensel deyince içerisinde ulusal özellikler yoktur, yerel özler yoktur, diye düşünmemek lazım. Dünyanın bütün büyük ozanlarına baktığımızda aynı zamanda kendi toplumunun tanığı, kendi coğrafyasının, yaşantısının, uygarlığının tanığı ama onu çağdaş ve evrensel bir boyuta taşımak ustalığını gösteriyorlar. Evet, bir şiir dinlesek mi (?)*

Maraş- Tabii efendim, hay hay. Bu, son çıkacak olan kitabımdan bir şiir. *Merhaba Ey Hüzün* adlı kitabımdan *Aşk, Sevda ve Şiir*.

Aşk, Sevda ve Şiir

*“ey şiir
ey kelimelerin gizli gizemli dünyası
sana döndüm
ey ritmin ve ahengin ebruli dansı
derin düşlerimin narin hülyası
sana döndüm
ey bütün zamanların gök çekimli edası
sesin aksi sedası
sana döndüm
ey mir ey güzel insan söz ustası ey şair*

sana döndüm
ey güzellik ve cazibe
kan kırmızı gül
ey aşk u sevda
sana döndüm”

İnan- Güzel, dilinize sağlık. Şiirde kendinizce istediğiniz, düşlediğiniz yere vardınız mı?

Maraş- Hayır.

İnan- Peki, ne istiyorsunuz?

Maraş- Evet yani bütün şairler aynı şeyi söyler çünkü zaten bütün şairler aynı kumaştan örülmüşlerdir, aynı kumaşın ayrı desenleridirler. Hiçbir şair “En iyi şiirimi yazdım.” demedi, dememiştir, diyemez de zaten. Çünkü arayış bir ömür boyu devam eder, esas olan mükemmelliğe varmaktır, mükemmelliği yakalamaktır ama “Yakaladım.” dersiniz, yazarsınız “Bu şiir çok mükemmel olmuş.” dersiniz kendinizce, aradan zaman geçer, o şiir eskir ve yeni bir şiir yazarsınız. Bir önceki şiirde mükemmel olmadığınıza gözlersiniz yani dersiniz ki “Bu mükemmel değilmiş, bu ondan daha iyidir.” Dolayısıyla devamlı bir mükemmeli arayış...

İnan- Peki, affedersiniz öyle deyince daha önce yazdığımız, bu gün böyle beğenmediğiniz, mükemmel bulmadığımız şiirleriniz üzerinde sonradan değiştirmeler yapıyor musunuz?

Maraş- Çok ufak rötuşlar, çok küçük rötuşlar yani bazılarında hiç dokunmamışımdır ama bazılarında gözümden kaçmıştır. Yani “Şurası iğreti duruyor, şurasını kırpayım.” diye böyle ufak rötuşlar yaptığım olmuştur. Ama bu genel mükemmellik anlayışı içerisinde hiçbir şey değil yani mükemmellik dediğim zaten, şairin gayesi de o yani mükemmel olmak ama mükemmel nerde? Onu yakalamak mümkün değil yani sürekli o hedefte en iyiye, en güzele doğru gidiyorsunuz.

İnan- Mükemmel, bir ufuk...

Maraş- Ufuktur, evet. Hedefdir, onu yakalama adına çaba sarf ediyorsunuz ama ne derece güzel oluyor, ne derece mükemmel oluyor, onu da artık...

İnan- O mükemmeli biraz açsak mı? Yani sizin düşlediğiniz, varmayı amaçladığımız o mükemmel şiirin vasıfları üzerinde dursak mı?

Maraş- Bu şiirin vasıfları şöyle olmalı; bir defa öz ve biçim arasında mutlaka bir bütünlük olmalı, ahenk kesinlikle olmalı, şiir sesli olmalı bir defa, bunları aslında konuşmamız gerekirdi yani şiirin unsurları üzerine. Çünkü günümüzde bakıyorum dergi sayfalarına, yüzlerce şiir yazılıyor veya binlerce şiir yazılıyor, yüzlerce şair adayı var ama içinde şiir yok yani o zaman şiir nedir? Bana göre ve çoğu şaire göre: “Şiir sestir; şiir ahenktir, şiir armonidir.” Yani bu olmadan şiir nasıl şiir olur ki? O şiir ses getirmiyorsa, o şiir karşı tarafı okuyanı, dinleyeni titretmiyorsa, etkilemiyorsa onun neresi şiirdir azizim yani? Onun için mükemmel varmak, derken yazılan şiirin öz ve biçim olarak bir bütünlük göstermesi, konunun da bir bütünlük göstermesi, mısralar arasında bir bütünlük olması yani mısra kendi arasında bir bütün olacak, şiir baştan sona bir bütünlük arz edecek ve bu dediğim unsurları içinde taşıyacak mutlaka sesli olacak yani ahenk ve ses dediğin musiki olacak. Onun için zaten ciddi şiire giren, güzel şiire, mükemmel şiire giren kelimeler şanslıdır, derler yani her kelimenin müzik kalitesi yoktur. Her kelimeyi şiire sokamazsınız. Vakıa şiirin bir dili vardır, o dili şair kendisi oluşturur, kendi üslubuyla o dili yaratır ama şairlerin bir kuyumcu titizliğiyle iş yapması gerekir. Zaten ciddi şairler, soy şairler hepsi bir kuyumcu titizliğiyle çalışırlar, öyle örerler şiirlerini bir mimar gibi adeta.

İnan- Evet, bir de konusu olacak diyorsunuz öyle mi?

Maraş- Konusuz olmaz.

İnan- Yani hikâyesi olacak?

Maraş- Tabii, öyle de diyebiliriz. Bir hikâyesi olmadan neyi anlatıyorsunuz yani?

İnan- *O konu üzerinde dursak. O konu toplumda tank olduğunuz konular, onların sizin içinizdeki yansımasının dışı vurumu mudur yoksa bizzat sizin içinizde dönenen, oluşan olaylar, kurgular mıdır?*

Maraş- Efendim, her ikisidir de. Çünkü kendinizi toplumdan soyutlayamazsınız, siz de bu evrenin bir ferdisiniz, bu coğrafyanın bir ferdisiniz, insanlık toplumunun bir ferdisiniz. İnsanların yaşamış olduğu serüvenler sizin de serüveninizdir. Herkesin dışında meydana gelen olaylar, olayların eşyayla birbirini bütünlemesi, etkilemesi her insanda ayrı şeyler yaratacaktır, iç dünyasında ayrı şeyler yaratacaktır. Şairde ise bir başka biçimde yankı bulacaktır, dolayısıyla şair ne toplumunda, ne çevresinde ne de dünyadan soyutlanan kişi değildir. Bütün bu dünyadaki olaylar -görünen olaylar, görünmeyen olaylar- yani hepsi şairin içinde, kalbinde, gönlünde, düşüncesinde bir değişime, metamorfoza uğrar ve şiir biçiminde yansır. Dolayısıyla şairi ayırmak mümkün değil yani toplumdakiler ayrı, şair ayrı değil de bir bütün olarak...

İnan- *Ama hayır, ayrılmış da var. Diyelim ki fildişi kule sanatçısı diyoruz. Filan sanatçıya daha çok toplumsal konuları işlemiş falan...*

Maraş- Evet, o zaman şöyle diyeyim kendi adıma, ben bir defa fildişi kulesinde olan bir sanatçı değilim. Toplumcu şairim, diyebilirim yani toplumun meseleleriyle hemhal olan, onu şiirine taşıyan bir insanım, şiirlerim incelendiğinde görülür; yani ben şiiriyet adına, şairanelik adına bir şeyler yapmadım. Hani “*Fildişi kuleye çekileyim, sırf sanat için sanat yapayım.*” diye bir kaygım olmadı ama “*Sırf toplum için sanat yapayım.*” diye de bir endişem olmadı.

İnan- *O da şiiri ucuzlatıyor, değil mi efendim?*

Maraş- Evet, kesinlikle ya da sırf kendim için veya toplum için yahut şu hani ayrımlar var ya: “*Toplum için sanat, sanat için sanat...*” Ben bu ayrımların hiçbirine katılmıyorum. Ben hepsini bir bütün olarak görüyorum yani bir şair yaptığı sanatında veya bir sanatkâr, sanatında hem toplumu hem kendini hem sanatın kaygılarını taşımalıdır.

İnan- *Tamam, oradan yola çıkıyorsunuz, şunu sorayım: Peki, yazdıklarımızı toplumun beğenmesi konusunda bir iç isteğiniz de var mı?*

Maraş- Elbette, efendim.

İnan- *Öyle mi?*

Maraş- Olmaz olur mu? O zaman ben niçin yazıyorum? Yani eğer ben şiirlerimi yazıp sandığa kitleyeceksem hiç problem yok o zaman, kimse benim şair olduğumu da bilmez, yazarım -ki öyle insanlar da var öyle şairler de var-yazarsınız, okursunuz, tatmin olursunuz, kitlersiniz sandığa orda kalır.

İnan- *Hayır, onu söylemek istemiyorum yani kendi beğeninizi mi öne çıkarıyorsunuz yoksa toplumsal beğeniye mi önem veriyorsunuz yazarken?*

Maraş- Ben kendi beğenimi öne çıkartıyorum, elbette efendim ben şairsem kendi sesimi, soluğumu, üzgünlüğümü yani ben olarak, ben olarak yani... Ben şairsem o benim içimdeki yansımadır, başkasının değil.

İnan- *Okuyan bu şiiri içerisine giremezse bile “Bence şiir budur, o çaba gösterebilir içerisine girsin mi?” yoksa “Bu şiiri her okuyan sevsin, benim sesim mi?” duygusu önde?*

Maraş- Hayır, olur mu öyle şey, ilk birincisi doğrudur. Çünkü şiirin zaten müşterisi azdır, bunu kendine dert edenecek yahut şiiri seven insanlar okuyacaktır yoksa her okuyan şiir okuyucusu mudur yani her şiir kitabını okuyan her şiiri okuyabilir mi?

İnan- Hayır, şunu söylemek istiyorum; bazı sanatçılar popülerdir, popüler oluyorlar, bilerek, özenle diyelim Ümit Yaşar veya bir dönemlerde Faruk Nafiz... Yani okuyucunun hiç de zorluk çekmeden okuduğu, anladığı birer şiir ortaya koymuşlardır.

Maraş- Yani o kolaycılığa girmek istemiyorum. Tabii ki şunu söylemek lazım, aslında şiir yazarken belki hepten okuyucuyu düşünmemek veya düşünmek diye bir olay olmaz ama mutlaka düşüneceksiniz bir yerde ama kimi düşüneceksiniz yani biraz şiir kültürü olacak okuyanın. Genel kültürü olacak, şiir kültürü olacak ve edebiyata, sanata karşı sevgisi olacak. O kesin belki sizi anlar, yoksa...

İnan- Yani bir yarıyla şiir onu bir eğitime kurumu, geliştirme kurumu oluyor.

Maraş- Yani halkı kendi seviyenize çekeceksiniz, sizin halkın seviyesine incek haliniz yok.

İnan- Onun duyarlılığını adeta yüceltme, geliştirme kurumu. Tüm güzel sanatlar öyle, tabii bir yarıyla da toplumla, toplumun uygarlığıyla, yaşamıyla da bağlantılı... İşte ona bizim Nuri Pakdil "Sanatçı, çağın tanığı olmalı." diyor. Evet, şimdi siz bu düşlediğiniz yere doğru gidiyorsunuz?

Maraş- İnşallah...

İnan- Ama daha varamadığımızı zaten ufuğa insan kavuşmuş olsa orda her şey bitmiş olur.

Maraş- Ömür de yetmez buna, zaten öyle bir şey yok.

İnan- Bu sürekli gelişme yolunda gidiyorsunuz, o yolda görünürde aklınızda yatan ne gibi eserler var?

Maraş- Şiir çalışmalarım devam ediyor, bunun dışında denemeler yazdım hep dergi sayfalarında kaldı, onları toparlamayı düşünüyorum.

İnan- Yani edebiyat üzerine yazdığımız yazılar(?)

Maraş- Yazılarım var, tabii edebiyat üzerine, sanat üzerine, şiir sanatı üzerine yazılmış epey yazım var. Düşüncelerimi, şiirden ne anladığım hususunda, şiir görüşümle ilgili şiir sanatına ilişkin hem teknik açıdan hem de diğer konularda şiir üzerine yazılarım var.

İnan- *Bunlar kitap haline gelecek(?)*

Maraş- Gelmesini arzuluyorum, şu anda çalışıyorum üzerinde, yeniden elden geçiriyorum. Kitap haline geldiğinde yayıncısını bekleyecek, onun ötesinde son yirmi yılda yazdığım şiirlerden bir seçme yaptım. *Künyemizde Aşk Vardı* adıyla Timaş Yayınları arasında -mayıs ayında sanıyorum- çıkacak. Bu arada benim bir de bir şehir biyografim var, doğduğum şehri anlatan.

İnan- *Urfa üzerine...*

Maraş- Evet, Urfa üzerine onun ikinci baskısı -sanıyorum haziran ayında- çıkmış olacak. Son yazdığım şiirler geçen yıl son dört-beş yılda yazdığım şiirleri *Merhaba Ey Hüzün* adlı kitapta topladım. Yani sanat hayatım devam ediyor, okuyorum, düşünüyorum, yazmaya gayret ediyorum.

İnan- *Sanat hayatınız devam ediyor, memuriyet hayatınız devam ediyor. Efendim şimdi bürokratsınız falan, bunun ikisinin arasında iyi bir dengeleme yapmışa benziyorsunuz.*

Maraş- Tabii, nasıl söyleyelim, sanatın karın doyurmadığını, şiirin karın doyurmadığını üzerine hiç konuşmadık. Rahmetli babaannem ben şiire başladığım yıllarda -onu bir anekdot olarak vereyim, kendim için çok önemli buluyorum- gece geç saatlere kadar şiir yazar, yazı yazardım. Bir gün -o zaman Urfa'da elektrik yoktu evimizde, petrol lambasının ışığı altında gece saat birler ikilere kadar- rahmetli babaannem bir gün bana dedi ki "Oğlum, bu yazdığın nedir, bu senin dersin midir, ders mi çalışıyorsun?" Hayır, ben şiir yazıyorum. "Eee! Niye yazıyorsun, ne yapıyorsun,

ne işe yarıyor bunlar?” dedi. Dedim ki “Ben bunları gazeteğe, dergiğe gönderiyorum, yayınıyorlar.” “Peki, sana para veriyorlar mı?” Hayır, dedim; ben dergileri, gazeteleri paramla satın alıyorum. Aynen şunu söyledi: “Oğlum gözünün nuruna yazık değil mi? Bırak bu karın doyurmayan işleri, işine bak.” Yani sanatın maddi olarak karın doymadığını ama ruhları, kalbi, gönlü doymduğuna kanaatim tamdır. Onun için bir maddi beklentimiz olmamıştır, hiç bir sanatçının olmaz zaten.

İnan- *Ama olsun, istiyor insan. Yani sanat adamı bir başka şeye muhtaç olmadan üretimiyle geçinebilirse buna evvela sevinmemiz lazımdır zannediyorum.*

Maraş- Efendim, bu çok zor. Türkiye şartlarında da çok zor, geçmiş edebiyatımızda, geçmiş medeniyetimizde olmuş yani bir şiir yazmış, bir atıye almış, o atıye belki onu üç-dört yıl beslemiştir. Caize almış bir şiir için ama günümüzde o şartlar yok, onun için biz kendimize bir iş bulduk ki geçinelim.

İnan- *Bunu ne ile telafi mümkün olur; şiir kitaplarının, edebiyat, sanat eserlerinin geniş okuyucu tarafından izlenmesi bunu telafi edebilir. Öyle değil mi efendim?*

Maraş- Ben yine karın doyurmayaacağına kanaat getiriyorum çünkü zaten aslında öyle değil de çok az kitaplar basmalı yani bir zamanlar böyle düşünmüyordum yani beş-on bin bassın, işte az satılıyor, az okunuyor... Değil yani şiir sanatı, bütün sanatların güzel sanatların, edebi sanatların şahı padişahı olduğuna göre -özellikle söz sanatının- nadide olsun. Mesela yüz-yüz elli kitap basılsın ama bunların her bir nüshası belli ellerde olsun ama her biri de paha biçilmesin. Ben öyle arzu ediyorum, gönlüm öyle istiyor.

İnan- *Eski şairlerimiz öyleydi; divanları, yazdıkları elle çoğalırdı, çoğaltılırdı. Cenkler olsun, divanlar olsun meraklısının elinde olurdu ama o meraklıları bile yetiyordu, onu yüzyılın en büyük*

şairi olarak gören sınırlı sayıda insan adeta yetiyordu sanatçıya hem maddi bakımdan desteklemeye hem hem onun hakkı olan ünü sağlamaya, vermeye. Efendim, günümüzde de madem basın var, yayın var efendim hiç olmazsa bir oranda şiir daha çok insana ulaşsın istiyoruz.

Maraş- Yani istiyoruz da aslında şu bakımdan da önemli. Bakın günümüzün hay huyunu, günümüzün ekonomik baskılarını, çağdaş makinenin baskılarını yani insan iş dünyası içerisinde, ekonomik dünya içerisinde, hay huy içerisinde bütün bir ömrü heder oluyor gibi geliyor bana. Yani bir nefes alması için, bir başka iklime bir başka dünyaya gitmesi için de şiire yönelmesi lazım. Aslında bu çağda şiir daha büyük işler, daha büyük fonksiyon icra edecek, ben buna inanıyorum. Yeter ki buna bir ilgi başlasın ama bu ilgiyi kim başlatacak? Devletin böyle bir kaygısı yok, Kültür Bakanlığının böyle bir kaygısı yok, halkın böyle bir kaygısı yok. Yani “Niye olmasın?” Tabii arzu ediyoruz...

İnan- Çaba yine sanatçıya düşüyor..

Maraş- Evet, çaba gene sanatçıya düşüyor...

İnan- Efendim, bir şiir daha lütfeder misiniz?

Maraş- Olur efendim, hay hay. O zaman bu *Zor Sözler*'den *Bir Eski Gece Şiiri*'ni takdim edeyim.

Bir Eski Gece Şiiri

“Her sabah kuş sesleri doldururdu odamı
Uyanırdım yorgun bir gecenin ağır uykusundan
Hazindi mersiyeler, ezanlar göğü yırtardı
Uyanır ağlardı çocuklar susamış dudaklarıyla
Sınırı geçerdı kolcular, üst üste mayınlar patlardı
Bozulurdu birdenbire o tül sessizliği gecenin

Üzüm bağlarında uzun bir koşuydu çocukluğumuz
İnce bir hüznü dolu dolu yaşardık bütün güz
İncir ve nar ağaçları, sular bahçeye akardı
O kızgın sıcağında güneşin sular belki de yanardı
Bereketli sofralar sunardı bize yıldızı bol gökler
Hakkını verirdik ay ışığında elimizde kimliği gecenin

Bir düş gördüm anne, nasılsa öyle, hayra yor
Uçuyordum bir dağdan öbür ovaya
Ellerim iki yanımda başım dik, gözler yukarda
Sonra haramiler kovalardı, kaçardım
Gözlerimi yumsam yok olurlardı ve özgürlüğüm
Ah annem ne güzel rüyalar yorumlardı
Dağılır giderdi korkularım, ferahlardım
Çözülürdü simsiyah bir yumak olan ipliği gecenin”

İnan- Teşekkür ederiz.

Maraş- Ben teşekkür ederim.

İnan- Efendim, bu haftaki konuğumuz Mehmet Atilla Maraş'tı. Zahmetlerinden dolayı kendilerine teşekkür ederim. İyi günler olsun efendim...

ÂKİF İNAN ile Mehmet Doğan

Mehmet Doğan: Efendim, esasen yazı bir mesajdır. Yazar hep bu mesaj üzerinde çalışır, bu işe herhangi bir ideolojik sınırlama koymadan ifade etmek istiyorum: “Bütün yazı ürünleri mesaj taşır ve yazarlar da netice olarak bu mesajı yapmak ve yaymakla kendilerini yükümlü görürler.” Dolayısıyla yazarları çatısı altında toplayan onları bir araya getiren kuruluşların tabiatıyla bir mesajı olması gerekir. Bu mesaj nedir? Türkiye Yazarlar Birliği için eğer bunu şu anda gündeme getirmemiz gerekirse birkaç cümle ile izah etmemiz gerekirse 1978’de Türkiye Yazarlar Birliği kurulduğunda Türkiye’de Tek Parti Dönemi aydınları ve yazarları çok güçlü bir kesim oluşturuyorlardı ve kamuoyunda da sanki onun dışında bir aydın, onun dışında bir yazar kesimi olamazmış gibi bir intiba uyanmıştı.

Âkif İnan- *Bu haftaki konuğumuz ülkemizin önde gelen düşünce adamlarından yazar ve uzun yıllar Türkiye'nin Yazarlar Birliği Başkanlığını yapmış olan Mehmet Doğan Bey. Hoş geldiniz efendim.*

Mehmet Doğan- Hoş bulduk efendim.

İnan- *Efendim, uzun süre başında bulunmuş olduğunuz Yazarlar Birliğinin ülkemizin yazarlarına olsun, dünya yazarlarına olsun, sanatçılara olsun ulaştırmayı hedeflediği bir mesaj mı vardı ki siz onu düşünerek böyle bir kuruluş oluşturduunuz?*

Doğan- Evet, çok teşekkür ederim. Efendim, esasen yazı bir mesajdır. Yazar hep bu mesaj üzerinde çalışır, bu işe herhangi bir ideolojik sınırlama koymadan ifade etmek istiyorum: “Bütün yazı ürünleri mesaj taşır ve yazarlar da netice olarak bu mesajı yapmak ve yaymakla kendilerini yükümlü görürler.” Dolayısıyla yazarları çatısı altında toplayan onları bir araya getiren kuruluşların tabiatıyla bir mesajı olması gerekir. Bu mesaj nedir? Türkiye Yazarlar Birliği için eğer bunu şu anda gündeme getirmemiz gerekirse birkaç cümle ile izah etmemiz gerekirse 1978’de Türkiye Yazarlar Birliği kurulduğunda Türkiye’de *Tek Parti Dönemi* aydınları ve yazarları çok güçlü bir kesim oluşturuyorlardı ve kamuoyunda da sanki onun dışında bir aydın, onun dışında bir yazar kesimi olamazmış gibi bir intiba uyanmıştı.

İnan- *Yani “tek partili dönemimizin adeta bir uzantısı ve niteliğinde bir yazarlar gubu vardı” mı demek istiyorsunuz?*

Doğan- Tabii, bir yazar imajı söz konusu olduğunda o imaj devam ediyordu, çok güçlü olarak devam ediyordu ve yazar imajı bence -geniş kitleler için bunu söylemek istiyorum- pek de hoş bir imaj değildi. Biz Türkiye’nin nasıl politik alanda çeşitlenmişse çoğulcu bir yapıya geçmiş ise yayın alanında da buna benzer bir çoğulculuğa doğru gidiliyorsa tabii ki edebi ve fikri üretim alanında da böyle bir çoğulculuğa doğru gittiğini düşünüyorduk. Dolayısıyla Türkiye’de tek boyutlu bir yazar tipi değil, çoğulcu bir yazar

yapılaşması olduğunu ortaya koymak istedik ve netice olarak Türkiye Yazarlar Birliği çok çeşitli kesimlerden, görüşlerden -siyasi görüş olabilir bu, gayri siyasi görüş olabilir- ve anlayışlardan, zevklerden yazarların kurduğu, yönettiği ve açılımı da gittikçe genişleyen bir kurum haline geldi.

İnan- *Siz Türkiye'deki yazar olgusuna normal bir açılım, görüntü ne gerekiyorsa onu vermeyi mi kolladınız? Tek tip yazar sultasını vardı, dediniz -yanlış anlamıyorsam- oysa onun dışında da ülkemizin yetiştirmiş olduğu fikir ve sanat adamlarımız, şairlerimiz vardı. Onları da adeta şemsiyesi altına alan Türkiye'nin realitesini yansıtan bir yazarlar topluluğunu beyan için, ilan için mi kuruldunuz?*

Doğan- Efendim, şöyle açıklayabiliriz mesela: biliyorsunuz Necip Fazıl yüz yılımızda yetişmiş büyük bir şair, aynı zamanda nesir eserleriyle büyük bir isim, aynı zamanda düşünür fakat belli bir dönemden sonra Necip Fazıl'ın mesela şairliği, edebiyatçılığı bazıları tarafından ambargolu hale getirildi. İşte sabık şair, eskiden şairdi. Bu neden? Çünkü Necip Fazıl Türkiye'de alışılmış, tekilci düşüncenin dışında bir yaklaşım ortaya koydu. Bunu hem sanatında ortaya koydu, hem de fikirlerinde ortaya koydu. Mesela bir ara Peyami Safa 1960'lara kadar çok ünlü bir şahsiyetken 1960'larda darbe karşıtı bir yaklaşımı olduğu için edebiyatçılar camiasından aforoz edildi. Biz bunların hepsinin toplum için normal dışı durumlar olduğunu düşünüyoruz. Yani Necip Fazıl kıymetli bir yazarsa her zaman kıymetli bir yazardır; şu görüşe, bu görüşe göre onu yazarlık alanı dışına çıkaramayız, Peyami Safa'yı aynı şekilde...

İnan- *Yani yazarlık ağırlığı olan, önemi olan ama şu veya bu sebeple adeta yazarlar dünyasının dışına itilmiş, âdeme mahkûm olmuş yazarları, aforozu uğramış sanatçıları da bu ülkenin bir realitesi olarak haklı yere ve layık oldukları yere oturtmayı amaçladınız?*

Doğan- Peyami Safa vefat etmişti, Necip Fazıl yaşıyordu, başkaları da var, ben örnek olsun diye söyledim. Bir de

onların ardından gelen nesiller vardı. Biraz önce belirtmeye çalıştım, bunların görüşleri filan da öyle yüzde yüz bir-biriyle uyuşan insanlar değil, farklı görüşleri var ama esas olan nedir; bunlar yazardır, edebiyatçıdır. Bu kimlik onlar için önemlidir. Biz onları herhangi bir tekilci görüşle değerlendirmek yerine geniş bir çerçeve içinde kabul etmek ve topluma onların ürünlerini sunmanın veya onların mesajlarını sunmanın yollarını genişletmek istedik. Kuruluş böyle bir maksatla ortaya çıktı.

İnan- *Bunu yaparken siz de sizin dışınızda oluşmuş bulunan, belli bir anlayışın ancak sanatçıları, yazarlarını kabul eden, çevreye karşıt bir örgüt mü oluşturduunuz; yoksa onları da pekâlâ bu ülkenin yazarlarından sayan geniş bir şemsiye mi açmayı hedeflediniz?*

Doğan- Bizim amaç olarak tekilci düşünce dışında olduğumuzu belirtmiştim. Biz şöyle düşünüyoruz yani bu ülkenin insanı farklılıkları olsa da bir bütündür, bir bütünlük şemsiyesi vardır. Dolayısıyla bu ülkenin aydınları da, yazarları da edebiyatçıları da ki aydınlar arasında yazarlar arasında farklılıklar daha da geniş bir yelpaze içinde olabilir.

İnan- *Sizin yirmi yıla yakındır bu işlerle uğraşmanızı düşünerek Türkiye'deki yazarları ki birazını söylediniz, tek parti döneminden gelen bir tekilci anlayış falan bu yazarların bir bölümünü, bir de onun dışında kalmış olan, horlanmış olan bir başka bölüm var, onları da gün yüzüne çıkarmayı hedeflediğinizi söylüyorsunuz. Türkiye'deki aydınlardan özellikle yazarların eğilimlerine gelebilir miyiz?*

Doğan- Evet...

İnan- *Türkiyenin fikir hayatını, sanat hayatını temsil eden sürdüren yazarların durumu üzerinde konuşabilir miyiz?*

Doğan- Bu, ekonomik durum mu yoksa?

İnan- *Hayır, hayır! İnanış, ideolojik yaklaşımları açısından ve Türkiye'yi temsil edip etmemeleri açısından...*

Doğan- Tabii ki biraz önce de belirtmeye çalıştım, aydınlar arasında yazarlar, edebiyatçılar arasında görüş ve anlayış farklılıkları daha fazladır, gayet normal karşılıyoruz biz bunu. Türkiye’de de nitekim böyle her görüşe sahip, farklı görüşlere sahip grup halinde, münferiden bir hayli yazarımız var. Bunların eserlerini iyi kötü herkes takip etmeye çalışıyor. En azından belli bir çevre takip etmeye çalışıyor ama maalesef Türkiye’de aydın camiası gibi yazar camiası da derinleşmiş ayrımlarla birbirinden uzaklaşmış durumdadır.

İnan- *Bu ayrışma, bu derinleşerek ayrılma Türkiye’deki uygulanan siyasi tercihlerin etkisiyle mi oluştu?*

Doğan- Bunun temelinde tabii ki siyasi tercihler var. Siyasi tercihler aynı zamanda bir dünya görüşü tercihi halinde de sunulabiliyor veya o biçim de alabiliyor. Bütün bunlar yani hem siyasi tercihler hem dünya görüşü hem diğer birtakım tercihler iki derin bölüm halinde bugün karşımızda duruyor. Bir bölümü diğer bölümünü nerdeyse hiçe sayıyor, bir bölümünün çok önemli dediği yazarları diğer bölüm hiç tanımıyor. Tabii ki burada gene şöyle bir ayırım yapmak ihtiyacını hissediyorum; Türkiye Yazarlar Birliği ve onun etrafında bulunan yazarlar Türkiye’deki bütün yayın alanları, edebiyatta ortaya konulmuş ne varsa, yazarlık ürünü olarak ortaya koyulmuş ne varsa bunların önemli olduğunu düşünüyor yani onların fikirlerine katılmak zorunda değiliz, onların zevklerini, eylemlerini paylaşmak zorunda değiliz ama bunlar ortaya konulmuş eserlerdir, zamanımıza ait eserlerdir. Bunu kabul etmemiz gerekiyor, bu bir kere ilk kabuldür yani yok saymak diye bir tavır yoktur ama bir karşı derinleşme daha olduğunu söylemişim. O taraftan bu tarafa doğru böyle bir yaklaşımın olduğunu bugüne kadar biz hissedebilmiş, görebilmiş değiliz.

İnan- *Bunu söylemenize hemen bağlayayım, bu durumda Yazarlar Birliğinin ve sizin ön görmüş olduğunuz bir başka yazar özlemi, tipi herhalde olmalı. Yazarlar Birliğinin adeta bir önerisi, bir misyon önerisi olmadı mı?*

Doğan- Tabii ki oldu. Biz, hep *biz ve ötekiler* diyenlere karşı *biz* şuurunun uyanması gerektiğini savunduk. Yani biz bir bütünü, Türkiyede her yıl diyelim ki yedi bin kitap yayınlanıyor; bunların bir kısmı tercüme, bir kısmı tekrar basım, bir kısmı da yeni yayınlanmış eserler... Bunların içinde şu kadar roman var, şu kadar şiir kitabı var, şu kadar hikâye kitabı var veya fikir kitabı var. Bunların hepsini kendi birikimimiz olarak kabul etmek zorundayız. Benimkiler var; gayrisi yok, demek yanlış. Bunu biz sürekli olarak kendimize benzer kuruluşlara, kendi kulvarımızda olan kuruluşlara duyurmaya, telkin etmeye, onlarla ilişki ve iş birliği geliştirmeye çalıştık. Ama ne yazık ki bunu itiraf etmek zorundayız, bunda yeterince başarılı olamadık.

İnan- Özellikle *Türk Cumhuriyetleri'ne söylemek istiyorum, Yazarlar Birliği oradaki sanat kuruluşlarıyla yazarlar birlikleriyle, dernekleriyle bağlantılar oluşturarak birçok etkinlikler de sergiledi. Bu Yazarlar Birliğinin kendine özgü anlayışlarından herhalde birisini oluşturuyor, öyle mi?*

Doğan- Biz Türkiyede yazar camiasıyla uzun süre alakadar olduk, dış ilişkiler kurmaya çalıştık, bunu tabii ki önce yakın çevremizde yapmak istedik ama dünya şartları buna pek fazla da elverişli değildi. Bilindiği gibi 1990'larda dünya sistemi büyük bir değişim geçirdi, bu keskin bir değişim oldu. Bu değişimden sonra nispeten bir ferahlama, ilişki geliştirme bakımından müsait zeminler meydana geldi. Dolayısıyla bunu değerlendirerek hemen hemen bütün Türk Cumhuriyetleri'nin yazar kuruluşlarıyla ilişki kurduk. Bağımsız olanlarla, özerk olanlarla hatta birtakım devletler içinde bulunan sadece topluluk olarak tanımlanabilecek yazar gruplarıyla da ilişkilerimizi kurduk. Diyebiliriz ki hani bir tanımlama var ya "*Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar*" biz diyebiliriz ki gerçekten "*Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar*" bir kesim içindeki Türkçenin çeşitli şivelerini, lehçelerini kullanan -edebi eserlerinde, diğer eserlerinde kullanılan- bir yazar camiasıyla çok geniş diyebileceğimiz ilişkiler kurduk. Bunun biliyorsunuz en önemli zeminini de

Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni teşkil ediyor. İlki 1992'de Bursa ve Konya'da yapıldı, ertesi yıl Kazakistan'da yapıldı, üçüncüsü Türkmenistan'da yapıldı, geçen sene -sizin de hatırlayacağınız gibi- dördüncüsü de Kıbrıs'ta yapıldı. Önümüzdeki yıl da -inşallah- bu devam edecek. Bu nasıl bir zemin meydana getiriyor? Tabii ki kuruluşlarla ilişki kurmak her zaman istenilen sonucu vermiyor yani kâğıt üzerinde bırakmaktansa bu ilişkileri, onu aktif hâlâ getirmeyi biz tercih ettik.

İnan- *Efendim, Yazarlar Birliği bu şiir şöleni münasebetiyle dış dünyaya özellikle Türk dünyasına da açılmış oldu. Orada görmüş olduğumuz manzara üzerinde biraz daha konuşalım. Orada nasıl bir sanat hayatı var ve nasıl bir sanat üretimi görüyoruz?*

Doğan- *Efendim, Sovyet dünyasında -ki yetmiş yıl kadar devam etmiş bir süreç olarak görmemiz lazım- yazı ürünlerine, sanata, kültüre büyük önem verilmiştir. Bu bir nevi devlet politikası haline getirilmiştir, dolayısıyla bütün bu dünyada yazar kuruluşları çok önde gelen resmi kuruluşlar statüsündedir. Tabii şimdi bir değişim ve dönüşüm yaşanıyor, gene yazar kuruluşları çok önde görünüyorlar ama eskisi kadar güçlü değiller. Bu yetmiş yıllık dönemi eğer kısaca tahlil etmemiz gerekirse bu ülkelerin hepsinde kendi lehçeleri ve şiveleriyle bir kısmı, bir kısmı da Rusçayla -müşterek bir dil haline getirilmiş olan Rusçayla- üretilmiş bir hayli eser var, edebi eser var veya fikri eser var. Bunların bir kısmı şüphesiz resmi propagandaya yönelik, resmi destekler sonucu ortaya çıkmış yayınlar ama bunun dışında kalan o toplumların kendi milli yapılarını kavrama ve yeniden ifade etme cehdi diyebileceğimiz oldukça başarılı eserler de var. Bu hem şiir alanında var, hem nesir alanında var. Dolayısıyla bu ülkeler, bu yetmiş yıllık dönemde her ne kadar birtakım sıkıntılara maruz kalmışlarsa da resmi bir ideoloji için yazarlar uzun süre çalışmışlarsa da yine de elde kalabilecek herkese bu günde verilebilecek, okutturulabilecek, başka lisanlara çevrilebilecek bir hayli edebi verimle de karşı karşıyayız.*

İnan- Onlarla daha yakın bağlantılar geliştirmenin bizim çağdaş Türk edebiyatı veya düşünce hayatı üzerinde olumlu etkileri olabilir mi, buna inanıyor musunuz?

Doğan- Şüphesiz olur yani bizim onların ürettiği bu eserleri tanımamız, edebi eserleri bilmemiz, kendi lehçemizde belki yayınlamamız büyük faydalar sağlar fakat ben aksinin daha faydalı olacağını düşünüyorum. Biz Batı Türkleri diyelim -öyle bir isim koyalım kendimize- nedir bu, işte Türkiye eskiden Osmanlı Devleti şimdi Türkiye Batı'yla doğrudan yüz yüze gelmiş, onunla mücadele etmiş, onunla kültürel alışverişte bulunmuş olan biz Batı Türkleri, diğer -isterseniz buna soydaşlarımız diyelim hadi, bu tabir belki tam oturmuyor ama böyle söyleniyor- soydaşlarımızdan farklı bir zeminde kendimizi bulmuşuz ve ortaya koyduğumuz eserler -aşağı yukarı yüz elli - iki yüz yıla yaklaşan bir dönem içinde- eski edebiyatımızdan da bir hayli farklılaşmış, yeni bir edebiyat tarzı da ortaya koymuşuz. Dilimizde de bunun yansımaları var ve biz gerçekten hem geçmiş dönemde -Batı Türkleri- çok önemli edebi eserlere sahip olmuşuz, çok büyük şairlere sahip olmuşuz hem de bu yenileşme denen dönemde veya Batı etkisinde diyebileceğimiz dönemde de çok önemli şairlerimiz ve yazarlarımız yetişmiş. Bunların Türk dünyası tarafından bilinmesi, okunması, faydalanılması halinde bir rönesans olacağını düşünüyorum. Yani onlar eğer bizi tanırlarsa, bizim edebiyatımızı iyi bilirlerse, bizim fikri eserlerimizi iyi takip edebilirlerse yeni bir yol açmak için güzel imkânlar elde edeceklerdir, diye düşünüyorum.

İnan- Bizim düşünce hayatımız olsun sanat hayatımız olsun Tanzimat'la birlikte Batı'ya açıldı ve hatta bir sürede Batı'yı tanıma hatta taklit etme dönemi geçirdik, ondan sonra belli oranda özgün eserler ortaya konuldu. Bugünkü durumdan geçmişe baktığımızda veya halimiz için söz konusu edelim Türkiyedeki yayın hayatı dünya standartlarına uygun bir konumda mıdır yani ilkeleri bakımından olsun bizim yayıncılığımız dış dünyada benzeri kuruluşların yayın ve ilkerine uygun mu?

Doğan- Bu sesli, görüntülü yayınlarm mı, uydu yayınları mı?

İnan- *Tüm yayıncılığımız?*

Doğan- Bizde çok bir hayli eski basın yayın geleneği var, burada zannediyorum hep pek fazla problem yok yani kitap yayıncılığı bizde bir hayli eski. Diyebilirim ki Doğu dünyasında bizden eski, kitap yayıncılığına başlamış ülke yok, 1727'den başlayan bir kitap yayıncılığımız var. Daha önce kitap yayıncılığımızdan önce de bizde el yazması eserlerin çoğaltılması çok yaygındı, İstanbul'da neredeyse bir hattatlar ordusu vardı, bunlar yüzlerce kitabı binlerce kitabı bir yıl içinde oğaltabiliyorlardı. Gazetecilik geleneğimiz yüzyılı biraz aştı, radyo geleneği işte yetmiş yıl civarında seyrediyor, televizyon geleneği yirmi ksr yaşında tabii tekelcilikten oğulcula geçildi. Dolayısıyla basından başlamak üzere sesli ve görüntülü yayınlara doğru geldiğimizde henüz istenilen yapıya ulaşılmadığını, istenilen olgunluğa ulaşılmadığını ben şahsım adına düşünüyorum.

İnan- *Türkiyedeki sosyal, kültürel anlayışların asgari mş-tereklerde birleşmesi konusunda olumlu gelişmeler oluyor mu? Özellikle mesela sizin de dâhil bulunduğunuz RTKn böyle bir kavgası, davası var mı?*

Doğan- RTÜK tamamen farklı bir yapıda kurulmuş bir müessese, Trkiyedede oğulcu yapıya geçen radyo ve televizyon kuruluşlarının belli bir statü kazanması için adeta meydana getirilmiş bir kuruluş. nce ne yapıyor? Türkiyedeki yayın kuruluşlarına belli statü tanımış oluyor. Ondan ncesi nedir, yani RTÜK üç yıl önce kuruldu -üç yıla yakın zaman oldu, kuruldu- üç yıl öncesinde böyle bir statüye sahip değildi, yani biraz keskin belki söylemiş olacağız ama yasal değildi, fiili durum vardı. Bu fiili durumun bir statü olarak kabul öncelikle var ve buna daha da yasallık kazandırma çabası var. Diğer tarafından ise kanunun n gördüğü yapılması gerekenler ve yapılmaması gerekenler ayrımı var, bunlarla ilgili bir çalışma yapılıyor. Bu yapılm-

ması gerekenler bir fren vazifesi görüyor, yapılması gerekenler ise mesela bunlar nedir, diyelim ki eğitim ve kültür yayınları yapılması gerekenler arasında sayılıyor, diyelim ki Türk müziği yayınları yapılması gerekenler arasında sayılıyor. Bu nasıl bir sonuç doğurabilir? Bu kuruluşların eğitim, kültür ve diğer birtakım yayınlar dolayısıyla daha çok birbirine benzemesi, daha belli bir kalite kazanması öngörülmüş oluyor. Yapılmaması gerekenlerde engellenen nedir? İşte bütün uluslararası uygulamaları gözününe getirerek bunu söylüyorum -mesela “Avrupa Sınır Ötesi Yayınları Sözleşmesi”nde yer alan ilkeler de buna benziyor-toplumda bir kere kişi haklarına saygı göstermek, bunun yapılması gerekiyor. Bunun aksinin yapılmaması gerekiyor mesela şiddet ihtiva eden yayınların yapılmaması gerekiyor, pornografi yayınlarının yapılmaması gerekiyor. Bunlar uluslararası standartlar.

İnan- Uluslararası standartlara uygun bir yayıncılığın sürdürülmesi konusunda çalışmalar yapıyor.

Doğan- Kamu düzeni meselesi var yine. Bu ortak bir yayın zemini meydana getirecek zamanla, getiriyor yavaş yavaş.

İnan- Zamanla belki getirir. Bir de sizin bir yazı hayatınız var, bir dizi eseriniz yayınlanmış. Uzun yıllar günlük gazetelerde yazılar yazdınız. Bir de kendi yayıncılığınız üzerinde duralım ister-siniz. Efendim mesela kitaplarla genelde siz neyi anlatmayı öngör-dünüz? Gerçi birçok alanda sözlükten tutunuz da sosyal konula-rınızı eleştiren, araştıran, toprak reformunu irdeleyen böyle geniş yelpazeli bir çalışma alanınız oldu yani bunları -hani mümkün de-gildir ama- özetin özeti haline getirecek olursak siz Mehmet Doğan olarak topluma ne söylemek istiyorsunuz?

Doğan- Böyle bir özetin yapılmayacağını siz de peşin olarak ifade ettiniz. Gerçekten öyle, benim ilk kitabım 1975’de yayınlandı şimdi 1997’de olduğumuza göre yirmi iki yıl olmuş. Daha önceden yazı çalışmalarım var, bu eser-lerde bir çeşitlenme gerçekten var, temel olarak şu var; dil,

kültür, yabancılaşma, kısmen sosyal tarih veya kültür tarihi diyebileceğimiz çalışmalar var. Bununla birlikte, dille ilgili olan en geniş olarak sözlükte kendisini buluyor ve 1981'de ilk defa yayınlandı. Bu sözlüğü ben üç defa genişlettim, on birinci yayınlanışı bu ama ilk baskısıyla şimdiki arasında çok büyük fark var.

İnan- Çok büyük fark var, kaç kelimeyi kapsıyor sözlüğünüz?

Doğan- Şu anda elli beş bin kelime ihtiva ediyor.

İnan- Yani neredeyse yazılmış olan en geniş sözlük.

Doğan- Diyebilirim ki Türkiye Türkçesini en geniş ihtiva eden sözlük konumunda. Diğer yayınlarımda da sözlükte de şu endişeden ben yola çıktım yani ben yazar olmak için yola çıkmadım fakat Türkiye şartlarında yaşayan bir insan, tahsil gören -ama basın-yayın öğretimini kendim seçtim- bir insan olarak piyasada söylenenlere, yapıp edilenlere karşı söyleyecek sözlerim var, diye düşündüm. O sözleri söylemek için yazma macerası başladı ve netice olarak bunlar kitaplara dönüştü. İlk kitabım *Batılılaşma İhaneti* 1975'te çıkan, o da defalarca yayınlanmıştır. Bu kitaptan itibaren bir kere Türkiye'nin yanlış bir modernleşmeden geçtiğini savundum, diğer kitaplarımda da buna benzer şeyler var. *Tarih ve Toplum* biraz daha geriye gidiyor yani bizim modernleşme tarihimizin öncesinden başlayan bir toplum yapısı çözümlenmesi yapmaya çalışıyor. Bazı kitaplarım sırf dil ve kültürle ilgili olan kitaplar, bazı kitaplarım Türkiye'nin politik yapısına eleştiri getiren kitaplar. Son olarak yayınlanan kitabım *Türkistan-Türkiye Gergefinde İran* adını taşıyor. Bu kitapta hep bizde konuşulan bir şey var, işte biz Farslar'dan çok etkilendik, Araplar'dan çok etkilendik, işte onların çok etkisinde kaldık, bunu ortadan kaldıralım falan. Son altmış-yetmiş yılın biraz özeti gibi bu aslında. Ben de diyorum ki bu bu etkilenme karşılıklıdır yani Farslar bizi ne kadar etkilediyse Farsçadan biz ne kadar etkilendiysek biz de aynı şekilde Farsları, İran'ı ve Farsçayı etkiledik. Bunun bir kültürel tahlil, kültürel çözümleme

diyebileceğimiz bir sonucu işte *Türkistan-Türkiye Gergefinde İran*. Belki bunu birkaç cümle ile kısaca özetlemek mümkün. Biliyorsunuz İran Türkistan’la Türkiye arasında yer alıyor. Doğusunda Türkistan var, batısında Türkiye var, arada İran var ve bin yıl boyunca -yani Türkler Müslüman olduktan sonra bin yıl boyunca- ya İran coğrafyasında konakladılar, devletler kurdular mesela Selçuklular, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safeviler, Safeviler’in devamı Kacarlar, son Kacar hanedanı hep türk asıllı hanedan bunlar. Bir kısmımız ise İran’da konaklamadık, Anadolu’ya geçtik yani İran’da kalanlar ve batıya geçenler var ve belli bir döneme kadar Türkistan nasıl İran Türkistanı etkilediyse Türkistan da İran’ı etkiledi. Belli bir dönemden sonra da Osmanlılar İran’ı etkilediler. Dolayısıyla iki taraftan etkilenmiş olan bir İran söz konusu ve bu iki ülkenin kültürleri arasında bir yakınlaşma var, tabii ki farklılaşma da var, bu farklılaşma olmazsa zaten kültürel alışveriş olmaz. Zaten bu benim ilk defa ortaya koyduğum bir şey değil, şüphesiz benim yeni bulduğum, yeni ifade ettiğim şeyler var ama Yahya Kemal merhum daha 1920’lerde buna benzer şeyler söylüyor. Bir kültürel çözümleme yaparken: *“Bizim dilimiz Arapça, Farsça, Türkçe üçü bir terkip meydana getirmiş, bu bir medeniyet terkididir, bunların hiçbirinden vazgeçemeyiz.”* diyor. Sonra ben bunun genelleştirilebileceği kanaatindeyim mesela bugün Farsçada, Arapçadan sonra en çok Türkçe kelime var. Öyle zannediyorum ki Arapçada da en çok Farsça ve Türkçe kelimeler var, diğer dillerden alınmış kelimeler var. Bu kültürler arasında aslında İslâm’ın meydana getirdiği bir medeniyet yakınlaşması var ve bu medeniyet yakınlaşmasını bizim reddetmememiz gerekiyor.

İnan- *Bildiğimiz kadarıyla Tanzimat’tan beri uğramış olduğumuz, toplumumuzun uğramış olduğu Batılılaşma; bu maceranın oluşturduğu bazı yıkımlar, çöküntüler veya kazanımlar bütün bunlar üzerinde düşünüyorsunuz. Yaşamış olduğumuz siyasal değişimlerin yine sonuçları üzerinde, kalıntıları üzerinde bir aydın olarak görüşler sergiliyorsunuz. Bu görüşlerden büyük bir bölümü size özgü görüşlerdir ama ilgiyle karşılanmış olan görüşlerdir.*

Kimileri ise vaktiyle başka düşünce adamlarımız, yazarlarımız tarafından ifade edilmiş ama sizin elinizde bir daha geniş açılıma kavuşturulmuş olan görüşlerdir. Umarız bu yazı hayatınıza devam edersiniz, memuriyetlerle ya da diğer faaliyetlerle bu verimli yazı hayatınızı engellemezsiniz. Ne düşünüyorsunuz?

Doğan- Çok teşekkür ederim, -inşallah- benim de niyetim öyle. Ben uzun süre yazarlık dışında başka bir işle iştigal etmedim. Türkiye’de nadir te’lif haklarıyla geçinen birisiydim. Şimdi parlamento tarafından seçilerek bir göreve gelmiş bulunuyorum, bunun belli bir süresi var, o süre içinde de ben tabii ki kendi asıl alanımdan, meslek alanımdan kopmak niyetinde değilim. Ondan sonra da bizim yazarlık mesleğinde emeklilik yok biliyorsun, ondan sonra da bu alana devam edeceğiz ve ben bütün eserlerimde Türkiye’nin yaşadığı -bütün belki Doğu toplumlarının yaşadığı- kimlik problemlerine cevaplar bulmaya çalıştım. Kitaplarımın hepsinde aşağı yukarı çeşitli açılardan bu cevaplar var, sözlükte de var bu -sizin ifade buyurduğunuz gibi- son yayınlanan *Türkistan Türkiye Gergesinde İran*’da da var. Gerçekten çok doğru tespitler, yaklaşımlarda buldunuz.

İnan- *Hazırda elinizde üzerinde yoğunlaştığımız herhangi bir somut olarak konu var mı, bir çalışma var mı?*

Doğan- Efendim, benim Mehmet Âkif’le ilgili küçük bir kitabım vardı: *Camiideki Şair Mehmet Âkif* diye, bir adeta risale gibiydi şimdi onu daha büyük çapta bir kitap haline getirmenin hazırlıklarını bitirmiş gibiyim. Merhum Mehmet Âkif bizim bu yüzyılda yaşamış çok önemli bir şahsiyetimiz, onun hem edebi eserleri bakımından önemli olduğunu düşünüyorum, hem kişilik olarak önemli bir insan olduğunu düşünüyorum. Onu iyi tanımamız gerektiğini ve iyi tanıtmamız gerektiğini düşünüyorum.

İnan- *Yani biyografik nitelikte (?)*

Doğan- Biyografik tarafları da var çözümlene tarafları da var, böyle bir eseri inşaallah tamamladık, önümüzdeki günlerde yayınlanacağını umuyorum.

İnan- Umarız. Gerçekten bereketli bir yazı hayatı geçirdiniz. Bunların tanığı, yayınlanmış ve yeni yeni baskılar yapan kitaplarımızdır. Kendinizi yazı dünyasının bir ferdi olarak hatta karnını bile bununla, te'lifleriyle doyuran kişi olarak ifade ettiniz. Umarız bu verimli çalışma hayatımız aksamadan daha yeni ve daha büyük eserlere dönüşerek devam eder.

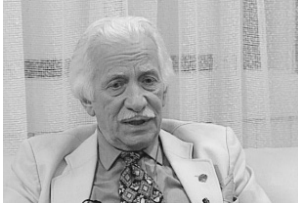
Doğan- İnşaallah...

İnan- Efendim, programımıza katıldınız, zahmet buyurdunuz, size çok teşekkür ederim ve mutlu, verimli bir düşünce hayatı, yazı hayatı dilerim.

Doğan- Çok teşekkür ediyorum ben de, beni bu programa davet ettiğiniz için çünkü başka programlarda konuşulamayacaktı bazı konuları burada konuşma fırsatı bulduk, onun içinde ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

İnan- Ben de teşekkür ederim, lütfettiniz. Efendim, bu haftaki konuşumuz değerli yazarımız, düşünce adamımız Sayın Mehmet Doğandı. Kendilerine teşekkürler ederim. İyi akşamlar olsun...

ÂKİF İNAN ile Gökhan Evliyaoğlu

Gökhan Evliyaoğlu: *Egzistansiyalizm'in son en büyük müessili Karl Jaspers bir yerde öyle söylüyor: "Şiiri duymak için şiirin mutlaka ölümcül çilesini yaşamak lazım." Felsefe tarihi yazmak, felsefe yazıları okumak, felsefe yapmak değildir. Felsefe yapmak için insanın Epikdetos gibi okumamış olması da mümkündür. Ve şunu söylüyor, bugün hâlâ teknikte bu kadar ilerlediğimiz halde her türlü bilim hayatında büyük ufuklar aldığımız halde felsefe yapmakta Platon'u aşmış değiliz. Çünkü felsefe yazmakla felsefeyi yaşamak ayrı bir şey. Öyle olunca bütün bu hayatın içinde filozof gibi bir şair, şair gibi bir filozof ve hem kalbin derinliğini hem kafanın zenginliğini bir araya getirebilen ama aynı zamanda da şu muazzam kâinatın bir zerresi olduğunun idraki içinde onun bir parçası olarak da yaşadığını hissetmeli. İnsan kâinatın ruhudur.*

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki konuğumuz yazı, sanat, düşünce ve siyaset dünyamızın ilginç ismi Gökhan Evliyaoğlu. Hoş geldiniz üstadım.

Gökhan Evliyaoğlu- Teşekkür ederim.

İnan- Efendim, çok ilginç bir geçmişiniz var ve çok önemli bir aile kütüğüne, soy kütüğüne sahipsiniz. İsterseniz önce ailenizden, yetişme döneminizden bahisle sohbetimize başlayalım. Buyurun üstadım.

Evliyaoğlu- Çok teşekkür ederim. Önce ekranlarınızda dinleyicilerimizle ve görünce bizi muhakkak hatırlayacak olan dostlarımla buluşma fırsatını verdiğiniz için teşekkür ederim. Soy kütüğü diyince iyi bir soya mensup olmak güzel bir şey. Fakat her zaman merhum hocam Arif Nihat Asya'nın bir sözünü anımsarım: "Onlar çocuğum, asil doğmuş. Bize de asil ölmek kalmış." Tabii bu, benim hayat felsefemde, benim kişiliğimin oluşmasında bir çizgi, hep öyle düşündüm. Sonra bir gün kendisiyle de tanıştığım büyük filozof Karl Jaspers, *Felsefe Nedir?* isimli şaheserinde bir yerde felsefeyi tanımlarken diyor ki: "Felsefe yapmak, ölmeyi öğrenmektir." O zaman geçmişten kalan bu hatıranın ne kadar önemli bir mesaj taşıdığını anlamış oldum. Bu nedenle soy güzel bir şey, asil doğmak bir rastlantı gibi, Allah'ın bir lütfu ama asil ölmek insana hayatta bir jest getirebilen büyük bir mesuliyet. Onun için dedelerimizle her zaman övünürüz, bütün milletimizin her ferdi gibi, çünkü bu toplumun her ferdinin soy kütüğü zaten asildir, en güzel çizgilerle gelmişlerdir. Efendim benim büyük dedem, dedelerimin dedesi olan dedem eski Malatya'da medfun "*Hubevliya*" yani güzel evliya ünvanıyla maruf ve bugün Battal Gazi ilçesi adı verilen eski Malatya'da bir Selçuk Türbesi'nde yatan büyük dedemiz onlar Horosan'dan Belh üzerinden ve Buhara'dan gelmişler ve orada bir Selçuk oymağı kurulmuş, biz onların torunlarındanız. Yakın mazimizde de dedemin dedesinin büyük dedesi olan Evliyazade Hacı Abdullah Efendi, Kadı Beyzavi Hazretleri'nin

Kur'an-ı Kerim tefsirini haşiyeler veren bir kitabın müellifi ve o benim geçmişimden bana kalmış en güzel hatıralardan biri. Bu hatıralar bizim hayatımızda büyük yer tutuyor. Ben de ayrıca özel bir itina gösteririm. Şimdi soy kütüğü değil de çünkü o hepimizin genel kütüğü, orada hatıralarla gelen şeyleri anlatayım. Mesela rahmetli babamdan kalma bir at kamçısı var, rahmetli babam on yedi senesi cepheden cepheye koşmakla geçmiş bir yedek subay. Çanakkale muharebelerinde, en zorlu savaş günlerinde bulunmuş, ondan kalma nişanlar var. Birisi büyük Alman nişanı, *demir zarif* veya *groys groys* diye anılan nişan, birisi Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın mührünü ve imzasını taşıyan Osmanlı nişanı... Şimdi böylece Çanakkale diyoruz fakat sadece bir cephe değil ki, onların hayatları cepheden cepheye koşmakla geçmiş. Sina Çölü, Süveyş Kanalı Harekâtı, Hicaz Muharebeleri ve Medine Müdafaası... Oradan kalan hatıraların ışığında büyüdük. Annemin babası olan dedem, Gaziosmanpaşa'nın Plevne Harekâtı'nda Savunması'nda bulunmuş, ondan da bana kalmış bir at kamçısı var. Şimdi onlara baktıkça, onlar benim çalışma odamın aksesuarları fakat o hatıraların içerisinde onlardan kalan manaya bakıyorum ve yine rahmetli düşünürlerimiz arasına katılmış olan Hilmi Ziya Ülken'in bir sözü, Hem Arif Hoca'dan hem Karl Jaspers'ten, hem de bahsettiğim Hilmi Ziya Ülken'den gelen bir terkiyle önümde daima bir ışık olmuş. O da diyordu ki: "*Biz içinde yaşadığımız bu topluma ne borçluyuz? Bir ömür mü, bir jest mi?*" Herhalde ikincisi... Eğer bu jesti ifa edebiliyor ve felsefe yaparken, sanat yaparken, şiir ve edebiyatla meşgul olurken bütün bu hayat tecrübesi içinde politika yaparken, eğer ölüm denilen o kesin hakikate doğru hayatımızı bir dosdoğru çizgi üzerinde yani bir sırat-ı müstakim üzerinde bir jest ifade ederek geçiriyorsak, ne mutlu bize...

İnan- Efendim, zat-ı âliniz 1927 Malatya doğumlusunuz. Hukuk, iletişim ve psikoloji okudunuz. Sonra yazı hayatınız başlıyor. Son Havadis gazetesinde, Yeni İstanbul'da uzun yıllar günlük yazılar yazdınız. 1960 yıllarındaydı, sonra *Düşünen Adam* dergisini

çıkardınız ve o dönemlerde gerçekten çok popülerdiniz. En çok okunan, en çok dinlenen bir hatiptiniz ve yazardınız. Sonra politikanın içerisindeydiniz, Adalet Partisi'nin oluşmasında büyük emeğiniz, katkınız oldu. Hatta denebilir ki o partinin, o dönemde kurulan öteki partilerin önüne geçmesinde sizin çabalarınız, yayınlarınız, önemli rol oynamıştır. 1961-1964 yılları arasında da Balıkesir'den milletvekili oldunuz, yazı hayatınız da devam ediyordu... Sonra bu yazı hayatınız olsun, siyaset hayatınız olsun, bir kesinti dönemine girdi ve siz öğrenime yöneldiniz, öğreniminizi tamamladınız ve hocalık yaptınız. Avrupa'ya gittiniz ve bir kesinti; niçin oldu bu kesinti?

Evlıyaoglu- Şimdi, kesinti gibi... Söyledikleriniz için özellikle iltifatlarımız için de teşekkür ederim. Bir insanın hayattaki başarıları, hiçbir insanın hayattaki başarısı sadece kendisinin başarısı değildir. Ne yaptysak dostlarımızla, arkadaşlarımızla birlikte yaptık. Zamanın getirdiği şartlar içerisinde insan bir mücadeleyi kabul ediyor. Orada hiçbir zaman tek başına değildir. Teşekkür ederim iltifatlarınıza. Büyük hizmetler vermiş olmak, hele bunu bir başkasından duymak insanı sevindirir ama muhakkak ki çetin mücadele günlerinde kendi neslimiz içerisindeki arkadaş gruplarımızla güzel mücadeleler verdiğimizize inanıyorum. Kesinti gibi görünen şeyler, benim toplumdan uzak kalmış olduğum zamanlara rastlar. Çünkü düşünce, yazı ve mücadele hayatımın, memuriyet hayatımın bir kısmı yurt dışında geçti. On iki yıl boyunca Avrupa kıtasında ataşelikler, birtakım diplomatik görevler almış oldum. O nedenle ülkemden uzaktım ama ondan hiç kopmadım. Her zaman onunla birlikte yaşadım.

İnan- Hemen araya girebilir miyim? Bu uzun yıllar Avrupada yaşamınız Türkiye'deki siyasi hayattan, yazı hayatından duymuş olduğunuz bir incinme ile de ilgili midir?

Evlıyaoglu- Hayır, değil... Yalnız çünkü benim yurt dışına çıkışım ve eğitim, basın ve çalışma ataşeliklerini kabul ettiğim yıllar yurtdışına çok sayıda insan gönderdi-

ğimiz zamanlardı. O halkımızın, oraya giden çocuklarının muzdarip hayatları beni çok yakından ilgilendiriyordu. Onun için Türkiye’de vazife görmekle yurtdışında vazife görmek hemen hemen birbirinden ayrı olmayan şeylerdir. Üstelik orada çok büyük meselelerle karşılaşan Anadolu çocuklarının imdadına yetişmek, meseleleriyle meşgul olmak, onlarla beraber olmak yani gurbeti içinde taşımamanın bir şekliydi. Onun için büyük bir kopukluk değildi.

***İnan-** Ama bütün buna rağmen Türkiye’de kalsaydınız -gibi geliyor bana ve bazılarına- Türk politikasında olsun, Türk basının-da olsun, belki çok daha önemli hizmet imkânınız olabilirdi.*

Evlıyaoğlu- Tabii, bir noktada size hak vereceğim tabii. Yani insan bazen çalışma alanını terk ediyor. Hani, sebepsiz gurbetin kahrını kimse ihtiyar etmez, diye bir söz vardır, güzel bir sözdür o ve onun bir gereği oluyor bu. Politikada beni rahatsız edecek şeyler oldu. Biz inançlarımızla, ümitlerimizle, tasavvurlarımızla, hayallerimizle ve bütün benliğimizle politikanın içindeydik. Çünkü ben politikaya girdiğim zaman politikayı politika yapmak için değil, politikayı memleket için yapmak gibi bir düşünceyle girdim. Herkes öyle yapar, denilebilir fakat rahmetli Samet Ağaoğlu bana bu hakikati öğreten bir sohbetinde şöyle demişti: “Bakın, Gökhan Bey, gençsiniz, politikaya girin, çünkü politika vatana hizmet etmenin en sanatkârane şeklidir, hele de düşünen ve sanatla meşgul olan insanlara çok yakışır.” O beni etkilemişti tabii, bu motivasyonla ben politikaya girmiştim ama zamanın şartları, 1960’da Türkiye’nin karşılaştığı durumlar, bir mücadele grubunun ortaya çıkmasını gerektiriyordu. O sebeple kendimizi bir düşünce ve kalem adamı olarak mücadelenin içinde bulduk. Derken bu mücadele bize halkın büyük sempatisini getirdi ve bizi kendi isteğimizin dışında politikaya çekti. Yani bunun büyük bir mesuliyet ve mecburiyet olduğunu gördüm. Zaman ilerledikçe seçimlerin her birini içinden ve uzağından yaşadıkça bunun ne kadar önemli bir şey olduğunu anladım. Yani şu söylenebilir, benim politikaya girdiğim 1960’lı yıllarda ben

ve arkadaşlarım milletvekili olabilmek için en küçük bir maddi çaba sarf etmedik, böyle bir şeyimiz olmadı.

İnan- *Elbette, sizin ününüz zaten kâfiydi.*

Evliyaoglu- Bu son derece enteresandı, beni ve arkadaşlarımı yani Anadolu'nun muhtelif yerlerinden gelen ve politika yapılması lüzumunu hisseden vatandaş kitlelerinin tercihiyle aldılar bir yerlere götürdüler. Ben de mesela kendi memleketim Malatya'yı düşüneneğim bir sırada Balıkesir'den gelen bir heyet beni kucakladığı gibi götürdü, Millet Meclisi'ne getirdi. Tabii bu, büyük bir lütuftu. Onun karşısında da çok büyük bir mesuliyet iradesiyle çalışmak gerekiyordu. Ancak politikanın içerisinde beni rencide eden tek hadise şudur: insanın oradaki hürriyetini muhafaza etmesinin siyasesi oluyor. Bir kere çok yanlış anlaşılan bir parti disiplini, insanı büyük ölçüde özgür davranmanın dışına itiyor. Bu, benim tahammül edemeyeceğim bir şeydi. Sadece bir tek örnek vereyim mesela ben Adalet Partisi milletvekiliyim ve büyük bir mücadelenin içinden geçerek gelmişim, kriz anlarında Adalet Partisi'nin hatta bir krizi geçmesinde emeği geçmiş bir insanım ama bir gün bir hadiseyle karşılaşıyorsunuz: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı tarihin içinden gelmiş bir İsmet Paşa, Amerika'da bulunduğu bir sırada benim grubumun bir gensoruyla düşürülmesini -bir bütçe oylamasıyla düşürülmesini- falan düşünebiliyor. Böyle bir durum benim her şeyin üstünde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'nın dışarıda bulunduğu bir sırada düşürülmesi içindeki bir jest içinde bulunmamam mesuliyetini bana veriyordu ve öyle yaptım. Grubumun grupta tespit etmiş olduğu oyların dışında ben aykırı bir oy verdim. Bu tabii, bana bazı politikayı politika için yapanlar tarafından bir siteme maruz bıraktı ve bunun daha derin bir mücadele hali almaması için politikayı terk etmek lüzumunu hissettim.

İnan- *Oysa Adalet Partisi'nin tüm çilelerini o zaman büyük oranda siz çekiyordunuz. Hatırladığımız kadarıyla rahmetli Pe-*

yami Safâyla hemen her gün askeri mahfiller tarafından siz yarılanıyordunuz, soruşturmalar oluyordu, birçok tahkikat, takibat falan... Yani parti adeta sizden soruluyor gibiydi o dönemde. Sizin parti üzerinde çok büyük etkinliğiniz vardı. Gümüş Palâyla olan yakınlığımız, Ali Fuat Başgil'le rahmetliyle olan iç içeliğiniz ki daha önceki yıllara sarkıyor sizin siyasetle, siyasetin önde gelenleriyle alakanız... Diyelim daha on altı yaşlarındayken Celal Bayar'la yapmış olduğunuz bir röportaj var.

Evliyaoğlu- Ortaokul üçüncü sınıf öğrencisiydim.

İnan- Efendim, böyle size biraz aykırı düşen o politik ortamdan uzaklaşarak Avrupalara gittiniz ama boş durmadınız orada. Her ne kadar Türk basınında görülmediyseniz de orada gayet ciddi, tutarlı eserler yazdınız ve sizin bir önemli yanınız da sanatınız, şiiriniz... Sizin yayınlanmış dört tane şiir kitabınız var. Bu kitaplar hakkında Mehmet Kaplan, Tarık Buğra, Arif Nihat Asya, Nihat Sami Bey gibi önde gelen, sanattan anlayan kişiler hep medhale bahsetmişlerdir. İsterseniz biraz da sanata, edebiyata dönelim. Efendim, sizin şairliğiniz, bu kitaplara yansıyan şairliğiniz gerçekten işin içinde olanlarca çok düzey belirten bir şairlik. Bununla birlikte sizin şiiriniz veya ününüz -şiir açısından diyorum- biraz gölgede kalmadı mı? Yani daha iyi bir yerde anılabilirsiniz. Bu sizin hayatınızın bir bölümünü Batıda geçirmeniz, onun dışında gündeminizde politika olması, kavga olması ve sanata az zaman ayırmamızla mı ilgili acaba?

Evliyaoğlu- Belki değil, çünkü zamanımı hiçbir zaman boş geçirmemeye çalışırım. Zaten görünüşte de öyle yani, üç fakülte disiplininden geçmek, akademik kariyere mensup olmak, üniversite hocalığı yapmak, diplomatik görevlerle meşgul olmak, politikayı parlamento dışında ve içinde izlemek gibi bir hadise. Yalnız burada benim değişmeyen çizim kalemimdir. Yani her zaman kalemimi öpüp başıma koyup da kâğıdımın üzerine koyduğum zaman dünyanın en mutlu insanı olurum. Politikada da zaten kendimi bir yazar olarak aynı mesuliyet duygusu içinde bulduğumu bana gösterdi. Söylediğiniz hadiselerde de o sıralar benim

gazeteci olmam, bir gazetenin başyazarı olmam, sonra onu bahsettiğiniz büyük isimlerle, Ali Fuat Başgil -rahmetli hocamız-, Peyami Safa gibi insanlarla bir arada yaşamamanın bir de eski İstanbul'un Çınaraltı'sıyla, Küllü Kahve'siyle, bizim ikinci, üçüncü akademimiz olan topluluklarla geçirmemiz bizi bu hadisenin içinde bulmamıza sevk etti. Fakat biz hocalarımızdan, büyüklerimizden birinci vasıf olarak terbiyeli olmak vasfını aldık. Onun için şiirin ve diğer sanat dallarının da biraz reklama dayanan bir yanı vardır. Yani ün, reklama bağlıdır. Ama bana hocalarımın söylediği şey çok güzeldi. Bana demişlerdi ki: “Şöhret sana gelecek, ün seni takip edecek ama sen ünden kaçacaksın.” Bunun faydasını da gördüm. Çünkü bazen aşırı reklam birdenbire kendisini toplumun içinde bulan bir sanatçının başından geçen hadiseler, onun sanatında bazı kayıplara sebep olabiliyordu. Zaten bu kitabımda da bahsettiğim gibi ben sanatı da diğer jestleri de önce kendim için yapıyorum. Çünkü bu benim karakterimin bir gereği oluyor. Ondan sonra ona iştirak edenler benim küçük toplumumu oluşturuyor. Ben bir şiir yazıyorsam ve o şiir önce dostlarım tarafından sonra okuyucularım tarafından benimseniyorsa, gittikçe topluma açıyorum demektir. Fakat bu toplumu kendi gayretimle genişletmek gibi bir çaba içine girmeyi hiç düşünmedim. Hani “*Marifet iltifata tabidir.*” diye bir söz vardır, bu her zaman da doğru değildir. Çünkü köşede bucakta kalmış çok güzel şeyler vardır. Bir anekdot olarak dikkati çekecektir sanırım: rahmetli Mehmet Kaplan hocam, Türk sanatı, şiiri, edebiyatı üzerine bir akademi kurulması için bir çabanın içine giriyor bir ara, düşünüyor ve devrin siyaset büyüklerinden iktidarda olan birine giderek diyor ki: “Bakın Türkiye’yi barajlarla donatmak gibi bir çabanız var ama bir de kültür barajına ihtiyacımız var.” O zaman muhatabı diyor ki: “Evet ama önce su kanallarını yapaalım, barajlarımızı yapaalım.” Onun üzerine Profesör Kaplan diyor ki: “Eve döndüm meyus bir şekilde, tam da Mesnevi Şerif üzerine çalışıyorum, baktım ki açık sayfada Mevlana bana sesleniyor, orada da şu var: *Sanat ve ilim adamının büyüğü sultan*

kapısında dolaşmayandır. Sultanın büyüğü, sanat ve bilim kapısında dolaşandır. Dedim ki: bana ne büyük ders verdin koca Mevlana, demek hata etmişim. Şimdi onun için insan, kendisinin propagandisti olmamalı. Yalnız bir şey daha var, biraz da ün bizim gibi böyle bunaltılardan geçmekte olan toplumlarda bir ideolojinin damgasını taşırsa ün yapmak kolaylaşıyor. O da kitle hareketleri haline gelmiş olan ideologlar tarafından destekleniyor. Fakat bunun şöyle bir zaafı var, ideoloji ve ideolojik akımlarla desteklenen sanat muhakkak ki kendi sanat değerinden biraz kaybediyor. Artık o sanatın sanat kurallarını bırakıp doğrudan doğruya fikrini yayma, mesajını iletme vasıtası haline geliyor ve bunun talebi de talibi de çok olduğu zaman ister istemez şiir değerinden kaybediyor. Belki de konuşma bu noktaya gelir diye size enteresan bir şey göstermek isterim. Yani benim en çok dolaştığım yerler Avrupa ülkelerindeki kitapçılarıdır, bir gün eski bir kitapçıda son derece önemli gelen bir kitap buldum. Bu kitap Almancaya Romence'den tercüme edilmiş, birçok ilim ve sanat adamının biraraya gelerek getirdikleri tek kelimeyle muhteşem bir eser. Şimdi bu kitap *Matematiksel Şiir* yahut *Şiirin Matematiği* aynı zamanda da matematiğin şiiri bunun üzerine bir şey. Ama bakıyorsunuz ki şiir sanatı üzerine yazılmış olan birçok makaleyi meydana getirmiş olan bu kitapta sinüsler, kosinüsler, tanjantlar, logaritmalar arasında bir şiirin kuruluşu üzerine şiire yakın matematikçilerin ortaya koyduğu denklemler var. Yani şunu demek istiyorum, aslında kalemi elimize alıp da şiir yazmaya başladığımız zaman bir matematik yapmanın, bir şey inşa etmenin farkına vardığımız zaman sonunda güzel şiirler yazdığımızı hissedebiliyoruz. Ama bu özellikle son yıllarda bana acı veren bir şey, özellikle şiirin üzerinde bu dikkat kayboldu. Bunun birçok faktörü olabilir ama bana göre eğitimde bir zaaftır bu çünkü bizim üzerimizde eğer biz güzel şiirler yazabildiysek benim neslimden gelirse bu...

İnan- Eğitim derken yani uygulanan Milli Eğitimi mi kastediyorsunuz yoksa onun dışında...(?)

Evliyaoglu- Milli Eğitim'i kastediyorum öncelikle Milli Eğitim. Çünkü diğerini insan herhangi bir sanata yatkınsa akademilerde, resim sergilerinde, resim atölyelerinde, heykel atölyelerinde ve şiir sanatının konuşulduğu yerlerde edebiyatla meşgul olan yerler, konferanslarda, büyüklerini dinleyerek bir şeyler kazanır ama sanatın tekniğini öğrenemez. Sanatın tekniğini öğretecek olan edebiyat ve sanat öğretimidir. Türkiye'de son on beş - yirmi yılda büyük ölçüde bir zaaf var.

İnan- *Yani bu konuda devletin, hükümetin bir kültür politikası olmalı...*

Evliyaoglu- İhmali var, çok büyük bir politika yanlışlığı var, biraz da şundan geliyor; çok büyük adamları bizim lise öğretmenlerimiz. Bundan bugünkü lise öğretmenlerimiz, ortaokul öğretmenlerimizi küçümsemek gibi bir mana çıkarılmasın, yalnız onlara da çok itina edilirdi. Ve kendileri de fazla medar maişet meşgul değildiler. Şimdi birtakım iktisadi hareketler öğretmeni de öğrenciyi de kendisini doğrudan doğruya sanata ve bilime vermekten uzak tuttu. Böylece edebiyat öğretimindeki zaaf şiire ve edebiyata büyük ölçüde yansıdı. Şunu söyleyebilirim; Türk milleti, Türk toplumu, çok duygusal bir toplum. İnanımızı bireyler olarak da fevkalade duygusal. Onun için yüzlerce hatta belki yurt dışındaki vatandaşlarımızla binlerce şiir yazılıyor. Fakat içinde gerçek şiiri bulmakta son derece güçlük çekiyoruz. Şiirin tekniği üzerinde bir çalışma yapılmadığı anlaşılıyor.

İnan- *Yani günümüzde şiirin düşünce hayatının bir kriz içerisinde olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?*

Evliyaoglu- Tabii, tabii. Bunu kaybetmiş olduğumuzu anlıyorum çünkü bakıyorum milli nazım şekilleri dediğimiz şekiller üzerinde şiir yazmayı deniyorlar ama kafiyeyi bilmiyorlar, vezni bilmiyorlar. Bir koşmanın koçaklama-

dan farkı var; bir gazelin, divan edebiyatının diğer türlerinden farkı var ama bunları bile bilemedikleri için olmuyor.

İnan- *Buna çağın hastalığı mı diyelim yoksa ülkemize özgü...*

Evliyaoğlu- Değil, bu Batı ülkelerinde böyle değil. Burada -o kadar enteresan ki- hâlâ şiir sanatı üzerine çalışanların kendilerine yabancı olması lazım gelen aruz veznini öğrenmeye gayret ettiklerini görüyoruz. Yani bu bir heykel sanatında da öyledir; iyi bir heykeltıraş, mermeri yontarak oranda bir insan başı çıkararak insandır. Ondan sonra çamuru yoğurdukça onun şeyi kanıtlanmış olur, şiir de öyle. Yani şiirin mimarisi, tekniği, matematiği, vezni, kafiyesi, kuralları bilinmedikçe güzel şiir yapmak imkânı olmuyor. O sebeple şiirin her zaman çok güzellerinin olmadığı bir ortamda siz de belki iyi şiirle meşgul olarak kenarda kalmak durumunda kalıyorsunuz.

İnan- *Yani biraz ulusal duyarlılığa dayalı olmalı anlamında mı söylüyorsunuz bunu edebiyatımızın, şiirimizin?*

Evliyaoğlu- Yani birinci planda öğretimi... Yani şiir de -Salah Birsal de öyle söyler- tıpkı resim gibi atölyelerde öğrenilir. Şiirin bir atölye çalışması olmadan şiirin yazılması mümkün değildir. Bunu hatta şöyle de denemek mümkündür; ben bunu kendi kendime yapabiliyorum, yapamayanlar da bir arkadaşları vasıtasıyla yapabilirler. Eğer bir şiir yazmışsam, onu bildiğim yabancı dillere tercüme ediyorum; bakıyorum, aynı havayı orada da taşıyabilecek mi bu? Eğer bunu yapamıyorsa kelimelerin kuruluşunda bir mimari hata olduğunu görüyorum ve yeniden çalışıyorum.

İnan- *Yani iyi şiir, şöyle anlayabilir miyim söylediğinizi, iyi şiir bir yabancı dile çevrildiğinde de güzel kalabiliyorsa...*

Evliyaoğlu- Evet. Şimdi bu kitapta da ortaya konulan şey şu ki, tıpkı matematiğin özel dili gibi şiirin özel dili de tercüme edilemez. Hatta onu en güzel Jean Cocteau söyle-

miştir: “Şiir öyle ayrı bir dildir ki, kendi yazılmış olduğu dile bile tercüme edilemez.” Şimdi bu sırrı keşfedebilmek için de büyük şiirin çabalarından geçmiş olmak lazım. Şimdi gençlerimize de bir mesaj vermek gerekirse, şiirimizi okumuyorlar... Türk şiir geleneğinden alınacak çok büyük dersler vardır. Ve şuna inanıyorum ki bugün serbest vezinle güzel bir şiir yazabilmek için mutlaka aruz vezni üzerinde çalışıp güzel şiirler yazmış olmak şarttır, hece vezninde ve aruz vezninde.

İnan- *Efendim şimdi dünyadaki globalleşme ile bizim milli kültür arasındaki ilişkilere de böylece temas etmiş oldunuz.*

Evliyaoğlu- Bu soru fevkalade uzun uzun cevaplanması gereken bir soru çünkü globalleşmenin de Türkiye'deki kavram kargaşasının içinde her zaman çok doğru olarak anlaşıldığını zannetmiyorum. Yani buna iletişimin getirdiği bir küçülme, dünya teknolojisinin özellikle iletişim teknolojisinin getirdiği bir köyleşme, koskoca bir dünya yuvarlağının bir köy hayatına kavuşması gibi bir düşünce bile geliyor. Aslında globalleşme, tarihin her döneminde dünyanın her devrinde vardı ama iletişim vasıtaları bu kadar süratli olmadığı için yavaş olurdu. Zaten basının ortaya çıkması haber yapıkları dediğimiz şeyle başlamıştır ve onu ilk defa yayın hayatına geçiren gemicilerdi. Uzak limanlara gidip pazar arayışlarını getiren ‘Dünyada ne oluyor, ne bitiyor?’ onları anlatan şeylerdi. Şimdi bize globalleşme dediğimiz şey iletişim hızından başka bir şey değil. Zaten Toynbee bunun takvimini çok güzel verir yani iki yüz elli milyon seneden beri ilk kalıntılar bırakan insandan bugüne kadar araba tekerleğinin milyonlarca sene bulunmasından sonra araba tekerleğinin bu milyonlarca seneyi binlerce yıla sığdırdığını; daha sonra buharlı makinelerin bulunmasını; gemilerin, akarsuların, buharlı gemilerin devreye girmesini; elektriğin keşfini, elektriğin keşfini her keşif aşamasında toplumun milyonlarca senelik mazisinin aylara, hatta şimdi saatlere sığdığını görüyoruz. Şimdi globalleşmeyi bu anlamda alırsak bütün bir dünya

iletişimi içerisinde milli kültür konusu çok ciddi bir mesele teşkil eder. Ama burada muvaffak olmanın yolunun kendi dünyamızda globalleşmede bulurum ben. Yani eğer, kendi dünyamız, Türkiye'deki Türk dünyası, yurt dışındaki Türk dünyası, bütün bunlar bizim yer yuvarlağı üzerinde kaplamakta olduğumuz kuşağın bir icabı. Böyle yapınca onun karşısındaki dünya da içinde kendi dünyasını kuruyor ve bir gün dünya mutlaka bu diyalog birliğine girecek. Bu küreselleşmenin güzel yanı.

***İnan-** Efendim, sizin çok ilginç bir hayatınız, geçmişiniz, sanat hayatınız, düşünce hayatımızın birçok ünlüleriyle gerçekten çok derinliğine genişliğine yakınlıklarımız, arkadaşlıklarınız oldu ve bütün bu özelliklerinize ek olarak ve sanatı, şiiri de sürekli olarak ciddiye aldınız.*

Evliyaoğlu- Çok ciddiye aldım.

***İnan-** Şimdi kendi şiiriniz için dışarıdan bir gözlemci yerine kendinizi koyarak birkaç cümle söyler misiniz? Kendi şiirinizin özellikleri...*

Evliyaoğlu- Tabii, onu gene şiirle anlatayım çünkü poetika, o sizin söylediğiniz gibi şiir sanatı üzerine çok şey söylenir. Burada da bu kitabın takdiminde zaten onu “Niçin şiir yazıyorum, sanattan ne anlıyorum, sanat toplum için midir, yoksa sanat için midir?” ama ben onu çok özetliyor ikisini de kapsayan bir şeyle “Sanat benim içindir.” diyorum. Çünkü benim için ama siz bunları beğenirseniz, sizin için; kaç kişi beğenirse, onlar için; bütün bir toplum beğenirse bütün bir toplum için olacaktır. Fakat önce muhakkak ki sanat eseri olacaktır. Ama ben sanatı ciddiye alıyorum. Bir insanın ben güzel şiirler yazıyorum, demesi çok zor bir hadisedir ama ben şiir yazıyorum. Bunun tabii takdiri okuyucularına kalıyor. Peki, böyle bir poetikada, ben bir şiir sanatını birkaç rubai ile ve bir şiirle anlatmaya çalışmışım. Kitabıma isim veren rubai şöyle;

Filozofça

*“Ne şiir felsefedir, ne de felsefe şiir.
Biri aklın, öteki kalbin dilidir.
Ne var ki, felsefe, şiiri duymalı.
Ve şiir, filozofça söylenmelidir.”*

Öyle olunca, yani şiirle, sanatla, felsefe arasındaki hiç kesilmeyen çizgide ama aynı paralelde görmek istiyorum. Bir başka şey poetikaya yani “Nasıl şiir yazmalı?” da bana bir ışık tutuyor... O da Cenabı Mevlana’dan esinlenerek...

Sihir-i Helal

*“Koca Mevlana dedi ki;
Şiir söz sanatı değil, bal gibi sihir.
Sihir dinimizce haramdır ama,
Şiir, sihrin helal olduğu şeydir.”*

Öyleyse bir sihirbaz gibi bir şiir verebilmek sanatın büyüğüne erişmek oluyor. Sonra bugünkü tarzda, yine bir poetika şiiri...

Şiir Ne

*“Renk renk,
Fısıltılar ve şarkılarla açıldı mı çiçeklerin masalı
Tohumda aramalı sırrını tomurcuğun.
Ve tohum şairin kalbinde çatlamalı...
Şair ağaçları anlatacaksa
Yeşil manzarayı ressama bırakmalı.
Köklerin ruhuna dalmalı şiir.
Ki onlarda nice ormanlar saklı.
Bir deniz şiirinden dizeler yansımalı,
Gemi bordalarına, direklerine...”*

Öyle yazılmalı ki

Denizciler dövmelerle işlesinler bileklerine...

*Barişm şiiri s ylenecesse
Ezgiler derlemeli aşklara dair.
Kutsal savaşların dizelerini
Kılıç d ver gibi dövmeli şair.
 p şmeli sır dolu kelimelerle,
manalara hasret kalan dudaklar...*

şiirin öylesi insanı bütün benliğini titreterek kucaklar.
*Tanrısal bir haber gibi sarsmalı,
Sade ruhu değil, siniri, teni, bir cennet meyvesi olmalı*
şiir.

Yaklaşır yaklaşmaz duymalı lezzetini.”

şimdi, yani şiir bence bu derinliklere girmeli, okyanus-
ların derinliklerini görmeli, gökyüzünün sonsuzluklarına
açılmalı, milyonlarca galaksinin içinde dönen gezegenlerin
nasıl bir hayat içinde varsa yoksa neler olabildiğini hisset-
meli...

İnan- *Yani her şeyle ilgili, bağlantılı...*

Evliyaoglu- *Yani doğanın bir parçası olduğunu...*

İnan- *Müspet bilimler dediğimiz şeyler; felsefe, geometri, ma-
tematik... Bütün bilimlerle i içe sanat...*

Evliyaoglu- Mesela o Egsiztanyalizm’in son en büyük
m essili Karl Jaspers bir yerde öyle söylüyor: “şiiri duya-
bilmek için şiirin mutlaka ölümcül çilesini yaşamak lazım.”
Felsefe tarihi yazmak, felsefe yazıları okumak, felsefe yap-
mak değildir. Felsefe yapmak için insanın Epikdetos gibi
okumamış olması da mümkündür. Ve şunu söylüyor, bu-
gün hâlâ teknikte bu kadar ilerlediğimiz halde her türlü
bilim hayatında büyük ufuklar aldığımız halde felsefe yap-
makta Platon’u aşmış değiliz. Çünkü felsefe yazmakla fel-
sefeyi yaşamak ayrı bir şey. Öyle olunca bütün bu hayatın
içinde filozof gibi bir şair, şair gibi bir filozof ve hem kalbin
derinliğini hem kafanın zenginliğini bir araya getirebilen
ama aynı zamanda da şu muazzam kâinatın bir zerresi ol-

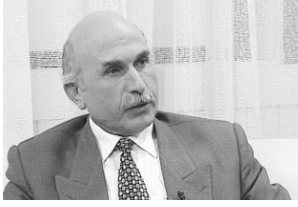
duğunun idraki içinde onun bir parçası olarak da yaşadığını hissetmeli. İnsan kâinatın ruhudur.

İnan- Efendim, vaktimiz sel gibi aktı gitti... Çok güzel konuştunuz, çok güzel şeyler söylediniz. Tabii, sizi bundan sonraki programlarda da dinlemek isteyeceğiz. Efendim lütfettiniz, zahmet buyurdunuz...

Evliyaoğlu- Çok teşekkür ederim.

İnan- Efendim, yazı hayatımızın, sanat hayatımızın, politikanın önde gelen isimlerinden, renkli isimlerinden, Gökhan Evliyaoğlu'yla sohbeta bulunduk. İyi günler olsun efendim...

ÂKİF İNAN ile Rahmi Özen

Rahmi Özen: Benim görüşüme göre üç büyük kitap vardır, üç büyük ayet vardır. Bunlardan birisi kâinattır, büyük bir kitaptır; ikincisi bu kâinatın imarcısı olarak yeryüzünde Allah'ın halifesi göreviyle görevlendirilmiş olan insandır; üçüncüsü de Kuran-ı Kerim'dir. Her birisi ayrı bir kitaptır. Şimdi insanı böyle tanımlarsanız, büyük bir kitap olarak tanımladığınız zaman ve yeryüzüne Allah'ın halifesi olarak gönderilen bu insanın üzerinde, yeryüzünde birçok görevleri vardır. Bu görevlerin başında yeryüzünü imar etmek... Ben bugüne kadar belki şiir alanında ve fikir alanında sizin gibi bazı değerli ağabeylerimizin, üstatlarımızın tesiri altında kaldık. Onlar bizi yetiştirdiler, onların fikirleriyle büyüdük, beslendik, geliştik. Ancak öykü ve roman dalında ise ben hiçbir yazarın tesiri altında kalmadım, hiçbir yazar bana öncülük yapmadı, ben doğada Allah'ın birinci kitabı olan doğada yapılan tahribatı insanoğlunun gözünün kirlendiği zaman yani ikinci kitap olan insanın özünün kirlendiği zaman gözünün de kirleneceğine dair öykülerimde ve romanlarımda bunları dile getirdim. Yani kısaca özü kirliliğin gözü de kirliliğin imajını okuyucularına güzel bir dille, güzel bir Türkçeyle, lezzetli bir şekilde aktarmak istedim.

Âkif İnan- İyi günler olsun efendim, bu haftaki konuğumuz Rahmi Özen. Hoş geldiniz efendim.

Rahmi Özen- Teşekkürler...

İnan- Efendim Rahmi Özen; roman, tiyatro, piyes, hikâye ve şiir alanında birçok eserler vermiş olan bir sanatçı. Ama ne yazık ki edebiyat dünyamızda çalışmalarına uygun bir yeri aldığını pek söyleyemeyiz. Oysa kendileri gerçekten çok verimli bir sanat hayatı sürdürmüşlerdir ve on bir eser yayınlamışlardır. Ve ilginç yanı, bu eserlerin hemen hemen tümü ödüller almış, Milli Eğitim Bakanlığı'nun, Kültür Bakanlığı'nun, Tarım Orman Bakanlığı'nun, çeşitli kuruluşların ödüllerini, birinciliklerini almışsınız bu eserlerinizle ve daha yayınlanmamış beş eseriniz mevcut. Efendim, bu kadar verimli ve gördüğüm kadarıyla sizi ben bir münasebetle bizim Eğitimciler Birliği Sendikası'nın başkanı olduğunuz için, Samsun başkanı olduğunuz için tanıma fırsatı buldum ve eserlerinizi de itiraf edeyim ki o münasebetle okudum ve eserlerinizi görünce gerçekten edebiyat dünyamızda hakkı olan yeri alamadığımıza üzüldüğüm kişiler arasında sizi sayar oldum. İsterseniz bunun sebepleri üzerinde duralım. Önce sizin hayat hikâyenizle başlayalım, isterseniz. Bildiğim kadarıyla 1949 Samsun/Terme doğumlusunuz ve Eğitim Enstitüsü mezunusunuz ve Samsun'da edebiyat öğretmenisiniz. Bizim bu bildiğimizin dışında hayat hikâyeniz olarak bize nakledeceğiniz hususlar varsa lütfen buyurun...

Özen- Başka da bir şey yok kısa hayat öykümde, 1970 yıllarında lise son sınıf öğrencisiyken edebiyata yöneldim. İlk eserimi tiyatro olarak 1970 yılında *Zulmetten Nura Doğru* adlı eserimle sanat dünyasına girdim. Eserim o yıllarda amatör tiyatroların Anadolu'da çokça oynadığı bir eser seviyesine geldi. Bir süre tahsilim nedeniyle yazmaya ara verdim. 1974 yılında da *Mukaddes Çile* adlı İslâm tarihinden alınmış ilk Müslümanların çilesini, ızdırabını anlatan bir yine tiyatro türünde eserimdir.

İnan- İsterseniz eserleriniz üzerinde açıklamaya girmezden evvel sizi sanata başlatan etkenler üzerinde, sizin sanatınızın oluşumunda üzerinizde etkisi olan kişiler üzerinde dursak mı?

Özen- Durabiliriz, benim görüşüme göre üç büyük kitap vardır, üç büyük ayet vardır. Bunlardan birisi kâinatır, büyük bir kitaptır; ikincisi bu kâinatın imarcısı olarak yeryüzünde Allah'ın halifesi göreviyle görevlendirilmiş olan insandır; üçüncüsü de Kuran-ı Kerim'dir. Her birisi ayrı bir kitaptır. Şimdi insanı böyle tanımlarsanız, büyük bir kitap olarak tanımladığımız zaman ve yeryüzüne Allah'ın halifesi olarak gönderilen bu insanın üzerinde, yeryüzünde birçok görevleri vardır. Bu görevlerin başında yeryüzünü imar etmek... Ben bugüne kadar belki şiir alanında ve fikir alanında sizin gibi bazı değerli ağabeylerimizin, üstatlarımızın tesiri altında kaldık. Onlar bizi yetiştirdiler, onların fikirleriyle büyüdük, beslendik, geliştik. Ancak öykü ve roman dalında ise ben hiçbir yazarın tesiri altında kalmadım, hiçbir yazar bana öncülük yapmadı, ben doğada Allah'ın birinci kitabı olan doğada yapılan tahribatı insanoğlunun gözünün kirlendiği zaman yani ikinci kitap olan insanın özünün kirlendiği zaman gözünün de kirleneceğine dair öykülerimde ve romanlarımda bunları dile getirdim. Yani kısaca özü kirliliğin gözü de kirliliğin imajını okuyucularına güzel bir dille, güzel bir Türkçeyle, lezzetli bir şekilde aktarmak istedim.

İnan- Evet, oraya gelmek istiyorum. Efendim, sizin kaynağımızın ne olduğu belli oldu, onu anlattınız. Fakat benim için en ilginç yanınız sizin anlatımda çok değişik, çok şiirsel gerilim yüklü bir üslubunuzun olduğu ve çok ilginç bir imajla donattığınız gerçeği, bunu nasıl gerçekleştiriyorsunuz? Yani bu konuda da hiç sizin öncünüz, örnek aldığımız kişi olmadı mı? Yani bir üslup ustalığı gösteriyorsunuz...

Özen- Gayet tabii ki, oldu. Onları burada sayacak değilim, saymayacağım. Onların hepsinin önlerinde eğiliyo-

rum, ellerinden öpüyorum. Ben bir edebiyat öğretmeniyim, yıllardır liselerde edebiyat öğretmenliği yapıyorum. Öğrencilerime vermiş olduğum kompozisyonlarda, onları sözlü edebiyat alanlarımda konuşturduğum zaman üzülerek söyleyeyim ki Türkçeyi ifade edemiyorlar, Türkçeyi kullanamıyorlar. Sözcükleri yerli yerinde kullanamadıkları için bu bana, kalbime bir hançer gibi dokundu.

İnan- *Araya gireceğim izninizle... Efendim, siz sürekli olarak edebiyat öğretmenliğiniz, öğrencilerle ilgili anılarla dolusunuz. Türkçeyi iyi kullanamadıklarından şikâyet ediyorsunuz. Konuyu biraz daha genelleylim. Türkiye'deki yazı hayatının içerisinde bulunan, medyada bulunan insanların Türkçesi güzel mi ki, iyi mi ki siz daha yetişme döneminde olan çocukları beğenmemekle yola çıkıyorsunuz?*

Özen- Maalesef haklısınız. Tabii ki Türkçe iyi anlatılmadı, -gerek buyurduğunuz gibi- görsel medya dediğimiz, gerekse yazısal medya dediğimiz dergilerimizde, kitaplarımızda gazetelerimizde hatta konuşmacılarımız ve hatta spikerlerimiz bile televizyonlarda güzel Türkçemizi gerekli şekilde, onun zevkini tattıramadılar. Tattıramayınca bir edebiyat öğretmeni olarak “Bizler ne yapabiliriz?” sorusunun cevabından hareket ederek ben hayatım boyu bütün öğrencilerimle konuşurken, yazarken, verdiğim kompozisyonlarda hep buna dikkat ettim, güzel bir Türkçenin tattırılması, konuşturulması zevkinden hareket ettim. Eserlerim belki bunun yansımasıyla, bu şiirsel dille “Çılgık çılgıca beni okuyun, işte asıl Türkçe benim, buradayım, siz ise başka şeylerle meşgulsünüz.” imajından hareket ediyor.

İnan- *Efendim, döne dolaşa yine öğretmenliğe dönüyorsunuz, öğretmenliğe tam gömülü haliniz var. Diyorum ki keşke bir o kadar da Türkiye'nin edebiyat hayatına kendinizi gömme, mal etme konusunda bir çaba üstlenmiş olsaydınız be eserleriniz bu denli gürültüye gitmezdi Rahmi Bey...*

Özen- Evet Sayın İnan, ben eserlerimi çantama koyarak İstanbul piyasalarında dolaştım günlerce. Yayınevlerine gittim, kendimi takdim ettim, eserlerimi gösterdim, maalesef her birisi bana programlarının beş yıla kadar, dört yıla kadar, üç yıla kadar dolduklarını söylediler. Ben ise içimdeki büyük bir arzu ile yazmanın hevesliliğinden hareket ederek ha bire yazıyor ve yazdıklarımı raflara koyuyordum. Daha sonra son zamanlarda Kültür Bakanlığı gibi, Milli Eğitim Bakanlığı gibi Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığı gibi, Türkiye Edebiyat Vakfı gibi, büyük öykücümüz Ömer Seyfettin'in anısına açılan hikâyelerde artık dedim bunlara bari katılalım. Bunlarda belki sesimizi duyururuz niyetiyle katıldım ve her katıldığım yarışmada -şükürler olsun Mevla'ya ki- ödül aldım. Baktım ben gerçekten yazıyormuşum ancak az önce buyurduğunuz gibi çeşitli edebiyat dergilerinde, edebiyat sahasında sizinle de zaman zaman latife olarak konuştuğumuz gibi bir taşra yazarı olduğum için edebiyat dünyasında sesimi duyuramadım, bu bir gerçek.

İnan- Efendim, sizin sanatçılığınızı birilerinin kabul etmesi için, mutlaka sizin eserinizi okuması lazım. Kimi sanatçıların eserlerini insanlarımız okumamış olsalar bile onların, bir sanatçı, şair, romancı, hikâyeci olduğuna dair en azından duyumları vardır ve öylece kabul edilmişlerdir. Sizinki ise tam bunun tersi... Ancak okunarak tanınmanız mümkün olabilir ve o sizin eserlerinizi basmayan yayın evlerini de pek suçlamak doğru değil. Niye? Onlara gidiyorsunuz erken ağarmış saçlarınızla, eserlerinizi götürüyorsunuz: Kimsiniz? Rahmi Özen... Adam Rahmi Özen diye bir sanatçıyı duymamış edebiyat dergilerinde, edebiyat çevrelerinde, muhitinde. Onun için bu yaşa gelmiş ismi duyulmamış bir adamın eserini gözden geçirme zahmetine bile katlanmaksızın çeşitli mazeretlerle sizin eserinizi size iade ediyorlar. Benim sizin hakkınızdaki önerim bundan böyle edebiyat çevrelerinde, ciddi edebiyat çevrelerinde görünmeye çaba gösteriniz ve bu müstağni halinizi aşın, bu belki sizin belki nefsinizin hoşuna gidecek bir şey değildir. Ama bu

eserlerinizin gün yüzüne çıkması bakımından bu milletin insanlarının, gençlerinin okuması, edebiyat dünyamızın bunları tanınması açısından lüzumlu olduğu kanaatindeyim. Ne dersiniz?

Özen- Teşekkür ederim. Bizde kendi kabuğumuzu çatlatamadığımız için bağlı bulunduğumuz kurum olan Milli Eğitim Bakanlığı'na eserlerimizi gönderdik, burada bir heyetten geçti. Şükürler olsun olan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tam sekiz tane eserim yayınlandı. Bunlar bugün piyasadadır. Okuyucularımız artık ulaşabiliyorlar mı veya hut da ulaşamıyorlar mı onu bilemiyorum. Önerinize çok teşekkür ediyorum, haklısınız.

İnan- Edebiyat dünyasında yer almak, bu bakanlıklar evet onlarda bassınlar varsın ama öncelikle ciddi edebiyat çevrelerinin ve yayınevlerinin ilgi göstermesi gerekir, bunun için sizden -ben kendi hesabıma edebiyat mensubu olarak- bu çekingen davranıştan kendinizi kurtarmanızı rica ediyorum.

Özen- Teşekkür ederim.

İnan- Çünkü hakikaten okuduğum kadarıyla hele günümüzde rastlamadığımız bir üslup özeni ve temiz bir Türkçe ve gerçekten de yoğun bir şiirsel anlatım sahibisiniz. Bunun tanınması lazım, bilinmesi lazım. Ve almış olduğunuz ödüller... Bu kadar, bir dizi ödül almışsınız amma sizi çok yakından bilenlerin dışında hiç kimse bunlardan haberdar değil. Siz bir inanıştan, bir ideolojiden yola çıkarak yazdığımızı söylüyorsunuz. Bu mesajımızı biraz daha açar mısınız? Neyi anlatmak istiyorsunuz insanlara?

Özen- Ben önce insanlara insanı anlatıyorum eserlerimde. İnsan nedir, gayesi nedir, hedefi nedir? Bunun için de bir romanım da var: *Bana Beni Anlat Öğretmenim*. *Bana Beni Anlat Öğretmenim*'de insanın hayat serüvenini anlatıyorum, doğa ile olan ilişkisini anlatıyorum, daha sonra da başka eserlerimde de hep ben doğa insan ilişkisini anlatıyorum. Çünkü insanoğlu yaşamaya en elverişli olan doğayı katlediyor, yok ediyor. Bunca güzel topraklarımız, bunca

güzel yeşil alanımız, havamız, oksijenimiz, masmavi denizimiz, masmavi gök kubbemiz, bereketli topraklarımız, o güzel su kaynaklarımız maalesef kötü kullanma neticesiyle insanoğlunun kendi özünü kirletmesi neticesinden gözü de kirlenerek yani menfaatlerine bunları kullanarak, günübürlük şeylere kullanarak modern teknolojinin baskısı altında insanoğlu eziliyor, insanoğlu tabiatı eziyor, varlığı eziyor, varlığı yok ediyor. Düşünün bir kere Cenabı Hak varlığı bezemiş bir âlem, dünyaları bezemiş. Kendisini yok eden, kendi ögesini varlık ögesini tanımayan insanoğlu, bu sefer doğa ögesini de tanımıyor yani Allah'ın ikinci kitabını da tanımıyor. Bunu belki menfaatleri icabı yapıyor ama maalesef kendi geleceğini öldürüyor. Çünkü doğada insanla birlikte yaşayan hayvanlarda bununla birlikte yok olup gidiyor.

İnan- *Yani teknoloji doğayı yok etmesin, imha etmesin istiyorsunuz. Yoksa bu, teknolojiye karşı çıkmak anlamında değil.*

Özen- Asla, asla. İnsanlığın yararına kullanılsın, tahrip etmesin; doğayı yok etmesin.

İnan- *Teknolojinin insancıl biçimde kullanılmasını istiyorsunuz. Bir eserinizde de: "Yüreğine zincir vurulmuş toprağa ve nefesi tükenen beton kentlere bir ağıttır bu." diyorsunuz. Ve gerçekten teknolojinin, çağdaş yaşamın kirlettiği doğaya -gerçekten- çok duygulu, şiirsel bir ağıt yakmışsınız. Ağıt şiire özgü bir terimdir, biliyorsunuz ama siz onu romana taşıdınız.*

Özen- Romanda kullanıyorum çünkü artık bana göre biliyorsunuz malumunuz edebiyatla iştiğal ediyorsunuz, yıllardır edebiyat öğretmenliği yapıyorsunuz- Türk edebiyatında ağıt dediğimiz zaman bir yiğidin bir kahramanın, bir ünlü kişinin kahramanlıklarını, yiğitliklerini, erdemliklerini ölümünden sonra arkasından anlatan güzel şiirlere denilir. İşte bana göre toprak, hava, su, ağaç, orman ve onunla birlikte maalesef insan ölüyor, katlediliyor. Ben

romanımda bunun ağıtını yakıyorum. Şehirler tamamen beton kentleşmiş, yeşili kovmuşlar, ayağınızı basmaya bir tabanlık yeşil, bir tabanlık toprak bulamıyorsunuz. Bugün şehirlerimiz böyle geliyor, bunun karşısında susmak elde değil, denizlerimiz balıklarını bereket bakımından artık bizden alıyorlar artık. Düşünün İstanbul Boğazı'nda yüz yetmiş yedi tür balıktan bugün on sekiz tür balık kalmıştır. Yani insanoğlu karada mahlûku öldürüyor, denizde balığı öldürüyor. Bunun karşısında ağıt yakmamak bir işten değildir. Ben şair değilim ancak şiir söylüyorum, manzume söylüyorum. Romanlarımda da kullanmış olduğum şiirsel dil bunun karşılığı yoksa içten gelen -sizler gibi, siz değerli ağabeylerim gibi, büyük şairler gibi- bende söylemek yoktur. Ancak yazarken beni iç duygularım ve özenle kullanmak istediğim güzel Türkçem beni şiirselliğe doğru itiyor.

İnan- *Ayrıca sizin şiirlerinizde var. Naat ve münacaat yarışmalarında ödülleriniz var. Onun dışında bir de Dede Korkut Hikâyeleri'nden birini manzum hale getirmişsiniz, baskıya hazır hale getirmişsiniz. Her ne kadar sizin belirgin yanınız nesir ise roman, hikâye ve tiyatro ise de şiir ile de ilginiz var. Şiirinizin romanınıza yansımaları değil, ayrıca şiirinizin de kendi başlı başına bir zuhuru var ve onun da üzerinde durmak isteriz. Mesela destandan bir parça dinlemeyi çok isterim, eğer lütfederseniz.*

Özen- Onu daha sonra okuyacağım ancak ben şunu ifade edeyim; tiyatrolarımdan altı tanesini manzum olarak yazdım. Bunlardan birisi *Töre Bitti* manzum olarak yazılmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri'nden uyarlamış olduğum *Boğaç Han Destanı*, *Hacı Bayram Veli* bu da manzum olarak yazılmıştır. Çanakkale Diye Diye adlı eserimiz, *Gözyaşları* diğer adı ile *Boynu Bükük Çiçekler* değerli eserimiz de manzum yazılmıştır, manzum tiyatrodur. Son olarak denemek istedim, Türk edebiyatının en derin kültür kaynaklarından biri olan ve Anadolu'daki ilk kaynaklarından biri olan Dede Korkut Hikâyeleri'nin üstünde çok düşündüm, ne yapabiliriz, diye. O güzel hikâyeleri günümüz Türkçesi

ile günümüze uyarlamak; gençlerimize o günün havasını, o günün kültürünü, edebiyatını, büyük insanlarını, örfünü, âdetini, geleneğini, göreneğini, tarihini nasıl bu günümüze çağımıza getirebiliriz, diye düşündüm durdum ve bu çalışmamın neticesinde iki eseri bunlardan birisi *Boğaç Han Destanı*'nı manzum olarak, manzum piyes olarak bir de *Bamsı Beyrek Destanı*'nı günümüze uyarlayarak *Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek* adlı bir roman meydana getirdim. Böylece bu roman Türk edebiyatının hatta dünya edebiyatının (4+3=7)'li hece vezni ile yazılmış en uzun romanı oldu. Altı bin mısradan müteşekkildir. İsterseniz baş tarafından bir iki bölüm okuyalım...

İnan- Biraz lütfeder misiniz?

Özen-

“Bir ilkbahar sabahı
Güneş nur gibi doğdu
Hanlar hanı Bayındır
Otağından doğruldu
Rüzgâr gibi gürledi,
Kurtlar gibi uludu
Hey yiğitler yiğitler
Oğuzun namlıları
Kardeşler yoldaşlarım
Yurdumun ozanları
Diye seslenmişti Han,
Bu ses ile yiğitler
Bayındır'a gittiler
Buyruğunu bekleriz
Hanlar hanı dediler
Han Bayındır gürledi
Sözlerini derledi
Yiğitler toplanmıştı
Töresince söyledi
Görelim ne söyledi

*Ak otağın dikilsin
Kara yerin üstüne
Gölgeğim gerilsin
Mavi göğün yüzüne
Serilsin türlü türlü
Bin yere ipek halı
İç Oğuz dış Oğuz'a
Haberler yollamalı
Atlı ulak sürülsün
Ünü büyük beylere
Davetim iletilsin
Beldelere köylere
Kıvansın be yiğitler
Hem ok atsın göklere
Bu sözleri işiten
Yiğitler el bağladı
Han'ın sözleri ile
Mutabakat sağlandı
Yiğitler dikildiler
Han'a şöyle dediler
Ak otağın dikildi
Han'ım yerin üstüne
Alaca gölgeleğin
Gerdik göyün yüzüne
Serildi türlü tülü
Bin yere ipek halı..."*

diye devam ediyor bu şiirimizde roman anlatışı, bir öykü anlatışı ile.

İnan- Ben sizin son olarak Yaralı Ceylan adlı romanınızı okudum, bir destansı anlatım var. Türk edebiyatında bunun bazı örneklerine rastlıyoruz ama gerçekten siz çok ilginç ve özgün bir eser yazdınız bu Yaralı Ceylan'la. Bu Yaralı Ceylan'da gerek içerik bakımından gerek dil açısından herhalde bazı iddialarımız gerçekleşmiş olmalı, bunlar üzerinde durabilir miyiz?

Özen- Evet, bir kere geçmişin destansı hayatını, yaşamış destansı öykülerini güzelim Türkçe ile yeni yaşatmak bütün edebiyatçıların, bütün sanatçıların, bütün aydınların gayesi olmalıdır. Ben yeni nesillere Türk dilinin güzelliğini, onunla yazmanın tadını, destanlarımızı, insanlarımızın geçmişteki çilesini çağımıza aktardım. Ve dedim ki bu güzel çocuklarımız, üniversite gençliğimiz, lise gençliğimiz güzel bir Türkçe öğrensin hatta medya kuruluşlarımız hatta basınımız artık güzelim Türkçemizi anlaşılır bir dil haline getirsin. Herkes bunun çilesini çekerek güzel eserlere yönelmeyi amaçladım. Muvaffak olduysam, başarabildiysen bunda mutluyum.

İnan- *Yalnız amaçlarımız bu kadar mı?*

Özen- Amaçlar çok, her şeyden önce ben dil üzerinde duruyorum. Benim anlatmak istediğim güzel Türkçemizi herkes güzel kullansın, diyorum. Aydınlarımız güzel kullansın, devlet adamlarımız güzel kullansın, fikir adamlarımız güzel kullansın, romancılarımız, öykücülerimiz şairlerimiz güzel kullansın, diyorum.

İnan- *Affedersiniz yani ben güzel bir eser yazayım, büyük bir eser yazayım, bir edebiyat ürünü ortaya koyayımdan daha çok siz toplum Türkçe öğrensin, dilimizi sevsinler gibi kaygıların peşinde misiniz?*

Özen- Efendim, eserin büyüklüğünün iddiasını ben yapamam.

İnan- *Efendim yoksa edebinizden mi söylemek istemiyorsunuz?*

Özen- Evet, gayet tabii ki.

İnan- *Olur mu söyleyin efendim. Sonra sahi zannederler, bu kadar mütevazı olmayın.*

Özen- Evet sayın hocam, onun büyüklüğünü biz söylersek bizim edebimize -dediğiniz gibi- yakışmaz. Onun büyüklüğünü, eserlerin büyüklüğünü sizin gibi eserin kıymetini bilen, değerini bilen ağabeylerimiz onları yansıtırlar gazetelerinde, basın kuruluşlarında, medyanın çeşitli bölümlerinde dile getirirler. Biz kendimizi böylece takdim etmeyelim ama ben şu gerçeği vurguluyorum devamlı olarak diyorum ki: yazarlara, aydınlarımıza sesleniyorum, medya kuruluşlarına sesleniyorum; şu güzel Türkçemizi her şeyden önce güzel kullanmaya gayret edelim. Tabii ki eserlerin büyüklüğünü de edebiyatçılara bırakıyorum, aydınlara bırakıyorum, okuyuculara bırakıyorum.

İnan- *Halikarnas Balıkcısı gibi eğer örnekeleyecek olursak hatta Kemal Tahir hatta Yaşar Kemal gibi kendinize özgü ilginç -hep söylüyorsunuz- destansı bir anlatımınız var.*

Özen- Teşekkürler...

İnan- *Gerçekten “Üslubu beyan aynıyle insan.” demişler. Sizin kendinizi yansıtan bir üslubunuz var. Bu üslubunuzun gelişerek devam etmenizi dileriz kuşkusuz ama bu üslubunuzun içerisinde bir de mesajlar var. Bu dili iyi kullanmayı falan aşan bir çağdaş insana söyleyeceğiniz mesajlar var. Bu mesajınızın ekseninde gördüğüm kadarıyla geçmişle günümüz insanı arasında köprüler kurma gibi bir özen taşıyorsunuz.*

Özen- Çok teşekkür ederim, çok güzel ifade ettiniz.

İnan- *Bu bir bakıma toplum hayatının süregeldiğini, edebiyat hayatımızın da zincirin halkaları gibi birbirine devam ettiğini gösteren bir örnek. Kendinizi, hayatınızı, sanata edebiyata adanmışsınız ve gerçekten başarılı eserler veriyorsunuz. Şimdi size bir sorum olsun, siz aynı zamanda edebiyat okutan birisiniz. Rahmi Özen’in, öyle bir kişinin yazmış olduğu eserleri okusamız bir edebiyatçı, bir eleştirmen olarak ne dersiniz? Birkaç cümle de kendiniz hakkında, kendinizin dışında kendinizi var görerek bir şeyler söyleyiniz.*

Özen- Benim söylediklerimi siz söylediniz, ben derim ki kendi kendime: “Niçin tanınmadınız?” başka bir şey diyemem.

İnan- Gerçekten çağında gölgede kalmış isimler var. İtiraf etmeliyiz ki bizim edebiyatımızda, geçmiş edebiyatımızda böyle isimler yoktur. Batı dünyasında dahi nice müzik adamı, besteci yani edebiyat adamı öldükten sonra kadri kıymeti bilinmiştir. Ama bizim Türk edebiyatında sağlığında gerekli hakkı olan ünü kazanmamış insan yok denecek kadar azdır. Şunu demek istiyorum; toplumumuz iyi sanatın kadrini bilmıştır ve sanatçıya gereken ilgiyi, saygıyı göstermiştir. Günümüzde bu bir ölçüde perdelenmiş, gölgelenmiş olabilir ama yine de umutlu olmak lazım. Bu konuda ne demiş şair: “Fıtrat değişir sanma, bu kan yine o kandır.” Ben bu inançla sizin eserlerinizin bu toplumda ve edebiyat dünyasında gerekli ve hakkı olan ilgiyi, yeri alacağına kesinlikle inanıyorum ama lütfen biraz da siz kendinizi değiştirin ve edebiyat dünyasına sanat çevresine, dergilere “Merhaba” deyin. Bu tevazuyu da biraz geride bırakın, derim. Ne diyorsunuz hocam?

Özen- İnşallah. Edebiyat öğretmenliğimin yanında iş hayatım vardır, kendim Samsun’da inşaatla meşgulüm, inşaat işlerim vardır. Tarımla uğraşıyorum aynı zamanda. Gündüzümü üçe ayırmışımdır, bunlardan sabah kalkıyorum inşaatlarımı geziyorum, inşaatlarımın başındayım; öğleden sonra öğrencilerimin başındayım ama hepsinin hakkını vererek belki şu anda beni seyreden öğrencilerim bununla iftihar edeceklerdir. Daha sonra geceleyin de eser yazıyorum, yazabildiğim kadar. Yazdıklarımın kimisini yırtıp atıyorum, kimisini de böyle basın dünyasında sizin gibi değerli ağabeylerimizin sayesinde tanıtıyorlar, tanıtıyoruz işte...

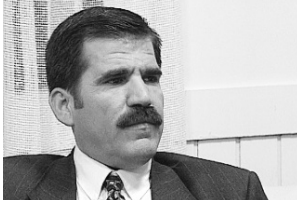
İnan- Herhalde gündüzki uğraşlarımızda bile yine akşam yazacaklarınızın adeta bir belirlenmesi yapılıyordur yanınızda, nezdinizde. Yoksa hemen masanın başına oturur oturmaz bir şeyler

çıkıyor değil. Bir bakıma bir programla sanatı yaşıyorsunuz. Zahmet buyurdunuz, çok teşekkür ederiz, lütfettiniz, şeref verdiniz.

Özen- Ben teşekkür ederim sayın hocam, bize bu imkânı tanıdınız...

İnan- *Efendim, bu haftaki konuğumuz, değerli romancı, tiyatro yazarı, hikâyeci ve şair, tekrar ifade ediyorum; hakkı ve layık olduğu yeri toplum daha kendisine vermemiş ama gerçekten büyük bir içerik sahibi olan Rahmi Özen Beyefendi'ydi... Zahmetlerinden dolayı kendilerine teşekkür ederim. Sağ olun efendim.*

ÂKİF İNAN ile Kamil Aydoğan

Kamil Aydoğan: Köylünün çektiği birtakım sıkıntılar var, acılar var, dramatize olaylar var, şiirsellikler var, doğası var köyün, bu doğanın köylünün iç dünyasına yansıması var. Bunların hepsini ama hepsini -acısıyla tatlısıyla kötü ve iyi yanlarıyla daha doğrusu insanın hayatına yansıyan biçimiyle, insanın hayatında ne varsa köylünün hayatında da o var esasında- onların hepsini yansıtmaya çalıştım Köy Yazıları'nda. Ama orda bir şey var, köy gerçeğini bir de şiirsel bir üslup ile ortaya dökmeye çalıştık. İlk bakışta okunduğunda köyde karasaban var, çift sürülür hayvanlarla falan, öyle değil, olay anlatımından çok işin arka planıyla ilgilenmeye çalıştık biz.

Âkif İnan- İyi günler olsun. Her hafta bir sanatçı ile yapmış olduğumuz söyleyişi programımızın bu haftaki konuğu Kamil Aydoğan. Kamil Aydoğan yazar, şair ve eğitimci. Efendim, hoş geldiniz.

Kamil Aydoğan- Çok teşekkür ederim, sağolun.

İnan- Efendim, bütün sanatçıların genç yaşta sanata koyulduklarını biliyoruz. Siz de kuşkusuz çok erken yaşlarda başladınız. Sizi şiire, yazıya başlatan sebepler, etkiler üzerinde durabilir miyiz? Dolayısıyla kısaca hayat hikâyenizi...

Aydoğan- Memnuniyetle tabii. Bendeniz 1956 yılında Kahramanmaraş'ta doğdum. Liseye kadar orada okudum, daha sonra Gazi Üniversitesi Türkçe bölümünü bitirdim. Lise yıllarındayken kendimi bir sanat edebiyat çevresi içerisinde buldum. Diyeceksiniz nasıl birden kendinizi sanat edebiyat çevresi içerisinde buldunuz? Demek ki bizde de sanat edebiyata meyyal bir ruh dünyası, ruh yapısı, doğuştan gelen bir yapı vardı ki biz de o dünya içinde bulduk kendimizi. O yıllarda Ankarada yayınlanan *Edebiyat* dergisi çevresinden birtakım ağabeylerimiz ile iletişimimiz temaslarımız oldu. Onlarla yazışıyorduk. Onlar bizleri sürekli yazmaya teşvik ediyorlar, adeta kamçılıyorlardı. Okumaya teşvik ediyorlardı, o konuda da adeta zorluyorlardı. Okumayla yazma aynı zamanlarda tezahür etti, diyebilirim. Yani sistematik bir şekilde okumaya orta sonlarda veya lise birlerde başladık. Yazmaya da o yıllarda başlamış olduk. Kahramanmaraş'ta yayınlanan bir yerel gazete vardı: *Kent* gazetesi ve *Işık* gazetesi. Bu dediğim tabii 1970'li yıllarda oluyor. Bu gazetelerin özellikle *Işık* gazetesinin sahibi Şeref Turhan Bey de sanata edebiyata yatkın hatta sanatın edebiyatın içinde bir insandı. Bizden önce orada yetişmiş olan zat-ı âliniz başta olmak üzere Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu -Allah rahmet eylesin-, Erdem Bayazıt gibi daha önce Nuri Pakdil ustanın da bu insanla da tanışıklıkları, üfletleri olduğunu biliyorduk.

İnan- Yani önce yerel basında yazılarımız, şiirleriniz çıkıyordu sonra Edebiyat dergisiyle bağlantı kurdunuz. Benim hatırladığım kadarıyla siz o zamanlar Köy Yazıları diye ilginç bir yazı dizisi yayımlıyordunuz. Sonradan bunlar Köy Yazıları adı altında bir kitapta da toplandı. Bu yayımlandığı dönemde bizim Edebiyat çevresinde ilgi ile karşılanıyordu. Bilindiği gibi Tanzimat'la birlikte başlayan köye doğru yönelme hareketi olmuştur. Cumhuriyet döneminde de oluşan, etlenen, butlanan bir köy edebiyatı var kuşkusuz. Ama sizin yazdıklarımız da bir farklı yaklaşıma ve değişik bir anlatım ortaya çıkıyordu, onu görüyorduk. Bize o dönemlerde oldukça ilginç gelen bu yazılarınız hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Aydoğan- Tabii ki memnuniyetle... 1977'lerde Ankara'ya geldik Gazi Eğitim Enstitüsü'nde okumak üzere. O yıllarda Edebiyat dergisinde de bi'l-fiil yazmaya başladık. Sözünü ettiğiniz yazılar Köy Yazıları o yıllarda yayımlanmaya başladı, 1981'lere kadar devam etti. Daha sonra da 1982 yılında kitap haline geldi. Köy Yazıları'nda diğer köy edebiyatından farklı bir üslup, tarz ve içerik olarak şunu söyleyebilirim; o yazılarda (diğer köy edebiyatı yazılarında) -dikkat buyurulursa- hep karanlık bir köy imajı vardır, zorluklar içerisinde, pislik içerisinde... İnsanın içini karartan, bunaltan bir köy imajı...

İnan- Yani yapay ve ideolojik bir köy anlatımı.

Aydoğan- Aynen öyle. Biraz da köyün birtakım gerçeklerinin kullanıldığı bir edebiyat dönemi. Oysa Köy Yazıları kitabındaki yazılarda köylünün aydınlık ruh dünyasını yansıtır o yazılar.

İnan- Aslında sizin bu köye yaklaşımımız gerçekçi bir yaklaşımdır. Fakat Cumhuriyet döneminde de bizde örneklerini görmüş olduğumuz köy edebiyatı -şiiri, hikâyesi yani- onlarda da oldukça böyle rahat, parlak ve sevecen bir köy yaşamı anlatılır. Fakat aradaki fark şu olmalı; o dönemlerde de yine yapay bir yaklaşım vardı çünkü öyle idealize ettikleri yapıda değildi köy. Belki tarihinin en yıkkın, en perişan, en fukara dönemini yaşıyordu, özellikle İstiklal Savaşı sonrasında Anadolu köylüsü. O köylülüğü sanatçılarımız

âlilerinizin şiirleri okuduğumuz şiirlerdi. Erdem Bayazıt'ın şiirlerini okurduk, Osman Sarı'nın *Bir Savaşçıdır Kalbim*'in çoğu yerini ezberlemiştik. Üstadın Necip Fazıl'ın şiirleri, Sezai Karakoç'un şiirleri bizleri çok etkiliyordu. Ancak Sezai Karakoç'un şiirleriyle ilgili aklıma gelen bir anekdotu arz edeyim. O kadar şiirle haşır neşirdik ki ve o kadar çok anlamaya çalışıyorduk ki -bu dediğim olay orta okul sonlarında falan veya lise birlerde- bir gün gece gene işte bu Ali Karaçalı, Ökkeş Aydoğan, Mehmet Bal diye bizim bir grubumuz vardı, ekibimiz; o ekiple okuduk Sezai ağabeyin şiirlerini, dedik herhalde burada şunları şunları demek istiyor. Tamam, dedik şiirin anahtarını bulduk. Murat Bayazıt diye bir edebiyat hocamız vardı. Ona koştuk, dedik: hocam burada şunları anlatmak istemiyor mu? Herhalde biz şiirin anahtarını yakaladık filan... O tabii uzun uzun bize anlattı. Şiirde doğrudan bir anlam olmayabileceğini, şiirin insana haz veren, insanı coşturan bir şey olduğunu vs. şiirin gerçek durumunu anlatmaya çalıştı. Demem o ki bu saydığım şairlerden çok fazla etkilenmiştik.

İnan- Başka isimler de okuyordunuz, izliyordunuz (?)

Aydoğan- Kuşkusuz, bütün şairleri, Türk şairlerini, yabancı şairleri lise yıllarında okuyorduk, ki bize o zaman bazı öğretmenlerimiz bize bunların gereksiz olduğunu, yazık olduğunu filan bize ifade ediyorlardı. Hatta o kadar çok roman okuyorduk ki bir gün başka bir hocamız dedi ki :“Bu Dostoyevski'yi niye bu kadar çok okuyorsunuz, onun arkasında özeti falan vardır, onları okursanız yeterli.” filan demişti. Yani sanata edebiyata bu şekilde bakan hocalarımız da vardı.

İnan- Bunlar edebiyat hocasıydı tabii(?)

Aydoğan- Onu bilemiyorum ama olmayanlar da vardı, Murat Bayazıt tipindeki hocalarımız da vardı; gerçekten bizlere yön veren, bizlere yol gösteren, seviyeli hocalar da vardı. Onlardan çok istifade ediyorduk.

İnan- Edebiyatı yanlış anlayan, özet romanı okuyunca yeterli zannedenler var kuşkusuz. Bir de doğrudan doğruya edebiyatı sevmediğini söyleyenler de var, edebiyatın gereksiz olduğunu elbette söyleyenler de var. Böyle insanlar da var değil mi evvela sorayım?

Aydoğan- Elbette. Bu arada anmadan geçemeyeceğim, bize gerçekten çok emekleri geçti. Üç beş satır yazdıysak onların yoğun çalışmaları, gayretleri ve yol göstericilikleri ile oldu. Bir Mustafa Koyuncu hocamız vardı, Necmettin Gevri hocamız vardı ki bize yazarçizerler kadar, en az şairlerini okuduğumuz şairler kadar derin etkileri olmuş idi. Ki bugün onlardan istifade ediyoruz hâlâ.

İnan- Bir bakıma sizin fikri bakımdan oturmanızda, bir yer bulmanızda bu söylediğiniz öğretmenlerin etkileri oldu. Peki, bu sizin fikri tercihinizle sanatınız örtüşüyor mu birbirleriyle?

Aydoğan- Kuşkusuz, zaten sanat içi boş, fikirsiz, düşüncesiz bir şey olduğu zaman sanat olmaz, bir şey ifade etmez. Tabii ki bizim fikirlerimiz sanatımıza olduğu gibi yansıyor.

İnan- Yani sanatta bir düşünsel öz olmalı, diyorsunuz.

Aydoğan- Mutlaka olmalı.

İnan- Bunun dışında fildişi kulesi sanatçılığı, diyoruz. Yalnız sanat ve estetik kollayan sanatçılar da var kuşkusuz ama onların da farklı bir biçimde olsa bile bir düşünsel zemini herhalde olmalı. Bir de edebiyatı hiç sevmeyenler var. Bu adamların sevmemesi neye dayanıyor acaba? Tanımamaktan mı kaynaklanıyor yoksa bir parça görmüşler de beğenmemişler ondan mı? Mesela edebiyat sevmediğini, ilgilenmediğini söyleyen birine siz ne söylemek istersiniz?

Aydoğan- Fevkalade zor bir soru aslında. Bir şeyin tadını almak için o şeyin içerisinde olmak lazım; bir yiyeceğin tadını almak için onu yemek lazım, suyu içmek lazım. Suyun tadını bilmeyen, denizin güzelliğini görmeyen, bilmeyen insana denizi nasıl anlatacaksınız? Böyle bir şey bu.

İnan- Yani önce okutturmalyız (?)

Aydoğan- Önce sanat ve edebiyatın içerisinde çekmek lazım ama şunu söyleyeyim ben inanıyorum ki sanat ve edebiyata kayıtsız bir insan olamaz yeryüzünde. Çünkü insan özünde bir duygu dünyası taşıyor dolayısıyla bir şiirsellik taşıyor, bir estetik, zevk taşıyor. Bunları bulup çıkarmak lazım. Bu duygu dünyaları çok geri plana itilmiş ve asla yaklaşılamayan insanlar vardır. Belki ustalık odur ki bu duygu dünyaları kaybolmuş insanların o bölümlerini ortaya çıkarmak olur.

İnan- Ben hatırlıyorum, “Şiiri ezberlemem, hiç şiir okumam.” diyenler olmuştur. Ben onlara demişimdir ki: Hayır, ben senin ezberinde bir yığın şiir olduğuna inanıyorum. “Hayır, efendim yok.” “Hiç şarkı, türkü bilmiyor musun?” demişimdir. “Efendim, bilmez olur muyum?” “Peki, onların sözleri de güfteleri de şiirdir.” Yani herkesin -söylediğiniz gibi- gerçekten bir yanıla şiirle, edebiyatla bir bağlantısı yok değil ama asıl olan o bağlantıyı daha ileri düzeye götürmektir. Adeta bilinçli olarak bir edebiyatsever, edebiyat okuyan kişi durumuna getirmektir. Bunun için ne yapabiliriz?

Aydoğan- Edebiyat, sanat bir bakıma bir estetik olaydır. Dolayısıyla toplumda estetiği geliştirdikçe sanatı, edebiyatı, insanların duygu dünyalarını geliştirdikçe toplumun seviyesi yükselecektir.

İnan- Bunu nasıl geliştireceğiz? Yani medya aracılığıyla; insanlarımızı kitap, dergi ulaştırarak; okullarda eğitime biraz daha ciddi olarak sürdürerek gibi mi?

Aydoğan- Bence bu konuda herkese iş düşüyor. Sadece okullara, sadece medyaya, sadece sivil toplum kuruluşlarına, sadece öğretmenlere, öğrencilere değil, herkese iş düşüyor. Topyekün bir devlet politikası olarak bu konunun gündeme getirilmesi lazım ama bu, şu aşamada şimdilerde görülmediğine göre ne yapılması lazım? Sanat, edebiyat dünyası içerisinde olan insanların dergileri çoğaltmaları, yoğunlaştırmaları lazım. Arz etmeye çalıştığım gibi bizler

de yazmaya okumaya işte bu yerel edebiyat sayfalarında başladık. Daha sonra bir çalışmamız oldu, onu da burada ifade edeyim İkinci Yazıları. Türkiye’de taşrada Anadolu’da sanat edebiyat dergiciliğine öncülük etti, diyebilirim İkinci Yazıları. Hasbelkader bizim Andırın Lisesi’nde bulunduğu -Kahramanmaraş Andırın ilçesinde bulduğumuz sıralarda Mehmet Ali Zengin ile birlikte - çıkardık. O tür çalışmalar şimdilerde gerçekten çoğaldı, sevinilecek bir şey. Her ilde her ilçede gayet seviyeli dergiler çıkıyor.

İnan- Evet gerçekten Türkiye’nin birçok yerinde gayet seviyeli dergiler çıkıyor.

Aydoğan- İşte bunları yaygınlaştırmakla bu dediğimiz olay mümkündür, diye düşünüyorum. Ama tabii örgün eğitime de bu işi mutlaka bulaştırmak lazım bir biçimde. Bizler sendikayla da ilgilendiğimize göre bunları sanat, edebiyat dünyasıyla içli dışlı olan bizler, sendikamız kanalıyla Milli Eğitim Bakanlığı üzerinde de bu konuyu yoğunlaştırmamız gerekir, diye düşünüyorum. Sanat, edebiyat, estetik zevkini toplumda yaygınlaştırmak geliştirmek için.

İnan- Topluma edebiyatı sevdirmek için bazı şeyler yapılmalı... Köy yazılarımızın farklıca yanına temas ettik. Şimdi de şiirinizin farklı yanına, özel yanına isterseniz biraz da dokunalım. Nedir sizin şiiriniz, neyi kolluyorsunuz? Nasıl bir farklılığınız var, öteki sanatçılardan, çağdaşlarımızdan?

Aydoğan- Farklılığım var mı yok mu, onu bilmiyorum. Benim şiirlerim Köy Yazıları kitabının özeti gibi bir şeydir ya da damıtılmış, şiir haline getirilmiş halidir, diyebilirim. Böyle bir yaklaşım göstereyim. Eğer izin verirseniz bir şiirimi okuyayım.

İnan- Okuyalım, üzerine mi konuşalım?

Aydoğan- İzleyenlerimiz farklı mı değil mi kendileri o yargıda bulunsunlar. Ne olduğunu ben bilmiyorum.

İnan- Önce metin, sonra şevk, diyorsunuz.

Aydoğan- Olabilir, belki öyle değerlendirilebilir. *Kar Taneleri* kitabımın ilk şiiri, ilk yazdığım şiir değil.

Kar Taneleri

*“işte bakır rüyalar içinde bir akşam
uzaktasın ve üzeri örtülmüş bir resme bakıyorsun
hayatın şiire sığmayan yüzüne bakıyorsun
şiirin hayata sığmayan yüzüne*

*hangi şarkının sözlerinden alındı gözlerin
hangi mahcup
ve saklandıkça uzayan günün
utanmak senin için değil
utanmak içimde eriyen kar taneleri*

*hangi yaylanın rüzgârı geçtiyse aramızdan
suçum bu değil
denizlere kafa tutmak değil
yenilmez bir sevdam
bir ateşim varsa
alıp vurmak yamaçlarına*

*sayısız güneşleri anlatıyorsun sabahlara
güzel sesler ve güzel aynalardan geçen
her yanı mosmor bir çocukluğu
her yanı uzak bir ırmağa akan
portakal kokusu sinmiş ellerimi anlatıyorsun*

*kayalıklardan yar gelir, ayna tutar
işte zalim bir aşkın alnımıza çoğalan gölgesi
kayalıklardan yar gelir demek kolay
tut ki saçlarında sarı bir düğüm
tut ki Hacıların Memiş ağlıyor yanımızda*

*ha, evet Hacıların Memiş
bilmezsin
keskin bir öfke olmak demektir
keskin bir öfke olmak rüyalar ürperten
bilmezsin*

*bir kartal iner Atlık Dağı'ndan
kanatlarından akan kan
hayatımızın alnımızda dolaşan resmidir
Nuri Pakdil ve Ankara cinnetindeyim.”*

İnan- Peki efendim, şiiri dinledik, şiir üzerine konuşalım. Kendi kendinizi eleştiriniz bakalım. Böyle bir şiir okudunuz, bu şiir üzerinde birkaç genelleme cümlesi sahibinden dinleyelim.

Aydoğan- Eleştirilecek bir tek yanı değil, birçok yanı var. Şöyle bir şey düşündüğüm oldu zaman zaman “Şimdi yazsam bu şiiri nasıl yazarım?” diye. Okuduğum şiiri değil, şiirlerim ile ilgili söylüyorum. Şimdi yazsam bu şiiri kesinlikle yazmam, dediklerim oluyor. Onların çoğunu *Yük* kitabına almadım. Burada bir parantez açarak kitabın adı neden *Yük*? Ona da arkadaşlardan çok itirazlar geldi: *Yük* diye bir kitap adı neden şiir kitabına ad oldu? dediler. Hatta Osman Can var bizim Kütahya’da diyor ki: “Ne bahar gelir ayva dalları söyler şarkımızı, diye bir dize var *Ela* şiirinde, neden bu olmadı kitabın adı?” diyor. *Yük*; hayatın yükü, gerçekten bir yığın yük var omuzlarımızda. İnançlarımızın yükü, düşüncelerimizin yükü, düşüncelerimizin bize yüklediği sorumluluğun yükü... Bunlardan dolayı gerçekten üzerimde bir yük hissediyorum. Bunu hayatımın her anında hissediyorum, her salisesinde hissediyorum. Dolayısıyla kitabın adını *Yük* olarak koydum.

İnan- Gelelim şiire.

Aydoğan- Şiir öyle bir şey ki bir şarkı, bir türkü, okuduğum bir şiir bende yeni şiirler çağrıştırır çoğu kez. Bu çağrışımlardan yapılmış şiirler içerisinde ham kalmış, bana göre olgunlaşmamış, bana göre sonradan dönüp baktığımda yetkin bulmadığım şiirlerim yok değil. Ama gene sonradan dönüp baktığımda bir kelimesini bile oynatmayacağım -işte okuduğum şiir bunlardan birisidir- şiirlerim var. Dolayısıyla şunu demek istiyorum, şiirim başka şairlerden bir farklılığı yok aslında Valery -yanlış hatırlamıyorsam- diyor ki: “*Aslamm vücudu yediği hayvanların etinden mü-*

rekkebdir.” Şair de önceki şairlerin şiirlerinden oluşturuyor bir bakıma şiirini. Bunun doğru, gerçek bir tarafı var.

İnan- Oluşur da ayrı bir beden, ayrı bir vücut oluşur.

Aydoğan- Ayrı bir üslup içerisinde sunar belki ayrı bir kapta okuyucuya takdim eder, diyelim. Ama gene de şiir, şiirdir. Şiirin ancak üslup farklılığı olabilir. Bu çerçevede söyleyeceğim bunlar.

İnan- Teşekkür ederiz. Peki, tasarıda ne var? Düz yazı olarak, şiir olarak hazırlamakta bulunduğunuz, üzerinde yoğunlaştığımız çalışmalarınız var mı? Kısaca ona dair de bir bilgi alalım.

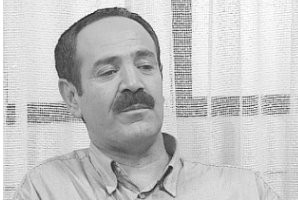
Aydoğan- Çok teşekkür ederim bu soruyu sorduğunuz için çünkü üzerinde çalıştığım şeyler var, hazır bir deneme kitabım var. Onu da sonradan dönüp baktığımda ‘şurayı da koymasaydım’ demeyeyim diye bekletiyorum, aslında şimdiye çoktan çıkardı. İzler olacak deneme kitabının adı.

İnan- Hazırda şiir var mı?

Aydoğan- Hazır da şiir yok. Yayımlanmış şiirlerim var ama kitap olarak düzenlemedim. Belki var ama düzenlesem bir kitap olabilir ama öyle bir düşüncem oluşmadı henüz. Biraz daha biriktikten sonra aralarından seçmelerde yapabileyim, diye bekletiyorum. Bir de bir çalışmamız daha var, bu çok uzamış bir çalışma aslında fakat onu yayınlamaya cesaret edemiyorum bir bakıma. Şöyle bir çalışma, Rasim Özdenören merkezli 1970’lerde, 1980’lerde daha çok 1970’lerde *Edebiyat* dergisi ve *Diriliş* dergisi Nuri Pakdil, Sezai Karakoç çevresinde gelişen olayları anlatmaya çalışan bir kitap. Yani deneme değil, roman değil, araştırma değil, hiçbir şey değil ama kendine özgü bir yazı dizisi. Öyle bir çalışmam var, onu da son aşamaya getirdim, bekletiyorum ama önce İzler’i yayınlayacağız. Ondan sonra da ötekini düşüneceğiz.

İnan- Efendim inşallah kısa zamanda tamamlarsınız onu. Efendim, bu haftaki konuğumuz şair, yazar ve eğitimci Kamil Aydoğandı. Katılımlarından dolayı kendilerine teşekkürler ederim. İyi günler olsun, sağ olunuz.

ÂKİF İNAN ile Şahin Uçar

Şahin Uçar: Şiiri bizim ortalama münevverlerin anladığından çok farklı anlıyorum, felsefi gelenek olarak da farklı anlıyorum. Şiir, hakikati aramanın yollarından biridir. Kendi özel dilini kullanır, sezgi diliyle, kendi sembolik diliyle -üst dil diyebiliriz semantikçi tabiriyle- kendi üst diliyle, şiir diliyle hakikati sezgiler yoluyla kavramaya çalışmak ve bir çeşit metafizik şiir arayışı, diye ben anlıyorum. Tabum böyle, esasında ben Şeyda Divanı'nı yazdığımda görüyorsunuz, tamamen klasik Osmanlıca, bir hayli ağır. Divan şiirine aşına olmayan insanlar pek anlayamaz hatta bu Mâlihulyâ şiirleri de... Yani belki güzel ama -bilmiyorum okuyucu takdir edecek onu dediğim gibi-. Ölümden, Tanrı'dan, metafizik meselelerinden, zaman felsefesinden falan bahsediyor ki bunlar tabii ki sıradan insanları çok fazla ilgilendiren şeyler değil ve biraz ağır konular.

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki konuğumuz Şahin Uçar. Çok yanlı, yönlü bir bilim adamı ve sanat adamı. Kırk sekiz yaşında ve birçok alanda eserler yazmış. Tarih profesörü kendisi fakat bir o kadar da üzerinde önemle durmuş olduğu alan güzel sanatlar. Hat, tezhip, minyatür hatta beste çalışmaları olan birisi... Kendisini kendi ağzından dinleyelim belki daha yakından tanıma fırsatı buluruz. Buyurun hocam.

Şahin Uçar- Ben Sivaslıyım, 1949 yılında doğdum. Biz aslında Kafkas muhaciri bir aileden geliyoruz, Karapapak Türkleri derler. Birazcık kültür farkı vardır Karapapaklar'ın Anadolu Türkleri'ne göre. Biraz daha eski kültüre bağlıdır lar ve Azeri lehçesine benzer ona çok yakın bir lehçe, çok az farkı olan bir lehçe ile konuşurlar. Dolayısıyla ben kendi köyümdeki o eski kültürü, o atmosferinden etkilenmişimdir Sivas'ta büyümeme rağmen. Benim ilk hocam da dini meselelerde veya şiirde diyelim rahmetli eşimin dedesi benim de halamın kocası idi: Musa Yılmaz Hocaefendi. Çok güzel Farsça bilirdi. Liseyi bitirdiğim yıllarda kendi kendime çalışarak merak ettiğim için Arapça, Farsça öğrenmiştim bazı akrabalarımın. İlk Farsça hocam da oydu, onunla *Gülüstan* okumuştum.

İnan- Yani bir yandan resmi okula devam ederken, lise öğrenimi yaparken öte yandan da çevrenizdeki hocalardan Arapça, Farsça öğrendiniz(?)

Uçar- Biraz Arapça, Farsça gördüm. Sonra resmi tahsilimiz İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde okuyordum. O zamanda geliştireyim diye Arapça, Farsça sertifikalar aldım. Onların bir müddet derslerine devam ettim. O zamanki hocalarımız derslerdeki bazı münakaşalarımızdan ötürü bizi tanıyınca derslere devam etmemizi lüzumsuz gördüler ve biz sizi özel hocalara gönderelim, dediler. Profesör Nuri Aktepe Osmanlıca hocamız beni Süheyl Bey'e gönderdi. Süheyl Bey meşhur bir insandı, ordinaryüs profesördü, tıp tarihi profesörü idi ve onun Tıp Tarihi Enstitüsü'nde Cuma günleri birden beşe kadar özel

tezhîp dersi alırdı birtakım gençler. Bunlardan biri de ben oldum fakat hoca sonradan beni diğer derslerine de götürmeye başladı, diğer günlerde de gidip gelmeye başladım. Ayrıca kendisini ziyarete gelen bütün meşhur sanat ve ilim adamlarına takdim eder ve onlara rica eder, bana ders vermelerini isterdi.

İnan- *Bu arada Hamit Aytaç hocadan hat sanatı aldınız. Kemal Batanay'dan...*

Uçar- Hamit Aytaç hocadan hat dersi aldım. Kemal Batanay'dan tambur ve talik meşk ettim. Aynı zamanda Kemal Bey İstanbul Fetih Cemiyeti'nde Samiha Ayverdi'nin musiki dersleri verirdi, orada başka hocalar da vardı, Kemal Bey'e ilaveten Münir Nurettin Selçuk da hocamız oldu, Yusuf Ömürlü vardı, başka pek çok insan... Dolayısıyla ben neredeyse hemen hemen fakülteye hiç devam etmedim, hep böyle özel derslerle geçti eğitimimizin bir kısmı. Medyûn-u şükranız ve şunu da söylemeden geçemeyeceğim: Şimdi bu eski geleneksel diyebileceğimiz eğitim tarzı kurumlaşmış mektep eğitiminden çok farklıdır. Eski İslâm'da da böyleydi, -malum âliniz- ben hem tarih felsefesi ile iştiğal ediyorum hem İslâm tarihi uzmanıyım. İslâm'ın ilk devirlerinde camiilerde bir halka şeklinde toplanırlardı ilim irfan sahibi insanlar namazdan sonra. Meraklıları onların derslerini dinlerlerdi. Bu insanlar şayet talebeyi yeteri kadar yetiştirmiş bulurlarsa ona başkalarına da ders verme yetkisi için bir icazetname verirlerdi. Şimdiki gibi maaşlı, kadrolu profesyonel bir eğitim tarzı, kurumlaşmış bir eğitim tarzı değildi, üniversite modelinde olduğu gibi. Vakıa üniversiteler kurulduktan sonra da -bizde eski ismiyle medreseler- o camiilerde yapılan hasbetenlillah yapılan bu tarz eğitimin semeresi görülmemiştir. O çapta büyük insanlar da yetişmez olmuştur. Hatta bu yüzden eski medreseler suçlanmıştır, *bunlar ilmi taşlaştırdılar, taşlaşmış orta çağ kafası*, diye. Çok da haksız sayılmaz, Batı'da da ruhban sınıfı böyle yapmıştır. Üniversiteleri malumunuz ruhban sınıfı kurmuştur. Bizde de kuruluş gereği medre-

selerin siyasi sebepleri de vardı, resmi ideolojiyi alakadar eden yönleri vardı.

İnan- *Sonuç olarak bir yandan normal eğitim gördünüz, tarih okudunuz ve öte yandan da yetmiş olduğunuz önemli sanatkarların, müzehhiplerin, hattatların derslerine devam ettiniz ve oradan feyiz aldınız ve onu da eserlere dönüştürdünüz. Sizin hat ve tezhip sergileriniz olmuş.*

Uçar- Evet, bir hat ve tezyinat sergisi açmıştım 1989 yılında Ankara Valiliği'nin himayesinde. Burada örneği yalnızca Şeyda Divanı'nın kapağında basılı bir eser gösterebilirim, (Şeyda Divanı adlı eserin dış kapağını göstererek) gerçi kötü bir baskı renkler tutmamış ama eserin orijinalini getirmedim. İçte kûfi hatla Fatiha suresi, dışarıda da tezyinatı tezhibi var. Beğenilen örneklerden biriydi, *Matbuat'*ta da birkaç kere çıktı. Sanıyorum Beşir Ayvazoğlu *Tercüman*'da basmıştı, birkaç kişi daha basmıştı. Kendi çapımızda birtakım eserler de vermedik değil gençliğimizde ama akademik kariyer bunlarla daha fazla iştigal etmeme mani oluyor.

İnan- *Bu arada TRT repertuarına alınmış besteleriniz de var bir hayli.*

Uçar- Çok fazla değil. On beş-yirmi kadar beste yapmıştım. Bunların bir kısmını benim talebelerimden birisi kargacık burgacık nota yazılarımı tebyiz ederek verdi bana. Ben de TRT Repertuar Kurulu'ndan bir arkadaş istiyordu verdim kendilerine. Alaaddin Yavaşca'nın riyasetinde bir heyet incelemiş ve eserlerin bir kısmını TRT Repertuar Kurulu'na almışlar.

İnan- *Tebrik etmeli sizi. Gerçekten bir yandan bilimsel çalışmalar yapıyorsunuz, profesör oldunuz; öte yandan da güzel sanatlarla ilginiz böyle onları izleyen bir zevk sahibi, bir amatör gibi değil filen o alanlarda da eser üretme biçiminde ortaya çıkmış ve birçok kitaplarımız var. Zannediyorum on bir eser...*

Uçar- On bir, bir tanesini neşredilmek üzere; bir kısmını buraya getirmedim, bir kısmının mevcudu yok. *Rüya ve Gerçek* diye bir manzum piyes vardı, Şeyda Divanı'na mülhak olarak basılmıştı. O baskıdan bende yok çünkü sadece iki yüz baskıydı, eşe dosta dağıttık.

İnan- *Şeyda Divanı sizin yirmi dört yaşlarınızda yazmış olduğunuz bir divan.*

Uçar- Aslında daha üniversite yıllarında başlıyor, bunu şöyle ifade edebiliriz: Ziya Nur var, rahmetli oldu şimdi, Dündar Taşer, Erol Güngör gibi bazı İstanbul Milliyetçiler Derneği azası olan bazı arkadaşlar İstanbul'da Marmara'da toplanırdık biz her akşam. Onlar teşvik ederlerdi, benim bu divan tarzı şiir yazmamı falan. Kendine göre bir okuyucusu vardı, talebi vardı, biz de yazardık. Talebelik yıllarına kadar uzanıyor çünkü bakıyorum Dündar Taşer vefat ettiği zaman “*Ona niye tarih düşürmüyorsunuz ebedle?*” dediler. Ben hem Rumi hem Hicri tarih düşürmüşüm ama tarih 1972. Yani talebelik yıllarıma denk geliyor. Demek ki o kadar eskiye gidiyor divan tarzı yazmamız.

İnan- *Çok genç yaşta bir divan tertiplediniz, divançe değil bu, divan. Her harfe göre de yazılmış bir en azından gazel, şiiriniz mevcut. Bu divan şiirine sizin -bildiğimiz kadarıyla- özel merakınız, eğiliminiz var.*

Uçar- Sadi okuyarak başladık Farsçaya, Mevlana'nın *Mesnevi'sini* okuduk. Ben fakülte yıllarında talebeyken Arapçam, Farsçam vardı. Yani eski kültürümüzü bir yandan Osmanlı devrinden kalma Süheyl Bey gibi, Kemal Bey gibi, Ali Üsküdarî gibi birçok zevattan tahsil ederken bir yandan da büyük şairlerin Hafız gibi, Sadi gibi, Mevlana gibi büyük şairlerin etkisiyle -Fuzûlî'nin çok etkisi olmuştur üzerimde- bir heves bir de birtakım denemeler yapmıştık. Biraz da ben şöyle düşünmüştüm; kültür hayatı bir bütündür, bir çeşit organizma gibi, bunun geçmişi geleceği de olmaz. Kültürel öğeleri birbirinden ayırt etmek zordur. “*Divan şiiri öldü.*” falan deniyor. Buyurun size tam,

klasik anlamında bir divan. Yahya Kemal'in de vardır böyle şeyleri ama divan şiirinden farklıdır malum âliniz. Sayısız mazmunla birlikte tam klasik bir divan. Hem de eksiksiz olmasını istedi gönlüm, bütün harflere göre, bütün kafiye- lere göre. Otuz kadar rubai vardır içinde, rübainin -malum âliniz- *ahrem* ve *ahreb* vezinleri vardır, on ikişerden yirmi dört, yirmi dördü de kullanılmıştır. Eksiksiz olmasına çalıştık.

İnan- *Divan şiiri derken sizin daha çok usta bellediğiniz büyük şairimiz Fuzûlî.*

Uçar- Yunus'a da ayrı bir muhabbetimiz var.

İnan- *Mevlanâya da büyük zaafımız var. Aslında Doğu-Batı edebiyatlarının büyük ustalarını çok yakından tanımışsınız. Öteki kitaplarımızda da bilimsel kitaplarımızda da onlardan bazı alıntılar, onların üzerine birtakım işaretler var. Sizin Şeyda Divanı'nız çok genç yaşta tertiplemiş olduğunuz o divan sizin Divan edebiyatını çok iyi kavramış olduğunuzu da ispatlar durumda fakat ondan sonra siz yine divan şiiriyle kan bağı içerisinde olmakla birlikte çok daha modern görünlü şiirler de yazdınız. Yakında çıkan sizin Mâlihulyâ adlı kitabınızda toplandı. Yeterli mi buldunuz divan tarzında şiir yazmayı?*

Uçar- Aslında pek öyle bir kopukluktan söz edilemez ben bunu kısaca şöyle ifade ettim, *Mâlihulyâ* kitabının arka kapağında müsaade buyurursanız okuyuvereyim.

"Şiir ki Mâlihulyâdır, Eflatun'un tabiriyle bir idealar dünyasıdır hatta gerçek ve saf idealizm odur. Şiirin gerçeği duygu ile ifade edilen idea... Şiir beş duyunun dışında bir duygu ile sezgi ile ifade edilen ideadır. Şiirde her şey ideadır. Şiirin ideası hakikattir. Sahte görüntüler dünyası ise ilahi bir oyundur, bir illizyondur. Şair, gizli ve aşikâr sırlara kendi sezgisiyle kendi şairane şuurunu yani şiiriyle erişecektir." Demek oluyor ki şiir hakikat arama yollarından biri bu telakkiye göre. "Şair gizli ve aşikâr sırlara kendi sezgisi ile kendi şairane şuurunu yani şiiri ile erişecektir. Şaire göre gerçek kendi

şiiiri çünkü her şuur ancak kendi şuurunda mevcut olan şeyleri tasdik etmek zorundadır. Beş duyu ile şuuruna varamadığımız bu aşikâr sırları, görünen dünyanın arkasındaki ideal gerçekleri, şairane şuur ile aramak ve şiir diliyle ifade ve inşa etmek... İşte felsefi şiirin -ki bir metafizik aydınlık arayışıdır- istikameti ve gayesi budur. Şair Uçar şiirlerinde böyle bir arayış içindedir. “Şeyda Divanı” adlı eserinde klasik bir divan şairi hüviyetiyle tanıdığımız Şahin Uçar ‘Mâlihulyâ’ şiirlerinde klasik şiir geleneğimizden muhteva ve şekil olarak çok farklı bir metafizik şuur arayışıyla okuyucu karşısına çıkıyor. Bir Doğu-Batı terkibi... Belki bir ölçüde de olsa kendi kültürel zevk alışkanlıklarını ve sınırlarını aşmaya çalışan bir şiir... Bütün terkipler gibi cihanşümül değerler arayan bu felsefi şiir, bizim şiir geleneğimize ve alışkanlıklarımıza sanki biraz yabancı kalıyor. Zira muhteva ve şekil olarak Müslümanlar için fazla Avrupaî, Batıcılar için de fazla İslâmî... Öyle görünüyor ki bunlar oldukça hür düşünceli bir okuyucu isteyen şiirler. Baudelaire’in dediği gibi “Ey ikiyüzlü okuyucum, benim eşim, kardeşim şimdi hüküm senin, ferman senin fermanındır.” diye bağladık. Yani burada da ifade olunduğu gibi belli bir klişeye, birtakım alışılmış şiir kalıpları, düşünceleri veya estetik görüşlere bağlı, klişe mensubu insanlara değil de gerçekten hür düşünebilen belli bir muhtevayı görebilecek seviyedeki insanlara hitap edebilecek şiirler. Bu bakımdan biraz farklı.

İnan- Siz güzel sanatların bütün dallarıyla yakından ilgilisiniz, diye söyledik. Fakat şiire bir ayrı özen göstermişliğiniz var, ağırlık vermişliğiniz var. Bunun neredeyse ispatı diyebileceğimiz biçimde şiir üzerine ve kendi şiiriniz üzerine düşünmüşsünüz derinlemesine, bunları da yazıya dökmüşsünüz. Bu elimdeki kitap Varlığın Mana ve Mazmunu bir bakıma sizin şiir anlayışınızı, şiire yaklaşımınızı ifade ediyor.

Uçar- Birinci bölümü öyle...

İnan- Bunu özetleyecek olursak izleyicilerimize siz nasıl bir şiir kodluyorsunuz?

Uçar- Şiiri bizim ortalama münevverlerin anladığından çok farklı anlıyorum, felsefi gelenek olarak da farklı anlıyorum. Şiir, hakikati aramanın yollarından biridir. Kendi özel dilini kullanır, sezgi diliyle, kendi sembolik diliyle -üst dil diyebiliriz semantikçi tabiriyle- kendi üst diliyle, şiir diliyle hakikati sezgiler yoluyla kavramaya çalışmak ve bir çeşit metafizik şiir arayışı, diye ben anlıyorum. Tabii böyle, esasında ben Şeyda Divanı'nı yazdığımda görüyorsunuz, tamamen klasik Osmanlıca, bir hayli ağır. Divan şiirine aşina olmayan insanlar pek anlayamaz hatta bu *Mâlihulyâ* şiirleri de... Yani belki güzel ama -bilmiyorum okuyucu takdir edecek onu dediğim gibi-. Ölümünden, Tanrı'dan, metafizik meselelerinden, zaman felsefesinden falan bahsediyor ki bunlar tabii ki sıradan insanları çok fazla ilgilendiren şeyler değil ve biraz ağır konular. Bilmiyorum ne derece günlük hayata irtibatımız var.

İnan- *Hayır, anlaşılmasında bir zorluk olacağını zannetmiyorum bu şiirlerinizin. Muhtemelen Şeyda Divanı'nın dilinde bugün kullanmadığımız bazı kelimelerin bulunması dolayısıyla bazı zorluklar olabilir fakat Mâlihulyâ öyle değil bir. Bir de şu var, sizin şiirinizin mesnetleri bizim geleneksel uygarlığımızın içinde olan şeyler. Toplumumuzun özellikle aydınlarımızın yabancı olmadığı konular, tespitler ama onu siz kendinize mahsus bir anlatımla, bir dille söylemişsiniz.*

Uçar- Şu var yalnız Âkif hocam, benim Doğu kültüründen de Batı kültüründen de zaten *Mâlihulyâ* şiirlerinde bazı referanslar veya telmihler anlaşılabilsin diye birtakım dipnotlar da koydum, okuyucuya yardımcı olsun diye. Bazı kısımlar tercümedir, Mevlana'dan alınmıştır yahut Hint şairi filandan alınmıştır, Çin şairi filandan alınmıştır gibi bazı referanslar da koydum. Aslında bütün büyük Doğu kültürlerinin bütün Batı kültürünün izlerini bu kitapta görmek mümkün mesela Robert Frost'tan bir tercüme vardır çağdaş Amerikan şiirinin devlerindedir. Mevlana'dan, Hasan Harakani'den, Faruk Irakî'den bazı Farsça tercüme rastlamak mümkün Sadî'den filan. Birçok Budist terimlere,

Hindu terimlere, Taoist fikirlere, eski Zerdüşdilikle hatta Zerdüşdilik öncesi bir İran dini olan Zervanizm'e göndermeler bulmak mümkün. Yani bir Doğu-Batı terkiibi gerçek anlamda bu fakat bu tip çok yönlülük belki bir anlamda yabancılaştırıyor sanki biraz. Ama biraz da şiir anlayışım farklı. Bunu *Varlığın Mana ve Mazmunu*'nun birinci bölümünde ifade ettim. Şöyle kısaca arz edeyim efendim. Mazmun üzerine çok şeyler yazıldı, çizildi divan edebiyatçıları tarafından. Bazı arkadaşlar fikrimi sordular. Tabii ben bir divan şairi olduğum için farklı düşündüğümü, bunları beğenmediğimi söyledim. Yazarlar Birliği'nin yöneticileri sağ olsunlar, siz bize yazın dediler yıllığa, yıllık için birinci bölümü yazdım, *Varlığın Mana ve Mazmunu*'nun *Mana ve Manzum* diye. Orada hem dil felsefesi açısından şiir dili ve hakikati kavramadaki rolünü göstermek bakımından hem de dilin zaten kendisi bir semboller dünyasıdır –malum âliniz- baştan aşağı semboller dünyasıdır. Şurda çok güzel bir söz vardır, Emerson'un sözüdür: “Halk şiirden hoşlanmamak fantezisi yapabilir, bazıları şiir sevmediklerini falan iddia ederler ama aslında herkes şairdir.” Şöyle ki herkes semboller diliyle konuşur. Dilin kendisi baştan aşağı semboller dili bilhassa ilk devirlerde şiir diline mutlaka daha yakındı dil. Tabii dil felsefesi açısından, şiir felsefesi açısından eski Divan edebiyatının mazmunu. Mazmun dedikleri kavram nedir veya bizim çağdaş dilde şairlerimizin imge dediği, imaj dediği, sembol dediği şeyler nedir? Bunun poetikasını yazmak istedim ve beğenilen bir şey oldu. Yazdık onu kırk elli sayfa kadar.

İnan- Anladığım kadarıyla sizin şiirinizde -tekrar ifade etmiş olayım- geleneksel uygarlığımız bir öz olarak var. Ama bununla birlikte dünyanın büyük sanatçılarımla elinde billurlaşan tutalım Batı uygarlığı, Uzak Doğu uygarlığının da izleri var. Bu yaniyla bir bakıma evrensel bir çerçeve belirtiyor.

Uçar- Vardır, tesirleri vardır. Bunun sebebi şu üstadım, ben –malum âliniz- tarih felsefesi ile uğraşıyorum. Tarih felsefesiyle uğraşabilmek için bir kere en az birkaç kültürü

iyi bilmek gerekir. İnsan kendi kültürünün sınırları içine hapis olunduğu takdirde tarihin anlamını kavrayamaz. Çünkü her nevi kültür aslında bir çeşit *beyin yıkama* da farz edilebilir veya telakki edilebilir. Kendi kültürünüzün perspektifinin dışına çıkabilmelisiniz. Bunun için de tarih felsefesi, umumi tarihin yorumunu yapabilmek için en az birkaç kültürü mukayese edecek kadar yakinen tanımaya esasen mecbursunuz. Ben *Şiir ve Marifet* diye bir başka yazımda ifade etmişimdir: “*Bir tarih filozofu aynı zamanda şair de olmalıdır, sanatkâr da olmalıdır.*” Çünkü tarih filozofluğu dediğimiz pratik sanatın da işe karıştığı tarihe sanatkârane bir kompozisyon izafe etmek gibi birtakım özelliklere de hâizdir. Binaaleyh bir tarih filozofunun esasen güzel sanatların dilini de bilmesi gerekir, anlaması gerekir hatta sanat, bir kültürün en gerçekçi aynasıdır ve en doğru sözlü aynasıdır. Tarihçi yalan söyleyebilir de sanat eseri söylemez, eğer dilini bilerseniz, anlayabilirsiniz.

İnan- *Sanatın yalnız bu buyurduğunuz dalları değil tıptan hukuka varıncaya kadar hepsiyle de mutlaka iç içe bağlantılı...*

Uçar- Hakikat aslında bir bütündür.

İnan- *Fakat ne yazık ki günümüzde bu bilim dallarına bu derece geniş çerçeve içerisinde yaklaşan insan sayısı hem ülkemizde olsun hem dünyada fevkalade azaldı. Sizi yetiştiren, kendilerine minnet borçlu olduğunuz o hocalara bakalım; bunlar çok yanlı, çok yönlü insanlar. Güzel sanatlarla ileri derecede ilgili ama adam bir tıp tarihi profesörü. Bütün güzel sanatların bütün birimlere kan veren bir özelliği, yanı var. Efendim, sizin tabi bütün bunlarla uğraşmanızla birlikte en belirgin yanınız elbette şiir. İsterseniz önce bir Şeyda Divanı'ndan bir örnek izleyicilerimize sunalım, ondan sonra da bir de Mâlîhulyâdan” ve üzerine açıklama yapalım.*

Uçar- Aklıma geldi; adamın birisi bir şairi hicv etmek için: “Sizin nesriniz nazmınızdan zarif.” demiş ya aslında benim nesrim de nazmımdan zarif gibi gelir bana. Bu Şeyda Divanı hakkında Türkiye Yazarlar Birliği'nin talebi üzerine Fuzûlî Sempozyumu'nda bunun “*Fuzûlî Divanı*”na

nazire gibi takdim etmişler, onun üzerinde bir konuşma yapmıştım, aslında çok hoş bir üslubu olan bir şey ama tabii uzun olur. Ben size kısa bir şey yani onu okumak istedim nesrim daha zariftir diye ama.

İnan- *Onu okuyucular okusun, biz şiir dinleyelim isterseniz.*

Uçar- *Hazan Hakkında Musammat Kaside'den bir bölüm okuyayım.*

Hazan Hakkında Musammat Kaside

*"ey gül-i ruhsârı yârin gördüm ahir rüzigârı
soldu reng-i itibarın geçdi devr-i tâb-dârı*

*geçdi vakti nev-behârın, gül-sitanın, lâle-zârın
gayri fırsat rüzigârın yahşi sakla gül-i'zarı*

*sâgar-ı mül kâse-i gül hem neva-yı savt-ı bülbül
nergis ünesrin ü sünbül hep fenâ-yı sâz-ı kârı*

*yoh şegâyıg sûrh-rüy-ı yoh benefşe reng ü büyü
yoh sadâ- yı hayy-i hû-yı çeng ü santur sâz kârı*

*yasemen devri dolupdur susen ü sünbül solupdur
böyle kim تنها gıluğdur gül-sitân-ı târümârı*

*her varâk âzurde titrer hal diliyle ey gül-i ter
rüzigâra bağlıdır der her varâğın ihtiyârı*

*sû-be-sû evrâk-ı eşcâr hep dökülsün kulsun izhâr
bi-sebât-ı hüsn-i dildâr hem bekâ-yi kirdigârı*

Yani sevgilinin hüsnünün sebatsız ve geçici olduğunu ama Yaradan'ın baki olduğunu ifade eder.

İnan- *Şiir felsefenizi de çok güzel yansıtan bir şiir. Bu sizin eski şiirlerinize örnek.*

Uçar- Aslında çok fazla kopukluk yok. *Mâlihulya*'da da eski tarzda yani divan şiiri tarzında yer yer bölümler vardır. Hatta serbest gibi görünen bölümler de bazen aruzdur, dik-

kate şayandır. Ben Sadi'nin bir kıtasını peygamber hakkında, bir salâvat tercüme etmişim. O *Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün* veznindedir. O biraz Türkçeye ters düşen bir aruz vezni olduğu için bizde pek kullanılmamıştır. O yüzden belki fark edilmeyebilir, bilinmeyen bir aruz vezni olması hasebiyle. Ancak serbest gibi görünen yerlerde de çoğunlukla o vezin hoşuma gitti benim, serbeste uygun düşüyor gibi geldi, onu kullandım. Yer yer aruz, yer yer hece olabilir aslında. Bazen de eski dilde olan kısımları vardır bölüm bölüm.

İnan- *Başta daha çok geleneğe uygun şiirler var.*

Uçar- *Başta geleneğe uygun şeyler var tabii. Ben size isterseniz şuradan bir kısa kısım okuyayım. "İlahi Kelama Gazel" Bu da yine divan tarzı, aslında bu çok modern bir şiirin son bölümü, Bayezid Makamesi'nin sekizinci bölümü, sonunda da var kitabın. Sevdiğim bir gazel oldu. Bazı beyitleri bana sanki divan şiirinin büyük ustalarıyla da rekabet edebilirmiş, gibi geldi, bilhassa ilk beyit. O yüzden başa da koydum bunu.*

İlahi Kelama Gazel

*"Nihân ettim Kelâmım; gerçi ma'nâ âşikâr oldu
Söz oldu perde-î hüsnün: o perde vasf-i yâr oldu*

*Nikaab ender nikaab olsa, Kelâm Hakk'ı eder ifşâ
Nihân ü âşikâr ammâ, söz oldu; söz medâr oldu*

*O söz, goncâ gül oldu "Küntü Kenzen" sırrını açdı
Bu söz cân içre cân oldu; gül açdı; gül-i zâr oldu*

*"Kün!" emrinden zamân oldu; zaman, kevn ü mekân oldu
Kelâmdan cân cân oldu, Kelâmdan vâv vâv oldu*

*Gönül ekmek yemez; cânım "Kelâmullah"la can buldu
Kelâmım cânâ can verdi, Kelâmım yâre yâr oldu*

*Gönülden taşra bin azrâ çıkardım ki sunam Hakkâ
Bu ma'nî-i kelâm Halkâ bu gönlümden nisâr oldu*

*Eğercî âh ü zâr eyler, Kelâmla iftihâr eyler
Gönül bir özge kâr eyler, ne kâr ü ne zarâr oldu*

*“Meta’-i nengden ârem” bu Şeydâ sözde “hem-vâr”em
Eğercî fikr-i âvârem bu aşkâ lâlezâr oldu*

*Bidâyetde Kelâm vardı: “Îlâhî Nefha”nın savtı
Zuhûru Rûzigâr oldu: bir özge nevbehâr oldu*

*Nihân etdim Kelâmım gerçi ma’nâ âşikâr oldu
Söz oldu perde-i hüsnün: o perde vâsf-i yâr oldu.”*

Burada da yer yer eski dil kullanılmış ama çok değil. Bu şiir kitabının -malum âliniz- çoğunluğu sade bir Türkçe ile yazılmış. Sadelerden güzel bir örnek okuyayım. Ben size sevdiğim bir şiiri okuyayım. Bu Robert Frost’un İngilizce bir şiirinin tercümesi. Bundan mülhemi, bunu şerh eder mahiyette *Kar Çiçeği Açarken Geceleri Dağlarda* isimli bir şiir bu.

Kar Çiçeği Açarken Geceleri Dağlarda

*“Tabiatın ilk filizi altındır
en az süren renk tonu da o ‘ton’dur
ilk sürgünü bir çiçektir ki ancak
belki bir tek saat çiçek kalacak
sonra yaprak sürgün verir yaprağa
böyle gark oldu hüzne Aden Bağı
şafak biter de başlar gün ışığı
sürmez hiç bir şeyin altın ışığı.”*

*Tabiat bir buluttur, serap gibidir zamân
“her ân değişebilen bir buluttur tabiat
değişir hiç durmadan/değişmez hiçbir zamân”
“ancak kendisi için hakikidir, hakikat!”
bir buluttur tabiat, bulut gibidir zamân...*

Göklerin saltanatı... unuttuk türkümüzü
hatırlamaz aynalar çocukluk yüzümüzü
gökyüzü, "alma mater", ey şefkatli annemiz
unuttuk masalları, unuttuk sesini biz...
ben kendim söylüyorum ve kendim dinliyorum:
unuttuk türküleri unutulmuş çağlarda
bir ağıt söylüyorum kabaran yüreğimden
kar çiçeği açarken seher vakti dağlarda...
"sen benim göz yaşısın, bu göz yaşlarıysın sen
uzağa akar mısın dudağımdan ve benden?" (Hallac'dan)
gökyüzü, ey gökyüzü, sen ey sonsuz gökyüzü!
biz dağların ardında bıraktık türkümüzü
kim dinler, kim anlar, kim söyler sözüümüzü?
hangi Aden Bağ'ında unuttuk yüzümüzü?

"Ben!" dedikte cennetten kovulan gönlüm benim
kim anlar dilimizi, "-ben" dediğim zamân ben,
kapımı çalıp bana, "-kimsin sen?" demiştin sen...
men kimem bir mübtela-yi aşınam kim ey sanem,
men kimem? ya sen kimsen? o kimdir? ya men kimem?
hem dâima değişen/hem aslâ değişmeyen
ebedî şimdiki ân! kapımı çalar mısın?
kapımı çalar mısın şafak vakti yeniden?
kapımı çalan kimdir? sen misin yine gelen
bulutlar arasından süzülen gün ışığı?
hatırlar mısın gönül zamânın ötesinden
dökülen yaprakları, hüzne garkolan bağ?

kırılan maşrapadan dökülen âb-ı hayât...
bir mevsim açıp, solan bir çiçek vardı hani
dalındaki ilk sürgün nihâl-i ömrümüzün
"ömrüm, ey ömrüm!" derdin; nasıl da soldu ömrün
ilk altın filizleri, dökülen yaprakları?
hatırlar mısın gönül, geçip giden günleri?
kırılan maşrapadan dökülen âb-ı hayât...
kılıçtan keskin sözün ey iki yüzlü zamân!
dil üstünde dil olur! dilin altında yalan...

kim tefsir edebilir hileli dilimizi?
ey çiglık atan dudak ve sen ey sağır kulak
“ancak kendisi için hakikidir, hakikat!”
değişir hiç durmadan! değişmez hiçbir zamân
bir buluttur tabiat, serap gibidir zamân...
her an değişebilen bir buluttur ömrümüz
hem dâima değişen/hem aslâ değişmeyen
tabiat, alma mater: ey şefkatli anamız
“hatırlayan-unutan” bir çocuktur gönlümüz!
hatırlayan gönüldür o eski türküleri
“değişmeden-değişen” zamânın ötesinden

biz şiir söylemedik! şiir dediğin nedir?
hem şiirdir sesimiz, hem şiir değil sözüm
şiirle haber alır maveradan sesimiz
sözümüz hikmet olur, sazımız şiir bizim
hatırlayan gönüldür o eski türküleri
maveradan gelen ses! zamânın ötesinden
sesinde hiç fânilik tonu olmayan şiir!
sen benim gözyaşımın, bir ağıttır bu zamân
akıyor yanağımdan dudağıma bu şiir
hatırla ey gönül, ey ebedî şimdiki an!
hatırlar türküleri unutilan çağlarda
kar çiçeği açarken ilkbaharda dağlarda.”

İnan- Dilinize sağlık hocam, benim gönlüm hiç olmazsa öteki kitaplarımızın da birer cümle halinde tanıtımı ile programımızın bitmesidir.

Uçar- İlk önce bu Şeyda Divanı'nın neşretmiştik, Şeyda Divanı'nın büyük bir cazibesi vardır. Kaya Bilgegil -rahmetli- bunun üzerine uzman olarak üniversiteye aldı.

İnan- Bir şiir kitabı yazıyorsunuz, üniversiteye uzman olarak alıyorlar.

Uçar- Arkasından şiir kitabı olarak Hüküm Gecesi çıktı ki buradaki şiirler Mâlihulyâ'da da var, buna ilaveten Mâlihulyâ'da on beş-yirmi kadar şiir var. Sonra Rüya ve

Gerçek diye Şeyda Divanı'nın ilk baskısı bende de yok, ona mülhak olarak basılan bir manzum piyes var. *Anadolu'da İslâm-Bizans Mücadelesi* bu benim doktora tezimdi. Emevi devrindeki Eyüp Sultan'ın geldiği o devri inceler, Anadolu'daki İslâm-Bizans mücadelesini inceler. Daha sonra *Tarih Felsefesi Açısından İslâm'da Mülk ve Hilafet, Medine'yi Yeniden Kurmak* bu 1992'de neşredildi ve Yazarlar Birliği tarafından 'yılın fikir adamı' ödülü ile taltif edildi. İslâm'da devlet felsefesini inceler mülk, molok diye eski bir kelimedden gelir ve siyasi hâkimiyet demektir. Önemsenen bir kitaptır, hakkında pek çok medh ü sena yazısı çıktı matbuatta. *Tarih Felsefesi Yazıları* bu, tarih felsefesi ile ilgili makalelerim Vadi Yayıncılık'tan çıkmıştı, sonra *Tarih Felsefesi Sohbetleri* diye Esra Yayıncılık'tan başka bazı konferanslar veya sohbetler çıktı. Şu sıralarda Nehir Yayıncılık'tan *Tarih Felsefesi Meseleleri* diye epeyce hacimli beş yüz elli sayfa kadar bir kitap daha çıkacak. En son şiir kitabımız malum *Mâlihulyâ*. Bir de epeyce hacimli, kitap hacminde bir makalem vardı *Patterns And Trends In History* diye İngilizce bir tarih felsefesi makalesi... Demek ki on bir neşriyatımız oluyor bu son çıkacak kitapla birlikte.

İnan- *Bir yandan bilimsel çalışmalar, bütün yoğunluğuyla, ciddiyetiyle devam ederken öte yandan da güzel sanatlarımız için çok önemli şiir kitaplarınız çıkıyor. Onun yanında beste çalışmalarınız devam ediyor, hat eserleriniz devam ediyor. Sizi gerçekten tebrik etmek lazım. Çok mutlu bir yaşantınız olmalı.*

Uçar- Teveccühünüz, çok teşekkür ederim.

İnan- *Evet, gerçekten onu sevinerek söyleyelim, çok yanlı, yönlü birisiniz ve sizin yapınızdaki insanların çoğalması dileğiyle izin verirseniz programımızı kapatalım. Efendim, bu haftaki konumuz değerli bilim adamı ve sanatçımız Profesör Şahin Uçar'dı. Teşekkür ederim kendilerine, iyi günler olsun.*

ÂKIF İNAN ile Rasim Özdenören

Rasim Özdenören: Ben öykü yazmaya başladığım sıralarda öykü üzerine düşünmeye de aşağı yukarı başladım, diyebilirim. Mesela az önce arz etmeye çalıştığım husus; okulda öğrendiğimiz, ders kitaplarında öğrendiğimiz öykünün belli bir şema içinde yazılabileceğine dair bir bilgi. Ben kendi uygulamamda o bilginin benim yazdığım, yazacağım öykülere uymadığını gördüm ve bu beni bir yerde düşünmeye sevk etti. Acaba öykü nedir? Öykü niye o tanımlanan biçimde olsun?

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuğumuz düşünce ve sanat hayatımızın önde gelen isimlerinden Rasim Özdenören. Hoş geldiniz.

Rasim Özdenören- Hoş bulduk.

İnan- Sanatımızın kaçınıcı yılını yaşıyorsunuz?

R. Özdenören- (Gülümseyerek) Evet, birdenbire bu soruyla karşılaşınca ben hemen şunu düşündüm, herhalde sevgili Âkif saçımın, sakalımın ağardığını görünce bunu söyletmek lüzûmunu hissetti, diye düşündüm. Şu içinde bulunduğumuz yıl tam kırk yılı tamamlamış oluyorum yazı hayatına başlamamın.

İnan- Efendim, siz önce sanatla başladınız, daha doğrusu hikâye yazarak. Bu hikâye yazma nerden aklınıza geldi, nasıl kuyuldunuz bu işe?

R. Özdenören- İtiraf edeyim ki böyle bir şey hiç hatırımda yoktu, böyle hikâye yazacağım veya yazı yazacağım diye bir fikir, bir proje, bir tasarı kesinlikle hatırımdan geçen bir olay değildi. Rahmetli Necip Fazıl üstadımızın kendisi hakkında şiire nasıl başladığını anlatırken “*Bahanesi tuhaftır...*” diye bir cümle ile başlar. Bizimkinin de bahanesi tuhaf oldu. Ben o yıllarda yani 1955-1956 yıllarında ortaokuldan liseye geçtiğim bir dönem. Okulda öğrendiğimiz, hayatlarını öğrendiğimiz, sınavlarımızda haklarında sorular sorulan edebiyatımızın, Cumhuriyet dönemi ve bir önceki dönem edebiyatımızın ünlü isimlerini derslerde öğrenmiştik. Diyelim ki Yakup Kadri, Falih Rıfkı; daha önceki dönemlerden Hüseyin Cahit vs. Bunlar sanki gökten zembille inmiş insanlar gibi idi benim nazarımda ve yazıyı da ancak böyle gökten zembille inmiş insanlar yazar, diye düşünüyordum. Şimdi o ayrıntı kaçacak olan o bahaneye geçelim. O bahane bize yazı yazmaya, öykü yazmaya başlattı ve o gündür bu gündür de aşağı yukarı kesiksiz biçimde devam ediyoruz.

İnan- Yani önce edebiyat kitaplarında ismine rastlamış olduğunuz sanatçılar dikkatinizi çekti, onların eserlerini okudunuz. Bu

sizin için bir başlangıç oldu. Fakat zamanla elbette sizin de beğendiğiniz bir yerde belki de kendinize örnek almayı düşündüğünüz sanatçılar olmuştur. Oldu mu böyleleri?

R. Özdenören- Elbette oldu. Yalnız bir yanlış anlamayı önlemem gerekiyor burada. Ben o yazarları örnek olarak verirken hani benim yazı hayatıma örnek olsun, ben de bunlardan yararlanayım, istifade edeyim yani yazı yazarken istifade edeyim anlamında okumadım. Mesela ben ortaokuldayken Ömer Seyfettin ‘in bütün külliyatını tümüyle okumuştum. Okuduğum, beğendiğim iyi yazarlarımız vardı, gerek yerli, Türk yazarlarımızdan, gerek yabancı yazarlardan. Böylesine okuduğum fakat bunları kendime rehber olsun diye okumadım, sadece okuma zevkimi, okuma ihtiyacımı giderme maksadıyla okudum onları.

İnan- Yani hikâye dünyamızın en tanınmış ismi olduğu için o dönemlerdeki herkes gibi siz de okudunuz. Ama tabii zamanla hani çok benimseyerek okuduğunuz hatta onun gibi yazayım, diye düşlediğiniz isimler belki olmuştur(?) Onu sorayım istedim.

R. Özdenören- Elbette. Onlar gibi yazayım, istedim. Onların etkisi altında kaldım, bu etkiyi taklitle karıştırmamak lazım. Bugünden geriye dönüp baktığımda benim üzerimde etkisini hissettiğim ve “Keşke ben de öyle yazaydım, yazabileydim” diye diyebileceğim yazarlar olmuştur. Bunlardan biri ve en önde geleni Dostoyevski. İkinci olarak Faulkner’ı -Amerikalı romancı Faulkner’ı- söyleyebilirim. Bizim ülkemizde az tanınıyor olmakla beraber yazılarını takdirle ve beğenerek okuduğum, romanlarını beğenerek okuduğum bir John Dos Passos vardır. Daha önceki yıllara gidersek -daha önceki yıllar dediğim binlerce yıl öncesine gidersek- bir Homeros harika bir yazar, şair.

İnan- Şimdi aklıma geldi, Cemal Süreya sizin için: ‘Kafka’nın etkisinde veya Kafka’yı çok seven’ diye bir ifade kullanıyordu, sizin yetişme döneminizde -tabii hepimizin yetişme dönemi oluyor bir bakıma- Kafka’nın, Sartre’in, Ionescö’nün gerçekten Türk yazarları üzerinde etkileyici, yönlendirici bir rolü olmuştur. Sizin olmadı mı?

R. Özdenören- Ben bu söylediğiniz yazarların hemen hemen tümünü okudum. Kafka'yı da okudum, Kafka'yı elbette beğeniyorum, elbette takdir ediyorum. Yalnız burada şunu belirtmem lazım, benim takdir ettiğim yazarlarla kendi yazı tipime uygun bulduğum yazarlar ayrı ayrıdır. Mesela ben Tolstoy'u da takdir ederim ama hiçbir zaman Tolstoy gibi yazmaya özenmemişim. Yani Tolstoy'un bir eserinin altında keşke benim imzam da olsaydı, dememiştir. Ama bir *Harp ve Sulh* elbette önemli bir eser.

İnan- *Büyük bir eser tabii. Siz daha çok Dostoyevski'yi benim sediniz eserlerinizde, Faulkner'i benimsediniz.*

R. Özdenören- Evet. Bizim ilk gençlik dönemlerimizde Türk edebiyatında tabiri caizse Kafka furyası vardı.

İnan- *Egemendi(?)*

R. Özdenören- Evet. O furya içinde biz de onu okuduk, beğendik. Kafka benim takdir ettiğim yazarlardan ama *"Keşke öyle olsaydım."* dediğim yazarlardan değildir.

İnan- *Peki, Türk hikâyecilerden kimleri ilgiyle izlediniz? Ömer Seyfettini söylediniz, üzerinizde bir etki oluşturmadığını da ifade ettiniz. Onun dışında tutalım mesela Sait Faik'in hikâyesini nasıl karşılıyordunuz veya hâlâ nasıl buluyorsunuz?*

R. Özdenören- Aslında bizde öykü alanında gerçekten çok değerli ürünler vermiş isimler var. Şimdi bir kalemde belki hepsini saymam mümkün değil. Ömer Seyfettinden başlayarak o vadinin veya o mecranın uzantısı olarak söyleyebileceğimiz bir Memduh Şevket Esenal, M. Ş. E. çok önemli bir yazar. Çok arkalarda kalmış olmasına rağmen, adı çok fazla söyleniyor olmamasına rağmen mesela bir Kenan Hulusi.

İnan- *Kenan Hulusi, Refik Halit, Halit Ziya, efendim hatta Reşat Nuri bunlar da tabii hikâye vermiş sanatçılar.*

R. Özdenören- Elbette hatta ben Sabahattin Ali'yi söyleyeceğim, birkaç öyle öyküsü var ki gerçekten etkileyici ve

klasik öykü tarzını tam on ikiden vurmuş öykülerdir: Ses, Kağmı gibi öyküleri. Sait Faik, bu mecranın öykücüsü değil. Sait Faik, diğer bir mecra. Öyküde iki ana mecra söylenir, demin de bahsettik bunlardan, bir Maupassant ve daha öncesinden başlarsak Edgar Allan Poedan başlayıp Maupassant ile devam eden bir çizgi var; bir de Çehov'un temsil ettiği bir çizgi var. Çehov ve Ömer Seyfettin'den başlayarak adını az önce zikrettiğimiz hikâye yazarları ise Çehov mecranında.

İnan- Ahmet Rasim falan...

R. Özdenören- Evet. Sait Faik Maupassant çizgisinde olan bir isim ve Maupassant çizgisi bizim öykü dünyamızda özellikle 1950'lerden sonra ağır basan bir öykü mecra olmuştur. Diğer öykü -belki de bana öyle geliyor, belki nesnel olamıyorum, bir şey diyemeyeceğim ama bana öyle geliyor ki- bu vadedeki öyküler sanki daha bir başarılı oldu veya en azından daha bir başat oldu, diyebiliriz.

İnan- Efendim, 1950'lerden sonra tabii edebiyatımızda bir farklı edebiyat hareketi de belirdi, malum, köy edebiyatı. Fakir Baykurtların, Mahmut Makalların temsil ettiği, geliştirmiş olduğu çizgi. O söylediğiniz anlayışın uzantısı olarak bunları saymak mümkün. Efendim, söz buraya gelmişken şimdi Türk hikâyeciliğinin bir tahlilini yapacak olsak yani Türk hikâyecileri içerisinde dünya hikâyecisinde yer alabilir ağırlıkta, özellikle görmüş olduğunuz isimler var mı? Şunun için söylüyorum, Türk edebiyatı evvela bir şiir edebiyatıdır. Hikâye olsun, roman olsun, tiyatro olsun bize Batıdan geldi, bunlar yeni ürünlerdir. Ve bu konularda da herhalde şiir kadar büyük isimler veya ergin örnekler yetiştiremedik belki. Acaba yetiştiremedik mi ya da dünya hikâyeciliğine 'bizim de hikâyemiz var, hikâyecimiz var' diyebileceğimiz isimler oldu mu acaba sizce?

R. Özdenören- Bence olmuştur yani burada hiç kesinlikle herhangi bir komplekse kapılmamıza ihtiyaç hissetmiyorum. Az önce adını saydığımız -1950'li yıllara kadar adını saydığımız- o hikâyeciler zümresi benim nazarımda her birisi gerçekten çeki taşı gibi kendi öyküsünün hakkını vermiş, verebilmiş insanlar. Ben bunu söylerken benim

onları sevip sevmemem açısından, benim zevkimi okşuyor okşamıyor açısından söylemiyorum. *Bir sanat olarak bu sanatın hakkını* verebilmiş mi verememiş mi? bu açıdan bakarak konuştuğumda diyorum ki az önce adını saydığımız kişiler de dâhil olmak üzere çok önemli bir hikâye birikimimiz olmuş bizim Türk edebiyatında. 1950’li yıllarda Sait Faik ve onun açtığı belli bir çığır olmuştur Türk edebiyatında ve gene 1950’li yıllarda ana mecra olarak Maupassant’ın mecrasında dolayısıyla Sait Faik’in mecrasında olduğunu söyleyebileceğimiz öykücü kümesi olmasına rağmen bunlar öyküye önemli açılımlar getirmiş isimler bence.

İnan- *Türk hikâyeciliğinde siz kendinizi nereye oturtuyorsunuz yani Türk edebiyatında? Gerçi bu belki benim işim değil, bu eleştirmenlerin belirleyeceği bir durumdur, diye düşünülebilir. Ama olsun herhalde her sanatçı evvela kendini nereye oturtacağını, nasıl bir sanat oluşturma tasarısında bulunduğunu da herhalde belirlemiştir. Kuşkusuz siz sanat üzerine düşünen birisiniz aynı zamanda ve kendiniz için de bir yer seçmiş olmalısınız. Buna dair bize bilgi verir miydiniz?*

R. Özdenören- Bu, benim için cevaplandırılması zor bir soru. Öncelikle şunu belirtmem lazım; *‘ben şu mecrada yer alacağım’* diye işe koyulmuş değilim veya *‘şöyle öyküler yazacağım’* diye işe koyulmuş değilim. Fakat ilk öykümü yazmaya oturduğumda hissettiğim bir şey oldu, o da şuydu: Az önce arz etmiştim, Ömer Seyfettin ve benzeri öykücülerin hemen hemen bütün külliyatlarını hatmetmiştim tabiri caizse fakat kendim masaya oturup da ilk öykümü yazmaya başladığım sırada gerek okullarda bize öğretilen öykü şemasını yani serim, düğüm, sonuç diye öğretilen, belli bir biçimde olaylar başlıyor, belli bir biçimde olaylar geliyor ve sonuçlanıyor. Ben kendi öykümün bu kalıplara sığmadığını hissettim, gördüm.

İnan- *Yani klasik kuramların dışında.*

R. Özdenören- Evet fakat yeni öyküyle de doğrusu herhangi bir tanışıklığım yoktu. Maupassant çizgisiyle de bir tanışıklığım yok idi fakat yazmaya koyulduğumda,

hissettiğim şey, yazılacak şeylerin hiç de aslında önceden belirlenmiş, o tabiri caizse apiriori -önsel kurallara- pek de uymadığını, uymayabileceğini hissettim ve gördüm. Kendimi doğrusu pek de zorlamadım, illa da klasik ölçülere, o şablonlara, o şemalara uymak hususunda zorlamadım ve öykü kendiliğinden beni bu mecraa iletti. Şunu söyleyebilirim ben, o temel iki mecraadan -yani Çehov ve Maupassant mecraandan- Maupassant çizgisinde olduğumu söyleyebilirim. Ama bunun değeri nedir? Elbette onun takdiri bana ait değil.

İnan- Sizin ilk hikâye kitabınız *Hastalar ve Işıklar*. Şimdi *Hastalar ve Işıklar* daha çok serbest çağrışıma dayalı hikâyelerin bir araya gelmesinden oluştu. O dönemlerde şiirimizde egemen olan da İkinci Yeni'ydi yani onunla bir kan bağı halinde görüyoruz. Öyle değil mi efendim?

R. Özdenören- Biz tabii cehaletimiz ortaya çıkmasını, diye bazı şeyler saklayabiliriz ama, bu tür şeylere gerek yok, bu tür komplekslere gerek yok. Biz başladığımız sırada az önce arz ettiğimiz husus da oydu, zaten bazı şemaların, kalıpların içine sığdıramadığımızı, sığdıramayacağımızı görüyorduk. Yani Cemal Süreya'yı andınız, bir kere de ben anmış olayım. Onun söylediği bir cümle var ki çok sonraki yıllarda ifade edilmiştir veya biz en azından o yıllarda görüp öğrenmiş olduk onun o cümlesini. Şunu söylüyordu: “*Şiir geldi kelimeye dayandı.*” diyordu. Biz belki on beş-on altı yaşındaki ilk gençlik dönemimizde bunu böylece ifade edebilecek bir birikim içinde değildik belki ama yaptığımız şey aşağı yukarı öykünün de gelip kelimeye dayandığı noktası hususundaydı. Kendimizi bulduğumuz nokta öyle bir yer olmuştu. Sonradan tanıdığımız öykücüler ki onların arasında kendime usta demesem bile öncü olarak gördüğüm, bizim önümüzü açan sanatçılar olarak, öykü yazarları olarak gördüğümüz bir öykücü kümesi varmış. Ben onlarla da bilahare yüz yüze olmasa bile öyküleriyle bilahare tanıştım.

İnan- Sizin her hikâye kitabınızda bir farklı söylem, bir farklı alanı zorlama özelliği de görüyoruz. Nasıl yola çıktığınızı öğrendik. Peki, daha sonra her kitabınızla belirecek o farklı özellikleriniz

konusunda siz önceden kendinize bir şema hazırlıyor muydunuz? Yani 'Ben şimdi bundan böyle şöyle bir sıçrama yapacağım' biçiminde.

R. Özdenören- Onun gelişmesi de gene kendi tabii seyri içinde oldu. Ben önce şunu yapmak istemiştim, yapmak istediğim gerçekten Ömer Seyfettin tarzı veya Çehov tarzı öykücülüğün tümüyle dışında bulunan bir husustu. Ben istiyordum ki bir insanın macerasını bir öyküye yerleştirmek yerine, bir insanın bir anlık yaşantısını, diyelim ki bir gülümseme anını, diyelim ki bir düşünme anını, diyelim ki bir anda gözünün kırpışma anını, sabahleyin gözünü uyanıldığı zaman ilk açtığı zamanki hislerini, ne bileyim bir tıraş olurken anını...

İnan- *Yani hikâyelerinizle böyle nüansları yakalamayı hedeflediniz siz?*

R. Özdenören- Nüanstan ziyade, o bir anı ifade etmeye gayret ettim. Bahsettiğiniz *Hastalar ve Işıklar* kitabımda aşağı yukarı bu nitelikte öykülerin toplandığı bir cilt olmuştur o. Bir insanın gözünü sabaha ilk açtığı andaki hissedişleri neler olabilir? Bunu öyküleştirmek istedim. Bir insanın sokağa adımını ilk attığı anda, aynada kendisini sabahleyin ilk gördüğü anda veya aynada birdenbire kendisiyle karşılaştığı anda duyumsadığı şey neydi, yaşantısı neydi? Bunu anlatabilmek için insanın tarihselliğini ve tarihçesini işin içine koymak gerekiyor. Onlar işin ayrı bir yönü.

İnan- *Sizin bir de romanınız var. Aslında kimilerine göre bu, uzun bir hikâyedir. Siz ne dersiniz? Gerçekten bir uzun hikâye mi denediniz yoksa bir roman olarak mı yazıldı? Çünkü sizin romanla hikâye arasındaki kitaplarımıza yansıyan açıklamalarımıza bakarak konuşacak olursam daha çok hikâye ağırlıklı oluyor sizin Gül Yetiştiren Adam'adlı romanınız. Yanılıyor muyum?*

R. Özdenören- Tabii, bir edebiyat hocası olarak bunu teşhis etmeniz şayan-ı takdir bir olay bence. Orada aslında iki ayrı öykü söz konusu, ben o her iki öyküyü de öykü olarak tasarlamıştım ve tasarılarım bir yerlerde duruyor-

du. Sonra bir gazeteden talep geldi, bizim de o sırada bazı ihtiyaçlarımız vardı. O talebi öylece değerlendirme mecburiyetinde kaldım, ben o iki hikâyeyi bir hikâye örgüsü içinde elimden geldiği kadar hem birbirinden ayrı tutmaya hem de birbiriyle ilişkilendirmeye çalışarak fakat son tahlilde *'bunların ayrı mı yoksa bütünleşmiş, tümleşmiş bir olay örgüsü mü'* olduğu takdirini de okuyucuya bırakmak suretiyle iki öyküyü birleştirmek, mezcetmek suretiyle *Gül Yetiştiren Adam*'ı meydana getirmiş oldum.

İnan- *Evet, efendim izin verirsiniz ben tekrar kendinize biçtiğiniz hikâyeciliğimizdeki yeriniz konusuna tekrar dönelim, diyorum. Yani kendinizi adeta bir eleştirmen gözüyle eleştiriniz ve Türk hikâyeciliğinde bir yere oturtunuz, diyecek olsak, neler söylediniz?*

R. Özdenören- Söze şöyle başlayayım müsaade ederseniz: Her ürün, ister deneme türünde bilim eseri türünde olsun, ister öykü olsun, şiir olsun yazarının elinden çıktık-tan sonra o artık yazarı için de dışarıda olan bir üründür. Ama bazı yazarlar, kendi ürününü dışarıdan görebilir, bazıları göremeyebilir. Ben kendimi birinci kategoriye sokuyorum, kendi ürünümü değerlendirebileceğim kategorisine sokuyorum.

İnan- *Ben de onu almak istiyorum. Evet, buyurun.*

R. Özdenören- Onu öyle yaptığım zaman fakat tabii burada *'Ne kadar nesnel olabiliriz?'* o da ayrıca sorgulanmalı, sorgulanabilir. Yayımlanmış hikâyelerim arasında pek az *'Keşke şunu da şöyle yapsaydım.'* dediğim olmuştur. Elimden çıktıktan sonra sonuna kadar *'Tamam, bu böyledir, böyle yazılmıştır ve kendi hakkını vermiştir.'* demişimdir. Şimdi o öykülerde, bir defa kelime tasarrufuna özen gösterilmeye çalışıldı.

İnan- *Çok ustaca bir dil kullanımı söz konusu sizin için keza.*

R. Özdenören- Evet, bunu ben kendim tespit edebiliyorum. Bir diğer husus şu, kelimelerle insanların halet-i ruhiyesini tasvir etmekteyim -buraya dikkatinizi çekmek isterim- göstermeye gayret etmişimdir yer yer.

İnan- Yani bir yerde şiirin alanına girmiş oluyorsunuz bir yerde.

R. Özdenören- Bilemiyorum, şiirin alanı bu mudur? Onu doğrusu bilemiyorum, ayrıca konuşmak lazım onu. Yani öyle durumlar vardır ki ben bunu dışarıdan tasvir etmişim. Tasvir şu veya yeni deyimle kullanırsak betimleme şu: dışarıdan üçüncü bir kişi gördüğünü kelimelere dökererek başkalarına anlatıyor. Röportajın yaptığı budur, nesnesi belli olan bir şey.

İnan- Gözlem.

R. Özdenören- Gözlemler, evet. Oysa burada o gözlemlerle beraber onu içeriden veriş ve fakat tasvir biçiminde her ne kadar biz buna edebiyat tekniği olarak tasvir diyorsak da orada gerçekleştirilmiş olan husus şudur: o tasvirler halet-i ruhiyeye tasvir olarak yansıtıyor. Ya ne olarak yansıtıyor? Onu gösteriyor, işaret ediyor. Bilmem anlatabiliyor muyum?

İnan- Anlamaya çalışıyorum. Efendim, hikâyeciliğinizin ana hatlarını böylece belirliyorsunuz. Ben izin verirseniz sizin bir başka yanınıza, özelliğinize de girelim, diyorum. Siz aynı zamanda bir düşünce adamısınız. Özellikle 1970'lerden sonra sanatçılığımızın yanı başında onunla at başı giden bir fikir hayatınız oldu. Ve şimdi vermiş olduğunuz ürünlere bakacak olursak, sizin sanat eserlerinizden sayı bakımından çok daha fazla fikri ağırlıklı eserleriniz var. Sanatla fikir arasında nasıl bir bağlantı kurdunuz da bir fikir adamlığına yöneldiniz? Bunda sizi yönlendiren etkenler mi oldu, bir çevre mi oldu, nasıl cevaplayacaksınız?

R. Özdenören- Ben öykü yazmaya başladığım sıralarda öykü üzerine düşünmeye de aşığı yukarı başladım, diyebilirim. Mesela az önce arz etmeye çalıştığım husus; okulda öğrendiğimiz, ders kitaplarında öğrendiğimiz öykünün belli bir şema içinde yazılabileceğine dair bir bilgi. Ben kendi uygulamamda o bilginin benim yazdığım, yazacağım öykülere uymadığını gördüm ve bu beni bir yerde düşünmeye sevk etti. Acaba öykü nedir? Öykü niye o tanımlanan biçimde olsun?

İnan- Yani sanat üzerinde düşünmeniz giderek sizi düşünce alanında eserler üretmenize başlangıç oluşturdu?

R. Özdenören- Evet, sonradan bunu genişletmek için elbette başka alanlara insan, ister istemez yöneliyor. Felsefeye yöneliyorsunuz, sosyolojiye yöneliyorsunuz. Ben liseden sonraki tahsilimi hukukta yaptım. Hukuk Fakültesi'nde uzun süren bir öğrencilik dönemi geçirmiş olmama rağmen hukuku iyi bildiğim, iyi öğrendiğim kanaatini taşıyorum. Ve oradaki düşünme tekniklerini de irdelemeye çalıştım kendi kendime. Oradaki düşünce tekniklerini acaba edebiyat alanına uyarlayabilir miyiz? Bunlar üzerine düşünmeye çalıştım. Ve bir uçtan da elbette deneme yazıları yazıyordum fakat günün birinde bir gazeteden bize talep geldi: *gel her gün yaz*, dediler. Beraber muhatap olduğumuz bir talepti bu. Gene hatırlayacaksınız, biz o talebe cevap verirken *'Acaba birkaç gün içinde yazacaklarımız tükenir mi?'* endişesiyle başlamıştık. Fakat birkaç gün geçti, birkaç hafta geçti, birkaç ay geçti ve sonunda neticede görüldü ki, yıllarca devam eden bir yazı hayatı oluştu. O gazete kapandı, biz başka yerlerde, başka gazetelerde, başka yayın organlarında, kendi yayın organımız vardı biliyorsunuz, 1976 yılında çıkardığımız *Mavera* dergisi...

İnan- Ondan önce Edebiyat dergisi...

R. Özdenören- Evet, ondan önce *Edebiyat* dergisi, daha önce *Diriliş* dergisi ve bu arada bizim yetişme dönemlerimize rastlayan *Büyük Doğu*, bizim oralarda yazılarımız yayımlandı. Bizden öykü talep edilmiyordu. Nasıl ki senden şiir talep edilmiyor idiye, benden de denemeler talep ediliyordu.

İnan- Yani bu galiba bizim arkadaş grubunun ortaklaşa bir kaderi oldu.

R. Özdenören- Evet, bu vesileyle şunu söyleyeyim. Mesela ben *Mavera* -bizim kendimizin çıkardığı dergi olarak- *Mavera* dergisinde her defasında öykü vermeye teşebbüs ettiğimde -gani gani rahmetle anmış olalım- Cahit

Zarifoglu demiştir ki: “*Rasimciğim sen onu nasıl olsa yazarsın, biz onu senden istemesek de yazarsın. Bu sayıda bizim denemeye ihtiyacımız var, deneme istiyorum.*” Demiştir ve biz öyküyü bırakmışız, deneme yazmışızdır. Bugüne kadar da aşağı yukarı böyle olmuştur. Bugüne kadar hiçbir gazeteci benden öykü istemedi. Yani öykünün yanında düşün ve deneme alanına yönelmemizde arz ve talep yasaları rol oynadı, diyebilirim.

İnan- *Evet, bu gerçekten bütün yakın arkadaşlarımızda görülen genel özellik oldu. Ve galiba sanat üretiminizle sizin düşünce üretiminiz birbiriyle örtüştüler. Yani iki bağımsız oda gibi kalmadı bu adeta, ikisi bir çatı altında toplandı, denebilir. Öyle midir?*

R. Özdenören- Öyledir, niye öyledir? Çünkü her ikisi de aynı insanın kafasından çıkıyor. Ama tabii her ikisi de aynı insanın kafasından çıkıyor olmakla beraber, öykünün formuyla denemenin formu birbirinden farklı. Nasıl ki öykünün formuyla şiirin formu, şiirin formuyla romanın formu, romanın formuyla bir tiyatronun, piyesin formu nasıl birbirinden farklıysa, denemenin formu da öyküden farklı. Her form aynı zamanda kendi muhtevası tarafından belirleniyor, kendi özü tarafından belirleniyor. O düşünceler bizim öykülerimizde de mevcut olmasına rağmen, denemelerimizde de mevcut olmasına rağmen birinde öykü olarak dışlaşıyor, diğerinde deneme olarak dışlaşıyor.

İnan- *Dolayısıyla kırk yıllık bir yazı hayatı, sanat ve düşünce hayatı bıraktınız geçmişinizde. Ve gerçekten Türk hikâyeciliği üzerinde çok etkin, örnek alınan bir isim olarak belirdiniz. Keza günümüzün fikir hayatında da gerçekten çok önemli bir konumda bulunuyorsunuz. Zahmetleriniz için çok teşekkür ederiz. Daha sonraki bir programda bu gerçekten üzerinde çok durulması lazım gelen özellikleriniz, ürünleriniz üzerinde daha açılımlı programlar inşallah düzenleriz. Zahmetleriniz için tekrar teşekkür ederiz.*

R. Özdenören- *Etağfirullah, ben de teşekkür ediyorum.*

İnan- *Efendim, iyi akşamlar olsun, bu akşamki konuşumuz Rasim Özdenören'di.*

ÂKİF İNAN ile Şeref Taşlıova

Şeref Taşlıova: Bizim yetiştiğimiz bölge, az önce söylediğim doğduğumuz Anadolu'nun her tarafı Türk kültürünün olduğu yerde âşıklık vardır. Hikâye, köy düğünlerinde olurdu eskiden aşkın zaten derinliği hikâyelerle ölçülür. Bizde bir âşık bir, iki, üç, beş tane değil; altmış, yetmiş tane hikâye bilen ustalarımız vardı. O hikâyeleri köy düğünlerinde sayarlardı, hiç şimdiye kadar dinlenilmeyen hikâye hangisi ise o âşık onu anlatırdı, o gecenin en değerli hatırası da o olurdu. Bir defa âşıklık geleneği hikâye ile başlar; hikâye bir, iki, üç, beş ile bitmez âşıklıkta -bizim yaşadığımız dönem-. Bir de Köroğlu kolları vardır, bir de serüvenler vardır, maceralar vardır.

Âkif İnan- *Bu haftaki sohbetimizin konuğu Âşık Şeref Taşlıova. Hoş geldiniz efendim.*

Şeref Taşlıova- Hoş bulduk hocam.

İnan- *Efendim, âşıklığımızın hikâyesi ile başlayalım sohbetimize uygun bulursanız.*

Taşlıova- Hay hay efendim, ben 1938 eskiden Kars'a bağlıydı şimdi Ardahan'a bağlı Çıldır'ın Gülücük Köyü'nde doğdum. Âşıklık hikâyem Çıldırlı Âşık Şenlik -meşhuronun oğlu Âşık Kasım vardı, o bir gün bizim köye düğüne gelmişti -eskiden köy düğünlerin de âşıklar vardı- işte onu gördüğüm zaman ben ilkokul üçüncü sınıftayken öğretmenimin de okulda bir çocuk korosu olarak türkü söylediği günler başladı. Âşıkları gördük, oradaki öğretmenimizin yön verdiği ve bir de insanların gönlündeki duygudur, bu duyguyla bugüne geldik.

İnan- *Yani yine bir usta-çırak geleneğini yaşadınız siz.*

Taşlıova- Mutlaka.

İnan- *Bunca senedir âşiksınız, bir hayli geniş ününüz oldu, edebiyat kitaplarında yer aldınız Türkiye dışına gittiniz, halk edebiyatımızı tanıtmaya yolunda faaliyet gösterdiniz. İsterseniz bu âşıklığımızın en belirgin özelliği olan sazımız ve sözünüzle izleyicilerimize bir sesleniniz.*

Taşlıova- Tabii, zaten âşık eline sazını aldığı zaman ilk önce sazla konuşur.

(Sazıyla şiirini türkü formunda icra ediyor.)

*“Alınyazısı silinmez
Yazılanlar başa gelir
Kadere karşı gelinmez
Emirler peş peşe gelir*

Zaman yelden süratlıdır
Arzu yedi kanatlıdır
İnsanoğlu muratlıdır
Dağlar aşa aşa gelir

Şeref sözün duyanların
Âlemlere yayanların
Dünya benim diyenlerin
Bir gün önü boşa gelir”

İnan- Dilinize sağlık efendim. Ustalarımız, eski halk şairlerimiz -malum- saz omzunda köy köy, kasaba kasaba dolaşırlardı. Şimdi bu gelenek pek yürürlükte değil galiba. O köy odalarının sıcaklığı, âşıklığı benimseyen yanı, onları misafir etmesi, kendileri için gerçekten unutulmaz günler yaşaması halini çok yerlerde bıraktık. Şimdi daha çok radyolarla, televizyonlarla sesleniyorsunuz. Bu bakımdan siz mi daha talihlisiniz yoksa sizin ustalarımız mı şanslıydı?

Taşlıova- Şunu biraz daha ben âşık diliyle söyleyeyim, bizim ustalarımız bizden daha talihliydi fakat biz o talihi ikiye katlamışız, diyeceğim, ona da açıklık getireceğim; bir, “Bizim ustalarımız neden bizden talihliydi?” onlar suyun, tam pınarın gözesinin başından yudumlayarak içiyorlardı yani halk kültürünü, edebiyatı, köy düğününü, geleneği, örfü, âdeti, köy meydanlarını bizzat yaşayarak onların içerisinde büyüyerek oradan ilham alarak gelenlerdi. Biz onlardan aldık, biz onlardan ikinci kat şanslı oluşumuz çağın teknolojisinin içerisindeki cihazlarla tanıştık biz ama “Bu cihazlar bizden bir şey mi götürdü sanata, özellikle Halk edebiyatı’na bir şey mi getirdi?” bunun da yorumunu dinleyicilere veyahut geleceğin tartışmasına bırakalım. Biz onlardan aldığımızı o köy düşünlerinden, o köy odalarından alınan şeylerin sağlamlığı eğer sağlam gelmişse o bir ahlâktır, o bir fazilettir, o bir milli kültürdür, milli benliktir ama bugünkü teknolojinin içerisinde bunların bazıları kırık sökükle olduğu gibi yozlaşmaya doğru gidişi de bir endişedir bizlerce. İşte bunun aslına uygun oluşu tabii ki çağa uygun oluşu daha güzel olur.

İnan- Efendim, eski şairler demek oluyor ki daha çok halkla iç içeydiler. Halkın yaşamı, kültür hayatı içerisinde çok daha fazla bulunma şansına sahiptiler. Sizin adeta algularınız ve devşirdiğiniz malzemeler biraz çoğaldı, dallandı gibi. Bu bizim halk şiir geleneğinin biraz dışına çıkmaya sizi yönlendirmedi mi, zorlamadı mı?

Taşlıova- Bu yönlendirdi de denilebilir, yönlendirmedi de denilebilir. Benim ölçüm de yönlendirmedi bizleri çünkü biz bir kuşağız yani doğum tarihimizi söyledim. Biz eski ustaların yanından bugünkü çağın, yeni neslin arasında bir köprü görevi yaptık. Bu köprünün içerisinde, bu köprüden geçiş yaptık biz, beni hiç etkilemedi yeni yozlaşan şeyler ve ona -bizzat bir âşık olarak söylüyorum- karşı olduğumuzu da söylüyorum. Bir Yunus Emre'nin ruhu için söylüyorum, bir Dede Korkut'un, bir geçmişten bütün günümüze kadar yaşayan âşıkların; bazıları elektronik cihazların arasında şiirin güzelliğini, edebi değerini, terimini, inceliğini, hecesini bozduktan sonra ses kalitesindeki değişikliklere de uğratmış, bu zayi, bu yazık, buna günah. Ama belki kıtalar ötesine ulaştırmıştır, bu da güzellik.

İnan- Evet, siz daha çok geleneksel çizgiyi kendinize göre geliştirerek devam ediyorsunuz (?)

Taşlıova- Evet efendim.

İnan- Tabii, bir yanınız sizin geleneksel halk şiirimize, edebiyatımıza bağlı ama bununla birlikte herhalde siz eski şairlerimizin söylediklerini kuşkusuz tekrarlamıyorsunuz, şunu söylemek istiyorum, sizinle eski âşıklarımız arasında herhalde bazı farklar olmalı, söyleyiş farkı olmalı, bilgi farkı, görgü farkı vesaire... Bu farkları siz nasıl görüyorsunuz veya bu farklar üzerinde sizin de tespitleriniz var mı?

Taşlıova- Efendim, teşekkür ediyorum hocam. Bir defa bir âşık mutlaka bir usta malı bilmelidir. Kendisi ne kadar ilhamlı, ne kadar badeli, ne kadar yetişkin olsa dahi geçmişteki ustalarının mutlaka öğütlerinden, onun sözlerinden bilmelidir ki inşa ettiği şiiri o temelin üzerine yükseltsin.

İnan- Yani ne kadar kişisel kabiliyeti olursa olsun, mutlaka bir ustanın elinde yetişmeli, diyorsunuz (?)

Taşlıova- Ustanın elinden yetişmeli ve onlardan feyzlenmelidir ama bunun içerisine bir boya küpünü düşünün -aklıma şu anda geldi- bir boyacı onun içerisinden boyaları dökerken renkleri değişik çıkarır, öbürü daha değişik çıkarır, göze hoş gelen hangisi ise o güzeldir. Geçmişini bilmenin zaten gelecekte kuvvetli olması müümkün değildir. Hangi âşık olursa olsun mutlaka -mesela ben rahmetli Âşık Veysel ile arkadaşlık yaptık, programlarda bulunduk, o gün çağımızın en yüce şahsiyeti olan insan kırk yıl ustalarının sözü ile söylenmiş, ondan sonra kendi varlığına başlamış. Âşıklık da böyledir yani bir ermişliktir bir dervişliktir. Derviş tekkede nasıl pirinden destur almadıktan sonra bir yola varamıyorsa âşıklık da öyledir, o yolu bilmesi için geçmişi de bilmesi lazım.

İnan- Adeta bir tarikittir diyorsunuz. Efendim, çok güzel, demin sözleriniz arasında bir kelime geçti, bade dediniz. Sizin halk şiiri geleneğinde bir de bade içme var veya rüyada sevdalanma var. Sizin de başımıza böyle şeyler geldi mi?

Taşlıova- Bu âşıklık geleneğinde ve halk edebiyatında motiftir ama mutlaka yani rüzgâr esmese yaprak sallamaz. Onun için herkesin başından bir gönül duygusu, bir âşk duygusu geçmiştir ki Mecnun Leylâdan Mevlâ'ya ulaşmıştır o âşkla, o duyguyla. Biz de rüyamızda bir şeyler gördük tabii, görmesek bu işlerle içli dışlı olmazdık.

İnan- Demek ki aslı var. Yani halkın sanat ve halk şiiri geleneğine duymuş olduğu olağanüstü büyük sevgi dolayısıyla kendi hayalinden uydurduğu mal ettiği şeyler değil, diyorsunuz. Böyle bir rüya oluyor, böyle bir sevdalanma oluyor. Bu yanı sıra bizim halk şiiri geleneğimiz de bir mistik içerik var yani bir bakıma tasavvufuyla bağlantılı bir yan var, öyle mi efendim?

Taşlıova- Tabii, şimdi benim nezdimde zaten şiir üç türdür: bir, aşk şiiri; iki, aşktan yani halktan Hakk'a gi-

den Hakk şiiri; bir de işte sizin buyurduğunuz mistik ve tasavvufu içerisinde toplayan, halk şiiri geleneğini sürüp gelen...

İnan- *Halk şiirine bir nevi Hakk'a giden yol, diyorsunuz (?)*

Taşlıova- Evet, kapıyı açmadıktan sonra içerdeki odaları kimse tanımaz hocam, kapıyı aşk açar, ondan sonra içeri girdiğiniz zaman da o duygular kendiliğinden artık beden, yön, çevre, seni yetiştiren felsefe, halk, inanın neyse o yola doğru uyarır.

İnan- *Efendim, biz halk şiirimizi besleyen en önemli kaynak olarak tasavvufu görüyoruz. Yunus Emreden Hacı Bayram Veli'ye kadar, Hacı Bektaş-ı Veli'ye kadar, Kaygusuz Abdal'a kadar, Pir Sultan Abdal'a varıncaya değin hatta dahası eski şairlerimizden hatta Seyrani'de bile tasavvufi etkinin tamamen dışında mütalaa edilen Karacaoğlan'da, Köroğlu'nda bile çok sınırlı bile olsa bir tasavvufi öz var. Bir de onun dışında tamamen tasavvuf edebiyatına dâhil Kuddusi'miz var, Niyazi Mısri'miz var, Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri var, Erzurumlu Emrah... Yani bunlar büyük ölçüde tasavvuftan malzemelerini devşirmişler, diyebiliriz. Öyle değil mi efendim?*

Taşlıova- Efendim, tasavvuf olmadıktan sonra tasavvuf zaten İslâmî inanın duygunun sanattaki, şiirdeki derinliğidir, güzelliğidir, resmidir. O resme bakmayan gözleriyle bir şey göremez. Çıldırılı Âşık Şenlik'in şiirlerine baktığımız zaman Sümmani Baba'nın şiirlerine baktığımız zaman hatta günümüzde de tasavvufla ilgilenen arkadaşlarımız var, biz Konya Âşıklar Bayramı'na gelen arkadaşlarımızın içerisinde aynı duyguyu bizzat gören insanım yani. Demek ki Türk kültürünün Dede Korkut'tan çıkışıyla günümüze kadar gelişinin arasındaki yolda o kervansaraylarda, yataklarda taşlara başını koyup yatan âşıklardan tutun bugüne kadar gelen âşıklar bazı şeyler getirmişler. Birinin adı olmuş tasavvuf, derinliktir; birisi sevgilisini aramış, birisi vatanını özlemiş, birisi gurbete düşmüş... Türk kültürünün, milli müsikimizin temeli âşıklık geleneği ile başlar.

Bu gelenek geçmişten günümüze kadar çok büyük görevler yapmıştır. Ben temenni ediyorum ki bundan sonra da bu görevler devam etsin.

İnan- Yani milli sanatımızın, kültürümüzün yansıtıcısı olmuş bizim edebiyatımız bir yanıyla, halk şiir geleneğimiz bu özelliğini devam ettiriyor. Hem kültürümüzün zaman içerisindeki tesbiti âşıkların eliyle oluyor hem de gelecek zamanlara aktarılmasında bile bu âşıklık geleneğimizin rolü var. Âşıklarımız gerçekten tabiri caiz ise bir kültür adamı, bir kültür misyoneri olarak Anadolu'yu köy köy, kasaba kasaba dolaşıyorlardı, ustalarından aldıkları feyzi yansıtıyorlardı, kendi kabiliyetlerini gösteriyorlardı. Bu arada halkımıza mal olmuş yüzyıllardan beri söylenegelecek hikâyelerin de aktarıcısı idiler. Öyle değil mi efendim? Âşık Garip Hikâyesi, Koroğlu Hikâyesi ile Battalgazi Destanı gibi... Var mı yani şimdi, sizler yaşıyor musunuz bunu?

Taşlıova- Hocam, bizim yetiştiğimiz bölge, az önce söylediğim doğduğumuz Anadolu'nun her tarafı Türk kültürünün olduğu yerde âşıklık vardır. Hikâye, köy düğünlerinde olurdu eskiden aşığın zaten derinliği hikâyelerle ölçülür. Bizde bir âşık bir, iki, üç, beş tane değil; altmış, yetmiş tane hikâye bilen ustalarımız vardı. O hikâyeleri köy düğünlerinde sayarlardı, hiç şimdiye kadar dinlenilmeyen hikâye hangisi ise o âşık onu anlatırdı, o gecenin en değerli hatırası da o olurdu. Bir defa âşıklık geleneği hikâye ile başlar; hikâye bir, iki, üç, beş ile bitmez âşıklıkta -bizim yaşadığımız dönem-. Bir de Koroğlu kolları vardır, bir de serüvenler vardır, maceralar vardır.

İnan- On yedi Koroğlu Hikâyesi yani varyantı söyleniyor, bunlardan büyük bir bölümü de Anadolu'da, çeşitli biçimlerde. Bu yani sizlerin, ustaların üzerinde geliştirilmiş hikâyeler. Köylerimizde düğünlerde bir yandan Köy Seyirlik oyunları, Karagöz oyunu, Meddah oyunu vesaire, öte yandan da sizin bu hikâyeleri anlatmanız, nakliniz.

Taşlıova- O kadar tatlı ki hocam, o kadar tatlı hikâyeler ki...

İnan- *Yani geçmişte mi yaşasaydım, demek istiyorsunuz?*

Taşlıova- Bugün de devam ediyor ve hatta sevindirici-
dir biz bu hikâyeleri âşıklar olarak -ben ve diğer arkadaşla-
rım- Anadolu'nun ötesinde Avrupa'da yaşayan Avrupa'daki
işçi kardeşlerimize de götürdük biz bu hikâyeleri. Orda da
bir âşıklık ekolü, âşıklık geleneği başladı Avrupa'da. Belki
şu anlarda Avrupa'da âşıklar vardır.

İnan- *Ordakiler bizden çok daha büyük bir özlemle bunları
dinliyorlar, değil mi; yurt hasreti de tabii üstünde olunca insanın
büyük bir iştiaqla sizi dinliyorlar.*

Taşlıova- Tabii, çok duygulu, çok da iyi şairlerimiz,
orda şiir yazarlarımız da başladı, o da bir başlı başına bir
güzellik.

İnan- *Bizim halk şirimiz gerçekten kültürümüzün temel kay-
nağı. Bu kaynağın bir yerde kesintiye uğramadan devam etmesi söz
konusu lazım. Sizde de -demin söylediniz usta çırak geleneği- sizin
çıraklarımız var mı? Siz de yetiştiriyor musunuz birilerini?*

Taşlıova- Var efendim, bizim Kars'ta bir kahve vardı:
Âşıklar Kahvesi, arkadaşım Murat Çobanoğlu'nun idi ama
mana dünyasında bütün âşıklara açıktı. Erzurum'da vardı,
Kayseri'de var, şu anda Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin
-sağolsunlar, kendilerine teşekkür ediyoruz âşıklar adına-
Gençlik Parkı'nın içerisine bir Âşıklar Kahvesi açtık.

İnan- *Çok sevindirici bir şey.*

Taşlıova- Orada âşıklar Anadolu'nun her bir yöresin-
den hatta o kadar güzel ki geçenlerde ilk günlerinde Âşık
Derviş isminde böyle derviş gönüllü birisi duymuş geldi,
orada çok güzel böyle beni duygulandırdı işte âşıklığın ge-
leneği bu. Bütün âşıklar gelir orada sazını alır, hikâyesi ise
hikâyesi türküsü ise türküsü, atışması ise, deyişmesi ise...
Çok güzel bir şey, bu Avrupa'ya da gitti hatta dünyanın
birçok yerine gitti. İngiltere'de Dünya Halk Piyesi Festiva-
li yapıldı, 1989 ve bir de bu yıl 1996'da biz katıldık oraya,

ben ayrıca Danimarka'da yine Dünya Halk Piyesi Festivali yapıldı, oraya katıldım. Singapur'da Nasreddin Hoca için yapılan etkinliğin içerisinde bir de bir Halk Piyesi Festivali vardı, orda da gittim, böyle rahatlıkla anlattım.

İnan- *Bu festivalleri kim düzenliyor?*

Taşlıova- Dünya Halk Piyesi Festivali'ni İngiltere'de İngiliz devletinin bir kuruluşu vardır ve bankaların desteğiyle yapıyorlar onu. Geçen 1989'da Cambridge Üniversitesi'nin desteğiyle olmuştü, Londra Üniversitesi vardı. Bu yıl Galler'de yapıldı, Danimarka'da da bu yıl yapıldı. Danimarka Avrupa Birliği'nin Kültür devleti Kopenhag da kültür başkenti olduğu için...

İnan- *Yani bizim oralardaki lobilerimiz değil de...*

Taşlıova- Hayır, hayır. Türk kültürünün ulaştığı yerler, bizim sesimizin ulaştığı yerler.

İnan- *Çok enteresan, bir yanıyla biz onu oralara götürmeliyiz, bunu programlayıp bir kültür çıkartması olarak yapmalıyız, bu bizim en büyük eksikimiz. Bununla birlikte demek ki bizim dışımızda dış dünyada da bizim aşıklık geleneğini tanıyorlar, ilgi gösteriyorlar.*

Taşlıova- Evet, bu yıl BBC televizyonu İskender diye bir dizi çekiyor, orada bir aşıklık geleneğini nazizane bizi oynattılar, beni İstanbul'a götürdüler, meşhur Çorlulu Ali Paşa Medresesi içerisinde eski bir Osmanlı kahvesi var, orada çektiler. İpekyolu'nda çekmişlerdi, UNESCO biliyor bunu. Berlin Üniversitesi'nde bir enstitü var, o biliyor bunu. İndiana Üniversitesi biliyor bunu yani biz aşıklık geleneğini köyden aldık -sevinçle söylüyorum, siz değerli hocamızın huzurunda tüm Türk dünyasına da armağan olsun- bir dağ köyünden aldık ta götürdük İndiana'ya kadar, Amerika'ya kadar, Singapur'a kadar ulaştırdık.

İnan- *Türk dünyası dediniz de Şeref Bey, ben Ortaasya ülkelerine gittim, en son Türkmenistan idi gittiğim yer. Orada Bahşiler Derneği yani bizim Aşıklar Derneği var ve beş milyonluk*

Türkmenistan'da bu Âşıklar Derneği'nin iki bin beş yüz üyesi var yani elinde kopuz bizim geleneksel şiirimizi, halk edebiyatımızı sürdürdüren meraklı insanlar var. Türkiye'nin ozanları, âşıkları Türkiye dışına gidiyorlar, çağrılıyorlar acaba öteki Türk Cumhuriyetleri'nden de sizin meslektaşlarımızın gittiğine tanık oldunuz mu ya da siz Türk Cumhuriyetleri'ne hiç gittiniz mi?

Taşlıova- Gittim efendim, ben Manas Şöleni münasebetiyle Kırgızistan'a gittim. Türkmenistan'a Sayın Cumhurbaşkanımız'ın bir toplantısı için, o ülkenin bu yıl toplantısı vardı, her ülkenin devlet başkanları yanlarında sanatçılarını getirmişti, biz de Türkiye Cumhuriyetimiz'i temsili olarak gittik. Türkmenistan'da -çok kısa söyleyeyim-program yapıyoruz, Halpazarı, bir kadın geldi, dedi ki: "Benim balalarımın toyu var, toya gelersiz mi?" Biz de bugün toy aynı, orda da yaşıyor. Hatta çıkardı kolumuza birer tane deve tüyünden yapılmış bir böyle bilezik gibi birşey bağladı, sordum: "Senin adın ne?" dedi ki: "Adım Ece", onu gördüm. Çok gezdik, Türkmenistan'a gittim, Kırgızistan'a gittim, Avrupa'nın birçok illerine gittim. Türk halk edebiyatı, milli geleneğimiz, örfümüz, âdetimiz dipdiri ayakta yaşıyor. Şunu arzu ediyorum, nasıl ki Dünya Olimpiyatları yapılıyorsa çeşitli spor dallarından, ben arzu ederim ki hiç olmasa Türk dünyası -çok şükürler olsun Türk dünyasının varlığı artık dünyamızda yücelmiştir, büyümüştür- bu Türk-İslâm sentezi içerisindeki bir Âşıklar Olimpiyatı da yapılsın da hiç olmazsa şiirimizin, müsikimizin daha varlığını dünya görmüş olur.

İnan- Onların sürdürdüğü halk şiiriyle bizimki arasında elbette birbirine yakın, birbirine uzak taraflar olmalı... Siz nasıl değerlendireceksiniz yani bir Anadolu ozanı gibi mi buldunuz onları yoksa hani farklı, biraz bizim uzak kaldığımız bir müzik olarak mı değerlendirdiniz veya söz olarak mı? Nasıl, aramızda ne gibi bir fark var?

Taşlıova- Manas Şöleni'ni ben böyle yorumladım, gördüm. Bizde iki âşık karşılıklı dediği zaman, dört satırlık bir

kıta dediğimiz birisi söyler, ayağı belli, kafiyesi belli, hecesi belli; öbürüsü de aynı ölçüler içerisinde onun ayağını, onun kafiyesini söylemeden ona cevap verir. Manas'ınki böyle değil, Manas'ınki destandır. Bizde Âşık Şenlik'in şiirlerinde aynen vardır, yirmi dört satırı otuz iki satırı kırk bir satırlık diye, biz buna *meste* deriz. Bunlar aynı vaziyet; birisi söyler, söyler, söyler, bütün şeylerini anlatır; bu sefer öbürü başlar, aynı şeyi o da başka bakışla. Türkmenistan'ınki daha iyiydi ama Azerbaycan'ınki hiç bizden farkı yok, Azerbaycan daha Anadolu diline yakın -coğrafya yakınlığı dolayısıyla- ama ben hemen hemen çoğunu anladım yani anlamayacak zaten hiçbir şey yoktur.

İnan- *Totalım sizin muamma, lugazlarımız var yani bilmece-
leriniz var, lebdeğmeziniz var... Orada var mı, ben tanık olamadım
belki de vardır. Siz tanık oldunuz mu?*

Taşlıova- Türkmenistan ve Kırgızistan'da oralarda pek rastlamadım ama Azerbaycan'da var, temel yapısı olarak. Zaten hocam, bunun temel yapısı Asya'dan gelmiş.

İnan- *Elbette...*

Taşlıova- Hikâyecilik de Asya'dan gelmiş bize. Âşık Şenlik'in -rahmetli- üç tane hikayesi var: Âşık Salman hikâyesi vardır, *Latif Şah* hikâyesi vardır, *Sevdakâr* hikâyesi vardır. Üçüne de baktığımız zaman Asya'yı anlatıyor, Türk dünyasını anlatıyor.

İnan- *Onlar kendisinin üretimi mi olan?*

Taşlıova- Kendi üretimi tabii. Bizim de var -âcizane-. Âşık, hikâyesiz âşık olmaz zaten.

İnan- *Evet, yani kendinizin, konusu size ait olan sizin de
hikâyeniz var (?)*

Taşlıova- Var.

İnan- Onu ben bir özel programda izleyicilerimize yansıtmak isterim, gerçekten ona sevindim.

Taşlıova- İnşallah.

İnan- Üretim devam ediyor mu aynıyle?

Taşlıova- Devam ediyor, ben şunu da söylüyeyim bu güzel programlar aracılığı ile, inanın bu hikayeleri çok iyi şekilde bir senaristin sadeleştirmesi, düzeltilmesi neticesinde iddia ediyorum, film olsun, dünya film sergilerine çıkarsınlar sanıyorum ki çok iyi dereceler alırlar.

İnan- Azerbaycan yapımı Leyla ile Mecnun diye bir film izledim, gerçekten çok ilginçti. Yani bizim de bu geleneksel halk hikâyelerimiz ve şimdi sanatçılarımızın ürettiği hikâyeler gerçekten roman da olabilir, film de olabilir. Ki bunlardan birkaçını tiyatroya dönüştürdüler, gayet de başarılı oldu. Bizim modern sanat üretimimize bile kaynaklık yapabilecek birçok özelliklere sahip bizim halk şiirimiz, edebiyatımız.

Taşlıova- Zaten dil zenginliğidir yani şiir bizim dilimiz, bizim anlattığımız, bugünkü konuştuğumuz dil. Bir milletin varlığı şiirinin bolluğu ile ama o şiirin değeri ile... Öyle mısralar üst üste gelip taş duvar örer gibi değil. Onun güzellikleriyle anlaşılır. Bizim o kadar derin bir şiirimiz var ki bugün günümüzde *arı dil* diyoruz, ya işte Âkif İnan hocamız çok arı dille şiir yazıyor, çok arı duru konuşuyor ama Karacaoğlan:

*“mendili yudum arıttım
gülün dalında guruttum
adı neydi unuttum
sorulmayı sorulmayı”*

Altı yüz yıl önce o, arı dili söylüyor, arı var ama... Yani halk şiiri Türk milletinin dil lügatidir. Şiir; milletin aynasıdır, güzelliğidir.

İnan- Dilinin adeta yapım müessesesi oluyor. Halk şiirimize yani sizlere kamuoyumuzun gösterdiği ilgiyi yeterli buluyor musunuz? Yoksa bazı talepler içerisinde misiniz?

Taşlıova- Kamuoyunun halkın -yani taban dediğimiz halkın- gösterdiği ilgi aynen Türk'ün doğuşundan bugüne kadar devam ediyor. Ne yazık ki -açık söyleyeyim- biraz daha yukarıya çıktığımız zaman, modern hayat dediğimiz hayatı benimseyenler, sosyetik hayat dedikleri hayatı benimseyenler, asortik hayat denilen hayatı benimseyenler halk şiiri değil de halk şiirinin tam tersi aylakın da tam tersi sanatı, şiiri... Özellikle genç kuşağa sesleniyorum -hepimizin çocukları vardır- "İlla da bizi dinlesinler." anlamında demiyorum, dinledikleri onların ruhlarına bir şey vermelidir yani bir Hasan Mutluca'nın kalkıp bir Köroğlu söylediği zaman insan kendisine bir benlik duyar, bir yücelik duyar. Karacaoğlan "İncecikten bir kar yağar.", Âşık Veysel'in gene öyle, Pir Sultan Abdal'ın gene öyle, Şenlik'in, Sümmani'nin, Dadaloğlu'nun, Seyrani'nin... Hepsi birbirinden güzel ama bunlar var iken biz o -ben demiyorum, ben dünya mûsikîlerinin hepsini seven bir insanım, Bethoven da seviyorum, Mozart da seviyorum, Goethe'yi de seviyorum, herkesi severim, sanat adamıyım, dünyayı da çok iyi bilirim- ama insanların kendi öz benliği hiçbir zaman diğerleri kadar güzel değil.

İnan- Halk katında görmüş olduğunuz ilgiden mutlusunuz.

Taşlıova- Mutluyuz, çok şükür.

İnan- Ama üst düzeyde ya da yönetim kadrolarında bu ilginin biraz daha yoğunlaşmasını istiyorsunuz, ulusal kültüre sahip çıkmak bakımından. Gerçekten çok güzel bir söyleşi oldu, izin verirseniz, bu güzel tatlı dilinizle ve sazımızla izleyicilerimizi biraz daha mutlu kılmaya devam edelim.

Taşlıova- Çok teşekkür ederim, bu anda aklıma gelen bir şey söyleyeceğim, âşıklarda irticalen geliyor aşığa sözü.

(Sazıyla eserini icra ediyor.)

“Herkes âşıkları dinlemek ister
Aşğın her zaman dili güzeldir
Bülbülün ötüşü boşa değildir
Onun bahçedeki gülü güzeldir

Seven sevdiğine eda naz verir
Bazen böyle bahar ile yaz verir
İnsanlara neşe telli saz verir
Perdesi güzeldir, teli güzeldir

Şeref der ki dilim kalemdir kalem
Aşğın geldiği muhabbet âlem
Bizi dinleyene sevgiyle selam
Âşıkların her bir hali güzeldir

Bizi dinleyene saygıyla selam
Âşıkların gönül hali güzeldir”

İnan- Evet, ülkemizin gerçekten gönlü güzel, o güzel gönlünü o güzellikte yansıtan, âşıklarınki çok daha güzel... Sizin şahsınızda tüm yaşayan âşıklarımıza uzun ömürler ve başarılarımızın devamını dilerim. Geçmiş ustalarımıza da bu vesileyle rahmetler dileriz. Feyziniz daim olsun, ilhamınız bol olsun, çok teşekkür ederiz. Bu akşamki konuğumuz ünlü halk şairimiz Şeref Taşhova idi. Kendilerine huzurunuzda teşekkürlerimi sunuyorum. İyi akşamlar olsun.

ÂKİF İNAN ile Cemal Safi

Cemal Safi: Ben isterim ki hiçbir şairimiz, hiçbir bestekârimiz yani güzel sanatlara gönül bağlamış kişiler hiç olmazsa muhannete muhtaç olmasınlar. Bir dostu geldiğinde bir çorba ısmarlayabilsin, bir bardak çay, bir kahve ısmarlayabilsin isterim. Mağdur olmasınlar, çoluk çocuğunun karşısında ezilmesinler, eşin dostun karşısında -ne bileyim- gülünç duruma düşmesinler. Onu istemiyorum yani sanatkâr mana adamıdır. Onu bakmak Osmanlı'nın göreviymiş bundan beş yüz yıl evvel.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki sohbetimizin konuğu Cemal Safi. Cemal Safi Bey şair ama şairlik kadar da bir başka yanı -çok belirgin- güfte yazarı. Tanınmış birçok günümüzün şarkılarının sözleri Cemal Safi'ye aittir. Nasıl bu işe yöneldiniz, aynı zamanda bir de güfte yazmaya mı çaba gösterdiniz yoksa şiirlerinizi alıp besteciler besteye dönüştürdü, hoşlarına gitti, böylece yaygımlaştı mı?

Cemal Safi- Evet, Efendim önce merhabalar diliyorum. Misal Yunus Emre Hazretleri'nden başlayalım, gelelim Karacaoğlan, Dadaloğlu, Bayburtlu Zihni; bu tarafa gelelim Ümit Yaşar Oğuzcan, Âşık Dertli, Feylesof Rıza Tevfik... Bunların hepsi şair, hiçbirisi şarkı olsun diye şiir yazmadılar, zannetmiyorum. Cumhuriyet'in başlarında çok verimli olan iki şairimiz söz yazarlığı yapmıştır yani güftekardır fakat güftelerinin hepsi kalitelidir. Birincisi Mustafa Nafiz Irmak -merhum-her ikisi de Selahattin Pınar'ın güftekarıydı, gönül frekansları aynı birbirine uyum halindeydi. Bir de Vecdi Bingöl -merhum-oda Sadettin Kaynak hocanın -merhum-güftekârı idi. Sadettin Kaynak bir de Karacaoğlan'dan çok işlemiştir. Bizimki de hasbelkader besteleniyor, herhalde bestekârlar şöyle teveccüh gösteriyorlar, hem duygulu hem vurucu hem de dizeler hece vezni olarak hatasız çıkıyor ki... Çünkü bir hata dize de diyelim ki şiiri (6+5) tarzında yazıyorsunuz bir dizesi (4+4+3) olmuş on bir hece. Olmaz...

İnan- Besteyle uyuşmuyor mu böyle olunca?

Safi- Bestekârlarımız sesli harflere melodileri oturtuyorlar. Sesli harflerde kaçıklık olduğu zaman çok zorlanıyorlar.

İnan- Evet, bu açıklamalarımızdan anladığım kadarıyla siz beste dünyamızı da tanımış durumdasınız.

Safi- Dolayısıyla tanıdım.

İnan- *Ve dolayısıyla onlara uygun güfte yazmaya kendinizi bir hayli şartlamış gibisiniz ama bu işin başlangıcında siz herhalde güfte yazmayı düşünmemişsiniz?*

Safi- Katiyyen...

İnan- *Şiir yazıyordunuz, eski şairlerimiz gibi nasıl Nef'inin, Nedim'in, Bâki'nin bestelenmiş şiirleri varsa öyle besteleniyordu.*

Safi- Evet, efendim.

İnan- *Bunlar önce şiir olarak elinizden çıktı fakat sonra bestelenmesine tanık oldunuz, öyle mi efendim? Mesela ilk hangi şiiriniz bestelendi?*

Safi- Evet. İlk *Dön* adlı şiirim kitapta var, *Kal Sağlıcakla* adlı şiirim ve *Ben Çobandım Sen Yıldızım* Gökyüzümden Kaymak Niye adlı şiirim Orhan Gencebay tarafından bestelendi. Baktım ki Orhan Gencebay da zaten son derece ısrarla beni arıyor, bakıyor ki Samsunlu Cemal Safi'yim. Maci Safi'nin sınıf arkadaşıdır, "Haaa Cemal Abi yabancı değil hem de!" Evvel bir İstanbul'a gittiğimde uğramıştım kendine yıl 1985'ti. 1985 yılında işte üç şarkı koydu kasete ve çok beğeni kazandı. Ondan sonra her kasetinde Orhan Gencebay'ın en az üç veya dört eser.

İnan- *Yani ilk besteciniz sizin Orhan Gencebay oldu(?)*

Safi- Ondan evvel -rahmetli, nur içinde yatsın- Şair Rıza Polat Akkoyunlu'nun oğlu Mutsel Öztürk bestelemişti fakat hastaydı, çok kısa süre sonra da rahmetli oldu. İlk bestemizi Mutsel Öztürk yapmışlardı.

İnan- *Ne kadar şimdi sizden bestelenmiş şiir var?*

Safi- Şu kitapta iki yüz küsur şiir vardır, bunun yüz ellisi bestelenmiştir aşağı-yukarı.

İnan- *Yüz ellisi?*

Safi- Tabii, tabii.

İnan- Yani sizin şiir kitabınız, bir bakıma beste mecmuası olmuş, denilse yeridir.

Safi- Bestelenmemiş çok azdır içinde, özel şiirler vardır belki onlar bestelenmemiştir.

İnan- Şimdi Orhan Gencebaydan söz ettik, ondan başka ünlü bestecilerden kimler var?

Safi- Ünlü bestecilerden misal Zekai Tunca kardeşim 1989 yılında *Rüyalarım Olmasa* şiirimi besteledi. Ve o yıl, *yılın bestekârı* seçildi kendisi, ben de *yılın şairi* seçildim.

İnan- Sizin bu konuda bir hayli ödülünüz de var galiba, neler hangileri mesela?

Safi- Var çok şükür, efendim işte 1989'da başladı Sayın Âkif Bey; *Rüyalarım Olmasa (İmkânsız)* hatta Türk Dil Kurumu dâhil beni fahri üye yaptı sağolsunlar. Türkçeyi çok iyi kullandığımı söylerler. O şarkıyla *yılın şairi* ünvanını aldık. Milliyet gazetesinin “En Çok Sevilen On Şarkı” yarışması vardır, en çok sevilen on şarkının Zekai Bey’le birinciliğini aldık. Yine hemen Hürriyet Gazetesi’nin “Yılın En Çok Sevilen Türk Sanat Müziği Bestekârı ve Güftekârı Yarışması”nda *Altın Kelebek*’i aldık. TRT’nin birinciliğini aldık o yıl. Efendim yine özel kaset yapım firmaları bize Türk Sanat Müziği’ne katkılarımızdan dolayı özel ödüller verdiler. Ertesi yıl hemen *Vurgun* şiirimle; biraz evvel dediniz ki siz “Müsaade almadan besteliyorlar mı?” Evet. Bir mecmuada *Vurgun* adlı şiirimi okuyorlar, Selçuk Tika’yı ben tanıımıyordum o zamana kadar, zaten bu kadar ünlü değildi. *Vurgun* adlı şiirimi *uşşak makamında* besteliyorlar. Önce Metin Milli okuyor -kardeşim-, Metin Milli’den dinledim ben fakat üç aylardı, firma kaseti çıkarmadı, Muazzez Abacı sahip çıktı şarkıya. Rahmetli Yaşar Kekova’nın firmasında Muazzez Abacı okudu, kasedin ismi *Vurgun*, Metin Milli’nin yaptığı kasetin ismi de *Vurgun* fakat Muazzez, o kadar sevmiş ki şarkıyı, fon müziğinin arasında üstüne bir de şiirini okumuş, o kaset iki milyon iki yüz bin sattı.

İnan- Peki, yeri gelmişken sorayım, bu kadar ilgi toplayan besteler oldu bunlar, maddi bakımdan bunun size yansımaları nasıl oldu?

Safi- Maddi bakımdan yansımaları şimdi söylersem çok gülünç olur ama komedi olsun diye söyleyeyim, isterseniz.

İnan- Aaaa!!!

Safi- Tabii, şimdi iki milyon satan bir kasetin lokomotif şarkıdır o yani diğer şarkıları götüren şarkıdır bugünkü piyasada iki milyon satarsa aşağı yukarı yüz milyar kazanır, firma.

İnan- Evet, Cemal Safi'ye ne düşer?

Safi- O zaman MESAM daha oturmamıştı.

İnan- Evet.

Safi- Bu kanunlar çıkmamıştı, rahmetli Yaşar Kekova iki buçuk milyon lira vermişti bana. Ben para istemeye zaten utanırım, mizacım değil. İki buçuk milyon lira vermişti.

İnan- Yani bu işten ekmek yok öyleyse Cemal Bey?

Safi- Ama o zamanlar öyleydi, bugün böyle olsa -MESAM'dan alıyorum artık elden katiyen almıyorum, hem MESAM güçlensin istiyorum hem de bir vergi veriyorum, bu yüzden o zaman daha çok içime sınıyor hatta milli savunmaya bile kesiliyor- şimdi olsaydı herhalde *Vurgun* şarkısı iki-üç milyar kazanmış olurdu.

İnan- Kazanabilirdiniz?

Safi- Tabii, tabii.

İnan- Tamam, demek ki şimdi yerli yerine oturmuş, işte MESAM diyorsunuz. Yani bundan böyle artık siz profesyonel olarak bir güfte yazarı gibi kendinizi pazarlayıp ve bundan bol kazanç temini mümkün hale gelmiş, o da sevindirici bir şey.

Safi- Geçindirir, madur etmez yani ben isterim ki hiçbir şairimiz, hiçbir bestekârimız yani güzel sanatlara gönül bağlamış kişiler hiç olmazsa muhannete muhtaç olmasınlar. Bir dostu geldiğinde bir çorba ısmarlayabilsin, bir bardak çay, bir kahve ısmarlayabilsin isterim.

İnan- Tabii, sanat adamları perişan olmamalı.

Safi- Mağdur olmasınlar, çoluk çocuğunun karşısında ezilmesinler, eşin dostun karşısında -ne bileyim- gülünç duruma düşmesinler. Onu istemiyorum yani sanatkâr mana adamıdır. Onu bakmak Osmanlı'nın göreviymiş bundan beş yüz yıl evvel.

İnan- Evet, gerçekten öyle.

Safi- Beş yüz yıl evvel sahip çıkmışlar bütün sanatkârlarına

İnan- Yani şairlere kasideler bahanesiyle verilen paralar bugünkü rakamlara vurulduğunda insanı dehşete düşürecek rakamlar ortaya çıkıyor. Şimdi hani bazı kişiler "Efendim, dünki şairler yaltaklanıyordu devlet adamlarına, vezirlere, padişahlara falan..." Bunun aslı astarı yok efendim. O şairlerin tümü sanatın kadrini kıymetini bilen kişilere şiir yazıyorlar yani insanlar hediyeleşir ya, 'Şairin hediyesi ne olacak?' Yazdığı şiir... O şiire karşılık, kendisine yazılan kişi de bir jestte bulunuyor ve o zaman matbaa yok, kitaplar basılmıyor, satılmıyor. Böylece hem de çok iyi bir geçim ortamı oluşmuş. Oysa günümüzde şiir kitaplarının satışı çok az yani insan sanatıyla mümkün değil yaşayabilsin, ayakta durabilsin.

Safi- Çok az ve mümkün değil.

İnan- Ne mutlu size ki bir de müzik araya girdi, beste araya girdi de o iş biraz kurtulur gibi oldu.

Safi- Hamd olsun.

İnan- Zannediyorum bundan böyle siz yazacağımız tüm şiirlerde bir de besteye müsait olmasını kollayacaksınız herhalde.

Safi- Aklıma gelmiyor. Zaten şimdi: “*Aman besteye müsait olsun, ben bundan bir maddi gelir elde edeyim.*” dersenez manadan kopuyorsunuz, şiir yazamıyorsunuz. Onun için ben katıyyen onu düşünmem, önce manayı en güzel şekilde, ecdadıma layık şekilde kâğıda dökmektir benim görevim.

İnan- Yani siz önce şiir diyorsunuz(?)

Safi- Şiir diyorum, tabii.

İnan- O şiir, besteyle müsait olursa olsun, diyorsunuz. Bununla birlikte Cemal Bey, güfte ile şiir arasında bir fark görüyor musunuz? Bunu biraz daha belirgin hale getirebilir miyiz?

Safi- Güfte eğer şiirlik niteliği taşıyorsa, sırf melodi için melodinin keyfine yazıldıysa, melodisini çektiğiniz zaman şiirliğini kaybeder, eserliğini kaybeder, sıradan bir yazıdır bakınız. Melodinizi çektiğiniz zaman “*Canım, bu da şiir mi?*” dersiniz. Zaten değildir ama şiir her zaman şiirdir. Güfte olabilir mesela zat-i âliniz bestekârsınız, hoşunuza giden duygularınıza hitab eden bir şiiri besteleyebilirsiniz ama o gene şiirdir.

İnan- Yani diyebilir miyiz, bazı besteleri güfte kurtarıyor?

Safi- Tabii, çok önemli, Türk müziği çok iyi.

İnan- Bazı güftelerde beste, ki çünkü bestecilerimiz var Dede Efendi dahil, sözlerine bakıyorsunuz, hiç de öyle ahım şahım sözler değil.

Safi- Müzik kurtarıyor.

İnan- Ama olağanüstü bir güzel beste, onu kurtarıyor. Bazı şarkılarda öyle güfte kurtarmıştır, diyebiliriz değil mi?

Safi- Çok doğru. Bazı şarkıları güfte, bazı şarkıları da melodi kurtarıyor. Avni Anıl -benim çok sevdiğim bir dos-

tum, Allah selamet versin-, bugün bütün bestekârlarımız da zaten aynı şeyi kabul etmiştir, yaşayan efsanedir Avni Anıl hocamız. Anıl hocamızın bestelerine baktığımız zaman -çok ünlü bestelerine- sözleri pek aman aman, ahım şahım bir şey değildir. Ama öyle bir müzikle işler ki onu öyle, bir nakşeder ki mücevher gibi.

İnan- *Hiç de zor olmayan bir müzik, rahat, hemen hemen her gırtlığa da uygun düşebilen ve akılda kalabilen melodileri yanyana getiriyor ve gerçekten de iyi bir Türkçe ile yazılmış olan güftelerle onu birleştiriyor. Buyurduğunuz gibi baya sevilen besteler ortaya çıktı.*

Safi- Çok başarılı, ölmez eserler vermiştir. Bestekârların çoğu arkadaşım, Allah selamet versin, hepsini tanıyorum, hepsi dostum. Benim hatta şu kitabımın arkasında Profesör Selahattin İşli Bey'in benim karakterimde şiiri anlatan çok güzel bir anlatım tarzı vardır, ondan da bestem var. Profesör Alaattin Yavaşca Bey'den var, Vedat Yıldırım Boradan var, İsmet Topçu'dan var. Yani en küçüğünden en büyüğüne kadar hepsinden vardır. Yalnız ben de istiyorum ki gençlere biraz fırsat verelim hatta beni tenkit ederler bu konuda.

İnan- *Yani size başka rakipler çıksın istiyorsunuz?*

Safi- Yok, bestekâr gençler diyorum. Rakip? Tabii çıksın.

İnan- *Güftekarlar çıkmasın mı efendim?*

Safi- Çıksın efendim, ben yardımcı oluyorum her zaman. Onun için ben Cemal Safi'nin talebesiyim, derler, dikkat ediniz bazı arkadaşlarımız. Yardımcı olurum tabii, duyguyu ben veremem de teknikte ancak yardımcı olurum. Efendim, ben istiyorum ki yeni bestekârlara biraz fırsat tanıyalım, güzel şiirlerle onları teşvik edelim. Türk Sanat müziğimiz bakın son yıllarda baya darbe aldı, pop müzik bastırır oldu.

İnan- Böyle müziğe yeni başlamış kabiliyetli gördüğünüz birine siz bedava tarafından güfte verir misiniz?

Safi- Hay hay, tabii. Zaten onlardan ücret alınmaz, yapımcı firma bize öder. O şarkı oldu, diyelim ki bir lansör tarafından lanse edilecek, kasete okunacak. Yapımcı firma gider, bandrolü alır ve MESAM'a ücretimizi öder. Bestekâr da bu bedelden kendi payına düşeni alır.

İnan- Size yansıması oluyor.

Safi- Tabii.

İnan- Sizin, hepsini saymamız mümkün değil çünkü yüz elli civarında şiiriniz bestelenmiş bunların büyük bir bölümü de ünlü şarkılar olmuş. Bunlar içerisinde sizin hoşunuza giden şiir yanı da ağır olmakla birlikte, onlardan dinlesek mi?

Safi- Şiir yanı hoşuma giden aşkı anlatmak istediğim bir şiir vardır. Aşk ne menem bir şey, nasıl bir kudrettir? Nasıl bir manadır ki yıllardır yazılır hâlâ bitmez, asırlardır yazılır hâlâ tükenmez, nasıl bir deryadır? Bir gün bir sohbetimizde basın mensupları geldi, "Hocam aşkı anlatır mısınız?" dedi mikrofonu ağzıma yaklaştırdı. "Bu kadar şiir yazılmış, bu kadar şarkı yapılmış; hâlâ mı anlatamamış aşk kendini? Deyince kendi kendime ikaz vermiş oldum: "O zaman sen anlat!" İstanbul'dan Ankara'ya dönüyorum -İstanbul'da oldu bu olay- takıldı aşk, aşk... Aşk: "Beni yaz." Diyor. "Yaz, yazmalısın beni." Titriyorum, terliyorum, korkuyorum... Çok büyük olay aşkı anlatmak.

İnan- Yani bir de "Sen yaz." diyor.

Safi- Aşka tercüman olmak... Ve trende başladım, onu okuyayım. Şarkı olarak tabii zor bazı şeylerin melodiyle izahı zor, şarkılaştırması zor. Orhan Gencebay'ın bestesi, ne diyor aşk?

Tek Hece: Aşk

“Var mı beni içinizde tanıyan
Yaşanmadan çözülmeyen sır benim
Kalmasa da şöhretimi duymayan
Kimliğimi tarif etmek zor benim

Bülbül benim lisanımla ötüştü
Bir gül için can evinden tutuştu
Yüreğine Toroslar’dan çiğ düştü
Yangınımı söndürmedi kar benim

Niceler sultandı, kraldı, şahtı
Benimle değişti talihi bahtı
Yerle bir eyledim tac ile tahtı
Akıl almaz hünerlerim var benim

Kamil iken cahil ettim âlimi
Vahşi iken yahşi ettim zalimi
Yavuz iken zebun ettim Selim’i
Her oyunu bozan gizli zor benim

Yeryüzünde ben ürettim veremi
Lokman Hekim bulamadı çaremi
Aslı için kül eyledim Kerem’i
İbrahim’in atıldığı kor benim

Sebeplere bazı Leyla bazı Şirin’di
Hatırım için yüce dağlar delindi
Bilek gücüm Ferhad ile bilindi
Kuvvet benim kudret benim ter benim.

İlahimle Mevlana’yı döndürdüm
Yunus’umla öfkeleri dindirdim
Günahımla çok ocaklar söndürdüm
Mevla’danım hayır benim şer benim.

Benim için yaradıldı Muhammed
Benim için yağdırıldı o rahmet
Evlîyanın sözündeki muhabbet
Enbiyanın yüzündeki nur benim

*Kimsesizim humsım da yok hasmım da
Görünmezim cismim de yok resmim de
Dil üzmezim tek hece var ismimde
Barınağım gönül denen yer benim
Barınağım gönül denen yer benim”*

İnan- Dilinize sağlık.

Safi- Eksik olmayın efendim.

İnan- Efendim, bundan da anlaşıldığı gibi -öteki şiirleriniz de göz önünde bulundurarak söyleyecek olursak- daha çok halk şiiri özü var sizin şiirlerinizde, kaynak itibariyle. Bizim hani eski divan şiirimiz olsun veya lirik şiirimizin etkisinden çok daha fazla halk şiirimizde bir kanbağı içerisindeyiz. Bu ifadem sizin özelliğinizi geneller mi?

Safi- Evet, evet. Halkımı çok severim, devamlı halkın içinde çalışırım.

İnan- Ve şiirlerinizin hepsi hece vezni galiba.

Safi- Aruz az vardır, hece veznidir, serbest hiç yoktur.

İnan- Serbest yok, hep vezinli olarak yazıyorsunuz.

Safi- Mutlaka.

İnan- Güfte ile beste arasındaki bu uyum gerçekten unutulmaz eserler ortaya çıkarıyor kuşkusuz. Bunların içerisinde böyle sizin uyumsuz gördükleriniz oldu mu? Yani benim güfteme şu makamda, şu nağmelerle bir beste örülmeliydi ama olmamış dediğiniz? Ki bu gerçekten birçok bestelerinizde görülüyor mesela İstiklal Marşımızda bile...

Safi- Prozedi hatası, deriz ona.

İnan- Yani beste ile söz arasında uyumsuzluk; söz yarıda kalıyor, beste devam ediyor falan... Sizin şiirlerinizde hiç oldu mu?

Safi- Benim İstiklal Marşı'mızdaki tespitim şudur efendim nacizane: marşların hece vezniyle yazılması lazım, marş hece vezni olur. Çünkü herhalde o konudan kaynaklanıyor ki -İstiklal Marşı'mızdan- Kara Kuvvetleri marşı teklif edildi bize.

İnan- *Affedersiniz, ben bunu anlayamadım, niçin hece vezniyle?*

Safi- Marş, hece vezninde anca hatasız oluyor.

İnan- *Ama bakın aruz vezniyle yazılmış yığınla marş var.*

Safi- Aksi halde aruz vezninde marş olarak aruz vezninde hataya girebiliyor.

İnan- *Öyle mi?*

Safi- Tabii, o tespit edilmiş olacak ki...

İnan- *Yani şarkıda girilmiyor da marşta oluyor diyorsunuz(?)*

Safi- Şarkıda daha akıcı, marşta heceler mutlaka düzgün olacak. Hani asker giderken hesap edin sol, sol, sol... hep hecelere basarak vurur. Onun için birkaç kere mesela GATA için bizden -yarışma için- marş şiiri istediler, hece vezni olmak kaydı şartıyla. Kara Kuvvetleri'mizin marşı yokmuş, hece vezni olmak kaydı şartıyla, birinci şık.

İnan- *Ama Cemal Bey, bizim mehter müziğimiz, marşlarımız güfte bakımından aruzdur ve bir hayli başarılı olduğunu görüyoruz.*

Safi- Bestekârın orada hüneri söz konusudur.

İnan- *Sizin güfteleriniz içerisinde böyle besteye uyumsuzluk olanlar var mı?*

Safi- Mutlaka var da söyleyemem tabii isimlerini. Olabiliyor, bestekâr da yanılabilir yahut da "Kimse besteledikten sonra bu şiiri ben besteleyeyim yoksa Âkif besteleyecek!"

diyorlar. (Gülüşmeler) Onun için oluyor bazen, tam duygusunu veremiyor, içeriğini anlayamıyor. Mesela o konuda bile şiir yazmışımdır ben.

*“Günden güne büyüyor içime düşen kuşku
Sırta kadem mi bastın kaşla göz arasında?
Nasıl anlatsam bilmem aramızdaki aşkı
Bir sıcaklık vardır ya külle köz arasında*

*Sen ektin yüreğime en acı duyguları
Sen çaldın gözlerimden en tatlı uykuları
Aşkıma benzetirim tutmayan şarkıları
Bir gariplik vardır ya sazla söz arasında”*

Aşkıma benzetirim tutmayan şarkıları bir çelişki vardır ya saz ile söz arasında diyorum. Demek ki çok içlenmişim bu durumlara, zoruma gitmiş ki böyle yazmışım.

İnan- Hani eskilerin “Ben ne diyorum, tamburam ne diyor...” diye bir ifadesi gibi falan... Efendim Cemal Safi Bey, yeni projeleriniz var mı?

Safi- Proje... Ben yani duyguları ama sizin duygunuz da olabiliyor, bana naklediyorsunuz çok fazla etkileniyorum hadiselerden, çok etkileniyorum.

İnan- Yani şiirlerinizi yazarken...

Safi- O meyanda sizin duygunuzu şiirize ediyorum.

İnan- Hareket noktanız kendiniz değilsiniz sadece, çevreden de sizin üzerinizde etkisi olan konuları olayları yazıyorsunuz ve bu ilginçtir birçok sanatçımız ancak kendi içinin sesine tercüman oluyorlar. Yalnız kendi iç serüvenlerini yansıtıyorlardı, siz demek ki algılarımızı bütün çevreye yaymışınız, onları da aynen yaşayarak mı yazıyorsunuz, nasıl oluyor?

Safi- Evet, aynen. Bir defa aşkı çok iyi tanıdığımı zannediyorum, çok iyi, çok yakın yani aşk karşımda benim fotoğraf, onun resmini yapıyorum.

İnan- “*Âşık-ı sadık menem Mecnunün ancak adı var*”

Safi- Çok güzel, ağzınıza sağlık. *Ayşen* diye bir şiirim vardır. Ben *Ayşen*'i tanımıyorum, görmedim, o kaset hâlâ satıyor. Orhan Gencebay'ın bestesi biraz evvel okuduğum *Aşk* adlı, *Tek Hece* adlı şiirin olduğu kasette son şarkıdır. Ve iki buçuk milyona yaklaştı satış, *Ayşen*'le.

İnan- *Ezberiniz de mi onun şiiri?*

Safi- *Ayşen* çok da sevilen bir şiir, ben *Ayşen*'i görmedim. *Ayşen*'e hep bir yakınım âşıktır. Tamam?

İnan- *Onun hikâyesini yazdınız.*

Safi- Çok enteresandır yani. O konu bana naklolmuştur, beni son derece rahatsız etmiştir, çok rahatsız etmiştir. Rahatlamam için onu mutlaka şiirize etmem gerektiğini anlamışım.

İnan- *Çoğu başkalarının hikâyelerini yansıtmaya biçiminde mi çıkıyor elinizden şiirler yoksa kendinizin macerasını mı yansıtıyor genelde?*

Safi- Mesela *Aymina* şiiri çıktı, bu da Orhan Gencebay'ın bestesi. *Mina* -biliyorsunuz- Arapça *elma* demek; *al*, *kırmızı* demek; *Almina*, *kırmızı elma* kız çocuğu adı. Binlerce kız çocuğu -bakınız 1995 ve 1996'da doğan kız çocukları- *Almina* adını taşıyacaklar.

İnan- *Evet, burdan mülhem olarak, öyle mi efendim?*

Safi- Evet, evet.

İnan- *Şimdi *Ayşen*'i mi dinleyeceğiz?*

Safi- *Ayşen*, evet. Bakınız, tanımıyorum *Ayşen*'i, Allah sağlık versin, rahatsız çünkü, o karasevda kendini baya hırpalamış.

Ayşen

“İklimler çileme çare bulmuyor
Mevsimler halimi sormuyor Ayşen
Sakiler derdime derman olmuyor
Şarkılar yarımı sarmıyor Ayşen

İlkbahar yaz derken hazanım soldu
Murada ermeden miadım doldu
Kalp gözüm ellere bakar kör oldu
Senden başkasını görmüyor Ayşen

Ağlarsan matemini yağar geceme
Gülersen mehtabın doğar geceme
Lale devrin geldi gönül bahçeme
Senden gayri çiçek girmiyor Ayşen

Kapattın gönlümün sevinç yönünü
Umudum görmüyor sensiz önünü
Takvimler bilmiyor dönüş gününü
Saatler vuslatı vurmuyor Ayşen

Feleğe isyanım arttı git gide
Gençliğin su gibi aktı gitti de
Ömrünü ellere sebil etti de
Bana bir damlanı vermiyor Ayşen

Ardından çilemem çağlamam diye
Yas tutup karalar bağlamam diye
Kaç kez and içtiler ağlamam diye
Gözlerim sözünde durmuyor Ayşen

Dostlarım namıma Ferhat dese de
Ruhum aşk elinden imdat dese de
Kör şeytan resmini yırt at dese de
Ellerim bir türlü varmıyor Ayşen

*Ey alev yanaklım volkan dudaklım
Ne bir hilafım var ne gizlim saklım
Her şeye erdi de zavallı aklım
Seni unutmaya ermiyor Ayşen
Seni unutmaya ermiyor Ayşen”*

İnan- Dilinize sağlık. Efendim, bu şiirlerinizin tümü bestelenmiyor, besteci onun içerisinde kendisine uygun kıtaları besteliyor.

Safi- Bunun tamamını bestelemişler, Orhan Gencebay der ki: “Cemal ağabey yeni bir form geliştirdim, senin yüzünden.”

İnan- Genelde ama öyle olmuyor birkaç kıtasını alıyorlar.

Safi- Tabii efendim, mesela *Telefonda Sen* şiiri vardır burada.

İnan- Ama siz onu nazar-ı dikkate almıyorsunuz, içinizden nasıl geliyorsa beş kıta, on kıta falan öyle yazıyorsunuz.

Safi- Tabii, tabii. Katiiyetle nazar-ı dikkate almıyorum. O konuyu anlatmam lazım yoksa deli oluyorum, mutlaka yazacağım hepsini.

İnan- Bessteci alsın, istediğini bestelesin şeklinde.

Safi- Tabii, öyle.

İnan- Cemal Bey, sizin müzikle ilginiz dolaylı biçimde yani ayrıca siz beste yapmıyorsunuz, okumuyorsunuz falan...

Safi- Bestelensin diye de yazmıyorum.

İnan- Ama buna rağmen bir derin müzik zevkiniz var, en azından zaafınız var falan...

Safi- Çok seviyorum.

İnan- Böyle bazı makamlardan tercih ettiklerimiz var mı? Mesela yazdığımız şiirlerden, bu ‘hüseyini’ bestelense, dediğiniz oluyor mu?

Safi- ‘Hüseyin’ o da bir başkadır, ne bileyim ‘saba’ o da bir başka, ‘hüzzam’ ayrı güzel, ‘hicaz’ ayrı güzel, ‘uşşak’ ayrı güzel, efendim ‘nihavent’ ayrı güzel, ‘kürdilihicazkâr’ ayrı güzel...

İnan- Siz yazarken de bunları düşünüyor musunuz? “Bu şiir eğer bestelenirse ‘hüzzamdan bestelensin iyi olur falan.” diye düşündüğümüz?

Safi- Bakın efendim çok enteresan bu konu, çok güzel bir sual sordunuz. 1990 yılında kaset çıkarıyorum, şiir kaseti müzikli, dedim ki: “Nasıl yapalım bunu çocuklar?” müzisyen arkadaşlara “Siz bana bir fon müziği verin, bir hicaz peşrev yapın, bir hüzzam peşrev yapın, ben onu dinleyeyim, bakayım, hangi şiirimle bu bağdaşıyor, özdeşleşiyor.” Tamam hocam, dediler. Stüdyodayız böyle, efendim bir saba peşrev, bana bir şiirimi doğuruyor hemen. Nasıl yapıyor, nasıl seviyor birbirlerini, bir görmeniz. Olsa bir kasetim, size hediye etsem, bana hak vereceksiniz. Şiir, makamını da kendi biliyor, kendi seçiyor, bunu da tespit ettim efendim.

İnan- Burda bir denemesini yapalım, efendim diyelim mesela ‘hüzzam’a uygun düşen bir şiirinizi okuyunuz.

Safi- Orhan Gencebay’ın bestesi yine, *Kul Bırakmadın* diye bir şiirdir. Hatta şöyle biter

“Âlem duydu avazımı
Küfre yordu niyazımı
Musallada namazımı
Kılacak kul bırakmadın.”

Hüzzamla o kadar güzel bağdaşmıştır ki o kadar güzel bir şarkıdır.

İnan- Sizin tercih ettiğiniz makam var mı?

Safi- O şiirle özdeşleşsin de hangi makam olursa olsun. Bizim kötü makamımız yoktur.

İnan- Hepsi güzel, diyorsunuz.

Safi- Osmanlı'nın en kültürlü çağında Türk Sanat Müsikisi çıkmıştır. Bu, bir milletin seviyesinin müziğidir, kültür seviyesinin müziğidir. Şimdi biraz yozlaşmalar varsa o seviyemizi maalesef kaybettiğimizdendir bence.

İnan- *Sizin bu şiiirlerinizden folk müziğine de beste oluşturanlar var, değil mi?*

Safi- Var, tabii efendim.

İnan- *Onları nasıl buluyorsunuz? Yani bizim geleneksel müziğimizle bestelense daha iyi olur mu, diyorsunuz, diğerlerini de beğeniyor musunuz?*

Safi- Beğeniyorum tabii. Diyorum ya önce makamla barışsın, sevişsin; sözlerin ifadesi, mananın ifadesi müzikte de olsun, birbirini sevsin, o zaman son derece mutlu oluyorum.

İnan- *Evet, uyuşsun da nasıl olursa olsun, diyorsunuz ama galiba tercihiniz Türk müziği formu içerisinde bestelenmesi?*

Safi- Tabii, daha çok öyle. Efendim, Üçüncü Selim pa-dışahımız hem bestekâr hem şair biliyorsunuz ve bu makamlarımızın çoğalması Üçüncü Selim'e rastlar.

İnan- *Kendisinin de bulduğu makamlar var.*

Safi- Tabii ve bir, iki kese altın bahşiş verir, sevindirir o bestekârı. Onu gönüllendirir, ona şevk verir, heyecan verir. Onları öyle taltif edermiş, onun için o kadar güzel makamlar ihdas edilmiş. Şimdi, o makam iyi değil falan filan... nasıl diyelim? bizim dilimiz varmaz.

İnan- *Efendim, gerçekten çok mutlu olduk, sağ olunuz.*

Safi- Ben de çok mutlu oldum, eksik olmayın.

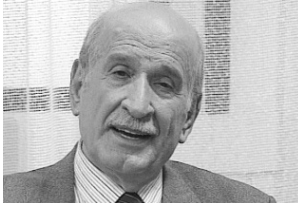
İnan- *Efendim, bu akşamki konuğumuz değerli şairimiz, aynı zamanda tanınmış bir güfte yazarımız Cemal Safi Bey idiler. Kendilerine teşekkür ediyorum.*

Safi- Ben teşekkür ediyorum, efendim sağ olun.

İnan- *İyi akşamlar, olsun efendim.*

Safi- İyi akşamlar, saygılar efendim.

ÂKİF İNAN ile Feyzi Halıcı

Feyzi Halıcı: *Konuşmanızda politikacı dediniz, on yıl gerçi bir politika hayatım oldu ama politikayı bir sanat halinde yaptım. Ama bir sanatçı olarak sanatın politikasını hiç yapmadım. İnancım şudur; ben Konya'da, Hz. Mevlana Dergâhı'nın hemen bitişiğindeki Celal Sokağı'nda gözlerimi hayata açmışım. Anacığım sonraki yıllarda bana derdi ki "Evladım, senin kulağına ezan-ı Muhammedî okunurken öbür kulağına da dergâhtan ney sesleri gelirdi." Benim doğumum 1924. "İki yıl süreyle sana dergâhtan toyga çorbası, sıcak aşure, iç bademli helva yedirdim. Seni devamlı sema törenlerine götürürdüm dergâhta yapılan. Dolayısıyla bu kapıya hizmet edeceksin." Dolayısıyla bu bir manevi annemin bana emri idi.*

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki sohbetimizin konuğu Feyzi Halıcı. Feyzi Halıcı, tanınmış bir şair, politika adamı, yazar. Konyalılar, 1924 Konya doğumlu, meslek olarak kimya yüksek mühendisi ama daha çok yazı-sanat hayatıyla ilgilenmiş, birçok eserler yazmış, eserlerinin sayısı seksen beş. Bunlardan on kadarı şiir kitabı, bu arada gezi eserleri var, antolojiler var. Yani çok verimli, çok doğurgan bir yazı ve sanat hayatı sürdürmüşler. Efendim, sanat hayatına çok genç yaşta başlamışlar. Bir zamanların ünlü dergisi olan Son Posta'da Yedi Günde sanat hayatına başlıyorlar. Ondan sonra Çınaraltı Dergisi, Şadırvan, Varlık, Türk Edebiyatı, Hisar, Türk Yurdu gibi dergilerde yazıyorlar; şiirleri, yazıları yayınlıyor. Daha da önemlisi bu yıl kırk birinci yılını idrak eden, kendilerinin yönetiminde çıkagelmekte olan Çağrı dergisi. Üstadım hoş geldiniz programımıza.

Feyzi Halıcı- Hoş bulduk, sağ olun, teşekkür ederim.

İnan- Lütfettiniz, zahmet buyurdunuz. Efendim, çok geniş bir alanda, hemen her türde eserler ürettiniz. Ama Feyzi Halıcı denince öncelikle şairliği akla gelir. Sizin şiiriniz de bildiğimiz kadariyle bizim geleneksel halk şiirimizle kan bağı içerisinde olan bir şiir. Zannediyorum sizin şiirinize bizim daha çok tasavvuf içerikli eski şiirimiz kaynaklık etmiş. Öyle değil mi üstadım?

Halıcı- Efendim, önce teşekkür ediyorum size, bu konuşmayı lütfettiğiniz için. Konuşmanızda politikacı dediniz, on yıl gerçi bir politika hayatım oldu ama politikayı bir sanat halinde yaptım. Ama bir sanatçı olarak sanatın politikasını hiç yapmadım. İnançım şudur; ben Konya'da, Hz. Mevlana Dergâhı'nın hemen bitişiğindeki Celal Sokağı'nda gözlerimi hayata açmışım. Anacığım sonraki yıllarda bana derdi ki "Evladım, senin kulağına ezan-ı Muhammedî okunurken öbür kulağına da dergâhtan ney sesleri gelirdi." Benim doğumum 1924. "İki yıl süreyle sana dergâhtan toyga çorbası, sıcak aşure, iç bademli helva yedirdim. Seni devamlı sema törenlerine götürürdüm dergâhta yapılan. Dolayısıyla bu kaptıya hizmet edeceksin." Dolayısıyla bu annemin bana manevi bir emri idi.

İnan- Hem ruhunuzu hem vücudunuzu doldurmuş tasavvuf.

Halıcı- Tabii, manen ruhumu tasavvuf doldurdu. O bakımdan, dedim. Sanatın da politikasını yapmamamın sebebi, bu bir emr-i ilahi gibi ta on üçüncü yüzyıldan günümüze geldiğimiz zaman o dergâhtaki ney seslerini daima duydum. Hatta ilk biraz böyle Çınaraltı'nda şiir yazarken falan şöyle bir dörtlüğüm vardı:

*“Dört bir köşesinde eski eserler,
Camiler, türbeler yükselmiş yer yer
Ney sesiyle dolmuş taşmış bu yerler
Bu makamla şakır kuşu Konya'nın.”*

Dolayısıyla ilk gençlik yıllarımda dahi o manevi havayla dopdolu olarak şiirlerimi söylemeye başladım.

İnan- Yani Mevlana ile gözünüzü açtınız. Yunus'la serpildiniz. Ama zannediyorum ki daha önceki dönemlere kadar sarkıyor sizin sanat geçmişinizdeki ustalarınız, Ahmet Yesevi'den itibaren sayıyorsunuz.

Halıcı- Bizim İstanbul Caddesi'nde halı bir mağazamız vardı, büyük yani bu stüdyodan daha büyük bir halı mağazası. Ve o mağazamıza, o yıllarda bir Âşık Mehmet Ağa gelirdi. O Âşık Mehmet Ağa; dursuz, duraksız, doğmaca şiirler söylerdi. Ben onun o şiirlerini dinleye dinleye altı-yedi-sekiz yaşlarındayken *“Ben de onlar gibi nasıl söylerim?”* diye gayret sarf ederdim. İlk halk şiiriyle Âşık Mehmet Ağa'yla bir coğrafya mekânı içinde tanıdım ama bizim evimiz bir muhafazakâr evdi. Yani bizim evimizde daima dini tahsilimizi, biz Cumhuriyet nesli olmamıza rağmen Konya'mızın en meşhur hocaları bize derse gelirlerdi. Üç erkek kardeşтик biz. Kapı Cami Hacı Haydar Efendi, Postacı Hacı Rahim Efendi, Çimilli Hakkı Efendi, Abdulhamit'e mevlid okumuş Taşkasaplı Hafız Cemal de ilahi derslerine gelirdi. Böyle bir ortam içinde büyüdük.

İnan- Demek ki bir manevi atmosfer içerisinde siz soludunuz ve sanatınıza bütün bunlar kaynaklık etti. Ve bir de siz 1952'den beri Âşıklar Bayramı düzenliyorsunuz Konya'da. O gelenek de yerleşti, şimdiye kadar devam ediyor, siz onu başlattınız. Bu hareket sizin, bizim halk şiiriyle de iç içe de bulunduğunuzun bir göstergesi. Demek ki bir yandan tasavvufi büyük sanat dehaları bir de Türk halk şiiri sizin sanatınıza adeta maya olmuş. Öyle mi efendim?

Halıcı- Öyle oldu, ben onların manevi eğitimi içinde kendimi idrak ettim. Şöyle bir durum var, tabiatıyla 1800'lü yıllarda, 1805 yılında Mevlevi Dergâhı'nda Postnişin Hemdem Sait Çelebi'ydi. Hemdem Sait Çelebi, o zaman ilk kütüphaneyi kuran da insandı. Mevlana Dergâhı'nın çok zengin bir kütüphanesi var, onun banisi Hemdem Sait Çelebi idi. Hemdem Sait Çelebi aynı zamanda güzel sanatlara âşık bir insandı. O yıllarda Konya'da Silleli Âşık Şem'i Baba vardı. Silleli Âşık Sururi vardı. Şem'i Babanın arkadaşı Âşık Dertli, onun bir beyitini siz de onu biliyorsunuz. "Mevlevîdir sevdiğim her dem külah eyler bana" diye. Bir akademik ocak halinde 1934'lü yıllarda ben o kahveyi gördüm. Sulu Kahve'de Âşık Şem'i, Âşık Dertli ve genç bir âşık olan Silleli Âşık Sururi... Orada âşıkları yetiştiren bir akademik ocak olarak tabiatıyla Hemdem Sait Çelebi'nin maddi ve manevi himayesinde 1920'li yıllara kadar o Sulu Kahve geldi, yüzlerce âşık oradan yetişti. Ben bunu derken biraz sonra Ahmet Yesevi Hazretleri'ne dönmeden evvel Türk halk şiirinin bir büyük ustası Âşık Ömer... O kadar güzel şiirler söylüyor ki onun divanı şu anda Mevlana Müzesi'nde teşhirdedir. O bütün divanını Mevlana Müzesi'ne armağan etmiştir. Dolayısıyla Hemdem Sait Çelebi'den günümüze kadar da biz o büyük zatların da manevi himayesinde olduk. Şiirimize başladığımız zaman da ta çocukluk yaşlarımızda kendimize mahlas bile aldık Âşık Fezayi diye.

İnan- Efendim, Cumhuriyet döneminin önde gelen halk şairlerini siz yakından tanıdınız. Hatta onların kamuoyu tarafından bilinmesine de çok büyük ölçüde yardımcı oldunuz. Eski halk şairlerimize zaten yakınlığınız, hayranlığınız belli. Bu, feyz aldığımızı

söylemiş olduğunuz Hz. Mevlana'dan bir dizi şiirler tercüme ettiniz, hem de aruz vezniyle.

Halıcı- Mesnevi'nin birinci cildini bugünün Türkçesiyle beş bin beyte yakın Hz. Pirin konuşmalarını teeddüb ederim, bir harf, bir virgül hatası olursa kendimi affetmem. Ama Hasibe Mazioğlu, Abdülbaki Gölpınarlı, Meliha Ambarcioğlu okudukları zaman takdir ettiler. Mehmet Kaplan Bey bir gün bana dedi ki: "Feyzi, bazı konular var ki didaktik." Elbette, birinci ciltte ormana gidiyor, orada bir ceylan görüyor, ben onu olduğu gibi vermeye mecburum, dedim. Bakın, dedim Erkan Türkmen diye bugün Konya Selçuklu Üniversitesi'nde Fars Dili ve Edebiyatı Profesörü olan bir arkadaşım, "Feyzi, sen gün uzar şayet gıda bulmazsa can demişsin." dedi. "Gıda demiyor Hz Mevlana, rızık diyor." dedi. Doğru, dedim. Ben bunu Mehmet Kaplan Bey'e anlatıyorum. Hocam, dedim, o bana söylediği zaman "Peki, Erkan dedim "Gün uzar rızkın eğer bulmazsa can. Failatün, failatün, failün. Hiç imalesiz o şekilde ben bunu düzelttim." dedim. "Ya Feyzi, bir kere daha okuyayım." dedi bana Mehmet Kaplan Bey.

İnan- Efendim, şimdi siz aruzla da şiirler yazdınız bir hayli, her ne kadar daha çok sizin karakteristiğinizin hece vezni olmakla birlikte, serbest vezinle olmakla birlikte. Lütfeder misiniz aruz şiirlerinize bir örnekle sohbetimizi sürdürelim.

Halıcı- Efendim, tabiatıyla o şiirimi okuyayım. Ondan evvel şunu söyleyeyim müsadenizle. Ben talihli bir insanım. Yani yaşadığım muhitte Konya'da, üniversite tahsilâtımda İstanbul'da, en büyük zatları ziyaret etmekte kusur etmedim. Gönül yolculuğu yapan, gönül biliminden bahseden zatları da edebiyatımızın en üst noktasındaki şairleri de... Konya'da benim hocam Ferit Bey'di, Ferit Bey, Konya halkiyat ve harsiyatını Saadettin Nüzhet Ergun üstadımızla beraber yazan ben üniversiteye gittiğim zaman Saadettin Nüzhet Bey, Beyazıt Kütüphanesi müdürüydü. Ben kimya mühendis talebesiydim yani bir fen talebesiydim amma edebiyattan bir an uzak kalmadım. Her gün dersten çıktık-tan sonra Saadettin Nüzhet Ergun Bey'i ziyaret ederdim.

Ondan bir nefes nasip, himmet alırdım. İstanbul'a ilk gittiğim zaman ben sanırdım ki Konya'ya tren gelir ve bizim Konya'da faytonlar var çift atla sürülen, İstanbul'a gittiğim zaman da istasyonda trenden indiğimiz zaman bir faytona bineceğiz de Sirkeci'deki otellere gideceğiz. Oraya gittiğim zaman aman Allah'ım! karşıma bir deniz çıktı, denizi de ilk defa görüyorum, liseyi bitirdikten sonra. Hayretler içinde kaldım, vapura bindik, aman Allah'ım sağ tarafta Kız Kulesi'ni gösterdiler, köprüye geldik. Dolayısıyla ben ilk hafta içinde o yıllara kadar çocuk mecmualarında: Çocuk Sesi, *Afacan*'da, *Son Posta* gazetesinde anket yapıldı, şiirlerimi yazmıştım. İmtihan Odası'nda diye bir şiir yazdım. *Akşam* gazetesinde Hikmet Feridun Es:

*“Akıldaki bilgiler
Kaybolur birer birer
Kalplere korku girer
İmtihan odasında*

*Kara tahta dev olur,
Tebeşir alev olur
Kulübeler ev olur
İmtihan odasında*

*Ne keder et, ne çile
Geleni söyle dile
Korkmuş Napolyon bile
İmtihan odasında.”*

O tebeşir ve alev imajını yaza yaza. “Ya genç bir çocuk bunu nasıl yazar?” derdi. Ben de İstanbul için yazdığım ilk şiiri, tabiatıyla İstanbul'a gider gitmez de Orhan Seyfi Bey, Yusuf Ziya Bey Çınaraltı Mecmuası'nı çıkarıyordu, orada yazdım ama hiçbir kitabıma aldım. *Bir İstanbul Şiiri*'ni okuyayım. Aruz vezniyle kusura kalmayın.

*“Gördüm güzel İstanbul'u gördüm
Tarihteki altın yolu gördüm
Gezdim on asırlık ulu şehri,
Boş gönlümü birden dolu gördüm.*

Girmiş gibi mazideki harbe
Hiç dinmedi kalbimdeki darbe
Gezdim o çelik surları
Darbe heybetle uzanmış kolu gördüm.
Gördüm güzel İstanbul'u gördüm.”

İnan- Efendim siz divan şiirine de oldukça yakınsınız. Şeyh Galip'i olsun, Fuzûlî'yi olsun çok yakından seviyorsunuz. Ama tabii, tekrar ifade edecek olursak daha çok sizin kaynağımız halk şiiri, halk edebiyatı. Efendim, halk şiirini de siz bizim bildiğimiz, klasik, belli form içerisinde değil oldukça yeni bir öze donatmaya çalıştınız. Ahmet Kutsi Bey'le, Beş Hececiler'le belki ilk örneğini görmüş olduğumuz şiir sizin elinizde bir hayli gelişti.

Halıcı- Biraz daha çağdaşlaştırmaya gayret ettim, dil değişti.

İnan- Dil bakımından da benzetmeler açısından da sizin şiirlerinizde öyle o klasik yapıyı göremiyoruz ama görünen o ki eski halk şiirimizde -gerçekten- ciddi bir alışveriş içerisindeyiz. Efendim, eğer uygun bulursanız bir de sizin tür şiirlerinize bir örnek rica etsem mi?

Halıcı- Efendim, şiiri okumadan kusura kalmayın, biraz evvel Ahmet Yesevi Hazretleri'nden bahsettik. Ahmet Yesevi, 1169 - 1170 yıllarında Hakk'a kavuşan Türkistan'ın bir gönül eri yani *Pir-i Türkistan* diyor onun için on ikinci yüzyılda yaşayan büyük gönül erleri. Ahmet Yesevi Hazretleri çok güzel bir İslâm menkıbesi olarak demin Feridüddin-i Attar Hazretleri Pir-i Türkistan olarak onu vasıflandırıyor. Peygamber Efendimiz Uhud Savaşı'ndan dönerken yemek kalmıyor. Sahabeler: “Ya Resulullah hiçbir lokma yiyeceğimiz yok acaba Mevlamız'a bir niyazda, bir duada bulunsanız da bir sofraya inseydi.” Hani Mecusiler'de, İsevililer'de nasıl sofraya iniyorsa. Peygamber Efendimiz duada, niyazda bulunuyor Cenabı Hakk'a. Hazreti Cebrail bir tabak hurmayla iniyor. Peygamber Efendimiz tane tane alıyor, askerlere, sahabelere birer birer veriyor. Bir tanesi yere düşüyor, yere düşünce Cebrail Aleyhisselam, Peygam-

ber Efendimiz'e: "Ya Resulullah, o düşen senin ümmetinden dört asır sonra gelecek Ahmet isminde bir zata aittir." diyor. Peygamber Efendimiz onu alıyor eliyle sıvazlıyor. "Bunu Ahmet Yesevi'ye kim verecek?" diyor. Arslan Baba varmış sahabelerden "Ya Resulullah desturunuz olursa ben vermek isterim." diyor. "Peki." diyor Peygamber Efendimiz gene bir dua buyuruyor onun ömrü uzun olsun, ver-sin diye. Ondan sonra onun damağına sıvazlıyor. Aradan asırlar geçiyor, Arslan Baba Yesi şehrine geliyor. Orada üç tane çocuk oynuyor, bir tanesi Şehnaz, Ahmet'in ablası on iki yaşında, Ahmet dört, dört buçuk yaşında. Bakıyor, "Ahmet hanginiz?" diyor. Benim, diyor ve arkasından Ahmet: "Hurmamı getirdin mi?" diye soruyor.

İnan- Pek meşhur bir menkıbe bu.

Halıcı- Ondan sonra Arslan Baba, bir buçuk yıl ona ledün ilmini de veriyor. Sekiz yaşında *Hikmetler*'i söylemeye başlıyor. Ve Ahmet Yesevi Hazretleri 4444 tane hikmet söylüyor. Yani on ikinci yüzyıldan on altıncı yüzyıla kadar Orta Asya'dan gelen Türk boyları Ahmet Yesevi'nin o *Hikmetler*'iyle kendi ilhamlarını alıyorlar ve güzel sanatların üst dalıyla yani şiirle musikiyle, sema veya semahla onlar aldıkları o gönül dersiyile Anadolu'ya geliyorlar. Anadolu'da o tarihlerde tabiatıyla Hacı Bektaş-i Veli'nin talebesi Yunus Emre. Yunus Emre, Türk şiirinin kökeninde ben daima derim ki üç meyve vardır: Hurma, Ahmet Yesevi Hazretleri'nin; Yunus Emre Hazretleri'nin havuç, elma da Hz Mevlana'nın. Yunus Emre'yi aradım, o da tabii gönül diliyle söylüyor. Diyor ki "*Gönül kitabından okur, eline kalem almadan*" yani gönül diliyle konuştuğunu söylüyor. Aynı şekilde Hazreti Mevlana zamanında Hüsametdin Çelebi bir gün diyor ki: "Ya Molla Hünkâr, bu ettiğin vaazları, bu konuşmaları, bu güzel konuşmalarını gelecek kuşakların insanlarına da verebilmek için acaba ne olur bunları kaleme alsak." Hemen Hz. Mevlana sarığından bir kâğıt çıkarıyor. "Bak, ben on sekiz beyti söyledim, yazdım buraya. Bundan sonra eğer sen yazarsan ben söylerim." diyor. Mesnevi, yirmi beş bin beyit, dursuz duraksız. Hamama

gidiyor orada söylüyor, yolculuğa çıkıyor orada söylüyor. Meram'a gidiyorlar orada söylüyorlar.

İnan- Şimdi buradan şunu söyleyebilir miyiz? Galiba sizin de sanat anlayışınızı oluşturuyor yani şiir yazılmaz, söylenir.

Halıcı- Gönül diliyle söylenir. Bunu da Hazreti Mevlana buyuruyor ki: “Gel, ne olursan ol, yine gel. Kâfir de olsan, puta da tapsan, ateşe de tapsan Mecusi de olsan yine gel. Bizim dergahımız ümitsizlik dergâhı değildir. Yüz defa tövbeni bozsan da yine gel.” Bunu derken bir ince şey vardır. Bunu söylerken Hazreti Mevlana yani yine tövbeni boz, diye söylemiyor o kadar nadim ol, o kadar pişman ol ki Cenabı Hak *Bismillahirrahmanirrahim*'dir. Hem affedicidir kusurları hem de koruyucudur. O manaya söylüyor Hazreti Mevlana. Dolayısıyla İslâmiyet bir hoşgörü dinidir, Ahmet Yesevi de bunu söylüyor, Hacı Bektaş-ı Veli de, Hacı Bayram-ı Veli de, Süleyman Çelebi de, bütün gönül erleri, Lâdikli Ahmet Ağamız da bunu söyler. Ben onun duasına nail oldum. Söylediğim bütün büyük gönül erleri daima hoşgörü içinde hiç kimseyi kırmamayı ama onları gönül gönül eğitmeyi düstur bilmişlerdir.

İnan- Şimdi demek ki o halde şiir, bir gönül işi, bir coşku işi yoksa oturup düşünerek kelimeleri birbirleriyle iyi armoni oluşturacak, bir mana bütünlüğü oluşturacak biçimde yan yana, alt alta getirmekten öte, bir gönül işi, bir coşku işi. Bunu büyük sanatçılarda görüyoruz. Siz kendi şiirinizle herhalde böyle bir iç kaynama işi olarak görüyorsunuz, anlatıyorsunuz.

Halıcı- Kaynamayla olur, insan coşar. Yunus Emre, ne diyor: “Senin aşkın deniz / Ben bir balıkcak” Balık sudan çıkar, hemen ölüdür, diyor. Ama o aşk ne aşkı? O, gerçek Hak aşkı. “Ben, o hiç denizden çıkar mıyım?” diyor, “Ben o denizden başımı bile dışarı uzatmam.” diyecek kadar büyük konuşuyor. Onun bir şiiri, Hazreti Hacı Bektaş-ı Veli Hazretleri'ne götürdüğü zaman kıtlık yıllarında, tabii buğday istemeye gittiği zaman yine de Anadolu insanı mükrimdir, merhametlidir, büyük kapıya gittiği zaman ne

olursa olsun bir armağan götürür, bir çıkın alıç götürüyor. Hacı Bektaş-ı Veli Hazretleri'ne bunu dedikleri zaman alıcı alıyor: "Söyleyin o Türkmen kocasına onun her tanesine bir hikmet, bir nasip, bir nefes vereyim." diyor. Gelip söylüyorlar, "Evde çoluk çocuk aç, ben buğday istiyorum." "Söyleyin o kocaya her tanesine on tane himmet, nasip, hikmet vereyim." O yine diyor: "İki çuval buğday verin." diyor. Hemen bizim Konya tutup belinde bir alıç ağacımız var 21 Haziran'da bundan bir hafta evvel yine madalya taktık; keçiye, kuraklığa, baltaya, hayatını devam ettiren bir alıç ağacı o, tam yüz doksan altı yaşında. Ben öyle ümit ederim ki Hazreti Yunus Emre'nin, Hacı Bektaş-ı Veli Hazretleri'nin dergâhına götürdüğü alıç ağacının torununun oğludur o, iki yüz yaşında olduğuna göre.

*"Gel imdi hicabın aç
Senden ayrıl sana kaç
Sen de bulasın miraç
Sana gele bütün yol."* diyor Yunus Emre, o gönül diliyle. Ben bu şiiri okuyunca Yunus Emre'den hemen şu şiiri yazdım:

*"Gönülce düş bir yola
Bir gönülce kapı aç,
Sen sen ol verme mola
Senden kurtul sana kaç*

*Beng-i baharla tanı
Yapraktan ince canı.
Evvel zamanlar hani
Başında bir nice taç,*

*Bunca bencillik n'ola.
N'ola duyma ihtiyaç
Zaman kısa yol uzun.
Işkınu duy sonsuzun
Senden ayrıl sana kaç
Burası zaman mıdır?*

*Tütesi duman mıdır?
Bul ki aradığımı
Bitsin orman yangını*

*Bu tutuşan can mıdır?
Gün çekildi sulardan
Sofra da hazır kalma aç
Uzak dur uğrulardan
Senden ayrul sana kaç*

*Bu yalancı dünyada
Kimse kalası değil.
Alacası üzümün
Nuru iki gözümün
Benliye verme meyil
Özlemi getir yada
Sevgi en kutsal amaç.
Hak rızasınca eğil
Senden kurtul sana kaç
Gönül isteşir sanma
İki kaşık bulamaç
Can gıdası kandedir
Benim gönliüm andadır.
Kalma bir yolda kıraç
Sorma bu kar tipi ne
Sarıl Hakk'ın ipine
Senden ayrul sana kaç*

*Herkes gidici elbet
Değil bunda kalıcı
Yol sende bende nöbet
Hacı Bektaş yolunda
Salkım salkım bir ağaç
Nice buldun alıcı
İşte Hakk'ın huzuru
Erinme çevrene saç.
Gönlünü eyle duru
Senden ayrul sana kaç.”*

Ben söyleyemiyorum, Hazreti Yunus Emre bana söyledi, ben söylemiş oldum.

İnan- Evet evet ondan topladığımız ilham ile. Zaten bütün sanatımız maneviyatla iç içe, gönülle iç içe.

Halıcı- Elhamdülillah.

İnan- Siz bunu yaşamımızda da sürdürüyorsunuz. Ankarada, İstanbulda aylık gönül sohbetleri, programları düzenliyorsunuz. Hep bunları konuşuyorsunuz, sanatçılarla birlikte böyle sohbetler sürdürüyorsunuz, ne güzel, ne mutlu. Efendim, biz sizin şiirinize biraz daha eğilelim, isterseniz. Bir örnek daha mı lütfedersiniz?

Halıcı- Okuyayım, yine bu gönül erlerinden almış olduğum ilhamla.

Öğrettiler

*“Bir bilsen ey sevgili bize neyi öğrettiler
Mana burcunda şavkıyan her şeyi öğrettiler.*

*Terk edip hüznü bir nice yorgun sokaklarda
Cümle efkâra boş verip gülmeyi öğrettiler.*

*Yok olmadan var olmaya giden altın yolu
Aşkın melalini derince bilmeyi öğrettiler.*

*Atlatıp dar kapısından dünya telaşının
Ölmeden önce çok şükür ölmeyi öğrettiler.*

*Ne saz ne söz edip güzelliği paramparça
Tennurelerce çağlayan ney’i öğrettiler.*

*Bir sırrı gül yapıp da karanfil dudaklara
Hak gerçeği tekbirce bölmeyi öğrettiler.*

*En tatlı düşlerle kim erguvan aynalardan
Eliften parmaklarla silmeyi öğrettiler.*

*Çoğalmaktansa günah burcuna tekmil kanat
Başak misali hep eğilmeyi öğrettiler.*

*Koşmak kolay değil ey sevgili bu yollarda
Gönül katınca sevmeyi sevilmeyle öğrettiler.”*

İnan- Evet efendim, siz de hep sevmeyle sevilmeyle, iç içe kucak kucağa bir yaşam sürdürüyorsunuz ve bunu şiirlere döküyorsunuz.

Halıcı- Elhamdülillah.

İnan- Ve eski sanatımızı, günümüzün sanatını ayakta tutmaya diri tutmaya çalışıyorsunuz. Bütün varlığımızı, kendinizi, her şeyinizi sanata tahsis etmiş olan gerçekten imrenilecek bir yaşamınız var, sanat hayatınız var. Tabii, sizi besleyen en büyük kaynak kuşkusuz kendi kentiniz olan Konya. Bir de Konyaya selam olsun, türünden bir şiirle programımıza son versek mi?

Halıcı- Efendim Konya şiirini daha yeni yazdım sizlere okumak nasip olacak. Onun için bunu bütün dinleyicilerimize, seyircilerimize ve Konyalı hemşehrilerime sunmayı bir gönül borcu biliyorum.

Konya Destanı

*“Bir yola vurmuşum oğul, yalnızca
Sığmaz vakitlere bahar havası
Şavkını mutluluğa yol alınca
Bir kısrak örneği Konya ovası.*

*Nice bir makamda bu sınırsız kent.
Küfili mısralara atar kement
Öncesi bir Selçukyalı nihavent.
Bir suz-i dilara sonrası.
Özlemin yüreğimi yaksın dursun
Doruksun, nice unutulursun
Beni duy beni anla ne olursun
Gözlerini sevdiğimin Konyası.*

*İpekyolu karanfiller, tarçınlar
Zamandır kulağında çın çın çınlar
Dergâhta akça kanat güvercinler
Gönül mihrabına pır pır konası.*

Bir sırdır yaşamak unuttuğumuz.
Üçlerde her gün niyet tuttuğumuz,
Evleğimiz buğday tenceremiz tuz.
Nerde acı göllerimin Suna'sı.

Tomur gelinlerin gözü yaşarır,
Ocakta hedikleri kim pişirir,
Esrik zamanlara tarih düşürür,
Sempol'ü, Elfetin'i, İkona'sı.

Selsebil şadırvan kurnalar nerde
Şifadır hasrete çaresiz derde
Nakşa durur turkuaz çinilerde.
Yüce Mevlana'nın canım dünyası.

Her dilek bir düşünceye göre mi?
Bu bir düş, elbet yitirmem töremi.
Nasıl da sevdire bana yöre mi?
Anacığımın sınırsız duası.

Çalar saatlerin uy sedasına,
Muhabbet eyle gönül badesine
Kerkit kerkit kavak seccadesine
Al kımalı ellerin dokunası.

Kibele'nin şavkıyan süsü müdür?
Eğlen dur Meram otobüsü müdür?
Şem-i Can'ın Konya türküsü müdür?
Hidirellez'de gönülce okunası.

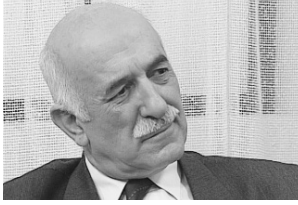
Yolu götürmeyin öyle uzağa,
He deyin, koşuşalım altın çağa,
Aslanlı Kışla'dan Takkelidağ'a,
Ellerin yıldızlara uzanası."

İnan- Çok teşekkürler...

Halıcı- Çok sağolun...

İnan- Efendim, bu haftaki konuğumuz değerli edebiyat adamı, sanat adamı, şair Feyzi Halıcı idi. Kendilerine tekrar teşekkürlerimi sunuyorum. İyi günler olsun efendim...

ÂKİF İNAN ile Erdem Bayazıt

Erdem Bayazıt: Tam geleneksel bir İslâmî şiir değil, gele-
nekle bağ kuracağımız noktalar da var ama yeni bir çağda,
yeni bir dönemde yaşıyoruz. Her dönemin kendine has bir
ifadesi vardır. Türkiye de öyle bir sancılı dönem yaşıyordu.
Biz de kendi inancımızı savunuyorduk, tabiatıyla savunu-
yorduk. Yani bir inanç savunma yahut bir inancı başkala-
rına öğretme amacıyla değil ama o heyecanı, inancımızın
heyecanını yansıtmak durumundaydık.

Âkif İnan- İyi akşamlar olsun. Bu haftaki konuğumuz Erdem Beyazıt. Erdem Beyazıt, yalnız şiir yazmış biri değil aynı zamanda gazeteci, siyaset adamı ve düşünce adamı. Ama daha çok sanatçı olarak, şair olarak biliniyor. Hoş geldiniz Erdem Beyazıt.

Erdem Beyazıt- Hoş bulduk aziz üstat.

İnan- Efendim, her sanatçının kendine mahsus olduğunu söyledikleri bir yazma düzeni, bir yazma şartı var. Hani kimileri sessizlik isterler, kimileri ise her ortamda çok rahat yazarlar. Kimi sanatçılar efendim bir ilham bekler. Kimileri de Cahit Zarifoğlu'nun dediği gibi "Ben ilhama gel, derim gelir" ve öylece yazarlar. Sizin yazmanız nasıl?

Bayazıt- Ben de doğrusu ilhamla yazan bir kişiyim ama sadece ilham değil. Herhangi bir olay, herhangi bir kelime, herhangi bir insani durum, bir dram, bir trajedi, bir insani olay yahut tabiatta herhangi bir mesela bir çiçek, bir böcek, bir böceğin hareketi yahut da çok aykırı bir söz yahut çok hoşlandığım bir davranış. Daha önce içimde pişen, olgunlaşan adeta birazcık sıkıntıyla karışık, birazcık heyecanla karışık o olguyu -içimde pişen olguyu- dışa vurmama sebep olur.

İnan- Ama bir dış etken galiba sizi başlatıyor bu işe?

Bayazıt- Tabii yani daha önceden bir sıkıntı gibi, bir şeyin olgunlaştığını içimde hissedirim ama onu derececek, onu dışarıya vurduracak bir şey lazım: bir hareket -dediğim gibi-, bir kelime, bir şeyler lazım.

İnan- O kelimenin üzerinde durmak isterim çünkü hatırlıyorum siz bir ara: "Bana bir kelime verin, bana bir kelime verin" diye adeta sancılı sancılı dolaşıyordunuz. Öyle bir kelime bulduğunuz takdirde onun üzerine bir şiir hatta şiirler inşa edeceğinizi söylüyordunuz. Gerçekten böyle bir kelime, küçük bir vesile sizin için yeterli oluyor mu her zaman için?

Bayazıt- Efendim, arz ettiğim gibi o zaman bir kelime yani içimde bir şey var, onu dışa vurmam lazım ama bir sebep arıyorum belki öyle bir anda söylemişimdir onu. Bana bir kelime verin, size bir şiir yazayım, diye.

İnan- *Bir ara da kaçmak istiyordunuz, Ankaradan Maraş'a Güzre'ye gideyim de şu risaleleri yazayım, diye.*

Bayazıt- Birçok şiirimi gerçekten yaylada yazdım yani dağlarda yazdım, kırlarda yazdım. Dediğim gibi ama onun iç dokusu, içinde hazırlanması bir vakit almıştır, onun olgunluğunu ben hissetmişimdir ama işte bir vesile veyahut da o duyguya yoğunlaşacağım bir ortam arıyorum. O ortamı da bulduğum anda biraz yoğunlaştığım, teksif olduğum anda yazıyorum. Öyle olmuştur ve bir çırpıda çıkmıştır. Tabiri caizse benimki öyle bir kuyumcu işçiliği gibi değildir, sonradan şiir iskeleti yahut etiyle, kemiğiyle ortaya çıktıktan sonra ufak tefek müdahaleler oluyor.

İnan- *Müdahaleler yapıyorsunuz ama genelde bir doğuş olayı oluyor.*

Bayazıt- Kafiye örgüsü yahut kelimeler arasında insicam yahut işte bir şiiriyeti daha yoğunlaştırmak için bir takım çalışmalarımız oluyor ama genelde bir çırpıda çıkmıştır.

İnan- *Bu şiirinizin oluşumu, dış yapısı falan... Bir de içeriğinden bahsetsek yani şiirinizde neler var muhteva olarak?*

Bayazıt- Şiirimde tabiat var, insan var, aşk var, ölüm var yani bugüne kadar şairlerin malzemesi olan şeyler hepsinden birer parça bulabiliriz herhalde.

İnan- *Biraz da ideoloji var galiba.*

Bayazıt- Şüphesiz insanın yaşadığı dönem çok önemli oluyor, bizim yoğun olarak şiir yazdığımız o gençlik döneminde Türkiye işte 1970'li yıllar 1960-1970 arası. Üniversiteye geldik, bir hükümet darbesiyle karşılaştık 1960 İhtilâli yani değerlerin alabora olduğu, toplumun bir arayış içerisinde olduğu, insanların bir sancı çektiği dönem. Orada da tabii yani sokaklarda ideolojik bir hareketler var. Sizin de bir ideolojiniz var, sizin de bir iddianız var. İster istemez onu o ortamda dışa vurmak ihtiyacındasınız yahut ona göre şekilleniyor.

İnan- Evet, gerçekten ona göre şekillenmiş şiirleriniz var. Ve sizin şiirleriniz o dönem gençliğinin yani 1970'ten sonra gençliğin dilinde dolaşıyordu. Adeta birer slogan halinde kullanılıyordu, kartpostallar yapıldı vesaire. Birçok mitinglerde, meydanlarda insanları, gençliği heyecanlandırmak adına sizin şiirleriniz okunuyordu. Ama o sizin şiirlerinize baktığımızda onlar yalnız bir ideoloji için yazılmış şiirler değil yani yavan ve yalın bir didaktizmle bir yönlendirmeyle yüklü değil aynı zamanda gerçekten bir lirik edası vardı. Şimdi bu ideolojinin somut olarak sanata yansımaları gerçekten çoğu kez lirizmi öldürüyor mu?

Bayazıt- Şüphesiz öldürür yani hele didaktik şiir yani bir şeyi öğretmek kastıyla bu sanatın en büyük düşmanıdır yani şüphesiz ve asla ben o niyette bir tek satır yazmış değilim ama dediğiniz gibi eğer gençlikte bir kabul görmüşse, birtakım insanlar onu sevmişse, bunu işte Mehmet Âkif Ersoy'un -adaşınızın- da dediği gibi tek samimiyetinde aramak lazım, başka hiçbir şeyinde değil.

İnan- Yani sizinki ismarlama şiir değildi, içinizin istediği, yoğurduğu bir şiirdi.

Bayazıt- Katiyen, kimseye bir şey öğretmek için asla değil ama içimin heyecanını, içimin duyarlılığını samimiyetle dışa vurmuşumdur.

İnan- Ve onu gerçekten çağdaş bir sanat duyarlılığı ve biçimi içerisinde söylediniz yani oldukça modern bir elbise giydirdiniz belki geleneksel bir düşünceye, anlayışa. Sizin bu kurmuş olduğunuz şiir, o dönemlerde bazı eleştiriler de aldı. Hatırladığım kadarıyla mesela rahmetli Mehmet Kaplan sizin için yazdığı bir yazıda sizin İslâmî içerikle yola çıktığınızı ama gelenekten çok uzaklaştığınızı dolayısıyla karşıt kamptaki insanların ürettiği şiirler gibi şiirler ürettiğinizi yani bir bakıma anarşist bir şiir kurduğunuzu ve bununla geleneksel bizim şiirimize tutalım Yunus'un -eğer mistik ise-, Mehmet Âkif'in -İslâmıcı ise- şiir yapısına aykırı düştüğünü dolayısıyla sizin hiç de İslâmıcı bir şiir kurmadığınızı söylüyordu. O zamanlar biz bunu karşıladık, şimdi üzerinden şu kadar zaman geçti, nasıl açıklayalım bunu?

Bayazıt- Evet, onu *Mavera*'da ben dilimin döndüğü kadar cevaplandırmıştım ama sonradan da şey yaptım. Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri Antolojisi*'ni hazırladığı dönemde o 1970'li yılların sokaklarda savaşın olduğu yani okuldan dağılan öğrencilerin üzerine bomba atıldığı, her şeyin alabora olduğu yani birtakım sloganların öne çıktığı bir dönemde gerçekten Mehmet Kaplan da bir bu hava içerisinde uç yorumlar yaptı.

İnan- *Tepki gösteriyordu.*

Bayazıt- Bu yorumları yalnız benim için değil birçok sanatkar arkadaşlarım için, şairler için de oldu ve o zamanlar tartışıldı bunlar. Sonradan da özellikle benim için rahmetli Mehmet Kaplan yani Türk şiir tahlilinde bir metodu olan ve ender kişilerden bir tanesi yani Türkiye'mizde en çok yokluğunu hissettiğimiz, münekkit yokluğu var, olsa ben inanıyorum ki çok daha mesafeler alacağız yani çok daha evrensel, çok daha muhtevalı eserler ortaya çıkacak ama maalesef ciddi münekkitler de yok.

İnan- *Mehmet Kaplan rahmetli o dönemin yoğun ideolojik ortamı, kavgaları içerisinde adeta bir bunalmanın ifadesi olarak öyle yorumlar getiriyordu ve aslında sizin şahsınızda hemen hemen sizin gibi olan, sizinle beraber yürüyen ve sanat yapan bütün arkadaşlara adeta hitap ediyordu. Ve kendisi de zaten bunu çeşitli beyanlarında ifade ediyor.*

Bayazıt- O anarşi yansımıştı rahmetli hocanın tahlillerine ve sağlıklı şeyler değildi. Tam geleneksel bir İslâmî şiir değil, gelenekle bağ kuracağımız noktalar da var ama yeni bir çağda, yeni bir dönemde yaşıyoruz. Her dönemin kendine has bir ifadesi vardır. Türkiye de öyle bir sancılı dönem yaşıyordu. Biz de kendi inancımızı savunuyorduk, tabiatıyla savunuyorduk. Yani bir inanç savunma yahut bir inancı başkalarına öğretme amacıyla değil ama o heyecanı, inancımızın heyecanını yansıtmak durumundaydık.

İnan- Sizin de içinde bulunduğunuz bir sanatçı grubu var. Edebiyat dergisinden ta Maveria dergisine kadar bir arkadaş grubu... Eğer isim verecek olursak rahmetli Cahit Zarifoğlu, Alâeddin Özdenören...

Bayazıt- Âkif İnan...

İnan- *Estağfurullah. Gibi arkadaşlar şimdi bana hep sora-gelmişlerdir: Siz çocukluktan bu yana, delikanlılıktan bu yana beraber bulundunuz, arkadaşınız; aşağı yukarı okuduklarımız da birbirinin benzeri, yakını falan; artı aynı sanat dergisi etrafında da kümelandiniz fakat bu isimlerin her biri belki özde birbirine yakınlık içerisinde olmakla birlikte farklı şiirler oluşturdular; hiç mi birbirinizi etkilemediniz? Bunun açıklamasını bizden hep isteyegelmişlerdir.*

Bayazıt- Şüphesiz etkilenmişizdir de birbirimizden alışverişimiz de vardır ama ayrı mizaçlar, ayrı yaratılışlar, ayrı kişilikler var. Bir de hayatı algılayış frekansımız -tabiri caizse- ayrı ve herkes kendine has şiirini söyledi yani öyle bir ortak paydamız Rabbimizi tanımamız, kulluğumuzu idrak etmemiz, onun dışında sanat vadisinde ayrı mizaçlar belirtiyorduk.

İnan- *Evet, dediniz birbirimizden alıp verdiklerimiz de oldu. Ben mesela kendi hesabıma -burada da itiraf edeyim- daha çok geleneğe dayalı -yani şekil itibarıyla- sanat anlayışımı, üretimimi sizlerle birlikte değiştirdim.*

Bayazıt- Ama çağın söyleyişine, çağın idrakine uygun bir şekilde yani çağın modasına, havasına neyse, ona nasıl diyeceksek, yepyeni bir tarzda söylediniz.

İnan- *Eğer öyleyse o etkileşim de sizlerden bana oldu, onu da burada itiraf etmiş olayım. Yani şiirimin şeklini eğer modernleştirme söz konusu olduysa onda efendim arkadaş grubumun etkisi kuşkusuz olmuştur yani birbirimize...*

Bayazıt- Şüphesiz olmuştur, hepimizin olmuştur. O ortak hava, o birliktelik bizi çok besledi bizi, tabii Allah'a ne

kadar hamd etsek şükretsek az, bizi bir araya getirdi -el-hamdülillah- ve sonuna kadarda beraber gideceğiz.

İnan- *Bizim çıkarmış olduğumuz önce Edebiyat sonra Maverava dergisi bizim dışımızdakilerin hep ifadesi de bu oluyor: adeta edebiyatımızda bir canlı ortam oluştu. Yalnız kendi üretimlerimizin, ürünlerimizin yayını değil Türk edebiyatına bazı imzaların da kazanımını sağladı. Zannediyorum öyle.*

Bayazıt- Şüphesiz oldu yani birtakım şairlerimizin, hikâyecilerimizin, yazarlarımızın hatta birçok şu anda herhangi bir dergiye baktığımızda, bir gazeteye baktığımızda yahut da şöyle bir yazarların hayatını anlatan kitaplara, sözlüklere baktığımızda işte bir *Mavera* geçiyor, '*Mavera*'da da yazdı.' '*Mavera*'da yazdığı şiir günlerinde' falan özgeçmiş okunurken işte '*Mavera*'da da yazmıştı yahut ilk defa *Mavera*'da yazdı, doğru.

İnan- *Bu şu oluyor bir bakıma yani isabetli imzalar bulmuşuz, diyebilir miyiz?*

Bayazıt- *Mavera*'yı çıkarırken hatırlarsın o yaptığımız toplantıları, koyduğumuz ilkelerde aramak lazım onun sırrını. Bir kere tek kişinin yönettiği bir dergi değildi, herkesin katıldığı bir dergiydi.

İnan- *Yani bir koroydu.*

Bayazıt- Tabii, bir koro idi. Herkesin bir yönden katkısı vardı, tartışılıyordu, böyle bir sıkı disiplin yoktu, herkes nasıl ifade edebiliyorsa düşüncesini mesela dili kullanırken bir serbesti vardı değil mi?

İnan- *Doğru.*

Bayazıt- Ondan sonra yani ortak paydamızı demin söyledim, onla ters düşmeyen herkesi kucaklıyorduk, herkeşe gönlümüz açıktı. Bir de tabii rahmetli -bir kere daha analım- Cahit Zarifoğlu'nun o müthiş takipçiliği belki Nuri Pakdil'den devralınan ve devam eden, daha geliştirilen o takipçiliği tek tek çünkü bugün bakıyorum birçok şaire

mektuplar yazmış. Bir tane, iki tane, üç tane değil; onlara özel mektuplar yazmış, onları heyecanlandırmış; şurası bak şöyle olması lazım, burası böyle olması lazım diye hatta belki hatırlarsın gelen mektupların çoğunda, biz *Mavera*'yı arka sayfalarından başlayarak okuyoruz yani ilk önce Cahit Zarifoğlu'nun bu yazılarından okumaya başlıyorlarmış.

İnan- Gerçekten öyleydi.

Bayazıt- Evet, o takipçilik, o ilgi, tabii Rasim Özdenören'in o ilgisi, zat-ı âlilerinizin o ilgisi...

İnan- *Estağfurullah. Evet, şunu söylemek istiyorum tekrar. Şimdi o dergi tabiri caizse bir imza kabristanı olmadı.*

Bayazıt- Hamdolsun, hayır olmadı yani hâlâ hepsi yazıyor.

İnan- *Yani orada şiirleri çıkan, yazıları çıkan arkadaşlar edebiyatımızda yerini alan gerçekten sanatçılar oldu. Bu yanıyla da galiba bizim *Mavera*'nın olsun Edebiyat'ın olsun bir farklıca yanı olmuştur. Bunu da tekrar vurgulamakta fayda var.*

Bayazıt- Evet olmuştur. Hamd ediyoruz yani samimi bir emek vardı ve o da meyvesini verdi. Hamd olsun.

İnan- *Şimdi bu işlevi sürdüren Türkiye'de dergiler var mı veya yoksa neden yok, varsa bizimle aynı çizgide mi devam ediyor, bizim yaptığımız biçimde mi? Ne dersiniz?*

Bayazıt- Şimdi çok güzel dergiler var. Ne bileyim yani bizim geçtiğimiz yoldan geçen bazen imreniyorum, hep gençliğimi hatırlıyorum mesela Maraş'tan, Erzurum'dan, Osmaniyeden, Ankaradan, İzmir'den böyle gençlerin çıkardığı dergiler elime geçtikçe seviniyorum ve ilgiyle okuyorum. Çok güzel şiirler, çok güzel hikâyeler, denemeler yer alıyor. Yani diyelim bir Maraş Andırın'da on bin nüfuslu bir *Andırım Postası* çıkıyor, bu ayrıca bir İkinci Yazıları diye ek yayınladı.

İnan- Gerçekten öyle.

Bayazıt- Onlarca kabiliyetli arkadaş orada yazdı, yankılar uyandırdı, bütün dünyaya postalandı, ne bileyim oralar-
dan mektuplar geldi, onları ilgiyle izliyordum. Bugün mesela
ne bileyim Maraş'ta yine *Yalnız Ardiç* diye bir dergi çıkıyor,
Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerinde geçen o bir yörenin ismi.

İnan- Oldukça düzeyli dergiler çıkıyor Türkiye'de.

Bayazıt- Daha çok ileri, profesyonel dergiler çıkıyor.
Belki herkes şu şansını yakalamıyor, yakalayamıyor: böyle
bir arkadaş topluluğu aynı yaşta, aynı sınıflarda okuyan,
bir araya gelmiş, böyle uyumlu hareket eden bu kadar in-
san bir araya belki geliyordur da, gelecektir de, şu anda o
oluşum halindedir de, tabii biz de şükretmemiz lazım yani
o birlikteliği her zaman bulmak da kolay bir hadise değil.

*İnan- Evet, yani gerçekten iyi şiirler yazılıyor, iyi dergiler çıkı-
yor, iyi kitaplar çıkıyor. Bunu şöyle açıklayabilir miyiz: Bizim çok
güçlü bir şiir damarımız var galiba yani her dönemde çok büyük
sanatçılar yetiştirmişiz ve bu damar kurumadan devam edegelmiş
diyebilir miyiz?*

Bayazıt- Edebiyatta yani özellikle şiir alanında dünya
çapında şairlerimiz var.

İnan- Hem bugün için hem dün için, değil mi?

Bayazıt- Sonsuza kadar yahut da kıyamete kadar yaşa-
yacaktırlar. Yani bugün dil sorunu yüzünden herkes çokça
okuyamıyorsa da ama hep okunacak olan, hep ulaşıldığın-
da ilgi duyulacak şairlerimiz var, bizim en güçlü olduğum-
uz alan. Bir de bizim şansımız; Necip Fazıl ile tanışmak,
onun sohbetlerinde bulunmak, onunla oturup onunla
kalkmak, onu yakından görmek büyük bir mazhariyet. Se-
zai Karakoç gibi dev bir isim, yepyeni bir çığır açmış isimle
yine ilişkili olmak, onun sohbetlerini dinlemek güzel yani
önümüzdeki insanlar da büyük insanlardı.

İnan- *Bir de şu var, sizin içinde söylendiğine hep tanık olmuştuzdur, kendimi de bunun dışında saymam elbette bütün arkadaşlarımız gibi, deniliyor ki: az yazdınız. Gerçekten az mı yazdık?*

Bayazıt- Efendim, bir bakıma az yazdı da denebilir ama bir bakıma gereğinden de fazla yazmış da denilebilir. Çünkü netice itibarıyla insanın içinde kalmıyor bir şey yani onu dışa vuruyor, vakti zamanı geldiğinde. Diyelim Yunus Emre, on şiir yazmış olsaydı yine Yunus Emre olacaktı ve kıyamete kadar da yaşayacaktı ve halen de yaşadığı gibi.

İnan- *“Eğer maksud eserse mısra-ı berceste kâfidir.” Ama yine de bazı çağdaşlarımıza oranla sayı bakımından az yazmadık mı, tekrar bir düşünsük mi?*

Bayazıt- Efendim, şüphesiz az yazdık ama çalkantılı bir dönemden geçtik yani bir şair adamın kendisine hatta o sahaya yasaklamış bir insan bir de bakıyorsunuz siyasete giriyor. Yahu ne işin var senin siyasette? Ama siyaset de bir vakadır, hayatımızı ilgilendiriyor, her gün ıstırabını yaşıyoruz, binlerce milyonlarca kişinin trajedisi var.

İnan- *Yani ilgisiz kalamadık siyasetle, o bir; onun dışında bir de gazetecilik yaptık yani başka iş, dernekçilik yaptık yani zamanımızı bir hayli parçaladık. Bunlar belki az üretimimize sebep oldu.*

Bayazıt- Evet, bu hayatın çeşitli dağdağasından kendisini koruyabilenler mesela bir Cahit Zarifoğlu, bir Rasim Özdenören çok daha velut. Onlar için aynı şeyi söyleyemiyoruz ama böyle çeşitli sahalara dağılmak verimliliği şüphesiz birazcık herhalde düşürmüştür.

İnan- *Ama yine de buna rağmen mesela bizlerin yazdığı -biraz teselli verecek olursak kendimize- Ahmet Haşim'den, Tanpınar'dan, Ahmet Kutsiden sayı bakımından da pek az değil.*

Bayazıt- Evet, bugüne kadar tam bir hesabını yapmadım. Şunu söyle soracak olursanız yani daha yazmak istediğiniz bir şey var mı?

İnan- *Evet var mı?*

Bayazıt- Başlangıçtan beri mesela bir *Kıyamet Risalesi* yazmak isterim. Bir *Hayat Risalesi*'ne başladım, epey bir takım şeyler de var mısralar falan ama şöyle bir benim tarzıma işte dediğim gibi böyle işçilik, kuyumcu işçiliğiyle şiir yazmak pek uymuyor ama insan yaşı ilerledikçe biraz da o yöne de mecburen yöneliyor. Onlar belki Allah ömür verirse bir gün tamamlanır çıkar, bunun yanında işte ufak tefek şiirler de çıkıyor. Ama gençliğin heyecanı, damarlarda kanın hızlı dolaştığı dönemi şimdi yakalayamayız. O tarz, ilhama dayalı olduğu için bana birazcık şey geliyor.

İnan- *Ama şu var yakalamış olduğunuz ustalıklı velev ilham yanı eksik bile olmuş olsa yine de belli düzeyin altına düşmeyen şiirleri pekâlâ üretebilirsiniz bu ustalıklı.*

Bayazıt- İnşallah, bilemiyorum orası sizin teveccühünüz.

İnan- *İzin verirseniz arşivimizde bulunan bir şiirinizi dinleyelim.*

Bayazıt-

AŞK RİSALESİ

*“Dirilmek yeniden,
Yerin uyanması gibi kımıldaması gibi toprağın
Bulutları yarması gibi gün ışığının
Yağmurun ansızın boşanması
Binlerce kuşun bir anda parlaması havalanması
Erimesi gibi karların ve buzulların
Patlaması gibi dal uçlarında tomurcukların*

*Dirilmek yeniden
Kandan kinden öfkeden
Üstümüze bir sağanak boşanmış gibi
Sürekli lekelendiğimiz, çözülmeye terk edildiğimiz
Bir bataktan çıkar gibi.*

*Yürürken, otururken, yatarken
Her çürümek durumunda kalmış*

Duyduklarımızdan dolayı kulaklarımız
Gördüklerimizden ötürü gözlerimiz
Dokunduklarımız için ellerimiz.
Belli bir bozgun yaşamışız
Her şeye ölüm dadanmış sanki
Kadınlar ki anne olmamak için direniyorlar
Erkekler ki savaşmayı tümünden unutmuşlar
Çocuklar zaten hiç çocuk olmuyorlar
Çocukluk kalkmış dünyadan gibi
Her çocuk antik çağ filozoflarından bir kalıntı sanki.

Aşkın son saltanatını yaşamak için mi ey kalbim
Ruhun serüvenine bir kale olmak için mi?
Bu başkaldırma kanatlanma.

Durmadan geçiyordu o zamanlar
Üstümüzden tanklar toplar binler tonluk arabalar
Boğuk bir ses, madeni bir böğürme
Bir metropol devinin içimiz titreten iniltisi
Ta uzaklarda şehirlerin üstünde kimildayan
Bir korkunun yüreğimizde biriken tedirginliği
Bir sam yeli gibi bedenimizi yüzümüzü saçlarımızı
Yalayıp
Çekiyordu bizi ve herkesi.

Ama sen uzaklardaydın ey kalbim!
Uzaklardaydın, sevdiğim uzaklardaydı
Ayın ve yıldızların çağlayarak
Berrak şelaleler yaparak
Coşku içinde aktığı
Bir yerlerdeydi.

Hani bir gün bir çobana rastlamıştık
Kavaliyla bir sümbülü emziriyordu
Adı Ferhat mıydı neydi
Koyunların kuşların böceklerin ve çiçeklerin
Sadakatten mest oldukları
Her birinin gözlerinde
Kaybolur gibi kayar gibi

Dalıp gittiğimiz o saadet evreni
Kayaların yüzlerinden okuduğumuz o ebedi bilinç
Bizi çekip almıştı kılcal damarlarımızdan.

Yaslan yüreğime sevdiğim
Benim gönlüm gök gibidir açık deniz gibidir
Pas tutmaz benim içim yeryüzü gibidir toprak gibidir
Sen ki bulut gibisin
Ay gibisin güneş gibisin bazan.

Usul usul inen
Yağmur tırtıtlarını
Dinler gibi
Dalıp gitmiştik
Sen konuşuyordun
İpil ipil yağın bir yağmur gibi konuşuyordun
Onlar ki konuklarımızdı
Adları Keremdi Yusuf'tu, Kays'tı
Hepsi de ezelden tanıdıkta dosttu.

Sen bir taze haber gibi gelmiştin unutmadım
Her gelişin bir taze haberi unutmadım
Aştı alıp verilen altın bir vakitti yaşadığımız
Bir muştuyu algılamamın sürekli gerilimiydi sanki unutmadım
Can oynanırdı evlerde yollarda meydanlarda
Can alınıp can verilirdi hiç unutmadım
Sen uyurdun uykun bir tepeden seyredilen uçsuz bir vadi
Kıyısından seyredilen bir denizdi sanki unutmadım
Ah sevgili ! Hayat görünürdü kapından, bir çarpınış
yüreklirimizde

Sen evinden çıktığında güneşler doğardı içimizde unutmadım

Toprağa düşen tohum onda gizlenen renk şekil koku
Senin için biçimlenirdi renkleri kokardı senin için unutmadım

Ebedi masum çocuklar zamanın solmayan çiçekleri
İstemişlerdi de ezan okumuştun Bilal bir sabah unuttu dım

O dirildi O dirildi diye birden çalkalanan sokaklar

Ölüm ki sonsuza açılan bir kapıydı hiç unutmadım
Ey aşk ey dirilik soluğu ey evrenin hareket kaynağı
Nasil unuturum nasıl unuturum hiç unutmadım.
Haydi, gel sevgilim
Uzanalım toprağın altına
Çiçekler mayalansın göğsümüzde
Bu akıp giden bu kör gidip yol giden
Kalabalıkları bu insanları
Ezen çiçekleri, bir kere bile farkına varmayan
Dökülen bu yıldızları yağmur birikintilerine
Çiğneyerek geçen bu adamları ve kadınları
Uyarmak için bir an durdurmak için
Bu bizi terk eden, bacaları öksüz ve boynu bükük
Bırakıp giden leylekleri o güzelim hacı leylekleri
İçimizde sonsuzluk kavislerinden izlerini taşıdığımız
Ama şimdi kendimizi zorlasak da
anımsayamadığımız tasarlayamadığımız o kırlangıçları
Ah tekrar dönülebilir mi? Yaşayabilir miyiz?
Uzansak yerin altına ve toprak olsak.

Haydi, gel sevgilim
Bir daha deneyelim
Bir kere daha kesmek için yolunu kalabalıkların
Yüreğimizden gönlümüzün derinliğinden
Vermek hep vermek için
Çünkü dağıttıkça çoğalır bizim zenginliğimiz
Aşkın bir adı da berekettir
En iyi anlatandır o
Hıra'da bir mağarada
Gözden döküleni
Gönülden geçeni
Ah hep o kelimeyi bulmak için bütün bu
Çabalarım
Seni çağırarak olan.

Nasil da unuttuk
Oysa daha anar anmaz adını
Ansızın patlayan bahara bir pencere açmışız gibi
Kış ortasında çıkıveren güneş gibi
Birden sıyrılıp bulutlardan

Üryan görülen can gibi
Doldururdun içimizi
Ve eviçlerimizi.

Ah oruçlu bir ağustos vaktinde
Bir kayanın dibinden kaynayan
Soğuk ve berrak sulara
Uzanıp kana kana
Avuç avuç alıp
Yüzümüzde içimizde
Duyduğumuz
Gibi
Aşk.

Ah bir yalnızlık vaktinde
Herkesle birlikte olduğumuz
Gene de yalnız olduğumuz
Bir parkta
Ta uzaktan gelir gibi
Bir tamburdan bir ezginin
Bizi bizden ve her şeyden
Alıp götürdüğü gibi
Aşk.

Haydi, gel sevgilim gene arayalım
Makam-ı İbrahimde rastlanan ayak izlerini
Dedesinin elinden tutup Kubays dağına götürdüğü
Yüzü suyu hürmetine yağmur istediği
Yeryüzünün bereketlenip çiçeklerle bezendiği
Develerin çoşarak çöllerde
Ayak sesleriyle şiirler bestelediği
O vakitleri.

Haydi, gel bir daha bir daha
Arayalım
Herkesin ve her şeyin uykuya vardığı
Bir vakitte
Gürül gürül
Bardaktan boşanır gibi
Yeryüzünü ve gökyüzünü

Dünyanın bu yüzünü ve öbür yüzünü
Geceyi ve gündüzü
Dolduran
Yüreğimizi kuşatan
O kitaptan
Okunanı.

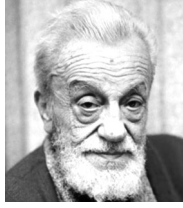
Yaşamak, avını gözleyen
Sessiz gergin
Soluk soluğa
Bir atmaca
Sağ elimin
Parmakları ucunda.

Ve ölüm
Bir güvercin
Beyaz
Süzülen masmavi gökten
Berrak sulara.

Bir yıldız kayıyor, kayıyor, kayıyor
Bir dal uzuyor uzuyor
Bir gül kanyor bir seher vaktinde
Yanıyor bir ateş için için
İçimde içimin de içinde
Bir ezgi dönüyor dönüyor, dönüyor, dönüyor.
Bir ney eriyor dudaklarımda
Aşkın bir adı da yorulmamaktır. “

İnan- Bu haftaki söyleşimizin konuğu Erdem Bayazıt'ı. İyi akşamlar olsun...

Necip Fazıl Kısakürek Sohbeti

Röportajlar

Ramazan Kaplan- Onunla birlikte Türk şiirine metafizik ürperti girdi. O güne kadar manzum hikâye tarzında Türk şiirini götüren isimlerin yanına çok orijinal bir edebi kişilik eklenmiş oldu. Ve onun şiiriyle birlikte otel odaları, kaldırımlar, istasyonlar adeta bir ruh kazandı. Dağlar yeniden bir obje olarak karşımıza çıktı. Evrensel insanın trajedisini yoğunlaştırdığı şiirlerinde gerçekten insanı bütün derinliğiyle vermenin yollarını aradı. Yine onunla birlikte sadece manzum hikâye tarzında yazılan şiirlerin bir vezni olarak devam etmekte olan hece vezni, adeta bir şehirli vezni, bir kültür vezni, bir kültür şiirinin vezni haline geldi. Dahası, kelimeye yüklediği anlamla, kelimeyi çarpıcı kullanımıyla, çok farklı imajlar yüklemesiyle renkli görüntüler getirmesiyle de Türk şiirinde yeni bir şiir dilinin oluşmasına büyük katkıda bulundu. Öyle sanıyorum ki şiirle gerçekten ilgile-

nenler şiirin som, has değerlerinden zevk alanlar, onunla karşı karşıya gelmeye çalışan insanlar Necip Fazıl'ın şiirin- de çok şeyler bulacaklar ve kendilerine ciddi dayanaklar aralamış olacaklardır.

Kamil Aydoğan- Bana üstadın senaryo romanları, oku- mayı sevdirdi. İlk okuduğum kitaplardan ve okumaya ilk adım üstadın senaryo romanlarıyla attığımı hatırlıyorum. Bugün de gençlerimizin üstadın senaryo romanlarını özel- likle ve öncelikle okumalarını tavsiye ediyorum, salık veri- yorum. Onda, üstadın senaryo romanlarında; aşk, ayrılık ve hüznün üstadın o eşsiz, zengin dil ve üslûbu içerisinde verilmiştir. Ondan sonra üstadın diğer kitaplarının da ken- diligiinden gençlerimiz tarafından okunacağını düşünüyö- rum.

Arif Ay- Yirminci yüzyılın sonlarını yaşayan bir insan ola- rak geriye dönüp baktığımda, Necip Fazıl'da dört unsuru görüyorum: birincisi düşünce adamı, tefekkür adamı; ikincisi bir derviş, mutasavvıf; üçüncüsü bir kavga adamı ve dördüncüsü hepsini kucaklayan içine alan sanatçı kişiliği, şairliği. Bütün bu unsurları kişiliğinde toplamış bir insan olarak onun şiiri, medeniyetimizin daha doğrusu kla- sik şiirimizin bunun içerisinde halk şiiri de divan şiiri de vardır. Bu iki kolun kristalize edilerek hayata indirildiği şiiri ortaya koymuştur Necip Fazıl. Dolayısıyla onun şiiri bir adı olarak Cumhuriyet şiiri içerisinde yerini almıştır. Döneminde kendisinden pek çok şair etkilenmiştir fakat bu etkiler, sadece şiirin biçimsel planında ses ve dil pla- nında kalmıştır. Onun taşıdığı tefekkür dünyasına kimse girememiştir, bu bakımdan da şiiri ayrıcalık taşır. 'Günü- müzde onun şiiri sürüyor mu?' diye bir soru sorsak ben sürmediğini çünkü onun dünyasına, mücadelesine, onun birikimlerine hazır olmadığınızdan dolayı onun şiiri bir adı olarak Cumhuriyet dönemi Türk şiiri içerisinde yerini korumaktadır.

Mehmet Ragıp Karcı- Üstat, kalabalıklar içerisinde, in- sanlarla münasebetlerinde hiç bir ahlakî, fikrî tavizi ol-

mayan; saf, bazen insana cinnet derecesinde haysiyetli ve taşıdığı fikirden, fikri asaletten dolayı günümüzde aranan ve yokluğu belki uzun seneler hissedebilecek saf bir kafaydı. Hepimiz gönlümüzün bir yerinde ona bir minnettarlık taşıyoruz. Günümüz aydınları içerisinde onun minnetini taşımayanının olabileceğini sanmıyorum.

Lütfü Şehsuvaroğlu Gerek siyasette gerek fikir dünyasında gerek sanat dünyasında günümüzü aydınlatan bir ışığı. Üstat radyo kurma teşebbüsünden gazete, parti teşebbüsüne kadar; sinemadan tiyatroya kadar şiirde estetik hayatın bütün yönlerine kadar her alanda bir medeniyetin canhıraş bir feryatıydı. *'Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak'* diye haykırarak bir medeniyetin yeniden dirilişinin işaretlerini veriyordu.

*'Her şey akar; su, insan yıldız, tarih ve fikir
Oluklar çift birinden nur akar, birinden kir'* diyerek gerçekten bugün tartışılan medeniyetler çatışması içerisinde kendi medeniyetinin Türk'ün o ruh kökünün yeniden bütün bu dünyaya nizam vermeye noktasında... İdeolojilerin baskın olduğu çağda *'İdeolocya Örgüsü'* diyerek ve bunun umdelerini yerine getirerek, yazarak ve gençlere aşılacak bir mücadele adamı kişiliğinde ortaya koydu. Fakat o her şeyden önce sanatkardı. Sanatın bütün yönlerinde eser vermekle birlikte, şair olarak bir kere üstattı. Fakat üstat, sadece sanatçı kişiliğiyle yetinmedi, o bir mücadele adamıydı, dava adamıydı ve her türlü siyasi parti liderine diline geleni söyleyen gerçekten cesur bir kişilik ortaya koydu. Menderes'e sözleri, İnönü'ye sözleri hatırlardadır, Demirel'e sözleri hatırlardadır. Üstat, gerçekten bizim medeniyet dünyamızın çağdaş bir entelektüel olarak bütün gençliğin bundan sonraki yıllarda da önünde olacaktır.

Mehmet Doğan- Necip Fazıl, yüzyılımızda Türkiye'nin yaşadığı maceraların içinden geçen, yeni entelektüel tipini ortaya koyan önemli bir şahsiyetti. Burada yeni nitelmesini bilerek kullanıyorum. Türkiye aydın tanımlamasını 1920'lerde yaptı. Bu tanımlama bugün tekrar baktığımızda

dini dışlayan bir tanımlamaydı. Necip Fazıl ise 1930'lardan itibaren bu tanımlamanın dışında yeni bir aydın tipi çizdi. Bu tipi hem yaşayışıyla çizdi, hem fikirleriyle çizdi. Bu fikirlerini aynı zamanda siyasî bir biçimde de ortaya koymaya çalışarak çizdi. Onun 1950'lerden itibaren yapıp ettikleri, ortaya koydukları gözden geçirilirse bir şehirli Müslüman tavrı hissedilir. Üstat, hayatının son demlerine kadar bu çerçeve içinde hem mevcut sisteme eleştirilerini yöneltti hem de olması gerekenlerle ilgili fikirlerini söyledi. Tabii ki bu arada sanatkâr tarafını hiçbir zaman bir kenara bırakmadı. Ömrünün son demlerine kadar *büyük şair* nitelemesini haklı çıkaracak şiirler yazmaya, mısralar söylemeye devam etti.

Mehmet Atilla Maraş- Üstat Necip Fazıl Kısakürek, Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu büyük fikir ve sanat adamlarından biriydi. Şairliği ise hiç kuşkusuz tartışılmaz, ender ve büyük şairlerimizden biriydi. Ben kendilerini lise yıllarında özellikle şiirlerinden tanıdım. Ama şifahi olarak kendisiyle yüz yüze görüşmemiz ancak 1978 yılında sevgili Zübeyir Yetik ile birlikte İstanbul'da *Büyük Doğu* İdarehanesi'nde gerçekleşti. O, Anadolu gençliğine önderlik yaptı. Ve gerek fikirleriyle gerekse konferanslarıyla sanatta getirmiş olduğu yenilik, açılım ve metafizik ürperti-sanatta ve şiirde özellikle- büyük önderlik etmiş oldu, sanatla uğraşan gençliğe diyebiliriz. Üstat tabii nevi şahsına münhasır zekâlardan ve özellikle kafalardan biriydi.

Musa Çağıl- Ben üstadı 1949'lu yıllardan beri tanıyorum. O zaman ilk konferanslarından birine Malatya'ya gelmişti. O günden bugüne değin rahmetli oluncaya kadar da dostluğumuz ve ağabeyliği devam etti. Üstada ben '*ağabey*' diye hitap ederdim çünkü hapisanede beraber uzun süre kaldık. Kendisi bir ara tahliye oldu; birkaç kere girdi, çıktı; hapisane hayatından anıları var zaten. Biz de sekiz sene yatarak cezamızı tamamlayıp çıktık. Allah rahmet eylesin. Üstadın *Esselam* diye bir kitabı çıkmıştı. O zaman, o kitabın reklamı için TRT'ye götürdük. Rahmetli eski Konya milletvekili Reşat Aksoy, ben, birkaç arkadaş daha vardı.

Reklam spotunda *Allah* kelimesi geçtiği için o zamanki TRT, bu reklamı almadı. Biz hayli münakaşa ettik. Adam da: “*Ben de Müslüman’ım, Allah’a karşı değilim ama yönetmeliğimiz budur. Dolayısıyla bu yönetmeliğe göre ben bu reklamı alamam.*” Böyle de bir hatıramız var.

Alâeddin Özdenören- Üstat Necip Fazıl Kısakürek, bir yeniliktir. İlk kez onunladır ki İslâm düşüncesi yüksek bir plana çıkıyor, entelektüel bir seviye kazanıyor. Ve büyük bir gençlik kitlesi doğuruyor ardından, sökün eden bir gençlik kitlesi. Şiir alanında ise apayrı bir yenilik... Diyebilirim ki yeryüzünde mevcut veya gelmiş geçmiş şairlerin arasında müstesna bir yeri olan başlı başına bir varlık.

Avni Doğan- Cumhuriyet dönemi Türk fikir ve sanat hayatının yüz akıdır. Edebiyatın hemen hemen her dalında şaheserler vermiş bir insandır. Necip Fazıl’dan sonra yeniden yerli olmaya, milli olmaya bir dönüş başlamıştır. Özellikle İslâmî değerlerin Anadolu’da yeniden neşv ü nema bulması Necip Fazıl’la başlamıştır. Günümüzde de yerli olana savaş açanlar, milli olana savaş açanlar Necip Fazıl’ı bugün bulmasalar bile Necip Fazıl’ı okuyarak, Necip Fazıl’dan gıdalanarak bugüne gelmiş onun öğrencilerini bulmaktalar.

Yılmaz Karakoyunlu- Cumhuriyet edebiyatımızın üstat şairi merhum Necip Fazıl Kısakürek’i evvela şiirlerinden lisedeki öğrencilik yıllarımız sırasında tanıdım. Daha sonra yayınladığı Büyük Doğu gazetesini okumak suretiyle düşüncelerini ve felsefesini izlemek fırsatını buldum. Daha sonra yıllarda kendisiyle karşılaşmak hatta sohbet etmek imkânı da elime geçti. Necip Fazıl’ın şiirimizi halkımız hafızasında önemli ölçüde yer etmiştir. Necip Fazıl’ın şiirlerinden bestelenmiş çok önemli şarkılarımız da vardır. Bunların içerisinde ben de bir tanesini yapmaya teşebbüs etmiştim. Zannedirim bir gün bu şarkıyı da piyasaya sürmek istiyorum. “*Bu yağmur bu yağmur bu kıldan ince*” diye başlayan şiiridir.

Mustafa Miyasoğlu- Tiyatroda düşünen insanın dramını, trajedisini hatta *Bir Adam Yaratmak* adlı eseriyle ortaya

koyduğu dünya çapındadır. Bu eserindeki üslubun yoğunluğu *Reis Bey* adlı eserinde ceza felsefesi ortaya koyacak Dostoyevski'nin suç ve ceza adlı eserindeki çapa ulaşacak seviyededir. Yine *Ahşap Konak* adlı eserinde Türk toplumunun yaşadığı çatışmayı, nesiller arasındaki oluşan uçurumu üç katlı bir ahşap konak etrafında ele almıştır ve bu Yakup Kadri'nin *Kiralık Konak* romanından bu yana Türk toplumunun yaşadığı büyük bir acıdır ve yirminci yüzyıl boyunca biz bu acıyı yaşadık. On dokuzuncu yüzyılda başladı, yirminci yüzyılda gelişti bu çatışma ve Osmanlı Devleti'nin yıkılışıyla bitmedi. Yirmi birinci yüzyıla da sarkacağı benziyor. Ayrıca bu nesiller arası çatışma babalar-oğullar arasındaki uyuşmazlık hikâyesi, daha doğrusu insanlık durumu bütün dünya edebiyatında görülür. Rus edebiyatında Turgenyev bunun *Babalar ve Oğullar* adlı romanıyla güzel bir örneğini ortaya koyar. Necip Fazıl'ınki yalnız nesiller arasındaki çatışma, tabii olan bir çatışma değil, aynı zamanda Batı medeniyetiyle karşı karşıya gelen Türk insanının yaşadığı acıyı da trajediyi de ortaya koyuyor. Bu yönüyle çöken bir toplumun değerleri dekadansa uğramış, aydınları yabancılaşmış bir toplumun Çehov türünden bir hüznünü de ortaya koyuyor. Necip Fazıl'ın *Para* adlı oyunu da Türk tiyatrosunda ve sinemasında daha sonra çok kullanılmış bir motifi insanın başkalaşma, yabancılaşma olgusunu ele alır. Biz bugün maalesef, Necip Fazıl'ın eserlerinde kırk yıl önce çarpıcı bir tarzda koyduğu dramı, trajediyi yaşıyoruz ama maalesef bu eserleri sahneye koyacak rejisör ve tiyatro yok. Türk aydını, o eserlerde çarpıcı bir tarzda nasıl resmedildiğini hiç merak etmiyor; sürekli fanatik tavırlarla, çete kurmalarla ve birbirlerine kumpas kurmalarla ilgileniyor. Dolayısıyla topluma karşı sürekli komplo oluşturmalar psikozunu yaşadığı için Türk aydını, Necip Fazıl'ı görmezlikten geliyor. Necip Fazıl'ın bence asıl önemli tarafı buradadır. Entelektüel olarak toplumu gören; ona ruhunu, hayatını, şahsiyetini, milli benliğini hatırlatan ve kimsenin görmediği gerçekleri gören ve gösteren tarafıyla önemlidir.

Sohbet

Âkif İnan - Bahri Zengin

Rasim Özdenören - Erdem Bayazıt

Âkif İnan- Her hafta bir sanatçıyla yapmış olduğumuz söyleşi programını bu kez değiştirerek bir başka programla çıkıyoruz huzurlarımıza. Üstat Necip Fazıl Kısakürek... Vefatının on dördüncü yıldır ve bu programda üstadı yakından tanıma durumunda bulunan yazar, sanatçı arkadaşlarımızla üstat hakkında fikirler ileri süreceğiz, yorumlar getireceğiz. Onun misyonu üzerinde fikir ve sanat hayatımızdaki yeri üzerinde duracağız. Üstat Necip Fazıl, uzun bir ömür yaşadı ve bunun büyük bir bölümünü -elli yılını- fikir ve sanat hayatımızın çok ilginç bir ismi olarak sürdürdü. Üstat Necip Fazılın sanat ve fikir adamı olarak ortaya çıktığı dönemlerin Türkiye'si üzerinde bazı açıklamalarda bulunacağız. Bu programımıza katılma zahmetinde bulunmuş olan arkadaşlarımızı öncelikle sunayım. Efendim, sağ tarafımda şair, yazar Erdem Bayazıt; sol tarafımda yine yazar, düşünce adamımız, siyaset adamımız Bahri Zengin; Bahri Bey'in yanında oturan, tanınmış yazarımız, hikâyecimiz, düşünce adamımız Rasim Özdenören. İzin verirseniz

önce ben ilk soruyu Rasim Özdenören'e yönelteyim ve bize üstadın yetişme döneminin fikir hayatı ve sanat hayatı üzerinde bilgiler lüt-fetsinler. Buyurun efendim.

Rasim Özdenören- Teşekkür ediyorum. Aslında üstat Necip Fazıl hakkında konuşmak gerçekten zor bir olay çünkü Necip Fazıl yalnızca edebiyat alanında ürün vermiş, yalnızca tefekkür alanında kendisini göstermiş bir isim değil. Ve yalnızca tefekkür alanının bir tek dalında kendisini göstermiş birisi değil. Sanat söz konusu olduğunda sadece bir alanda ortaya çıkmış bir isim değil. Tefekkür deyince faraza tarihten siyasete, siyasetten siyasi tefekküre, dini hayata, tasavvufa, tasavvufî edebiyata kadar ürün vermediği hemen hemen hiçbir alan bırakmamış. Aynı şekilde sanat ürünleri olarak baktığımızda üstat başta şiir olmak üzere tiyatro alanında, öykücülükte hatta son yıllarında bir roman da telif etmiştir. Şu anda bilemiyorum yani hemen hemen edebiyatın bütün alanlarında, edebiyat eleştirisi üzerine, edebiyat eleştirisinin hem teorik kısmı hem pratik kısmında... Akla gelecek ve gelmeyecek hemen bütün alanlarda ürün vermiş bir isim. Polemikleri başlı başına önem kazanır, edebiyatımızda bence şayet polemik müstakil bir tür olarak değerlendirilecek olsa üstadın o alanda müstakil sayfalar ayırmamız gerekecek kadar bol, velut bir ürün vermiştir. Şimdi böyle bir şahsiyetin neresinden başlamalı -gerçekten- ve neresinden devam etmeli?

Âkif İnan- İsterseniz şöyle başlayalım. Efendim, üstat ilk eserini yirmi bir yaşındayken 1925'te şiir olarak yayınlıyor. Bilindiği gibi Örümcek Ağı. Ondan birkaç sene sonra kendisine büyük ün yaptırın Kaldırımlar adlı şiir kitabı yayımlanmıştır. 1935'te de ilk tiyatro eseri olan Tohumu veriyor. Şimdi üstadın evvela bir edebiyat adamı, bir sanatçı olarak Türk edebiyatında parladığını görüyoruz. Fakat üstadın daha sonraki yıllarda özellikle 1934'ten sonra Seyyid Abdülhakim Arvasi'ye bağlanmasıyla birlikte sanat hayatında olsun, düşünce hayatında olsun çok köklü bir dönüşümü görüyoruz ve ondan sonraki çok verimli olan ve sizin söylediğiniz gibi hemen hemen her alanda eser üretimine tanık olduğumuz bir ve-

rimli hayat. Fakat şimdi biz öncelikle üstadın edebiyat alanı olarak ortaya çıktığında Türkiye'nin içinde yaşamış bulunduğu sosyal gerçekler hakkında isterseniz bir kısa gezinti yapalım ve arkasından o dönemin edebiyatının özelliklerini belirleyelim ve üstadın buradaki kendine özgü yeri üzerinde duralım. Evet, üstadın ilk çıktığı, edebiyat dünyamızda zuhur ettiği dönemdeki Türkiye'nin sosyal hayatı, siyasi hayatı, özellikleri hakkında bilgi lütfeder misiniz?

Rasim Özdenören- Estağfurullah. Üstadın şiir yazmaya başladığı yıllar 1920'li yıllar. Fakat 1920'li yılları iyi anlayabilmemiz için bundan on-on beş yıl öncesine hatta Tanzimat'a kadar asgarisinden ulaşmamız lazım. Fakat biz oraya gitmeyelim, Meşrutiyet'le beraber Türkiye'de İkinci Meşrutiyet'in öncesinden başlamak suretiyle 1920-1923'lü yıllara gelinceye kadar Türkiye'nin fikir hayatında halen de bugün 1997 yılının Türkiye'sinde gündemde olan fikir akımlarının hemen hemen tamamı tartışma gündeminde yer almıştır. Meşrutiyet dönemi bu bakımdan çok enteresan bir dönem. Bir enteresan dönem daha var Meşrutiyet döneminde, 1923'ten sonraki Türkiye'ye nispetle, o dönemde yaşayan insanlar kendilerini İslâmî bir hükümlerlik altında yaşıyor, diye düşünüyor idiler. Dolayısıyla o zamanın tefekkür hayatına katkısı olmuş insanların tamamı 'Bu ülkeyi nasıl kurtarıyoruz?' sorusu altında bir bakıma 'İslâmî nasıl kurtarıyoruz?' sorusunu cevaplamaya çalışıyorlardı.

Âkif İnan- Affedersiniz, üstat Necip Fazıl Meşrutiyet döneminde gördüğümüz fikir hareketlerinden bir yanıyla İslâmî anlayışla açıklanabilir bir isimdir. Ona bağlı olarak öteki anlayışların da diyelim ki Türkçü, Milliyetçi, Batıcı anlayışın da üstat üzerinde belli oranlarda etkilerinin olduğunu görüyoruz. Ama kalın çizgi daha çok İslâmî bir anlayış ama üstat Necip Fazıl'ın İslâmî anlayışı ile Meşrutiyet döneminin İslâmî anlayışı arasında elbette çok belirgin bir fark var. O belirgin fark şu şekilde düşünülemez mi Erdem Bey, yani üstatla birlikte ilk defa Batıcı anlayış sığaya çekiliyor. Ve İslâmî anlayışa adeta yeni bir içerik getirilmiş oluyor. Bizim insanımızın Batı'ya bakışı, Batı'nın bize bakışı üzerinde üstat fikirleri sürüyor. Ne dersiniz?

Erdem Bayazıt- Tabii, yani üstadın ilk eserlerinde -daha bir ideolojik ve siyasal bir tavır ortaya koymadan önceki ilk eserlerinde de- şiddetli bir varlık muhasebesi '*Ben neyim, nerden geliyorum, nereye gidiyorum?*' gibi sorular onun hayatını hep işgal etmiştir, eserlerine de bu yansımıştır. Bir Doğu-Batı medeniyetleri arasında bir mukayese başlamıştır, bir tahlil başlamıştır. Aslında dünyanın genel şartına baktığımız zaman on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru yirminci yüzyılın başlarında iyice artık bir pozitivizmin, rasyonalizmin, materyalizmin sıkıştırdığı ve ön plana çıktığı tek boyutlu bir dünya yani öte dünya adeta kesip atılmış yani büyük bir cereyan halinde bu bütün ülkeleri saran bir dönem ve tabii Türkiye'yi de derinden derine etkiliyor. Ama Rasim Bey'in işaret ettiği gibi bir gayri-İslâmî baskı söz konusu değil. Yani dini hayattan kovmak gibi öyle elle tutulur açıkça ifade edilir bir durum katiiyen yok. Böyle herkes kendisini o çerçevenin içerisinde görüyor ama Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber birdenbire devlet de din öğretimini bir kere kesiyor, din öğretimi verilmez oluyor. Hatta basına müdahale ediliyor -sizin de değindiğiniz gibi- '*Allah*' adı anılmayacak yani dini terimlere son verilecek, '*Allah ve ahretten bahsetmek yasaktır.*' diye Matbaa Umum Müdürlüğü'nün genelgesi var. Ki üstadın Abdülhakim Arvasi Hazretleri'yle tanınması ve birdenbire ruhunda bir aydınlanma olması yani bir değişim olması ve ondan sonra yalnızca edebiyatla çerçeveli kalmıyor üstadın faaliyetleri, bu sefer mesela bir resmi tarih hadisesi var. Resmi tarihin reddettiği isimler var. Birdenbire bakıyorsunuz, üstat çıkıyor, herkesin okul kitaplarında '*kızıl sultan*' diye öğrendiği Abdülhamit Han'ı '*Ulu Hakan ve Osmanlı'nın yetiştirdiği en büyük siyaset dehası*' diye savunmaya başlıyor. O dönemlerde bırakın onun müsbet yönlerinden bahsetmek, karalamadan bahsetmek kimsenin haddine değil. Böyle bir ortamda çıkması dikkat çekici.

Âkif İnan- Bir tarihi muhasebeyle ortaya çıkıyor. Geçmiş dönemimizi irdeliyor ve geçmiş dönemimizde günümüze de ışık salacak dinamikleri belirliyor Necip Fazıl. Efendim, bir yandan Batılılaşmayı eleştiriyor, öte yandan da İslâmî bir dünya görüşü olarak

vaaz etme çabalarına koyuluyor ve bu alanda eserler yazıyor, konuşmalar yapıyor ve zaten üstat ömür boyu on kez hapse düşmüştür ve ilk hapsi de ortaya çıktığı o dönemlere rastlıyor. 'Allah'a itaat etmeyene itaat edilmez' hadisini dergisinin kapağına koyduğu için ilk mahkûmiyetini böylece tadıyor. Yani özetle üstat Necip Fazılın ortaya çıktığı dönemde sosyal yapı, siyasal yapı İslâm'la barışık değil. Çok sıkışık, dar bir dönemde, düşünce hayatının bir hayli sınırlandığı bir dönemde oluyor.

Erdem Bayazıt- Yalnız İslâm değil adeta din hayattan kovulmaya başladı. Yalnız Türkiye'de değil, Batı'da da bu rüzgârlar esiyor. Evet, öyle bir çağ.

Âkif İnan- Yani bir de şu var, bu baskıcı tavır halk katında elbette onay görmemiş olmalı ki büyük oranda, Necip Fazıl ortaya çıkmasıyla birlikte büyük bir ilgiye tanık olduğunu görüyoruz. Gerçekten de çıkardığı yayın organlarının geniş kitleler tarafından okunduğunu ve özellikle bir gençliğin peşine düştüğünü bir entelektüel gençliğin, kuşağın yetişmesinde de bir öncülük görevi üstlendiğini görüyoruz. Ben burada Bahri Bey'e dönmek istiyorum. O dönemin ana hatlarını belirlemeye çalıştık. Sizin bu konuda ekleyeceğiniz bir şeyler var mı?

Bahri Zengin- Necip Fazıl çok yönlü bir insandır, onu herhangi bir alana sıkıştırmak veya bir alan içerisinde tahlil etmek oldukça zor. Aslında fırtınalı bir dönemden geçmiştir. Yani gerek yaşadığı dönemin gerek sosyal çevresi, siyasal hayatı bakımından gerekse, kendi iç dünyası bakımından çok fırtınalı bir dönem yaşamıştır. O bakımdan bunu bütün eserlerde de görmemiz mümkün, aslında Necip Fazıl'ı bütün eserleriyle tahlil ettiğimiz zaman iki dönemin varlığını görüyoruz. Bunlardan bir tanesi gerçeği arama dönemidir. Necip Fazıl'ın bütün eserlerinde bu görülür. Yani o tarihe yöneldiği zaman görünen tarihin görünen yüzünü değil onun arkasındaki gerçek yüzünü anlamaya çalışır. Eşyaya yöneldiği zaman yine eşyanın hakikatini görünen değil eşyanın gerçek hakikatini anlamaya çalışır. Varoluş ile ilgili birtakım meseleleri ele aldığı zamanda da gerçekten var olmanın ötesindeki gerçeği, hakikati anlamaya aramaya çalışır. Necip Fazıl bütünüyle yani kendisine

sanki sahte bir dünyada yaşamaktadır, her şey yalancıdır, her şey iğretidir, her şey yanlış düzenlenmiştir. Dönemi itibariyle zaten tarih de öyledir. O bakımdan bütün bunların farkına varmıştır ve tarihin arka yüzüne geçmeye çalışır, eşyanın arka yüzüne geçmeye çalışır. Edebiyatın, sanatın, şiirin perde arkasına geçerek onun özünü, onun gerçeğini yakalamaya çalışır. Necip Fazıl'ın bir bu dönemi vardır. Bu gerçeği kavradıktan sonra da bir başka dönemdir, hayatının önemli bir bölümünde zannediyorum böyle geçmiştir. Bu gerçeğe ulaşmanın özlemi, gerçeği yaşamanın, onunla hasret gidermenin bir bakıma bir dönemidir bu dönem de. Ve nitekim hep o, bir bakıma Hakk'ın egemen olduğu bir devleti özlemiştir ve Hakk'a ulaşma özlemi içerisinde tabii kendi iç dünyasında Hakk'a ulaşma özlemini yaşarken bir yandan da sosyal ve siyasal hayatımızda ona ilişkin somut bir sosyal düzenin, siyasal sistemin kurulması için de büyük çaba harcamıştır.

Âkif İnan- *Aşağı yukarı üstadın mücadele hayatı, ortamı ve kendisinin getirdiği hususlar üzerinde kısaca durduk. Bütün bu özelliğini üstadın sanatı başa koyarak incelememiz lazım. Şimdi üstat Necip Fazılın bu ortamda Türkiye'de var olan sanat hayatı, şiir ve tiyatro hayatına nasıl bir zuhurla katıldığı üzerinde isterseniz duralım. Nasıldı Türkiye'nin o dönemde şiir hayatı, Necip Fazıl'la birlikte nasıl bir şiir imkânına kavuştu Rasim Bey?*

Rasim Özdenören- Teşekkür ederim. Şimdi 1920'li yıllara geldiğimizde Türk şiirinin ana çizgisi ideolojide kilitlenmişti adeta. Tefik Fikret olsun, Mehmet Âkif olsun, diğer şairler olsun tümüyle zihinlerini ideolojik bir noktaya odaklamışlardı. 1920'li yıllarda Necip Fazıl'ın zuhur ettiği yıllarda şiir ortamımızın tümüyle böyle bir manzara içinde görmemiz ve tespit etmemiz mümkündür.

Âkif İnan- *Cumhuriyet'le birlikte Türk şiirinde yeni bir açılım oluyor, Milli edebiyatı takiben bir Anadolucu anlayışı oluyor ve Cumhuriyet'in getirmiş olduğu devrimlerin havasını soluyan ve onları yansıtmada öncülük yapan bir edebiyat da var, Meşrutiyet döneminin ideolojik şiir yapısına artı olarak eklenmiş bir durum görüyoruz.*

Rasim Özdenören- Sizin de söylediğiniz gibi bu da belli bir ideolojiye odaklanmış bir şiir. Yani Anadoluculuk da belli bir ideolojiyi kendi söylemi içinde ifade etmeye çalışmış bir şiir. Şimdi böyle bir dönemde Necip Fazıl ilk defa şiire bireyi, ferdi sokuyor bu bir benim görebildiğim; iki, heceyi ilk defa diyebilirim ki kentleştiriyor, bu tırnak içinde söylersem modern bir söylem bizim edebiyatımızda. Yani Rimbaud'un, Baudlaire'in Fransadaki Fransız edebiyatına getirdiği yenilikler modernlik açısından her neyse, Necip Fazıl'ın 1920'lerde Türk şiirine getirdiği olay da bu oluyor. Bireyi şiirin içine sokuyor. Hece, bildiğimiz gibi bizim Türk edebiyatının halk edebiyatı ile ilgili söyleminin bir kalıbı, bu kalıbı ilk defa entelektüel bir biçime sokuyor veya bu kalıba ilk defa entelektüel bir muhteviyat kazandırıyor. Bu da önemli bir getirisidir Necip Fazıl'ın. Şimdi bu anlayış içinde onun şiirine şehir giriyor, böyle bir şey daha önce yok; dağ, bayır, Anadolu, çok geneller, genellemeler vardır fakat ilk defa şehir girdi. İlk defa otel odaları giriyor, daha önce han duvarları, hanlar var iken kervansaraylar var iken ilk defa Necip Fazıl'ın şiirinde Türk edebiyatına otel odaları giriyor. Kadın sesi giriyor, otel odaları ile birlikte; tabiat giriyor. Fakat bu tabiat nasıl bir tabiattır? Takvimdeki tabiattır, takvimdeki denizdir. Artık bunu sembolik olarak düşündüğümüzde şöyle söyleyebiliriz, daha önceki dönemin insanları denizle denizle Hakk'el-yakîn veya aynel-yakîn bir yaşantı içindeyken artık Necip Fazıl'ın şiiriyle beraber şehir insanı denizle bir bakıma tabiri caizse ilmel-yakîn bir irtibat kuruyorlar. Bu da şehir insanına mahsus, bugün de tespit edebildiğimiz bir özellik sayılmalıdır. Metafizik giriyor Necip Fazıl'la, bireyle birlikte metafizik giriyor ki o dönemde Necip Fazıl'ın çok yanlış yorumlanan kendisine nefsanîyet atfedilen kısımları haddizatında bireyle ilgili şiirlerdir. *Ben* başlıklı şiirinde hatırlayabildiğim kadarıyla okuyayım.

*“Hep ben ayna ve hayal,
Hep ben pervane ve mum,
Ölü ve Münker, Nekir
Baş dönmesi uçurum.”*

Âkif İnan- Anladığımız kadarıyla Necip Fazıl'la birlikte Türk şiirinde yeni imkânlar ortaya çıkıyor, daha önceki kuşakta rastlamadığımız. Buna daha birçok şey giriyor, korku giriyor, hafakan giriyor, şuuraltı giriyor... Bunlar da alışlagelmiş bir şekilde değil yani hece kalıbıyla olmakla birlikte klasik bir söyleyişin dışında vurguluyor.

Rasim Özdenören- Entelektüel bir muhteviyat.

Âkif İnan- Oysa o dönemlerde -biraz önce söylemeye çalıştım- devrimlerin estirdiği genel havanın etkisinde yurt güzelleme-leri önde, Anadolu realitesini idealize etme var ve bütün bunlar bir politik anlayışa dayalı olarak yapılıyor ve gerçeklerin saptırıldığı ve illa güzel gösterilmeye çalışıldığı bir dönem. Necip Fazıl'la birlikte ilk defa realite ama üstadın kendi adesesinde yansıdığı yanılla derinlikli ve görülmeyen boyutlarıyla ortaya çıkıyor. Şimdi demek ki Necip Fazıl Türk şiirinde bir müceddid oluyor böylece yani yenilik getiren isim olarak beliriyor. Öyle mi Erdem Bey?

Erdem Bayazıt- Şüphesiz birçok yenilikler Necip Fazıl'la gelmiştir. Gerek muhteva yönünden biraz evvel işaret edildiği gibi mesela hecenin artık bizim normal şiirimizin vezni olarak kabul edilmesi ve ondan sonra da o vadide epey bir birikim oldu tabii. Bunlar yenilikler şüphesiz. Bu varlık muhasebesi dediğimiz şey mesela *Bir Adam Yaratmak* piyesi, o zaman yazıyor üstat ve bu Tepebaşı'nda Şehir Tiyatroları'nda oynuyor ve bir sene, iki sene kapalı gişe oynuyor. Yani onu seyretmek isteyenler uzun kuyruklar oluşturuyor. Orada da tiyatroya girerken de yepyeni, insanın derinliğine, ölüm, varlık gündeme geliyor, tartışılıyor.

Âkif İnan- O dönemlerde -malum- halkevleri aracılığıyla Türkiye'de çok zengin, çok yaygın bir tiyatro hayatı var. Sanat açısından belki bir değer ifade eden şeyler değil ama hep ideolojik mesajları, Cumhuriyet'i benimsetmeyi hedefleyen mesajları kapsıyor. Necip Fazıl'la birlikte ilk defa bir sanat duyarlılığı içerisinde felsefi boyutta işleniyor.

Erdem Bayazıt- Felsefi bir boyut kazanıyor, insanın varlık muhasebesi...

Âkif İnan- *Biraz önce söylendi, Necip Fazıl'ın zuhuru bireysel bir zuhur ama öte yandan da bütün sanatında ve fikir hayatında toplumsal bir öz mevcut. Şimdi bu konuda ben Bahri Bey'e soru yönelmek istiyorum. Onun hem bireysel bir yaklaşımı var hem de toplumla örtüşen uzlaşan bir yaklaşım var. Bütün sanat eserlerinde olsun, düşünsel eserlerinde olsun, hitabelerinde olsun bu içeriği görüyoruz.*

Bahri Zengin- Elbette, ben oraya biraz sonra geleceğim. Sorduğunuz konuyla ilgili olarak görüşlerimi aktarmaya çalışacağım fakat ondan daha önce Necip Fazıl'ın çocukluk dönemi, ergenlik dönemi -hepimizin bildiği gibi- gerçekten Türkiye'de Batılılaşmanın en yoğun bir biçimde yaşandığı bir döneme rastlar. Sadece yaşandığı değil, Avrupada da Erdem Bayazıt'ın dediği gibi Pozitivist akımların en yoğun dönemi bu dönemlerdir. Yani on dokuzuncu yüzyılın sonları yirminci yüzyılın başlarıdır. Nitekim on dokuzuncu yüzyılın sonlarında veya ortalarında yani iki sosyalist akım ve ırkçı akım bu dönemde oluşmuş, devrini bu dönemde tamamlamıştır. Türkiye de bu akımların büyük ölçüde etkisi altındadır. Necip Fazıl böyle bir dönemde doğar ve böyle bir dönemde çocukluğunu geçirir. Elbette Türkiye'deki yöneticilerin hemen hemen büyük çoğunluğu eli kalem tutan herkesin Batı'ya ve Batılılaşmaya övgüler yağdırdığı bir dönemde yaşar, gençliği o dönemde geçer. Ve onun -demin söylemeye çalışmış olduğum- gerçeği arama aşkı, gerçeği yakalama tutkusunu; bu kendisine sunulan paketi sorgular, irdeler ve Necip Fazıl Batı'yı iyice araştırır ve neticede gerçeği orada bulamaz. Sonra kader onu -burada ayrıntılarına girmiyorum- Doğu'yla tanıştır ve Necip Fazıl işte o zaman Doğu'yu da araştırır. Aynı o aşk, o sevk gerçeği arama tutkusunu Doğu'yu da araştırmaya yönelir. Ve orada Necip Fazıl gerçeği bulur ve ondan sonra da Doğu'nun büyüklüğünü haykırır.

Âkif İnan- *Dolayısıyla bu söylediğiniz görüşleri yansıtan Büyük Doğu dergisi çıkıyor.*

Bahri Zengin- Aşağı yukarı kırk yaşlarında peygamberin risaletinin geldiği yaşa yakın bir yaşta Doğu'nun

büyükliğini kavrar, Doğu derken Doğu'nun fikrî, felsefî şeylerini söylemek istiyorum. Ve çıkardığı yıllar süren dergiye de *Büyük Doğu* adını verir. Necip Fazıl, böyle bir dönemde bundan sonraki dönemde başlangıçta Sayın Rasim'in de belirttiği gibi gerçekten ferdiyetçi çıkışlar var fakat fertten topluma giden bir şeyi oluşturur kafasında ve ondan sonra bu gerçekleri yakaladıktan sonra toplumcu bir anlayışı da ortaya koymaya çalışır eserlerinde. Tabii, Necip Fazıl bu yönüyle de ayrıca tahlil edilmesi gerekir. Ama benim de gördüğüm kadarıyla Necip Fazıl'ın hareket noktası yine ferdiyetçiliktir, bireyin kendisidir. Bütün eserlerinde görülen odur, toplumsal övgüyü yine birey temelinde oturtmaya çalışır görebildiğim kadarıyla. Bu dönemden sonra demin söylemeye çalıştığım gibi yani doğunun büyüklüğünü kavradıktan sonra, gerçeği orada yakaladıktan sonra Necip Fazıl'da artık bir aksiyon dönemi başlar yani Agoraya atılma dönemi başlar. Ondandır -biliyorsunuz- Büyük Doğu Cemiyetleri kurulur hatta 1966 yılında -ben hatırlıyorum- yaşı bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen B.D. Fikir Kulübü'nü kurmuştur yani Büyük Doğu Fikir Kulübü olarak... O dönemlerde -hatırlıyorum- çok çileli dönemlerdi o dönemler, fevkalade büyük imkânsızlıklar içerisinde, olumsuz şartlar içerisinde yani o işte yakaladığı gerçeği, gerçekten zihninde oluşan gerçeği hayata geçirmek için toplumsal ve siyasal hayat geçirmek için büyük bir mücadele dönemi başlatır.

Âkif İnan- Kendi ifadesiyle artık Agoraya atılmıştır, meydanlara çıkmıştır üstat, büyük kitlelere hitap etmektedir ve büyük ilgi görmektedir. Ama işin bir başka yanı belli çevreler, bu değişik sesi ve eylemi yadırgarlar hatta ona 'yazık etti şiirine, sabık şair' gibi isimler bulurlar ve adeta Türk edebiyatından çıkarmaya çalışırlar. Bu yakaladığı yeni fikir ve duyarlılıkla oysa o en verimli dönemini yaşamaktadır. Böylece bir kesim tarafından, yalnız düzen tarafından değil bu düzenin yandaşları olan edebiyat dünyası tarafından bile kendi ihraç edilmeye çalışılır. Bu büyük mücadele ve verimli sanat hayatı sürdürmüş olan üstadın eserleri ki yaşı kadar nerdeyse sayı bakımından eser vermiş olan bir insan. Bu eserlerinin tasnifini isterseniz sizden bir alalım. Hangi türden ne gibi eserler yazmıştır?

Erdem Bayazıt- İlk önce şiirle başlıyor üstat, son olarak hepsini Çile adlı şiir kitabında topladı. Çok verimli bir şairdir, kemiyet olarak da oldukça çok şiiri var. On yedi tane tiyatro eseri var, hikâyeler var iki cilt, bir roman yazmıştır, senaryoları var sayısız, şimdi teker teker ismini sayamayız, bunun yanında otobiyografik eserleri var ki gerçekten o dönemin röntgenidir adeta. *Cinnet Müstatili* bütün dünya edebiyatında yani türünün en iyi örneklerinden birini teşkil eder zannedirim, en azından ben öyle kabul ediyorum onu. *O ve Ben* diye Abdülhakim Arvasi Hazretleriyle, bir Allah dostuyla olan alışverişini anlatan; *Babîâli* diye bir eseri var, o dönemin Babîâli'sini anlatan, basın hayatını, anılarını anlatan, *Hacdan Çizgiler* diye haccı anlatan bir eseri var. Bunun yanında tarihi biyografik eserleri var, mesela Namık Kemal üzerine peygamberimiz üzerine *Çöle İnen Nur* ki zannediyorum yani dinin öğreniminin yasaklandığı, bahsedilmesinin yasaklandığı dönemde o *Çöle İnen Nur* birçok yani sayısız, her kesimden insana bir Efendimiz, peygamberimizin hayatına ulaşmada bir anayol açmıştır. Yani üstadın kendine özgü bir üslubu vardır, bunun yanında tasavvufi eserleri sadeleştirdiği eserler vardır, mesela *El-mevahü bil-ledünniye, Reşahat, Rabıta-yı Şerife ve Tasavvuf Bahçeleri...*' gibi Abdülhakim Arvasi Hazretleri'nden sadeleştirdiği kitaplar var ki entelektüel planda bugün tekrar tasavvufa dönüş varsa bunda üstadın çok büyük bir etkisi oldu. Bunun yanında çok önemli bir şeyi unuttuk, *Ulu Hakan Abdülhamit Han, Vahidüddün- Vatan Haini Değil Vatan Dostu* yani bugün bunları rahatlıkla konuşuyoruz ama onun döneminde böyle bir çıkış yapmak işte ancak hapislerle neticelenen bir şeydi. Yani bunu gençler şu anda belki anlayamazlar ama o dönemde bunlar resmi tarihin karşısında çıkıp '*Ya, hakikatler budur!*' diye diyebilen insan çok azdır. Televizyonlarda tartışılıyor, rahatlıkla konuşuluyor artık bunlar.

Âkif İnan- Bunlar büyük çaplı ve sonsuza kadar yaşayacak olan eserler ama bununla birlikte üstadın bu eserlerin çok daha büyük bir yanı vardır yani eserlerinin görüntüsünü, hacmini aşan, o da yaşamış olduğu yetişmiş olduğu dönemi çok iyi kavrayabilecek olursak.

Erdem Bayazıt- *Yeniçeri* diye bir kitabı var, bugün ben de raftan indirdim tekrar okuyorum, yani *Yeniçerilik nedir?* Devletin içinde adeta akciğerlerinde bir...

Bahri Zengin- Yeniçerilik halen yaşıyor bir bakıma.

Âkif İnan- *Necip Fazıl'ın bu eserleriyle birlikte oluşan bir ortam söz konusu, yani onun fikriyatını benimseyen ve izleyen insanlar, kadrolar oluştu. Ülkemizin fikir ve sanat hayatını değiştiren bir isim kendisi. Bu değişimler üzerinde duralım, ondan etkilenen kuşak özellikleri ve Türkiye'nin sosyal, siyasal yapısında Necip Fazıl'la birlikte yaşamış olduğumuz değişimler üzerinde duralım, onun etkileri üzerinde duralım isterseniz.*

Bahri Zengin- Özellikle aydın kesim üzerinde, entelektüel kesim üzerindeki etkisi inkâr edilemez. Necip Fazıl, demin bir kaç çizgiyle ifade etmeye çalıştığım evvela gerçeği arama, sorgulama şevkini, aşkını bu gençlere aşlamıştır. Bu gençler, bir yandan hem geçmiş tarihi, yaşadığımız tarihi hem Batı'yı sorgularken bir taraftan da gerçekten dinini de sorgulamaya başlamış. *Acaba miras almış olduğumuz din yani gerçek din mi yoksa yani tarihsel bir takım sapmalardan sonra bize ulaşan bir din mi?* diye. Bu bakımdan Necip Fazıl bir dönüm noktasıdır. Necip Fazıl'a gelene kadar belki yerel birtakım çizgiler taşıyan veya evrensel İslâmî çizgiler taşıyan birtakım fikir adamları, düşünce adamları, şairler gelmiştir ama Necip Fazıl gibi bütün evreni, hayatı, insanı, tarihi, Batı'yı, Doğu'yu sorgulayan ve hatta kendi dinini sorgulayan ve orda gerçeği aramaya çalışan bir kişiye rastlamak yani özellikle son dönemlerde rastlamak mümkün değil.

Âkif İnan- *Yani hazır bilgilerle toplumun bir bakıma ön kabulleriyle yola çıkmıyor, o yönde adeta yeni bir çığır açıyor.*

Bahri Zengin- Çöle İnen Nur'dan tutun da yeni bir söylem getiriyor, sorguluyor, Allah'ın verdiği aklı en sonuna kadar kullanıyor ama buna rağmen Necip Fazıl akılcı olmuyor yani aklı sonuna kadar kullanan fakat akılcılığı tercih etmeyen bir anlayışı da felsefeyi de bir bakıma ge-

tiriyor. O bakımdan bütün bunlardan sonra Necip Fazıl evvela tabii mesela Bediüzzaman iman konusunu işliyor fakat Necip Fazıl yine belli kesimleri uzun zamandan beri unutulmuş olan bir kavramı yani devlet kavramını yeniden bir felsefenin, bir inancın, toplumunun kavramını getiriyor ve bunu yerleştirmeye çalışıyor. Buradaki devlet kavramını klasik anlamda kullanmıyorum yani totaliter güç anlamında kullanmıyorum; tabandan gelen, toplumun kendi inançlarıyla özdeşleşmiş bir yönetim biçimi olarak anlatmak istiyorum. Ve bunun önemli olduğunu, bunun altını çizerek vurguluyor ve bir büyük kitleyi kendi inançlarının toplumunu oluşturmak üzere harekete geçiriyor. Bunu eserleriyle olduğu kadar eylemleriyle de harekete geçiriyor. Nitekim Anadolu'nun birçok yerlerinde -bildiğiniz gibi- Büyük Doğu Cemiyetleri kuruluyor, Büyük Doğu Cemiyetleri'nin kapatılmasından sonra da Necip Fazıl konferanslarla, seminerlerle o imkânsızlıklar içerisinde Anadolu'nun en küçük kasabasına kadar ulaşarak insanımızı hem bu doğrultuda motive etmeye çalışıyor hem de aydınlatmaya çalışıyor. Bu bakımdan Necip Fazıl, imanla aksiyonu hep bir arada almıştır, mütalaa etmiştir; uzun zamanlar da -biliyorsunuz- İman ve Aksiyon Konferansları vermiştir. Yani aksiyonu, imanın bir uzantısı olarak hep telakki etmiştir, görmüştür. Aksiyona dönüşmeyen bir imandan da kuşku duymuştur, şüphe etmiştir.

Âkif İnan- Pasif bir dinsel yaşamı değil, onun aksiyonunu sürekli yaşayan bir model...

Bahri Zengin- Onu harekete geçiren, hayata naksetmeye çalışan bir anlayışı vardır. Kendisi de gerçekten -belki anılara gelecek o zaman zikredebilirim- çok büyük imkânsızlıklar içerisinde olduğu zamanlar -ben şahit olmuşumdur ki son demeyim ama 1960'lı yıllarda, 1966'lı yıllarda mahkûmiyetlerinden bir tanesinde işte af çıkma söz konusuydu, dolayısıyla evden uzaklaştı ve bizim yanımızda misafir oldu, aşağı yukarı beş-altı ay. Orada hep beraber, geceli gündüzlü beraber olduk ve bu dönemlerde de bizzat nasıl bir gerçekten maddi imkânsızlıklar içerisinde-

de yaşadığını da fiilen, bizzat şahit oldum. Bütün bunlara rağmen gerek fikri çalışmasından gerekse Anadolu'yu bu doğrultuda harmanlama hususundaki gayretlerinden -gerçekten- büyük bir minnet duygusuyla bahsetmek lazım. Bunlardan o yaşının ilerlemiş olmasına rağmen hiçbir zaman geri durmamıştır, çok büyük bir gayretle, çabayla, fedakârlıkla bu iki unsuru yani iman ve aksiyon unsurunu hayata geçirmek için çaba harcamıştır.

Âkif İnan- *Ortaya çıkan, birincisi üstat Necip Fazıl'ın orijinal bir fikir örgüsüyle zuhur ettiği; bir de kendisinin büyük bir sanatçı olması dolayısıyla bunun üslûbuna yansımaları söz konusu veya nasıl bir üslupla üstat orijinal düşünceleri vaaz etti? Yani bir yandan kendine özgü, tutarlı, dengeli yeni bir fikir kurgusu ama o fikri de üstün bir estetikle ve üslupla yansıtmaya gibi tamamen kendisine özgü bir yanı var. Bu üslup özelliği hakkında bir şeyler söylemek ister misiniz Rasim Bey?*

Rasim Özdenören- Evet, önce üslûbuna gene şiirinden isterseniz başlayalım. Şiirine bireyi soktuğunu söyledik, ilk defa Necip Fazıl'la Türk şiirine birey giriyor fakat Necip Fazıl'ın şiirine bireyin girmiş olması onun bireyci olması anlamına gelmiyor. Bireysellikle bireyciliği bu anlamda birbirinden ayırmamız gerekiyor. Şimdi bu vadideki etkilerini görebilmek için kendisinden hemen sonra başlayan şiir akımına veya şairler dizisine göz atmak yeterli olur. Bir Ahmet Hamdi Tanpınar, bir Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhip Dıranas, bilahare Cahit Sıtkı, Ziya Osman Saba, Dağlarca ve bunlardan sonra da İkinci Yeni akımı haddizatında Necip Fazıl'ın şiirinin etkisiyle çıkmış olmakla izah edilebilir. Şiirdekini böylece kısa bir şekilde geçmiş olayım. Bir de Necip Fazıl'ın tefekkür üslûbu üzerinde durmamız lazım. Gerçekten enteresan bir tefekkür üslûbu vardı, bir defa soyutlama kabiliyeti fevkalade yüksek derecedeydi ve kendisi bunu zaman zaman tekrarlayarak söyler ve yazılarında, konuşmalarında 'tecrit, tecrit' derdi. Tecrit etme yani soyutlama melekesi fevkalade üstün bir düzeydeydi. Soyutlama -hatırlıyoruz ki- aynı zamanda kavram geliştirmenin ilk merhalesidir veya kavram geliştirmeyle

soyutlama bir bakıma aynı şeydir, diye de düşünebiliriz. Bu anlamda yazılarının hemen her satırında bir soyutlama dolayısıyla bir yeni kavrama atfı bulunurdu, bu önemli özelliklerinden birisi; diğer bir önemli özelliği her şeyi çok yüceltirdi yani çok pespaye şeyleri bile. Ben mesela biraz önce ismi geçti *Cinnet Müstatili*'nden hatırlıyorum -bilahare aynı kitap *Yılanlı Kuyu* adıyla yayınlandı- oradaki anekdotlardan hatırlıyorum, aynı anekdotları bir başkaları da yazdılar, bir başkalarının ağzından işittiğimiz aynı anekdot çok pespaye bir düzlemde ifade edilirken Necip Fazıl'ın eserinden birdenbire bunun yüceltilmiş olduğunu görüyoruz. Örnek vermeme müsaade ederseniz, olay Malatya Hapishanesi'nde geçiyor, zaten *Cinnet Müstatili* Malatya Hapishanesi'nin anılarını ihtiva eden bir kitap. Kendisiyle beraber hapishaneye konulan kişilerden birisi: *'Yarabbim senin elinden nereye sığınayım?'* diyor, Malatya şivesi *'nereye kaçayım'* diye bir ifade bulunuyor. Necip Fazıl bunu Anadolu insanının tecrit melekesinin en basit insanda bile hangi noktalara ulaşmış olduğu biçiminde algılıyor ve bize kitabında öyle anlatıyor.

Âkif İnan- *Yani özetle üstadda çok zengin bir soyutlama dehası var.*

Rasim Özdenören- Soyutlama artı yüceltme ve mukayese. Mukayese bilindiği gibi aynı zamanda düşünmenin bir versiyonudur. Kimin sözü şu anda hatırlayamıyorum, Mukayese etmek, düşündürmektir derler. Necip Fazıl'da mukayese iki tür tecelli ediyor; bir zıtlar arasında mukayese yapıyor, bir de benzerler arasında mukayese yapıyor. Zıtlar arasında mukayese mesela Doğu'yla Batı'yı mukayese ederken, Doğu kültürüyle Batı kültürünü, İslâm kültürünü mukayese ederken, İslâm'la küfrü mukayese ederken, hakla batılı mukayese ederken, kâfirle münkerle mümini mukayese ederken bu zıtlar arasındaki mukayesenin örneklerini görüyoruz. Benzerler arasında hemen hatırıma gelen mesela 1789 Fransız Devrimi'yle 1917 Bolşevik Devrimi'ni ve 27 Mayıs 1960 Türkiye'deki hükümet darbesini mukayese eder. Böylece zıtlar ve benzerler arasında

daki mukayeseler önemli bir yer alıyor yazılarında. Artı deminden beri baskıdan bahsettik, onun gerek şiirinin zuhur ettiği gerek tefekkür hayatının âlemi olmuş olan eserlerinde hep baskıdan söz ettik, bu baskı ayrıca Necip Fazıl'ı kelime oyunlarına, istiarelere, ironilere başvurmasına yol açmıştır. Doğrudan söyleyemediği birçok şeyleri icabında ironiye dayanarak, istiareye dayanarak, sembollere dayanarak ifadesini geliştirmiştir. Mizah ve nükte çeşnisini bol bol hem konuşmalarında hem eserlerinde gösterir.

Âkif İnan- *Bu arada tabii polemikleri... Türk basımında büyük polemikler yapılmış ve bunlar da Necip Fazıl'la yapılmış polemikler. Çok yanlı, yönlü bir düşünce adamıyla, bir sanat adamıyla karşı karşıyayız. Sizler aynı zamanda onun çok yakını olma şansına da ermiş insanlarsınız. Üstat Necip Fazıl fikriyatı geniş kitlelere yansımış ve büyük ilgi ve izleyiciler bulmuş bir insan olmakla birlikte sık sık kendisinin de ifadesi şu idi: "Biz gerçekten bir dolmuşu dolduramayız." Bu kemiyete verdiği önem onları yetiştirmeye ayırmış olduğu bir ömürle birlikte keyfiyetin de ne denli peşinde olduğunun bir ifadesiydi. Bu keyfiyet söz konusu olunca ben sizlerden onunla ilgili bazı anılar nakletmenizi de rica ediyorum. Şöyle ara bir açıklamada bulunayım; üstat Necip Fazıl bana defalarca telefon etmiştir: "Ankara'ya geliyorum, kimseye haber etme, en yakınlarımız hazır olsun ve has odamızın esrarını konuşacağız." derdi. Bildiğiniz gibi sizleri buna ek olarak rahmetli Cahit Zarifoğlu'nu, Alâeddin Özdenören'i, Hasan Seyithanoğlu'nu eklerdik ve üstatla geç vakitlere kadar devam eden sohbetler olurdu. Üstadın asıl dehası bence o sohbetlerde belirdi, eserlerini de aşan bir büyük ihata ile deha ile karşı karşıya bulunurduk. Şimdi bu arada izin verirseniz, aklınıza gelen üstatla ilgili bazı anılarla programımızı kapatalım. Buyrun Erdem Bey.*

Erdem Bayazit- Efendim, çok anımız var da şu anda ilk 27 Mayıs Darbesi'nden sonra karşılaştığımız şey hep gözümün önüne geliyor. Meserret kahvesinde üstadı beklemiştik; Nuri Pakdil ve ben vardım, -ne hikmet- ikimiz bekliyorduk. Üstat geldi, henüz Balmumcu'dan bırakılmıştı, üstat bilirsiniz çok güzel giyinirdi yani fevkalade yakıştı-

rırdı kendisine. O gün biz kahvede otururken Messerret'te, 'Üstat dışarıdan geliyor.' dedi Nuri Pakdil; hemen kalktık, koştuk kapıya fakat karşı kaldırımdan geçerken hayatta bir kere daha üstadı öyle görmedim yani mesela pardösüsünün yakası kalkmıştı, kendi pardösüsünün içerisinde adeta kaybolmuş gibiydi, sonra geldi anlattı, çok dinledik ve sonunda anladık ki evinin elektriği kesik, çocuklarına artık sütçü süt bırakmıyor filan filan, o anda üstat karşıya geçmiş, Sirkeci'ye gelmiş, Bayazıt'da oturduk...

Âkif İnan- Üstat, son birkaç yılı hariç denebilir ki bu maddi sıkıntıyı bir ömür boyu yaşadı. Bir yandan hapisler, zindanlar, on kez hapse girmiş ve klişe ifadeyle hapis yılları üniversite tahsilinden çok daha fazla olmuş bir kişi yani bu maddi sıkıntıyı bir ömür boyu taşıdığına hepimiz tanığız.

Erdem Bayazıt- Üstadı ilk defa orda öyle gördüm, onun dışında hiç bir zaman öyle görmedim yani pardösüsünün içindeki halini unutamıyorum.

Âkif İnan- Evet Bahri Bey, anılarımızdan aklımıza gelenler.

Bahri Zengin- Üstadla anılar deyince hakikaten bir ömür boyu yaşamış olduğu bu yoksulluk geliyor en çok insanın aklına. Bendeniz üstadı 1961 yılında tanıma şerefine erdim. O zaman teyzemin oğlu Hüseyin Rahmi Yamanlı Büyük Doğu yazı işleri müdürüydü, evine gittik fakat kendisi hapisten çıkacak, dediler, çıkmamıştı ve yine o gün gittiğimizde eskiden doğalgaz değil de kömürle üretilen gazlar vardı, üç beş ay sonra onların parası ödeniyordu, bir kış günüydü ve çocukların orada o gazı yakarak ısındıklarını gördüm. Birinci ilk şeyim bu oldu. Hapisten çıktıktan sonra gittik, ziyaret ettik ve ondan sonra aşağı yukarı bir ömür boyu birlikteliğimiz oldu ve sizin de belirttiğiniz gibi en çok sabahlara kadar süren aşağı yukarı beş-altı yıl süren sohbetlerine katılma şerefine erdik. Kitaplardan daha hacimli bir şeyi dinleme fırsatımız oldu. Bir başka anımız, demin söyledim, bizde kaldığı sürece çok yoğun anılarımız oldu, aşağı yukarı beş-altı ay benim odamda. Ben de o zaman henüz talebelikten yeni kurtulmak üzereyim ve

yeni bir odam var, o odamda beraber kaldık. 1966 yılındaydı zannediyorum, yine Büyük Doğu Fikir Kulübü'nü kurduğumuz dönemlerde, yeniden Büyük Doğu'nun çıktığı dönemlerde Bayazıt'da bir Kayserilinin hanının alt katında son derece derme çatma bir yer kurmuştuk ve üstat orada yatıyordu, eve de gitmiyordu, haftalarca orda yatıyor *Büyük Doğu*'ya çıkıyordu. Ben de yatağımı götürmüştüm, yine bir gün ihtiyaç olduğu için üstada ayakkabı alalım, dedik, ayakkabıcıya gittik fakat üstat yeni ayakkabıyı giymek için bir türlü ayakkabısını çıkarmıyordu ve dıştan ölçüyordu ayakkabıyı. 'Niye?' diye sonradan merak ettik, meğer -bir kış günüydü- ayakkabı delinmiş, çorap sürekli su almıştı, onun için çıkaramıyordu. İşte çok anılarım var, dediğiniz gibi üstat gerçekten çok büyük meşakkatler içerisinde, büyük sıkıntılar içerisinde gerek bu fikri gerekse aksiyon yönünden...

Erdem Bayazıt- Tabii cömertliğinden de bahsetmek lazım, herkesin servet diye baktığı paraları bahşiş olarak da vermiştir yani.

Âkif İnan- Eşsiz bir cömertlik içerisindeydi.

Bahri Zengin- Bir gün işte beraber kaldığımız günlerde gerçekten parasının cebinde olduğu zaman, gece dışarı çıkıyorduk çünkü gündüzleri herkes tanır diye çıkamıyorduk ve gece dışarıya çıktığımız zaman mısırdan tutun da sahlebe kadar ne varsa otuz, kırk, elli kişi oluyordu, bunların hepsine cebindeki paranın son kuruşuna kadar da harcardı. Bunlara da şahit oldum.

Âkif İnan- Efendim, bir küçük anı ile sözü Rasim Bey'e bırakmak istiyorum. Anım şu; yine bir akşam bizim evimizdeyiz, sohbet devam ediyor, malum beş-altı arkadaş ile birlikte, Rasim de o akşam gerdeğe girecek, bütün arkadaşlar gibi Rasim Bey de oradadır. Konuşma bir hayli ilerledi ve Nuri Pakdil araya girerek üstada: "Üstadım, bu akşam Rasim Bey gerdeğe girecek izin verir misiniz, kendisini gönderelim?" dedik. Artık bu olayın yorumunu bütün izleyicilerimize bırakıyorum. Öyle önemli bir günde bile üstadın

sohbetini kaçırmama konusunda arkadaşlarımızın göstermiş özen bir yana. Üstat öyle bir durumda -hatırlıyorum- bir çığlık attı "Ey-vaah!!! Rasimciğim, hemen kalk!" diye gönderdi. Evet, Rasim Bey sizin ekleyeceğiniz anılar.

Rasim Özdenören- Ben de -malum- içinde bulunduğumuz haftanın on günü içinde sevgili Cahit Zarifoğlu da rahmet-i Rahman'a kavuştu. Ona da bir rahmete vesile olması için onunla ilgili bir anekdotu aktarayım. İlk gidişimizdi zannediyorum Cahit'le beraber üstadın evine, o tarihte Kızıltoprak'ta oturuyordu. Cahit merhaba falan dedi ve hemen kitaplara plaklara hücum etti. Biz de birkaç arkadaş üstadın sohbetini dinliyoruz. Bu ara Necip Fazıl'ın dikkatini çekti, Cahit'in orda plaklarla meşgul olduğunu...

Erdem Bayazıt- Beethoven, bir de o hatırlatmayı yapalım, üstat Beethoven âşığıydı.

Rasim Özdenören- Zaman zaman üstadın sözünü kesip "*Üstadım Beethoven'ın plakları da varmış, en çok bunu mu seviyorsunuz, ben Wagner'i seviyorum.*" kabilinden sözünü de kesiyordu, bir ara artık üstat dayanamadı ve "*artist*" diye hitap etmeye başlamıştı o tarihte bile görür görmez, "*Artist, burda bir virtüöz konser veriyor, sense orda notalarla meşgulsün.*" Üstat Ankara'ya her geldiğinde bizi Bağlum'a götürürdü, beraber işte hepimiz hatırlıyoruz, Âkif İnan, Erdem Bayazıt, Nuri Pakdil, rahmetli Reşat Aksoy, fakir, hepimiz beraberinde giderdik. Fakat o gün çok özellikli bir gündü. Bize orda nasıl dua edeceğimizi falan söyledikten sonra bir ara bize dedi ki: "Siz biraz uzaklaşın." Biz uzaklaştık fakat aynı zamanda merak da ettik "Üstat niçin bizi uzaklaştırdı?" diye. Çünkü daha önceki ziyaretlerimizde böyle bir şey vaki olmamıştı. Uzaklaştık fakat gene de kabristanın oradaki parmaklıktan ben kendi payıma merakımı yenemedim ve dönüp baktım, üstat ne yapıyor, diye. Üstat, kabrin toprağına kapanmış adeta secdeye varmış gibi toprağa kapanmış hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu orda.

Kendi ziyaretini tamamladıktan sonra bize geldiğinde, döndüğünde yüzü kelimenin tam manasıyla bal mumu gibi sapsarı kesilmişti. Öylesine de bir aşkla, şevkle muhabbetliydi.

Âkif İnan- Her gelişinde mutlaka müşdidinin mezarına giderdi. Hemen hemen hepsinde biz iştirak ederdik. Sizin anlattığımız türden manzaralara çok tanıklığımız vardır. Gerçekten çok yanlı, yönlü, üretken, Cumhuriyet döneminin en ilginç kalemi ve kavga adamı, politika adamı yani hiçbir yan bırakmamış adeta doldurmadığı, işgal etmediği, mesai vermediği bir kişi. Bugün onun gerçekten de çok benimsenmiş olduğuna tanık bir durumdayız hepimiz. Çünkü ülkemizin şu anda sayısız kentinde, üniversitesinde onu anma günleri düzenleniyor. Fikir hayatımız, sanat hayatımız düzinelerle büyük insanlar yetiştirdi ama Üstat Necip Fazılın onlardan farklıca bir yanı olmalı ki her yıl çeşitli kentlerde onu anan insanlar var, eserleri hâlâ büyük satışlar yapmaktadır. Yani üstat, etkinliğini ve üretkenliğini sürdürmektedir. Zamanın törpülemediği, eskitmediği bir insan ve düşüncesinin bir kuşağa da mal olduğuna da kendisi de tanık oldu. Her ne kadar

“Son gün olmasın dostum, çelengim top arabam;

Alıp beni götürsün, tam dört inanmış adam...” diyordu ama vefat ettiği zaman gördük ki belki Cumhuriyet tarihinin en kalabalık cenaze merasimiyle uğurlandı.

Erdem Bayazıt- Parmaklar ucunda gitti, Fatih'ten Eyüp'e kadar.

Âkif İnan- Efendim katıldığımız için sizlere çok teşekkür ederim. Ve onun çok sevdiği

“Surda bir gedik açtık mukaddes mi mukaddes

Ey kahpe rüzgâr artık ne yandan esersen es” dediği günleri yaşıyoruz sanırım. Efendim, tekrar katıldığımız için sizlere çok teşekkür ederim.

Efendim, bu haftaki programımız üstat Necip Fazılın on dördüncü vefat yıldönümü münasebetiyle onu yakından tanımak durumunda olan arkadaşlarla onu anma şeklinde düzenlendi. Teşekkürler ederim. İyi günler olsun.

Cahit Zarifoglu Sohbeti

Röportajlar

“Bir Prens Olduğun Belliydi”

İki kanadını verdin üç arkadaşına

Kırk yıl

Ve yedi yıl

Seni kuğular çağırdı yolu bitirdin

Sen güvey müthiş kanatlı

Çocuklara âhenk

Ve sancı dağıtan geyik

Ormanı gezmeye çıkan ağaç

Büyük kardeş

Koş artık uykular tutamaz seni

Menziller tutamaz

Ne güzel sözlerin cinleri
Ne Strasburg ne Baden
Ne hanlar moteller çarmıhlar
Ne imza günleri

Kırk yıl
Ve yedi yıl
Kimse senin kadar yakıştıramadı
Gurub rengi bir fular gibi
Boynuna ölümü

Sen uçurtmasıyla cenge katılan çeri
Göğsünde âhenkler akrepler
Güllerin içine yıkıldın - korkma!
Yine göklerde uçurtman

Kırk yıl
Ve yedi yıl
Tanrı seni denedi
Ve içlerine 'kartal sürüleri' saldıgın
Küçük oğlanlara bıraktı seni
Güvercin sekişli küçük kızlara

Sen avcı leopar yürekli
Tüfeğinden tüyler üveyikler fışkırır
Valsler borazan çiçekleri
Gittin ve birlikte götürdün sırrımı
Yürüyüp ormandan içeri”

“Filmin Banyosu”

“Bütün kareler yandı yolu bitirdin
Ütülü pazartesiler yandı
Ve baygın perşembeler
Cesedine giydirilen resimler
Birer birer silindi
Azizler acılı gergedanlar

Çobanlar seyyahlar krallar
Renkler eridi
Ve eridi söz
Su / Anne / Ağaç
Mağçup perçemlerden tutuldu
Kalemler kâğıtlar parmaklar sıraya bırakıldı
Tebeşir tahtada dehşetle gıcırdadı
Ve kırıldı
Herkes çıktı, bir sen
Ve kanatlarıyla dünyayı sarsan
Melek kaldınız
Dolapları sandıkları yatakları savuran

Şiirleri kitapları uykuları

Dağıtan melek kaldı.
Nice sıkıntılarla kasılan yüzden
Çekip almak için dünya örtüsünü
Rüyaların içinden uzanıyor bir el
Dönüyorsun. Kaçışan liflerin kemiklerin
Ve başın: Sırlanmış mühürlenmiş negatiflerin

Dönüyorsun
Arkanda seke seke
küçülüyor dünya
Atın toynağından kopan balçık
Kalemde sıçrayan mürekkep
Dünya...”

“Orada Ağaçlar Nice ve Çiçekler Nasıl?”

“Ormanın yüreğinde bir pınarsın
Bülbüllerin hüznüyle
Tanrıyı övdüğü yerde
İç çeken borazanların. Udların
Ve pars diyorsun - uyuyakalmış parsın
Nergisin

Ermiş erimiş timsahın
Rüzgâr münzevi ıslığını getiriyor sadece
Münzevi titrek derin
Adsız bir şüphe gibi hayata karşı
Müptedi imanını sımayan
Yârenlerin

Sen uyku tutmayan yolcusu güvertelerin
Çatı katlarının ve steplerin
Nâsıra'dan geceyarısı geçiyor
Ve uğramıyor dünyaya
Senin trenin

Issız bir istasyon vadide
İpince yağmur
İstim fener ve çingırak
Her şey hazır
Bekliyor bedeviler seni
Galileli çobanlar
Kurtlar rengineyikleri
Boynunda iki hayatın süsleri
Ganimetleri
Sen yüreklere inmede mâhir
Sen seslerin sözlerin prensi.

sen avcı sen geyik sen orman
yaklaşınca bütün kuşlarını birden uçuran
sen tılsımlı söz ağacı

tırmanıp en yüksek dalından kopardım
bu mahçup tiz sesli kavalı
alevli rüzgârlı dalından

ve üflüyorum odamda şimdi
daracık sokaklarda
surlarda
eski tramvaylarda

*ki inançla çalışır
ve bilirsem beklemesini
gün gelir
tanrı'nın başış vakti
belki çıkarırım ucundan
bir ispinoz
bir kaç tüy
ve dumanların içinden
hak edilmiş bir ezgi.”*

Cahit Koytak

Bahri Zengin- Cahit Zarifoğlu'nun ölümünün onuncu yıl dönümünde kendisini rahmetle anıyoruz. Kendisi gerçekten genç yaşta kaybettiğimiz büyük şairlerden bir tanesiydi. Hayatı zor anlaşılabilen bir insandı, şiirleri de zor anlaşılırdı. Eşyaya fazla değer vermeyen bir kişiydi. Beraberce birlikte 1976 yılında *Mavera* dergisini çıkardık yedi arkadaşımızla beraber, o günden sonra birlikteliğimiz devam etmiştir. Bugün Cahit Zarifoğlu giderek her yerde, ülkemizin her bölgesinde daha çok anılıyorsa bana göre o yaşıyor demektir.

Rasim Özdenören- Bol miktarda şiiri olmasına rağmen Cahit Zarifoğlu'nun şiiri, gerek yaşarken gerekse ölümünün üzerinden bunca yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ zor anlaşılır şairlerden birisi, şiirlerden birisi olarak anılıyor. Şiirin içinde olan şair dediğimiz de yani Rimbaud, Baudlaire, Necip Fazıl, Cahit Zarifoğlu türündeki şairlerin bir ölçüde hayatını bilmek, hayatından kesitler bilmek de onların şiirlerinin anlaşılmasında ipuçları verir, yardımcı olur. Şimdi işin bir yanı bu; bir yanı da doğrudan doğruya bu şiirin zor anlaşılır oluşu metindeki özelliklerden ileri geliyor. Ne olabilir bu özellikler? Mesela metin dışı ilişkiler, metinde öyle yer alıyor ki şayet biz bu metinde yer alan unsurlara hakkıyla vakıf olabilmemiz için o metin dışındaki bilgilere ihtiyacımız olur. Zorlaştıran sebeplerden bir

diğeri özneler, bu şiirde özneler yer değiştiriyor, özneler belirsiz hale geliyor veya özneler kayabiliyor. Bu zor anlaşılır olmasının sebeplerinden bir diğeri. Sıfatlarda kaymalar oluyor, bazen öyle ifadelere rastlıyoruz ki kullanılan sıfat bir önceki kelimeye mi ait, bir sonrakine mi ait? Çünkü bir öncekine veya bir sonrakine izafi ettiğimizde şiirde anlam değişimleri, anlam kaymaları da beraberinde geliyor. Artı alegorik şiir yani şiirin kendisi doğrudan doğruya çok anlamlılığa açık kapılar bırakıyor. Ayrıca kelime dizileri arasında farklılıklar yapıyor. Alışılmadık biçimde kelime dizileri kullanıyor. Bunlar da onun şiirinin zor anlaşılmasına sebep oluyor. Ben sonuç olarak şunu söyleyeceğim: Diğer şairlerde olduğu gibi Cahit Zarifoğlu'nun şiirini de anlamak için değil tat almak için okuduğumuz takdirde onun anlamına da daha kolaylıkla ulaşabileceğimizi düşünüyorum.

Mehmet Ragıp Karcı- Cahit Zarifoğlu; anlayana insanın içindeki debdebeyi, insanın içindeki galeyan kuyusunu insanlara anlatmaya; dertleri, keyifleri, neşeleri, hüznüleri anlatmaya çalışmış bir şairdi. Dayalı olduğu fikir ve iman haysiyetinden dolayı da bunu zarifçe yapıyordu, soyadı gibi zarifti.

Musa Çağıl- Çok delişmen, candan, ince, nazık, tam şairliğin muhtevasına havi bir zat idi. Rahmetle anarım Cahit'im, çok severim. En son hastanede görüştük. Fevkalade bir ağlaşmamız oldu, konuşmadan ama, hiç konuşma şeyimiz olmadan Cahit'le ağlaştık ki o zaman arkadaşlar çok taaccüp ettiler. Fevkalade sevdiğim bir rahmetli arkadaşım.

Alâeddin Özdenören- Diyebilirim ki modern Türk şiirinin kurucularından hatta kurucularının ayaklarından birisi Cahit Zarifoğlu'dur. Yepyeni bir ses, yepyeni bir tarz, yeni bir içerik geliştirdi. Ben bir kitap yazdım inşallah yakında çıkar. Cahit Zarifoğlu ve Âkif İnan'ın şiirlerini tahlil

eden ve karşılaştıran bir kitap yazdım ve orada özet olarak şunu söylüyorum: Cahit, doğayı çok iyi bilen biriydi ve doğanın bütün özelliklerini o dalgınlığına o vurdumduymazlık görüntüsü altında bir tabiatı vardı, öyle bir büyük gözlemci ki doğayı bütün ayrıntılarına varıncaya kadar incelemiş ve şiirine bunu yansıtmış, dışarıdan doğayı içine çeken bir insan.

Mehmet Atilla Maraş- Ölümünden hemen sonra rahmetli Cahit için bir ağıt şiir yazmıştım. Sizlere ben de bu ağıt şiiri takdim etmek istiyorum:

“Ol Zarif Şuaradan”

*“Ulaştı menzillere bir ins-i vahit geldi gitti
Tenha kaldık orada yalnız bir ahit geldi gitti*

*Nice yaşlı çocuklar suskun gözleri yaşlı
Elleri kalem tutan bir can muvahit geldi gitti*

*Kuşku ve yakarış bize özgü artıyor umudumuz
Yaşamak içini savaşa birçok macâhit geldi gitti*

*Bir değirmendir bu dünya öğütür ahir zamanı
Ki bu mekâna bir gül yüzlü o zahit geldi gitti*

*Anlaşılmaz bilindi çözüldü anlaşıldı sonunda
Kitaplarla bu çağa dost bir şahit geldi gitti*

*Yazılsın bu dünyanın şiir haritasına adın
Ol zarif şuârâdan bir Cahit geldi gitti...”*

Ali Haydar Haksal- Cahit Zarifoğlu, yüzyılımızın önemli şairlerinden biri, zaten onun kişiliğini ve onu öne çıkaran da kendi şiiridir. Şiiri kendi kişiliğiyle, kendi yaşayışıyla özdeşleşmiş ender sanatçılardan birisidir. Yani onun yaşayış biçimi, konuşma tarzı, duruş biçimi de adeta bir şiir gibidir. Onun bu tarafını biz gerek *Yedi Güzel Adam*'da, gerek *İşaret Çocukları*'nda, gerekse *Korku ve Yakarış*'ta, di-

ğer şiirlerinde çok rahat bir biçimde görebiliyoruz. Hatta rahmetli Cahit Zarifoğlu'nun şiirleriyle doğrudan bağlantılı olan İns kitabı, İns öyküleri ya da *Yaşamak*'i onun bu tarafını da çok açık bir biçimde ortaya koyar. Şimdi bizler gençlik yıllarımızda, öğrencilik yıllarımızda Cahit Zarifoğlu'nu ben şahsen *Yedi Güzel Adam* ile tanıdım. *Yedi Güzel Adam* ile İns kitabını da bir arada okumuştum. Gerçekten benim için erişilmesi güç bir insan olarak gördüm karşımda, şair olarak da öyle, yazar olarak da öyle. Tabii, bu bakış açısıyla benim zihnimde kurmuş olduğum Cahit Zarifoğlu'yla buluşmalarında da yanılmamış olduğumu gerçekten görmüş oldum.

İbrahim Sadri- Cahit Zarifoğlu benim yaşdaşım olan ya da benim kuşağımdan olan aşağı yukarı bütün bir dolu şair için ya da şiirle ilgilenen insanlar için çok önemli bir yere sahip bir büyüğümüzdü. Benim Cahit Zarifoğlu'yla ilgim önceleri sadece *Mavera* dergisine şiir gönderen biri olarak başladı ve bizim için gerçekten ulaşılması pek de mümkün olmayan bir simgeydi Zarifoğlu. Çünkü o *Mavera* dergisine okuyucuları tarafından ya da işte şiir meraklıları tarafından gönderilen şiirleri okuyup her ay *Mavera*'da o gönderilen ürünler üzerine eleştirilerini ya da önerilerini yazardı. Ve biz hep dergiyi arka sayfalarından okumaya başladık, "*Acaba ne yazmış, acaba kiminle ilgili yazmış, acaba benim gönderdiğim şiirlere ilişkin birkaç cümle olsun bir şey var mı?*" diye. Daha sonraki yıllarda İstanbul'a tayin olduğu zaman tanışma imkânına da nail oldum ve tanışınca da onu çok sevdim. Gerçekten her şeyden önce bir kere çok mütevazı bir insandı, hiç de o şiirleri yazan adam gibi değildi.

Nurettin Durman- Bir yazısında Ahmet Özalp şair-i maderzat demişti rahmetli Cahit Zarifoğlu için. Has bir şiirin şairidir. Beylerbeyi'ni, bu deniz kenarını çok sevdi. Bu sahilde çok oturmuşuzdur. Güzel günler, güzel

projeler konuşulmuştur buralarda. Hassas, duyarlı, zarif bir Müslüman'dı. Şiirimizin bu mümin şairini rahmetle anarken diyorum ki artık Cahit Zarifoğlu üzerine tezler yapılmalı; şiiri, günlüğü, hikâyesi ve de romanı konuşulmalı, araştırmalar yapılmalı. Şiirimizin bu değerli ustasını gençlere tanıtmalı, Türk edebiyatının bu değerli insanını, değerli şairini daha iyi bir tanımalıdır Türk okuyucusu, Türkiyeli okur.

Mustafa Ruhi Şirin- Cahit Zarifoğlu çok kendi bir şair; çok kendi çünkü devamı yok. Aslında kaynakları itibariyle de başka şairlere gitmeye de bu yönüyle gerek yok. O içindeki çocukla hep barışık yaşadı. Çocukluğunda masallar anlattı. Hem de kendisinden büyüklere anlattı bu masalları çoğunlukla ve tabii ki arkadaşlarına, çocukluk arkadaşlarına. Kırklı yaşlarda hemen hemen her gün çocuklarına masal anlatarak günlerini geçirmeye başladı. Bu bakımdan o bir masal şairidir, denebilir.

“Sultan”

“Seçkin

Bir kimse değilim

İsmimin baş harfleri acz tutuyor

Bağışlamamı dilerim

Sana zorsa bırak yanayım

Kolaysa esirgeme

Hayat bir boş rüyaymış

Geçen ibadetler özürlü

Eski günahlar dipdiri

Seçkin bir kimse değilim

İsmimin baş harflerinde kimliğim

Bağışlanmamı dilerim

*Sana zorsa yanmaya razıyım
Kolaysa affı esirgeme*

*Hayat boş geçti
Geri kalan korkulu
Her adımım dolu olsa
İşe yaramaz katında
Biliyorum
Bağışlanmamı diliyorum”*

Cahit Zarifoğlu

Sohbet

Âkif İnan - Erdem Bayazıt - Ramazan Kaplan
Arif Ay - Kamil Aydoğan

Âkif İnan- İyi günler olsun. Her hafta bir sanatçımızla yapmış olduğumuz söyleşi programında bu hafta bir değişiklik gerçekleştirdik. Değerli sanatçımız şair, düşünce adamı yazar Cahit Zarifoğlu'nun vefatının onuncu yıl dönümü münasebetiyle onu yakından tanıma durumunda bulunan arkadaşlarımızla onu anmaya ve sanatı üzerinde, düşünce hayatı üzerinde, açıklamalarda bulunmaya çalışacağız. Konuklarımız Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu'nun çocukluktan beri arkadaşı ve bir ömür boyu da birlikte sürdürdükleri bir sanat hayatı ve düşünce hayatı olan biri. Diğer konuşmacımız Doç. Dr. Ramazan Kaplan, Cahit Zarifoğlu'nu hem yakından tanıma durumunda hem de bir akademisyen olarak Cahit Zarifoğlu'nun sanatı üzerine bizi bilgilendirecekler. Kamil Aydoğan; eğitimci şair, yazar ve Cahit Zarifoğlu'nun sanatını da çok yakından tanıma durumunda olan bir yakındır. Diğer konuşumuz Arif Ay; bildiği gibi bir akademisyendir, aynı zamanda şairdir ve o da Cahit Zarifoğlu'nu çok yakından tanıma durumunda olan bir arkadaşımızdır. İsterseniz ben önce sözü şair Erdem

Bayazıt'a vereyim. Siz rahmetli Cahit'in çok yakınında bir ömür boyu bulundunuz. Cahit Zarifoğlu, kırk yedi yıllık kısa yaşamına gerçekten çok büyük eserler sığdırmış olan bir soy kafa ve büyük bir fikir, sanat adamıydı. Cahit Zarifoğlu ile siz aynı coğrafyadan, aynı topraklardan geliyorsunuz ayrıca, yani onun yaşam hayatının başlangıcı hakkında, geçirdiği serüven hakkında çok yakın tanık durumundasınız. Cahit Zarifoğlu'nun yetişme döneminden başlayarak onun hakkındaki görüşlerinizi lütfetmenizi rica edeyim. Buyurun efendim.

Erdem Bayazıt- Cahit çocukluk arkadaşım. Aynı mahallede büyüdük. Rahmetli babası Niyazi amca da babamın yakın arkadaşıydı. Hatta aynı Allah dostuna bağlı idiler, onlar da yine aynı mahallenin çocuklarıydı ve aynı sınıfları paylaşmışlardı. Cahit ile net anılarım yani çok net olarak hatırladığım şeyler orta üçüncü sınıfta başlar ve ondan sonra bir ömür devam etti. Cahit Ankara'da doğmuştu, aslında Niyazi amca yargıçtı bir ara Kızılcahamam'da, Ankara merkezde yargıçlık yaptı, daha sonra bir ara Urfada hatırladığım kadarıyla...

Âkif İnan- *Yani memuriyeti dolayısıyla birçok şehri gördü.*

Erdem Bayazıt- Birçok şehri gördü ama çocuklukta yani ortaokuldan sonra hep Maraş'ta oldular. Bizim de birlikteliğimiz Maraş'a geldiklerinde başlamıştır. Cahit, arkadaş grubumuzun içerisinde içe kapanık belki en çok içe kapanıklığıyla ortaya çıkan bir kardeşimizdi. Yani içe kapanık derken de yanlış anlatmış olmayalım; hep beraberdik, hep beraber bulunurduk, az konuşurdu herhalde. Sonra Cahit'in yine belirgin vasıflarından bir tanesi kafasına koyduğunu mutlaka yapardı. Hayatı gerçekten dolu dolu yaşadı. Şunu da önemle belirtmekte fayda var: Onun hayatında ortaokuldan başlayarak ölümüne kadar aşksız ve tutkusuz bir süreç asla olmamıştır. Hayatı gerçekten dolu dolu yaşamıştır. Bizim Maraş'ta arkadaş gurubumuz -Cenabı Allah'ın bir lütfü- çok güzel bir arkadaş gurubumuz vardı. Rasim Özdenören, Alâeddin Özdenören yine

Cahit'in ağabeyi Sait Zarifoğlu, sonradan lise sonunda işte siz geldiniz Urfadan Maraş'a, Âkif İnan da o guruba katıldı, ondan sonra da -hamdolsun- hep bütün ömür devam etti.

Âkif İnan- *Yani Cahit; rahmetli, o dönemlerde, lise döneminde çok yoğun biçimde sanat hayatı içerisinde biriydi, yazıyordu, yalnız yerel basında değil onun dışında da Türkiye'de önemli edebiyat-sanat dergilerinde de şiirleri görülmüyordu. Ben kendisini tanıdığımda Cahit Zarifoğlu'nu modern şiir ile çok sıkı bağlantılar geliştirmiş bir düzeyi yakalamış kişi olarak görmüştüm. Her ne kadar bizim sürdürdüğümüz anlayışla, sanat estetik anlayışıyla, ayniyet içerisinde olmamakla birlikte yani bir şeyleri yakalamış bir hayli ustalaşmış bir durumdaydı. Öyle mi efendim?*

Erdem Bayazıt- Tabii, şöyle biz Maraş'ta mahalli gazeteleri paylaşmıştık. Rasim bir gazetede, Sait ve ben bir gazetede, Alâeddin ve Cahit bir gazetede sanat sayfaları düzenledik. O sıralarda mesela Sezai Karakoç ilk şiir kitaplarını Şah Damar'ı ve *Körfez*'i zannediyorum bizim lise ikide falan olduğumuz dönemde, o sanat sayfalarını çıkardığımız dönemlerde yayınlamıştır yahut da lise son sınıftaydık. Yine İkinci Yeni'nin ilk kitapları falan çıkıyordu fakat ben hatırlıyorum, ben ilk şiir denemelerimi işte orta son ve lise birinci sınıflarda başlamıştım ve Cahit de o yıllarda yazardı ama Rasim'in sonraki anlattıklarına göre; Rasim onun şiir yazdığını bile bilmezmiş ama ben biliyordum. Yazardı Cahit, belki dediğim gibi içe kapanık havası vardı ve herkese belki göstermeyebilirdi, çok konuşmazdı. Ama çok değişik arkadaşları olmuştur yani mesela bizim arkadaşlarımızın dışında da arkadaşları olmuştur. Herkesle bir ilişki, kolayca bir ilişki kurardı. Tabii bu da yanlış anlaşılmasın, bunlar da yani bir arının bal alması, her çiçeği dolaşması gibi o da bir bakardınız mesela Bostancı'da yaşıyor, Şaşkınbakkal'da bir ev tutmuş oradaki kayıkçılarla falan arkadaş olmuş, bir bakarsınız Şişli'de bir ev tutmuş, çok değişik bir kişiyle o evi paylaşıyor, bir bakarsınız Eyüp'e gelmiş, bir bakarsınız Avrupa'ya seyahate çıkmış otostopla... Yani böyle kafasına koyduğunu -dediğim gibi- yapan bir insandı hatta bakın

yine onun bir tutkusundan bahsedeyim: lise ikide falandık zannediyorum veyahut bir, o sıralarda müthiş bir savaş pilotu olma arzusu belirdi, odasına girerdiniz bütün duvarlar bu iki çizgi bir nokta ile çizilmiş uçak resimleri ile doluydu ve ısrarla sürdürdü, hatta Harp Okulu'na da müracaat etti. Zannediyorum kulaktan olsa gerek yahut gözden sağlık raporu alamadığı için Harp Okulu'na giremedi. Fakat sonunda Türk Kuşu'na gitti hatta bana çok ısrar etti, beraber gidelim diye fakat benim o sıralar böyle ayağımda bir ağrı vardı, çok hastalıklı bir dönemimdi, gidemedim, ona katılamadım ama o tek başına gitti ve 'C brövesini' aldı ve planör ile uçtu.

Âkif İnan- Yani renkli bir yaşamı vardı ve oldukça serüvene açık biriydi diyebiliriz.

Erdem Bayazıt- Evet, müthiş renkli bir yaşamı vardı. Orijinal bir kişilikti, özgün bir kişilikti. Bu da sanatına aynen yansımıştır. Şimdi Dostoyevski, Turgenyev yahut Tolstoy'u mukayese ederken, Dostoyevski için; insan eli değmedik bir tabiat parçası, nasıl orda tohum patlar, ağaçlar fışkırır, nebat fışkırır diye anlatırlar. Tolstoy'u ise bahçivanlı, düzenli, planlı, programlı bir bahçe gibi. Cahit'i de adeta Dostoyevski'ye benzetirsek yani hayatı böyle dolu dolu yaşayan ve ondan aldığı izlenimleri sanatının, yaradılışının imbiğinden geçirerek dışarı vuran ve ambargosuz vuran bir kişilik...

Âkif İnan- Yani kişisel yaşamı ile sanat yaşamı arasında birbirini tamamlayan bir özellik görüyoruz. İzin verirseniz efendim konu buraya gelince Ramazan Kaplan'a, Cahit Zarifoğlu'nun bu kişiliği ile kendine özgü sanat durumu, özelliği hakkındaki bağlantıları üzerinde biraz duralım. Siz Cahit'in şiirindeki anlam, imaj ile bu kişisel yaşamı arasında ne gibi uygunluklar ya da aykırılıklar görüyorsunuz?

Ramazan Kaplan- Şu anda Erdem Bey'in tespitinden, söylediklerinden sonra hemen bir tespiti söylemek istiyorum, hemen yine konuya geleceğiz. Bizim de bildiğimiz

kadarıyla, hakkında yazılanlardan okuduğumuz kadarıyla, gerçekten içe kapanık bir kişilik sergiliyor fakat şu anda Erdem Bey söyledi; dedi ki: çevresiyle de çok arkadaşları vardı, çok değişik guruplardan insanlarla da dostluk kuruyordu. Bu aslında modern psikolojinin verilerine aykırı düşen bir şey yani hem içe kapanık hem de çevresiyle bu kadar kolay ilişki kurabilen bir insan olacak. Sanıyorum bundan sonra belki onun bu şiirine bu açıdan yeniden bakmak gerekir. Bana ilginç bir nokta olarak gözüktü bu. Oysa biz bildiğimiz kadarıyla içe kapanık kişiler genellikle kendi dünyalarına kapanan, çevresiyle ilişkileri koparan, genellikle çevresiyle ilişkileri çok zayıf olan insanlardır. Belki bu açıdan yeniden değerlendirebiliriz Zarifoğlu'nun şiirini.

Âkif İnan- *Efendim ben küçük bir ara not ekleyeyim. Şimdi Cahit Zarifoğlu, gerçekten içe kapanık bir insandı denebilir ama artı bir o kadar da sosyal insan.*

Erdem Bayazıt- Kolay dostluklar kurardı ama çok konuşmazdı ve hep sanatını yaşardı.

Âkif İnan- *Şimdi çok konuşmazdı'yı yani çok tanık olduğumuz harcıâlem konuşmalara, belli şeyleri tekrarlayan görüntülere, yakınlıklara kapalıydı yani Cahit Zarifoğlu bir mecliste konuşulanlara kulak misafiri olurdu ve izlenimi de şu olurdu, bunu da ifade ederdi: hep aynı şeyleri söylüyorlar. Yani içerisinde adeta değişik, sanatsal, ilginç tespitler yok hatta birçok eserlere bile Cahit Zarifoğlu, efendim değişik üsluplarla hep aynı şeyleri anlatıyorlar, diyor. Bu, Cahit'in çok değişik imajlar üreten içinin olduğu manasına biraz gelmez mi Ramazan Bey?*

Ramazan Kaplan- Doğrudur, dikkatimizi de ben zaten o açıdan biraz daha genişletmek gereğini işaret etmek istemiştım biraz önce. Cahit Bey'in şiiri söz konusu olduğu zaman hep karşımıza çıkan bir problem var. Aslında bu, Cahit Bey'in şahsında belki Türk şiirinin öteden beri sürüp gelen problemi ya da okuyucunun modern şiir karşısındaki yerinin ne olup olamayacağı sorusu ile de yakından ilgili bir durum. Bu biraz daha edebiyatın çok geniş kesimlere

açılımı olan bir tür olmasından, alan olmasından da kaynaklanıyor. Şimdi hiçbirimiz herhangi bir problemimiz olduğu zaman mühendisin konusuna müdahale etmiyoruz, doktora müdahale etmiyoruz fakat şiir söz konusu olduğu zaman anladığımızı ya da anlamadığımızı beyan etme durumuna girebiliyoruz rahatlıkla. Oysa belki klasik mantık düzeni ile yazılmış manzum hikâye düzeni gösteren şiirlerin anlaşılma problemi pek o kadar değildir. Edebiyata şu ya da bu ölçülerde ilgi duyan insanlar, bu şiirlerden bir şeyler anlayabilir. Oysa 1950 sonrasında, özellikle 1954'ten sonra, Türk şiirinde yeni bir mantık düzeni gerçekleştiren modern Türk şiiri, bu arada Zarifoğlu'nun şiiri, gerçekten kendisine has orijinal bir okuyucu bekleyen bir şiirdir. Bu tamamıyla Zarifoğlu'nun şiirinde şiir dilinin çok üst bir dil olarak kullanılması ile ilgili bir problemdir. Dolayısıyla bu şiiri okumaya kendisini aday gören insanlar, öncelikle bu şiirin temel dinamikleri konusunda biraz hazırlıklı olmaları gerekiyor ki ondan sonra itiraz noktalarını ortaya koysunlar. Sanıyorum ki bu donanıma sahip okuyucular açısından Zarifoğlu'nun şiiri, yine de beraberinde birtakım çetrefillikleri, birtakım müphemlikleri getirecektir, gizleyecektir fakat öyle sanıyorum ki böyle bir donanımla bu şiire yaklaşmak bu şiirin birtakım problemlerini gerçekten çözecektir. Siz de hatırlayacaksınız; Mehmet Kaplan, Sezai Karakoç'un bir şiirini tahlil ederken Şiir Tahlilleri'nde bir noktada diyor ki: "İtiraf ederim ki bunu anlamaktan ya da anlatmaktan gerçekten şu anda aciziz ve bunu bizim ifade etmemiz bir edebiyat araştırmacısına çok büyük bir problem de sayılmamalıdır." diyor.

Âkif İnan- Aynı şeyi Cahit Zarifoğlu için çok daha örneklerle dolu bir özellik belirtiyor.

Ramazan Kaplan- Kat kat.

Âkif İnan- Bununla birlikte Cahit Zarifoğlu'nun -de-min bir kelime kullandınız- dinamikleri, şiirinin dinamikleri bunlar üzerinde dursak mı? Yani anlamakta, kavra-

makta Cahit Zarifoğlu'nu bir hayli zorlandığımız noktalar olmakla birlikte Cahit'in şiirleri elbette belli bir sanat anlayışı, bir düşünce zemini üzerinde oturmuştur. Yani bu zeminin dinamikleri üzerinde duralım.

Ramazan Kaplan- Öyle sanıyorum ki Zarifoğlu'nun şiirinin çıkış noktalarından, hareket noktalarından birisi bizzat kendisidir onun ya da onun şahsında evrensel insanın birey olarak karşımıza getirilmiş halidir. Orada çıkmazlarıyla, bunalımlarıyla, hayat karşısında aldığı tavırlarla, çevresinde olan ilişkileriyle adeta çok zengin bir dünya yaşatan ve bunu da şiire kendisine özgü yöntemlerle aktaran bir şair kişiliği vardır.

Âkif İnan- Buna, bireysel yanı ağır basan bir sanatçı diyelim.

Ramazan Kaplan- Evet, Zarifoğlu'nun şiiri en başta bireyci bir şiirdir, nereden bakarsak bakalım insanı hareket noktası seçen ama adeta onu en mahrem yönleriyle, en gizli yönleriyle sanki ele vermeye çalışan; fakat bunu da böyle birazcık emek mahsulü olarak anlamaya çalışan bu cehd içerisinde olan ve okuyucuya seslenen bir şiir, bireyci bir şiirdir. Bunu aktarırken sanıyorum ki insandaki bu parçalanmış psikolojinin mısra düzenine, şiirine yansımış halini de görmek mümkündür. Onun şiirinde bazen çok ani sıçramalar var, mısralar arasında ani atlamalar var. Zaman zaman bu mısralar arasında bağlantı kurmakta gerçekten klasik mantık zorlanıyor. Ama şiirinin tamamını ya da şiirlerinin tamamını düşündüğümüz zaman burada gerçekten duyarlı, yüksek, kaynayan bir kişilik var.

Âkif İnan- İçten içe bir örgü olduğu ortaya çıkıyor. Bu çok önemli bir tespit, izin verirsiniz burada Kamil Aydoğan'a döne-yim. Cahit'in şiiri için zor anlaşılır derler, bu bir yanıyla doğrudur. Cahit'in şiirlerinde adeta böyle parça imajlar yığılıdır ama bununla birlikte Ramazan Bey'in söylediği gibi onun şiirlerinin tümüne baktığımızda bir alt yapısının, bir kurgusunun olduğunu da görmekteyiz. Yani belli bir şiir anlayışının, bir düşünce kararlığının da zemin oluşturduğuna tanık oluyoruz. Cahit Zarifoğlu'nun bir ya-

nıyla böyle soyut ve kişisel bir sanat sürdürdüğünü görüyoruz ama öte yanıyla da hele Cahit Zarifoğlu'nun özellikle vefatından önceki yıllarda sosyal konulara çok daha fazla yöneldiğini, adandığını da görmekteyiz. Şimdi bu açıklamadan sonra siz Cahit Zarifoğlu'nun insan olarak kişiliği ve onun sanatına yansımaları üzerinde bizi aydınlatır mısınız?

Kamil Aydoğan- Çok teşekkür ederim. Ben şimdi şunu ifade edeyim: Sayın Kaplan'ın tespit ettiği gibi gerçekten Zarifoğlu'nda bir bilinçaltı kaynaması söz konusu yani adeta sözcükler, imajlar, imgeler şiirinde savrulan bir şey. Tespitlerimden önce isterseniz çok dikkatimi çekti, kendisi de burada Sayın Arif Ay'ın *Dokuz Kandil* kitabında, Zarifoğlu'nun durumunu aslında fevkalade güzel bir şekilde özetlemiş, izin verirsiniz onu okumak istiyorum: “İsminiyle müsemma, şair. Âkif İnan, şair-i maderzat der onun için. Şiiri yaşayan, yaşadığını şiirleştiren güzel adamlardan biri. Dede Korkut'un en genci, masal ustası. Bir bahar ırmağı, akarken bulanık ve durulan, yüce dağların kar suyu, bir erik ağacı, ivedi çiçek açan can eriği. Girişken, her şeyde pratik, uygulayıcı, özgürlüğe âşıktı. Dağı, rüzgârı, denizi bir de rüyaları vardı. Kur yapmayı severdi. Ferhat'ın şehirlisi. Şeyh Galip'ten beş yıl fazla yaşadı. İkisinin de sakalına henüz ak düşmemişti. Galip'in babası, Mustafa Reşit Efendi'nin gözyaşları cenaze suyuna karışırken: 'Ah oğul bu tahtaya kara sakal yakışmıyor.' dediği rivayet edilir. Cahit Zarifoğlu da tıpkı öyle, erken sararmış bir hazan yaprağı değil mi?” diyor Sayın Ay. Gerçekten de fevkalade güzel bir anlatım. Ben de Cahit Zarifoğlu dendiği zaman; böyle deri ceketli, montlu, çoğu zaman ağzında çiklet veya sigara olan böyle uçuk bir tip canlanır. Ben Cahit ağabeyin, Allah rahmet eylesin, birinci dereceden yakını olan bir kuşaktan değildim. Yaşlarımız da zaten birbirine uzaktı. O nedenle ikinci dereceden tanıyan ve bir ağabey olarak uzaktan onu izleyen, yorumlamaya çalışan bir insan olarak gördüm hep. Şimdi Rasim Özdenören ile onun üzerine yaptığımız bir konuşmada, bir çalışmadan dolayı yaptığımız bir konuşmada, o da Erdem ağabeyin ifade et-

tiği gibi içine kapanık ya da az konuşan ve burnundan kıl aldırmayan, etrafına metelik vermeyen bir kişiliği vardı, öyle görünürdü demişti. Fakat ben bunları değil tam tersine işte Ankara'da, *Mavera* dergisinde bulunduğu sıralarda çok espriler yapan, konuşkan, üretken bir insan olarak tanıdım onu. Belki konuştuğu şeyler de şiirine benziyordu ya da düz yazılarına da benziyordu. Bizzat hayatın içinde bir insandı. Erdem ağabeyin dediği gibi hayatı dolu dolu yaşayan bir insandı. Bu dolu doluluğu *Yaşamak* adlı kitabında da görmek mümkün. Öyle dolu yaşıyordu ki herkesin yaşadığı sıradan olaylar bile onda bir yazı konusu oluyordu. Burada bir sürü örnekler var. Ben şimdi vaktimiz olmadığı için okumayayım. Ben şahsen, deneme alanında yazarken Cahit Zarifoğlu'nun *Yaşamak* kitabını mutlaka yanıma alırım ve birkaç bölümünü birkaç defa okurum.

Ákif İnan - *Adeta yeni çağrışımlar veriyor, çok değişik imajlarla donanmış görüyoruz.*

Kamil Aydoğan- Donanmış bir insan yani adeta sıradan insanların sıradan okuyuculardan çok; şairlerin, yazarların ürünlerine kaynaklık edecek boyutta eserlere sahip bir insan.

Ákif İnan- *Bu tespitiniz gerçekten ilginç, Cahit Zarifoğlu yalnız şiir yazmadı ve çağdaşlarından başlayarak kendisinden sonraki kuşağı da büyük oranda etkileyen bir ozan oldu.*

Kamil Aydoğan- Yalnız izin verirseniz önemli bulduğum bir noktayı arz etmek istiyorum. Onun şiiri, böyle simgelere yaslanmaktan çok hayatı doğrudan doğruya anlatan şiirler aynı zamanda. Böyle bir durum da var, çelişki gibi görünen bir durum. Yani hem sıradan insanların, bir alt yapısı, şiir kültürü olmayan insanların yaklaşamayacağı şiir yapısı var hem de şiirindeki unsurlar doğrudan doğruya hayatın kendisi olan yani kadından söz ediyorsa kadındır ya da aşk diyorsa gerçekten somut anlamda bir kadın aşkıdır.

Âkif İnan- *Hayata, yaşama, realiteye aykırı düşmeyen bir özelliği var, diyorsunuz. Ama bunları yansıtırken kendine özgü anlatımlarla, hayal unsurlarıyla yani imajlarla donatıyordu, o imajların üzerinde durabilir miyiz?*

Kamil Aydoğan- Ben şunu gördüm, hayatta ne varsa Cahit Zarifoğlu'nun şiirinde de o var. Ramazan Bey'in tespiti doğru, şiirinin kaynağı bizzat kendisi. Ama çok iyi bir gözlemci bir kere, fevkalade iyi bir gözlemci yani burada bulunsaydı şu bardağın burada duruşunu şiirine mutlaka girdirebilirdi. Şiiriyle ilgili öyle bir zengin boyut var. Dikkatimi çeken başka bir unsur daha var, bildiğimiz kadarıyla kasabada, köyde yaşamamış bir insan Cahit Zarifoğlu.

Erdem Bayazıt- Kasaba var mesela Birecik'te şiirlerinde vardır; mahallenin, köylerin, köyü de tanır, öğretmen vekilliği yaptı köylerde. Onlara rastlanır, onları da fevkalade müthiş bir şekilde anlatır. Kendine has şiir diliyle anlatır.

Kamil Aydoğan- O dikkatimi çekti, hayatında böyle bir şey çok az olmasına rağmen yoğun bir şekilde kasaba, köy ilgisi var, bu konu biraz da benim ilgi alanıma girdiği için.

Âkif İnan- *İyi bir gözlemci ama değişik bir gözlemci. İzin verirseniz burada Erdem Bey'e döneyim. Aynı şartlardan, aynı coğrafyadan geliyorsunuz hatta bir bakıma aynı okulları okudunuz, aynı sosyal çevreyi yaşadınız ve aynı gözlemlerde bulunma durumunda bulundunuz, aynı gözlemler diyorum, bakınız. Ama o gözlemlerin şiirinize yansması sizin ve Cahit'in birbirlerinden farklı. İşte bu farklılığı ortaya çıkaralım, demek istiyorum ben.*

Erdem Bayazıt- Şunu belirtmek istiyorum, Cahit'in şiirlerinde ilk dönem ve uzun dönem şiirlerinde -yani son döneme gelinceye kadar ki şiirlerinde- insan tasnif edilmemiş duygularının dışarıya -biraz önce değindim- tabii bir fıskırması var. Onun sanatçı kişiliğinden, imbiğinden geçerek özgün şiir dilini yakalamıştı. Yani kendine has bir şiir dili vardı ve şiir eğer dilin sınırlarını

zorlamaksa, sınırlarının ötesine geçmekse, daha ötelere götürmekse, daha derinlere götürmekse, normal ifadenin ötesine geçirmekse onu en uç noktalara taşımıştır Cahit Zarifoğlu. Bu tasnif edilmemiş duyguları, büyük bir coşkuyla ve ambargosuz dışarı vurmuştur. Son dönemlerinde artık bir tasnife ulaştığını görüyoruz. Adeta bir bilgelik makamı. Hatta ölümünden birkaç gün önce “Ah, Yunus gibi yazmak varmış, Yunus olmak varmış, Yunus gibi anlatmak varmış.” demişti. Hatta bir şiirini okumak istiyorum, izin verirsiniz.

Âkif İnan- *Memnuniyetle, şiiri dinleyeceğiz. Gerçekten rahmetli Cahit, vefatından önce adeta yeniden şiire başlayacak olsa değişik bir şiir sürdüreceğini ifade ediyordu ve Yunus'u söylüyordu. Yunus şöyle; çok açık, temiz, vazıh bir söyleyiş içerisine, zengin çağrışımları geniş yorumlarda sığdırma ustalığını yakalamış. Cahit'in son dönemlerindeki bazı şiirlerine bakarsak aynı noktaya doğru vardığımız görürüz. Ama bu demek değil Zarifoğlu son yıllarında şiirinde tamamen bir inkılâp yaptı.*

Erdem Bayazıt- Bunu müspet yahut menfi bir değerlendirme olarak katiyen söylemiyoruz da onu tespit ediyoruz, o kadar.

Âkif İnan- *O vuzuh belirten şiirlerinin ağırlık kazandığı döneme ait bir örnek üzerinde duracaktınız.*

Erdem Bayazıt- İlk önce o coşkun anlatışı ilk dönem değil de eserlerine genelde hâkim olan çizgiden üç-dört mısra okuyayım.

*“Ağaçlara, kılıçlara benzer çocuklar çıkıyor.
Erikleri itiyorlar, erikler onları yırtıyor.
Ellerinde dürtme silahları plaj yıkıntılarına çarpıyorlar.”*

Bu hava genelde çok sık rastladığımız bir şey.

Kamil Aydoğan- Burada bir şey daha ekleyelim. Son zamanlardaki şiirlerinde bizzat sözcük olarak dinî motiflerin de daha çok belirginleştiğini, öne çıktığını görmekteyiz.

Önceki şiirlerinde de var ancak çok örtülü bir şekilde var olan şeyleri daha açık bir şekilde ortaya koyduğunu görmekteyiz.

Erdem Bayazıt- Cahit'in hayatında iki dönem var; bir, son dönemde Ankara'ya geldiği güne kadarki dönem, tamamen sanatını yaşadığı, sanatından başka bir şeyle de iş-tigal etmediği dönem. Ankara'ya geldikten bir süre sonra yine eski çocukluk arkadaşlarıyla gene hep aynı mahallede toplandık, birlikte olmaya başladık, ondan sonra Cahit bir karar verdi sanki. Siz hep aynı şeyleri konuşuyorsunuz ama tutarken bu işi şöyle tutmak lazım, der gibi bir yükün altına girmesi var. *Mavera*'yı çıkarttığımız dönemler ki *Mavera*'nın dinamosuydu adeta, o renklendirdi *Mavera*'yı. Ondan sonra da günlük yazılar, gazete yazıları ve çok geniş bir çevreyle iletişim kurması onun kendine has özelliklerindendi.

Âkif İnan- *İzin verirseniz sizin bıraktığımız noktadan Arif Ay'a döneyim. Son yıllara doğru Cahit Zarifoğlu'nda soyut anlatımın giderek biraz daha açık anlatıma kaydığını görür gibi oluyoruz. Zarifoğlu'nun 1975'lerden sonra biraz daha durulduğunu ve bilge bir kişiliğe doğru kaydığını görüyoruz. Bir de Cahit Zarifoğlu'nun hayatına yeni bir alan giriyor: nesir. Cahit Zarifoğlu bir yandan anılar yazıyor, öte yandan günlük gazetelere fıkra yazıyor, öte yandan hatta çocuk kitapları yazıyor. Onun bu şiirindeki aşırı soyuttan somuta doğru kaymasında nesir aracılığı ile bir şeyler anlatma durumunda kaldığında mecburen vuzuhu kollaması ile bir bağlantı görüyor musunuz?*

Arif Ay- Cahit Zarifoğlu'nun nesirdeki tavrı, yine çocuklar için yazdığı kitaplardaki tavrı aslında şiirinin bir uzantısıdır, şiirinden kopuk değildir. Özellikle çocuklar için yazdığı masal kitaplarında masalın o gerçeküstücü yanıyla şiirinin o sembolik ifadelerini yine nesirlerinde de sürdürdüğünü görüyoruz. Zarifoğlu'nun en önemli özelliklerinden birisi duyguya açık olması ve duyguyu izlemesi, böyle bir izlek içerisinde olması. Onun hayata bakışı dıştan

bir bakış değildir. Onunla iç içe olmuş bir durumdur. Dolayısıyla masal kitaplarında da çocuklar için yazdığı diğer kitaplarda da yaşamak kitabında da bu özellikleri görmemiz mümkün. Yani şiirinde bize ne kadar kapalılıklar söz konusuysa aslında çocuklar için yazdığı masallarda da şiirlerde de nesirlerde de bunlar var fakat birtakım anahtar sözcükler vardır, diyelim ki masallarında daha çok kahramanlar hayvanlardır ama bunların mutlaka hayatta nesnel karşılığı vardır. Örneğin *Motorlu Kuş Masalı*'ni ele aldığımızda orda bir serçeye, bir kuşa motor takılır ve bu kuşun annesi evladım niçin bunu taktırdın, der. Kuş der ki annesine; bunu bedava taktılar, para almadılar, der. Bir süre sonra o motorla birlikte uçar. Uçma esnasında değişimler başlar kendisinde yani kanatları körelir, hantallaşır, sürekli o motoru gagalamasından dolayı gagaları aşınır dolayısıyla kuş kuş olmaktan çıkar. Sonunda o motor, kuşun bedeniyle iyice yapışık hale gelir, onu oradan sökmek için müthiş bir ameliyata gerek vardır. Şimdi bunu reel hayata indirmediğimiz zaman işte günümüzde az gelişmiş ülkelerin, montaj sanayini ülkelerine taşımaları hatta der ki bu motorlu kuşun annesi, sen bu motoru taktırmışsın ama yarın bu motor arızalandığı zaman bunun parçası yok, der. Dolayısıyla montaj sanayinin az gelişmiş bir ülkede ne gibi sonuçlar getirdiğini yani bunun sermayesinin dışarıdan da verilmiş olsa bile sonuçta hem o ürettiğimiz malı kendimiz üretmediğimizden dolayı hem de gelen bir sanayinin insanı da değiştirdiği yani kültürüyle birlikte geldiği, kuşu kuşluktan, insanı insanlıktan çıkardığını anlatması bakımından bir örnek teşkil ediyor. Bu anahtarları bulduğumuz zaman onun dünyasına girmemiz kolaylaşıyor. Kendisinin niçin çocuk edebiyatına yöneldiği konusunda kendisiyle yapılan bir söyleşide şunu söylüyor. “Çocuklara yazmanın yazmak dediğimiz dehşeti kolaylaştıran bir yanı var. Acılarını azaltıyor insanın, yazar kendini biraz daha rahat hissediyor. Çocukların safiyeti ve günahsızlığından gelen bir rahatlık bu.”

Âkif İnan- *Biraz da kendini kendini açıklayan ifadeler değil mi? Yani Cahit Zarifoğlu'nda alttan alta böyle bir çocuksu yan*

vardı ve bu daha somut bir biçimde kendisinin çocuk kitaplarına yansıdı, diyebilir miyiz?

Arif Ay- Belki de çocukluğunu hep koruyan hatta onu içinde büyüten şairlerden birisidir. Cahit Zarifoğlu'nun en önemli özelliklerinden biri de onun içindeki çocuğu hep diri ve canlı tutması. O çocukla bizim fitratımıza uymayan dünyanın baskılarından o çocuğa sığınır ve yaşama gücünü oradan alır. Çocuk edebiyatına yaslanışında da bunun çok büyük etkisi vardır. Cahit Zarifoğlu'nun çocuk edebiyatındaki yaklaşımı, pedagojik bir yaklaşım değil, felsefi bir yaklaşım değil. Yani pedagojinin ortaya koyduğu kurallar içerisinde çocuklara hitap etmez, sezgiyi çocuklara aktarmaya çalışır. Bunu yaparken de kesinlikle kendi çocukluğunu öne çıkartmaz, bu da önemli bir özelliktir yani çocuklara yazan pek çok yazarda gördüğümüz şey daha çok kendi çocukluğunu, kendi anılarını ifade eder eserlerinde oysaki Zarifoğlu'nda çocuk nesnel olarak bugünün çocuğu, kendi çocuğudur kitaplarında yer alan. Onlardaki gözlemleri ve onların kendisindeki yankılarıdır. Bu bakımdan da bir sanatçı duyarlılığı içerisinde yaklaşır çocuklara, bu zaten bir sanatçının sanatını ortaya koyması felsefenin üstünde bir bakıştan kaynaklanır. Yoksa teorik bilgilere yaslanan bir yaklaşım o heyecanı, o açılımı bize sağlamaz.

Âkif İnan- *Zarifoğlu'nun çocuk kitaplarının çok yaygın, belirgin bir özelliği otuz yaşındaki çocuklara yazıyor, diye söylerler.*

Arif Ay- Yaş grubu yoktur zaten.

Âkif İnan- *Gerçekten de çocuklar için yazmış olduğu eserlerde bile yetişkin, ergin ve sanat duyarlılığı gelişkin insanlara bile yağınla ulaşan bir mesaj ve imaj yüklü.*

Arif Ay: “Cümle oraya gelmişken, niçin yaş grubu yok yazdığımız çocuk kitaplarında?” diye sorulan soruya kendisi şunu der; örneğin Dostoyevski'yi örnek verir, der ki: “Dostoyevski'nin romanlarını her türden insan okur; kültürlü insanlar da okur, akademisyenler de okur, halk-

tan insanlar da. Diyelim ki halktan okuyan bir insan onu sadece bir cinayet romanı gibi görür olayların örgüsüne kapılır gider ama diyelim ki hukukçu okuduğu zaman oradaki ceza, suç unsurları üzerinde durur; bir psikolog oradaki kahraman psikolojisi üzerinde... Yani herkes kendi mesleğine, kendi anlayışına göre yorum çıkarır. Benim de çocuk kitaplarımda hem çocuklar hem de büyükler farklı farklı yerlerinden yakalar. Örneğin büyükler benim o düş dünyamın, düşsel olarak çizdiğim dünyanın gerçekteki iz-düşümlerini yakalar; çocuklarsa olay örgüsüne takılarak ondan zevk alır.” der.

Âkif İnan- Erdem Beyazıt; Cahit Zarifoğlu, ömrünün bir döneminde hem de uzun yıllar gazetecilik yaptı yani insanlarımızı za gayet belirgin biçimde, somut biçimde bir şeyler aktarmaya yöneldi. O şiirindeki çok zor anlaşılır yanına rağmen onun çok rahat diyalogu kuran ve her düzeyden insana çok rahatlıkla bazı şeyleri ulaştırabilen bir üsluba da sahip olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte Cahit Zarifoğlu’nda çok belirgin biçimde ciddi bir düşünce adamı, bir fikir üreten kişilik de ortaya çıkıyor. Bunlar birbirleriyle nasıl açıklanabilir? Bir yandan çok soyuta dayalı sanat, öbür yandan çocuk edebiyatı örnekleri ve bir yandan da -adını hemen söyleyelim- gazetecilik... Bunları nasıl birleştirdi Cahit?

Erdem Beyazıt- Şöyle diyebilirim, çok temiz bir aynaydı, pürüzsüz bir ayna, tertemiz bir ayna, yaşama sevincini aksettirdi. Şiirlerinde vardır, o doğadaki yaşama sevinci. İnsanoğlunun trajedisi, dramı vardır. Gazeteciliğe başlayınca, günlük yazılar yazmaya başlayınca da çok rahat ilişki kurdu. Bütün yazarların aldığı mektup kadar, Cahit Zarifoğlu’na mektup gelirdi.

Âkif İnan- Ben adeta korktum Cahit Zarifoğlu günlük yazıya başlayınca. O sanatın tanıdığım, şiirinden tanıdığım Cahit Zarifoğlu şimdi hem de belli bir kesime ne söyleyecek? Yani milletin anlayamayacağı şeyler söyleyecek gibi geliyordu bana ama gördük ki tam zıttı oldu, bizim hepimizin aldığı mektupların beş misli Cahit Zarifoğlu’na okuyuculardan mektuplar geliyordu.

Erdem Bayazıt- Yaşama sevincinin bütün pırıltılarını şiirlerinde görmek mümkün. O, ancak doğaya tutulan o temiz aynadan geçerek ancak öyle anlatılabilir, o şiir işte ortaya çıkıyor. Yani zor anlaşılır demesinin sebebi yalnızca bir tek ambargo var: onun sanatı, onun sanatının imbiğinden geçerek aksediyor, sanat da odur zaten. Tasnif edilmemiş insanın ne kadar duygusu, düşüncesi varsa onu da verme yolunu buluyor onun sanatı. Ve gide gide işte bu gazeteciliğe başladığı dönem, günlük yazılar yazdığı dönem, genç şairlerle hikâyecilerle teker teker iletişim kurduğu, onların ürünlerine cevap verdiği ki bizim *Mavera*'da biz çok mektup alırdık, *Mavera*'yı arka sayfalarından okumaya başlıyoruz, diye. Okuyucularla söyleşileri derginin en sonundaydı, biz oradan başlıyoruz okumaya, diye çok mektuplar alırdık. Onu ancak böyle izah ediyorum. Biraz önce Arif Hoca'm da çok güzel anlattı yani ondaki çocukluk bir kategori değil, hayatın içinde bir hadise ve ona da ayna. Anlatabiliyor muyum?

Âkif İnan- *Yani düşünce adamlığı da yine hayatın içinde bir kategoriydi, kendisinden bir kategoriydi.*

Erdem Bayazıt- O kadar kolay iletişim kurabilmesinin sebebi onun hayata bu kadar kucak açarak yaklaşması ve onu aynen aksettirmesi, karşısındakini anlamaya çalışması yahut da duygularını tak diye söyleyiverirdi. Mesela sen bırak şiiri, derdi.

Âkif İnan- *Gazeteciliğinden daha çok bir düşünce adamı görüntüsü ortaya çıkıyor yani bir yönlendirme ortaya çıkıyor.*

Erdem Bayazıt- Eylem adamı da. Bir özelliği de odur; bir anı, bir hareketi boş değildir, mutlaka bir anlamı vardır. Eve gitmişse evde çocuklarıyla beraberse çocuklarına masallar anlatır. Bizim evdeyse konuşacak bir şey bulamamışsa o çocukları başına toplar, benim çocuklarıma bir şeyler anlatır, bir şeyler sorar, onları deşer. Hayatı -onu çok fazla belirtirim yaptığım konuşmalarda- yirmi dört saati sündürmüştü adeta. Yani hem memurluk yapardı hem yazarlık

yapardı günlük gazetelerde hem de derginin (*Mavera*) en büyük enerji kaynağıydı, çıkarırdı. Boş anı yoktu, rüyasında herhalde sanatıyla uğraşırđı.

Âkif İnan- Nesriyle de gerçekten sürükleyici, etkileyici bir kişi oldu. Bazı konuları diri olarak gündeme getiren mesela Hama konusunu olsun, Afganistanın şiiirimize belli bir düzeyi yakalayarak girmesinde kendisini ortaya koymuş olduğu örnekler var.

Erdem Bayazıt- Yalnızca şiiire değil yani Afganistan dünyanın gündemindeydi, Türkiyede Afganistan biraz da gerçeğiyle yaşanmışsa bunda Cahit'in de payı vardır.

Âkif İnan- Sizin ve Cahit'in payı büyüktü. Demem şu ki nesriyle bir belli dünya görüşü çevresinde yönlendiren, etkileyen bir özelliği vardı yani aynı oranda bir fikir adamıydı özetle Cahit Zarifoğlu. Ama bu çok belirgin olan yönlendirici, etkin, ilginç fikir adamlığına karşın Cahit Zarifoğlu denildiğinde elbette öncelikle şairliği söz konusu. Tekrar Ramazan Kaplan Hocama dönmek istiyorum. Cahit Zarifoğlu'nun bu şiiirinin özellikleri, çağdaşlarıyla beraber ya da aykırı yanları gerek Türk edebiyatından gerek dünya edebiyatından yani Cahit'in şairliği üzerinde birkaç not verir misiniz?

Ramazan Kaplan- Zarifoğlu'nun çok değişik alanlarda faaliyetleri olmakla birlikte beni ilgilendiren yanı onun şiiiri ve şairliğidir. Birkaç dakika önce değişik konuşmalarla ortaya çıkan bu mesaj verme ya da sanatının belli bir yönünde farklı bir çizgiye ulaşmış olması da aynı zamanda şiiirinde görülen değişikliğin nesre ya da öbür edebi türlere bir yansımasıdır. Bu açıdan belki muhtevalar açısından çok büyük yakınlık yok hatta kullandıkları teknikler açısından bir yakınlık yok ama oluşumları bakımından Necip Fazıl'ın şiiiri ile ve Cahit Zarifoğlu'nun şiiirini özdeş görürüm, oluşumları bakımından muhtevada bir benzerlik yoktur, teknipte bir benzerlik yoktur. Biliyoruz ki Necip Fazıl'ın da belli bir dönemden sonra hayatında fikri bir değişiklik başlar ve ona göre sanatını adeta yeniden tanzim etme gereğini duyar. Zarifoğlu'nda da bu var. Hayatının belli bir nok-

tasından sonra bir takım şeyleri farklı düşünmeye, farklı algılamaya en azından farklı algılaması gerektiğine inanan bir kişilik olarak karşımıza çıkıyor. Bu açıdan baktığımız zaman onun şiirini iki ana çizgi etrafında toplayabiliriz. Birincisi; İşaret Çocukları dönemiyle karakterize edilebilecek dönemdir ve bu dönem onun şiirinde saf şiirin ya da şiirin yalnızca şiir adına kullanıldığı bir dönemdir ve bütün ifade edilenler o pencereden bakılarak ortaya konulur. İkincisi de bu düşünce ve hayata bakışındaki değişimin ortaya çıkışından sonra *Korku ve Yakarış* dönemiyle karakterize edilebilecek gittikçe biraz daha saflaşan, biraz daha beraklaşan şiirine temel aldığı bireyin duyguların netleşmesi gibi şiirinde birtakım noktaların netleşmeye başladığı bir dönem.

Âkif İnan- *Şiirinin yapı itibarıyla benzerlikleri açısından Necip Fazıl'la bağlantısını ifade ettiniz ama onun dışında da Cahit'in şiirinin alışveriş içerisinde bulunduğu edebiyatımızda bir kümelenme söz konusu, İkinci Yeni. İkinci Yeni'nin de bir dize sanatçısı var. Cahit'in şiiri hem o çağdaşlarıyla bağlantılı hem de kendine özgü. Bu kendine özgü durumu hakkında bazı ipuçları verir misiniz?*

Ramazan Kaplan- İkinci Yeni şairlerinde de Zarifoğlu'nda da bir üslup benzerliğinden söz edilebilir bazı noktalarda belki bütünüyle değil ama. Kelimelerin kullanılışı ya da kelimelere yüksek bir imaj gücü verilmesi bakımından fakat İkinci Yeni üzerine yapılan tartışmalar da genellikle İkinci Yeni'de kullanılan bazı imajların içi boşaltılmış imajlar olduğu yolunda bir iddia vardır ve kısmen bazı şairler için de doğru bir tespittir bu. Zarifoğlu'nda imaj olarak karşımıza çıkan kelimelerin fonksiyonuyla pek yüksek görüntüsü var fakat bir başka şey daha var, sanıyorum Ersin Bey'le yaptığı bir mülakatta diyor ki "Benim şiirimde imaj imaj diyorlar ve bu yönden de şiirimin anlaşılmadığını söylüyorlar. Peki, ben sana bir örnek vereyim, bu okuduğum mısralarda imaj neresinde bunun?" Oysa bir kelimenin kendi başına imaj olarak çıkması her zaman gerekmez, şiirin tamamından çıkan bir imaj vardır ki o da

şiiire nüfuzu güçleştirebilir. Zaman zaman Zarifoğlu'nun şiirinde bu tür imaj olgusu da var. Bence İkinci Yeni şairlerinin pek çoğu dünya görüşlerinin de bir gereği olarak belli şeyleri anlatmak durumundaydılar ve o noktada kaldılar. Belki hayatının sonlarına doğru da aynı şeyleri anlattılar. Fakat Zarifoğlu'nda biraz önce bahsettiğim oluşum sonucunda hayata, insana, yaşanılan çevreye, duyguya, düşünceye hatta aşka yeni bir kimlik verme, yeni bir ifade gücü verme ya da bir başka pencereden bakarak onları ifade etme söz konusudur. Bu açıdan belki son şiirlerinden bir tanesi onun sanatının geldiği noktayı açıklaması bakımından ipucu olabilir. Bir dakika müsaade ederseniz ben onu okuyayım.

***Âkif İnan-** Siz o şiiri bulun ve birazdan okuyun. Açıklamalarımızdan anladığım kadarıyla Cahit Zarifoğlu Türk şiirinde adeta kendine özgü hatta bir yanıyla çığır açan sanatçı hüviyetindedir. Şimdi buradan yola çıkarak Arif Aya soruyorum. Onun bu özelliğinin herhalde kendisinden sonraki kuşak üzerinde de bir etkin yanı olmalı. Bunun üzerinde ne söylersiniz, yani şiirimizin gerçekten yönlendiricisi bir isim midir?*

Arif Ay- Ben şunu açıkça ifade etmek ihtiyacını duyuyorum; Cahit Zarifoğlu'nun şiiri bir aysbergdir, onun bir görünen tarafı vardır, bir de görünmeyen tarafı vardır. Asıl ipuçları o görünmeyen tarafındadır. Böyle bakınca ben Cahit Zarifoğlu'nun *Edebiyat*'ta yazdığı dönemde yazmaya başlayan bir insan olarak açıkçası Cahit Zarifoğlu'nun şiirinden etkilenemedim. Bugün günümüz şiirinde takip ediyorum, genç şairlerin Cahit Zarifoğlu'nun şiirinden etkilendiklerini sanmıyorum. Taklit edilemez bir şiiri var, kendine ait bir şiiri var. Örneğin bir Behçet Necatigil'in şiirine yakın şiirler yazılabilir, Dağlarca'ya, Cemal Süreya'ya yakın yazılabilir hatta Sezai Karakoç'un şiirine de yakın şiirler yazılabilir ama Cahit Zarifoğlu'nun şiirine yakın bir şiir çizgisi, izleği göremiyorum günümüz şiirinde. Bu da henüz daha Cahit Zarifoğlu'nun şiirinin penceresi açılmamıştır, dünyasına girilememiştir.

Âkif İnan- Cahit Zarifoğlu'nun şiiri gerçekten bir tuzaktır. Onun gibi şiir yazarları, yazmaya yönelenleri yarı yolda bırakır. Kuşkusuz öyle ama Cahit Zarifoğlu'nun estirdiği bir şiir atmosferi var ki ondan düzinelerle şair soluyarak yararlandı, kendilerine özgü bile olsa bir sanat kurdu zannediyorum.

Arif Ay- Rasim Özdenören'in şöyle bir sözü var: "Herkes Cahit Zarifoğlu'nun şiirinin kapalı olduğunu, anlaşılmaz olduğunu ifade eder ama şairliğine kimse dil uzatamadı." der. Bu bir gerçektir.

Âkif İnan- Bu noktada Kamil Bey sizin de görüşlerinizi alalım.

Kamil Aydoğan- Şiir, madem kelimelere dayalı bir olaydır, Cahit Zarifoğlu'nun da bir kelime cümbüşü, kelime denizi, kelime okyanusu var.

Âkif İnan- Çok zengin, çok çeşitli kelimelerle konuşuyordu, rahmetli Cahit sözlük okurdu.

Arif Ay: İzin verirseniz bir şeyi açıklamak istiyorum. Hep Cahit Zarifoğlu'nun şiirinden bahsederken hem kişiliği hem de yaşantısını odak noktası olarak aldık. Ben bugün Cahit Zarifoğlu gibi yaşayan şair tanımıyorum. Yani nedir? Memurdur, günlük işine gidiyordur. Yani bir otostop yapan, kentte yaşayan, kasabada yaşayan, sandalda sabahlayan... Bu hayatın karşılığındadır Cahit Zarifoğlu'nun şiiri. Eğer biz bu hayatı yaşamıyorsak öyle bir şiire ulaşmamız zor, sıkıntı burada.

Âkif İnan- Nice bohem insanlar var, bir tek mısra söylemişler falan. O tabii Cahit için ayrı bir kategori.

Kamil Aydoğan- Arif Bey'e katılmadığım bir nokta var, şairlere etki noktasında. Şuraya katılıyorum, gerçekten taklit edilemez bir insan. O bir tuzak, ona da katılıyorum. Ancak şiir yazma işi -malum- bir konsantre olayı yani ben bir şiir üzerinde çalışırken Cahit Zarifoğlu'nun Yaşamak adlı eseri demin söylediğim gibi istifade ettiğim bir eser.

Âkif İnan- Yani onu okurken şiir atmosferine giriyorsunuz.

Kamil Aydoğan- Evet, oradaki bir imajdan, bir kelime-den, bir anlatımdan, bir üsluptan bir şiire geçtiğim olmuştur benim, bu şekilde bir istifadem olmuştur.

Âkif İnan- Sizin bu durumunuz, zannediyorum siz emsal tüm şairler için söz konusudur. Yani illa onun şiir çizgisini sürdürmek değil.

Arif Ay- Ona katılıyorum tabii.

Âkif İnan- Onun imajlar denizi, insanlara çağrıştırdığı yeni söylemler, söyleyişler.

Kamil Aydoğan- Çünkü bir şair için en önemli şey bir imaj yakalama olayıdır. Bu imaj denizi içerisinden yakalamak mümkün oluyor. Bir de -demin de sözü geçti- *Mavera* dergisindeki o mektuplaşmalardan şimdi bizim kuşak şairlerinden birçoğundan duymuşum, Cahit Zarifoğlu'yla tanışmasından, Cahit Zarifoğlu'nun yol göstericiliğinden hareketle şiir işine bulaştığını, şiirini geliştirdiğini birçok şair söylemiştir, ifade etmiştir. Belki -Arif Bey'in dediği gibi- doğrudan şiirini taklit eden, şiirinden istifade doğrudan değil de benim söylediğim gibi dolaylı olmuş olabilir. Bu çok önemli bir şey, o *Mavera* dergisindeki şairleri adeta yakalamıştır yani şiir yeteneği gördüğü kişinin peşini bırakmamıştır, yakasından tutup şiirin içerisine sürüklemiştir adeta.

Arif Ay- Bir önemli bir özelliği de Cahit Zarifoğlu'nun sanatının temelinde o çocuk ruhu, çocukça dünyayı algılayış vardır, bu ümmi bir tavır vardır. Yani Cahit Zarifoğlu'nun kültüre yaşlı bir şiiri yoktur; duyguya açık, sezgiye açık bir şiir, ümmi bir tavır... Yunus'u özlerken yani felsefi bir birikime, zihinsel birtakım teorilere yaşlı bir şiir değildir; saf bir bakışın, tavrın; neden Yunus'u özlediği, Yunusça yazma istediği o ümmilik tavrının yansımadır, sözcüklerle ifadesidir onun şiiri.

Kamil Aydoğan- Yani hayatı gibidir şiiri de.

Âkif İnan- *Ramazan Hocam bir akademisyen olarak Cahit Zarifoğlu'nun şiirini bir yerlere oturturken ekleyeceğiniz neler var?*

Ramazan Kaplan- Cahit Zarifoğlu son dönem Türk şiirinin ilginç kişiliklerinden birisi. Biraz önce ifade ettiğimiz gibi taklit edilemeyen bir şiir ya da şiirin taklidi insanı tuzağa sürükleyen bir şiir. Son derece kendine özgü bir şiir, sahibinin sesini adeta dillendiren bir şiir. Fakat ben bütün bunlara rağmen şunu ifade etmek istiyorum ki hepimiz bir şekilde şiirle ilgileniyoruz; kimimiz şiir yazıyoruz, kimimiz şiir üzerine yazıyoruz yani araştırmacı düzeyinde. Şu anda geldiğim nokta bakımından söylüyorum, şiir estetiği açısından söylüyorum; keşke şiir, herkesin anlayacağı söz olarak çıksa ve gerçekten bu şiir güzel olsa, bu söz güzel olsa fakat her zaman bu mümkün değil hatta hiç mümkün değil demeyeceğim ama, genellikle mümkün değil. Yani herkesin anlayacağı sözü söylemek mümkündür de herkese hoş gelen sözü söylemek çok zor bir şeydir. Sanıyorum Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerinin son aşamasında geldiği noktada da bu olsa gerek, sizinle yaptığı mülakatta 12 Mayıs 1986'da şöyle bir cevap veriyor: -tabii bu cevabı vermesinde sanıyorum şiirine anlaşılması güç yolundaki iddiaların da payı olsa gerek- *“Zor anlaşılabilirlikle, zor şiirle gerçekten anlaşılmaz, abuk sabuk hatta anlamsız olsun diye zorlanmış şiirler farklı şeylerdir. Şiirin ayağı yere basmalı diyorum şimdilerde; şairlere, yeni yeni şiire koyulanlara anlaşılır olmalarını salık veririm, şiirin sırrını aynı zamanda anlaşılır olmanın içinde yakalamaya çalışsınlar. Keşke ben de en başta bunu yapsaydım. Bir Yunus Emre olmak isterdim.”* Yani bu Erdem Bey'in de ifade ettiği gibi ne bir sanatta sapmadır ne öncekileri inkârdır fakat insan hem hayatında hem düşüncesinde sürekli değişen, gelişen ya da aynı noktada kalmama, geldiği nokta bu. Biraz önce söylediğimi tekrarlamak istiyorum, ama keşke açık söz olsa ama

estetik olsa hakikaten zor bir şey. Bu açıdan yaklaştığımız zaman Zarifoğlu'nun şiirinde çok güzel mısralar, değişik düşünceler, değişik imajlar bulabiliriz. Şiirin çetin bir iş olduğunu unutmadan yola koyulanlar gerçekten ciddi bir şair olmak isteyenler kendilerine Zarifoğlu'nun şiirinde büyük dayanaklar bulabilirler, çıkış yolu bulabilirler. Ben bu düşüncelerle -biraz önce de sözünü etmiştim- gerçekten dinleyicilerimizin de hoşuna gideceğine inandığım, şiir severlerin de hoşuna gideceğine inandığım çok küçük bir şiirini arz etmek istiyorum.

Anılar Defterinde Gül Yaprağı
“anılar defterinde gül yaprağı

gibi unutuldum kurudum
başıma düşmüş sevda ağı
bir başıma tenhalarda kahroldum.
sen kim bilir rüzgarlı eteklerinle

kim bilir hangi iklimdesin
ben sensiz bu sessizlikle
deliler gibiyim
sensiz bu sessizlikle.

ayrılıkla başım belada
gözlerini çevir gözlerime
yoksa sensiz bu sessizlikle
deliler gibiyim
sensiz bu sessizlikle”

Âkif İnan- Onuncu yılını idrak ediyoruz Cahitsiz onuncu yıl. Bu program münasebetiyle de kendisini yâd etmeye çalıştık. Son söz olarak neler söyleyerek kapatalım programımızı?

Erdem Bayazıt- Son söz olarak kendini anlatan bir şiiri var, onu okumak isterim, izin isterim, son dönemini özellikle anlatan bir şiir.

Zarif Çoban

“O güzeli bana verseler
Tombul kuzuların aşkına
Yaylalara atlas kilim serseler
Tombul kuzuların aşkına

Yayılsın topraklar, âşıklar gezecek
Feryat, taşları sızlatıp inletecek
Başa gülü sümbül örseler
Tombul kuzular aşkına
Ayrı kaldım ağlar inlerim
Dağ kavi, iklim sarp, çarıklar delerim.
Bağrım yosun tuttu bir görseler
Tombul kuzuların aşkına

Kaval derler dertli yoldaştır
Ben de iki onda dokuz göz vardır
Nice sersafil olduk bilseler
Tombul kuzuların aşkına

Geçiyor bulut geçen ömrümdür
Gece mi, saç mı, hayır kömürdür
Zarif çoban oldu görseler
Tombul kuzuların aşkına”

Âkif İnan- Cahit Zarifoğlu, fikir hayatımızın, sanat hayatımızın özellikle onun şiir bölümünün gerçekten bir lokomotifiydi. Büyük eserler sığdırdı kırk yedi yıllık yaşamına ve Türk edebiyatının üzerinde gerçekten çok büyük, etkin isim oldu, onu bir saate sığdırmak elbette mümkün değil ama ne var ki yazmış olduğu eserler mevcuttur ve sonsuza kadar da yaşayacak olan o eserlerdir ve gerçekten de sonsuza kadar yaşayabilecek çapta bir fikir adamımızın, bir sanat adamımızın onuncu vefat yılını idrak ediyoruz. Buradan kendisine rahmet ve sevenlerine tekrar başsağlığı dileklerimizle. Katılmamız için sizlere de teşekkürlerimi sunuyorum, sağ olun efendim.

Efendim, bu hafta rahmetli Cahit Zarifoğlu'nu konuştuk vefatının onuncu yıl dönümünü münasebetiyle. Bu haftaki programımız burada sona eriyor. İyi günler olsun.

Nuri Pakdil Sohbeti

Âkif İnan - Rasim Özdenören
Erdem Bayazıt - Nazif Gürdoğan

Âkif İnan- İyi günler olsun. Bu haftaki sohbet konumuz Nuri Pakdil. Nuri Pakdil'in yakınları olan arkadaşlarla onun hakkında sanatı, düşünce hayatı, eserleri üzerinde bir sohbet geliştireceğiz. Efendim Nuri Pakdil, 1934 Maraş doğumlu. Maraşın Dayızade ailesinden, lise öğrenimini Maraş'ta yapıyor. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunu, sonra bazı memuriyetleri var ve bizim için önemli yanı onun yazı hayatıdır. Yazı hayatına ise çok genç yaşta lise dönemindeyken başlamıştır. O lise dönemindeki kendisinin sanat hayatıyla ilgili ilk elden yakınları, tanıdıkları, arkadaşları bugün sohbetimizin konukları aynı zamanda. Ben hemen konuklarıma döneyim. Sevgili Rasim Özdenören, siz Nuri Pakdil'in hemşerisisiniz ve aynı okulda okudunuz, aranızda sınıf farkı olmakla birlikte. Nuri Pakdil ile nasıl tanıştınız, izlenimlerinizi, anılarınızı alabilir miyim?

Rasim Özdenören- Evet, teşekkür ederim. Nuri Pakdil'i biz yüz yüze tanımadan önce gıyabında tanıyorduk. 1955 yılında biz Maraş'a dönmüştük. Babamın memuriyeti dolayısıyla Maraş dışında bir süre bulunduktan sonra liseye 1955 yılında başladık ve o tarihte liseye kayıt olduğumuz yılda bize *Hamle* adında bir dergi verdiler, daha doğrusu sattılar. O derginin bilahare Nuri Pakdil tarafından lisenin yayın organı olarak çıkartıldığını öğrendik. O dergiyi meğer son birkaç yıldan bu yana -yani 1955 yılı itibariyle konuşursak- Nuri Pakdil uzunca bir süre çıkarmış ve aşağı yukarı Türkiye çapında yankıları olan bir dergiymiş. Bu derginin diğer sayılarını da elde ettik ve böylece bizim Nuri Pakdil hakkında kendisini yüz yüze tanımamızdan önce belli bir fikrimiz oldu. Niye yüz yüze tanımadık? O yıl Nuri Pakdil liseyi bitirmiş, üniversiteye Hukuk Fakültesi'ne devam etmek üzere İstanbul'a nakletmiş bulunuyordu. Bilahare bize de bir heves geldi. O günkü arkadaş grubumuz olarak şu anda yanımızda bulunan Erdem Bayazıt...

Nazif Gürdoğan- Rahmetli Cahit Bey var mıydı? O da vardı galiba.

Rasim Özdenören- Elbette, Cahit Zarifoğlu, onun kardeşi Said Zarifoğlu, Alâeddin Özdenören, Ali Kutluay isminde bir arkadaşımız var idi, Hasan Seyithanoğlu, Ahmet Kutluay güzel figürler çizer ve linotip denilen bir tür muşamba üzerinde oyar ve onu dergiye yerleştirdik. Velhasıl bizim Nuri Pakdil ile yüz yüze tanımamızdan önce kendisini gıyaben yazılarından tanıyor idik. 1957-1958 ders yılında Nuri Pakdil Maraş'a geldi. İlk defa kendisini o yaz ben gördüm, biz de o tarihte Maraş'ta *Gençlik* adında bir mahalli gazetede diğer arkadaşlarda diğer gazetelerde sanat-edebiyat sayfaları düzenliyorlar idi. Hazırladığımız bu sayfamıza bir yazı talebinde bulunmak üzere kendisiyle tanışmış olduk.

Âkif İnan- Yani sizin bir bakıma yazı hayatımıza başlamanızda Nuri Pakdil'in denetiminde çıkan *Hamle* dergisinin etkisi olduğunu söylediniz.

Rasim Özdenören- Evet, bir bakıma ilham vermiş oldu.

Âkif İnan- *Ondan birkaç sene sonra da tanışma fırsatı buldunuz. Peki, Erdem Bayazıt'a döneyim izninizle. Siz de Nuri Pakdil'i çok yakından, lise döneminden tanımak durumundasınız. Nasıl tanıştınız ve üzerinizde ne gibi yönlendirici bir rolü oldu?*

Erdem Bayazıt- Evet, ilk hatıram 1954 yılına uzanıyor. 1954 yılında biz de bir kasabadan babamın memuriyeti dolayısıyla Maraş'a gelmiştik, daha evvel Maraş Ortaokulu'nda başlamıştım ama araya bir buçuk sene girdi, sonra tekrar gidip geldim. O dönemde Nuri Pakdil de lise üçüncü sınıftaydı, o geldiğimiz dönem. Bizim mahallelimiz, yakınımız tanıyorduk kişi olarak fakat gene benim benden iki sınıf yukarıda olan bir arkadaşım hep gösterirdi: "Bak bu önemli bir kişidir, Nuri Pakdil, önemli bir kişidir." diye ve bazen karşılaştığımız zaman da "Aman kaçalım, bizi görmesin çünkü tutarsa adamı sorgular." diye beni uyardığını hatırlıyorum. Yüz yüze tanışmamız daha sonralara rastlar. Nuri ağabey, Hukuk Fakültesi'nde okurken yaz tatillerinde Maraş'a gelirdi, Rasim Bey'in dediği gibi. Biz de o sırada Maraş gazetelerinde yazılar yazıyorduk, tanıştık. Ondan sonra da bizi hiç bırakmadı, İstanbul'a gittiğimizde hep yanımızdaydı, üzerimize kanatlarını germiş bir şekilde. Lise döneminde ben ilk tiyatroyu Nuri ağabeyin oyunlarında seyrettim, lise son sınıfta veyahut üçüncü sınıfta onlar iki sene üst üste tiyatro sahneye koydular bazı oyunları mesela Nuri ağabeyin *Paydos* piyesinde başrol oynadığını hatırlıyorum, *Kıbarlık Budalası*, *Hastalık Hastası* vs... Benim ilk tiyatroyla tanışmam gene Nuri Pakdil'in başrol oynadığı tiyatrolardır ve yani fevkalade başarılıydı mesela *Paydos* diye piyesinde ağladığımı hatırlıyorum, güçlü bir oyuncuydu.

Âkif İnan- *Ben de hatırlıyorum sene 1958-1959 ders yılı, ben Urfa'dan Maraş'a naklettim lise son sınıfı okumak üzere. Oraya geldiğimde işte sizlerle tanıştım ve sizin gibi sanatla edebiyatla ilgili bir çevre arasında Nuri Pakdil'in bir efsane olarak isminin dolaştığına*

tanık oldum. Herkes Nuri Pakdil, diyordu; Nuri Pakdil'i bekliyorlardı vesaire. Şeref Turhanın dükkânında okul çıkışı arkadaşlarla, sizlerle buluşuyorduk. Hiç unutmuyorum, birileri geliyordu her gün soruyordu: "Nuri Pakdil geldi mi? Nuri Pakdil geldi mi?" diye yani böyle bekleyenler vardı. Bir gün Nuri Pakdil çıkageldi. Şeref'in dükkânında kendisiyle buluştuk. O arayan arkadaş da -genç bir öğrenci- ailesinden birileri kendine demiş ki: "Dikkat et, Nuri Pakdil gelecek bu günler, git onunla tanış, adam olman için sana tavsiyeleri olacaktır -yani kitap okuma konusunda-, ona görün." Böyle millet heyecanla bekliyordu. İlk tanışmamız Nuri Pakdil ile pek uyum içerisinde oldu diyemem. O, o genç arkadaşta bazı dergiler, kitaplar tavsiye etti. O zamanki benim anlayışma, ideolojime bir hayli aykırı, ben araya girdim ve zıttı; bazı kitaplar, dergiler söyledim. Böylece biraz birbirimizle ters düşen ama sonradan dostluğumuzun da belki başlamasına vesile olan bir arkadaşlığımız oldu. Evet, Nazif Gürdoğan, siz lise döneminden değil ama daha sonraki yıllardan Nuri Pakdil'in yakını olan birisiniz. Sizin görüşmeniz, tanışmanız ve üzerinizdeki etkileri nasıl oldu?

Nazif Gürdoğan- Ben Nuri Pakdil'i Devlet Planlama'da tanıdım. Ben 1968'de üniversiteyi bitirdiğim zaman Kırıkkale'den bursluydum, Kırıkkale'ye gidecektim. Rahmetli Fethi Gemuhluoğlu dedi ki: "Kırıkkale'de genel müdür olacağına, sen git Ankara'da sıradan mühendis ol, Planlama'ya git, daha iyi olur." dedi ve "Ben sana mektup yazacağım, Planlama'da Nuri Pakdil var, onu bul, onun tavsiyelerine uy." Ben o mektubu alıp Planlama'ya geldim, sene 1968 Ağustos ayıydı. Doğruca Nuri Pakdil'e gittim. Rahmetli Fethi ağabey bir kart da yazmıştı: "Nurican; Nazif, Hacı Bayram'dan Erdem Bayazit'a kadar sana emanet." Nuri Pakdil kartı okuyunca çok heyecanlandı, hemen sorgulamadan geçtik biz de, Erdem Bey dedi ki: "Ne kadar devrimcisiniz, roman okur musunuz?" Biz bu sınavdan şöyle böyle geçtik. Ve hemen su deposundaki binanın iki kat yukarısında Rasim Bey vardı, onu çağırırdı. Ben Rasim Bey'i, Erdem Bey'i, Nuri Pakdil'i *Yeni İstiklal* dergisinden tanırdım; o imzaları tanıyordum ama ilk defa yüz yüze gelmiştim. Hep birlikte Erdem Bey'in Küçük Esat'taki evine

öğlen yemeğine gittik. Ondan sonra bu dostluğumuz devam etti, gitti.

Âkif İnan- *Bu ilk tanışmalarımızdan sonra bir gün geldi ki hepimiz Ankarada yan yana geldik ve Nuri Pakdil başta olmak üzere bir dergi çıkardık. Bu dergi ki Nuri Pakdil'i aşağı yukarı açıklayan en belirgin bir harekettir. Bu derginin içerisinde yer almış arkadaşlar olarak bu derginin kuruluşu, işleyişi ve Nuri Pakdil'in bu dergideki rolü üzerinde Rasim Özdenören'den bilgi alalım.*

Rasim Özdenören- Olay şimdi 1997de olduğumuza göre aradan yirmi sekiz yıl geçmiş. *Edebiyat* dergisinin çıkışı 1969 yılının şubat ayıydı. Yalnız tabii 1969 Şubat ayında birden bire zuhur etmedi. Onun aylar öncesinden hazırlıkları vardı. Böyle bir dergiye ihtiyaç vardı. O tarihi hepimiz hatırlıyoruz. *Edebiyat* dergisi yoktu yani bizim sesimizi ulaştırabilecek, bizim sesimize yankı olabilecek bir ortam yoktu. *Diriliş* ve *Büyük Doğu* dergileri kapanmış idi. Çevreden de böyle bir dergi hususunda ihtiyaç olduğu hususunda beyanlar bize geliyor idi. Neticede uzun ve fakat aynı zamanda da kesik müzakereler sonunda böyle bir derginin çıkartılmasına karar verildi. Acaba kimlerle iş birliği yapılabilirdi, kimlerden yazı istenebilirdi? Nuri Pakdil, sonraki bir yazısında -kitaplarından birisinde yer almış olan yazısında- bu durumu şöyle ifade ediyor, 1969 yılında kendisini zikretmiyor fakat şöyle söylüyor: “Âkif İnan, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören ile böyle bir dergi çıkartmaya karar verdik.” biçiminde bir ifadesi var. Fakat o isimlerin dışında, arasında zikredilmemiş olmakla beraber rahmetli Cahit Zarifoğlu bu olayın içindeydi, taşrada olmakla beraber. Alâeddin Özdenören gene o tarihlerde taşrada olmakla beraber bu olayın içindeydi. Nazif Gürdoğan doğrudan bu olayın içindeydi, Bahri Zengin, Hasan Seyithanoğlu bu derginin çıkartılmasında müdahil olan arkadaşlarımız idi. Fakat Nuri Pakdil zannediyorum çekirdek kadro olarak ifade etmiş olmalı, o yazısında sadece bu dört ismi zikretmişti. Bir ihtiyaca cevap verdi bu dergi. Bu derginin çok enteresan yankıları oldu. Nuri Pakdil, hepimizin bildiği gibi

alabildiğine arı Türkçe kullanmaya ilgi gösteren bir tavır içindeydi. En başta bu dili dolayısıyla, dilinin bu özelliği dolayısıyla dergi ilgi topladı. İlgi derken müspet- menfi, tartışmalara yol açtı. İlla müspet o da elbette bir yerde müspet anlamında ama yani sadece beğenenler mevcut değildi, karşı çıkanlar da vardı fakat her şeye rağmen söylenecek şey odur ki: o dergi bir ses getirdi, bir soluk getirdi. Nuri Pakdil'in ben bu soruya muhatap olacağımı bilseydim tarihlerine yeniden bakardım; mesela 1923'ten bu yana başlığını taşıyan veya aşağı yukarı bu başlığı taşıyan bir manifestosu adeta vardır. Efendim, sizin ilk sonradan *Edebiyat ve Medeniyet* isimli kitabınızda yer alan yazıların önemli bir kısmı bu dergide yayınlandı. Erdem Bayazıt'ın *Sebepe Ey* kitabında yer alan şiirleri bu dergide yayınlandı. Cahit Zarifoğlu'nun *Yedi Güzel Adam*'ı... Bizim sonraki öykü kitaplarımızda yer alan belli başlı öykülerin önemli bir kısmı gene *Edebiyat* dergisinde yer aldı. Velhasıl bu gün aslında edebiyat ve düşünce dünyasında ismine aşına olduğumuz, bir kısmını çok yakından tanıdığımız imzaların ilk neşv ü nema bulunduğu dergi, ortam *Edebiyat* dergisi oldu.

Âkif İnan- Kuşkusuz öyle oldu. Bu kurucu olarak zikrettiğimiz arkadaşların da edebiyat dünyasında bugün anıldığı biçimde zuhurları *Edebiyat* dergisi ile oldu. *Edebiyat* dergisinin isim babası benim. O *Edebiyat* dergisinin kurucuları sizlersiniz ve daha başka arkadaşlar da var ama *Edebiyat* dergisi denildiği zaman biz dâhil evvela akla ilk gelen isim Nuri Pakdildir. Yani derginin ebadından içeriğine kadar, diline kadar kendine özgü nesi varsa hemen hemen hepsinin müellifi, ifadecisi, koyucusu Nuri Pakdil olmuştur. Ve gerçekten de Nuri Pakdil ile özdeş bir dergi oldu. Hepimiz içerisindeyiz, tekrarlıyorum; kendimizi, ifademizi orda bulmuş olmakla birlikte. Nuri Pakdil'in evvela üslubu o dönemlerde fevkalade çok tartışıldı. Kullandığı kelimeler, öz Türkçeciliği, devrimciliği efendim insanın içine sancı düşüren kelimeler kullanıyordu. Yani o kelimeleri hemen herkesin bildiği anlamdan çok daha başka derinlikli, içerikli, manalı olarak yeni baştan gündeme getiriyordu. Ve bir bakıma herkesi de rahatsız ediyordu. Biz görmüş olduğumuz büyük alakayı aşan, bir yerde tepkilerle de karşılaştık. Yani millet rahatsız

oluyordu bizim bu üslubumuzdan, tavrımızdan, yaklaşımımızdan. Elbette bunu Nuri Pakdil'in şahsıyla ve değişik kişiliğiyle, muhtevasıyla açıklamak lazım. Öyle değil mi Erdem Bey?

Erdem Bayazıt- Şüphesiz efendim. Nuri Pakdil, biçime çok önem veren bir insan, bir de daha evvel Rasim Bey'in vurguladığı gibi gerçekten bir tavır adamı yani bu Nuri Pakdil'in kendisinin vazgeçilmez hayat üslubu. Bir de bu tavır alış, bakın burada bir cümlesi var son çıkan *Arap Saati*'nde: '*Biri kimseyi iplemeden duruyorsa, o toplum mutlaka sarsılır.*' Yani değişik bir tavır ortaya koymak, bir jest yapmak, bir davranış göstermek... Bunu yaptığı anda o toplumu sarsar yani yerinde sabit kalırsa, o tutumunda sabit kalırsa, tavrında sabit kalırsa gibi bir tarzı var Nuri Pakdil'in ve bunu da sonuna kadar devam ettirmiştir. Gerçekten biçime çok önem veren bir insandı. Yani mesela bir zarfın yazılışını bile: "Şöyle yazacaksın, şunu şuraya koyacaksın, şu satırı şuradan başlayacaksın" diye uzun uzun arkadaşlara tarif ettiğini hatırlarım.

Âkif İnan- Evet, böyle bir titiz tavır içerisinde, zaten Nuri Pakdil eşittir bir bakıma tavidir, diyebiliriz pekâlâ ve 'statüleri aşan bir yapı' demektir Nuri Pakdil. Nuri Pakdil'in bu tavır, hemen herkes tarafından alışkanlık gelenek içerisinde olan isterse sanatta olsun, isterse düşüncede olsun, yaşamda olsun veyahut da bir düşüncüyü, ideolojiyi algılamakta olsun tamamen yeni bir içerik belirttiğinden oldukça -tekrar söyleyelim- tepkilerle de karşılaşılıyordu bu tavır. Yani milletin rahatını bozuyordu, ben hatırlıyorum, şimdi hatırlayanlar bilir bizim derginin ebadı ne gazete, ne dergi, böyle orta boylu bir şey. Bir yakınumuz bize: "Yahu bunu ciltletemiyoruz, düzgün bir ebatta çıkaramaz mısınız, rahatımız bozuluyor?" deyince Nuri Pakdil'in cevabı ilginçtir: "Zaten biz rahatlarımızı kaçırmak için çıkıyoruz." diyordu. Evet, Nuri Pakdil gerçekten bir yanıyla -kelimenin yeri midir bilmiyorum- eylem adamı, ihtilal adamı hatta bir tavır adamı. Bu tavrı arasında kimilerince bazı paradokslar görüle bile o bir gerçekten tavır adamıdır. Bu tavır adamı ifadesinin biraz açılımını sizden bekleyebilir miyiz?

Nazif Gürdoğan- Yani hem tavır, hem eylem. Nuri Pakdil dediğiniz zaman akla eylem de gelir tavırla beraber hatta o bir yazısında Dekart (Descartes)'ın sözünü *'Düşünüyorum öyleyse varım.'*, *"Eylem yapıyorum, öyleyse varım."* yani *"Çağımız eylem çağı, çağımız tavır çağı, çağımız davranış çağı..."* derdi sık sık. Ve en çok sevdiği tavırlardan birisi de Tarık Bin Ziyad'ın gemileri yakmasıydı. Sık sık *"Arkadaşlar gemileri yakalım, yedekte gemiler kalmasın."* derdi. Nuri Pakdil okumaya da çok özen verirdi. Ben ondan sık sık: "Okumak ciddi bir iştir, mutlaka masa başında olmalıdır, mutlaka okurken kravat takılmalıdır, cetvel kalemle birlikte olunmalıdır." derdi. Ve Nuri Pakdil; çizilmemiş, not düşülmemiş kitabı okunmuş saymazdı, mutlaka notlar düşer, mutlaka çizerdi. Ben şahsen birçok kitabı, birçok yazarı Nuri Pakdil aracılığıyla tanıdım. Beckett'i ilk defa ondan duyduk, Ionusco'yu ilk defa onunla tanıdık, Ionusco'dan çeviriler yaptı ve ben onun özendirmesiyle ilk çevirimi Ionusco'dan yapmıştım. *Cehennemleşen Yeryüzü* diye bir konuşmasıydı Ionusco'nun, gerçekten çok çarpıcı bir konuşmaydı. Ionusco, Nuri Pakdil'in o zaman gördüğü gibi soyut tiyatroyu en güzel kullananlardan ve soyut tiyatrodan çıkarak öte dünyaya yönelen, Allah'ı arayan bir yazardı ve kitaplarıyla da onu ortaya koyan bir kişiydi. Beckett'e hayrandı Nuri Pakdil ve *'Godo'yu beklemeyi'* zaman zaman kullanırdı. Hepimiz Godo'yu bekliyoruz, Godo geldiği zaman kurtulmuş olacağız, gibi o piyeste geçen bazı cümleleri zaman zaman tekrarları. Bu Batılı yazarlar yanında zaman zaman El Gazali'ye hayrandı, Mevlana'yı çok severdi. Demin Rasim Bey: *'Köylülükten hoşlanmazdı.'* dedi, gerçekten Nuri Pakdil köylülükten kesinlikle hoşlanmazdı ve Mevlana'nın bir sözü var: 'Üç gün köyde kalanın kırk gün aklı başına gelmez' sözünü çok tekrarları. Tevazua çok önem verirdi. Yine Mevlana'dan zaman zaman çok aktardığı bir şey vardı. Bir gün Mevlana oturuyormuş yakınlarıyla birlikte, bir papaz geçmiş, papaz saygıyla selamlamış Mevlana'yı, Mevlana da biraz daha saygı göstererek mukabele etmiş. Bunun üzerine yanında-

kiler: “Efendimiz, niçin bu papaza bu kadar saygı gösterdiniz?” demişler. Mevlana çok öfkelenmiş: “Ne diyorsunuz, tevazuda papazdan geri mi kalalım?” demiş.

Âkif İnan- Nuri Pakdil; eşsiz tevazu sahibi, eşsiz cömert, eşsiz dost canlısı, eylem adamı, tavır adamı vesaire. Efendim, bütün bunlar hakikaten kelimelerin karşılığında veya örneğinde başkalarında gördüğümüz biçimde değil, Nuri Pakdil’e özgü biçimde hayatına, yaşamına sinmiş. Edebiyat dergisi 1969’tan 1983’e kadar aralıklarla bile olsa çıktı ve bu arada Nuri Pakdil’in bir dizi eserleri yayımlandı. İlk eseri *Batı Notları*, *Umut piyesi*, *Bir Yazarın Notları* -dört cilt halinde-, *Edebiyat Kulesi*, *Bağlanma* isimli kitabı, *Biat* kitabı ve *Prevert*’den çevirisi vesaire. Yani oldukça verimli, doğurgan bir yazı hayatı oldu kendisinin.

Nazif Gürdoğan- Hatta onun eylem yanını vurgulanan en güzel yazılarından biri bir *Düşsel Yürüyüş Denemesi* vardır zannediyorum *Biat*’ta olacak. O eylemciliğini çok çarpıcı bir şekilde anlatan, devrimciliğini, eylemciliğini, böyle şehirleri akşamdan sabaha dönüştüren bir gücü çok tatlı bir biçimde anlatır.

Âkif İnan- Bir süre sonra yani neredeyse on üç yıllık bir süküttan sonra efendim, Nuri Pakdil şimdilerde yine yazı hayatımız, yayın hayatımız içerisinde. Adeta sükûtunu da açıklayan *Sükût Suretinde* adlı eseri ve *Derviş Hüneri* adlı kitabı ve *Arap Saati*’yle tekrar yayın hayatına hem de olanca hızıyla ve verimliliğiyle dönmüş görünüyor. Ve şu demek oluyor ki Nuri Pakdil, bu on üç yıl içerisinde boş durmamış, birçok şeyler üretmiş. Nuri Pakdil’in bu üretimine bakarak, tüm yazı hayatına kırk beş yılı bulan çok aktif yazı, düşünce ve tavır yaşamına bakarak Nuri Pakdil’in düşünce ve sanat yaşamımızdaki yeri, izleri üzerinde biraz dursak mı Rasim Bey?

Rasim Özdenören- Hay hay. Şimdi Nuri Pakdil de aslında izlediği mecra, izlediği mecra derken Necip Fazıl ile başlayan bir mecra var, o mecranın piri olan Necip Fazıl gibi çok alanda ürün vermiş. Onun son örneklerinden birisi gene birkaç hafta önce kendisini rahmetle andığımız

Cahit Zarifoğlu gibi çok alanda ürün vermiş bir sima. Nuri Pakdil, şiirler yazmış; Nuri Pakdil, denemeler yazmış; Nuri Pakdil'in bir polemikçi yanı var, edebiyat tartışmaları yanı var. Nuri Pakdil, piyes yazmış, oyun yazmış ve oynanması fevkalade güç oyunlar bunlar, nitekim tiyatrolardan birisinin şöyle bir -defi kelimesini kullanmak zorundayım burada- böyle bir defi olmuş ve demişler ki: "Bugünkü teknoloji, tiyatro teknolojisi sizin bu oyunlarınızı oynamaya müsait değil, keşke mümkün olsaydı da oynasaydık." diye bir beyanda bulunmuş, o mektup da zannederim bir yerlerde saklı durmalı. Velhasıl çok alanlarda ürün vermiş bir insan ve dediğiniz gibi kırk beş yıl civarında bu ürünler veriliyor. Şimdi burada dikkati çeken bir husus yani Nuri Pakdil'in önemi nerededir ve Nuri Pakdil gerçekten ne yapmıştır? Deminden beri hep tekrar ediyoruz, Nuri Pakdil bir tavır adamıdır, diyoruz. Bu tavır adamı olma özelliği yazılarında da var. Nuri Pakdil'in ben 1950'li yıllardaki *Hamle* dergisinden hatırlıyorum, o tarihteki yazılarından hemen hemen işte bugüne kadar tümüyle izlediğimiz bir edebi şahsiyet olmak itibariyle yakından tanıyan birisi sıfatıyla şunu söyleyebiliyorum; Nuri Pakdil aslında yazılarında da bir tavır koyuyor, bu öyle bir tavır ki sistemli olmaya başkaldırıyor. Nuri Pakdil'in herhangi bir denemesini yetmişli ve yetmişli yıllardan öncekileri kast etmiyorum, özellikle yetmişli yıllardan sonraki ve özellikle *Edebiyat* dergisinin ikinci döneminden sonraki yani *Mavera* dergisiyle aynı tarihlerde çıktığı yıllardaki yazı tavrında sistemli olmaya, bilinçli olarak başkaldırmış bir hali var. Bunu nereden çıkartıyoruz? Evvela gene biçimsel özellikleri fevkalade önde, artılar eksiler kullanıyor imlada. Buna benzer en azından Türkçede alışık olmadığımız büyük harfler, küçük harfler çok çeşitli adeta oyunlar oynuyor yazıyla. Bu sistemli düşünmeye başkaldırı olduğu gibi bir sürü başka şeylere karşı bir tavır koymanın ifadesi olarak da değerlendirilebilir. Bunun yanında bir üst dil kuruluyor. Elbette yani bu söyleyiş içinde bir üst dil var fakat bu üst dilin kendi nesnesiyle doğrudan bir ilişkisine dışarıdan birisininin

keşfetmesi hemen hemen imkânsız ölçüde zor bir olay. Az önce anıyorduk *Umut* piyesi. *Umut* piyesinde yer yer bir kelime geçer, *peynir* diye bir kelime geçer, bazen şapka diye bir kelime geçer, bazen *balta* diye bir kelime geçer, bazen *taş kırıcılar* efendim Kızılay'da yürüyen, omuzlarında balta taşıyan işçilerden bahseder. Bunların her biri haddizatında bir metafor, bir istiare olarak kullanılıyor fakat bu istiarenin neye karşılık olduğu ya okuyucu kendi kendisine çıkartacak, yakıştırmalar yapacak veya Nuri Pakdil'e şahsen doğrudan doğruya tanıyor ise peynirin devrime karşılık olan bir istiare olarak kullanıldığını çıkartacak. Bu yönüyle bakıldığında alegorik yönden zengin bir nesirle karşı karşıya bulunduğumuzu söyleyebiliriz. Fakat bunun yanında düşünceden ziyade fantazyaya dayanan bir özelliği olduğunu da belirtmemiz gerekiyor. Düşünce elbette hepsinin arka yapısını oluşturuyor fakat ön planda görülen sürekli fantazyalardır. O sırtlarında baltalar taşıyan işçilerin Kızılay'da dimdik bir yere bakmak suretiyle yürüyüşleri bu Nuri Pakdil'in bir fantazyası.

Âkif İnan- *Nuri Pakdil'in anlatımında oldukça soyutlamalar hâkim ve sübjektif bazı anlatımlar ve değişik anlam yüklemeler. Bunu Nuri Pakdil'i yakından tanımayanlar belki adlandırmakta güçlük çekebilirler ama şu gerçek ki Nuri Pakdil'i okuyan her in-sanda adeta serbest çağrışıma kapılar, pencereler açılıyor.*

Rasim Özdenören- Amenna...

Âkif İnan- *Nesrinde olsun, şiirlerinde olsun Nuri Pakdil'in yazmış oldukları üslubu insana düşünce ve imajlar üşüşdürüyor insanın içerisine ve dolayısıyla Nuri Pakdil'in bu yanı sanata yakın bir kuşağın adeta sanat konusunda bir düzey tutturmalarında da etkili olmuş. Yani işi soyutlamaya götürme harciâlem anlatımın dışında kelimelere yeni anlamlar yükleme gibi tavrı, üslubu sanat yapan insanlarda sanatlarını oluşturmak bakımından oldukça yönlendirici roller oynamış. Öyle değil mi Erdem Bey?*

Erdem Bayazit- Öyle tabi, bunu zaten o dergi çevresinde toplanan arkadaşlarda da görüyoruz. Nuri ağabey,

vasatta tutulamayan bir insan yani mutlaka uç noktalara kayan bir insan. Bu yönüyle de oldukça etkilemiştir çevresindekileri.

Rasim Özdenören- Deminki sözlerimi de tamamlama babında Erdem Bayazıt son çıkan *Arap Saati* kitabından bir cümle okudu, daha doğrusu bir bölüm, müstakil bir bölüm, tek cümlelik bir bölüm, gerçekten çok enteresan çarpıcı bir bölüm. Şu: “*Biri kimseyi iplemeden duruyorsa, o toplum mutlaka sarsılır.*” Şimdi ben Nuri Pakdil’i tanıyan bir insan olarak bu cümle üzerinde duruyorum ve bu cümlelerin aşağı yukarı -sizin de demin değindiğiniz- Nuri Pakdil’in on üç yıllık sükûtunun fotoğrafını çektiğini ifade edebilirim. Bu cümle aynı zamanda onun *Sükût Sureti* kitabındaki tavrda sükûtun fotoğrafı çekilmiştir orada yani bazıları “*Efendim, bir sürü boş sayfalar var, birer cümle halinde, bu ne söylüyor?*” diye kendisini zorlamaksızın yaklaştığı zaman hiçbir şey anlamayabilir. Ama kendisini zorladığı takdirde ki zorlaması lazım, mademki *okuyucu* diyor kendisine, okuyucu olarak tanımlamış, okuyucu olarak bir kitaba eğilmiş, o halde o da yazarı kadar kendisini zorlamaya mecbur ve memur hissetmeli. Ve bu cümle, enteresan bir cümledir, kendisini ifadelendiren bir örnektir.

Âkif İnan- Evet, Nuri Pakdil’in adeta aynıyle kendisi ifadeleştiriyor. Nazif Gürdoğan, Nuri Pakdil’in Türkiyede oluşan bizim kuşakla başlayan ve bizden sonraki kuşaklarda da devam edegelen yeni, değişik sanat anlayışında ve üretiminde büyük rolü olmuş ve düşünce hayatımızda da keza öyle yönlendirici bir etkin yeri var. Şimdi gerek sizin üzerinizde gerekse bu kuşağın üzerinde Nuri Pakdil’in bu etkilerini sıralayabilir miyiz?

Nazif Gürdoğan- Tabii, özellikle benim üzerimde şöyle bir etkisi oldu. Ben mühendislikten gelen bir insan dım. Nuri Pakdil mühendisleri pek fazla tutmazdı yani “*Düşünce, cetvel ve kalemlle üretilmez, mühendisler cetvel ve pergel kafalı insanlardır.*” derdi. Çünkü mühendislerin dünyaları dar, çok az parametreyle düşünürler, bunu çok

sık vurgulardı. Bu gerçekten mühendislik eğitimi almış bir kişi için çok önemliydi. Bizim teknolojiye bakışımız, Nuri Pakdil ile belirlendi ve ben o etkiyle işte *Teknolojinin Ötesi*'ni yazarken, teknolojiye karşı bir tavır koyarken hareket noktamız gerçekten Nuri Pakdil idi ve dünyadaki soyut düşünceydi. Ayrıca Nuri Pakdil biz Planlamada çalışırken: *"Sakın, biz burada çalışıyoruz, sorunları ekonomik sanmayın, sorunların kökeni daima ruhsaldır, kültürel dir. Kültürel problemleri çözmeden ekonomik problemleri çözmek mümkün değil, o yüzden sakın böyle mühendisçe bir yanılıya düşmeyelim."* derdi. Gerçekten bugün artık bütün dünya kabul ediyor ki -Huntington'ınına kadar- sorunların kökeninde ekonomik savaşlar değil, kültürel savaşlar var ve artık günümüzde ülkeler değil; kültürler, medeniyetler savaşıyor. Nuri Pakdil o günlerden bunu söylerdi: *"Bu bir medeniyet sorunudur. Medeniyet bazında olayları almak, ele almak gerekir. Medeniyet bazında biz batıyla er ya da geç hesaplaşacağız. Bu hesaplaşmadan kaçmamız mümkün değildir. Bu hesaplaşmanın esas alanı da kültürdür, sanattır, edebiyattır. Kültürde ve sanatta kazanılmayan bir savaş ekonomide kazanılamaz."* derdi ve gerçekten bu nokta bugün çok daha net bir şekilde ortaya çıkıyor.

Âkif İnan- Yani bir bakıma Nuri Pakdil'in başlattığı bir hareket ve gelişen bir çığır, diyorsunuz. Evet, Rasim Bey, sizin ekleyeceğiniz yani Nuri Pakdil'in fikir hayatımızda, sanat hayatımızda yeri yani Nuri Pakdil kimdir, nedir, ne değildir diye özet olarak birkaç cümleyle söyleyebilir misiniz?

Nazif Gürdoğan- Üstat daha cömert, birkaç cümle, dedi. Nuri Pakdil, bir cümleyle sığmaz kuşkusuz.

Rasim Özdenören- Ama illa ve illa bir cümleyle söyleyeceksek Nuri Pakdil'in 1970'li yıllarda slogan haline gelmiş olan bir ifadesi vardı *yerli düşünce* diyor idi, *yerlilik veya yerli düşünce*. Şimdi bununla kast ettiği bir anlam var idi, bununla kast ettiği anlam, bu ülkenin kendi geleneğiydi. Nedir bu ülkenin kendi geleneği? Bu ülkenin geleneği;

din ile özdeşleşen, İslâm ile özdeşleşen bir gelenektir. Nuri Pakdil, İslâm kelimesini kullanmaktan elbette çekiniyor değildi. Onun yazılarında elbette bu kelimeye de rastlamamız mümkün fakat...

Nazif Gürdoğan- Zaman zaman *vahiy uygarlığı* derdi.

Rasim Özdenören- Fakat öyle bir durum söz konusuydu ki bu kelime bazı çevrelerde adeta pörsümüştü idi. Bu pörsümüşlüğü ortadan kaldırmak için, bunu yeni bir dil ile ifade edebilmek için, kendi fikrini ve adeta hepimizin ortaklaşa sahip olduğumuz fikri *yerli düşünce* tırnak içinde *'yerli düşünce'* kelimeleri ile ifade ediyordu. Bunun yanında Nuri Pakdil'in tavrı olarak bazı önemli yanları var, demiştik. Onun asi yanı, efendim baş kaldırmacı yanı, onun gözü pek yanı, onun eli açıklığı, köylülükten nefret ederliği, kişisel olarak çevresinde bulunan insanları etkilemiştir, onlar üzerinde izler bırakmıştır ve onlar da aşağı yukarı aynı tavırları zaman içinde benimser hale gelmişlerdir.

Âkif İnan- Yani yalnız düşüncesini, sanatını değil, bir o kadar da yakınlarının yaşamını bile yönlendirici bir etkin yanı oldu.

Rasim Özdenören- Evet, dildeki özeni de keza çevresindeki genç insanlara bir örneklik oluşturmuştur.

Nazif Gürdoğan- Ayrıca mektuplarıyla yönlendirirdi, yakınında olmayanları sayısız mektuplarla yönlendirirdi.

Rasim Özdenören- Tabii tabii, hatta tanımadığı insanlara gazeteden adlarını yeni öğrendiği kimselere mektuplar yazar, onlarla ilişkiler irtibatlar kurardı.

Âkif İnan- Evet, izin verir misiniz Erdem Bey'e soralım. Efendim, siz Nuri Pakdil'i özet olarak birkaç cümleye nasıl sığdırırsınız yani kimdir, ne yaptı, yaşamımızdaki yeri neydi?

Erdem Bayazit- Şurada bir cümlesi var, kendi diliyle belki kendini çok güzel anlatıyor: *"İdeoloji benim dünyamdır, bana geçmişimi anımsatır, bu günümü belirler, geleceği-*

mi tayin eder. Çünkü ödevimin ne olduğunu ancak ideolojik davranışlar içinde anlıyorum.”

Âkif İnan- *Verdiği bir ömür boyu mesaj özet olarak kendi ağzından bu ama bu mesajı o birçok yazarlarımızda gördüğümüz böyle sıradan bir anlatımla veya onu adeta dokümanlara dayalı biçimde açarak bilimsel şekilde anlatım değil, çok yüksek bir sanat gerilimiyle ve çok zengin bir çağrışımlarla vermeye çalıştı.*

Erdem Bayazıt- *Zaten bir ideoloji, bir hayat görüşü ancak sanatçıda ifadesini bulduğu anda toprağa kök salmıştır, yaşama hayatıyeti var, demektir. Bunu sanatkarlar ifade etmeden, o var sayılmaz yani hayata geçmez.*

Âkif İnan- *Evet Nazif Bey, gelecek kuşaklar Nuri Pakdil'i nasıl anlayacaklar, eserlerini okuduktan sonra nasıl bir Nuri Pakdil gözlerinin önünde canlanacak?*

Nazif Gürdoğan- *Gelecekte eylemle düşünceyi birleştirmiş ve eylemle düşünceyi büyüten bir kişi olarak herhalde hatırlayacaklar ve anacaklar. Kitaplarında onu gördükleri gibi belki gelecekte Nuri Pakdil'i bizlerin özellikle Rasim Bey'in, Erdem Bey'in yazıları, onunla ilgili anılar Nuri Pakdil'i belki daha da geniş kitlelere tanıttacak. Bu anlamda tabii belki üstadı sizin yazmanız; Cahit Zarifoğlu'nu Rasim Bey başlamıştı inşallah tamamlayacaktır. Nuri Pakdil'i de Erdem Bey yazar inşallah, böyle ümit edelim. Nuri Pakdil, yeri geldiği zaman başkaldırmasını bilirdi. Ben, mesela bir şey hatırlıyorum; biz 1968 Planlama'ya başladığımız zaman bu Kocatepe Camii yeni yapılıyordu. Nuri Pakdil Kocatepe Camii'ne Kocatepe Camii denilmesine çok sinirlenirdi: “Bu cami Ankara'nın yeniden fethidir. Dolayısıyla bu caminin adı Fetih Camii olmalı!” Derdi ve bütün cumalar da genellikle o camiye giderdik. Bir gün gene bir cuma namazında beraberdik, zannediyorum Rasim Bey de vardı. Planlamadan gittik imam uzun bir hutbe okudu, öyle çok yeni şeyler de söylemedi. Dışarıya çıktığımızda Nuri ağabey dedi ki: “İmam bütün bu uzun hutbe yerine hutbeye çıkıp ‘Ey cemaat Allah'tan korkun’ deseydi yeterdi, başka*

hiç birşey söylemesine gerek yoktu, daha etkili olurdu.” demişti. Gerçekten gelecekte insanlar herhalde Nuri Pakdil’in bu uyarısını çok daha içlerinde hissedecekler, her okudukları kitabında, her okudukları yazısında.

Âkif İnan- *Evet, bu anımız gerçekten çok önemli, bir yanıyla. İşte Nuri Pakdil’in diyelim çıkan bu son kitaplarında bakıyorsunuz bir cümle bir sayfada, o sıradan bir cümle değil...*

Nazif Gürdoğan- Bir cümle üzerine bir kitap yazılabilir, bir makale yazılabilir.

Âkif İnan- *Üzerinde derinliğine düşünülmesi ve şimdiye kadar algıladığımızın dışında, farklı biçimde Nuri Pakdil’in adeta yaşamıyla özdeşleştiği incelikleri anlayarak kavramamız bakımından o bir cümle gerçekten belki de kurtarıcı bir cümle... Düşünce hayatımızın, sanat hayatımızın gerçekten çok ilginç bir yenileyicisi, bir müceddidi diyebiliriz Nuri Pakdil’e. Bizim üzerimizde olsun, bizden sonraki kuşakların üzerinde olsun gerçekten çok olumlu etkileri olmuş, yönlendirmesi olmuş bir soy, cins kafadır kendisi. Bu etkinliği bizden sonraki kuşaklar üzerinde de kuşkusuz devam edecektir. Kendisine; yazı hayatında, efendim sanat hayatında, düşünce hayatında daha uzun nice eserler vermesi dileğiyle buradan hep birlikte sevğilerimizi, saygılarımızı sunalım isterseniz. Son birer cümleyle kapatalım isterseniz. Buyurun...*

Rasim Özdenören- Evet, şunu söyleyebilirim. Siz cins insan, dediniz. Her cins insan yalnızdır, Nuri Pakdil de yalnızdır.

Âkif İnan- *Evet, buyurun Erdem Bey.*

Erdem Bayazıt- Evet, iştirak ettim.

Nazif Gürdoğan- “Nefesine bereket usta.” derim.

Âkif İnan- *Efendim, size de katıldığımız için çok teşekkürler ederiz. Efendim, bu haftaki konumuz üstat Nuri Pakdildi. Arkadaşlarıma, zahmetlerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. İyi günler olsun...*

Merhum Genel Başkanımız Mehmet Akif İnan, 1996-1997 yıllarında Kanal 7 televizyonunda 33 bölüm devam eden kültür, sanat ve siyaset dünyasından tanınmış isimlerin konuk olarak katıldığı “Mehmet Akif İnan ile Sohbet” adlı bir televizyon programı düzenlemişti. Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören, İsmail Kahraman, Süleyman Arif Emre, Mehmet Atilla Maraş, Mehmet Doğan, Bahri Zengin, Mustafa Asım Köksal, Abdurrahim Karakoç gibi bazıları ahirete irtihal etmiş önemli isimlerle gerçekleştirilen televizyon söyleşilerinin kitap olarak yayımlanarak kültür dünyamızın istifadesine sunulması düşüncesinin hayata geçirilmesiyle elinizdeki kitap meydana getirilmiş oldu. Samimi bir sohbet havasında gerçekleştirilen söyleşilerde kültür ve medeniyet dünyamıza ilişkin pek çok ayrıntı bilginin paylaşıldığı görülecektir. Bunların yitip gitmesine gönülümüz razı olmadı.

EĞİTİM-BİR-SEN GENEL MERKEZİ
Oğuzlar Mahallesi Av. Özdemir Özok Sokak No: 5 Balgat/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.egitimbirsen.org.tr
e-posta: egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr